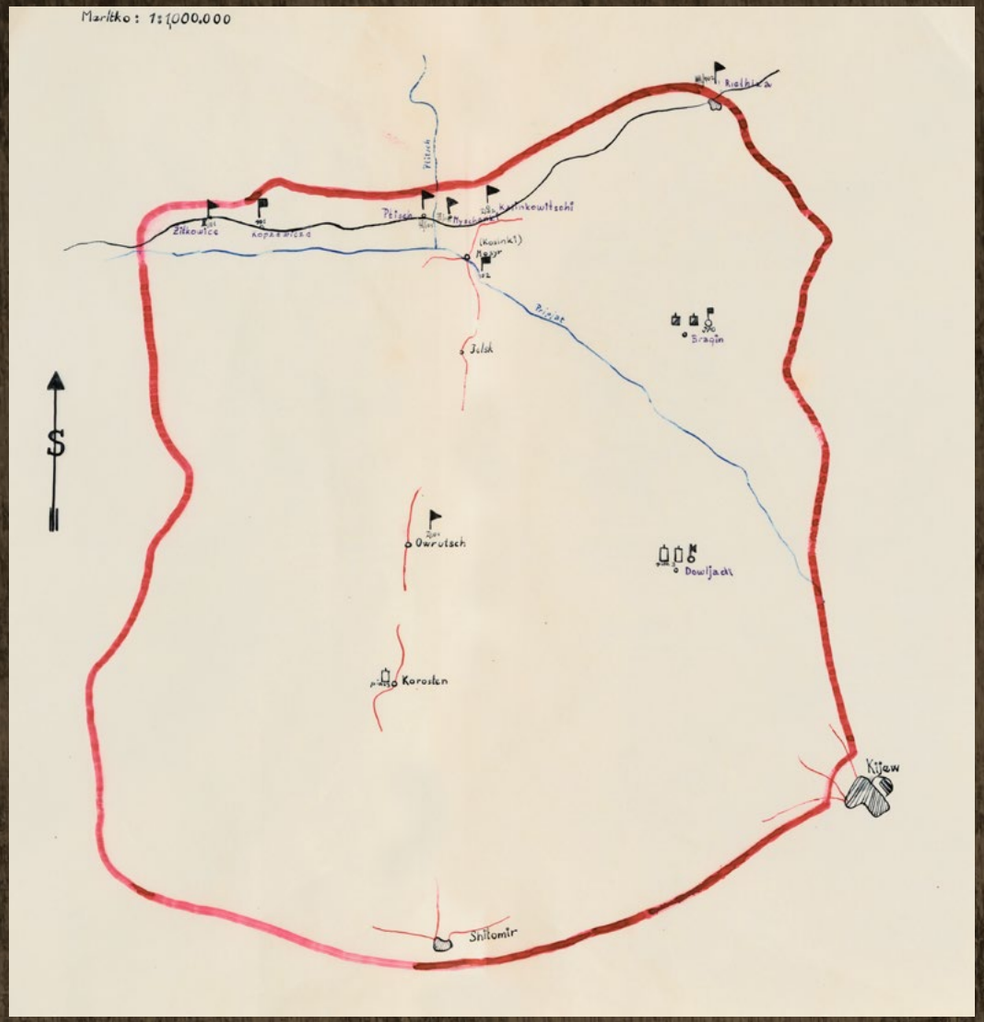

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV BRATISLAVA

www.vhu.sk

ISBN 978-80-69060-20-3

IGOR BAKA
JOZEF BYSTRICKÝ
KATARÍNA MINÁRIKOVÁ

PRAMENE K VOJENSKÝM DEJINÁM SLOVENSKA

V/1/3

IGOR BAKA
JOZEF BYSTRICKÝ
KATARÍNA MINÁRIKOVÁ

PRAMENE K VOJENSKÝM DEJINÁM SLOVENSKA

ARMÁDNA SKUPINA, ZAISŤOVACIA DIVÍZIA, 2. PEŠIA DIVÍZIA NA VÝCHODNOM FRONTE (1941 – 1943)

1. ČASŤ *(LETO 1941 – SEPTEMBER 1942)*

V/1/3

IGOR BAKA
JOZEF BYSTRICKÝ
KATARÍNA MINÁRIKOVÁ

PRAMENE K VOJENSKÝM DEJINÁM SLOVENSKA V/1/3

ARMÁDNA SKUPINA, ZAISŤOVACIA DIVÍZIA, 2. PEŠIA DIVÍZIA NA VÝCHODNOM FRONTE (1941 – 1943)

1. ČASŤ

(LETO 1941 – SEPTEMBER 1942)

www.vhu.sk

Vojenský historický ústav
Bratislava 2026

PRAMENE K VOJENSKÝM DEJINÁM SLOVENSKA V/1/3

ARMÁDNA SKUPINA, ZAISŤOVACIA DIVÍZIA, 2. PEŠIA DIVÍZIA NA VÝCHODNOM FRONTE (1941 – 1943)

1. ČASŤ (LETO 1941 – SEPTEMBER 1942)

© Vojenský historický ústav Bratislava
© PhDr. Igor Baka, PhD.
© doc. PhDr. Jozef Bystrický, CSc.
© PhDr. Katarína Mináriková

Editori:
PhDr. Igor Baka, PhD.
doc. PhDr. Jozef Bystrický, CSc.
PhDr. Katarína Mináriková

Recenzenti:
PhDr. Michal Schvarc, PhD.
PhDr. Marian Uhrin, PhD.

Jazyková redaktorka: Mgr. Tamara Janecová, PhD.

Návrh obálky a grafická úprava: Mgr. Ivan Kocák

Fotografie na obálke:

Predná strana: *Vojak a poľný žandár slovenskej armády pri kontrole civilistov na okupovanom území ZSSR*

(VHA Bratislava)

Zadná strana: *Územná pôsobnosť jednotiek ZD od februára do začiatku mája 1942*
(VHA Bratislava)

Tlač: DMC, s.r.o.

ISBN 978-80-69060-19-7 (print)
ISBN 978-80-69060-20-3 (pdf)

Obsah

Úvod 19

Slovenské zaisťovacie jednotky na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska v rokoch 1941 – 1943 23

Dokumenty 49

1 1941, jún 23. Berlín. 51
Slovenský dobový preklad rozkazu Operačného oddelenia nemeckého Generálneho štábu pozemného vojska s inštrukciami o podriadení formujúcej sa slovenskej poľnej armády.

2 1941, jún 27. SV. 52
Ďalekopis Veliteľstva Skupiny armád Juh adresovaný styčnému dôstojníkovi DHM pplk. von Langsdorffovi do Prešova s inštrukciami o podriadení a nasadení súčastí slovenskej poľnej armády pod nemeckým velením.

3 1941, jún 28. SV. 54
Dodatok k ďalekopisu Veliteľstva Skupiny armád Juh z 27. júna 1941 adresovaný styčnému dôstojníkovi DHM pplk. von Langsdorffovi do Prešova s otázkami o plánoch na nasadenie súčastí slovenskej poľnej armády pod nemeckým velením.

4 1941, júl 2. SV. 56
Denný rozkaz č. 20 Veliteľstva 17. armády upravujúci spôsob spolupráce s podriadeným slovenským veliteľstvom armádnej skupiny.

5 1941, júl 5. Dobromyľ. 59
Úryvok z vojnového denníka Veliteľstva 1. divízie slovenskej armádnej skupiny popisujúci protižidovské násilnosti zo strany miestneho obyvateľstva na okupovanej Ukrajine.

6 1941, júl 5. Dobromyľ. 60
Hlásenie npor. pech. Jozefa Hrábeka o násilnostiach voči Židom v Dobromyle za účasti slovenských vojakov.

7 1941, júl 5. Bratislava. 61
Správa nemeckého vojenského atašé pplk. Heinricha Beckera nemeckému Generálnemu štábu pozemného vojska o situácii v slovenskej armáde po vypuknutí vojny proti ZSSR.

8 1941, júl 5. – 6. Dobromyľ. 68
Úryvok z denníka veliteľa 1. divízie plk. del. Jozefa Turanca zachytávajúci jeho stanovisko k účasti slovenských vojakov na protižidovských násilnostiach v Dobromyle a reakcie miestneho obyvateľstva voči okupačným jednotkám.

9 1941, júl 6. Chyriv. 70
Dôverný rozkaz Veliteľstva armády (krycí názov Ladislav), na základe ktorého sa malo zakročiť proti neprístojnostiam vojakov slovenskej armády namiereným okrem iného aj proti Židom.

10 1941, júl 6. Chyriv. 72
Domáci rozkaz č. 9 Veliteľstva armády (krycí názov Ladislav), v ktorom sa okrem iného špecifikuje postup pri zaobchádzaní so zajatcami.

11 1941, júl 6. – september 17. Sine loco. 74
Úryvok z vojnového denníka kanónovej roty neskoršieho pešieho pluku 101 Zaisťovacej divízie, ktorý reflektuje osudy Židov na okupovanom území Ukrajiny.

12 1941, júl 7. Sine loco. 76
Úryvok z prejavu ministra národnej obrany gen. I. triedy Ferdinanda Čatloša, ktorý predniesol pred vojakmi slovenskej armádnej skupiny na východnom fronte.

13 1941, júl 8. Chyriv. 77
Správa DHM z 8. júla 1941 o nasadení slovenskej armádnej skupiny.

14 1941, júl 8. Chyriv. 80
Správa kapitána Alfreda Elgera o rozhovore s náčelníkom štábu slovenskej poľnej armády pplk. gšt. Štefanom Tatarkom.

15 1941, júl 8. Chyriv. 82
Prehľad o činnosti slovenskej armády na východnom fronte z úrovne veliteľa poľnej armády a ministra národnej obrany gen. I. tr. F. Čatloša určený pre prezidenta SR Jozefa Tisa.

16 1941, júl 8. – 9. Rudky. 84
Úryvok z denníka veliteľa 1. pešej divízie armádnej skupiny plk. del. Jozefa Turanca, ktorý obsahuje hodnotenie výsledku „vyčisťovacej" akcie podriadených jednotiek.

17 1941, júl 9. Chyriv. 86
Osobitný rozkaz č. 49 Veliteľstva armády s inštrukciami pre podriadené jednotky na pacifikovanie zvyškov sovietskych vojsk roztrúsených v okolitých lesoch.

18 1941, júl 10. Chyriv. 89
Osobitný rozkaz č. 51 Veliteľstva armády s inštrukciami pre činnosť I/3 a I/4 peších práporov. Ich úlohou malo byť okrem iného pacifikovanie potenciálneho odporu zo strany sovietskych vojakov roztrúsených v tyle okupačných vojsk.

19 1941, júl 11. SV. 90
Rozkaz veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103 upravujúci postavenie slovenskej armádnej skupiny vo vlastnom podriadení.

20 1941, júl 11. SV. 93
Zvláštne predpisy veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103 upravujúce zásahy okupačnej moci do spoločenských a náboženských pomerov na obsadenej Ukrajine.

21 1941, júl 12. Chyriv. 97
Všeobecný operačný rozkaz č. 6 Veliteľstva armády z 12. júla 1941.

22 1941, júl 16. Velykyj Ľubiň. 102
Osobitný rozkaz č. 55 Veliteľstva armády s inštrukciami pre boj proti nepriateľským parašutistom.

23 1941, júl 16. Rudky. 103
Osobitný rozkaz č. 30 Veliteľstva 1. divízie, ktorý informuje o príchode pojazdného kina Úradu propagandy k podriadeným jednotkám. Upravoval tiež obmedzenie styku slovenských vojakov s civilným obyvateľstvom a zakazoval kontakt so Židmi.

24 1941, júl 16. Velykyj Ľubiň. 105
Slovenský preklad smernice veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Skupiny armád Juh z 11. júla 1941 s inštrukciami pre slovenské jednotky o spôsobe ich zaobchádzania s civilným obyvateľstvom na okupovanom území Ukrajiny.

25 1941, júl 16. Rudky. 108
Úryvok z denníka veliteľa 1. pešej divízie armádnej skupiny plk. del. Jozefa Turanca.

26 1941, júl 16. Levoča. 109
Hlásenie veliteľa náhradného práporu pešieho pluku 5 pre 2. oddelenie Veliteľstva divíznej oblasti 2 o náladách medzi vojakmi vracajúcimi sa z východného frontu.

27 1941, júl 16. Medzilaborce. 111
Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované obrannému dôstojníkovi Veliteľstva divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa slovenských vojakov pri návrate z východného frontu.

28 1941, júl 18. Velykyj Ľubiň. 114
Osobitný rozkaz č. 57 Veliteľstva armády na presun 1. divízie.

29 1941, júl 19. Medzilaborce. 116
Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované obrannému dôstojníkovi Veliteľstva divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa slovenských vojakov pri návrate z východného frontu.

30 1941, júl 20. SV. 118
Preklad nemeckej smernice veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh adresovanej DHM na Slovensku k vykonávaniu trestnej súdnej právomoci slovenskými poľnými súdmi nad civilným obyvateľstvom na okupovanom území ZSSR.

31 1941, júl 20. Chyriv. 120
Úradné hlásenie slovenského etapného veliteľstva o situácii a politických náladách civilného obyvateľstva vo vzťahu k okupačnej moci v ukrajinskom meste Chyriv.

32 1941, júl 22. Medzilaborce. 121
Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované Veliteľstvu divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa vojakov pri návrate z východného frontu.

33 1941, júl 23. Drohobyč. 123
Situačné denné hlásenie Veliteľstva 2. divízie armádnej skupiny adresované Veliteľstvu armády o náladách v radoch slovenského vojska a vyšetrovaní svojvoľných násilností (najmä proti Židom) zo strany miestnych ukrajinských milícií.

34 1941, júl 25. Berlín. 125
Úryvok zo záznamu aktov na OKW/Ausland, v ktorom je zaznamenaný telefonát s náčelníkom DHM gen. pech. Paulom von Ottom o navrhovanej reorganizácii slovenskej poľnej armády.

35 1941, júl 25. Velykyj Ľubiň. 127
Obežník veliteľa slovenskej poľnej armády s prekladom inštrukcií veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh o postupe pri odzbrojovaní a ozbrojovaní miestnych ukrajinských milícií.

36 1941, júl 25. Prešov. 129
Hlásenie Veliteľstva divíznej oblasti 2 adresované MNO o situácii na okupovanom území ZSSR. Upozorňuje sa tu na represálie zo strany miestneho obyvateľstva voči židovskej minorite a na jeho správanie sa voči okupačným armádam.

37 1941, júl 26. Velykyj Ľubiň. 132
Rozkaz zástupcu veliteľa armády gen. II. tr. Antona Pulanicha na zorganizovanie Zaisťovacej divízie.

38 1941, júl 26. Chyriv. 135
Hlásenie etapného veliteľstva (krycie meno Koloman) pre veliteľstvo slovenskej poľnej armády o správaní sa ukrajinskej milície v Chyrive a zásahoch do jej zloženia.

39 1941, júl 28. Velykyj Ľubiň. 137
Obežník veliteľa slovenskej poľnej armády s prekladom rozkazu veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh ohľadne stráženia zadnej hranice operačnej oblasti okupačných vojsk.

40 1941, júl 28. Vodcov hlavný stan (pravdepodobne pri meste Kętrzyn). 140
Záznam náčelníka OKW poľného maršala Wilhelma Keitela o postoji Adolfa Hitlera k návrhu na reorganizáciu slovenskej poľnej armády. Jedna príloha.

41 1941, júl 30. Velykyj Ľubiň. 144
Osobitný rozkaz Veliteľstva armády k vytvoreniu a vyzbrojeniu jednotky na zaistenie politického komisára Červenej armády.

42 1941, august 2. Medzilaborce. 145
Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované Veliteľstvu divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa vojakov pri návrate z východného frontu.

43 1941, august 5. Chyriv. 147
Úryvok z rozkazu č. 17 etapného veliteľstva (krycie meno Koloman), v ktorom sa okrem iného zakazuje účasť slovenských jednotiek na protižidovských pogromoch.

44 1941, august 7. Sine loco. 149
Hlásenie veliteľa poľného zboru gen. II. tr. Antona Pulanicha ministerstvu národnej obrany o počte osôb v poľnom zbore.

45 1941, august 15. Sine loco. 150
Anonymný list slovenských vojakov pre prezidenta republiky uverejnený v dobovej tlači.

46 1941, august 21. Drohobyč. 151
Rozkaz Veliteľstva Zaisťovacej divízie s inštrukciami pre výkon funkcie spravodajskej služby a pre postup pri zatýkaní podozrivých civilných osôb.

47 1941, august 28. Bratislava. 155
Obežník Hlavného poľného súdu upravujúci postup slovenských poľných súdov podľa smernice Zadnej vojenskej oblasti Skupiny armád Juh o postupe vojenských orgánov pri výkone trestného súdnictva nad civilným obyvateľstvom na okupovanom území.

48 1941, Sine dato (pravdepodobne august). Sine loco. 157
Úryvok z prehľadu o činnosti slovenskej armády v poli určený pravdepodobne pre prezidenta republiky Jozefa Tisa.

49 1941, september 2. Rivne. 159
Úryvok z rozkazu o úlohách a pôsobnosti veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina. Špecifikuje podriadenie a úlohy spojeneckých jednotiek na tomto teritóriu.

50 1941, september 10. – 23. Sine loco. 161
Úryvky z denníka veliteľa Rýchlej divízie plk. del. Jozefa Turanca zachytávajúce jeho reakciu na informácie o prípadoch masových popráv židovského obyvateľstva na okupovanom území Ukrajiny.

51 1941, september 18. Starokosťantyniv. 162
Nariadenie veliteľa armády gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša na vytvorenie spojovacieho štábu slovenskej poľnej armády.

52 1941, september 22. Starokosťantyniv. 164
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované MNO o bezpečnostnej situácii na okupovanom území ZSSR obsadenom vlastnými jednotkami, o náladách miestneho obyvateľstva vo vzťahu k okupačným jednotkám, postavení Židov a situácii v zajateckých táboroch.

53 1941, september 27. Starokosťantyniv. 167
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované MNO o náladách miestneho obyvateľstva, činnosti partizánov a postavení Židov na okupovanom území ZSSR obsadenom vlastnými jednotkami.

54 1941, október 1. SV. 169
Domáci rozkaz Veliteľstva Spojovacieho štábu č. 63 z 1. októbra 1941 s inštrukciami o rozdieloch medzi vojnovými zajatcami a banditmi.

55 1941, október 2. Starokosťantyniv. 170
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované MNO o náladách obyvateľstva na okupovanom území, svojvoľnej represívnej činnosti ukrajinskej milície a postavení Židov.

56 1941, október 9. Žytomyr. 172
Rozkaz č. 41 Veliteľstva Zaisťovacej divízie so smernicami o vzťahu medzi spojeneckými armádami v Říšskom komisariáte Ukrajina, ale aj o zaobchádzaní so Židmi a partizánmi.

57 1941, október 10. Bratislava. 175
Štvrťročná správa o činnosti DHM na Slovensku za obdobie od 22. júna do 1. októbra 1941.

58 1941, október 18. Žytomyr. 209
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov na okupovanom území ZSSR a prvej protipartizánskej akcii vlastných jednotiek v priestore juhovýchodného Bieloruska.

59 1941, október 19. Žytomyr. 212
Rukopis s pokynmi Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre spoluprácu s pomocnými jednotkami ukrajinskej milície.

60 1941, október 21. Žytomyr. 214
Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s nemeckými inštrukciami pre postup pri zadržaní partizánov a nepriateľských parašutistov a zaobchádzaní s nimi.

61 1941, október 23. Žytomyr. 215
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o výsledku protipartizánskej akcie prieskumného oddielu pešieho pluku 102 v priestore západne od bieloruského mesta Mazyr.

62 1941, október 27. Rivne. 217
Obežník veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o postavení maďarských a slovenských spojeneckých jednotiek nasadených v priestore jeho pôsobnosti.

63 1941, október 28. Žytomyr. 219
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov v priestore pôsobnosti vlastných jednotiek.

64 1941, október 29. Žytomyr. 221
Obežník veliteľa Zaisťovacej divízie s inštrukciami OKW o rozširovaní nemeckej propagandy medzi civilným obyvateľstvom.

65 1941, október 29. Žytomyr. 222
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov v priestore pôsobnosti vlastných jednotiek.

66 1941, Sine dato (pravdepodobne október). Bratislava. 224
Prehľad činnosti slovenskej armády v poli od 23. júna do 6. októbra 1941 určený pravdepodobne pre prezidenta republiky Jozefa Tisa.

67 1941, november 11. Žytomyr. 235
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované úradu veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o činnosti partizánov v priestore pôsobnosti vlastných jednotiek a výsluchoch zadržaných podozrivých osôb.

68 1941, november 14. Žytomyr. 238
Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s inštrukciami ríšskeho komisára v Ríšskom komisariáte Ukrajina a veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine o spôsobe využitia represívnych metód voči civilnému obyvateľstvu k zamedzeniu poškodenia spojovacích prostriedkov na tomto území.

69 1941, november 17. Žytomyr. 240
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o náladách miestneho obyvateľstva, činnosti partizánov, o vlastných protipartizánskych akciách v priestore bieloruského mestečka Skarodnaje (severne od mesta Ovruč) a o organizovaní spravodajskej činnosti za pomoci dôverníkov z radov civilného obyvateľstva.

70 1941, november 18. Zvjaheľ. 243
Odpis článku 1 zvláštneho rozkazu č. 68 veliteľstva pešieho pluku 101, ktorý obsahuje armádny rozkaz prezidenta Slovenskej republiky Jozefa Tisa z 24. októbra 1941.

71 1941, november 19. Žytomyr. 245
Výpis z rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie č. 53 o nedostatkoch v správaní sa mužstva.

72 1941, november 19. Žytomyr. 246
Výpis z dôverného rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie č. 31 o nedostatkoch v správaní sa dôstojníkov.

73 1941, november 20. Žytomyr. 247
Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na zmenu dislokácie jednotiek divízie.

74 1941, december 2. Bratislava. 250
Koncept návrhu DHM pre OKH o presune Zaisťovacej divízie bližšie k frontovej línii, kde by dočasne nahradila vyčerpané jednotky Rýchlej divízie.

75 1941, december 3. Berlín. 252
Správa Amt Ausland/Abwehr na OKW pre DHM na Slovensku so stanoviskom k požiadavkám na prezbrojenie slovenských poľných divízií nemeckou výzbrojou.

76 1941, december 4. Žytomyr. 255
Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie na zlúčenie spojovacieho štábu s veliteľstvom Zaisťovacej divízie a vytvorenie spojovacieho strediska v Dnipropetrovsku.

77 1941, december 5. Bratislava. 259
Úradný záznam náčelníka štábu ministra pplk. gšt. Štefana Tatarku o postojoch prezidenta republiky Jozefa Tisa k jeho referátu o situácii v armáde.

78 1941, december 6. Žytomyr. 260
Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o výsluchu a zastrelení dvoch sovietskych partizánov.

79 1941, december 13. Žytomyr. 262
Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov v oblasti pôsobenia vlastných jednotiek.

80 1941, december 15. Žytomyr. 264
Slovenský preklad nemeckých smerníc pre boj s partizánmi distribuovaných podriadeným útvarom a jednotkám z úrovne Veliteľstva Zaisťovacej divízie.

81 1942, január 2. Bratislava. 274
Časť hodnotiacej správy dôstojníka nemeckého Wehrmachtu mjr. von Lengerkeho o pomeroch pri slovenskej Zaisťovacej divízii.

82 1942, január 8. – 12. Mazyr. 277
Úryvok z vojnového denníka 5. roty pešieho pluku 102, kde sa nachádza informácia o jej účasti na likvidácii Židov v bieloruskom meste Mazyr.

83 1942, január 21. Žytomyr. 278
Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie na vysielanie styčných hliadok na udržanie styku s maďarskými honvédskymi pešími plukmi 41 a 49.

84 1942, február 1. Sine loco. 280
Oznámenie veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina veliteľovi Zaisťovacej divízie o odvelení delostreleckého pluku 31 do dispozície Skupiny armád Juh.

85 1942, február 1. Žytomyr. 282
Rozkaz Veliteľstva Zaisťovacej divízie, ktorým sa potvrdzovali čiastočne už ústne vydané rozkazy na presuny a nové úlohy jej jednotiek.

86 1942, február 25. Zvláštny vlak. 287
Hlásenie z vlaku náčelníka OKW poľného maršala Wilhelma Keitela o rokovaní so slovenským ministrom národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandom Čatlošom o možnosti nasadenia slovenských pracovných síl v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

87 1942, február 25. Zvláštny vlak. 289
Hlásenie z vlaku náčelníka OKW poľného maršala Wilhelma Keitela o rokovaní so slovenským ministrom národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandom Čatlošom o nemeckej pomoci pri zabezpečení transportov nováčikov pre Zaisťovaciu divíziu.

88 1942, február 27. Žytomyr. 291
Dislokácia a krycie mená súčastí Zaisťovacej divízie podľa spojovacieho rozkazu č. 4 z 27. februára 1942.

89 1942, február 28. Jeľsk. 294
Rozkaz veliteľa posilneného II. práporu pešieho pluku 102 pplk. pech. Rudolfa Noskoviča na vytvorenie obranného postavenia kombinovanej roty v spolupráci s nemeckým policajným práporom 315 s cieľom zadržať ustupujúcich „partizánov".

90 1942, marec 3. Žytomyr. 297
Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre armádneho hygienika na MNO s návrhmi na opatrenia proti výskytu malárie.

91 1942, marec 5. Žytomyr. 299
Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s rozkazom veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina na zefektívnenie spravodajskej činnosti v súvislosti s výskytom nepriateľských partizánov a parašutistov.

92 1942, marec 6. Bratislava. 301
Materiál MNO – Správy Pracovného zboru so stanoviskom veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu k požiadavke na pridelenie 10 000 ha voľnej poľnohospodárskej pôdy na okupovanom území jeho jednotkám na užívanie vo vlastnej réžii za účelom riešenia problémov ich zásobovania.

93 1942, marec 7. Žytomyr. 302
Sťažnosť veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na nedostatok funkčných motorových vozidiel, ktorý komplikoval zásobovanie divízie, ako aj jej nasadenie do boja s partizánmi.

94 1942, marec 8. Žytomyr. 303
Nariadenie veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina s informáciami o činnosti partizánov, metódach ich boja, ale aj spôsobe ich likvidácie (vrátane využitia rôznych brachiálnych metód postihujúcich civilné obyvateľstvo) distribuované Veliteľstvom Zaisťovacej divízie podriadeným útvarom a jednotkám.

95 1942, marec 11. Kapatkevičy. 309
Rozkaz pre presun II. práporu pešieho pluku 102 s cieľom zaujatia východiskových pozícií pre protipartizánsku akciu proti obci Karpilovka 13. marca 1942.

96 1942, marec 11. Berlín. 312
Správa štátneho sekretára (zástupcu ministra) na nemeckom Zahraničnom úrade Ernsta von Weizsäckera o jeho postoji k slovenskej žiadosti rokovať s Ríšskym ministerstvom pre obsadené východné územia ohľadne pridelenia 10-tisíc ha pôdy na území Ríšskeho komisariátu Ukrajina obsadeného slovenskou Zaisťovacou divíziou.

97 1942, marec 11. – 17. Čaľuščeviči, Katka, Porečie. 314
Úryvky z vojnového denníka 5. roty II. práporu pešieho pluku 102 popisujúce bojový stret slovenských jednotiek s partizánmi v priestore Perekalle – Zaljessje.

98 1942, marec 12. Katka. 316
Rozkaz veliteľa II. práporu pešieho pluku 102 pplk. pech. Rudolfa Noskoviča na preskúmanie a „vyčistenie" priestoru v okolí Cholopeniči – Perekalle – Karpilovka, ktorý mal byť obsadený skupinami partizánov. Akcia mala byť realizovaná v kooperácii s nemeckým policajným práporom 315.

99 1942, marec 15. Žytomyr. 318
Rádiografické hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu pre MNO o bojovej činnosti II. práporu pešieho pluku 102 počas protipartizánskej akcie v priestore Perekalle – Zaljessje na území juhovýchodného Bieloruska.

100 1942, marec 18. – 19. Žytomyr. 320
Žiadosti veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na MNO v Bratislave o pridelenie čaty ľahkých tankov a pozorovacej letky s lietadlami Letov Š-328 a civilnými typmi pre potreby boja proti partizánom.

101 1942, marec 19. Rivne. 323
List hlavného veliteľa poriadkovej polície v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. por. polície a Gruppenführera Otta von Oelhafena adresovaný veliteľovi Zaisťovacej divízie s reakciou na straty jednotiek pešieho pluku 102 v boji pri obci Perekalle.

102 1942, marec 19. Parečča. 325
Rozkaz veliteľa II. práporu pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie pplk. pech. Rudolfa Noskoviča na presun jeho jednotiek spolu s podriadeným nemeckým policajným práporom 315.

103 1942, marec 24. Žytomyr. 327
Žiadosť prednostu zdravotnej správy Zaisťovacej divízie stot. MUDr. Pavla Škodáčka o náhradu za opotrebované sanitné autá.

104 1942, marec 24. Žytomyr. 329
Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie obsahujúci nariadenie veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o správaní sa v jemu podriadenej oblasti, s ktorým malo byť oboznámené všetko mužstvo divízie.

105 1942, začiatok apríla. SV. 332
Hlásenie veliteľstva zosilneného pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie o účasti jeho jednotiek na akcii Bamberg od 27. marca do 3. apríla 1942.

106 1942, apríl 10. SV. 340
Správa Veliteľstva pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie o jeho účasti (spolu s podriadeným policajným práporom 315) na protipartizánskych akciách od konca februára do začiatku apríla 1942 v priestore juhovýchodného Bieloruska. Dokument tvoril prílohu mesačnej správy č. 7 z 21. apríla 1942 veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina pre Štáb velenia OKW.

107 1942, začiatok apríla. SV. 348
Úryvky z hlásenia Veliteľstva pešieho pluku 727 nemeckej 707. pešej divízie s informáciami o likvidácii Židov počas akcie Bamberg od 27. marca do 4. apríla 1942.

108 1942, apríl 11. Žytomyr. 350
Rozkaz slovenského posádkového veliteľa v Žytomyre mjr. pech. Otta Klementa, ktorý špecifikoval úlohy pre jednotky Zaisťovacej divízie v jeho teritoriálnej pôsobnosti pri uskutočnení brachiálnych preventívnych opatrení proti skutočným a potenciálnym odporcom okupačného režimu.

109 1942, apríl 13. SV. 352
Úryvky zo správy o činnosti veliaceho generála zaisťovacích oddielov a veliteľa vo Vojenskej oblasti Stred gen. pech. Maxa von Schenckendorffa za mesiac marec 1942, kde sa popisuje priebeh akcie Bamberg.

110 1942, apríl 15. SV. 355
Úryvok z desaťdňovej správy o činnosti veliaceho generála zaisťovacích oddielov a veliteľa vo Vojenskej oblasti Stred gen. pech. Maxa von Schenckendorffa, ktorý obsahuje informácie o výsledku akcie Bamberg.

111 1942, apríl 15. Žytomyr. 357
Protokol o správaní sa veliteľa II/102 práporu pplk. pech. Rudolfa Noskoviča počas bojovej činnosti jeho jednotiek pri obci Perekalle 13. marca 1942.

112 1942, apríl 24. Žytomyr. 361
Návrh Veliteľstva Zaisťovacej divízie na zlúčenie slovenských pionierskych a železničných stavebných rôt do jedného pionierskeho práporu.

113 1942, apríl 24. SV. 363
Úryvok z desaťdňovej správy o činnosti veliaceho generála zaisťovacích oddielov a veliteľa vo Vojenskej oblasti Stred gen. pech. Maxa von Schenckendorffa, ktorý obsahuje informácie o výsledku akcie Bamberg.

114 1942, apríl 25. Žytomyr. 365
Situačné hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie pre MNO v Bratislave o nasadení jej jednotiek v boji s parašutistami a partizánmi.

115 1942, apríl 29. Bratislava. 367
Oznámenie Vojenskej správy MNO o nových krycích menách Zaisťovacej divízie platných od 12. apríla 1942.

116 1942, máj 5. Žytomyr. 369
Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie o počte zbraní nachádzajúcich sa v jej výzbroji.

117 1942, máj 5. Žytomyr. 371
Nariadenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie na vystriedanie pešieho pluku 101 maďarskými jednotkami a jeho presun do nových priestorov.

118 1942, máj 5. Sine loco. 373
Hlásenie veliteľa delostreleckého pluku 31 pplk. del. Karola Pichla o nasadení pluku v priestore severovýchodne od Charkova, požiadavkách na doplnenie počtu zboru dôstojníkov a dodanie potrebného výstrojného a výzbrojného materiálu.

119 1942, máj 9. Bratislava. 376
Hlásenie nemeckého vojenského atašé plk. Heinricha Beckera o plánovanej návšteve veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karla Kitzingera na Slovensku.

120 1942, máj 12. Žytomyr. 378
Rozkaz Veliteľstva Zaisťovacej divízie na zosilnenie bezpečnosti železničných tratí zapojením (aj formou spoluzodpovednosti) civilného obyvateľstva okolitých obcí.

121 1942, máj 12. Kozenki. 379
Rozkaz veliteľa pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie s opatreniami na zosilnenie dovtedajšieho zabezpečenia trate Pinsk – Homeľ. Špecifikuje sa v ňom aj postup proti civilnému obyvateľstvu v okolí trate podozrievanému z podpory partizánov a spolupráce s nimi.

122 1942, máj 13. Bratislava. 386
Časť štvrťročnej správy o činnosti nemeckého generála pri MNO pre OKW, v ktorej sa hodnotí nasadenie slovenskej Zaisťovacej divízie.

123 1942, máj 15. Bratislava. 389
Žiadosť veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karla Kitzingera tlmočená nemeckým generálom pri MNO genpor. Fritzom Schlieperom ministrovi národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandovi Čatlošovi o posilnenie Zaisťovacej divízie v boji proti partizánom.

124 1942, máj 16. Žytomyr. 391
Hlásenie Veliteľstva ZD pre Doplňovaciu správu MNO s priloženým výkazom počtu osôb v útvaroch a jednotkách Zaisťovacej divízie k 14. máju 1942.

125 1942, máj 26. Bratislava. 393
Zápisnica z výpovede príslušníka pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie des. v zál. Františka Daňa o incidente s veliteľom jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslavom Kmicikievičom vyvolanom jeho reakciou na chýry o zverstvách páchaných slovenskými vojakmi voči civilnému obyvateľstvu.

126 1942, Sine dato. Žytomyr. 396
Slovenský preklad nemeckých „Smerníc pre uspokojenie Ukrajiny“ distribuovaných z úrovne velenia Zaisťovacej divízie pravdepodobne na jar 1942. Ich súčasťou je rozbor metód a postupov na pacifikovanie nepriateľského odporu zo strany partizánov, parašutistov a ich podporovateľov na okupovanom území ZSSR vrátane bezohľadného teroru voči bezbrannému civilnému obyvateľstvu.

127 1942, máj 27. Žytomyr. 402
Dôverný rozkaz č. 49 veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu so smernicami veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina o zaobchádzaní s civilným obyvateľstvom na okupovanom území.

128 1942, máj 27. Kozenki. 406
Hlásenie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka adresované veliteľovi Zaisťovacej divízie s reakciou na chýry o zločinoch páchaných jeho vojakmi voči civilnému obyvateľstvu.

129 1942, máj 27. Kozenki. 409
Obežník veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka reagujúci na rozkaz veliteľa Zaisťovacej divízie, podľa ktorého mal byť každý príslušník pluku poučený o zákaze dopúšťať sa násilia voči civilnému obyvateľstvu.

130 1942, máj 27. Mazyr. 411
Zápisnica z výpovede šoféra Vojenskej správy Júliusa Hradnianskeho z vyšetrovania urážlivých výrokov voči pešiemu pluku 102, ktorého vojaci boli obviňovaní z páchania zločinov voči bezbrannému civilnému obyvateľstvu.

131 1942, máj 29. Žytomyr. 414
Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu adresované veliteľovi jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslavovi Kmicikievičovi, aby obratom zdôvodnil svoje výroky na adresu pešieho pluku 102.

132 1942, máj 30. Sine loco. 415
Hlásenie veliteľa delostreleckého pluku 31 plk. del. Quida Dotzauera o stratách pluku 12. mája v boji pri obci Ternova odoslané prostredníctvom Nemeckej vojenskej misie na Slovensku Ministerstvu národnej obrany.

133 1942, máj 30. Žytomyr. 417
Výpis z dôverného rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie č. 50 o postupe pri riešení incidentov vyskytujúcich sa pri spolunažívaní nemeckých a slovenských jednotiek.

134 1942, máj 30. Žytomyr. 418
Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie k ochrane dôležitých železničných tratí.

135 1942, máj 31. Novoaleksandrovskij. 421
Zápis z výpovedí bývalých príslušníkov Zaisťovacej divízie o incidente s veliteľom jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslavom Kmicikievičom zhotovený na veliteľstve motorizovaného pešieho pluku 20 Rýchlej divízie.

136 1942, jún 6. Berlín. 423
Informácia z úrovne nemeckého Zahraničného úradu pre nemeckého vyslanca na Slovensku Hannsa E. Ludina o stanovisku Ríšskeho ministerstva pre obsadené východné územia k požiadavke slovenskej Zaisťovacej divízie obhospodarovať vo vlastnej réžii 10 000 ha na okupovanom území ZSSR.

137 1942, jún 9. Korosteň. 426
Hlásenie veliteľa jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslava Kmicikieviča pre Veliteľstvo Zaisťovacej divízie o príčinách a priebehu jeho incidentu s príslušníkmi pešieho pluku 102, ktorých obvinil z páchania zločinov voči bezbranným ženám a deťom.

138 1942, jún 10. Bratislava. 428
Výkaz počtu osôb v Zaisťovacej divízii so stavom k 30. máju 1942.

139 1942, jún 11. Žytomyr. 429
Situačné hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu za dobu od 25. apríla do 10. júna 1942 odoslané Ministerstvu národnej obrany.

140 1942, jún 13. Žytomyr. 432
Odpis článku 353 dôverného rozkazu Veliteľstva Zaisťovacej divízie číslo 55 o zriadení Skupiny vzdušných zbraní pri Zaisťovacej divízii.

141 1942, jún 15. Žytomyr. 433
Osobitný rozkaz veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na zabezpečenie činnosti Skupiny vzdušných zbraní pri Zaisťovacej divízii.

142 1942, jún 15. Ovruč. 438
Obežník veliteľa pešieho pluku 101 pplk. pech. Martina Palkoviča s inštrukciami (cestou Veliteľstva Zaisťovacej divízie) veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

143 1942, jún 15. Bratislava. 441
Prípis nemeckého generála pri MNO genpor. Fritza Schliepera pre ministra národnej obrany gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša so žiadosťou OKW o zosilnenie Zaisťovacej divízie.

144 1942, jún 26. Bratislava. 443
Prípis ministra národnej obrany gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša pre nemeckého generála pri MNO genpor. Fritza Schliepera s kladnou odpoveďou na žiadosť OKW o posilnenie Zaisťovacej divízie.

145 1942, jún 26. Sine loco. 444
Hlásenie veliteľa delostreleckého pluku 31 plk. del. Quida Dotzauera o výsledkoch prieskumu bývalých palebných postavení pluku južne od Charkova pri obci Ternova.

146 1942, jún 30. Bratislava. 446
Časť štvrťročnej správy o činnosti nemeckého generála pri MNO genpor. Fritza Schliepera pre OKW, v ktorej sa hodnotí nasadenie slovenskej Zaisťovacej divízie.

147 1942, júl 3. Žytomyr. 448
Všeobecný rozkaz veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu k zmenám v dislokácii jazdeckého priezvedného oddielu a jednotiek pešieho pluku 101.

148 1942, júl 7. Žytomyr. 450
Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu proti rozširovaniu „protispojeneckých" názorov slovenskými vojakmi pred civilným obyvateľstvom.

149 1942, júl 9. Žytomyr. 452
Hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na MNO v Bratislave s jeho postojom k obvineniam jednotiek pešieho pluku 102 z páchania zločinov voči bezbrannému civilnému obyvateľstvu.

150 1942, júl 14. Žytomyr. 453
Situačné hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre náčelníka štábu MNO za dobu od 10. júna do 10. júla 1942.

151 1942, júl 15. Bratislava. 458
Časť záznamu z rokovania medzi nemeckým generálom pri MNO genpor. Fritzom Schlieperom a gen. I. tr. Antonom Pulanichom 14. júla o opatreniach realizovaných na posilnenie slovenských poľných jednotiek adresovaného ministrovi národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandovi Čatlošovi.

152 1942, júl 17. – august 24. Sine loco. 461
Úryvok z vojnového denníka 4. roty pešieho pluku 101 ZD.

153 1942, júl 18. Kozenki. 465
Nariadenie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka k dislokácii podriadených jednotiek, organizačným zmenám v pluku, zriadeniu leteckého detašmánu a jeho úlohám.

154 1942, júl 19. Kozenki. 472
Rozkaz veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka na realizáciu protipartizánskej akcie s krycím názvom Neptun.

155 1942, júl 30. Žytomyr. 475
Osobitný rozkaz veliteľa armády a ministra národnej obrany gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša pre Zaisťovaciu divíziu pri príležitosti jej návštevy predsedom slovenskej vlády Vojtechom Tukom.

156 1942, júl 30. Ovruč. 476
Obežník veliteľa pešieho pluku 101 pplk. pech. Martina Palkoviča s nariadením veliteľa Zaisťovacej divízie o spôsobe likvidovania zajatých partizánov.

157 1942, júl 31. Kozenki. 477
Nariadenie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka k novej organizácii a dislokácii jednotiek pluku.

158 1942, august 2. SV. 484
Hlásenie veliteľa cyklistickej eskadróny zmiešaného priezvedného oddielu npor. jazd. Štefana Belka o masakre civilného obyvateľstva v bieloruskej obci Maladuša vykonanej vojakmi pešieho pluku 102.

159 1942, august 3. Brahin. 487
Hlásenie veliteľa zmiešaného priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslava Kmicikieviča veliteľovi Zaisťovacej divízie plk. pech Pavlovi Kunovi o masakre civilného obyvateľstva v bieloruskej obci Maladuša.

160 1942, august 4. Ovruč. 490
Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s inštrukciami veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina o správaní sa okupačných jednotiek k civilnému obyvateľstvu. Nariadenie sa malo vzťahovať aj na slovenské jednotky.

161 1942, august 4. Kozenki. 492
Komentáre a inštrukcie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka k rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie o správaní sa slovenských vojakov pri styku s civilným obyvateľstvom.

162 1942, august 5. Kozenki. 493
Rozkaz veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka s inštrukciami na uskutočnenie protipartizánskej akcie s krycím názvom Adi.

163 1942, august 6. Bratislava. 502
Správa nemeckého vojenského atašé na Slovensku plk. Heinricha Beckera o ceste predsedu vlády Vojtecha Tuku k slovenskej Zaisťovacej divízii.

164 1942, august 9. Ovruč. 508
Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu adresované veliteľstvu zmiešaného priezvedného oddielu s inštrukciami na zintenzívnenie protipartizánskej činnosti v oblasti jeho pôsobnosti.

165 1942, august 10. Ovruč. 509
Telegram veliteľstva ZD adresovaný náčelníkovi štábu ministra národnej obrany do Bratislavy s odmietavým stanoviskom k možnosti využitia Židov ako odborníkov a remeselníkov pre potreby divízie.

166 1942, august 13. Ovruč. 510
Dôverný rozkaz č. 76 nového veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska s inštrukciami o správaní sa slovenských vojakov k civilnému obyvateľstvu.

167 1942, august 14. Bratislava. 512
Žiadosť Veliteľstva Zaisťovacej divízie o posilnenie vlastných jednotiek adresovaná MNO prostredníctvom DHM a jeho rozhodnutie v tejto záležitosti.

168 1942, Sine dato. Mazyr. 514
Správa veliteľa pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie pplk. pech. Michala Lokšíka o priebehu protipartizánskej akcie s krycím názvom Adi.

169 1942, august 19. Rivne. 536
Úryvky z mesačného hlásenia č. 11 (s uzávierkou k 31. júlu) veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina s informáciami o činnosti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie.

170 1942, august 21. Ovruč. 539
Situačné hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska pre MNO za obdobie od 10. júla do 10. augusta 1942.

171 1942, august 21. Mazyr. 542
Smernice veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka s inštrukciami na odstránenie klesajúcej morálky a protištátnych tendencií v jednotkách Zaisťovacej divízie.

172 1942, august 21. Ovruč. 544
Hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska pre MNO o udalostiach v priestore nasadenia divízie a jej činnosti od 10. júla do 10. augusta.

173 1942, august 28. Brahin. 552
Hlásenie žandárskej služobne v Brahine pre veliteľa Poriadkovej polície pri veliteľovi SS a polície v Žytomyre o zásahu proti partizánom pri obci Mokrez za účasti jednotky slovenského zmiešaného priezvedného oddielu.

174 1942, august 28. Bratislava. 555
Výkaz počtu osôb v Zaisťovacej divízii so stavom zo 14. augusta 1942.

175 1942, august 30. Kapceviči. 557
Nariadenie veliteľa pešieho pluku 101 pplk. pech. Martina Palkoviča na odstránenie nežiaducich zjavov vo vojsku.

176 1942, august 31. Ovruč. 560
Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o nasadení jednotiek I./101 práporu v priestore bieloruského mestečka Skarodnaje (severne od mesta Ovruč).

177 1942, september 5. Ovruč. 563
Hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska adresované ministrovi národnej obrany o kritike Gebietskommissara v Brahine voči jednotkám slovenského zmiešaného priezvedného oddielu.

178 1942, september 6. Ovruč. 568
Osobitný dôverný rozkaz č. 8 veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska so smernicami pre boj proti „banditom". Konkretizuje sa tu aj postup pri represáliách proti zajatým partizánom a ich „pomocníkom".

179 1942, november 10. Sine loco. 570
Časť správy o činnosti jednotlivých zložiek Štábu velenia ríšskeho vodcu-SS pre obdobie 7. – 14. augusta 1942 venovaná nasadeniu sprievodného práporu ríšskeho vodcu-SS v akcii Adi.

180 1943, október – december. Prešov. 574
Reakcia veliteľa divíznej oblasti 2 plk. pech. Pavla Kunu na hlásenie pracovníka propagačného oddelenia MNO Kolomana Murgaša o situácii v Zaisťovacej divízii na východnom fronte v roku 1942. Súčasťou publikovaného odpisu dokumentu je aj Kunova poznámka z povojnového obdobia, v ktorej vysvetľuje okolnosti svojho vyšetrovania na MNO.

181 1955, február 13. Trebišov. 578
Svedecká výpoveď bývalého príslušníka pešieho pluku 102, kde popisuje popravu partizána židovského pôvodu.

182 1955, február 25. Vranov nad Topľou. 579
Svedecká výpoveď bývalého príslušníka pešieho pluku 102 Mikuláša Reviláka, kde potvrdil podpálenie niekoľkých obcí slovenskými jednotkami počas akcie Bamberg.

183 1955, február 28. Nitra. 580
Časť svedeckej výpovede bývalého príslušníka pešieho pluku 102 z vypočúvania o zločinoch páchaných slovenskými vojakmi na okupovanom území ZSSR.

184 1955, marec 27. Želiezovce. 581
Svedecká výpoveď bývalého dôstojníka slovenskej armády Alexandra Vitalaya pred vyšetrovateľmi vojenskej kontrarozviedky o účasti jednotiek pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie na protipartizánskej akcii Bamberg v marci a apríli 1942.

185 1955, apríl 2. Praha. 587
Svedecká výpoveď bývalého príslušníka pešieho pluku 102 Tibora Sama o jeho účasti na represáliách voči civilnému obyvateľstvu počas akcie Bamberg.

186 1955, jún 25. Nitra. 588
Svedecká výpoveď bývalého vojaka roty KPÚV pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie Karola Janoviča pred vyšetrovateľmi vojenskej kontrarozviedky, kde popisuje represálie, ktorých sa táto jednotka dopúšťala na civilnom obyvateľstve.

187 1955, júl 4. Jakubčice. 590
Svedecká výpoveď bývalého vojaka pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie pred vyšetrovateľmi vojenskej kontrarozviedky, kde popisuje priebeh zavraždenia troch židovských detí slovenskými vojakmi na východnom fronte.

Zoznam použitých skratiek 593

Použité pramene a literatúra 603

Menný register 611

Miestny register 615

ÚVOD

Problematika účasti slovenskej armády vo vojne proti ZSSR sa v posledných rokoch teší rastúcemu záujmu historikov.[1] Platí to aj pre otázku pôsobenia slovenských zaisťovacích jednotiek na okupovanom území ZSSR. Prvé pokusy o objektívne spracovanie tejto témy sa síce objavili už pred vyše štvrťstoročím,[2] jej komplexné spracovanie však dlhodobo narážalo na viacero problémov. Poukázal na ne už Michal Schvarc, ktorý vo svojej štúdii polemizoval s názormi niektorých národne konzervatívnych historikov.[3] Tí viac či menej bagatelizujú okupačný charakter slovenských jednotiek a ich účasť na nacistických represáliách interpretujú ako zlyhanie jednotlivcov, ktorých činy boli v ostrom rozpore s postojom absolútnej väčšiny slovenských vojakov.[4] Výskum naráža tiež na iné metodologické problémy, ako aj na nedostatočnú heuristickú bázu. Táto téma je totiž spojená s účasťou slovenskej armády na pôsobení nemeckého okupačného

1 Dôkazom sú prvé vedecké monografie, z ktorých možno spomenúť: MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I. (1941 – 1944). V operácii Barbarossa*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2007; Tenže. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2008; Tenže. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu III. (1941 – 1944). Rýchla divízia*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2009; Tenže. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu IV. (1941 – 1944). 1. pešia divízia. Slovenský vojak*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2012; BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu a slovensko-nemecké vzťahy (1941 – 1945)*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2019; LACKO, M. *Dezercie a zajatia príslušníkov Zaisťovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942 – 1943*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2007; ŠUMICHRAST, P. *Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943*. Cheb : Svět křídel, 2006.

2 BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942). In: *Vojenská história*, 1999, roč. 3, č. 4, s. 29-54; Tenže. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943). In: *Vojenská história*, 2000, roč. 4, č. 1, s. 35-52; MEDVECKÝ, M. Represálie príslušníkov Zaisťovacej divízie voči civilnému obyvateľstvu na obsadenom území ZSSR. In: *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov I. Zborník príspevkov z prvého sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava Modrová 19. – 20. apríla 2002*. Trnava : 2002, s. 155-166.

3 SCHVARC, M. Krvavé stopy na východe. K zločinom slovenských vojakov v okupovanom Sovietskom zväze. In: ROGUĽOVÁ, J. – JAKSICSOVÁ, V. a kol. *Historik a dejiny. V česko-slovenskom storočí osudových dátumov*. Bratislava : Historický ústav SAV, VEDA, 2018, s. 275-293.

4 Naznačené tendencie možno vysledovať najmä v prácach P. Mičianika. Okupačný charakter slovenskej armády sa však relativizuje tiež v populárno-vedeckej monografii o slovenskej armáde z pera T. Kluberta. Ten už v úvode svojej práce napísal: „*Napriek tomu, že opäť stála na strane agresora (vo vojne proti ZSSR – I. B.), zachovala si pomerne čistý štít. Na Ukrajine, v Bielorusku a v Rusku sa slovenskí vojaci rýchlo zblížili s domácim obyvateľstvom a pamäť na nich prežíva v týchto krajinách dodnes*." Pozri napr. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 7, 158-164; Tenže. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu IV*., c.d., s. 446; KLUBERT, T. *Slovenská armáda v druhej svetovej vojne slovom a obrazom*. Bratislava : Perfekt, 2016, s. 5. Svoje postoje Mičianik nekorigoval ani v prepracovanom a doplnenom vydaní druhého zväzku jeho vyššie citovanej edície, ktorý venoval Zaisťovacej divízii. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri*. Vydanie: Druhé, prepracované a doplnené. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2020.

aparátu, čo si vyžaduje komparatívny výskum a poznanie výsledkov zahraničnej historiografie, predovšetkým nemeckej proveniencie. Účasť slovenskej armády vo vojne proti ZSSR a jej pôsobenie na jeho okupovanom území však treba skúmať aj vo svetle vývoja nemecko-slovenských vojenských vzťahov. Výskum tejto problematiky v posledných rokoch napredoval najmä vďaka projektu APVV (Agentúra na podporu výskumu a vývoja) 0352-07 Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1945 v dokumentoch. Jedným z jeho výsledkov bol aj výrazný posun vo výskume v archívoch nemeckej proveniencie, ktorý prehĺbil naše poznatky okrem iného aj o rozsahu kolaborácie slovenskej vlády či velenia armády pri účasti Slovenska tak vo vojne proti Poľsku, ako aj proti ZSSR. Nemecké dokumenty totiž odkrývajú aj celkové zákulisie rokovaní a diskusií o nasadení slovenskej armády na fronte. Značná časť tohto výskumu bola prezentovaná v dvojzväzkovej edícii dokumentov o nemecko-slovenských vzťahoch[5] a neskôr tiež v práci jedného z editorov predkladaného diela I. Baku. Tá analyzuje nemecko-slovenské vojenské vzťahy v kontexte účasti slovenskej armády vo vojne proti ZSSR.[6] Táto monografia si pritom osobitne všíma tiež činnosti slovenských jednotiek vo vzťahu k vyhladzovaciemu charakteru vojny. Výskum, ktorý autor pri jej spracovávaní zhromaždil, preto logicky predstavuje „odrazový mostík" pri výbere dokumentov do predkladanej edície.

Jej zostavovatelia teda mali možnosť čerpať z pomerne širokej pramennej bázy. Okrem už známych a citovaných dokumentov však do zbierky zaradili aj novoobjavené dokumenty, a to najmä vďaka pokračujúcemu výskumu v zahraničných archívoch. Tu treba uviesť predovšetkým dokumenty uložené v Spolkovom archíve – Vojenskom archíve vo Freiburgu. Množstvo materiálu k činnosti slovenských jednotiek na východnom fronte možno čerpať z fondu oddelenia Ausland, ktoré riadilo styk s vojenskými pridelencami a udržiavalo spojenie s nemeckým Zahraničným úradom (Auswärtiges Amt – ríšske ministerstvo zahraničných vecí). V tomto fonde sa zachovali aj pravidelné správy Nemeckej vojenskej misie a Nemeckej leteckej misie na Slovensku, ktorých príslušníci boli pridelení k veliteľstvám slovenských jednotiek na fronte, ale tiež správy nemeckého vojenského atašé v Bratislave. Pre potreby predkladanej edície pokračoval tiež výskum dokumentov vo fondoch nemeckých vojenských veliteľstiev, služobní a úradov, v ktorých pôsobnosti sa v predmetnom období nachádzali aj príslušné veliteľstvá slovenských jednotiek na okupovanom území. Zo zahraničných archívov bol veľmi cenný aj výskum v Archíve bezpečnostních složek v Prahe. Nachádzajú sa tu totiž dokumenty (tak dobové pramene, ako aj povojnové svedecké výpovede), ktoré čs. bezpečnostné zložky po vojne zhromaždili v súvislosti s vyšetrovaním vybraných príslušníkov ZD pre podozrenie zo spáchania vojnových zločinov na okupovanom území ZSSR. Pri výbere dokumentov

5 NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1941 v dokumentoch I. Od Mníchova k vojne proti ZSSR. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1938 – 1941 in Dokumenten I. Von München bis zum Krieg gegen die UdSSR*. Prešov : Universum – EU, 2009; NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945*. Prešov : Universum – EU, 2011.

6 BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d.

z domácich archívov editori logicky čerpali najmä z fondu Zaisťovacia divízia slovenskej armády 1941 – 1945, v ktorom je uložených najviac dokumentov relevantných pre výskum predmetnej problematiky.

Obsah predkladanej edície tvoria dokumenty vzťahujúce sa k pôsobeniu tých jednotiek slovenskej armády, ktoré na okupovanom území plnili primárne zaisťovacie a bezpečnostné úlohy. Z tohto dôvodu editori vybrali aj dokumenty k činnosti armádnej skupiny v lete 1941. Najviac dokumentov sa prirodzene týka Zaisťovacej divízie (ZD), ktorá vznikla po jej reorganizácii (spolu s Rýchlou divíziou nasadenou priamo na fronte). Tá pôsobila na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska až do svojej reorganizácie na 2. pešiu divíziu 1. augusta 1943. Celú edíciu by teda mali chronologicky uzatvárať dokumenty venované jej reorganizácii a odsunu do Talianska na jeseň 1943.

Publikované dokumenty sú zoradené chronologicky. Predkladaný prvý diel plánovanej dvojzväzkovej edície obsahuje dokumenty, ktoré sa viažu k činnosti týchto jednotiek od júna 1941 do leta 1942, keď došlo k výmene vo funkcii veliteľa ZD. Tým sa stal etnický Nemec plk. gšt. Rudolf Pilfousek. S jeho príchodom sa spájala snaha o zintenzívnenie spolupráce s nacistickými bezpečnostnými orgánmi, a to v kontexte radikalizácie a brutalizácie vojny na pozadí rozmáhajúcej sa činnosti partizánov. Do výberu prvého zväzku však boli zaradené aj dva dokumenty, ktoré síce vznikli v neskoršom období, ale svojím obsahom osvetľujú udalosti, ktoré sa odohrali do leta 1942. Na základe rovnakých kritérií bolo vybraných tiež niekoľko dokumentov, ktoré vznikli po vojne, a to v rámci vyšetrovania niektorých bývalých dôstojníkov ZD pre obvinenie zo spáchania vojnových zločinov na okupovanom území ZSSR.

Samotné dokumenty sú publikované podľa zaužívaných pravidiel pre vydávanie prameňov k novším dejinám. V prípade, že dokument bol porušený, resp. nečitateľný, je miesto graficky označené (...). V prípade, že dokument nie je uverejnený v plnom znení, vynechané miesto je označené [...]. Graficky sú v publikovaných dokumentoch označené aj miesta, na ktorých sa nachádzajú vlastnoručné podpisy. Tie označuje značka [v.r.]. Dokumenty sú uverejnené v pôvodnom znení a s pôvodným pravopisom. Opravené boli len zjavné chyby a preklepy. Editori opravili v poznámkovom aparáte len skomolené miestnopisné názvy, a to pri ich prvom výskyte v každom dokumente. Ukrajinské a bieloruské názvy sú pritom uvádzané v štandardnej latinskej transliterácii. V prípade dokumentov nemeckej proveniencie sú publikované aj ich slovenské preklady. Pri dokumentoch 81, 84, 132, 143 a 144 uverejňujeme ich dobový preklad. V záhlaví každého dokumentu je obsahový regest, ktorý je dielom editorov.

Igor Baka

SLOVENSKÉ ZAISŤOVACIE JEDNOTKY NA OKUPOVANOM ÚZEMÍ UKRAJINY A BIELORUSKA V ROKOCH 1941 – 1943

V júni 1941 sa slovenská armáda spolu s ďalšími spojencami zapojila po boku nacistického Nemecka do vojny proti ZSSR. Tá mala od začiatku rasovo-vyhladzovací charakter. Jej cieľom bola okupácia dobytého územia a získanie nového „životného priestoru" pre Nemecko na úkor zotročeného domáceho obyvateľstva. Aj slovenskí vojaci, ktorí sa v lete 1941 ocitli na okupovanom území ZSSR, preto boli od začiatku konfrontovaní s jej prejavmi. Nezostali však len v polohe „nemých" svedkov týchto udalostí. Slovenské jednotky sa naopak (podobne ako jednotky ďalších nemeckých spojencov) postupne integrovali do nemeckého okupačného aparátu na obsadenom území ZSSR. Bol to jeden z ďalších prejavov prehlbujúcej sa kolaborácie slovenskej armády s ozbrojenými zložkami nacistického Nemecka.

Jej základy sa „položili" už v ochrannej zmluve z marca 1939, od ktorej sa odvodzoval satelitný pomer Slovenského štátu (na základe ústavy z 21. júla 1939 Slovenskej republiky) k Nemecku. Jeho predstavitelia sa tu totiž zaviazali viesť zahraničnú, ale i obrannú politiku v súlade so záujmami nacistického Nemecka. Týkalo sa to aj slovenskej armády, ktorá sa mala budovať v zhode s nemeckou. Na Slovensku preto už od mája 1939 pôsobila Deutsche Militärkommission (DMK – Nemecká vojenská komisia), ktorá sa podieľala na výstavbe slovenskej armády, na rokovaniach o ochrannom pásme, o vojenskom priemysle, angažovala sa v účasti Slovenska vo vojne proti Poľsku atď.[7] Od 1. novembra začali na Slovensku oficiálne pôsobiť Deutsche Heeresmission in der Slowakei (DHM – Nemecká vojenská misia) a Deutsche Luftwaffenmission (DLM – Nemecká letecká misia)[8], ktoré tak vystriedali DMK. Pôvodne bol na čelo DHM postavený veliteľ DMK genpor. Franz Barckhausen, začiatkom novembra ho však vystriedal genpor. Paul von Otto (od 1. 12. 1940 genpech.). Šéfom DLM sa stal plk. Erhardt Krüger (od februára 1941 ním bol genmjr. Ludwig Keiper). Podľa nemecko-slovenskej zmluvy z 9. októbra nemali mať misie žiadne veliace právomoci, voči ministerstvu národnej obrany (MNO) mali mať poradnú funkciu, mohli však byť kedykoľvek „zasvätené" do jeho nariadení. Poradná činnosť sa mala uskutočňovať v oblasti organizácie armády (aj vojnovej), jej výcviku, školenia a zásobovania. Misie sa mali podieľať na upravovaní vojenských predpisov,

7 Bližšie pozri NIŽŇANSKÝ, E. – TULKISOVÁ, J. Pôsobenie Nemeckej vojenskej komisie na Slovensku v roku 1939. In: *Vojenská história*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 36-60.

8 Doslovný preklad Nemecká misia pozemného vojska a Nemecká misia vzdušných zbraní sa nepoužíval.

zúčastňovať sa na cvičeniach a radiť v otázkach obrany krajiny. V týchto intenciách sa obidve misie v nasledujúcich mesiacoch výrazne podpísali pod reorganizáciu slovenskej armády podľa nemeckého vzoru.[9]

S účasťou slovenskej armády na vojne proti ZSSR však DHM napriek tomu pôvodne nepočítala. Brániť tomu mala jej nedostatočná výzbroj, ale aj dlhšie plánované ciele pre výcvik a výstavbu armády.[10] So zapojením SR do vojny však pôvodne nepočítal ani samotný Hitler. Nemci totiž rátali s bleskovým víťazstvom. Pri útoku sa zo spojencov spočiatku spoliehali len na Rumunsko a Fínsko, aj ich armády však mali plniť len pomocné úlohy.[11] Samozrejme, Slovensko nemohlo zostať neutrálne. Odporovalo by to aj jeho prijatiu k Paktu troch mocností (Nemecko, Taliansko, Japonsko) v novembri 1940 spolu s ďalšími štátmi strednej a juhovýchodnej Európy. Okrem toho pre Nemecko malo strategický význam, keďže cez jeho územie mohlo presúvať jednotky, bolo spojnicou pre zbrojný priemysel so surovinovými zdrojmi na okupovanom území. Nemeckým cieľom zodpovedal aj spôsob, akým sa na Slovensku už v rokoch 1939 – 1941 upravovali komunikačné spoje.[12] 30. apríla 1941 bola podpísaná Dohoda o prechode a pobyte nemeckých vojsk na Slovensku, ktoré sa presúvali z balkánskeho bojiska do Generálneho gouvernementu. Podpísaný bol tiež dodatok o otázkach finančného a materiálneho zabezpečenia.[13]

Keďže nemecké prípravy na vojnu prebiehali aj na území SR, jej predstavitelia o nich vedeli s predstihom. Tomu prispôsobili viaceré opatrenia v súvislosti s obranou teritória.[14] Slovenská strana dokonca prejavila iniciatívu smerom k účasti na útoku. Nemci totiž úplne nezavrhli možnosť, že za plnenie ich požiadaviek by mohla v budúcnosti prísť odmena v podobe podpory územných nárokov voči Maďarsku (podobne sa stavali tiež k iným satelitom). Dôkazom je iniciatíva ministra národnej obrany gen. I. triedy Ferdinanda Čatloša, ktorý v rozhovore s nemeckým atašé na Slovensku pplk.

9 BAKA, I. Pôsobenie Nemeckej vojenskej misie na Slovensku v roku 1940. In: SYRNÝ, Marek a kol. *Slovensko a Európa v roku 1940*. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2021, s. 62-80.

10 Pozri dok. 57.

11 Hitler pôvodne odmietal účasť Slovenska vo vojne aj z dôvodu slovanskej príbuznosti s národmi ZSSR. Vo velení nemeckej armády sa však počas príprav na prepadnutie ZSSR pripúšťala možnosť využitia slovenskej armády pri plnení okupačných úloh v tyle bojujúcich armád. Minimálne v máji sa Hlavné veliteľstvo pozemného vojska začalo zaoberať tiež myšlienkou využitia dvoch slovenských divízií pre posilnenie prostriedkov 17. armády Skupiny armád Juh. Táto otázka však zostala otvorená. JACOBSEN, H. A. (Hg.). *Generaloberst Halder: Kriegstagebuch. Tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939 – 1942. Band II. Von der geplanten Landung in England bis zum Beginn des Ostfeldzuges (1. 7. 1940 – 21. 6. 1941)*. Stuttgart : Kohlhammer, 1963, s. 319, 419; 447, 455; SCHRAMM, P. E. – JACOBSEN, H. A. (Hrsg.). *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab). Band I: 1. August 1940 – 31. Dezember 1941*. Frankfurt am Main : Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen, 1965, s. 361; BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 43-47.

12 SABOL, M. *Dejiny dopravy na Slovensku 1938 – 1945 (1950). (Jej hranice a limity)*. Bratislava : Veda, Historický ústav SAV, 2015, s. 111-116.

13 NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1941 v dokumentoch I*., c.d., dok. č. 390, 391, s. 1063-1076.

14 KATREBA, Z. Vojenské a politické kroky predchádzajúce vstupu SR do vojny proti Sovietskemu zväzu v roku 1941. In: *Vojenská história*, 2000, roč. 4, č. 2, s. 36-56.

Heinrichom Beckerom na prelome apríla a mája 1941 konštatoval, že v prípade účasti Maďarska a Rumunska sa chce na vojne zúčastniť aj slovenská armáda.[15]

O využití SR sa napriek tomu rozhodlo až tesne pred 22. júnom 1941. Hitler sa totiž nakoniec rozhodol zapojiť priamo do vojny aj ďalších spojencov, a to najmä z propagandistických dôvodov. Vojna sa tak mala prezentovať ako spoločné ťaženie „novej Európy" proti hrozbe boľševizmu, čím sa prekrýval jej mocenský a vyhladzovací charakter. „Hitlerovo želanie", aby sa aj „*slovenská armáda zúčastnila nejakej prípadnej akcie*", slovenská vláda prijala hladko. Najmä predseda vlády Vojtech Tuka od začiatku vystupoval iniciatívne bez toho, aby počkal, kým Nemci svoje predstavy konkretizujú.[16] Cieľom bolo predbehnúť Maďarsko a nakloniť si Nemecko pre požiadavku revízie Viedenskej arbitráže. Podľa hlásenia nacistickej Sicherheitsdienst (Bezpečnostnej služby – SD) sa Tuka domáhal účasti SR na vojne už v súvislosti s balkánskym ťažením v apríli 1941.[17]

SR vstúpila do vojny proti ZSSR 24. júna 1941 (bez jej oficiálneho vypovedania), keď hranice východného Slovenska ako prvé prekročila narýchlo sformovaná Rýchla skupina (7. júla reorganizovaná na Rýchlu brigádu), ktorá bola podriadená veliteľstvu nemeckej 17. armády. Jej jednotky sa do prvej bojovej akcie zapojili už 26. júna. V rámci prebiehajúcej mobilizácie však bola sformovaná tiež armádna skupina (dve pešie divízie, dva delostrelecké pluky a ďalšie armádne jednotky a jednotky vzdušných zbraní) na čele so samotným ministrom národnej obrany gen. I. tr. Čatlošom. Tieto sily pre svoju ťažkopádnosť postupovali od začiatku v tyle bojujúcich armád a boli predurčené na plnenie zaisťovacích a krycích úloh.[18] Na východnom fronte pôsobili od začiatku tiež jednotky slovenských vzdušných zbraní (letectvo, protilietadlové delostrelectvo, vzdušné spravodajstvo).[19] Spolu do 4. júla do armády nastúpilo 56 858 mužov, pričom na východnom fronte bolo v tom čase vyše 50-tisíc vojakov. Dňa 5. júla bol celkový stav armády 90 533 mužov, z toho 3 454 dôstojníkov. Záležitosti ohľadne mobilizácie mala slovenská strana dohovoriť priamo s DHM.[20] Jej príslušníci boli ako spojovací dôstojníci pričlenení k poľnej armáde na front. Podľa interných smerníc DHM zo 4. júla 1941 mala komuni-

15 BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch nemeckej proveniencie. In: *Historický časopis*, 2010, roč. 58, č. 3, dok. č. 1, s. 539-541.

16 Bližšie pozri BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch, c.d., dok. č. 2-5, s. 541-545.

17 Bundesarchiv (BArch) Berlín, Bs. R 70 Slowakei, As. 136, hlásenie agenta SD z 28. 4. 1941.

18 Bližšie pozri MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d.

19 Veliteľstvo vzdušných zbraní sa na okupované územie presunulo už začiatkom júla. Z letectva malo k dispozícii 2 stíhacie, 3 pozorovacie a jednu kuriérnu letku. Priamych bojových operácií sa v júli zúčastnili len stíhacie letky 12 a 13 ako ochrana nemeckých prieskumných letiek v južnom úseku frontu. Realizovali tiež nálety na ustupujúce sovietske jednotky, ako aj letecký súboj s protivníkom. V auguste zostala na fronte len pozorovacia letka 1, stíhacia letka 12 a časť pozorovacej letky 2, ktorá zabezpečovala kuriérnu službu. Letky 1 a 12 sa zúčastnili obkľučujúcej operácie pri Kyjeve. Na ochranu letísk boli nasadené batérie delostreleckého protilietadlového pluku. Pre problémy so zásobovaním, opotrebovanie lietadiel, ich nízky počet a zimné počasie sa v októbri letky spolu s Veliteľstvom vzdušných zbraní stiahli na Slovensko. Pozri napríklad: ŠUMICHRAST, P. *Slovenské letectvo na východní frontě*, c.d.

20 BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch, c.d., dok. č. 11, s. 554-559, telegram Ribbentropa Ludinovi z 22. 6. 1941.

kácia medzi veliteľstvom 17. armády a podriadenými zložkami slovenskej poľnej armády prebiehať prostredníctvom jej vyčlenených príslušníkov. Všetky dôležité nemecké rozkazy pre slovenskú poľnú armádu mali byť predkladané cestou jej veliteľa gen. pech. Paula von Otta (alebo jeho náčelníka štábu). Smerom k slovenskej armáde však DHM naďalej mala „len" poradnú funkciu.[21]

Čo sa týka samotného vstupu SR do vojny, o tomto kroku nerokoval snem, ústava sa obišla tým, že sa vyhlásila len branná pohotovosť štátu.[22] Pri tejto príležitosti vláda 24. júna zverejnila „Výzvu k slovenskému národu": „*V absolútnej solidarite s Veľkonemeckou ríšou slovenský národ zaujme svoje miesto k obrane európskej kultúry. Časti našej armády prekročili hranice Slovenskej republiky, aby sa pripojili k bojujúcej nemeckej armáde.*" Výzvu podpísal prezident Tiso, predseda vlády Tuka a tiež minister národnej obrany Čatloš.[23] Ten pritom v tento deň vydal armádny rozkaz k účasti slovenskej armády na ťažení. Aj jeho znenie zapadá do kontextu vtedajšej propagandy, ktorá útok na ZSSR ospravedlňovala bojom proti boľševickému teroru za oslobodenie Ruska, čo, samozrejme, neodzrkadľovalo realitu rasovo-vyhladzovacej vojny. V rozkaze otvorene ospravedlňoval agresiu proti ZSSR ako preventívny krok proti pripravovanému útoku židoboľševikov a naopak zamlčoval Hitlerove dobyvačné plány na zabezpečenie nemeckého životného priestoru, s ktorými sa predsa nijako netajil už v knihe *Mein Kampf*.[24] Zodpovedal tomu aj fakt, že v tyle postupujúcich armád okupanti okamžite začali so systematickým vraždením Židov, likvidáciou komunistických funkcionárov, všetkých osôb označených za nepriateľov nacistického režimu, ako aj s brutálnou exploatáciou krajiny.

Svedkami týchto zločinov boli od začiatku aj slovenskí vojaci, ktorí boli zároveň vystavení masívnej propagande. Tá slúžila ideologickému cieľu vojny, ktorým bolo vyhubenie „židoboľševizmu". Obraz tohto nepriateľa sa v radoch vojakov darilo utvrdzovať vďaka nálezom rozsiahlych masakrov vykonaných pred evakuáciou zo strany sovietskych bezpečnostných zložiek NKVD. Nacisti pritom spočiatku využili aj hnev obyvateľstva, najmä na území vystavenom od roku 1939 sovietskej okupácii. Ten nasmerovali na Židov, ktorých obvinili z kolaborácie s boľševickým režimom. Pogromy, ktoré sa tu rozhoreli, boli síce označované ako spontánne odvetné opatrenia, pre nacistov však predstavovali súčasť stratégie vyhladzovacej vojny.[25] Hitler pritom už v marci súhlasil s nasadením

21 Začiatkom júla 1941 mala DHM okrem veliteľa 15 dôstojníkov, 31 poddôstojníkov a príslušníkov mužstva. Vojenský historický archív (VHA) Bratislava, f. Ministerstvo národnej obrany (MNO) 1939 – 1945, varia, šk. 14, sign. III/7, rozkaz pre členenie DHM zo 4. 7. 1941.

22 KATREBA, Z. „Skrytá" mobilizácia na Slovensku v roku 1941. In: *Vojenská história*, 2000, roč. 4, č. 3-4, s. 87-100.

23 BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch, dok. č. 7, s. 546-547.

24 *Slovenské vojsko*, 1941, roč. II., č. 13, 1. 7., Armádny rozkaz.

25 Bližšie pozri napr. STRUVE, K. *Deutsche Herrschaft, ukrainischer Nationalismus, antijüdische Gewalt. Der Sommer 1941 in der Westukraine*. Berlin/Boston : Walter de Gruyter GmbH, 2015; KRAUSNICK, H. *Hitlers Einsatzgruppen. Die Truppen des Weltanschauungskrieges 1938 – 1942*. Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag, 1985; MUSIAŁ, B. *Rozstrzelać elementy kontrrewolucyjne! Brutalizacja wojny niemiecko- sowieckiej latem 1941 roku*. Warszawa : Fronda, 2001.

Einsatzgruppen, ktoré po prepadnutí ZSSR začali likvidovať „židoboľševickú základňu“ sovietskeho režimu. V tomto duchu bol pre spoluprácu inštruovaný aj Wehrmacht, pričom signifikantná je už jeho pasivita, niekde aj aktívna účasť počas samotných pogromov. Ich svedkami boli aj slovenskí vojaci, ktorým boli tieto činy prezentované ako živelný akt spravodlivej pomsty. Gen. Čatloš síce vojakov vyzval, aby sa vyhýbali spoluúčasti na masakroch, aj vďaka jeho vyjadreniam „o vybavovaní si účtov so Židmi“[26] si však mnohí osvojili tézu o správnosti ich trestania. Svedčí o tom aj aktívna účasť niektorých jedincov armádnej skupiny na protižidovských represáliách 5. júla na predmestí Dobromyľu.[27] Velenie armády síce takéto excesy odsúdilo, pristúpilo však len k symbolickému potrestaniu jedného vojaka. Na druhej strane minimálne v jednom prípade slovenské orgány zasiahli proti svojvoľným útokom proti Židom zo strany domácich milícií.[28]

Čo sa týka vzťahov slovenských vojakov k Židom, tie upravovali nariadenia o prísnom zákaze styku. Židia ako najväčší nepriatelia totiž museli byť v prvej fáze genocídy izolovaní v getách. Odrazilo sa to aj v rozkazoch preberaných od Nemcov, podľa ktorých „*boj proti boľševizmu vyžaduje bezohľadný postup proti Židom*.“ Zakázané preto bolo ich akékoľvek využívanie na pomocné práce, s výnimkou hromadného pracovného nasadenia.[29] Na jeseň 1941 pritom už bolo velenie slovenskej armády konfrontované so svedectvami o masovom vraždení Židov okupačnými jednotkami. Velenie ZD sa však voči takémuto konaniu nevyhradzovalo, naopak obsah hlásení pre MNO naznačuje, že protižidovské represálie si aj tu našli sympatizantov. Na druhej strane fakt, že aj vláda disponovala týmito informáciami, je o to šokujúcejší v súvislosti s paralelne prebiehajúcimi rokovaniami o deportáciách slovenských Židov na Nemcami okupované územia.[30]

Vyhladzovací charakter vojny sa maskoval aj tzv. odvetnými opatreniami. Súčasťou tejto taktiky bol aj boj proti partizánom a ich pomáhačom, ktorých činy boli podľa inštrukcií OKW z 13. mája 1941 vyňaté spod vojenských súdov a trestané okamžitou smrťou. Od tohto výnosu sa tiež odvodzoval princíp kolektívnej odvety voči celým dedinám. Spôsob boja proti partizánom zo strany Wehrmachtu dokumentuje najmä činnosť zaisťovacích divízií. Tie operovali v tyle bojujúcich armád a spolu s Einsatzgruppen, poriadkovou políciou, brigádami SS či domácimi policajnými zložkami participovali na vraždách tisícov civilistov a pálení dedín. Postoje veliteľov Wehrmachtu však boli veľakrát ambivalentné. Maximálna miera násilia zo strany ich jednotiek sa v jednotlivých časových úsekoch prelínala so snahou o určité korekcie dosahu násilných prostriedkov voči civilnému obyvateľstvu. Miera násilia tu mala byť úmerná jeho ochote zotrvať na strane okupačnej moci a nerozširovať rady partizánskeho hnutia.[31]

26 Pozri dok. 12.

27 Pozri dok. 5, 6, 8.

28 Pozri dok. 8, 9, 23, 33, 43.

29 Pozri dok. 23.

30 Pozri dok. 11, 36, 50, 52, 53, 55, 56. Porovnaj: BAKA, I. Slovenská armáda a protižidovské pogromy na okupovanom území ZSSR v lete 1941. In: *Historický časopis*, 2017, roč. 65, č. 4, s. 111-130.

31 ARNOLD, K. J. *Die Wehrmacht und die Besatzungspolitik in den besetzten Gebieten der Sowjetunion. Kriegführung und Radikalisierung im „Unternehmen Barbarossa“.* Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 415-425.

V dokumentoch sa tieto akcie kamuflovali ako ničenie partizánskych bunkrov, napriek tomu, že na prelome rokov 1941/42 bolo partizánske hnutie len v zárodku.[32] Pozornosť sa tu spočiatku koncentrovala predovšetkým na osoby považované za potenciálnych partizánov, teda na ukrývajúcich sa bývalých sovietskych vojakov. V rámci „preventívneho postupu" Nemci povraždili už v prvých týždňoch vojny tisíce takýchto osôb.[33] Motívy, prečo títo ľudia neuposlúchli výzvy na kapituláciu, mali často nepolitický charakter. Zástupy „partizánov" totiž boli presvedčené (a nie neoprávnene), že v zajateckom tábore ich nečaká nič iné než smrť. O to viac to platilo o Židoch, pre ktorých bol úkryt v lese často jedinou šancou na prežitie. Takéto hodnotenie partizánov však vo väčšine hlásení okupačných orgánov nenájdeme, keďže charakter rasovo-vyhladzovacej vojny mala od začiatku legitimizovať existencia politického odporu na okupovanom území.[34] Mnoho osôb pritom Nemci zlikvidovali pod zámienkou spolupráce s partizánmi, vrátane Židov, ktorých považovali automaticky za partizánov, resp. ich komplicov.[35] V oficiálnych dokumentoch sa násilné akcie kamuflovali ako ničenie partizánskych bunkrov a pod.[36] Podobné exekúcie naberali obrovské rozmery, čo dokumentuje fakt, že len v tylovom území Skupiny armád Stred bolo od leta 1941 do mája 1942 zabitých 80-tisíc „partizánov" a ich „komplicov", pri vlastných stratách 1 094 zabitých.[37] Nemci si, prirodzene, od začiatku uvedomovali, že vojna proti partizánom predstavuje vhodnú zámienku, ako vyvraždiť čo najviac svojich ideologických nepriateľov. Strach z partizánov preto od začiatku podnecovali, a to aj v prostredí slovenskej armády.[38]

Charakter protipartizánskeho boja v podmienkach slovenskej armády upravoval už rozkaz veliteľa slovenskej Rýchlej brigády zo 17. júla 1941. V ňom sa konštatuje, že v priestore za frontovou líniou sa pohybovalo „*hodne príslušníkov rozprášenej nepriateľskej armády, ktorí udržujú styk, ba aj skrývajú sa s bývalými boľševickými funkcionármi v obciach, a že títo boľšev. funkcionári majú u seba aj zbrane*." Okamžite po príchode do nového ubytovacieho priestoru mali byť preto vykonané prísne bezpečnostné opatrenia (zaistenie komunistických funkcionárov, domové prehliadky, zaistenie zbraní). Akýkoľvek odpor mal byť prísne potrestaný, a to aj terorom. Napr. každého, kto by ignoroval výzvu na odovzdanie zbraní, „*treba považovať za partizánov a zákerníkov a podľa toho proti nim zakročiť. V prípade, že by civ. obyvateľstvo strieľalo na naše jednotky, treba dom, z ktorého*

32 CÜPPERS, M. *Wegbereiter der Shoa. Die Waffen-SS, der Kommandostab Reichsführer SS und die Judenvernichtung 1939 – 1945*. 2. Auflage, Darmstadt : WBG, 2011, s. 200-201.

33 GERLACH, Ch. *Kalkulierte Morde. Die deutsche Wirtschafts- und Vernichtungspolitik im Weißrußland 1941 bis 1944*. Hamburg : Hamburger Edition, 2000, s. 876-877.

34 HEER, H. *Tote Zonen. Die deutsche Wehrmacht an der Ostfront*. Hamburg : Hamburger Edition, 1999, s. 46-47.

35 CÜPPERS, M. *Wegbereiter der Shoa*, c.d., s. 195; HEER, H. *Tote Zonen*, c.d., s. 57.

36 CÜPPERS, M. *Wegbereiter der Shoa*, c.d., s. 200-201.

37 WETTE, W. *Wehrmacht. Obrazy nepřítele, vyhlazovací válka a legendy.* Praha : Argo, 2006, s. 120.

38 VHA Bratislava, f. Rýchla divízia a jej podriadené jednotky 1941 – 1945 (RD), šk. 109, č.j. 6 510/dôv. 2. oddel. 1941, obežník Vel. poľného zboru o poznatkoch zo spôsobu boja partizánskych oddielov z 15. 8. 1941.

bolo vystrelené, obkľúčiť a podpáliť. Každého, kto by z horiaceho domu utekal, treba odstreliť." Rovnako mal dopadnúť každý, kto by sa dopustil „násilia" na vojakoch; ak by ušiel, za každého vojaka malo byť zastrelených „*či už 10 býv. komunistických funkcionárov alebo židov*".[39] Opatrenia postihujúce rukojemníkov sa síce viac či menej používali aj v predchádzajúcich vojnových konfliktoch, Nemci však ich realizáciu veľmi rýchlo posunuli na inú „kvantitatívnu úroveň".[40] Naznačuje to aj uvedený rozkaz, podľa ktorého rukojemníci nemali byť vyberaní z radov najdôležitejších občanov obce, ale na základe rasových a ideologických kritérií.

Rovnako razantne sa malo podľa veliteľa Rýchlej brigády plk. gšt. Rudolfa Pilfouska postupovať proti zatknutým parašutistom v civilnom oblečení, ktorí mali byť ako „zákerníci" zastrelení. Toto nariadenie sa malo vzťahovať aj na civilné osoby prichytené pri sabotážnej činnosti.[41] Možno konštatovať, že už tieto nariadenia sa nepriamo odvolávali na vyššie spomínaný výnos z 13. mája 1941. Prakticky sa však už v rámci Rýchlej brigády vzhľadom na blížiacu sa reorganizáciu nerealizovali. Na druhej strane plk. Pilfousek nariadil už na prelome júna a júla 1941 zastreliť jedného vojaka prezlečeného do civilu, ktorý bol obvinený zo záškodníctva.[42]

Na boj so „záškodníkmi" však boli od začiatku predurčené predovšetkým jednotky slovenskej armádnej skupiny, ktoré na rozdiel od Rýchlej brigády postupovali od začiatku výlučne v tyle nemeckej armády. 27. júna Veliteľstvo Skupiny armád Juh upresnilo jej podriadenie 17. armáde „*v prvom rade pre zaisťovacie a bezpečnostné úlohy a podľa možností v celku pod slovenským hlavným velením*."[43] Postavenie armádnej skupiny následne upravil rozkaz Veliteľstva 17. armády z 2. júla, podľa ktorého „*spolupráca so slovenskou armádnou skupinou sa uskutočňuje prostredníctvom Nemeckej vojenskej misie Slovensko*." Tá mala pôsobiť vždy v mieste hlavného veliteľstva armádnej skupiny.[44] Jej postavenie v štruktúre nemeckého velenia definitívne špecifikoval rozkaz Skupiny armád Juh z 11. júla, ktorým sa Veliteľstvo armády spolu s 1. a 2. divíziou, ako aj armádnymi jednotkami podriaďovalo Zadnej vojenskej oblasti Juh/103 (Rückwärtiges Heeresgebiet Süd/103), a to po stránke taktickej a zásobovacej.[45]

Povinnosti jednotiek armádnej skupiny na okupovanom území konkretizovali rozkazy Hlavného veliteľstva 17. armády z 8. a 9. júla, na základe ktorých mala počas svojho

39 VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-5, č. j. 78/zprav.-taj. 1941, spravodajský rozkaz Vel. Rudolf č. 2 zo 17. 7. 1941.

40 Bližšie pozri LIEB, P. Mezinárodní právo a zločin v evropských válkách 20. století. In: *Dějiny bez hranic? Evropské dimenze vojenských dějin od 19. století po dnešek* (eds. J. Echternkamp a H. H. Mack). Praha : Academia (CZ), 2019, s. 115-126.

41 VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-5, Vel. Rudolf, dodatok k spravodajskému rozkazu č. 2 zo 17. 7. 1941.

42 MIČIANIK, P. Vojnové zločiny slovenských vojakov v rokoch 1941 – 1944. In: *Perzekúcie na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VII*. (ed. Peter Sokolovič), Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008, s. 255-256.

43 Pozri dok. 2.

44 Pozri dok. 4.

45 Pozri dok. 19.

postupu na východ pešími jednotkami „čistiť“ priestor východne od Ľviva. Pri plnení tejto úlohy mali asistovať tiež tri slovenské pozorovacie letky.[46]

Podľa rozkazu Veliteľstva armády z 9. júla mali jednotky 2. pešej divízie pátrať po „rozprášených“ zvyškoch sovietskych vojsk v lesoch východne a severovýchodne od mestečka Mykolajiv ležiaceho južne od Ľviva. S „čistiacou“ jednotkou mali spolupracovať tiež pozorovacie lietadlá, a to skúmaním terénu, zhadzovaním letákov, prípadne použitím zbraní.[47] Podobné úlohy dostala aj 1. pešia divízia. Tieto akcie však nemali väčší úspech, zajatých bolo len 11 červenoarmejcov a dve civilné osoby v pásme 2. divízie.[48] Podľa rozkazu Veliteľstva armády z 10. júla mali byť zadržaní bývalí vojaci (aj keď neboli úplne vojensky vystrojení) klasifikovaní ako zajatci a podľa toho sa s nimi malo zaobchádzať.[49]

Treba uviesť, že pri plnení bezpečnostných úloh v tyle bojujúcich armád velenie slovenskej armády pri inštruovaní svojich jednotiek od začiatku apelovalo na ohľaduplnosť voči civilnému obyvateľstvu, čo treba chápať v kontexte snahy o napĺňanie propagandistickej tézy o osloboditeľskej funkcii okupačných síl: „*od správania sa príslušníkov slovenskej armády bude závisieť, či sa Slovensko v tejto zemi stratí, alebo získa dôveru. Preto sú zakázané akékoľvek svojmocné zatýkania a zadržovania. Nezbytné zadržovania môžu vykonať len orgány osobitne vyslané a to podľa platných predpisov*.“[50] Takéto nariadenia však slovenská strana nevydávala z vlastnej iniciatívy. Aj v tomto prípade išlo, paradoxne, o preklad smernice veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Skupiny armád Juh z 11. júla 1941. Tento postoj bol determinovaný presvedčením, že na okupovanom území východného Poľska, Ukrajiny, Bieloruska, pobaltských štátov či Besarábie a severnej Bukoviny nemecká armáda nenarazí na väčší odpor miestneho obyvateľstva (s výnimkou Židov, ktorých nacisti klasifikovali ako svojich najväčších nepriateľov). Pozitívne reakcie časti civilného obyvateľstva (najmä v oblastiach anektovaných ZSSR v predchádzajúcom období) pritom samotný Wehrmacht počas prvých týždňov vojny postavili do svetla jeho osloboditeľov spod „boľševického jarma“, napriek tomu, že zo strany Hitlera to vôbec nezodpovedalo skutočnému cieľu vojny.[51]

Ako už bolo vyššie uvedené, s propagandistickou tézou o osloboditeľskej misii slovenskej armády sa v tom čase zžila aj značná časť jej príslušníkov, v čom ich tiež utvrdzovali reakcie miestneho obyvateľstva. Na druhej strane počas prvých týždňov vojny slovenské vojenské orgány skutočne zabránili viacerým excesom zo strany miestnych pomocných milícií, ktoré im boli na základe okupačných nariadení podriadené pre výkon

46 Bundesarchiv – Militärarchiv (BA – MA) Freiburg, Bestandssignatur (Bs.) RH 31/IV, Archivsignatur (As.) 14, zvláštne nariadenie pre nasadenie vzdušných ozbrojených síl pri slovenskej armádnej skupine z 9. 7. 1941.

47 Pozri dok. 17.

48 Bližšie pozri MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 152-153.

49 Pozri dok. 18.

50 VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1, spravodajský rozkaz Vel. Ďumbier č. 2 z 19. 7. 1941.

51 ARNOLD, K. J. Die Wehrmacht und die Besatzungspolitik, c.d., s. 147-148.

bezpečnostnej služby.[52] Zároveň však, ako už bolo uvedené, k prenasledovaniu Židov zo strany domáceho obyvateľstva, ktoré prerastalo do miestnych pogromov podporovaných okupačnými jednotkami, velenie armády od začiatku zaujímalo ambivalentný postoj.[53] Snaha velenia slovenskej armády pôsobiť ako garant bezpečnosti a poriadku na území vo vlastnej teritoriálnej pôsobnosti však bola postupne čoraz viac konfrontovaná so skutočnými cieľmi vojny, ktorá mala zo strany okupantov od začiatku vyhladzovací charakter. Pritom už 20. júla bolo velenie slovenskej armády inštruované znením Hitlerovho májového výnosu o likvidácii nepriateľských civilistov, a to listom veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh. Hlavný poľný súd tu bol informovaný, že nepriateľské civilné osoby, ktoré spáchali trestný čin proti brannej moci, mali byť, „*buď vojenským oddielom ihneď na mieste najkrajnejšími prostriedkami porazené alebo, kde sa to opomenulo, ihneď predvedené pred dôstojníka. Tento rozhodne, či majú byť zastrelené. V ústnom vysvetlení k tomuto výnosu bolo pre zadnú oblasť armády nariadené odovzdať tieto osoby SS alebo SD*.“ Hlavný poľný súd preto predpokladal odovzdávanie podozrivých osôb týmto útvarom.[54]

Keďže slovenské vojenské orgány boli aj v nasledujúcom období súčasťou nemeckej okupačnej správy, stali sa chtiac či nechtiac priamymi aktérmi postupnej radikalizácie a brutalizácie vojny. Jej ciele pritom nemali nič spoločné s proklamovanými propagandistickými tézami o oslobodení slovanských národov spod boľševického jarma.

Determinovalo to, samozrejme, aj participáciu slovenskej armády na brutálnych praktikách okupačného režimu. Napríklad už 30. júla bola pohotovostná jednotka Veliteľstva armády v spolupráci s jednotkou miestnej milície poverená pátrať po jednom ukrývajúcom sa komisárovi Červenej armády. Keďže takéto osoby mali byť na základe vyššie uvedeného rozkazu o komisároch po dolapení zastrelené, išlo o flagrantné porušenie tretej ženevskej konvencie z roku 1929.[55] Veliteľstvo slovenskej armády bolo okrem toho už 5. augusta informované, že všetky ukrývajúce sa vojenské osoby, ktoré sa do 8. augusta neprihlásia na najbližšom vojenskom veliteľstve alebo úrade (odkiaľ mali byť eskortované do zajateckého tábora), sa majú pokladať za „zákerníkov“. Rovnako sa malo klasifikovať aj civilné obyvateľstvo pomáhajúce „rozprášeným jednotkám“, partizánom či parašutistom.[56] V praxi však zaobchádzanie s takto zaistenými príslušníkmi Červenej armády nebolo z nemeckej strany jednotné. Časť bola skutočne zavraždená, mnohí však boli naďalej vykazovaní ako zajatci. Či im to automaticky zachránilo život, je však vzhľadom na spôsob, akým okupačné orgány zaobchádzali so sovietskymi zajatcami, značne otázne.[57] Nemci sa totiž vo vzťahu k ZSSR vôbec nepridržiavali ženevskej konvencie o zaobchádzaní s vojenskými zajatcami (ktorú ratifikovali v roku 1934) a k sovietskym zajatcom pri-

52 Pozri dok. 33.

53 Porovnaj s dok. 12.

54 Pozri dok. 30.

55 Pozri dok. 41.

56 Pozri dok. 43.

57 GERLACH, Ch. *Kalkulierte Morde*, c.d., s. 878-879.

stupovali brutálne, bez akéhokoľvek ohľadu na ľudskosť. Využili pritom aj fakt, že ZSSR k tejto konvencii nepristúpil. S pomermi v nemeckých zajateckých táboroch sa pritom postupne detailne oboznámili aj slovenskí vojaci. Sovietskych zajatcov síce v dôsledku operačnej podriadenosti po zaistení odovzdávali nemeckej strane,[58] niektoré slovenské roty sa však využívali aj ako ostraha nemeckých zajateckých táborov. Napríklad počas presunu ZD cez západnú Ukrajinu strážili dve roty pešieho pluku 101 na žiadosť miestnej ortskommandantúry zajatecký tábor v priestore Šepetivka. Podľa situačného hlásenia Vel. ZD z 2. septembra zabránili slovenskí vojaci častým útekom zajatcov, ktorých odviedli späť do tábora. Týmto „úspechom" sa zastupujúci veliteľ ZD plk. aut. Benedikt Dúbravec pochválil napriek tomu, že v ďalšej časti hlásenia, určeného priamo pre MNO, nepriamo priznal, že pomery v týchto zariadeniach sa vinou okupačnej správy vymykali akejkoľvek predstave o ľudskosti: „*Medzi zajatcami je značný počet Aziatov, ktorí jedia i ľudské mäso. Prednosta 2. oddelenia bol osobne svedkom, ako v zajateckom tábore v Szepetovke prišli kontrolní orgáni na to, že Aziati ohryzali všetko mäso z nôh jednej mŕtvoly – zajatca*." Aj Čatloš pritom po vojne otvorene priznal, že bol informovaný o neľudskom zaobchádzaní Nemcov so zajatcami.[59] Zároveň však poprel, že by niekedy dostal hlásenie o strieľaní zajatcov slovenskými vojakmi. Dva takéto prípady sa však vyskytli už počas prvých bojov v lete 1941, aj keď slovenskí vojaci sa k sovietskym vojakom správali vo všeobecnosti v zmysle ženevskej konvencie, ku ktorej sa vláda SR rozhodla pristúpiť už v roku 1939.[60] Jej význam sa však stal bezpredmetným v momente, keď zajatcov prevzali Nemci.

Tento prístup sa, samozrejme, nevzťahoval na osoby považované za partizánov a ich pomáhačov, keďže zaobchádzanie s nimi sa odvodzovalo od nemeckých nariadení a predpisov. Nariadenia týkajúce sa potenciálnych partizánov v podmienkach slovenskej armády pritom ďalej špecifikoval rozkaz slovenského Veliteľstva spojovacieho štábu z 1. októbra 1941, ktorý bol zo strany okupačnej správy reakciou na prípady, keď takéto osoby vystúpili so zbraňou v ruke. Ukrývajúci sa vojaci, ktorí „*bez organizácie – na vlastnú päsť proti zadnému voju bojovali*", mali byť podľa neho považovaní za banditov. Treba však zdôrazniť, že mnohé takéto prípady vyplynuli zo sebaobrany, keďže ukrývajúci sa vojaci v snahe vyhnúť sa zajatiu často len reagovali na útoky zo strany okupačných jednotiek.

58 Slovenská armáda pôvodne 3. 7. 1941 v Chyrive zriadila Armádnu zberňu zajatcov č. 1, kde sa k 18. 7. 1941 nachádzalo už 394 osôb. Do 27. 7. však bola vyprázdnená, časť zajatcov bola prepustená (najmä lojálni civilisti, pôvodne tiež časť vojakov ukrajinskej národnosti, čo však bolo čoskoro vo väčšine prípadov zakázané) a časť odovzdaná Nemcom (Rusi, Židia, príslušníci stredoázijských národov). Slovenskí vojaci sa k týmto zajatcom správali korektne. Dva zajatecké tábory pôvodne vznikli aj na území Slovenska. Do nich sa však napokon dostal len jeden sovietsky zajatec, tábory boli preto ešte v roku 1941 zrušené. Bližšie pozri MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 14, 180-182, 258; PEJS, O. Slovenská armáda a sověttští váleční zajatci v létě 1941. In: *Vojenská história*, 2004, roč. 8, č. 4, s. 30-46.

59 Pozri dok. 52. Slovenský národný archív (SNA), f. Národný súd (NS), šk. 139, Tnľud 12/47, zápisnica z vypočúvania F. Čatloša z 9. 1. 1947, s. 43.

60 Známy je najmä prípad npor. útv. Leopolda Ďuranu (veliteľa 5. roty KPÚV poľného práporu útočnej vozby), ktorý po boji pri ukrajinskom Lypovci zastrelil 10 sovietskych zajatcov odvádzaných do zajatia. O niečo neskôr zase vojaci del. oddielu 11 zastrelili v pásme bojových operácií päť sovietskych zajatcov. Bližšie pozri MIČIANIK, P. *Vojnové zločiny slovenských vojakov*, c.d., s. 255-260; SNA, f. NS, šk. 140, Tnľud 12/47/13, zápis z výpovede svedkov Jána Detvana z 10. 8. 1945 a Štefana Putiša z 9. 9. 1945.

Uvedený rozkaz v tejto súvislosti špecifikoval tiež používanie termínu „partizán“, ktorý sa mal vzťahovať na tých vojakov, jednotky alebo bandy, „*ktoré v civilnom obleku vedú „guerillu“ a prevádzajú sabotáž /vyhadzovanie mostov, prepadávanie jednotlivých motorových vozidiel, prepady v ubytovacích miestach a pod./*.“[61]

Slovenské jednotky paralelne dostávali viaceré policajno-bezpečnostné úlohy, ktoré konkretizovali postup v súvislosti so zaistením podozrivých osôb. V tomto smere bol dôležitý rozkaz veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh z 28. júla, ktorý špecifikoval spôsob ochrany jej zadnej hranice. Aj pre slovenské jednotky z neho vyplynula povinnosť zadržať po prekročení týchto hraníc všetkých utečencov a osoby podozrivé zo špionáže, ktoré mali byť následne okamžite odovzdané veliteľstvu miestnej polície alebo SD.[62] Kompetencie slovenských jednotiek následne upravoval obežník veliteľa novosformovanej ZD z 21. augusta 1941 pre spravodajské orgány, podľa ktorého zatýkanie civilných osôb malo patriť do kompetencie nemeckej bezpečnosti. Slovenské jednotky nemali zasahovať do vnútornej správy, keďže sa ešte nachádzali na území pripojenom ku Generálnemu gouvernementu, ktorý nacisti vytvorili na časti územia medzivojnového Poľska. K zadržaniu malo dôjsť „*len v prípadoch nebezpečia z premeškania*“ a proti tým, čo sa „*previnili proti bezpečnosti nášho vojska*“. Konkrétne prípady zatknutia sa mali prerokovať s najbližším Ortskommandom alebo orgánmi SD. Slovenské orgány nemali preberať ani osoby zadržané miestnou milíciou, rovno ich mali odkazovať na Nemcov. Spravodajskí dôstojníci sa pritom vôbec nemali miešať do činnosti miestnej milície (mali len ohlasovaciu povinnosť), a to ani v prípadoch, keď sa dopúšťala „prehmatov“.[63]

Načrtnutý spôsob nasadenia armádnej skupiny korešpondoval od začiatku s predstavami príslušníkov DHM na Slovensku. Využiť ju na plnenie zložitých bojových úloh na fronte celkom logicky neodporúčali pre jej nepripravenosť a nedostatky vo výzbroji. Pre Hlavné veliteľstvo Wehrmachtu totiž bolo výhodnejšie udržať chod vojenských zbrojoviek a poľnohospodárstva na Slovensku a na fronte zabezpečiť len symbolickú účasť slovenskej armády. Jej postavenie na východnom fronte sa naopak nepozdávalo ministrovi národnej obrany gen. I. tr. Čatlošovi, ktorý od začiatku požadoval zlúčenie slovenských jednotiek pod jeho velením a ich presun priamo do prvej línie. Účasť slovenskej armády vo vojne chcel zároveň využiť na jej prezbrojenie nemeckou výzbrojou. Jeho požiadavky však Nemci považovali za prehnané.[64] U nemeckého vojenského atašé na Slovensku pplk. Heinricha Beckera táto snaha vyvolávala dojem, akoby Čatloš počítal s neobmedzeným nasadením svojich dvoch divízií, ktoré chcel pripraviť na potenciálne výpadky. Pozastavoval sa aj nad rozsahom uskutočnenej mobilizácie, a to nad rámec dohody. Tá podľa neho ohrozovala produktivitu zbrojárskych podnikov pracujúcich pre

61 Naopak, za vojnových zajatcov mali byť považované zaistené bojové skupiny, „*ktoré pod zodpovedným velením dôstojníka počas boja vystúpia za frontou a sú určené k tomu, aby splnily určitý bojový úkoľ.*“ Pozri dok. 54.

62 Pozri dok. 39.

63 Pozri dok. 46.

64 Pozri dok. 57.

Nemeckú ríšu. Nemecké vojenské orgány, samozrejme, zvažovali príčiny prehnanej iniciatívy Slovákov. Poukazovali na snahu posilniť sa proti Maďarsku, prezbrojiť armádu, uplatniť sa, ale aj na precenenie vlastných síl.[65]

Aj samotný Čatloš však napokon zo svojich ambícií ustúpil. Urobil tak ešte pred krvavou bitkou Rýchlej brigády pri Lypovci 22. júla 1941, ktorá si vyžiadala na slovenskej strane veľké straty. Spolu s predsedom vlády Tukom 21. júla oficiálne požiadal nemeckú stranu o reorganizáciu armádnej skupiny. Prosil, aby z dvoch slovenských divízií bola sformovaná brigáda vybavená dostupnými prostriedkami, ktorá by na fronte posilnila Rýchlu brigádu. Vojaci, ktorí by neboli využiteľní v tyle, mali byť poslaní domov. Slovenská žiadosť sa nakoniec dostala až k Hitlerovi, ktorý privítal želanie SR ďalej aktívne prispievať k boju proti ZSSR. Súhlasil pritom s materiálnou výpomocou jej armáde. Počítal však so znížením jej počtov na 32-tisíc mužov (čo sa však neskôr nedodržiavalo). Tieto snahy podporoval vzhľadom na potreby vojnového hospodárstva. Chcel, aby boli z frontu stiahnutí všetci nepotrební muži.[66]

Veliteľstvo armádnej skupiny bolo nakoniec nahradené veliteľstvom poľného zboru. Aj to sa však už v septembri reorganizovalo na Spojovací štáb (zrušený v decembri 1941). Predovšetkým však bola vytvorená Rýchla divízia (RD), ktorá napriek tomu, že nebola plnohodnotne motorizovaná, mala bojovať na fronte, a tiež spomínaná ZD, ktorá sa mala podieľať na plnení úloh na okupovanom území. Na Slovensko sa vrátilo 35 623 mužov spolu s gen. Čatlošom. V nasledujúcom období, až do odchodu technickej brigády do Talianska v októbri 1943, sa počty slovenských peších jednotiek na východnom fronte pohybovali od 12 000 do 18 500. Mimo rámca ZD a RD pôsobili tiež dve samostatné pionierske roty, telegrafná stavebná rota a dve železničné stavebné roty, z ktorých bol v júni 1942 vytvorený železničný prápor 12, od apríla 1943 v podriadenosti ZD.[67]

Zaisťovacia divízia (veliteľ – plk. gšt. Augustín Malár, od 19. novembra plk. pech. Pavol Kuna, od 10. augusta 1942 plk. gšt. Rudolf Pilfousek) plnila od konca augusta 1941 úlohy na rozsiahlom okupovanom území Ukrajiny. Po presune na východ sa ocitla v teritoriálnej pôsobnosti veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina. Išlo pritom o územie, ktoré už bolo pod civilnou okupačnou správou. Podľa rozkazu tohto veliteľstva z 2. septembra podliehala ZD po vojenskej stránke naďalej Skupine armád Juh. Pri plnení zaisťovacích úloh mu však mala byť k dispozícii, a to spolu s kráľovskou maďarskou Karpatskou skupinou.[68] Bezprostredne podriadené mu tieto útvary boli rozkazom z 27. októbra 1941.[69]

65 Pozri dok. 7.

66 Pozri dok. 34, 40.

67 BYSTRICKÝ, J. Pozemné vojská slovenskej armády na východnom fronte 1941 – 1945. In: *Slovensko a druhá svetová vojna. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000* (eds. František Cséfalvay a Miloslav Púčik). Bratislava : Vojenský historický ústav, 2000, s. 193-194.

68 Pozri dok. 49.

69 Pozri dok. 62.

Kompetencie ZD, ktoré vyplývali z úloh zameraných na pacifikovanie tohto územia, bližšie špecifikovali už inštrukcie z 21. októbra 1941, podľa ktorých sa aj slovenské spravodajské orgány mali priamo podieľať na zadržaní „partizánov" a parašutistov. O ďalšom postupe však naďalej rozhodovali Nemci.[70] Opatrný prístup sa mal dodržiavať aj pri nariadeniach o zadržiavaní a strieľaní rukojemníkov, ktoré sa rozširovali tiež na boj proti sabotážam spojov. Podľa inštrukcií ríšskeho komisára pre Ukrajinu zo 14. novembra 1941 mali 50 % rukojemníkov aj v tomto prípade tvoriť Židia.[71] Slovenské orgány mali opäť „len" ohlasovaciu povinnosť a priamo zasahovať mali len v prípade „nebezpečia z premeškania". To sa však už vzťahovalo aj na prípadné exekúcie. Výklad tohto nariadenia sa preto mohol prispôsobovať situácii a umožňoval voľnosť konania počas prípadných protipartizánskych akcií. Podobný postup ako pri ZD zvolila aj RD na fronte.[72]

Do kontaktu s partizánmi sa jednotky ZD dostali po presune do priestoru Žytomyr – Ovruč v októbri 1941. Veliteľstvo ZD však spočiatku triezvo konštatovalo, že väčšina z týchto osôb mala s partizánmi spoločné len málo; išlo najmä o bývalých vojakov, osoby s „politickou minulosťou" a tiež ukrývajúcich sa Židov. 1. decembra 1941 napriek tomu velenie ZD nariadilo popravu dvoch skutočných partizánov. Okrem toho bolo do konca novembra vyše 20 osôb podozrivých zo spolupráce s partizánmi odovzdaných nemeckým bezpečnostným orgánom.[73] Následne 15. decembra 1941 dostali jednotky ZD nemecké smernice požadujúce bezohľadný postup pri rozhodovaní o smrti podozrivých osôb. K civilnému obyvateľstvu sa však mali správať zdržanlivejšie.[74] Podobnú stratégiu presadzovali viacerí velitelia Wehrmachtu, v praxi sa ju však aplikovať nepodarilo. Potvrdzuje to aj postup velenia slovenského pešieho pluku 102 ZD (operujúceho na ukrajinsko-bieloruskom pomedzí), ktorého jednotky sa už v tomto čase dopúšťali aj násilia na civilnom obyvateľstve. „Vynikala" tu najmä jazdecká čata por. pech. (od januára 1942 npor.) Jána Záhoráka, ktorou (ako plukovnou jednotkou) disponoval priamo veliteľ pluku, germanofil pplk. pech. Michal Lokšík. Podľa povojnového vyšetrovania táto jednotka od decembra 1941 do marca 1942 týrala a popravila niekoľko desiatok civilistov.[75] Lokšíkove jednotky dokonca participovali aj na vyvražďovaní Židov. Dokazuje to záznam v denníku jednej roty pešieho pluku 102 z 8. a 9. januára, podľa ktorého jej vojaci asistovali Nemcom pri vraždení Židov v bieloruskom Mazyre tým, že uzatvárali východy z mesta.[76]

Vo februári 1942 mala ZD vyše 5 700 príslušníkov (z toho 203 dôstojníkov). Jej veliteľstvo sa spolu s viacerými jednotkami nachádzalo v Žytomyre. Veliteľstvo Jazdeckého

70 Pozri dok. 60.

71 Pozri dok. 68.

72 SNA, f. NS, šk. 142, Tnľud 29/47, inv. č. 103, dôverný rozkaz z 18. 11. 1941.

73 Pozri dok. 58, 67, 69.

74 Pozri dok. 78, 80.

75 Štátny archív Bratislava, f. Ľudové súdy v Bratislavskom kraji 1945 – 1948, ĽS 440/48, zápisnica z vypočúvania J. Baňasa z 12. 4. 1948, M. Husárika z 24. 3. 1948, B. Č. Závodného z 9. 4. 1948, M. Prezbrucha z 13. 3. 1948, P. Jaňuša zo 7. 4. 1948.

76 Pozri dok. 82.

priezvedného oddielu bolo v Korostyšive, pešieho pluku 101 vo Vasiľkive a pešieho pluku 102 v Ovruči, odkiaľ sa však malo presunúť do bieloruského Mazyru.[77] ZD sa v tomto čase potýkala s viacerými problémami. Napriek predchádzajúcim sľubom z nemeckej strany totiž neboli akceptované požiadavky na prezbrojenie slovenskej armády. Bol to pritom hlavný predpoklad jej ďalšej úspešnej účasti na fronte. Pritom velenie armády novú výzbroj plánovalo využiť aj proti hrozbe zo strany Maďarska. Podľa DHM odmietaním týchto žiadostí nemecká strana hazardovala s ochotou Slovenska participovať na vojne. Aj preto gen. Otto navrhol už počas návštevy u Hitlera v októbri 1941 stiahnutie RD na východné Slovensko, kde by bola čiastočne prezbrojená.[78] Neskôr do tohto návrhu zakomponoval aj ZD, ktorá podľa neho mohla počas zimných mesiacov vystriedať jednotky RD.[79] Slovenské žiadosti začiatkom roku 1942 podporil aj nemecký vyslanec Hanns Elard Ludin. Celej záležitosti totiž okrem vojenských a ekonomických aspektov prikladal aj veľký politický a prestížny význam. Upozornil totiž, že okamžité prezbrojenie armády Slovákom osobne koncom roku 1941 prislúbil už Adolf Hitler.[80] Ludina podporil aj vojenský atašé pplk. Heinrich Becker. Ten zdôraznil, že „*vedúce miesta na Slovensku sa snažia nasadením brannej moci a hospodárstva naplniť svoj podiel na obrannom boji proti boľševizmu. Zdá sa, že s tým, čo sa už podarilo dosiahnuť existuje uspokojenie, obzvlášť keď sa národ stotožnil v obecnej rovine s doterajšími opatreniami. Napriek tomu chýbajú schopnosti a činorodosť, možno že dokonca aj vôľa pripraviť národ na ďalšie ...obete....*“[81] Do tejto záležitosti sa v januári 1942 vložil aj slovenský vyslanec v Berlíne Matúš Černák. Na dvoch rokovaniach so štátnym sekretárom Zahraničného úradu Ernstom von Weizsäckerom pritom argumentoval podobne ako DHM.[82] Hlavné veliteľstvo Wehrmachtu však o stiahnutí RD neuvažovalo, a to aj napriek tomu, že vedome hazardovalo s ochotou Slovákov spolupracovať.[83] Pod jeho stanovisko sa však podpísala zhoršujúca sa situácia po ústupe od Moskvy. Zodpovedala tomu aj jeho odpoveď pre Zahraničný úrad z 21. januára 1942. Svoje stanovisko v nej zdôvodnilo prekážkami v zabezpečení transportov, ale aj celkovou situáciou na fronte, kde RD bola kratšie ako iné nemecké a talianske jednotky. Odmietlo tiež myšlienku nahradiť RD jednotkami ZD, keďže tá k tomu nemala ani materiálne, ani personálne predpoklady. Ohľadne prezbrojenia slovenských jednotiek

77 BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942), c.d., s. 33-35.

78 NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 23, správa nemeckého vojenského atašé pplk. Heinricha Beckera z 29. 10. 1941 Generálnemu štábu pozemného vojska – oddelenie atašé, s. 154-160.

79 Pozri dok. 74.

80 Národní archiv (NA) Praha, f. 172 - Zahraniční úřad Berlín 1932 – 1945, šk. 18, č.j. 136 – 18/52, telegram Ludina na Zahraničný úrad z 27. 1. 1942.

81 BA – MA Freiburg, Bs. RW/5, As. 445, správa nemeckého vojenského atašé z 15. 1. 1942.

82 NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 38, s. 188-190, správa E. Weizsäckera zo 14. 1. 1942, dok. č. 43, s. 206-209, správa E. Weizsäckera z 23. 1. 1942.

83 BA – MA Freiburg, Bs. RW/5, As. 445, správa OKW/Ausland pre Keitela z 28. 1. 1942.

upozornilo, že k tomu dôjde postupne.[84] Situácia sa napriek tomu nakoniec upokojila, a to aj vďaka návšteve náčelníka Hlavného veliteľstva Wehrmachtu poľného maršala Wilhelma Keitela v Bratislave vo februári 1942. Ten tu sľúbil aspoň čiastočné prezbrojenie a doplnenie RD už v roku 1942.[85]

Predstavitelia slovenskej vlády pri tejto príležitosti vyvinuli aj iniciatívu, ktorej cieľom bolo odstrániť problémy so zásobovaním jednotiek ZD. Riešenie tohto problému dokonca spojili s možnosťou ďalšieho rozšírenia frontovej účasti slovenskej armády. Predseda vlády Tuka (s podporou gen. Čatloša) dokonca Keitelovi navrhol, aby slovenské jednotky samy obhospodarovali územie, na ktorom pôsobili. Túto úlohu chcel zveriť príslušníkom Pracovného zboru MNO, ktorí by, podľa neho, plnili aj zabezpečovacie úlohy na okupovanom území, čím by sa uvoľnili ďalšie sily ZD pre RD. Pripustil aj možnosť sformovania ďalšej divízie, a teda ďalšieho rozšírenia slovenskej účasti na fronte. Keitel tento návrh nevylúčil, keďže však išlo aj o politické záležitosti, odkázal Slovákov na ríšskeho ministra pre okupované východné územie Alfreda Rosenberga.[86] Vyslanec Černák preto už v marci žiadal Zahraničný úrad o možnosť vstúpiť s ním do rokovania ohľadne pridelenia 10 000 ha pôdy pre ZD. K rokovaniu síce skutočne došlo v júni 1942, nemecká strana však s touto požiadavkou nesúhlasila. Svoje návrhy však medzičasom revidoval aj samotný Čatloš, a to pre nedostatok pracovných síl.[87] Jedným z hmatateľných výsledkov Keitelovej návštevy však bolo vytvorenie funkcie nemeckého generála pri MNO, ktorú od apríla 1942 zastával genpor. Fritz Schlieper. Ten prevzal aj funkciu náčelníka DHM, kde vystriedal gen. Otta.[88]

V prvej polovici roku 1942 sa ešte vystupňoval rozsah zapojenia pešieho pluku 102 do protipartizánskej vojny. Väčšie protipartizánske akcie realizoval už v marci 1942 v spolupráci s podriadeným nemeckým policajným práporom 315. Ich úlohou bola príprava na prvú veľkú koordinovanú ofenzívnu protipartizánsku akciu s krycím názvom Bamberg na prelome marca a apríla 1942 v juhovýchodnom Bielorusku. Ako si pritom Nemci predstavovali boj proti partizánom, sa dozvedeli aj slovenskí vojaci v inštrukciách veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina, uverejnených v rozkaze veliteľa ZD z 8. marca. Boli v nich oboznámení s „osvedčenými" metódami kolektívnej odvety za spoluprácu s partizánmi – podpaľovaním obcí a povraždením časti obyvateľstva.[89] Napriek takto formulovaným rozkazom podriadilo velenie ZD Lokšíkov pluk počas operácie Bamberg priamo nemeckému veleniu.

84 BA – MA Freiburg, Bs. RW/5, As. 445, správa OKW pre Zahraničný úrad z 21. 1. 1942.

85 Keitelovu návštevu na Slovensku podporil aj samotný Zahraničný úrad, a to v snahe upokojiť slovenskú stranu sklamanú z postoja Nemecka. Zároveň sa ňou mali upokojiť obavy Slovákov z predchádzajúcich nemecko-maďarských rokovaní v Budapešti. NA Praha, f. 172 - Zahraniční úřad Berlín 1932 – 1945, šk. 18, č.j. 136 – 18/46, telegram Ludina na Zahraničný úrad z 24. 1. 1942. Bližšie o návšteve pozri: BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 94-116.

86 SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C 938, fólia 5 627 896-98, správa o rozhovoroch z 23. 2. 1942. Dokument pozri tiež NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 50, s. 217-221. Pozri tiež dok. 86, 87.

87 Pozri dok. 92, 96, 136.

88 Bližšie pozri BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 107-108.

89 Pozri dok. 94.

Charakter boja s partizánmi naznačuje už hlásenie o prípravnej akcii z 13. marca 1942 pri obci Perekalle, v ktorej mal Lokšíkov zosilnený II. prápor 24 – 25 mŕtvych, avšak partizáni podľa oficiálnych hlásení od 250 do 600. Isteže, počty zabitých partizánov sa podľa nemeckého vzoru zveličovali, nemožno však vylúčiť, že medzi obeťami boli aj civilisti. Najmä keď uvážime, že podľa hlásenia veliteľa práporu došlo k vypáleniu dvoch obcí a akcia bola z vojenského hľadiska neúspešná, čo potvrdzuje aj jeho odvolanie.[90] Osud Perekalle však bol spečatený pravdepodobne až počas následnej operácie Bamberg. Potvrdzujú to bieloruské pramene, podľa ktorých bola obec zničená v apríli 1942 a po vojne už nebola obnovená.[91] Skutočnosť, že cieľom týchto akcií boli aj Židia skrývajúci sa v lesoch, potvrdzujú nemecké rádiogramy. V jednom z nich hlásil policajný prápor 315 postrieľanie 36 Židov.[92]

V dňoch 28. marca až 6. apríla prebiehala na území juhovýchodného Bieloruska niekoľko týždňov pripravovaná protipartizánska akcia s krycím názvom Bamberg, a to za účasti takmer kompletného pešieho pluku 102 ZD. Vedením operácie bola poverená 707. pešia divízia Wehrmachtu, ktorá sa už na jeseň 1941 podieľala na vraždení tisícov Židov v Bielorusku.[93] Divízii boli k dispozícii, okrem Lokšíkovho pluku s policajným práporom 315, tiež kozácky jazdecký oddiel 102, časť veliteľstva zaisťovacej brigády 203, dve skupiny tajnej poľnej polície a dvadsať mužov SD.[94] Podľa rozkazov jej velenia pozostával protivník z približne 1800 ťažko ozbrojených partizánov, ale tiež zo žien a detí, ktoré fungovali ako zvedovia, Židov – utečencov, ale tiež všetkého obyvateľstva, ktoré bolo považované za protinemecky naladené. Ako pozitívna skúsenosť pre vedenie „bojovej" činnosti sa vojakom 707. pešej divízie v jednom z divíznych rozkazov pripomínala ich aktívna rola pri vraždení Židov na jeseň 1941, pričom sa od nich vyžadoval bezohľadný postup proti mužom, ženám aj deťom.[95] Korešpondoval s tým aj výsledok samotnej akcie Bamberg, počas ktorej bolo oficiálne zastrelených

90 Pozri dok. 95, 97, 98, 99, 101, 106, 111. Porovnaj BAKA, I. Krvavá predohra v predvečer štátneho sviatku. Prvá väčšia zrážka jednotiek Zaisťovacej divízie s partizánmi 13. marca 1942 v juhovýchodnom Bielorusku. In: *Historie a vojenství*, 2018, roč. LXVII, č. 4, s. 54-69.

91 Bieloruské zdroje uvádzajú, že okupačné jednotky v obci v apríli 1942 zabili 76 obyvateľov (z celkového počtu 115). Pozri: «https://belarusenc.by/temy/belarusinsecwar/2123/».

92 CURILLA, W. *Die deutsche Ordnungs – Polizei und der Holocaust im Baltikum und in Weißrussland*. Paderborn : München : Wien : Zürich : Schöningh, 2006, s. 651. Potvrdzuje to aj povojnová výpoveď veliteľa policajného práporu 315 mjr. Klausa, podľa ktorého cieľom týchto akcií bola likvidácia v lesoch sa ukrývajúcich Židov. Bližšie pozri BAKA, I. – SCHVARC, M. Dokumenty o účasti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie na protipartizánskej operácii „Bamberg" na prelome marca a apríla 1942. In: *Historický časopis*, 2022, roč. 70, č. 2, s. 352.

93 HASENCLEVER, J. *Wehrmacht und Besatzungspolitik in der Sowjetunion. Die Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete 1941 – 1943*. Paderborn : Schöningh, 2010, s. 381; LIEB, P. Täter aus Überzeugung? Oberst Carl von Andrian und die Judenmorde der 707. Infanteriedivision 1941/42. In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 2002, Jahrgang 50, Heft 4, s. 523-557.

94 BA – MA Freiburg, Bs. RH 22, As. 231, hlásenie Vel. 707. divízie o príprave, prevedení a výsledku akcie Bamberg. Časť správy publikuje *Hamburger Institut für Sozialforschung (Hg.). Verbrechen der Wehrmacht. Dimensionen des Vernichtungskrieges 1941 – 1944. Ausstellungskatalog*. Hamburg : Dürmeyer GmbH Druck und digitale Medien, 2002, s. 482.

95 HEER, H. *Tote Zonen*, c.d., s. 62.

3 423 partizánov a ich pomocníkov.[96] Najviac obetí pritom mali, paradoxne, na svedomí slovenské jednotky spolu s podriadeným nemeckým policajným práporom 315. Väčšina obetí pritom boli miestni občania, utečení zajatci, ale aj Židia.[97] Aj keď iniciatívu pri perzekúciách od začiatku vyvíjal najmä nemecký prápor a exekúcie mala na starosti pridelená jednotka SD, viacerí slovenskí vojaci si v praxi tieto metódy osvojili. Napriek tomu, že po vojne väčšina z nich prenášala vinu na Nemcov, nájdeme aj výpovede o ostreľovaní celých usadlostí slovenským delostrelectvom či účasti na lokálnych vraždách.[98] Okrem toho špecifický charakter dával pešiemu pluku 102 (na rozdiel od iných jednotiek ZD, ktoré neboli zďaleka tak aktívne) jeho veliteľ pplk. Lokšík považovaný za germanofila.[99]

Protipartizánskych akcií sa jednotky ZD zúčastňovali aj v nasledujúcom období. Aktívny bol opäť najmä peší pluk 102, ktorého činnosť sa koncentrovala na ochranu železničnej trate Pinsk – Homeľ.[100] Jeho veliteľstvo sa preto vo februári presťahovalo z Ovruča do bieloruského Mazyru. Tento presun pluku ďalej na sever si v máji 1942 vyžiadal zmenu juhovýchodných hraníc oblasti ZD. Jednotky pešieho pluku 101 sa preto presunuli z ochrany železničnej trate Kozjatyn – Kyjev do priestoru Ovruč – Jeľsk.[101] Jazdecký priezvedný oddiel (JPO) sa presunul do priestoru Korosteň – Ovruč. Snaha o koncentrovanie síl divízie na ochranu trate Pinsk – Homeľ pokračovala v júli 1942. Priamo k trati bol presunutý peší pluk 101. Veliteľstvo ZD so zabezpečovacími jednotkami sa presunulo do Ovruča a JPO sa sústredilo v priestore Chojniki – Brahin – Lojev.[102] Došlo tiež k nárastu početného stavu divízie, keďže koncom júla k nej dorazili tretie prápory pre pešie pluky a začiatkom augusta tiež III/31 delostrelecký oddiel. Divízia bola posilnená aj lietadlami Skupiny vzdušných zbraní[103] a na konci augusta čatou ľahkých tankov vz. 40. V priebehu júna a júla došlo tiež k posilneniu JPO. Realizovala sa výmena jazdeckej eskadróny za cyklistickú a prišla aj čata obrnených automobilov vz. 30. JPO sa tak reorganizoval na Zmiešaný priezvedný oddiel (ZPO, podľa dobového

96 BA – MA Freiburg, Bs. RH 22, As. 231, hlásenie Vel. 707. divízie o príprave, prevedení a výsledku akcie Bamberg.

97 O účasti Slovákov na akcii pozri dok. 105, 106, 107, 109, 110, 113, 122.

98 Pozri dok. 182, 184, 185. Porovnaj BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 305-312.

99 BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d.

100 Pozri dok. 120, 121, 134, 139.

101 Pozri dok. 117.

102 Pozri dok. 147.

103 K operačnému nasadeniu slovenských vzdušných zbraní na podporu ZD došlo nariadením veliteľa slovenských vzdušných zbraní plk. gšt. Štefana Jurecha z 1. 6. 1942. Na front boli za týmto účelom vyslané: pozorovacia letka 1 (6 lietadiel Letov Š-328), stíhacia letka 11 (12 stíhacích lietadiel Avia B-534), 4. batéria delostreleckého protilietadlového pluku spolu s dvomi spojovacími čatami a dielenským družstvom z leteckého pluku. Jednotky boli začlenené do Skupiny vzdušných zbraní pri ZD. Do poľa odišla aj letka 2, ktorá do 23. 10. 1942 vykonávala kuriérnu službu. Jednotky robili prieskum, ostreľovanie a bombardovanie pozemných cieľov, pričom bolo vo viacerých prípadoch zasiahnuté aj civilné obyvateľstvo. Od októbra zostala v poli len letka 11 prispôsobená zimným podmienkam, neskôr pôsobila ako Kombinovaná letka, a to až do októbra 1943. Pozri dok. 141, 153. Bližšie pozri: ŠUMICHRAST, P. *Slovenské letectvo na východní frontě*, c.d.

pravopisu Smiešaný priezvedný oddiel). V auguste ZD dosiahla početný stav 8 042 príslušníkov.[104]

Posilnenie ZD v lete 1942 odrážalo skutočnosť, že jej jednotky, na rozdiel od predchádzajúceho obdobia, čelili čoraz častejšie skutočným partizánom. Ich činnosť však bola naďalej v zmysle nemeckých rozkazov a inštrukcií spojená aj s represáliami voči civilnému obyvateľstvu. Tých sa naďalej dopúšťali najmä jednotky pešieho pluku 102. V hláseniach sa pritom stále ako partizáni označovali aj Židia, hoci išlo najmä o chatrne ozbrojené skupiny ukrývajúce sa v lese.[105] Po vojne vyplával na povrch otrasný prípad, keď vojaci pešieho pluku 102 (údajne na Lokšíkov rozkaz) v jednej obci zastrelili tri židovské deti.[106] Možno preto predpokladať, že minimálne niektoré slovenské jednotky sa k Židom správali ako nacisti. Informácie o represáliách sa, samozrejme, dostali aj na MNO, ktoré však spočiatku nijako nereagovalo. Viacerí dôstojníci, ale aj vojaci ZD však účasť na protipartizánskych akciách sabotovali. Aktívny tu bol najmä veliteľ JPO, resp. ZPO, pplk. jazd. Jaroslav Kmicikievič, pod tlakom ktorého veliteľ ZD plk. pech. Pavol Kuna násilnosti na bezbrannom obyvateľstve v máji 1942 zakázal.[107] Išlo však skôr len o formálny rozkaz. Ani ten totiž nevylučoval asistenciu pri trestných akciách proti usadlostiam, napríklad pri raziách atď.[108] Vojaci ZD boli okrem toho paralelne oboznamovaní aj s nemeckými smernicami, podľa ktorých sa malo ďalej bezohľadne zakročovať proti odporu zo strany civilistov.[109] Násilné akcie sa tak dali zaštítiť nemeckými rozkazmi.

Bez dôsledkov zostali aj obvinenia pplk. Kmicikieviča namierené najmä proti pplk. Lokšíkovi. Velenie ZD ich, najmä s ohľadom na Nemcov, označilo za skreslené, zveličené a často neopodstatnené. V pozícii „vyšetrovaného“ sa naopak ocitol samotný Kmicikievič, ktorý bol kritizovaný za nevhodné správanie a nečinnosť v boji proti partizánom.[110]

Niektoré slovenské jednotky tak aj naďalej participovali na násilnostiach postihujúcich aj civilné obyvateľstvo. Dokazujú to udalosti z 2. augusta 1942, keď sa uskutočnila výprava roty pešieho pluku 102 (s podporou slovenských vzdušných zbraní) do bieloruskej obce Maladuša ako odveta za zmasakrovanie ôsmich slovenských vojakov partizánmi. Tejto akcii, ktorá si vyžiadala minimálne 15 civilných obetí (vrátane žien a detí), sa vďaka náhodnej prítomnosti vojakov ZPO dostalo „neželanej“ publicity.[111] K vyšetrovaniu však nedošlo; Lokšíka podporili nemecké orgány, ako aj nový veliteľ ZD plk. gšt.

104 Pozri dok. 153, 157, 167, 170, 172, 174. Porovnaj BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942), c.d., s. 38-39.

105 VHA Bratislava, f. RD, šk. 35, inventárne (inv.) č. 89, správy ZD č. 1 od 1. do 7. 7. 1942.

106 Pozri dok. 187.

107 Pozri dok. 127.

108 Potvrdzuje to aj záznam v denníku 4. roty pešieho pluku 101 ZD. Vyčlenená jednotka počas trestnej akcie 17. 7. 1942 obkolesila dedinu neďaleko Jeľska, v ktorej Nemci podpálili šesť domov a odvliekli príbuzných a spolupracovníkov partizánov (medzi nimi aj ženy a deti). Tých potom podľa záznamu pravdepodobne postrieľali. Pozri dok. 152.

109 Pozri dok. 127.

110 Pozri dok. 125, 128, 129, 130, 131, 135, 137, 149.

111 Pozri dok. 158, 159.

Rudolf Pilfousek. Ten naopak skritizoval Kmicikieviča a pasivitu veliteľa pešieho pluku 101 pplk. pech. Martina Palkoviča.[112] V hlásení pre Čatloša z 5. septembra obhajoval aj represálie na civilistoch ako nevyhnutnú odvetu *„po zákernom zavraždení Nemcov, alebo spojencov.“* Exekúcie mali podľa jeho následného rozkazu vykonávať Nemci, *„odstreľovať mimo boj, aj zapaľovať osady a domky záškodníkov a ich pomocníkov“* však mohli výnimočne aj slovenské jednotky. Zakázal tiež akúkoľvek kritiku týchto praktík.[113] Spolupráca s nemeckou políciou, SS, Wehrmachtom, ale aj domácimi milíciami podľa zaužívaných metód tak pokračovala ďalej. Ešte v prvej polovici augusta sa pritom prakticky celý peší pluk 102 zúčastnil na nemecko-slovenskej akcii s krycím názvom Adi v juhovýchodnom Bielorusku, ktorá bola spojená s vypaľovaním dedín.[114]

Možno konštatovať, že príchod plk. Pilfouska priniesol zaktivizovanie jednotiek ZD, pričom do priameho boja s partizánmi sa už viac zapájali aj ZPO a peší pluk 101. Bol to aj dôsledok výmeny ich veliteľov. Slovenské jednotky pritom nemali väčšie straty. Súviselo to aj s tým, že partizáni sa naďalej vyhýbali otvorenému boju. Sústredili sa skôr na diverznú činnosť. Takáto taktika si na druhej strane vypýtala krutú daň v radoch civilného obyvateľstva likvidovaného namiesto partizánov. Postupný nárast partizánskej činnosti si však nakoniec vyžiadal straty aj na slovenskej strane.[115] Len od 10. októbra do 10. novembra 1942 mala ZD v dôsledku bojovej činnosti 49 padlých a 24 ranených. S ťažkými stratami sa skončili najmä novembrové akcie.[116]

Reakciou na aktivitu partizánov bola vystupňovaná represívna činnosť okupačných orgánov. Ako mohla dopadnúť obec, ktorá sa stala chtiac či nechtiac opornou bázou partizánov, ukazuje výpis z hlásenia z 18. novembra. Veliteľstvo pešieho pluku 101 v tento deň zorganizovalo akciu, na ktorej sa okrem pod ZD pridelených kozákov, nemeckých žandárov a miestnych milicionárov zúčastnila aj jednotka II/101 práporu s cieľom vyčistiť od „banditov“ priestor Kapceviči – Vialikija Siaľuciči. Výsledkom bolo zničenie jednej z priľahlých obcí. Tá bola najskôr obkľúčená, žandári a milicionári ju následne zapálili, a to napriek tomu, že partizáni z nej stihli utiecť.[117] Podobne dopadla tiež obec Nižnaja Rudňa (severovýchodne od Ovruča), na ktorú 25. novembra zaútočili nemeckí žandári, ako aj dve čaty I/101 práporu a čata štábnej roty ZD. Napriek tomu, že partizáni z obce včas ušli, žandári ju podpálili. Aký bol podiel ZD na týchto represáliách, je však otázne.[118]

112 Z frontu odišiel až v novembri 1942. Neskôr bol penzionovaný, stíhaný však počas vojny nebol.

113 Pozri dok. 178.

114 Pozri dok. 162, 168, 172, 179.

115 Tieto partizánske skupiny boli dopĺňané čiastočne z regulárnych jednotiek Červenej armády presúvaných do tyla okupačných armád, ale z veľkej časti tiež z domácich zdrojov. Útek do lesa k partizánom sa totiž v tomto čase stával často jediným spôsobom, ako sa vyhnúť dosahu stupňujúcich sa brachiálnych okupačných praktík. HEER, H. *Tote Zonen*, c.d., s. 66-67.

116 BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942), c.d., s. 46; MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II*., c.d., s. 151-175.

117 Archiv bezpečnostních složek (ABS) Praha, f. Historický fond státní bezpečnosti (H), archívne číslo (arch. č.) H-770-2, výpis zo situačného hlásenia za dobu od 11. 11. do 10. 12. 1942.

118 MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II*., c.d., s. 170.

Na prelome novembra a decembra boli jednotky ZD stiahnuté z ochrany železničnej trate Pinsk – Homeľ. V nasledujúcom období sa mali podieľať na protipartizánskych vyčisťovacích akciách a zároveň brániť prenikaniu partizánov cez čiaru Ovruč – Jeľsk na západ.[119] Vývoj v slovenských poľných jednotkách medzitým zásadne ovplyvnil obrat vo vojne po Stalingrade v roku 1943. Prejavilo sa to nárastom odporu ich príslušníkov voči účasti vo vojne, ale aj množiacimi sa prechodmi k Červenej armáde a partizánom. V januári 1943 sa dokonca z obavy pred zničením jednotiek pripravoval prechod celej RD, a to pod vedením jej veliteľa gen. II. tr. Štefana Jurecha. Ten však bol neúspešný a nemecké velenie divíziu evakuovalo z Kaukazu a následne ju sústredilo na Kryme.[120] Na upadajúcu morálku vplývala aj sovietska propaganda a politické presvedčenie vojakov. Odpor medzi mnohými vojakmi však vyvolával aj teror voči civilnému obyvateľstvu, na čo začalo od jari 1943 reagovať aj velenie slovenskej armády. Potvrdzuje to nedatovaný dokument s požiadavkami MNO adresovanými Hlavnému veliteľstvu Wehrmachtu, ktorý bol vyhotovený paralelne so snahou o stiahnutie poľných jednotiek podliehajúcich postupnému rozkladu z východného frontu na iné územie ovládané Nemeckou ríšou. V ňom sa už otvorene konštatuje, že jedným z dôvodov demoralizácie slovenských jednotiek bolo neľudské zaobchádzanie nemeckých orgánov s civilným obyvateľstvom.[121] Iniciátorom dokumentu bol samotný minister Čatloš, ktorý sa o náladách panujúcich medzi slovenskými vojakmi osobne presvedčil počas návštevy ZD v dňoch 19. – 21. mája 1943. Tú absolvoval krátko po tom, čo od pešieho pluku 101 dezertovali traja štábni dôstojníci na čele so stot. pech. Jánom Nálepkom.[122] Na druhej strane vzhľadom na to, že tento dokument poznáme len v podobe konceptu, je možné, že k jeho odoslaniu vôbec nedošlo. Vojenské spravodajské a justičné orgány dokonca v lete 1943 interne pre ministra Čatloša vyšetrovali nemecké zločiny páchané na civilistoch pri Ovruči. Podľa správy z vyšetrovania všetci príslušníci slovenského vojska takúto činnosť odsudzovali.[123] Z uvedeného vyplýva, že rozhodnutie prelomiť mlčanie o zverstvách okupačných armád bolo determinované strachom z morálneho rozkladu slovenských jednotiek. Zmenu v postoji gen. Čatloša však mohol ovplyvniť tiež nepriaznivý vývoj na fronte a obava, že po prehranej vojne bude niesť zodpovednosť za nehumánne činy vlastných vojakov.

Na zhoršujúcom sa morálnom stave jednotiek sa podpísala aj únava z dlhej služby. Príčinou viacerých dezercií bol aj strach pred trestom za rôzne priestupky, napr. za roz-

119 BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943), c.d., s. 35-52.

120 MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu III*., c.d., s. 291-342.

121 VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, Fondové oddelenie Kabinet ministra 1939 – 1944, šk. 5, požiadavka na OKW.

122 SNA, f. NS, F. Čatloš, A – 946, Tnľud 12/47.

123 Archív Múzea SNP v Banskej Bystrici, f. Pozostalosť Jaroslava Šolca, šk. 11/2, inv. č. 198, prír. č. 205/86, nariadenie MNO zo 17. 6. 1942; Tamže, nedatovaný úradný záznam „Poznatky o pomeroch u ZD a zprávy o bezohľadných zákrokoch príslušníkov SD – voči civilnému obyvateľstvu."

máhajúcu sa spoluprácu s partizánmi a pod.[124] Reakciou na množiace sa dezercie boli pribúdajúce rozsudky smrti, ktoré však neboli vykonané. Nestalo sa tak ani po vyhlásení stanného práva v ZD 10. júna 1943, vyhláseného na naliehanie nemeckého generála pri MNO genpor. Schliepera.[125] Podieľal sa na tom najmä fakt, že dezertérov po ich úteku nebolo možné potrestať, ale aj zdržanlivý postup MNO, ktoré sa obávalo ďalšej eskalácie tejto situácie. Nechcelo pritom poškodiť obraz slovenských jednotiek z pohľadu nemecko-slovenských vojenských vzťahov. Tento stav vyhovoval aj alibistom, ktorí sa už nechceli angažovať v prospech prehrávajúcich Nemcov, ale aj protifašisticky naladeným vyšetrovateľom, ktorí podkopávali činnosť vojenskej justície.[126] Nepomohol ani tlak veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karla Kitzingera, ktorý 21. júna 1943 požadoval okamžité zastrelenie zadržaného a už predtým na trest smrti odsúdeného dezertéra. MNO to označilo za „*neprípustný zásah do neodvislého rozhodovania slovenského vojenského súdu*." Slovenská strana tu totiž využila skutočnosť, že trestný čin sa odohral ešte pred vyhlásením stanného práva.[127] V neskoršom období obštrukcie súdov a MNO zachránili život tiež niekoľkým osobám, ktoré boli zadržané už ako partizáni.[128]

Uvedené skutočnosti sa odrazili aj v hodnotení bojaschopnosti jednotiek. Gen. Schlieper už v roku 1942 poukazoval na spoluprácu príslušníkov ZD s partizánmi. Preto navrhoval jej preloženie do nejakého výcvikového strediska mimo SR.[129] V ďalšom Schlieperovom hlásení z apríla 1943 už morálku vojska charakterizovali *„ľahostajnosť, strach z frontu, nedostatok disciplíny…*".[130] S činnosťou ZD bol nespokojný aj gen. Kitzinger, ktorý údajne (po odhalení pokusu o dezerciu pešieho pluku 101 ZD k protivníkovi v decembri 1942) vyhlásil, že „*osud slovenského štátu a národa je závislý od toho, akým spôsobom si slovenská ZD bude plniť svoje povinnosti*." Keď ho však prezident Tiso 4. februára 1943 žiadal o vysvetlenie, svoje vyhlásenie poprel.[131] Čiastočne odlišná situácia však panovala v slovenskom letectve. Pozitívne hodnotenie si tu naďalej udržiavala

124 Armáda vykazovala vo vlastných radoch do 31. 3. 1944 spolu 2 243 nezvestných, 294 zajatých a 617 zbehov. Dezertéri však boli aj medzi nezvestnými či zajatými. Pritom medzi nezvestnými sú uvedení aj vojaci 1. pešej divízie, ktorí sa dostali do zajatia či dezertovali pri Kachovke západne od Melitopola koncom októbra 1943. VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, varia, šk. 9, Výkaz zbehů. Podľa M. Lacka od ZD (2. pešej divízie) v rokoch 1942/43 zbehlo 364 osôb. LACKO, M. *Dezercie a zajatia príslušníkov Zaisťovacej divízie*, c.d., s. 176.

125 BA – MA Freiburg, Bs. RW/5, As. 447, hlásenie gen. Schliepera na Generálny štáb pozemného vojska – oddelenie atašé z 19. 5. 1943.

126 VHA Bratislava, f. RD, šk. 7, sign. 30/1/7, správa poľného prokurátora ZD z 19. 5. 1943; ABS Praha, f. H, arch. č. H-400, správa Pilfouska na MNO z 27. 4. 1942.

127 VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, varia, šk. 5, č. 264 589, Dezercia v poli, omilostenie, odpoveď.

128 MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu IV*., c.d., s. 233-235.

129 BA – MA Freiburg, Bs. RW/5, As. 447, výťah zo správy Schliepera pre Keitela zo 14. 1. 1943. Dokument publikuje NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 116, s. 408-412.

130 BA – MA Freiburg, Bs. RW/5, As. 447, správa OKW/Ausland pre náčelníka OKW zo 6. 4. 1943.

131 NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*, c.d., dok. č. 118, s. 415-416, dok. č. 121, s. 423-424.

slovenská letka 13.[132] Dokonca sa počítalo s rozšírením bojovej účasti slovenského letectva, s čím Čatloš pôvodne nesúhlasil pre obavy z Maďarska. Po rokovaniach s náčelníkom Leteckej flotily 4 poľným maršalom Wolframom von Richthofenom bol už na jar 1943 vypracovaný návrh na vytvorenie bojovej skupiny pozostávajúcej z bombardovacej letky, letky strmhlavých bombardérov, dvoch stíhacích letiek, ťažkej a ľahkej batérie protilietadlového delostrelectva. Tento plán sa aj začal realizovať. Príchodom 2. frontovej garnitúry letky 13 v júli 1943 však aj v jej radoch postupne klesala bojová morálka, o čom svedčili aj prípady dezercií. Čatloš preto už 13. septembra 1943 požiadal DLM o jej okamžité stiahnutie z poľa,[133] k čomu došlo na prelome októbra a novembra 1943. Stiahnuté boli aj ostatné slovenské letecké jednotky.[134]

Podobné kroky vláda sledovala aj v prípade peších jednotiek. Situáciu na fronte začala prehodnocovať už na jeseň 1942. Ďalšie posilňovanie poľných jednotiek totiž podľa nej ohrozovalo možnosti udržania pokoja na Slovensku. Znepokojujúce boli tiež narastajúce straty vojakov. Čatloša čoraz viac znepokojovali aj jeho zúžené právomoci pri rozhodovaní o spôsobe a rozsahu nasadzovania jednotiek. Naopak, nemecká strana zoči-voči katastrofe pri Stalingrade začala zdôrazňovať význam každého vojaka, čo sa odrazilo aj v znení Schlieperovho memoranda z 31. decembra 1942. V ňom plánoval posilnenie ZD a RD a ich eventuálne spojenie, a to v súlade s vlastnými návrhmi gen. Čatloša z jari 1942. V zmenenej situácii však už Slováci nemienili znižovať počty náhradných jednotiek na Slovensku na minimum. Vláda okrem toho ďalšiu účasť divízií na fronte čoraz častejšie nepriamo podmieňovala dodaním zbraní a materiálu z Nemecka, ktoré však stále dávalo len neurčité sľuby.[135] Zo strachu pred ich úplným znehodnotením vláda požiadala už na jar 1943 o preloženie najskôr ZD a potom aj RD mimo východného frontu (uvažovalo sa o Západe alebo Balkáne), čo v máji 1943 podporil aj gen. Schlieper.[136] Hitler to však zamietol z dôvodu zhoršujúcej sa situácie nemeckých armád. Naopak, rozhodol o presune ZD z Ukrajiny (a južného Bieloruska) do priestoru Minska na územie Ríšskeho komisa-

132 Na front bola nasadená v novembri 1942 do operačného priestoru RD. Vyzbrojená bola nemeckými stíhačkami Messerschmitt Bf 109 E (neskôr prezbrojená na modernejšie typy F a G, ktoré však nepatrili slovenskej armáde). Od apríla 1943 pôsobila na letisku Anapa na pobreží Čierneho mora, a to až do výmeny 2. frontovou garnitúrou 7. 7. 1943. Na fronte v roku 1943 pôsobila aj stíhacia letka 11. Tá pôvodne disponovala len stíhacími lietadlami Avia B-534, v marci 1943 ju však posilnili tri prieskumné a pozorovacie lietadlá Letov Š – 328. Pre potreby ZD, resp. 2. pešej divízie robila prieskum, kuriérnu službu, ale tiež ostreľovanie a bombardovanie pozemných cieľov, čo naďalej tragicky postihovalo aj obce a ich obyvateľstvo. Ako kombinovaná letka na fronte pôsobila do októbra 1943. ŠUMICHRAST, P. *Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943*, c.d.

133 BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P. *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2004, s. 68.

134 VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 21, č. j. 4 498 taj., náčelník štábu vzdušných zbraní na DMK z 21. 10. a 25. 10. 1943.

135 VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 20, č.j. 3 111 taj. 1943, pamätný spis o posilnení slovenského pozemného vojska na jar 1943; stanovisko gen. Čatloša k memorandu gen. Schliepera. Porovnaj BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 128-147.

136 BA – MA Freiburg, Bs. RW 5, As. 447, hlásenie genpor. Schliepera na oddelenie atašé Generálneho štábu pozemného vojska z 19. 5. 1943; NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*, c.d., dok. č. 128, s. 440-441, správa OKW/Úradná skupina Zahraničie pre Štáb velenia brannej moci z 28. 5. 1943.

riátu Ostland, čím sa malo zabrániť jej demoralizácii.[137] V júni slovenská strana dosiahla vystriedanie vojakov RD a jej reorganizáciu. Vyplývalo to zo skutočnosti, že po ústupe z Kaukazu na Krym nebolo možné počítať s frontovým nasadením morálne a materiálne vyčerpaných jednotiek. Následne boli RD a ZD premenované na 1. a 2. pešiu divíziu.[138]

Nemecká strana však aj v roku 1943 naďalej počítala s využitím ZD v boji proti partizánom. Potvrdzuje to jej kontinuálne nasadzovanie aj v rámci veľkých protipartizánskych operácií. Slovenské jednotky boli počas nich oboznámené tiež s novou stratégiou vytvárania tzv. mŕtvych zón (tote Zonen), ktorá predstavovala snahu o odrezanie partizánov od zázemia.[139] Podľa nemeckých smerníc sprostredkovaných v jednotkách ZD rozkazom z 8. februára 1943 malo byť všetko obyvateľstvo po spálení osady zaistené, aby sa znemožnil jeho prechod k partizánom. Pokiaľ nebolo so súhlasom gebietskomisára na mieste zastrelené, malo byť odtransportované na nútené práce. Veľký dôraz sa kládol tiež na správny postup pri rekvirácii dobytka a zásob potravín.[140]

Vzhľadom na absenciu prameňov nemožno špecifikovať úlohy jednotiek ZD pri týchto akciách, ich činnosť sa však s najväčšou pravdepodobnosťou nevymykala z vyššie naznačeného rámca. Na druhej strane, keďže spoľahlivosť Slovákov klesala (aj pre ich spoluprácu s partizánmi), možno predpokladať, že ich činnosť sa mala sústrediť najmä na pomocné úlohy. Napríklad počas veľkých akcií Unternehmen Weichsel I a Weichsel II v máji 1943 mala ZD participovať pri obkľučovaní likvidovaných partizánov, ale tiež pri ochrane železničnej trate.[141] Na týchto akciách sa aktívne podieľala tiež slovenská kombinovaná letka 11, a to aj napriek tomu, že aj tu sa už začali prejavovať rozkladné javy.[142] Letka bombardovala niekoľko obcí, v ktorých sa mali nachádzať partizáni. Značné škody preto spôsobila aj civilistom.[143] Okrem účasti na vyčisťovacích akciách viedli jednotky ZD aj v tomto období občasné bojové strety s partizánmi pri ochrane železničných a cestných komunikácií, ako aj pri prieskume. Tieto boje sa nezaobišli bez strát na obidvoch stranách.[144]

V protipartizánskej činnosti ZD pokračovala aj po preložení do priestoru Minska na prelome júna a júla 1943 a jej čiastočnej reorganizácii na 2. pešiu divíziu (2. PD) k 1. augustu 1943.[145] Stav morálky a disciplíny jednotiek sa však ani tu nezlepšil. Začiatkom au-

137 NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*, c.d., dok. č. 129, s. 441-443; správa Amt Ausl./Abw. pre Šéfa Amt Ausl./Abw. z 3. 6. 1943.

138 MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu III*., c.d., s. 46-47.

139 GERLACH, Ch. Kalkulierte Morde, c.d., s. 944-947.

140 VHA Bratislava, f. ZD, sign. II/89, č.j. 95 062, smernice z 8. 2. 1943.

141 BA – MA Freiburg, Bs. RS 3/8, As. 73/b, rozkaz pre akciu Weichsel z 8. 5. 1943; CÜPPERS, M. *Wegbereiter der Shoa*, c.d., s. 418; Bližšie pozri BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 368-374.

142 Svedčí o tom už úlet dvoch príslušníkov letky spolu s jedným príslušníkom spojovacieho práporu vzdušných zbraní 17. 5. 1943. ŠUMICHRAST, P. *Slovenské letectvo na východní frontě*, c.d., s. 111-112.

143 MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II*, c.d., s. 233- 239.

144 BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943), c.d., s. 40.

145 K 30. 8. mala celá divízia spolu 7 175 príslušníkov. Tamže, s. 47-48.

gusta boli jednotky pešieho pluku 102 (veliteľ pplk. pech. Martin Strapák), ktoré mali na starosti ochranu hradskej Sluck – Minsk, zapojené do poslednej väčšej protipartizánskej akcie. Dňa 3. augusta sa spolu s lotyšským policajným práporom podieľali na obkľúčení lesného komplexu juhovýchodne od mesta Sluck (9 km južne od obce Urečča).[146] Následne paľbou ťažkých zbraní (výnimočne aj postupom) podporovali útok policajného práporu.[147] Výsledkom tejto akcie bolo 171 mŕtvych „banditov", medzi ktorými mali byť aj dvaja Židia a jedna Židovka. Aj v tomto prípade je opäť zarážajúca diskrepancia medzi počtom strát na obidvoch stranách. Slovenské jednotky mali jedného mŕtveho vojaka a Lotyši len štyroch ranených, čo naznačuje, že miesto regulárneho boja išlo o masaker osôb obkľúčených v „kotle". Signifikantný je tiež údaj o počte zajatých osôb, ktoré mali byť len dve. V hlásení sa pritom nič neuvádza ani o počte zranených na strane protivníka.[148] Likvidácia partizánskej skupiny 3. augusta bola poslednou väčšou protipartizánskou akciou 2. PD.

Slovenská vláda krátko na to 25. augusta formulovala požiadavku, aby v budúcnosti MNO spolurozhodovalo o nasadení svojich divízií na fronte. Čatloš nemal schváliť ich nasadenie do boja, ak na to neboli predpoklady.[149] 1. septembra 1943 o tom minister informoval Schliepera. Zdôraznil, že „*vzhľadom k trvaniu a tvrdosti vojny už slovenské jednotky nemôžu byť naďalej nasadené na fronte, pretože ich skutočná a morálna odolnosť by nedokázala vydržať ďalšie útoky.*" Upozornil však, že „*Slováci sa chcú podieľať na vojne aspoň „symbolicky", lebo... slovenský osud je pevne spätý s nemeckým...*"[150] Podľa Schliepera bolo rozhodnutie vlády determinované pochybnosťami o nemeckom konečnom víťazstve. Na druhej strane bojovú hodnotu slovenských divízií označil za nepatrnú. 1. PD sa podľa neho plne osvedčila pri vtedajších úlohách ochrany úžin a pobrežia na Kryme. 2. PD navrhoval stiahnuť z bojov proti „bandám" (pre jej morálny rozklad) a nasadiť podobne ako 1. divíziu alebo na výstavbu záložných postavení. Tak by sa vyhovelo žiadosti, aby divízie neboli nasadzované ďaleko od seba. Ich spoločné velenie však vylučoval pre málo schopných veliteľov. Samotné uznesenie vlády navrhol zamietnuť.[151]

4. septembra zaslalo MNO inštrukcie Ministerstva zahraničných vecí pre nemeckú stranu. Potvrdilo, že obe divízie sa dávajú k dispozícii nemeckému veleniu, avšak iba pre zaisťovacie úlohy pod jednotným velením.[152] Následne predseda vlády Tuka aj v rozhovore s vyslancom Ludinom 7. septembra upozornil, že slovenské jednotky nie sú schopné plniť bojové úlohy, keďže hrozí zajatie ich veľkej časti a jej následné použitie na boj proti

146 VHA Bratislava, f. ZD, šk. 55, príloha k č. 93 009/Taj. Ic 1943; šk. 94, sign. III/289, vojnový denník č. 2 od 26. 2. 1943 do 10. 8. 1944.

147 VHA Bratislava, f. ZD, č.j. 1574 taj. pob. 1943, rozkaz veliteľa pešieho pluku 102 z 2. 8. 1943.

148 VHA Bratislava, f. ZD, šk. 55, príl. č. 93 146/Taj. Ic 1943, prehľad správ 2. pešej divízie č. 14.

149 VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 21, č.j. 4 234/I.

150 NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*, c.d., dok. č. 141, s. 494-496.

151 PREČAN, V. (ed.). *Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944*. Dokumenty. Bratislava : Nakladateľstvo Epocha, 1970, dok. č. 1, s. 25-27, hlásenie gen. Schliepera na Ausland/Abw. zo 4. 9. 1943.

152 VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 20, inv. č. 76, č.j. 4 252 taj./I.

Nemcom. Podľa Tuku nešlo o snahu vlády vyviazať sa z vojny.[153] Minister Čatloš zároveň predniesol obsah rozhodnutia vlády tiež poľnému maršalovi von Kleistovi, veliteľovi skupiny armád A. Ten ho uistil, že 1. PD nenasadí tak, aby bola zničená alebo zajatá.[154] Skutočnosť, že slovenská strana to myslela vážne, dokazuje urgencia gen. Schliepera, ktorý už 24. septembra hlásil, že Čatloš zrušil nemecké nariadenie na presun 2. PD na formujúci sa Východný val (nemecká obranná línia), čiže ešte bližšie k frontovej línii. Tento krok urýchlil rozhodnutie Hlavného veliteľstva Wehrmachtu, ktoré už na druhý deň zamietlo uznesenie slovenskej vlády. K preveleniu 2. PD napriek tomu nedošlo vzhľadom na vývoj na fronte. Nakoniec išli 27. septembra Tuka a Čatloš ešte ďalej, keď genpor. Schliepera požiadali priamo o postupné stiahnutie slovenských jednotiek (najskôr mali plniť ľahšie úlohy za frontom). Navrhovali pritom nasadiť vojakov vo vojenskom priemysle. Na druhej strane súhlasili, že dajú k dispozícii dobrovoľníkov pre východný front, a nevylúčili tiež slovenskú účasť na plnení úloh protilietadlovej obrany mimo SR.[155] Dňa 5. októbra 1943 oboznámil gen. Schlieper gen. Čatloša o rozhodnutí Hlavného veliteľstva Wehrmachtu stiahnuť 2. PD z boja proti partizánom, do úvahy pritom prichádzalo jej nasadenie na stavebné obranné práce v neslovanskom prostredí alebo jej použitie na ochranu pobrežia Čierneho mora. Jej stiahnutie z frontu však Hlavné veliteľstvo Wehrmachtu odmietlo, keďže by to bola „voda na mlyn“ pre panslavistickú propagandu a zároveň zlý príklad pre ostatných spojencov. Čatloša zároveň oboznámil s listom od veliteľa skupiny armád A poľného maršala von Kleista, ktorý odmietol požiadavku, aby MNO spolurozhodovalo o zasadení divízií, „keďže nežije v situácii.“[156]

K stiahnutiu divízií na Slovensko teda nedošlo. Jediným výsledkom bola reorganizácia 2. PD na technickú brigádu a jej odvelenie do Talianska (spolu s 12. stavebnou rotou železničných ženistov), s čím vláda súhlasila začiatkom októbra 1943.[157] Gen. Schlieper pritom hlásil, že slovenská vláda, vzhľadom na závislosť od Nemecka, zotrvá vo vojne. Počet obetí však chce minimalizovať. Protivojnovú náladu vo verejnosti podľa neho nezmenila ani hrozba, že v prípade porážky Nemecka padne aj slovenská samostatnosť.[158]

Možno konštatovať, že slovenskí vojaci boli od začiatku vojny priamo konfrontovaní s jej rasovo-vyhladzovacím charakterom. Slovenská ZD (neskôr 2. PD) v predmetnom období pôsobila ako integrálna súčasť nacistického okupačného aparátu (čiastočne túto úlohu plnila tiež na fronte pôsobiaca Rýchla divízia). Plnila pritom primárne rovnaké úlohy ako nemecké zaisťovacie divízie určené na potláčanie odporu v tyle bojujúcich vojsk. Zapojila sa aj do protipartizánskej vojny, hoci mnohých jej protivníkov (najmä

153 PREČAN, V. (ed.). *Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944*, dok. č. 2, s. 28-30.

154 BArch Berlin, Bs. R 70 Slowakei, As. 135, s. 50, memorandum gen. Čatloša z 8. 1. 1944 pre Ludina – príloha 8, záznam gen. Jurecha z rozhovoru medzi Čatlošom a Kleistom zo 6. 9. 1943.

155 PREČAN, V. (ed.). *Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944*, c.d., dok. č. 4, s. 32; dok. č. 5, s. 33-36.

156 VHA Bratislava, MNO 1939 – 1945, varia, šk. 4, úradný záznam zo stretnutia z 5. 10. 1943.

157 PREČAN, V. (ed.). *Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944*, c.d., dok. č. 6, s. 37-38, rozkaz OKW z 10. 10. 1943.

158 Tamže, dok. č. 23, s. 77, hlásenie gen. Schliepera na OKW z 31. 3. 1944.

v počiatočnom období) možno sotva označiť týmto termínom. Požiadavku radikalizácie a brutalizácie boja proti skutočným, ale tiež potenciálnym odporcom okupačného režimu si niektoré jednotky ZD osvojili už na prelome rokov 1941/42, čo si vyžiadalo aj prvé obete z radov bezbranného civilného obyvateľstva. V rokoch 1942 a 1943 už ZD participovala aj na veľkých protipartizánskych akciách, pri ktorých nacisti v praxi aplikovali aj princíp kolektívnej odvety voči celým dedinám. Pokiaľ ide o postoj velenia slovenskej armády k účasti vlastných jednotiek na represívnych akciách, ten bol často ambivalentný; každopádne kritika nemeckej okupačnej praxe zo slovenskej strany sa v oficiálnych dokumentoch objavuje až v rokoch 1943 – 1944. Do značnej miery sa pod to podpísal obrat vo vojne v neprospech nacistického Nemecka, ale tiež rastúci odpor slovenských vojakov voči krutosti nacistov, ktorý bol jednou z príčin postupného morálneho rozkladu jednotiek. Jeho prejavom bolo nadväzovanie spolupráce s partizánmi, ako aj rastúci počet prípadov dezercií k nim.

Igor Baka

DOKUMENTY

DOKUMENT 1

1941, jún 23. Berlín.

Slovenský dobový preklad rozkazu Operačného oddelenia nemeckého Generálneho štábu pozemného vojska s inštrukciami o podriadení formujúcej sa slovenskej poľnej armády.

Rozkaz
pre zasadenie slovenskej armády.

Berlín – odoslané 23. VI. 41
Bratislava – došlo 23.VI. 41 – 0940 h.
Dešifrované – 1040 hod.

Rýchla slovenská jednotka /Pilfousek[159]/ podriaďuje sa dňom 23. VI. 1941 A.O.K. 17. Južná armádna skupina /Heeresgruppe Süd[160]/ je poverená patričné rozkazy prostredníctvom gen. Ottu[161] /DHM/ rýchlej slovenskej skupine vydať /styčný dôst. od 23. VI. 41 /Hptm. Solden/.

Dve slovenské divízie majú sa v čase čo najkratšom shromaždiť v priestore Prešov – Humenné, kde sa k ďalšiemu použitiu podriaďujú A.O.K. 17. /Prednosta dopravnej služby je o shromažďovaní tejto jednotky vyrozumený/.

OKH. Genst. d. H. Op. Abt. N. 42973/41 Geh. KDs.

BA – MA Freiburg, Bs. RH 31/IV – Verbindungskommandos und Stäbe, As. 4/V.14

159 Plk. gšt. Rudolf Pilfousek.

160 Skupina armád Juh.

161 Gen. pech. Paul von Otto (1881 – 1961), náčelník DHM na Slovensku.

DOKUMENT 2

1941, jún 27. SV.

Ďalekopis Veliteľstva Skupiny armád Juh adresovaný styčnému dôstojníkovi DHM pplk. von Langsdorffovi do Prešova s inštrukciami o podriadení a nasadení súčastí slovenskej poľnej armády pod nemeckým velením.

Geheim

Abschrift.
Fernschreiben.[162]

Herrn Oberstleutnant von Langsdorff,
Presov

Nachr. Chef DHM.
Gldt. AOK 17

1. Das slowakische Generalkommando.

Die 1. und 2. Division und Armeetruppen sind ab 1. 7. in den Ausladeraum Presov /1. Division, Teile der Armeetruppen um Hummene / 2. Division Teile Armeetruppen/ der Heeresgruppe Süd unterstellt.

2. Das slowakische Armeekorps[163] wird für den Einsatz der 17. Armee unterstellt. Seine Verwendung ist in erster Linie für Deckung und Sicherungsaufgaben und nach Möglichkeit geschlossen unter dem slowakischen Gen. Kdo. vorzusehen.
3. AOK 17 meldet baldigst
   a. In welchem beabsichtigten Einsatz
   b. In welchen Raum das AK der Armee durch die Heeresgruppe zugeführt werden soll.
4. Befehle an das slowakische gen. Kdo. Ergehen grundsätzlich über den Chef der Deutschen Wehrmachtmission[164] – Gen. d. Inf. Otto – oder Vertreter im Amt, der sich beim slowakischen Gen. Kdo. befindet.
5. Die slowakischen Verbände versorgen sich selbst. Nur für Sanitätsversorgung und Verpflegung sind sie auf 17. Armee angewiesen.
6. Weiterer befehl folgt nach Eingang der Meldung zu Ziff. 3

H, Gr. Süd Ia Nr. 924/41 geh.

162 Toto nariadenie vychádza z rozhodnutia Operačného oddelenia Generálneho štábu OKH z 26. 6. 1941. BA – MA Freiburg, Bs. RH 31/IV, As. 4/V.14.

163 Oficiálne armádna skupina.

164 Deutsche Heeresmission.

– P R E K L A D –

Tajné

odpis.
ďalekopis.[165]

Pre pána podplukovníka von Langsdorffa,
Prešov

hlásené šéfovi DHM.
súčastiam Hlavného veliteľstva 17. armády

1. Slovenské hlavné veliteľstvo.

Prvá a druhá divízia a armádne jednotky nachádzajúce sa vo vykladacom priestore Prešov /1. divízia, časti armádnych jednotiek v okolí Humenného/ 2. divízia, časti armádnych jednotiek/ sa od 1. 7. podriaďujú Skupine armád Juh.

2. Slovenský armádny zbor[166] sa v otázke nasadenia podriaďuje 17. armáde. Jeho použitie sa predpokladá v prvom rade pre zaisťovacie a bezpečnostné úlohy a podľa možností v celku pod slovenským hlavným velením.
3. Hlavné veliteľstvo 17. armády čo najskôr hlási
   a. Spôsob zamýšľaného nasadenia
   b. Do ktorého priestoru sa má armádny zbor prostredníctvom skupiny armád umiestniť.
4. Rozkazy pre slovenské hlavné veliteľstvo realizovať zásadne prostredníctvom šéfa Nemeckej vojenskej misie – gen. pechoty Otta – alebo zástupu v úrade, ktorý sa nachádza pri slovenskom hlavnom veliteľstve.
5. Slovenské útvary sa zásobujú samé. Len v otázke zabezpečenia hygienických potrieb a stravy sa obracajú na 17. armádu.
6. Ďalšie rozkazy nasledujú po vykonaní hlásenia k bodu 3.

Skupina armád Juh Ia č. 924/41 tajné

BA – MA Freiburg, Bs. RH 31/IV – Verbindungskommandos und Stäbe, As. 4/V.14

165 Toto nariadenie vychádza z rozhodnutia Operačného oddelenia Generálneho štábu OKH z 26. 6. 1941. BA – MA Freiburg, Bs. RH 31/IV, As. 4/V.14.

166 Oficiálne armádna skupina.

DOKUMENT 3

1941, jún 28. SV.

Dodatok k ďalekopisu Veliteľstva Skupiny armád Juh z 27. júna 1941 adresovaný styčnému dôstojníkovi DHM pplk. von Langsdorffovi do Prešova s otázkami o plánoch na nasadenie súčastí slovenskej poľnej armády pod nemeckým velením.

Abschrift

Sofort vorlegen:

Herrn Obstlt. v. Langsdorff.

HBI/Fu 1280 28. 6. 41, 1010.

An Nachr.

Wehrmachtmission,

Pressburg.

Bezug: H. Gr. Süd I Nr. 924/4 Lg. vom 27. 6. 41

AOK 17 I vom 27. 6. 41.

1. Oberkommando der Herresgruppe Süd ist mit beabsichtigten Einsatz der slowakischen Verbände am Südflügel der Armee einverstanden.
2. AOK 17 zieht das slowakische Armeekorps unmittelbar zum frühest möglichsten Zeitpunkt heran.
3. Beabsichtigte Durchführung und Eintreffen am San ist der Herresgruppe zu melden.

H, Gru. Süd Ia Nr. 935/41 g.

[odtlačok pečiatky Veliteľstva 2. divíznej oblasti o evidovaní spisu dňa 20. VII. 1941 pod č. 21 692]

Odpis

Ihneď predložiť:

Pánovi pplk. von Langsdorffovi.

HBI/Fu 1280 28. 6. 41, 1010.

Do správy pre

Nemeckú vojenskú misiu,

Bratislava.

Referencia: Skupina armád Juh I č. 924/4 situácia z 27. 6. 41

Hlavné veliteľstvo 17. armády I z 27. 6. 41.

1. Hlavné veliteľstvo Skupiny armád Juh sa informuje o zamýšľanom nasadení slovenských útvarov na južnom krídle armády.
2. Hlavné veliteľstvo 17. armády nasadí slovenský armádny zbor[167] okamžite čo možno najskôr.
3. Zamýšľaná realizácia a jej splnenie na rieke San sa hlási skupine armád.

Skupina armád Juh Ia č. 935/41 taj.

BA – MA Freiburg, Bs. RH 31/IV – Verbindungskommandos und Stäbe, As. 4/V.14

167 Armádna skupina.

DOKUMENT 4

1941, júl 2. SV.

Denný rozkaz č. 20 Veliteľstva 17. armády upravujúci spôsob spolupráce s podriadeným slovenským veliteľstvom armádnej skupiny.

Armee – Oberkommando 17 A. H. Qu, den 2. Juli 1941.
Abteilung IIa

Armee – Tagesbefehl Nr. 20

Betr.: Befehl für die Zusammenarbeit mit der ab 1. 7. 41 unterstellten slowakischen Armeegruppe.

I.) Die Zusammenarbeit mit der slow. Armeegruppe erfolgt über die Deutsche Heeresmission Slowakei. Diese befindet sich stets am Ort des Oberkommandos der Armeegruppe. Chef der Heeresmission: gen. d. Inf. Otto, Deutscher Verbindungs-Offz. beim Oberkommando der slowakischen Armeegruppe: Hptm. Elger,[168] ausserdem befindet sich bei jeder slow. Kommandobehörde ein deutscher Verbindungs-Offz.

II.) Kennzeichnung der slow. Truppe.

1.) Fusstruppe:
blaues Band am Stahlhelm,
blaues Band mit Slowakenkreuz am linken Oberarm (ist in Aussicht genommen).

2.) Luftwaffe:
a) Aufklärer: Muster Letov 328
Doppeldecker.
b) Jäger: Muster Avia 534
Doppeldecker (1 ½ Decker)
kein einziehbares Fahrgestell
Hoheitszeichen: Roter Kreis auf blauem Balkenkreuz.[169]
Ausserdem wie deutsche Flugzeuge gelben Anstrich am äusseren unteren Drittel der Flügel und ein ½ m breites gelbes Farbband um den Rumpf des Flugzeuges.
Die Truppe ist zu belehren.

III.) Schriftverkehr.

a) Alle schriftlichen Befehle sind in zwei-facher Ausfertigung an den Chef der Heeresmission (oder Vertreter im Amt) zu senden (davon je eine Ausfertigung für slow. Oberkommando, eine für Chef der Heeresmission oder Vertreter im Amt).

168 Alfred Elger.

169 Podľa vzoru používaného na nemeckej vojenskej technike.

b) Bei Fernschreiben veranlasst der Chef der Heeresmission die Anfertigung einer Abschrift für das slow. Oberkommando.

c) Verfügungen usw., betr. Disziplin und Hanneszucht für die deutschen Truppen (z. B. Benehmen in Feindesland, Alkoholmissbrauch, Übertrettung der Verkehrsbestimmungen usw.) gehen unmittelbar an den Chef der Heeresmission (oder Vertreter im Amt), der über etwaige Weitergabe im Einzelfall entscheidet.

d) Gewöhnlicher Schriftverkehr mit der slow. Armeegruppe in einfacher Ausfertigung über Chef der Heeresmission (oder Vertreter im Amt).

IV.) Ordensvorschläge für die slow. Truppe sind grundsätzlich dem Chef der Heeresmission (oder Vertreter im Amt) vorzulegen.

Für die Richtigkeit
(nečitateľný podpis)
Oberstleutnant

Für das Armee-Oberkommando
Der Chef des Generalstabes
im Entwurf gez. Müller[170]

Verteiler:
wie Armee-Tagesbefehl
Chef Heeresmission 20×

– P R E K L A D –

Hlavné veliteľstvo 17. armády
Oddelenie IIa

Veliteľstvo armády, 2. júl 1941

Denný rozkaz armády č. 20

Vec: Rozkaz pre spoluprácu s od 1. 7. 41 podriadenou slovenskou armádnou skupinou.

I.) Spolupráca so slovenskou armádnou skupinou sa uskutočňuje prostredníctvom Nemeckej vojenskej misie Slovensko. Táto pôsobí vždy v mieste hlavného veliteľstva armádnej skupiny. Šéf vojenskej misie: generál pechoty Otto, Nemecký styčný dôstojník pri hlavnom veliteľstve slovenskej armádnej skupiny: kapitán Elger,[171] okrem toho pôsobí pri každom slovenskom veliteľskom úrade nemecký styčný dôstojník.

II.) Označenie slovenských jednotiek.
1.) Pešie jednotky:

170 Náčelník štábu 17. armády gen. mjr. Vincenz Müller.

171 Kpt. Alfred Elger.

modrý pás na oceľovej prilbe,
modrý pás so slovenským krížom na ľavom ramene (sa predpokladá).[172]

2.) Vzdušná zbraň

a) Prieskumné lietadlo: vzor Letov 328
dvojplošník

b) Stíhačka: vzor Avia 534
dvojplošník (1½ plošník)
bez zasúvacieho podvozku

Výsostné znaky: červený kríž na modrom trámovom kríži.[173]

Okrem toho ako nemecké lietadlá žltý náter na vonkajšej spodnej tretine krídla a ½ m široký žltý farebný pás okolo trupu lietadla.

Jednotky treba poučiť.

III). Korešpondencia.

a) Všetky písomné rozkazy sú zasielané v dvojitom vyhotovení šéfovi vojenskej misie (alebo zástupcovi v úrade) (z každého jedno vyhotovenie pre slovenské hlavné veliteľstvo, jedno pre šéfa vojenskej misie, alebo zástupcu v úrade).

b) Pri ďalekopise iniciuje šéf vojenskej misie zhotovenie odpisu pre slovenské hlavné veliteľstvo.

c) Ustanovenia atď. týkajúce sa disciplíny a poslušnosti platné pre nemecké jednotky (napríklad chovanie sa v nepriateľskej krajine, opilstvo, porušenie dopravných predpisov atď.) sa posielajú bezprostredne šéfovi vojenskej misie (alebo jeho zástupcovi v úrade), ktorý rozhodne o ďalšom postúpení v jednotlivých prípadoch.

d) Obyčajná korešpondencia so slovenskou armádnou skupinou jednoduchou úradnou listinou prostredníctvom šéfa vojenskej misie (alebo jeho zástupcu v úrade).

IV.) Návrhy na vyznamenania pre slovenské jednotky sú predkladané v zásade šéfovi vojenskej misie (alebo jeho zástupcovi v úrade).

Za správnosť:
(nečitateľný podpis)
podplukovník

za hlavné veliteľstvo armády
šéf generálneho štábu
označené v koncepte podpísaný Müller[174]

Rozdeľovník:
ako denné rozkazy armády
šéf vojenskej misie 20 ×

BA – MA Freiburg, Bs. RH 22 – Befehlshaber rückwärtige Heeresgebiete, As 5

172 Označenie na ramene sa nakoniec nezaviedlo.

173 Nemecky Balkenkreuz – podľa vzoru používaného na nemeckej vojenskej technike.

174 Náčelník štábu 17. armády gen. mjr. Vincenz Müller.

DOKUMENT 5

1941, júl 5. Dobromyľ.

Úryvok z vojnového denníka Veliteľstva 1. divízie slovenskej armádnej skupiny popisujúci protižidovské násilnosti zo strany miestneho obyvateľstva na okupovanej Ukrajine.

[...]

5. VII. 1941.

Od časných hodín ranných jednotky divízie sa presunujú do priestoru Dobromil,[175] vstupujú teda po prvýkrát na pôdu sovietskeho Ruska. Časť jednotiek je prevážaná nákladnými autokolonami ako aj posilovou autobusovou kolonou, a ostatné jednotky sa presunujú peším pochodom.

[...]

Cestou sme videli niekoľko rozbitých aut, jeden rozstrieľaný náš tank, 2 poškodené (porucha) naše tanky, množstvo ruského zanechaného materiálu ako napr. del. strelivo, ručné granáty a pod.

Cestou obyvateľstvo nás veľmi srdečne pozdravovalo do aut nám podávalo a hádzalo kytice kvetov, jahody atď. Tiež sme mali možnosť shovárať sa s niekoľkými uprchlíkmi zo sovietskej armády, ktorí rozprávali o tom, ako húfne od vojska utekali Poliaci a Ukrajinci a ako boli mnohí za toto odstreľovaní.

Po príchode do Dobromilu sme sa v prikázaných nám miestnostiach ubytovali a kancelárie zariadili.

Od domáceho obyvateľstva sme sa dozvedeli hrozné veci o tom, ako bolševici a židia umučili a pozabíjali niekoľko sto osôb vo Warz soli[176] t.j. asi 2 km severne Dobromilu. Týmto zprávam sme spočiatku nevedeli uveriť, až keď mnohí na vlastné oči videli na mieste činu obraz hrôzy, aký si civilizovaný človek ani vo fantázii dobre predstaviť nevie: asi 600 zohavených mŕtvol civilného obyvateľstva bolo nahádzaných v hlbokej solnej studni. Boli to všetko ľudia z blízkeho okolia, ktorí nesúhlasili s boľševistickým režimom: Poliaci, Ukrajinci, Nemci ako aj ich ženy a deti. Jednotlivým mŕtvolám boly pourezávané uši, nohy, ruky, jazyk, prirodzenie, ženám prsia, tehotnej žene rozpárané brucho a pod.[177]

Po príchode nem. armády miestni milicionári zozbierali niekoľkých židov obvinených z účasti na horeuvedených zverstvách a títo museli mŕtvoli vyťahovať a pochovávať. Milicionári sa tiež nechali strhnúť k neľudským činom voči týmto pracujúcim židom a mnohých ich za živa hodili do spomenutej studne ba stalo sa že i naše a nemecké mužstvo sa zúčastnilo týchto nepremyslenosti voči židom.

[...]

VHA Bratislava, f. RD, šk. 7, sign. 28/1/7

LACKO, M. (ed.). Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 134-135.

175 Ukrajinsky Dobromyľ.

176 Išlo o soľnú šachtu v obci Lack.

177 K tejto problematike pozri najnovšie STRUVE, K. *Deutsche Herrschaft, ukrainischer Nationalismus, antijüdische Gewalt. Der Sommer 1941 in der Westukraine*. Berlin/Boston : Walter de Gruyter GmbH, 2015.

DOKUMENT 6

1941, júl 5. Dobromyľ.

Hlásenie npor. pech. Jozefa Hrábeka o násilnostiach voči Židom v Dobromyle za účasti slovenských vojakov.

Npor. pech. Hrábek hlási dňa 5. júla 1941 o 21. 20 hod. toto:

V Dobromile[178] som bol upozornený našími vojakmi, že v továrne, ktorá vyváža soľ Ukrajinci nútia židov, aby odpratali mŕtvoly, ktoré tam nechali bolševíci, pri tom, že židov bijú a strielajú. Cestou do Solivaru traja naší vojaci chvastali sa „už sme troch zabili". Ich mená som nevedel zistiť. V Solivare som videl a videl to aj môj šofér, že príslušníci pion. vojska bili židov, potom som počul dve rany a údajne padli dve mŕtvoly. Vylíčený zjav som pozoroval asi zo vzdialenosti 150 krokov. Jeden dôstojník od štábneho oddielu 1. divízie, intendant, a ešte niekoľkí dôstojníci sa tomu prizerali, ačkoľvek som dôstojníkov 1. divízie upozornil, aby zakročili, jeden z nich sa vyhováral, intendant, že nemôže, pretože je chorý. Na to som zakročil ja, nechal som si všetko mužstvo v Solivare nastúpiť a pod velením poddôstojníkov za mojej prítomnosti odpochodovali domov. Podľa výpovedi prítomných vojakov som zistil, že popravu prevádzal nejaký Ukrajinec a naši vojaci popreli, že by sa akýmkoľvek spôsobom boli zúčastnili týrania, alebo vraždenia židov. Vojaci však medzi sebou vyprávali o tom, že pionieri židov bili.

Prítomné mužstvo nemeckej armády sa len tomu prizerali.

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-53-5
LACKO, M. (ed.). Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 146.

178 Ukrajinsky Dobromyľ.

DOKUMENT 7

1941, júl 5. Bratislava.

Správa nemeckého vojenského atašé pplk. Heinricha Beckera nemeckému Generálnemu štábu pozemného vojska o situácii v slovenskej armáde po vypuknutí vojny proti ZSSR.

Nebenabdruck m. 1 Anlage.

Deutsche Gesandtschaft
Militärattaché
Nr. 299/41. geh. Pressburg, den 5. 7. 1941.

An Generalstab des Heeres – Attachéabteilung
Berlin W 35.

Betr.: Lage.
2 Anl.

1.) Die bisherige „Vorausabteilung Pilfousek“ (Deckname: „Rudolf“) ist dem Kommando der slowakischen Armeegruppe wieder unterstellt worden.

Die slowakische Armeegruppe ist im Vorgehen über Sambor – Drohobycz auf Stryi.[179]

Einzelheiten fehlen, da seit 3. 7. keine Fernsprechverbindung zu bekommen.

2.) Die Beobachtung von Massnahmen des slowakischen Landesverteidigungsministers sowie slowakischer Wirtschaftsstellen geben mir im Einvernehmen mit dem Herrn Gesandten Veranlassung zu folgenden Darlegungen:

In meinem Schreiben vom 1. 7. 41. (Nr. 284/41. geh. - Anl. 1 zu Bericht 28/41. geh.) berichtete ich über Anforderungen an Gerät, Munition usw. seitens der slowakischen Wehrmacht.[180] Diese Anforderung ist jetzt hier eingegangen. Sie ist in der Anlage beigefügt.[181]

Aus der Anforderung geht hervor, dass sie in ihrem Ausmaß nach meiner Ansicht bei weitem das überschreitet, was als dringend zur Ausstattung der bisher eingesetzten 2 slowakischen Divisionen mit einigen Heerestruppen erforderlich sein dürfte.

Aus der Höhe der Anforderung dürfte aber weiter zu entnehmen sein, dass General Čatloš[182] mit einem unbeschränkten Einsatz seiner beiden Divisionen rechnet, und dass er für die eintretenden Ausfälle Vorsorge tragen will.

179 5. 7. 1941 sa armádna skupina začala presúvať do priestoru Dobromyľ – Chyriv – Staryi Sambir, ktorý dosiahla v priebehu ďalšieho dňa a zostala v ňom rozmiestnená do 8. 7. 1941.

180 Tento dokument uverejňuje BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch, c.d., dok. č. 9, s. 551-552.

181 Ide o dokument, ktorý MNO adresovalo vojenskému atašé na nemeckom vyslanectve v Bratislave 3. 7. 1941. Požiadavky slovenskej armády ohľadne vojenského materiálu sú uvedené v prílohe tohto dokumentu. SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-938, fólia 5 627 307-314.

182 Gen. l. tr. Ferdinand Čatloš, minister národnej obrany slovenského štátu.

Nach den mir gemachten Angaben soll sich das angeforderte Gerät, Munition usw. im Protektorat aus Beständen des ehemaligen tschechoslowakischen Heeres befinden. Es entzieht sich meiner Kenntnis, ob dieses zutrifft.

Bei Durchsicht der betr. Liste kann ich mich ferner des Eindrucks nicht erwehren, als ob General Čatloš die Gelegenheit des Einsatzes seiner Truppe benutzen möchte, um sich dem Geräts-, Munitions- usw. Bestand zu sichern, der ihm bei den Verhandlungen im Jahre 1939 über die Stärke der slowakischen Wehrmacht seitens des OKW nicht genehmigt worden war.

Schliesslich dürfte für das Ausmaß der Bestellungen noch maßgebend gewesen sein die beim slow. Oberkommando vielleicht bestehende Absicht der Aufstellung einer 3. Division. In dieser Ansicht wurde ich bestärkt durch die Feststellung, dass von der 3. Division bereits aufgestellt sind:

3 Infanterie Rgter. zu 2 Batlnen,

1 Art.Rgt. zu 3 Abteilungen und

1 Nachrichten-Bataillon.

Es entzieht sich meiner Kenntnis, ob die militärische Lage die Aufstellung einer 3. Division fordert.

Der Chef der Deutschen Heeresmission, General d. Inf. Otto, ist von mir gebeten worden, zu der Geräts- pp Anforderung Stellung zu nehmen. Bisher habe ich noch keine Bestätigung, dass meine diesbezügliche Bitte an General Otto gelangt ist. Da General Otto das Original dieser Anforderung erhalten hat, nehme ich an, dass diese Anforderung auf dem Wege über AOK 17 – Heeresgruppe Süd – mit entsprechender Stellungnahme weitergeleitet ist.

In Ergänzung zu dem Vorhergesagten habe ich festgestellt, dass bis zum 1. 7. einberufen worden sind:

	1 836 Offiziere
	9 213 Unteroffiziere und
	39 398 Mann
insgesamt:	49 447 Köpfe.[183]

Bis zum 4. 7. soll sich die Zahl auf ca. 62 000 Köpfe erhöhen. Hinzu kommen die friedensmässig bereits im Wehrdienst gestandenen ca. 26 000 Köpfe.[184] Im Durchschnitt wurden 8 Jahrgänge einberufen, bei Spezialtruppen z. B. Nachrichtentruppen, Leute aus 18 Jahrgängen.

Auch diese Zahlen lassen den Schluss zu, dass die Aufstellung von slow. Verbänden das Maß hinauszugehen scheint, das ursprünglich auf 2 Divisionen und einige Heerestruppen beschränkt bleiben sollte.

Dieses Ausmaß hat daher zu Rückschlägen auf den verschiedensten Gebieten des wirtschaftlichen Lebens geführt:

183 Správne 50 447.

184 5. 7. bol celkový stav armády 90 533 mužov.

a) Die für das Reich arbeitenden Wehrwirtschaftsbetriebe in der Slowakei wurden durch die Einberufungen erheblich in Mitleidenschaft gezogen. Es treten Verzögerungen in der Produktion ein.[185] Nur durch scharfes Eingreifen der Gesandtschaft und des Wehrwirtschaftsoffiziers sind die eingetretenen Schwierigkeiten bis auf geringe Ausfälle z. Zt. behoben.

b) Im Reich arbeitenden Slowaken erhielten ihre Einberufung. Der Abzug dieser Arbeiter hätte ebenfalls erhebliche Fertigungsverzögerungen zur Folge gehabt. Erst auf entsprechende Forderung deutscherseits wurden die Einberufungen gestoppt.

c) Strassenbau: Die Durchführung des vorgesehenen Strassenbauprogramms hat ebenfalls durch Einberufungen und Abzug von Lastkraftfahrzeugen gelitten.

d) Durch die UK-Stellung der Industrie-Arbeiter zu a) und b) ist ein vermehrter Einzug der bäuerlichen Bevölkerung und von Landarbeitern erfolgt, sodass die bevorstehende Einbringung der verhältnismässig gut stehenden Ernte gefährdet ist. Hinzu kommt ein erheblicher Einzug von Pferden, deren Fehlen sich bei der Einbringung der Ernte auch bemerkbar machen wird.

e) Auf die Schwierigkeiten der Mehl- und Brotversorgung wurde bereits in einem früheren Bericht hingewiesen. Abgesehen von überstürzten Vorratskäufen spricht hierbei auch die vermehrte Sicherstellung vom Mehl für die Truppe mit.

f) Nach einer mir soeben zugegangenen Mitteilung soll vom 5. 7. ab jeglicher ziviler Kraftwagenverkehr – mit entsprechenden dringenden Ausnahmen selbstverständlich – eingestellt werden, damit die Betriebsstoffversorgung der Truppe gewährleistet ist.

Alle zu a) – f) geschilderten Vorgänge haben in das gesamte Wirtschaftsleben sehr tief eingegriffen. Es tauchen daher folgende 2 Fragen zur Entscheidung auf:

1.) Ist der Einsatz der slowakischen Wehrmacht in dem vom General Čatloš vorgesehenen Ausmaß aus militärisch taktischen Gründen so dringend notwendig, dass alle anderen Fragen zurückzutreten haben oder

2.) ist die Ausnützung der Slowakei auf wirtschaftlichem Gebiet vordringlicher?

Bei Bejahung der Frage zu 1.) bedarf es keiner weiteren Überlegungen. Es haben sich dann selbstverständlich die wirtschaftlichen Fragen und die sich daraus ergebenden Schwierigkeiten allem unterzuordnen.

Bei Bejahung der 2. Frage dürfen folgende Anregungen gegeben werden:

a) Festlegung der Aufgaben, die der slow. Wehrmacht zu stellen sind, und damit Begrenzung des Ausmaßes der mobilen Aufstellungen.

b) Beschränkung der Ersatztruppenteile auf das unbedingt notwendigste Maß, wobei es nicht erforderlich erscheint, für jeden Truppenteil eine besondere Ersatzformation aufzustellen. Es dürften entsprechende Sammeleinheiten genügen.

c) Im Zusammenhang damit sofortige Entlassung aller Arbeiter für die wehrwirtschaftlichen im Reichsinteresse wichtigen Betriebe.

185 Nemecko mohlo využívať slovenské podniky pre potreby vlastnej armády na základe slovensko-nemeckej zmluvy o brannom hospodárstve z 30. 1. 1940.

d) Entlassung aller Landwirte und landwirtschaftlichen Arbeiter sowie Rückgabe sämtlicher nicht notwendigen Pferde.

e) Rückgabe der nicht unbedingt notwendigen Kraftfahrzeuge, wobei die Einschränkung des zivilen Kraftwagenverkehrs bestehen bleiben kann. Dabei müsste aber der wehrwirtschaftlichen Notwendigkeit bei der Freigabe von Lastkraftwagen grosszügiger Rechnung getragen werden.

Ich habe mich zu vorstehenden Ausführungen veranlasst gesehen, weil ich glaube, dass bei Nichtsteuerung der augenblicklichen wirtschaftlichen Verhältnisse in der Slowakei seitens des Reichs Schwierigkeiten erwachsen, die nicht nur auf militärischem Gebiet (s. d. anliegende Geräts-, Munitions- pp Forderung[186]) sondern auch auf wirtschaftlichem Gebiet Forderungen nach sich ziehen können, die nicht im Reichsinteresse liegen.

Becker[187] [v. r.]

– P R E K L A D –

Vedľajšia kópia s 1 prílohou.

Nemecké vyslanectvo
Vojenský ataše
Č. 299/ 41. taj. Bratislava 5. 7. 1941.

Generálnemu štábu pozemného vojska - Oddeleniu vojenských pridelencov
B e r l í n W 35.

Vec: Situácia.
2 prílohy

1.) Doterajšia “Rýchla skupina Pilfousek” (krycie meno: “Rudolf”) sa opäť podriadila veleniu slovenskej armádnej skupiny.

Slovenská armádna skupina postupuje cez Sambir - Drohobyč na Stryj.[188]

Podrobnosti chýbajú, pretože od 3. 7. sa nedá nadviazať telefónne spojenie.

2.) Sledovanie opatrení slovenského ministerstva národnej obrany ako aj slovenských hospodárskych miest ma podnietilo, v zhode s pánom vyslancom, k nasledujúcim vysvetleniam:

V mojom prípise z 1. 7. 41 (č. 284/41. taj. - príloha 1 ku správe 28/41. taj.) som referoval o požiadavkách na výstroj, muníciu atď. zo strany slovenskej brannej moci.[189]

186 Prílohy sa nepublikujú. SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-938, fólia 5 627 307 - 14.

187 Nemecký vojenský atašé na Slovensku pplk. Heinrich Becker.

188 5. 7. 1941 sa armádna skupina začala presúvať do priestoru Dobromyľ – Chyriv – Staryi Sambir, ktorý dosiahla v priebehu ďalšieho dňa, a zostala v ňom rozmiestnená do 8. 7. 1941.

189 Tento dokument uverejňuje BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch, c.d., dok. č. 9, s. 551-552.

Táto objednávka sem teraz došla. Je priložená v prílohe.[190]

Z objednávky vyplýva, že svojím rozsahom podľa môjho názoru ďaleko presahuje to, čo by mohlo byť súrne potrebné pre vyzbrojenie doteraz nasadených 2 slovenských divízií s niekoľkými vojenskými oddielmi.

Z veľkosti objednávky by sa však ďalej mohlo vyvodiť, že generál Čatloš[191] počíta s neobmedzeným nasadením svojich oboch divízií, a že sa chce preventívne pripraviť na potenciálne výpadky.

Podľa údajov, zostavených pre mňa, sa majú požadovaná výstroj, munícia atď. nachádzať v Protektoráte, v zásobách bývalého československého vojska. Vybočuje z rámca mojich vedomostí, či toto súhlasí.

Pri prezeraní predmetného zoznamu sa ďalej nemôžem ubrániť dojmu, akoby chcel generál Čatloš využiť príležitosť nasadenia svojho oddielu k tomu, aby si zaistil zásoby výstroja, munície atď., ktoré mu Hlavné veliteľstvo Wehrmachtu nepovolilo pri rokovaniach v roku 1939 o veľkosti slovenskej brannej moci.

Napokon by mohol byť ešte pre rozsah objednávok určujúcim zámer postaviť 3. divíziu, ktorý azda na slovenskom hlavnom veliteľstve jestvuje. V tomto názore ma posilňuje zistenie, že z 3. divízie sú už postavené:

3 pešie pluky po 2 práporoch
1 delostrelecký pluk z troch oddielov a
1 spojovací prápor.

Vybočuje z rámca mojich vedomostí, či vojenská situácia vyžaduje postavenie 3. divízie.

Vedúceho Nemeckej vojenskej misie, generála pechoty Otta, som požiadal, aby zaujal stanovisko k objednávke výstroja atď. Doteraz ešte nemám žiadne potvrdenie, či sa príslušná žiadosť doručila generálovi Ottovi. Pretože generál Otto dostal originál tejto objednávky, predpokladám, že táto objednávka bola postúpená cestou cez Hlavné veliteľstvo 17. armády - Skupina armád Juh – s odpovedajúcim stanoviskom.

Pre doplnenie predchádzajúceho som zistil, že k 1. 7. bolo povolaných:

	1 836 dôstojníkov
	9 213 poddôstojníkov a
	39 398 mužov
spolu:	49 447 osôb.[192]

K 4. 7. sa má počet zvýšiť ca. na 62 000 osôb. K tomu pribudne ešte ca. 26 000 osôb, ktoré sú už vo vojenskej službe.[193] V priemere sa povolalo 8 ročníkov, pri špeciálnych oddieloch, napr. jednotkách spojárov, osoby z 18 ročníkov.

190 Ide o dokument, ktorý MNO adresovalo vojenskému atašé na nemeckom vyslanectve v Bratislave 3. 7. 1941. Požiadavky slovenskej armády ohľadne vojenského materiálu sú uvedené v prílohe tohto dokumentu. SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II. C-938, fólia 5 627 307-314.

191 Gen. l. tr. Ferdinand Čatloš, minister národnej obrany slovenského štátu.

192 Správne 50 447.

193 5. 7. bol celkový stav armády 90 533 mužov.

Z týchto údajov môžeme vyvodiť záver, že postavenie slovenských útvarov, ako sa zdá, prevyšuje veľkosť, ktorá sa mala pôvodne obmedziť na 2 divízie a niekoľko oddielov pozemného vojska.

Tento rozsah sa preto odrazil v rôznych oblastiach hospodárskeho života:

a) Zbrojárske podniky na Slovensku, pracujúce pre Ríšu, sa kvôli povolávaniu podstatne podieľajú na strate. Nastalo spomaľovanie výroby.[194] Len vďaka ráznemu zásahu vyslanectva a dôstojníka pre branné hospodárstvo sa spôsobené ťažkosti, až na menšie prípady, nateraz prekonali.

b) Slováci pracujúci v Ríši obdržali svoje povolanie. Odchod týchto robotníkov by mal rovnako za následok značné straty vo výrobe. Až po príslušnej požiadavke nemeckej strany sa povolávania zastavili.

c) Výstavba ciest: Uskutočnenie plánovaného programu výstavby ciest povolávaním a odvozom nákladných aut taktiež utrpelo.

d) Kvôli nenahraditeľnému postaveniu priemyselných robotníkov vo vzťahu k bodom a) a b) došlo k zvýšenému odchodu vidieckeho obyvateľstva a poľnohospodárskych robotníkov, takže je ohrozené nastávajúce zvážanie pomerne dobrej úrody. K tomu sa pridal odvoz koní, ktorých nedostatok sa pri zvážaní tiež značne pocíti.

e) Na ťažkosti pri zaobstarávaní múky a chleba sa upozornilo už v skoršej správe. Odhliadnuc od unáhlených nákupov zásob je pritom spoluurčujúcim tiež nadmerné zabezpečovanie múky pre vojenské oddiely.

f) Podľa jedného, práve doručeného oznámenia sa má od 5. 7. zastaviť akákoľvek civilná automobilová doprava – prirodzene s príslušnými nutnými výnimkami, aby sa zaistilo zásobovanie brannej moci pohonnými látkami.

Všetky javy, opísané v bodoch a) – f) veľmi hlboko zasiahli do celého hospodárskeho života. Vynárajú sa preto nasledovné 2 otázky, o ktorých treba rozhodnúť:

1.) Je nasadenie slovenskej brannej moci v rozsahu plánovanom generálom Čatlošom z vojenských taktických dôvodov tak súrne nutné, aby všetky ostatné otázky ustúpili do úzadia? Alebo

2.) Má využitie Slovenska v hospodárskej oblasti prednosť?

Pri kladnej odpovedi otázky k bodu 1.) nie sú potrebné žiadne ďalšie úvahy. Potom sa, prirodzene, musia hospodárske otázky a z toho vyplývajúce otázky podriadiť vo všetkom.

Pri kladnom zodpovedaní 2. otázky sa môžu podať nasledujúce podnety:

a) Určenie úloh, ktoré sa musia uložiť slovenskej brannej moci a tým obmedzenie počtu mobilných rozmiestnení.

b) Obmedzenie pohotovostných častí útvarov na nevyhnutne potrebnú mieru, pričom sa nezdá byť nutné, aby sa pre každú časť útvaru postavila osobitná pohotovostná formácia. Mohli by stačiť primerané sústreďovacie jednotky.

194 Nemecko mohlo využívať slovenské podniky pre potreby vlastnej armády na základe slovensko-nemeckej zmluvy o brannom hospodárstve z 30. 1. 1940.

c) V súvislosti s tým okamžité prepustenie všetkých robotníkov pre zbrojárske podniky, potrebné v ríšskom záujme.

d) Prepustenie všetkých roľníkov a poľnohospodárskych robotníkov, ako aj vrátenie všetkých nepotrebných koní.

e) Vrátenie automobilov, ktoré nie sú nevyhnutne potrebné, pričom obmedzenie civilnej automobilovej dopravy môže zostať. Pritom sa však musí zadosťučiniť potrebám branného hospodárstva pri uvoľňovaní nákladných automobilov.

Cítil som povinnosť podať predchádzajúce vývody, pretože verím, že ak Ríša nebude kontrolovať momentálne hospodárske pomery na Slovensku, vzniknú ťažkosti, ktoré by si nielen vo vojenskej (pozri priložené požiadavky na výstroj, muníciu atď.[195]), ale aj v hospodárskej oblasti vynútili požiadavky, ktoré nie sú v ríšskom záujme.

Becker[196] [v. r.]

SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-938, fólia 5 627 303 - 306

BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch nemeckej proveniencie. In: Historický časopis, roč. 58, 2010, č. 3, s. 554-559.

NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945. Prešov : Universum – EU, 2011, dok. 7, s. 103-108.

195 Prílohy sa nepublikujú. SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-938, fólia 5 627 307 - 14.

196 Nemecký vojenský atašé na Slovensku pplk. Heinrich Becker.

DOKUMENT 8

1941, júl 5. – 6. Dobromyľ.

Úryvok z denníka veliteľa 1. divízie plk. del. Jozefa Turanca zachytávajúci jeho stanovisko k účasti slovenských vojakov na protižidovských násilnostiach v Dobromyle a reakcie miestneho obyvateľstva voči okupačným jednotkám.

[...]

5. júla 1941

[...]

K večeru bolo hlásené, že voj. armádne jednotky /pol. pekárne na intendancii/ubytované „Hubica“[197] a Solina[198], bijú a strieľajú Židov a údajne z nich niekoľko už odstrelili.[199] Velitelia ubytovaných jednotiek v týchto miestach boli privolaní a prísne im bolo nariadené poučiť mužstvo o poslaní slov. armády. Barbarizmu sa musia na každý prípad varovať a previnených potrestať hoci i trestom smrti.

6. júla 1941

Dopoludnia zúčastnili sa jednotky ubytované v Dobromilu[200] bohoslužieb. V kázni, ktorú im povedal miestny dekan-farár, bolo spomenuté srdečnými a vrelými slovami i účasť slovenskej armády na oslobodení Ukrajiny. Civilné obyvateľstvo plakalo. Bohoslužieb sa zúčastnil aj vel. divízie[201] a náčelník štábu.[202] Na mestskom farskom úrade je nashromaždené plno darov/maslo, vajcia, sliepky, kurence, chlieb, koláče, ovocie/ pre slov. a nemecké vojsko.

18, 00 Veliteľ divízie a náčelník štábu odišiel na VA do Chyrowa[203]

20, 00 Vydaný osobitný rozkaz čís. 15.[204]

197 Ukrajinsky Hubyči – obec severne od Dobromyľa.

198 Salina (ukrajinsky Lack) – severozápadne od Dobromyľa, dnes jeho predmestie.

199 Informácie takéhoto charakteru obsahuje spravodajské hlásenie 2. odd. Vel. 1. divízie adresované 2. odd. Veliteľstva armády z 5. 7. 1941. Tu sa konštatuje: „*Hlásim, že dnes po príchodu do Dobromilu, zistil som prípad násilného vniknutia niekoľkých príslušníkov slov. armády do súkromného domu kde odcudzili niekoľko veci. Páchateľov sa doposiaľ nepodarilo zistiť ale podľa výpovede niekoľkých svedkov mali vraj tmavé oči tmavomodré výložky a ovynovačky, čo by nasvedčovalo, že činu dopustili sa pravdepodobne príslušníci armádnej pekárne ubytovanej v Dobromilu. Ďalej som zistil, že príslušníci armádnych útvarov bili verejne Židov v Lacku. Oba prípady vyšetrujem a výsledok ohlásim.*“ VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-53-5.

200 Ukrajinsky Dobromyľ.

201 Plk. del. Jozef Turanec.

202 Náčelníkom štábu 1. divízie bol pplk. gšt. Alojz Ballay.

203 Ukrajinsky Chyriv.

204 V tomto rozkaze veliteľ 1. pešej divízie plk. del. J. Turanec konštatuje, že „*dňa 5. júla 41 sa stal prípad, že príslušníci nemeckej i slovenskej armády spolu s civilným obyvateľstvom vyviedli chytených Židov za obec a tam ich zbili, že sa nemohli pohnúť. Potom ich údajne zastrelili.*“ Ďalej sa tu tiež píše, že „*slovenský vojak sa nesmie miešať do miestnych politických záležitostí a robiť samosudcu nad Židmi – nepriateľmi ukrajinského ľudu. Držte sa slov Kristových „Nesúďte, aby ste neboli súdení. Prišli sme sem krivdu spáchanú napravať a nie krivdy robiť.*“ SNA, f. NS, Tnľud 29/47/4, osobitný rozkaz č. 15 veliteľa 1. divízie zo 6. 7. 1941.

K 15, 00 hod. prišiel na SV divízie adjutant nemeckého pos. veliteľa a priniesol zalepené hlásenie. Vyšetrením sa zistilo, že údaje o strielaní Židov sú nie pravdivé. Fakt bol zistený velit. divízie a náč. stábu na mieste činu v Saline je tento: Keď náčelník štábu došiel k miestu vrážd do Soliny, práve pristihol tam 2 nem. poddôstojníkov, ktorí odchádzali od jamy, kde boly mŕtvoly nahádzané. Prítomný vojak slov. armády mu povedal, že práve v tomto okamžiku prítomní nemeckí poddôst. vstrčili do šachty dvoch Židov, ktorí nechceli pracovať na odpratávaní mŕtvol Ukrajincov a potopili ich. Jednoho zase zastrelil prítomný Ukrajinec. K večeru bol odstrelený 1 Žid 1 príslušníkom slov. armády, ktorý bol odovzdaný pol. súdu. Urobil to údajne z ľútosti, nakoľko bol Žid tak zbitý, že v bolestiach sa svíjal.[205]

VHA Bratislava, f. RD, šk. 7, sign. 30/1/7

205 Išlo o čatníka Michala M., ktorý bol odsúdený za účasť na vražde týraného Žida na 2,5 roka. Symbolická výška rozsudku sa zdôvodnila tým, že sa nenašla mŕtvola zavraždeného. Zavážili však tiež argumenty obhajoby, podľa ktorej obžalovaný strieľal z ľútosti s úmyslom ukončiť trápenie týranej osoby. Rok po vykonaní činu bol páchateľ omilostený. Bližšie pozri BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 241-242.

DOKUMENT 9

1941, júl 6. Chyriv.

Dôverný rozkaz Veliteľstva armády (krycí názov Ladislav), na základe ktorého sa malo zakročiť proti neprístojnostiam vojakov slovenskej armády namiereným okrem iného aj proti Židom.

Veliteľstvo Ladislav.

Dôverný rozkaz č. 2
6. júla 1941.

Ešte len krátku dobu je slovenská armáda v poli a už veliteľstvo dostáva hromadu hlásení, ktoré svedčia, že velitelia, a najmä tí, čo priamo prichádzajú do styku s mužstvom, nevenujú dosť starostlivosti morálke a disciplíne svojho mužstva.

Tak sa na príklad stalo, že v Dobromilu[206] vnikli niekoľkí príslušníci slovenskej armády do súkromného domu a rabovali. Ďalej sa množia prípady, že slovenskí vojaci verejne bili židov v Lacku[207] a inde.

V dobromilskom solivare dňa 5. VII. pri odpratávaní mŕtvol zanechaných boľševikmi zúčastnili sa naši vojaci tiež týrania židov, pričom boli snáď dvaja židia zastrelení. Nie je na tom dosť, že osoby mužstva nechovajú sa tak, ako to prikazujú predpisy v poli a tak, aby sa to nepriečilo ustanoveniam voj. trest.[208] poriadku, ale ešte horší zjav je to, že v prípadu v dobromilskom solivaru prizierali aj dôstojníci, ba do konca aj dôstojníci štábu a nezakročili vo smysle platných predpisov.

Ďalej staly sa prípady niekoľkých krádeží v kanceláriach štábu a to len preto, že velitelia zistených previnelcov nepoučili správne mužstvo, pripustiac možnosť, že drobné veci si môže vojak privlastniť.

Veliteľstvo armády má vedomosti o tom, že mnohí dôstojníci ukazujú svojim podriadeným špatný príklad tým, že si privlastňujú rozličné predmety patriace do rámca vojenskej koristi. – Vojenská korisť prináleží štátu a nie jednotlivcovi.

Nariaďujem, aby velitelia všetkých stupňov nielen takéto prípady hlásili, ale vždy na mieste zakročili a to najprísnejším dovoleným spôsobom, lebo len tak vznikajúca nekázeň neprerastie cez hlavu.

Upozornite ďalej dôstojníkov a mužstvo, že pre takéto nepremyslené činy trpia z minulej mobilizácie mnohí jednotlivci ešte aj dnes a to len preto, keďže sa nenašiel nikdo, kdo by ich bol uviedol na správnu cestu. Úlohou každého veliteľa je, aby zabránil stratám na ľudoch a materiálu a tým viac zbytočným stratám, nastalým odchodom tresta-

206 Ukrajinsky Dobromyľ.

207 Lack – severozápadne od Dobromyľu, dnes jeho predmestie.

208 Vojenského trestného.

ných k poľným súdom a podobne. Predvídavosťou a včasným upozornením zabráni sa trestom, ktoré vždy nemusia napomáhať discipline.

Poučte všetkých svojich dôstojníkov a vhodným spôsobom aj mužstvo vo smysle tohoto výnosu a vyhlasenie tohoto zopakujte každého 15.-ého v mesiaci, alebo ak prídu k Vášmu útvaru vojenské osoby zo zápolia.

V dôsledku toho nariaďujem, aby u každého oddelenia a zložky bola zriadená stála nočná služba. Služba musí byť orientovaná o chodu služby oddelenia, musí byť informovaná, kde osoby oddelenia sa zdržujú, aby v prípade potreby mohly byť zavolané, je odpovedná za stráženie miestností príslušného oddelenia.[209]

Za správnosť:
Prednosta pom. úradu
por. kanc. Pavol Dudzík
[v.r.]

Náčelník štábu:
pplk. gšt. Štefan Tatarko v. r.

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-5
LACKO, M. (ed.). Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 147-148.

209 Krátko na to vyšli tiež nariadenia zamedzujúce styk slovenských vojakov so Židmi. Napríklad v osobitnom rozkaze č. 30 veliteľa 1. divízie plk. del. Jozefa Turanca zo 16. 7. 1941 sa píše: „*Bolo znovu zistené, že mužstvo cez zákaz stýka sa ďalej s miestnym židovským obyvateľstvom. Upozorňujem dôrazne a naposledy všetkých veliteľov, aby znovu a to ihneď poučili podriadené mužstvo o zákazu akéhokoľvek styku voj. osôb so židovským obyvateľstvom. Ak v budúcnosti zistím nedodržanie tohto nariadenia, zakročím so všetkou prísnosťou nielen proti previnilcovi ale i veliteľovi pretože, keby bola konaná riadna kontrola všetkými veliteľmi, nemohlo by k takémuto prípadu dôjsť. Styk s ostatným obyvateľstvom nežidovským, obmedzte na najväčšiu mieru*.“ VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 3, sign. 27.

DOKUMENT 10

1941, júl 6. Chyriv.

Domáci rozkaz č. 9 Veliteľstva armády (krycí názov Ladislav), v ktorom sa okrem iného špecifikuje postup pri zaobchádzaní so zajatcami.

Veliteľstvo Ladislav.

Domáci rozkaz č. 9.
S.V., 6. júla 1941.

[...]

VIII. Zajatci – postup pri odsunu:

Nariaďujem, aby bol dodržaný tento postup pri odsunu zajatcov získaných jednotkami slovenskej armády:

1./Odsun zajatcov až po veliteľstvá divízií urobí sa reglementárne podľa predpisu G-VII-3. t. j. bojový sled odsunie zajatcov na veliteľstvo pluku a toto sa potom postará o ďalší odsun na veliteľstvo vyšších jednotiek. Upozorňujem, aby sa pobyt zajatcov v bojovom pásme nepreťahoval zbytočne výsluchom u jednotiek.

2./Veliteľstvá vyšších jednotiek po prevedenom výsluchu roztriedia ich na zajatcov ukrajinskej národnosti a na zajatcov ostatných národnosti bolševickej armády. – Takto roztriedených zajatcov odovzdajú do armádnej sberne zajatcov, ktorú zriaďujem u 2. oddelenia „Ladislava“ až do tej doby, kým nebude zriadené etapné veliteľstvo.[210] Po zriadení etapného veliteľstva vypočuté osoby mužstva a poddôstojníkov odosielajú veliteľstvá vyšších jednotiek priamo etapnému veliteľstvu a dôstojníkov a starších poddôstojníkov na „Ladislav“ 2. oddelenie cieľom ďalšieho výsluchu.

3./ Etapné veliteľstvo obdržaných zajatcov nie ukrajinskej národnosti odsunie do zázemia a síce do zajateckého tábora v Čemernom.[211]

Zajatcov ukrajinskej národnosti použite na práce v etape a neodsuňte ich do zázemia.

S nespoľahlivými zajatcami Ukrajincami a židmi z Ukrajiny zaobchádzajte tak, ako by neboli ukrajinskej národnosti a odsunte ich preto tiež do zázemia.

4./ Veliteľ armády nariadil, aby zajatecký tábor v Čemernom prideľoval zajatcov na práce v zázemí až do ďalšieho rozhodnutia takto:

Každý príslušník slovenskej armády, ktorý zajal nepriateľa, má právo, aby určitý počet zajatcov bol pridelený príslušníkom jeho rodiny na práce. Preto jednotky tieto požiadavky predložia priamo „Ladislav“ - 2. oddelenie, ktoré zariadi ďalšie.

210 Slovenské etapné veliteľstvo obsadeného okupovaného sovietskeho územia bolo zriadené 8. 7. 1941 v Chyrive (krycie meno Koloman). Bližšie pozri PEJS, O. Slovenská armáda a sovětští váleční zajatci, c.d., s. 39.

211 Slovenská armáda pôvodne 3. 7. 1941 v Chyrive zriadila Armádnu zberňu zajatcov č. 1, kde sa k 18. 7. 1941 nachádzalo už 394 osôb. Do 27. 7. však bola vyprázdnená, časť zajatcov bola prepustená (najmä lojálni civilisti, pôvodne tiež časť vojakov ukrajinskej národnosti, čo však bolo čoskoro vo väčšine prípadov zakázané) a časť odovzdaná Nemcom (Rusi, Židia, príslušníci stredoázijských národov). Slovenskí vojaci sa k týmto zajatcom správali korektne. Dva zajatecké tábory pôvodne vznikli aj na území Slovenska. Sem sa však nakoniec dostal len jeden sovietsky zajatec, tábory boli preto ešte v roku 1941 zrušené. Tamže, s. 30-46.

4. oddelenie štábu vel. armády a divízií postarajú sa o odsun a stravovanie zajatcov k etapnému veliteľstvu, resp. až do zajateckých táborov.

Čís. 6030 Dôv. /2. oddel. 1941./

[…]

Za správnosť:
Prednosta pom. úradu
por. kanc. Pavol Dudzík
[v.r.]

Náčelník štábu:
pplk. gšt. Štefan Tatarko, v.r.

VÚA – VHA Praha, f. Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939 – 1945, sign. 39/23/83

DOKUMENT 11

1941, júl 6. – september 17. Sine loco.

Úryvok z vojnového denníka kanónovej roty neskoršieho pešieho pluku 101 Zaisťovacej divízie, ktorý reflektuje osudy Židov na okupovanom území Ukrajiny.

Válečný deník
24. 6. 1941 – 2. 11. 1943

[...]

O 23. [00] hod.[212] sme pricestovali do obce Tyravy[213], kde sme sa ubytovali. Vojakov tu radi videli, ale židia robili neplechu. 2 voj. dali mlieka napit v (...) bola otrava a otravili sa. Ukrajinci boli veľmo pohostinní.

Nedeľu dňa 6. júla 1941 večer[214] sme pricestovali do Tyravy kde sme prenocovali. Civilné obyvateľstvo nás očakavalo a plakalo pred nami. Sťažovali sa obyvatelia obci že ich komunisti (Židi) strielaju a všetko že im zobrali. Z Tyrawy sme odcestovali 7.0 hod smerom na Dobromíl kde sme večer 24.00 hod prišli ubytovali sme sa v národnom dome, kde prv boli ubytovaní ruskí vojaci.

Pondelok (...) 7. júla 1941v Dobromile bol budíček 7.0 hod. Dopoludnia bolo čistenie zbraní a výstroja. Po poludniu príprava na prehliadku pan. ministra nar. ob. Išlo sa na cvičák kde sa cvičili por. cviky.[215] Min neprišiel mužstvo malo po večeri volno. Civilné obyvateľstvo nás privítalo s plačom. Mužov komunisti pozabijali aj niektoré ženy. Poodrezovali hlavy, ruky a oči vyďobali. Kožu stiahli z tela a takto ich do Soliváru odvážali. Bolo ich zabite 1080. Toľko nevinních ľudí židia pozabijali. Narod sme oslobodili od totej pliagy. Keď neprídeme neskoršie tak všetkých ľudí na okoly vyvraždia. Vačšinou študentov zabíjali. A to preto, že aby Ukrajinci nemali študovaných ludí.

[...]

Sobotu dňa 19 júla 1941 budiček bol o 5.00 hod. [...] Ľud ukrajinsky je velmo zanedbaný. Nemali školy, im nestavali, kostoli im ešte ničili. Kto išiel do kostola a komisár to videl tak ho zapisal. Do kancelarie boli vzatí len takí, ktorí nevedeli dobre písať, aby nemohli porozumieť čo všetko robia židia pre národ kresťanský. Všade na úrade bol žid a komisár tiež. Čo Židi chceli tak to robili. Pri Rudkovek[216] keď Rusi museli ustupovať, Židi vo Vrutkovik hľadali a prosili ruských vojakov a dostojnikov (keďže i tí boly Židia) aby ich brali preč lebo ich Nemci obesia.

212 V sobotu 5. 7.

213 Ukrajinsky Ternava, obec južne od Dobromyľu.

214 Správne v noci z 5. na 6. 7.

215 Poradové.

216 Myslí sa mesto Rudky na západnej Ukrajine.

[...]

Piatok 1. augusta 1941. Dopoludnia normálne zamestnanie, špeciálny výcvik.[217] Odpoludnia nastúpila rota na kúpanie do väznice, kde bola teplá voda a sprcha. Mužstvo ktoré sa hneď nemohlo kúpať lebo to išlo po čatách, prezeralo si miestnosti kde židia vraždili Ukrajincov. Podľa vypovedi tých ktorí strážili židov uväznených bolo povraždených 1200 Ukrajincov a cez oblok hádzali ich do jamy pod trestnicu a tam ich zahrabali. Akonáhle prišli Nemci Židia museli všetky mŕtvoly poviťahovať, okrem toho museli si upraviť jamu a do tejto po odstrelení boli samí židia zahrabaní v počte asi 400. Medzi väzni boli i chlapci 16-18 roční a tiež ženy. Tieto udajne udávaly ľudí, ktorí boli odvažaní do žalárov a na Sibír. Tu znovu sa vojaci presvedčili o hroznom tríznení ukrajinskeho ľudu židovskov pliagov. V miestnosti, kde boli triznení ľudia boli steny postriekané krvou a dvor tiež bol (...) krv. politý, lebo po tomto boly tu zložené mŕtvoly. Ďalej boly tu dvoje šaty z nemeckých letcov ktorí museli zoskočiť z lietadla keď im začalo horieť. Boli chytení židmi a triznení nakoniec boli hodení do záchoda. Židia i týchto museli vytiahnuť. Boli to poddôstojníci z povolania.

[...]

10. sept. 41 streda. Odchod zo Šepetovky[218] do Polonného[219] 10. [00] hod. V Polonnom bolo udajne 4000 židov

[...]

17. sept. 41 streda Polonne. Zamestnanie normalné: Mesto Polonné bolo dosť zničené nem. letectvom. Dosť Židov tu bolo vystrielaných asi 2000, ostatný boli ponechaní ako remeselníci.

[...]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 36, sign. II/96

217 Rota sa v tom čase nachádzala v ukrajinskom mestečku Zoločiv.

218 Ukrajinsky Šepetivka.

219 Ukrajinsky Polonne.

DOKUMENT 12

1941, júl 7. Sine loco.

Úryvok z prejavu ministra národnej obrany gen. I. triedy Ferdinanda Čatloša, ktorý predniesol pred vojakmi slovenskej armádnej skupiny na východnom fronte.

Svoj podiel vo vojne čestne splníme
Ukrajina 12. júla.
[...]

I keď dnes ešte niektorí nebojujete, môžete pre slovenský národ už i teraz preukázať cenné služby. Šírte dobré meno Slovenska! Máte možnosť dorozumieť sa s obyvateľstvom, máte možnosť vyzvedieť sa mu o pomeroch, ktoré nastaly za panstva boľševikov. Až prídete domov, porozprávajte všetko, čo ste tu videli. Mnohí sa u nás nazdávali, aký je tu raj. A čo vidíte? Vidíte vydrancované dediny, ožobračený a otrhaný ľud, vidíte spustošené kostoly, vidíte množstvo zohavených mŕtvol, ktorých boľševici pri prekotnom úteku povraždili. A buďte tomuto ubiedenému ľudu apoštolmi viery vo víťazstvo ich práv a pravdy. [...]

Ukrajinský ľud pozoruje vás veľmi nadšene. Vidí vo vás osloboditeľov. A sledujú vás nielen Nemci, ktorí sa vyslovujú o našej armáde s najväčším uznaním a obdivom. Sleduje vás celá kultúrna Európa, ba celý svet. Preto musíme si toto dobré meno nielen udržať, ale ho aj upevňovať. Ukrajinský ľud sa presvedčil, že mi nie sme proti nemu. My nie sme ani proti ruskému národu. My bojujeme len proti boľševickému režimu. Do vnútorných vecí doteraz oslobodených krajov sa nijako nemiešame. Prehrmelo tu veľa výbuchov nenávisti a vášne. Boľševici povraždili popredných ľudí, ktorí nechceli sa podrobovať. A teraz tento ľud si tiež vybavuje svoje účty a robí si poriadky so Židmi. Táto vec nijako sa nás nesmie dotýkať.

Slovák, 13. 7. 1941, s. 3

DOKUMENT 13

1941, júl 8. Chyriv.

Správa DHM z 8. júla 1941 o nasadení slovenskej armádnej skupiny.

Deutsche Heeresmission
in der Slowakei
Abt. Ia.

O.U., Chyrov, 8. 7. 41.

Kurzer Bericht über den bisherigen Einsatz
der slowakischen Armeegruppe.

Während die Masse der slowakischen Armee noch mobil gemacht wurde, trat die schnelle Brigade Pilfousek bereits am 24. 6. von Medcilaborce den Vormarsch über die Grenze an.[220] Dem Befehlshaber des rückw. Kriegsgebietes 103 unterstellt, wurde sie an den San herangezogen.[221] Dort erhielt sie den Auftrag, den Übergang über den San in der Gegend von Zagorse zu erzwingen und einen Brückenkopf zu bilden. Durch den vorbildlichen Einsatz der Brigade konnte dieser Auftrag trotz erbitterter Abwehr des Feindes ausgeführt werden. Sieben Mann und zwei Kampfwagen waren die eigenen Verluste.[222] Nach einem weitern Gefecht bei Wojtkowa drehte die Brigade nach Westen ein, um durch einen Angriff im Rücken die Deutschen Truppen bei der Öffnung der San-Übergänge zwischen Sanok und Lisko zu untrestützen.[223] Nachdem dieses gelungen war, drehte die Brigade wieder nach Osten ab und erreichte über Chyrov ihren Unterkunftsraum Sambor. Dort wartet sie nach Überholung der Fahrzeuge und des Gerätes auf weiteren Einsatzbefehl. Zur Zeit ist die Brigade wiederum der slow. Armeetruppe unterstellt.

Die Masse der Armee hatte am 30. 6. 41 in den befohlenen Raum um Presov und Medcilaborce ihre Versammlung beendet. Am 1. 7. (1. Div.) und 2. 7. (2. Div.) wurde der Vormarsch in den befohlenen Raum um Lisko und Sanok angetreten. 1. Division in drei Tagesmärschen auf Straße Komarnik[224] – Rymanov – Sanok. 2. Division in 2 Tagesmärschen auf Straße Medcilaborce – Turzansk – Lisko. Armeetruppen wurden den Div. nachgezogen. Am 3. 7. stand die Armee am San, um den Vormarsch nach Osten in

220 V tom čase Rýchla skupina; na brigádu bola reorganizovaná až 7. 7. 1941.

221 23. 6. 1941 bola Rýchla skupina podriadená Veliteľstvu nemeckej 17. armády (veliteľ - gen. pechoty Carl-Heinrich von Stülpnagel). Nasledujúci deň bolo upresnené jej podriadenie k veliteľstvu Zadnej vojenskej oblasti 103 (Befehlshaber rückwärtiges Heeresgebiet 103) gen. pech. Karla von Roques. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41 – 32, zápisky z bojov.

222 Tieto údaje nezodpovedajú skutočnosti. Prvé straty Rýchla skupina utrpela až pri Wojtkowej 26. 6.

223 Nešlo o ďalšie boje z hľadiska časovej následnosti, ako to vyznieva z textu. Boje pri Wojtkowej prebiehali už 26. 6., ako aj v noci na 27. 6. Dňa 27. 6. Rýchla skupina útokom z tyla zneškodnila pri Zaluźi deväť bunkrov a štyri ďalšie zablokovala. Bližšie pozri poznámku 525 v dok. 57.

224 Vyšný Komárnik.

den Morgenstunden des 4. 7. fortzusetzen. Während die 1. Div. nördl. bei Sanok keine Schwierigkeiten hatte, mußte die 2. Division in ihrem Abschnitt bei Lisko noch einige Bunker der russischen Grenzbefestigungen nehmen.[225] Mit geringen eigenen Verlusten wurden die Bunker im Zusammenwirken mit Deutschen Verbänden genommen. Auf Straße Bircza – Rybotycze wurden die Divisionen und Armeetruppen in den Raum Sambor – Chyrov – Dobromil nachgezogen, der am 6. 7. mit allen Einheiten erreicht wurde. Nach einem Ruhetag am 7. 7. wird heute (8. 7.) der Vormarsch nach Osten auf zwei Straßen fortgesetzt. Nördliche Straße: Dobromil – Rudki – Lemberg – Brzezany – Kozowa; südl. Straße: Chyrov – Sambor – Drohobycz – Chodorow – Rohatyn – Podhajec.

I. A.
(nečitateľný podpis)

– P R E K L A D –

Nemecká vojenská misia na Slovensku
Oddelenie Ia.

miestne ubytovanie, Chyrov, 8. 7. 41

Krátka správa o doterajšom nasadení slovenskej armádnej skupiny

Zatiaľ čo jadro slovenskej armády sa ešte len mobilizovalo, nastúpila Pilfouskova Rýchla brigáda[226] od Medzilaboriec už 24. 6. pochod cez hranice. Podriadená hlavnému veliteľovi Zadnej vojenskej oblasti 103[227] sa premiestnila k Sanu. Tam dostala rozkaz vynútiť si prechod cez rieku San v okolí Zagórz a vytvoriť predmostie. Vzorným nasadením brigády sa mohol tento rozkaz aj napriek úpornému odporu nepriateľa vykonať. Vlastné straty predstavovalo sedem mužov a dve bojové vozidlá.[228] Po ďalšom boji pri Wojtkowej sa otočila brigáda na západ, aby podporila nemecké oddiely útokom v tyle pri otvorení prechodov cez San medzi Sanokom a Leskom.[229] Po tom, čo sa toto podarilo, otočila sa brigáda opäť na východ a dosiahla cez Chyriv svoj ubytovací priestor Sambir. Tam čaká po prevzatí automobilov a výstroja na ďalší rozkaz k nasadeniu. Teraz je brigáda opäť podriadená slovenskej armádnej skupine.

225 Sovietske bunkre divízia dobyla v noci z 3. na 4. 7. 1941 útokom cez San pri Postołówe (medzi Sanokom a Leskom). Mala pritom 5 mŕtvych a 2 zranených. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 79.

226 V tom čase Rýchla skupina, na brigádu bola reorganizovaná až 7. 7. 1941.

227 23. 6. 1941 bola Rýchla skupina podriadená Veliteľstvu nemeckej 17. armády (veliteľ - gen. pechoty Carl-Heinrich von Stülpnagel). Nasledujúci deň bolo upresnené jej podriadenie k veliteľstvu Zadnej vojenskej oblasti 103 (Befehlshaber rückwärtiges Heeresgebiet 103) gen. pech. Karla von Roques. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41 – 32, zápisky z bojov.

228 Tieto údaje nezodpovedajú skutočnosti. Prvé straty Rýchla skupina utrpela až pri Wojtkowej 26. 6.

229 Nešlo o ďalšie boje z hľadiska časovej následnosti, ako to vyznieva z textu. Boje pri Wojtkowej prebiehali už 26. 6., ako aj v noci na 27. 6. Dňa 27. 6. Rýchla skupina útokom z tyla zneškodnila pri Zaluźi deväť bunkrov a štyri ďalšie zablokovala. Bližšie pozri poznámku 577 v dok. 57.

Jadro armády ukončilo 30. 6. 41 svoje sústreďovanie v nariadenom priestore pri Prešove a Medzilaborciach. Dňa 1. 7. (1. divízia) a 2. 7. (2. divízia) začal pochod do nariadeného priestoru pri Lesku a Sanoku. 1. divízia v troch denných pochodoch po ceste Komárnik[230] – Rymanów – Sanok. 2. divízia v 2 denných pochodoch na ceste Medzilaborce – Turzańsk – Lesko. Armádne jednotky sa premiestnili k divíziám. Dňa 3. 7. stála armáda na Sane, aby začala s pochodom na východ v ranných hodinách 4. 7. Zatiaľ čo 1. divízia severne pri Sanoku nemala žiadne ťažkosti, musela 2. divízia vo svojom úseku pri Lesku zdolať ešte niekoľko bunkrov ruských hraničných opevnení.[231] S bezvýznamnými vlastnými stratami sa bunkre v spolupráci s nemeckými útvarmi podarilo dobyť. Po ceste Bircza – Rybotycze sa premiestnili armádne jednotky a divízie do priestoru Sambir – Chyriv – Dobromyľ, ktorý 6. 7. dosiahli všetky jednotky. Po dni odpočinku 7. 7. pochod pokračuje dnes (8. 7.) na východ dvomi cestami. Severná cesta: Dobromyľ – Rudky – Ľviv – Berežany – Kozova; južná cesta: Chyriv – Sambir – Drohobyč – Chodoriv – Rohatyn – Podhajce.

z poverenia
(nečitateľný podpis)

SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-906, fólia 425
BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch nemeckej proveniencie. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 3, s. 559-561.

230 Vyšný Komárnik

231 Sovietske bunkre divízia dobyla v noci z 3. na 4. 7. 1941 útokom cez San pri Postołówe (medzi Sanokom a Leskom). Mala pritom 5 mŕtvych a 2 zranených. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I.*, c.d., s. 79.

DOKUMENT 14

1941, júl 8. Chyriv.

Správa kapitána Alfreda Elgera o rozhovore s náčelníkom štábu slovenskej poľnej armády pplk. gšt. Štefanom Tatarkom.

Elger[232] O.U., den 8. 7. 1941.

Hauptmann.

Am 6. 7. 41. gegen 15.00 Uhr bat mich der Chef des Stabes der slowakischen Armeegruppe Obstlt. Tatarko[233] zu einer kurzen Aussprache auf sein Zimmer.

Er sagte mir Folgendes: Er müsse mir in seiner Eigenschaft als Chef des Stabes in inoffizieller Form ein Bild von dem Zustand der slowakischen Armee geben. Auf seinen Besichtigungsreisen habe er festgestellt, dass die Truppe den Anforderungen, die die großen Märsche an sie stellen, nicht voll gewachsen sei. Sie seien nur mit einer Garnitur ausgerüstet wobei das Schuhzeug besonders schlecht sei. Ferner seien die Kraftwagenlage und der Zustand der Reifen sehr schlecht.

Die Tatsache, daß die slowakischen Divisionen über 200 km hinter der Front seien und bei der Schnelligkeit der Operationen der deutschen Armee keine Aussicht besteht, den Anschluß an die kämpfende Front zu gewinnen, wirke etwas niederschlagend auf das Offizierkorps. Der Herr Minister[234] kenne diese mir dagelegten Punkte auch, wolle aber nichts von einem Einstellen des Vormarsches wissen. Es wäre ihm unmöglich mit dem Herrn Minister über dieses Thema erneut zu sprechen. Nach seiner Ansicht wäre es wünschenswert die schnelle Brigade Pilfousek mit allem Mittel auszustatten und sie dem AOK 17 direkt zur Verfügung zu stellen, während die beiden anderen Divisionen nicht mehr allzuweit vorgezogen werden sollten, um dann Deckungs- und Sicherungsaufgaben zu übernehmen. Obstlt. Tatarko bat mich mit Herrn General Otto in gleicher unverbindlicher Form über diese Angelegenheit zu sprechen, sodaß daraufhin der Herr Minister von Herrn General Otto auf die Lage aufmerksam gemacht werden könnte, um von seinen Plänen Abstand zu nehmen. Ich erwiderte Obstlt. Tatarko, daß meine Beobachtung seinen Ansichten voll entspräche, und daß ich sofort versuchen werde, dem General Otto über die stattgefundene Besprechung Vortrag zu halten. Der Besprechung wohnten ausserdem bei: Herr General Pulanich[235] Obstlt. Laveta,[236] Obstlt. Peknik.[237] Gegen 17.00 Uhr habe ich Herrn General Otto den Inhalt der Besprechung vorgetragen.

E[lger] [v. r.]

232 Ako spojovací dôstojník DHM pôsobil spolu s gen. P. von Ottom priamo na veliteľstve armádnej skupiny. Okrem neho aj na ďalších veliteľstvách pôsobili nemeckí spojovací dôstojníci. SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-906, fólia 649, Armáda – denný rozkaz č. 20 z 2. 7. 1941.

233 Pplk. gšt. Štefan Tatarko.

234 Gen. I. tr. Ferdinand Čatloš.

235 Gen. II. tr. Anton Pulanich, po vstupe SR do vojny proti ZSSR pôsobil na fronte vo funkcii veliteľa vzdušných zbraní a zástupcu veliteľa armády gen. Čatloša. Po reorganizácii slovenskej armádnej skupiny vykonával od 12. 8. do 20. 9. 1941 funkciu veliteľa slovenských jednotiek v poli vo funkcii veliteľa poľného zboru.

236 Pplk. gšt. Ladislav Lavotha, prednosta 2. odd. Veliteľstva armády.

237 Pplk. gšt. Karol Peknik, podnáčelník štábu Veliteľstva armády.

Elger[238] miestne bytovanie, 8. 7. 1941
Kapitán

Dňa 6. 7. 41 okolo 15.00 h ma pozval náčelník štábu slovenskej armádnej skupiny pplk. Tatarko[239] ku krátkemu rozhovoru na svoju izbu.

Povedal mi nasledujúce: Z titulu svojho postavenia ako náčelníka štábu musí neoficiálne podať obraz o stave slovenskej armády. Na svojich inšpekčných cestách zistil, že jednotky nie sú na požiadavky, ktoré na ne kladú dlhé pochody, dostatočne pripravené. Vybavené sú len jednou sadou oblečenia, pričom obuv je obzvlášť zlá. Ďalej má byť veľmi zlý stav automobilov a pneumatík.

Skutočnosť, že slovenské divízie sú viac ako 200 km za frontom a pri rýchlosti operácií nemeckej armády niet vyhliadky, aby sa pripojili k nemeckému frontu, pôsobí na dôstojnícky zbor trocha skľučujúco. Pán minister[240] pozná tieto body, ktoré mi on vylíčil, tiež, ale o zastavení postupu nechce ani počuť. Opätovne hovoriť s pánom ministrom o tejto téme by bolo pre neho nemožné. Podľa jeho názoru by bolo žiaduce vybaviť Pilfouskovu Rýchlu brigádu všetkými prostriedkami a dať ju priamo k dispozícii Hlavnému veliteľstvu 17. armády, zatiaľ čo obe ostatné divízie by už viac nemali priďaleko postupovať, aby potom prevzali krycie a zaisťovacie úlohy. Pplk. Tatarko ma požiadal, aby som s pánom generálom Ottom hovoril rovnakou nezáväznou formou o tejto záležitosti, takže potom by mohol byť pán minister upozornený pánom generálom Ottom na danú situáciu a následne od svojich plánov upustiť. Odvetil som pplk. Tatarkovi, že moje pozorovanie úplne zodpovedá jeho názorom, a že sa okamžite pokúsim podať referát pánovi generálovi Ottovi o konanom rozhovore. Rozhovoru sa okrem nás zúčastnili: pán generál Pulanich,[241] pplk. Lavotha,[242] pplk. Peknik.[243] Okolo 17.00 h som pánovi generálovi Ottovi predniesol obsah rozhovoru.

E[lger] [v.r.]

SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-906, fólia 429
BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch nemeckej proveniencie. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 3, s. 561-563.

238 Ako spojovací dôstojník DHM pôsobil spolu s gen. P. von Ottom priamo na veliteľstve armádnej skupiny. Okrem neho aj na ďalších veliteľstvách pôsobili nemeckí spojovací dôstojníci. SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-906, fólia 649, Armáda – denný rozkaz č. 20 z 2. júla 1941.

239 Pplk. gšt. Štefan Tatarko.

240 Gen. I. tr. Ferdinand Čatloš.

241 Gen. II. tr. Anton Pulanich, po vstupe SR do vojny proti ZSSR pôsobil na fronte vo funkcii veliteľa vzdušných zbraní a zástupcu veliteľa armády gen. Čatloša. Po reorganizácii slovenskej armádnej skupiny vykonával od 12. 8. do 20. 9. 1941 funkciu veliteľa slovenských jednotiek v poli vo funkcii veliteľa poľného zboru.

242 Pplk. gšt. Ladislav Lavotha, prednosta 2. odd. Veliteľstva armády.

243 Pplk. gšt. Karol Peknik, podnáčelník štábu Veliteľstva armády.

DOKUMENT 15

1941, júl 8. Chyriv.

Prehľad o činnosti slovenskej armády na východnom fronte z úrovne veliteľa poľnej armády a ministra národnej obrany gen. I. tr. F. Čatloša určený pre prezidenta SR Jozefa Tisa.

SV. 8. júla 1941.

Slovutný pán Dr. Jozef Tiso,
Prezident Slovenskej republiky
Bratislava.

V prílohe dovoľujem si Vám slovutný pán prezident poslať písomné vysvetlenie terajšej našej činnosti v poli na prípad dôkladnejšieho sledovania vývoja.[244] Inak situáciu Vám osvetlí pán gen. Pulanich osobne, ktorý je do veci podrobne zasvätený a podá Vám naše náhľady a želania ústne.

Dovoľujem si Vás slovutný pán prezident pozvať tiež na front nakoľko pán predseda vlády[245] avizoval už svoj príchod. Najlepšie by bolo, keby Ste mohli láskave počítať s Vašim príchodom okolo 20. VII. čo dúfam bude už asi v Kieve,[246] kam máme predbežný svoj smer naznačený.

Rýchlu skupinu, ktorá v počiatočnej fáze si svoj boj už vybojovala /trval niečo viac ako týždeň/ sme už zreorganizovali[247] a je schopná viesť zase ďalšie boje. Práve dnes vyráža z okolia Sambor[248] cez Ľwow[249] ďalej na Tarnopol[250] a východ. Dve divízie za ňou sa pohybujú až na včerajší odpočinok každodenným peším pochodom tak, aby aspoň mohli tvoriť druhý sled postupujúcich armád, kým nepriateľ sa dlhšie nezastaví na nejakej čiare. Ale ani nemecké pešie divízie nezasahujú teraz priamo do bojov a zaostávajú rovnako. Boje vlastne vedú rýchle pancierové jednotky a letectvo.

Keď ráčite zavítať k nám, budem prosiť osobne rozdať vyznamenania pre účastníkov bojov predsunutej skupiny, ktoré som nevydal, ale len rozkazom z Vášho poverenia avizoval a slávnostne v Sambore vyhlásil. Možno, že okolo 20.t.m. už bude mať najmä naša rýchla skupina[251], ktorú sme ako sa len dalo zosilnili i personálne i materiálne za sebou aj ďalšie údobie bojov. A tak Vaša ctená prítomnosť bude podložená ešte väčším dôrazom.

244 Pôvodnú prílohu sme nenašli, k príslušnej signatúre je priložená správa, ktorá hodnotí činnosť slovenskej armády až do jej reorganizácie a odsunu väčšiny jednotiek v auguste 1941. Pozri dok. 48.

245 Vojtech Tuka.

246 Kyjev, ukrajinsky Kyjiv.

247 Od 7. júla Rýchla brigáda.

248 Ukrajinsky Sambir.

249 Ukrajinsky Ľviv.

250 Ukrajinsky Ternopiľ.

251 Správne Rýchla brigáda.

Teraz keď príde k nám pán predseda vlády, bude všetko v pohybe a ukážeme mu len letkom naše jednotky.

O poľnohospodárskych prácach, o nepokračovaní v mobilizácii ale naopak o prepúšťaní mužstva zo zázemia a o potrebe hmotnej pomoci rodinám v poli sa nachádzajúcich vojakov práve pri týchto poľnohospodárskych prácach podrobnosti bude Vám hlásiť p. gen. Pulanich.

Č[atloš] [v. r.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, fondové oddelenie Kabinet ministra 1939 – 1944, šk. 5, inv. č. 3/9

DOKUMENT 16

1941, júl 8. – 9. Rudky.

Úryvok z denníka veliteľa 1. pešej divízie armádnej skupiny plk. del. Jozefa Turanca, ktorý obsahuje hodnotenie výsledku „vyčisťovacej" akcie podriadených jednotiek.

8. júla 1941

[...]

19, 15 Vydaný rozkaz pre presun divízie, oper. rozkaz č. 4. Plk. Talský[252] telefonuje, že v lese sev. Szadova Vyszní[253] je nepriateľ, ktorý robí prepady. Vydaný rozkaz pre p. pl. 1 na vyčistení lesa.

22, 30 Mjr. Schmidt hlási telegr., že cesty, kade má byť vedený presun divízie, sú neschodné, bažinaté. Divízia sa musí preto presunúť po dobrej ceste Samkov[254] – Lwow,[255] ktorá nám bola zakázaná.

9. júla 1941

09, 30 Veliteľ divízie, náč. štábu[256], mjr. Golian[257] a stot. Sekuris[258] odišli autami do Sadowa Wyszná, kde má byť prevedené shromaždenie veliteľov jednotiek, určených pre vyčistenie lesa.

12, 00 Veliteľ divízie dáva direktívy pre postup lesom. Veľmi prísne zakazuje strielať a za rozkaz k strelbe činí osobne zodpovedným veliteľa práporu. Jedná sa hlavne o to, aby z nejakého nedorozumenia neboli poranení alebo zastrelení naši príslušníci.

18, 00 Pechota vyráža do lesa. Všetcia prítomní velitelia sú shromaždení na sev. okraji lesa.

19, 30 Veliteľ divízie a náčelník štábu odchádza do nového SV. divízie Rudki. Na mieste ostáva mjr. Golian a stot. Sekuris, ktorí prinesú zprávy o výsledku čistenia lesa.

21, 00 Pechota došla na juž. okraj lesa. Výsledok negatívny. V lese nebolo nič. Mužstvo sa zbytočne premočilo mokrým lesom až na kožu. Streľba, ktorú počul mjr. Marko[259], ktorý zprávu o údajnom zdržovaní sa boľševikov v lese udal, pochádzala pravdepodobne od Nemcov, ktorí strielali na vrany, čo sa dialo i dnes odpoludnia.

23, 00 Mjr. Golian a stot. Sekuris došiel do Rudki.

252 Pplk. gšt. Viliam Talský, prednosta 3. operačného odd. Veliteľstva armády.

253 Ukrajinsky Vyšňa, severne od Rudky.

254 Neidentifikované.

255 Ukrajinsky Ľviv.

256 Pplk. gšt. Alojz Ballay.

257 Mjr. gšt. Ján Golian, prednosta operačného odd. štábu 1. divízie.

258 Stot. del. Samuel Sekuris z operačného oddelenia štábu 1. divízie.

259 Buď mjr. Jozef Marko alebo pplk. (povýšený 1. 7. 1941) Miloš Marko.

Dodatkom k akcii vyčistenie lesa k vôli jasnejšej informácii uvádzam:

Les, ktorý sa mal vyčistiť, je od hlavnej cesty, na ktorú malo byť strielané, vzdialený asi 300 m. Cez túto cestu prejde denne tisíce nem. aut. V osadách, ktoré priamo hraničia v skutku s lesom, je ubytované nemecké vojsko, ktoré na dopyty nič nepočulo a nikdy v lese boľševikov nevidelo.

Zpráva, ktorú dostalo AV nebola overená a viac menej poplašná. Tamojší nemeckí vojaci, ktorí sú ubytovaní v jednom staršom dvore, stále strieľajú na množstvo velkých vrán a máme za to, že táto streľba bola príčinou domnienky streľby ruských boľševikov.

Les bol prejdútý celý od severu na juh, nikde nič, ani len jednej ruskej čiapky nebolo vidieť, ač sa vojaci snažili chytiť aspoň jednoho Rusa. Boli premočení úplne, lebo lesa je väčšinou hustý porast. Od dopoludňajšieho dažďa bolo všetko mokré.

P. pl. 1, ktorý les prekutáva a ešte i iné lesy na ose postupu, je týmto aktom zdržaný o 2 dni, takže divízia nebude kompletná v zajtrajšom ubyt. priestore.

[...]

VHA Bratislava, f. RD, šk. 7, sign. 30/1/7

DOKUMENT 17

1941, júl 9. Chyriv.

Osobitný rozkaz č. 49 Veliteľstva armády s inštrukciami pre podriadené jednotky na pacifikovanie zvyškov sovietskych vojsk roztrúsených v okolitých lesoch.

260

Veliteľstvo armády — Č. 116.043
Štáb 3. oddelenie. — SV, dňa 9. júla 1941 o 14. 30
Číslo : 107.123 taj. oper. 1941. — /štrnásťtridsať/

O s o b i t n ý r o z k a z č. 49.

I/ V lesoch vých. a sev. vých. Mikoloajow[261] boly zistené rozprášené zbytky sovietskych vojsk.
Podľa došlých zpráv udržujú tieto zbytky radio spojenie so sovietskou armádou.
Nie je vylúčené, že sa vyzbrojili zanechaným materiálom, najmä samočinnými zbraniami.

II/ 2. divízia pri pochode na východ vyčistí tieto lesy od zbytkov sovietských vojsk.
O spôsobe boja týchto zbytkov armády a o spôsobe boja proti ním, vydavam súčasne smernice pod číslom 107.122 taj. 3. oddel.1941.
Ako veliteľa čistiacej jednotky určujem pplk. jazd. Štefana Horského, veliteľa jazd. skupiny 2.
Složenie čistiacej jednotky:
peší pluk osobit.[262] složenia / 3 prapory a 2 čaty KPÚV/ od 2. divízie,
jazd. skupina 2,
rota panc. aut 11.
Jednotky vybavte prvým sledom streliva a zvýšeným počtom ručných granátov.

III/ 1/ Jazdecká skupina 2. presunie sa do 11. 7. večer vo dvoch denných pochodoch do Mylatycze[263], Tolszczow[264].
Smer presunu: Rutki[265], Lubien Wlk[266]., Lubien Mali[267], Kol. Debianka[268], Les-

260 V ľavom hornom rohu dokumentu je rukou napísané „*Došlo 9/7 1941 v 17. 20 h*“.
261 Ukrajinsky Mykolajiv.
262 Osobitného.
263 Ukrajinsky Miljatyči.
264 Ukrajinsky Tovščiv.
265 Ukrajinsky Rudky.
266 Ukrajinsky Velykyj Ľubiň.
267 Ukrajinsky Malyj Ľubiň.
268 Ukrajinsky Dubjanka.

niowice[269], Pustomyty[270], Podsadki[271], Lipnik[272], Zagorze[273], Wolkow[274].
Konečné SV skupiny, Lipnik.

2/ Rota panc. aut 11:
Vyrazí dňa 11. 7. 1941 o 07. 00 hod. so všetkými vozidlami cez Sambor[275], Rutki, Lwow[276] do Solonka Wlk[277] / 5 km juž. Lwow/ , kde sa ubytuje. Veliteľ roty hlási sa 11. 7. o 18. 00 hod. na SV jazd. skupiny 1. v Lipniki / 6 km juž. Solonka/, kde obdrží ďalšie dispozície.

3/ Velit. 2. divízie dávam dňa 10. 7. o 20. 00 hod. Drohobicz[278] na SV 2. divízie k dispozícii 30 nákl. aut a 14 autobusov pre presuny peších jednotiek určených do čistiacej skupiny.

4/ Prápory určené pre čistiacu skupinu organizujte takto:
Veliteľ práporu /s najpotreb. štábom/, 2 pešie roty o 4 čatách, po 40 mužov s 3 ľah. guľomety, 2 čaty TG bez kár a koní s väčším počtom nosičov streliva.
Čaty KPÚV vybavte len strelivom a najpotrebnejšou obsluhou, bez koní a kár.

5/ Prápory odošlite 11. 7. na autách takto:
2 prápory cez Medenice[279], Rudniki, Mikolajow[280], Derevacz[281] do Lipniki, kde sa jeden prápor ubytuje v lese a druhý sa premiesti do Wolkowa tak, aby obidva prápory boly na mieste 11. 7. 1941 o 18. 00 hod. Velitelia týchto práporov hlásia sa na SV jazd. skupiny Lipniki po príchode do tohoto priestoru.
Tieto prápory vykonávajú podľa rozkazov veliteľa jazd. skupiny čistenie lesov smerom južným tak, že 13. 7. k večeru dosiahnu všeob.[282] cestu: Mikolajow, Rozdol[283], Borynicze.[284]
Podľa toho vybavte prápory poľnými kuchyňami a proviantom.
Tretí prápor s dvoma čatami KPÚV presunie divízia dňa 11. 7. cez Rudniki, Czernica[285] do Rozdol / SV práp. Rozdol/, kde prápor obdrží rozkazy od vel. jazd. skupiny 2.

269 Ukrajinsky Lichevyči.
270 Ukrajinsky Pustomyty.
271 Ukrajinsky Pidsadky.
272 Ukrajinsky Lypnyky.
273 Ukrajinsky Zahirja.
274 Ukrajinsky Vovkiv.
275 Ukrajinsky Sambir.
276 Ukrajinsky Ľviv.
277 Ukrajinsky Velyka Solonka.
278 Ukrajinsky Drohobyč.
279 Ukrajinsky Medenyči.
280 Ukrajinsky Mykolajiv.
281 Ukrajinsky Derevač.
282 Všeobecne.
283 Ukrajinsky Rozdil.
284 Ukrajinsky Borynyči.
285 Poľsky Czernica.

6/ Nákladné autá po prevoze pechoty vráti divizia cez Mikolajow do Sokolniki[286] /již. Lwow/, velitelia kolón hlásia príchod na SV armády.
Divízia si ponechá 4 autá na prevoz kuchýň po ose pochodu dvoch severných práporov a vráti ich 13. 7. 41 o 18. 00 hod. do Sokolniki.
Rozkazy pre vlastnú bojovú akciu vydá na mieste pplk. jazd. Horský, ktorý obdržal pre to smernice.

7/ Po vykonanom čistení slúčia sa jednotky 2. div. s divíziou, podľa rozkazov vel.2. divízie. Jazdecká skupina 2. sústredí sa 13.7. v Drohowycze[287], Borinicze[288].
Rota panc. aut 11 v Solonke.

IV/ L e t e c t v o : S čistiacou skupinou bude spolupracovať vlastný letec, ktorý sleduje jej pohyb a prevádza prieskum terénu pred ňou, rozhadzuje letáky prípadne zasiahne i zbraniami.

V/ Smluvené znamenia:

pechota: na chrbte biele plátna,
fialová raketa – postup pechoty.

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1, sign. 9

286 Ukrajinsky Sokiľnyky.
287 Ukrajinsky Drohovyž.
288 Neidentifikované.

DOKUMENT 18

1941, júl 10. Chyriv.

Osobitný rozkaz č. 51 Veliteľstva armády s inštrukciami pre činnosť I/3 a I/4 peších práporov. Ich úlohou malo byť okrem iného pacifikovanie potenciálneho odporu zo strany sovietskych vojakov roztrúsených v tyle okupačných vojsk.

Veliteľstvo armády. SV, dňa 10. júla 1941 o 16. 00
Čís. :107.147/taj.3.odd.41. /šestnásť hod./

O s o b i t n ý r o z k a z č. 51.
Dodatok k osobit. rozkazu č. 48 z 9. 7. 41.

I./ I/4 prápor premiesti sa dňa 10. 7. 1941 z Chyrówa[289] do Dobromil[290], kde sa ubytuje. Veliteľ I/4 práporu stáva sa automaticky posádkovým veliteľom. Na podklade pozmenenej situácie nebudú I/3 a I/4 prápory pred uplynutím 1 týždňa motorizované. Preto pozmeňujem svoj hore uvedený rozkaz v tom smysle, že si prápory ponechajú do ďalšieho rozhodnutia svoje vozidlá a kone.

II./ Prápory pokračujú v terajšom výcviku podľa pokynov vydaných pplk. von Langsdorfom.[291] Okrem tohoto výcviku budú tieto prápory vykonávať tiež čistenie lesov v okolí svojich posádok podľa rozkazov, ktoré dostanú alebo podľa potreby, ktorú uznajú ako posádkoví velitelia. /Veliteľ I/3 nie je posád. veliteľom/.

Ďalšou úlohou práporov bude zadržať bývalých sovietskych vojakov bez rozdielu národnosti a dopraviť ich do zajateckých táborov /jeden je v Chyrówe/. Ide v mnohých prípadoch o voj. osoby vo vojenskej rovnošate s civilnou čiapkou a polo vojensky oblečených osôb. Tieto osoby treba pokladať za zajatcov a ako s takými s nimi jednať.

Bližšie pokyny dostanete.

D o s t a n e :

RB. ,1. a 2. divízia, Ppl. 3. a 4. , I/6 prápor, záloha koní, všetky zložky vel. armády a DHM.

Za správnosť : Veliteľ armády :
náčelník š t á b u Gen. Ferdinand Č a t l o š, v. r.
pplk. gšt. Štefan Tatarko
[v.r.]

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1, sign. 9

289 Ukrajinsky Chyriv.

290 Ukrajinsky Dobromyľ.

291 Styčný dôstojník Nemeckej vojenskej misie.

DOKUMENT 19

1941, júl 11. SV.

Rozkaz veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103 upravujúci postavenie slovenskej armádnej skupiny vo vlastnom podriadení.

Bfh. rückw. H. Geb. 103 H. Qu., 11. 7. 1941
Abt. Ia 964/41 g
Betr.: Slowakische Armeegruppe.

1. Die Slowakische Armeegruppe mit 1. und 2. Div. sowie Armee-truppen ist mir durch Befehl der Heeresgruppe Süd mit dem 11. 7. 41 taktisch und versorgungsmässig unterstellt. Auf allen übrigen Gebieten behält sie ihre Selbständigkeit.
2. Die Slowakische Armeegruppe übernimmt mit dem 12. 7. folgende Aufgaben:
   a, mit 2. Div. übernimmt sie die militärische Sicherung und die Befriedung des Ölgebiets südlich der Linie Sambor – Mikolajow (Orte einschl.) und westlich der Strasse Stryj – Mikolajow (Strasse einschl.). Sie löst hierzu die dort eingesetzten Landesschützen – Btl. der Sich. Div. 444 in unmittelbarem Benehmen mit dieser ab. Im übrigen hat sich der Einsatz von Truppen auf die Bereinigung örtlicher Unruhenerde von Fall zu Fall zu beschränken.Die Verwaltung und Ausnützung dieses Gebiets obliegt weiter der Sich. Div. 444, hierzu hat sie die dort eingesetzte Feldkommandantur und Ortskommandanturen zu belassen. Die FK hat Wünsche auf Gestellung von Eingreiftruppen im Bedarfsfalle unmittelbar an 2. Slow. Div. zu richten und hält hierzu mit ihr enge Verbindung.
   b, 1. Div. verbleibt im jetziger Unterkunftsgebiet südwestlich Lemberg westlich der Strasse Lemberg – Mikolajow (Strasse einschl.). Sie hält eine Eingreifgruppe in Stärke eines verst. Rgt. zu meiner Verfügung bereit. Für Beweglichmachung dieser Teile ist Sorge zu tragen.
   c, die Verteilung der Armeetruppen bleibt der Slow. Armeegruppe überlassen.
3. Die Slow. Armeegruppe regelt ihre Ausbildung sowie ihre Ergänzungsmassnahmen nach eigenem Ermessen. Hierbei ist baldige Schaffung marschfähiger Verbände nach Massgabe der verfügbaren Mittel anzustreben. Ich bitte, mich über die Fortschritte auf diesem Gebiete auf dem Laufenden zu halten.
4. Slow. Armeegruppe bestimmt ihr eigenes Hauptquartier und die Stabsquartiere der Div. Sie stellt von ihrem H. Qu mit eigenen Mitteln Nachrichtenverbindung zu meinem H Qu sicher.
5. Für Versorgung der Slow. Armeegruppe ergeht Sonderbefehl. Slow. Armeegruppe stellt ihre Nachschubstrasse Stryj – Lemberg mit eigenen Mitteln wieder her.

6. Slow. Armeegruppe wird gebeten, mir baldmäglichst die Unterkunftsgebiete ihrer Div., ihr. H.Qu sowie die Stabsquartiere der Div., und die Verteilung der Armeetruppen mitzuteilen.
7. Der Befehls- und Meldeweg zur Slow. Armeegruppe geht ausschl. über die Deutsche Heeresmission (General der Inf. Otto), sie wird um Mitteilung ihres H Qu und Aufrechterhalten der Verbindung zu mir gebeten.
8. Sich. Div. 444 zieht die im Ölgebiet freiwerdenden L S-Btl. nach Übergabe der militärischen Sicherungsaufgabe nach Norden heran. Sie regelt etwaige Unterkunftsfragen in ihrem Sicherungsgebiet unmittelbar mit Slow. Armeegruppe und nimmt hierbei auf deren Ausbildungsnotwendigkeiten Rücksicht.

Verteiler:
Slow. Armeegruppe (über Heeresmission)
Deutsche Heeresmission Slowakei
Sich. Div 444
Sich. Div. 454
Sich. Div. 213
Höh. SS- und Pol. Fhr. Süd
Wirtschaftsinspektion Süd
Verbindungsoffizier Verfügungsstab Wien [v.r. Roques[292]]
Hausstellen
Bfh., Chef, Ia, Ic, 01, KTB, Qu,
IVa, IVb, IVc, Ia, Reg., VII,
Nachr. Fhr.

– P R E K L A D –

Veliteľ zadnej vojenskej oblasti 103 veliteľské stanovište 11. 7. 1941
Odd. Ia 964/41 g
Vec: slovenská armádna skupina.

1. Slovenská armádna skupina s 1. a 2. div. spolu s armádnymi jednotkami je mi podriadená rozkazom Skupiny armád Juh z 11. 7. 41 po stránke taktickej a zásobovacej. Vo všetkých zvyšných oblastiach si ponecháva samostatnosť.
2. Slovenská armádna skupina prevezme 12. 7. nasledujúce úlohy:
   a, s 2. div. prevezme vojenskú bezpečnosť a pacifikáciu ropných nálezísk južne línie Sambir – Mykolajiv (včítane mesta) a západne cesty Stryj – Mykolajiv (včítane cesty). Vystrieda na tento účel tam nasadený zemský strelecký prápor zaisťovacej divízie 444 v bezprostrednej súčinnosti s týmto. Ostatné nasadenie jednotiek sa má obmedziť prípad od prípadu na pacifikáciu ohnísk nepokojov.
   Správa a využitie tohto územia patrí ďalej zaisťovacej divízii 444, za týmto účelom

292 Gen. pech. Karl von Roques (1880 – 1949).

tam má ponechať nasadené poľné veliteľstvo a miestne veliteľstvá. Poľné veliteľstvo má želanie zabezpečiť zásahové jednotky, v prípade potreby ich smerovať priamo k 2. slovenskej divízii a udržovať s ňou úzky kontakt.

b, 1. div. zostáva v terajšom ubytovacom priestore juhozápadne Ľviva, západne od cesty Ľviv – Mykolajiv (včítane cesty). Udržiava zásahovú jednotku v sile posilneného pluku, ktorá je mi pripravená k dispozícii. Je potrebné dbať o pohyblivosť týchto častí.

c, Rozčlenenie armádnych jednotiek zostáva v kompetencii slovenskej armádnej skupiny.

3. Slovenská armádna skupina riadi svoj výcvik, ako aj svoje doplňovacie opatrenia podľa vlastného uznania. Cieľom je rýchlo vytvoriť jednotky schopné pochodu v súlade s dostupnými zdrojmi. Prosím o aktuálne informácie pri pokroku v tejto oblasti.
4. Slovenská armádna skupina si určí jej vlastný štáb a veliteľstvo štábov divízií. Zabezpečí vlastnými prostriedkami spojenie z jej hlavného veliteľstva s mojim hlavným veliteľstvom.
5. Pre zásobovanie slovenskej armády sa vydávajú zvláštne rozkazy. Slovenská armáda si opäť udržiava svoju zásobovaciu trasu Stryj – Ľviv vlastnými prostriedkami.
6. Slovenská armádna skupina sa žiada, aby čo možno najskôr oznámila priestor ubytovania jej divízií, jej hlavného veliteľstva, tak ako veliteľstva štábov divízií a rozčlenenie armádnych jednotiek.
7. Rozkazy a hlásenia k slovenskej armádnej skupine sa posielajú výlučne prostredníctvom Nemeckej vojenskej misie (generál pech. Otto); tá sa žiada o oznámenie miesta jej pôsobenia a udržiavanie styku so mnou.
8. Zaisťovacia divízia 444 odošle na území ropných nálezísk uvoľnený prápor protivzdušnej obrany po odovzdaní vojensko-bezpečnostných úloh na sever. Vo svojej bezpečnostnej oblasti upravuje prípadné otázky ubytovania bezprostredne so slovenskou armádnou skupinou a zohľadňuje pritom jej potreby v oblasti výcviku.

Rozdelovník:

Slovenská armádna skupina (cez vojenskú misiu)
Nemecká vojenská misia na Slovensku
Zaisť. div. 444
Zaisť. div. 454
Zaisť. div. 213
Vyšší veliteľ SS a polície Juh
Hospodárska inšpekcia Juh
Spojovací dôstojník dispozičného štábu Viedeň [v.r. Roques[293]]

Domáce služobne

Veliteľ, šéf, Ia, Ic, 01, vojnový denník, ubytovací priestor, Iva, Ivb, IV c, IIa, vláda, VII, vedúci spravodajstva

[...]

BA – MA Freiburg, Bs. RH 22 – Befehlshaber rückwärtige Heeresgebiete, As 5

293 Gen. pech. Karl von Roques (1880 – 1949).

DOKUMENT 20

1941, júl 11. SV.

Zvláštne predpisy veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103 upravujúce zásahy okupačnej moci do spoločenských a náboženských pomerov na obsadenej Ukrajine.

Bfh. rückw. H. Geb. 103 H.Qu., den 11. 7. 1941.
Abt. Ic 968/41 geh.

Besondere Anordnungen für die Behandlung der ukrainischen Frage.

1.) Allgemeines:

Das ukrainische Gebiet ist als der Lebensraum eines befreundeten Volkes anzusehen. Nach dem Verhalten der Truppen wird es sich richten, ob das Deutschtum in diesem Land Vertrauen gewinnt oder verliert. Unter diesem Gesichtspunkt sind sämtliche eigenmächtige Beschlagnahmungen verboten. Unvermeidliche Beschlagnahmungen werden nur von den hierzu befügten Dienstellen, den Vorschriften entsprechend durchgeführt. Die religiöse Einstellung der Bevölkerung, die griechisch –Orthodox oder griechisch – Uniiert ist, muß von jedem Angehörigen der Wehrmacht geachtet werden.

2.) Politische Betätigung:

Der politische Betätigungsdrang der Ukrainer ist abzufangen und in die Bahnen sozialer Hilfstätigkeit, insbesondere gegenüber den Familien der ermordeten oder verschleppten Ukrainer zu lenken. Alle Bildungen von Komitees etc., zu dem vorgenannten Zweck haben sich örtlich zu beschränken und dürfen nicht zu größeren Organisationen über das ganze land anwachsen.

3) Öffentliche Kundgebungen:

Öffentliche Kundgebungen der Ukrainer (z. B. Unabhängigkeitserklärungen und Ähnliches) sind nach Wiederherstellung geordneter Zustände durch die mil. Behörden nicht mehr am Platze und haben deshalb in Zukunft zu unterbleiben.

Sollte aus besonderen Gründen (Dankeskundgebungen an die Wehrmacht, Begräbnisse, religiöse Feiern oder Ähnliches) eine öffentliche Kundgebung unter Teilnahme mil. Dienstellen stattfinden, so ist vorher genau der ukrainische Redner und der ungefähre Inhalt seiner Rede festzulegen. Als Vertreter der Wehrmacht antwortet nur der dienstälteste Offizier.

Außerdem muß vorher festgelegt sein, welche Flaggen gezeigt und welche Nationalhymnen und sonstige Lieder gesungen werden. Der deutschen Flagge und Hymne gebührt der Vorrang.

4.) Ukrainische Militz:

Im Interesse der Aufrechterhaltung der Ordnung und des Schutzes von den, Ukrainern gehörenden lebenswichtigen Einrichtungen, wird die Bildund unbewaffneter ukraini-

scher Ortsmilizen geduldet. Ihre Stärke hat mit Ausnahme kleinerer Orte, 1 % der Kopfzahl der Bevölkerung nicht zu übersteigen. In die Ortsmilizien dürfen nur Elemente eingereiht werden, die vom S.D.[294] überprüft und bei den Mil. Kommandobehörden als zuverlässig registriert sind. Bereits bestehende Milizen sind im Sinne diesen Anordnung zu überprüfen und gegebenenfalls von zweifelhaften Elementen zu säubern. Für die Bewaffnung der Milizen gilt die (...) Bfh. rückw. H. Geb. 103 v. 2. 7. 1941. Wo demnach in besonderen Fällen noch die Bewaffnung zugestanden ist, kommt nur eine solche mit leichten Waffen im Frage. Entsprechende Waffenlager dürfen sich nicht im Besitz der ukrainischen Milizen befinden, sondern müssen von einer Dienstselle des Heeres oder der Polizei unter Bewachung gehalten werden. Womöglich sollen als Führer der ukrainischen Milizen gediente Offz. oder Uffz. der alten österreichischen oder ehemals polnischen Armee Verwendung finden.

5.) Überwachung:

Die Div. haben durch ihre Ic dauernd die Entwicklung innerhalb der Bevölkerung bezüglich politischer Strömungen, Stimmung. Einstellung zum Deutschen Reich und zur Wehrmacht, sowie zum Bolschewismus zu überwachen und jeweils einmal in der Woche am Sonnabend an den Bfh. rückw. H. Geb. 103 Abt. Ic zu berichten. Besondere Beobachtungen diesbezüglicher Art sind sofort zu melden.

6.) Betrifft kommunale Verwaltung:

Bezüglich Bildung ukrainischer Kommunalbehörden ergeht gesonderte Anweisung durch die Abt. VII (Mil. Verwaltung).

Verteiler B:
Für den Befh. rückw. H. Geb. 103
alle Hausstellen
nachr. Deutsche Heeresmission Slowakei
(zugleich für slow. Armeegruppe)
Verbindungsoffizier Dienststelle R

Der Chef des Gen. Stabes
(nečitateľný podpis)

– P R E K L A D –

Veliteľ zadnej vojenskej oblasti 103 Veliteľské stanovište 11. 7. 1941.
Odd. Ic 968/41 taj.
Zvláštne nariadenia pre zaobchádzanie s ukrajinskou otázkou.

1.) Všeobecné:

Ukrajinské územie je považované za životný priestor spriateleného národa. Na základe správania sa jednotiek sa rozhodne, či nemectvo v tejto krajine získa alebo stratí dôveru. Na základe tohto stanoviska sa zakazujú všetky svojvoľné konfiškácie. Nevyhnutné konfiškácie sa prevádzajú podľa zodpovedajúcich predpisov len k tomu poverenými slu-

294 Sicherheitsdienst – spravodajská služba SS.

žobňami. Religiózny postoj obyvateľstva, ktoré je grécko-ortodoxný, alebo grécky unifikovaný, musí rešpektovať každý príslušník brannej moci.

2.) Politická činnosť:

Politické nutkanie Ukrajincov konať sa zachytilo a nasmerovalo do línie sociálnej pomocnej činnosti, zvlášť voči rodinám zavraždených alebo odvlečených Ukrajincov. Všetky formy výborov atď., vytvorených pre vyššie zmienený účel, majú pôsobiť na miestnej úrovni a nesmú sa rozrastať do väčších organizácií na úrovni celej krajiny.

3.) Verejné podujatia:

Verejné podujatia Ukrajincov (napr. vyhlásenia nezávislosti a podobne) sú na základe opäť obnovenia predpísaného stavu vojenskými úradmi nežiadúce a nemajú sa preto v budúcnosti konať. Ak by sa zo zvláštnych dôvodov (podujatia vyjadrujúce vďaku Wehrmachtu, pohreby, náboženské slávnosti alebo podobne) konali verejné podujatia za účasti vojenských služobní, tak musí byť vopred presne známy ukrajinský rečník a približný obsah jeho reči. Ako zástupca Wehrmachtu odpovedá len služobne najstarší dôstojník.

Okrem toho musí byť dopredu určené, ktoré vlajky sa vystavia a ktoré národné hymny a iné piesne sa zaspievajú. Nemeckým vlajkám a hymne patrí prednosť.

4.) Ukrajinská milícia:

V záujme zachovania poriadku a ochrany životne dôležitých zariadení patriacich Ukrajincom sa trpí formovanie neozbrojených ukrajinských miestnych milícií. Ich počet nesmie, s výnimkou menších miest, prekročiť 1 percento počtu obyvateľov. V miestnych milíciách môžu byť zaradené len elementy, ktoré boli preverené prostredníctvom Sicherheitsdienstu[295], a ktoré sú pri vojenských veliteľských úradoch registrované ako spoľahlivé. Už existujúce milície sú v zmysle tohto nariadenia preverené a v prípade potreby očistené od pochybných elementov. Pre ozbrojenie milície platí (...) veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103 z 2. 7. 1941. Kde je v zvláštnych prípadoch ešte povolené vyzbrojovanie, do úvahy prichádzajú len ľahké zbrane. Príslušný sklad zbraní sa nesmie nachádzať vo vlastníctve ukrajinskej milície, ale musí byť strážený službobňou pozemného vojska alebo polície. Pokiaľ je to možné, má sa ako vedúci ukrajinskej milície použiť vyslúžilý dôstojník, alebo poddôstojník starej rakúskej alebo bývalej poľskej armády.

5.) Dozor:

Divízie majú prostredníctvom ich Ic trvale monitorovať vývoj vnútri obyvateľstva ohľadne politických reakcií a nálad, postoja k Nemeckej ríši a k Wehrmachtu, rovnako tak k boľševizmu a vždy raz za týždeň v sobotu o tom informovať veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103. Zvláštne pozorovania takéhoto typu sa ihneď hlásia.

6.) Záležitosti komunálnej správy:

Ohľadne formovania ukrajinských komunálnych úradov sa vydávajú zvláštne rozkazy cez oddelenie VII (voj. správa).

295 Sicherheitsdienst – spravodajská služba SS.

rozdeľovník B:
pre veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103
všetky domáce služobne
informácia Nemecká vojenská misia Slovensko
(zároveň pre slovenskú armádnu skupinu)
spojovací dôstojník služobne R

náčelník gen. štábu
(nečitateľný podpis)

BA – MA Freiburg, Bs. RH 31/IV – Verbindungskommandos und Stäbe, As. 4/V.14

DOKUMENT 21

1941, júl 12. Chyriv.

Všeobecný operačný rozkaz č. 6 Veliteľstva armády z 12. júla 1941.

VELITEĽSTVO ARMÁDY. SV, 12/7 o 14.00 hod.
Štáb 3. oddelenie. /štrnásť/
Číslo: 107.175 taj.oper.41.

Všeobecný operačný rozkaz číslo 6,
pre obdobie od 12 do 21/7.

I/ Slov. arm. skupina bez RB a del. pluku 11 podlieha dňom 11/7 1941 „Rückwertigesheeresgebiet Süd“ /103/[296] po stránke taktickej a zásobovacej.

Vo všetkých ostatných veciach podržiava si slov. armádna skupina samostatnosť.

II/ Dňom 12/7 preberá slov. arm. skupina tieto úlohy:

1/ Preorganizovať jednotky na vojnové počty podľa nemeckého spôsobu.

2/ Upevňuje výcvikom a doplňovaním vlastné jednotky tak, aby čo najskôr sa mohli vytvoriť pochodu schopné zväzy.

3/ zaisťuje a udržuje pokoj v priestore západne od cesty Lwow[297]- Stryj /cesta v to/.

4/ Môže byť použitá na čistenie a udržanie poriadku v priestore južne čiary Rawa Ruska[298] – Tarnopol[299].

5/ Stavia k dispozícii „RH Süd /103/“[300] pohyblivý pohotovostný oddiel v sile zosilneného pešieho pluku.

6/ RB s del. plukom 11 podliehajú priamo AOK 17 a dostala osobitnú bojovú úlohu priamo.

III/ Predvídam, že slov. arm. skupina ostane v terajšom priestore dlhší čas, ktorý chcem využiť v prvom rade na precvičenie záložníkov podľa nového slovenského výcviku, na upevnenie disciplíny a doplnenie stavajúcich nedostatkov jednotiek.

IV/ Pod týmto zorným uhlom nariaďujem ubytovanie zaujať takto:

1. divízia: V priestore Wankowice[301] – Staré a Nowé Kupnowice[302] – Rozdzialowice[303]

296 Zadná vojenská oblasť Juh.
297 Ukrajinsky Ľviv.
298 Ukrajinsky Rava-Ruska.
299 Ukrajinsky Ternopiľ.
300 Myslí sa Rückwertigesheeresgebiet Süd /103/.
301 Ukrajinsky Van‘kovyči.
302 Ukrajinsky Kupnovyči.
303 Ukrajinsky Rozdil‘ne.

– Kanafosti[304] – Uherce – Wiennawskie[305] – Jatwiegi[306] – Szolomienice – Uherce Nezabitowskie[307] – Weissmannowka[308] – Zaszkowice[309] – Chiszewice[310] – Pohorce[311] – Czajkowice[312] – Dolobow[313] – Chlopczice[314] – Kopiuski Szicmianowske[315] – Czernichow[316] – Bloza D.[317]

2. divízia: Bronica[318] – Glinné[319] – Dobrowlani[320] – Rolow[321] – Litynia[322] – Hrabczice[323] – Bujnicz[324] – Gaje W.[325] – Stebník[326] – Traskawice[327] – Borislaw[328] – Popiele[329] – Jasienica Solna[330] – Nahujowice[331] – Niedzwiedza.[332] Mimo p. pluku 5.

Peší pluk 5: Mikolajow[333] – Rozwadow[334] – Uscie[335] – Drohowyze.[336]

304 Ukrajinsky Kanafosty.
305 Neidentifikované.
306 Ukrajinsky Jatviahy.
307 Ukrajinsky Uhry.
308 Neidentifikované.
309 Ukrajinsky Zaškovyči.
310 Ukrajinsky Chyševyči.
311 Ukrajinsky Pohirci.
312 Ukrajinsky Čajkovyči.
313 Ukrajinsky Dolobiv.
314 Ukrajinsky Chlopice.
315 Neidentifikované.
316 Ukrajinsky Čornyhiv.
317 Neidentifikované.
318 Ukrajinsky Bronyci.
319 Ukrajinsky Hlyne.
320 Neidentifikované.
321 Ukrajinsky Roliv.
322 Ukrajinsky Lityňa.
323 Neidentifikované.
324 Ukrajinsky Bijnyči.
325 Gaje Wyzne, ukrajinsky Verchni Hai.
326 Ukrajinsky Stebnyk.
327 Ukrajinsky Truskavec.
328 Ukrajinsky Boryslav.
329 Ukrajinsky Popeli.
330 Ukrajinsky Jasenycia - Siľna.
331 Ukrajinsky Nahuievyči.
332 Ukrajinsky Medveža.
333 Ukrajinsky Mykolajiv.
334 Ukrajinsky Rozvadiv.
335 Ukrajinsky Ustja.
336 Ukrajinsky Drohobyč.

Del. pluk 12: Medenice[337] – Horuczko[338] – Krynica[339] – Jozefsberg[340] – Letnia.[341]
Jazd. skupina 1[342]: Komarno – Chlopy.[343]
Jazd. skupina 2[344]: Podzwierzinec – Sowczice – Tatarinow[345].
Rota panc. áut 11 a rota tankov 1[346]: Malowanka[347]
Rota KPÚV 12: Lubien Mali.[348]
Spoj. prápor 11: Lubien W.[349]
Pion. prápor 11: Chyrow.[350]
I/3 a I/4 prápor: Dobromil.[351]
Vel. divízií a arm. jednotiek stanovia ubytovanie tak, aby odpovedalo v prvej rade zdravotným podmienkam, pohodliu mužstva, možnostiam výcviku a ľahkému zásobovaniu z hlavných priebežných ciest.
Plukové sväzky ubytujte podľa možnosti v jednom priestore.
Veliteľ 2. divízie pri stanovení ubytovania berie do ohľadu aj tú okolnosť, že preberá od 444 div. zaisťovacie opatrenia ako nižšie uvádzam.
Keďže súčasne s týmto rozkazom vychádza nariadenie o preorganizovaní jednotiek podľa nemeckého spôsobu /číslo 101.086 taj. 1. oddel. 1941, velit. arm. z 12/7 1941/, aby sa mohlo prepustiť čo najväčší počet záložníkov, zahájte premiestňovanie jednotiek do nových ubytovacích miest až po prevedenej reorganizácii a odsunu prebytočného mužstva.
Záujmovú oblasť slov armády rozdeľujem na 1. a 2. divíziu čiarou: Sambor,[352] Mikolajow[353] /obe pre 2. divíziu/.

V/ Jednotky slov. armády konajú v nových ubytovacích priestoroch výcvik podľa osobitného nariadenia.
Osobitné úlohy:
2. divízia: prevezme zaistenie a udržanie pokoja olejového kraja[354] južne čiary

337 Ukrajinsky Medenyči.
338 Neidentifikované.
339 Ukrajinsky Krynycja.
340 Ukrajinsky Korosnycia.
341 Neidentifikované.
342 Správne jazdecký priezvedný oddiel 1.
343 Dnes Mšanec na Ukrajine.
344 Správne jazdecký priezvedný oddiel 2.
345 Neidentifikované.
346 Správne 11.
347 Ukrajinsky Maľjavanka.
348 Ukrajinsky Malyj Ľubiň.
349 Ukrajinsky Velykyj Ľubiň.
350 Ukrajinsky Chyriv.
351 Ukrajinsky Dobromyľ.
352 Ukrajinsky Sambir.
353 Ukrajinsky Mykolajiv.
354 Myslí sa územia, kde sa ťažila ropa.

Sambor – Mikolajow /obe v to/ a západne cesty Stryj – Mikolajow /cesta v to/. Preto vystrieda tam zasadené Landesschützen Bataliony[355] zaisťovacej div. 444, po priamej dohode s touto. Vystrieda Land. Batl. 901 a Wach. Btl. 708 dňa 14/7 do večera. Naviaže styk preto s div. 444 hneď. Použitie jednotiek na čistenie miestnych zdrojov nepokoja obmedzí sa od prípadu k prípadu.

Správa a exploatácia tohto územia pripadá aj naďalej Sich. Div. 444. Cieľom toho ponechá táto utvorené poľné veliteľstvá /Feldkomandantúry/ a miestne veliteľstvá /Ortskomandantúry/.

Poľné veliteľstvá adresujú priania na postavenie asistenčných jednotiek priamo na veliteľstvo 2. divízie a udržujú preto s vel. 2. div. úzky kontakt.

Veliteľstvo 2. divízie je povinné poskytnúť na požiadanie asistenčné jednotky.

Úlohy spojené s prevzatím funkcií od 444. div. nesmú zdržovať výcvik jednotiek, ktorý má byť prevádzaný v prvom rade.

2. divízia opraví a udržuje svoju zásobovaciu tepnu Lwow – Mikolajow – Stryj /Drohobycz/, tak aby bola dobre zjazdná pre nákladné autá. Okrem pionierov a zákopníckych rôt, použite najmä v blízkosti osád miestnych židovských pracovníkov. Materiál a náradie pokiaľ je pozdĺž ciest plne využite.

1. divízia: Udržuje pohotovostnú skupinu v sile zosilneného pešieho pluku tohto zloženia:

vel. skupiny /vel. príslušného pluku/,
1 ľahký del. oddiel,
armádna rota KPÚV 12 /W. Lubien/,
1 čata PA, od armádnej roty PA 11 /Malowanka/.

Rozkaz pre zasadenie tejto skupiny dostane divízia od veliteľstva armády, ktorá vyrozumie priamo skupine pridelené armádne jednotky.

Ďalšie rozkazy o spôsobe pohotovosti a nástupe pri poplachu vydá si veliteľ divízie.

Hláste meno vel. skup., jednotky a ich ubytovací priestor.

Navrhnite riešenie na rýchlu prepravu tejto skupiny pomocou vašich dopravných prostriedkov. Prípadnú požiadavku predložte na vel. armády.

Delostrelectvo sa bude pohybovať /v tejto pohotovostnej skupine pridelené/ po vlastnej osi, ťažké guľ. a mínomety berte bez kár. Plukovnú rotu KPÚV nahradzuje arm. rota KPÚV 12.

Rátajte pre každý prípad tiež autami pre dopravu poľných kuchýň.

Armádne hypomobilné jednotky:

Využijú výcvikového času k zotaveniu koní a ošetreniu materiálu /týka sa v prvom rade jazd. skupiny 2/.

Pionieri: Pion. prápor 11 pracuje urýchlene na prestavbe železnice Sanok – Chyrow a použije k tomu aj civilné obyvateľstvo.

355 Prápory zemských strelcov.

Pion. rota 1. divízie opraví cestu Lubien W. – Zimna Wodka[356], tak aby bola ľahko zjazdná pre nákladné a osobné autá. Silničný parný válec je zanechaný na ceste W. Lubien – Sambor. V prípade možnosti ho použite.

VI/ Nariaďujem všetkým jednotkám, aby zistený alebo nájdený voj. materiál ihneď strážili a hlásili na velit. armády. Svojvoľné prisvojovanie takéhoto materiálu zakazujem.

VII/ Vo všetkých ubytovacích miestach zriaďte prísnu dozornú a strážnu službu. Budíček, večierka a ostatné, ako v mierových posádkach. Zariaďte, aby kontrola mužstva u jednotiek bola skutočne a účinne prevádzaná. Potulovanie mužstva počas zamestnania a po večierke zakazujem. Dovolenie cez večierku odtiaľ nikomu nevydávajte.

Divízia a jednotky vôbec, vo svojich ubytovacích priestoroch opatria dobre viditeľnými nápismi smery ciest na križovatkách, označia mená osád pri vchodoch a najmä v ubytovacích miestach vyznačia šípkami a krycím menom k jednotlivým SV, výdajniam a podobne, tak ako to používa nemecká armáda. Tieto označenia musia byť tak jasné a príhodne umiestnené, aby každého kuriéra aj v noci doviedli na hľadané miesto.

Veliteľstvo div. a každá jednotka zariadi kontrolu pohybu vozidiel vo svojej oblasti. Zakazujem, aby boly používané motor. vozidlá na dochádzanie do zamestnania. Vozidiel možno použiť len pre služobné ciele. Všetky tu spomenuté nariadenia vzťahujú sa aj na skup. Chyrow a jej podriadené jednotky.[357]

VIII/ SV armády: W. Lubien od 14/7 o 14.00 hod. Permanenciu v Chyrowe prevezme skupina Chyrow.
SV 1. divízie: Rudki,
SV 2. “ : Drohobycz,
SV del. pluku 12: JS 1. a 2.: hláste.
Velit. divízií a armádne jednotky hlásia novú ubytovaciu sostavu do práporu /oddielov/ a samostatných rôt do 15/7 16.00 hod. 3. odd.VA /hughesom alebo radiotel./.

Dostane: 1. a 2. div., RB, VVZ, skup. Chyrow, DHM
3X v preklade, armádne jednotky zbraní a správ, zložky štábu a vel. zbraní velitel. arm.

Veliteľ armády:
gen. Ferdinand Čatloš
[v.r.]

BA – MA Freiburg, Bs. RH 31/IV – Verbindungskommandos und Stäbe, As. 4/V.14

356 Neidentifikované.

357 Slovenské etapné veliteľstvo obsadeného okupovaného sovietskeho územia.

DOKUMENT 22

1941, júl 16. Velykyj Ľubiň.

Osobitný rozkaz č. 55 Veliteľstva armády s inštrukciami pre boj proti nepriateľským parašutistom.

Veliteľstvo armády. SV. 16. júl 1941
Číslo : 107.226-Taj. 3 odd.1941. 12.00 hod. (Dvanást)

Podľa rozdeľovníka .

O s o b i t n ý r o z k a z č. 55.

Opakujú sa prípady, že sovietskí parašutisti po malých skupinách sú sosadzovaní za frontom, aby vykonávali sabotáž na dopravných tepnách, skladištiach a objektoch dôležitých pre obranu.

Nariaďte preto, aby všetci Vaší strážní pozorovali pohyby lietadieľ a hlásili ihneď zistené vyskočenie parašutistov svojmu nadriadenému veliteľovi.

Treba hlásiť : miesto a počet soskakujúcich parašutistov.

Velitelia urobia nato ihneď opatrenia, aby parašutisti boli ihneď zajatí a znemožnená im sabotážna činnosť.

Dostane : VD1. a 2. del. pl.12, jazd. skup. 1 a 2, rota PA 11, rota KPÚV 12, rota tankov 12[358], pionprapor 11, spojprapor 11, skupina Chyrow[359], DHM v preklade 3x, Vel. štábnej roty, VVZ, I/3, I/4, I/6 prapor

za správnosť:
náčelník štábu armády:
Pplk. gšt. Štefan Tatarko
[v.r.]

Veliteľ armády :
gen. Ferdinand Č a t l o š
v. r.

[odtlačok pečiatky Veliteľstva etapy o evidencii došlej pošty z dňa 18.VII. 1941, čís. 146/ 41]

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1, sign. 9

358 Správne rota tankov 11.

359 Ukrajinsky Chyriv, myslí sa Veliteľstvo etapy.

DOKUMENT 23

1941, júl 16. Rudky.

Osobitný rozkaz č. 30 Veliteľstva 1. divízie, ktorý informuje o príchode pojazdného kina Úradu propagandy k podriadeným jednotkám. Upravoval tiež obmedzenie styku slovenských vojakov s civilným obyvateľstvom a zakazoval kontakt so Židmi.

Veliteľstvo 1. divízie — SV 16. júla 1941 o 15.00 hod.
Čís.157/Taj.3.odd.1941 — (pätnásť)

Osobitný rozkaz čís. 30

I. V týchto dňoch bude účinkovať u jednotiek 1. divízie rozhlasové auto úradu propagandy. Auto je vybavené okrem možnosti reprodukcie hudby a zpráv STK tiež kinoaparatúrou s niekoľkými celovečernými filmami. Rozhlasové auto doprevádzajú 4 dôstojníci propagačného oddelenia MNO, ktorí majú za úlohu robiť z rozkazu pána gen. Čatloša prednášky.

Auto započne svoju činnosť v Rudki[360] dňa 17/7 o 10.00 hod. v kinosále miestneho spoloč. klubu. Prednášky a premietania filmov v Rudki zúčastnia sa tieto jednotky:

Dňa 17. júla 1941:

10 – 12 hod. I/2 prápor (asi 350 mužov),
13.30 – 15.30 hod. HKB p. pl. 2 a velit. p. pluku 2,
16 – 18 hod. pion. prápor 1, štáb. aut. kolóna, poľ. žandári,
18.30 – 20.30 hod. spoj. prápor 1 a štábna rota,

Ostatné jednotky navštívi rozhlasové auto od 20. júla postupne.

Velitelia mimo ubytovacieho miesta Rudki, ktorých jednotky sa rozhlasových prednášok v Rudki nezúčastnia, pripravia väčšiu miestnosť (šopu), kde by sa prednášky a premietanie dalo vykonať. Umožnite podľa možnosti všetkému mužstvu účasť na tomto kultúrno-zábavnom podniku.

II. Styk s obyvateľstvom – zákaz.

Bolo znovu zistené, že mužstvo cez zákaz stýka sa ďalej s miestnym židovským obyvateľstvom.

Upozorňujem dôrazne a naposledy všetkých veliteľov, aby znovu a to ihneď poučili podriadené mužstvo o zákazu akéhokoľvek styku voj. osôb so židovským obyvateľstvom.

Ak v budúcnosti zistím nedodržanie tohto nariadenia, zakročím so všetkou prísnosťou nielen proti previnilcovi ale i veliteľovi, pretože, keby bola konaná riadna kontrola všetkými veliteľmi, nemohlo by k takémuto prípadu dôjsť.

360 Ukrajinsky Rudky.

Styk s ostatným obyvateľstvom nežidovským obmedzte na najväčšiu mieru.

Krátky rozhovor jednotlivcov (dotazy, informácie atď.) nevylučujem, ale shlukovanie nebudem trpieť.

Veliteľ 1. divízie
plk. del. Jozef Turanec
[v.r.]

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 3, sign. 27

DOKUMENT 24

1941, júl 16. Velykyj Ľubiň.

Slovenský preklad smernice veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Skupiny armád Juh z 11. júla 1941 s inštrukciami pre slovenské jednotky o spôsobe ich zaobchádzania s civilným obyvateľstvom na okupovanom území Ukrajiny.

Veliteľstvo armády.
Čj. 104.031/Taj.2.odd.1941.
Vec: Ukrajinská otázka – nariadenie.

SV 16. júl 1941
Otvorí veliteľ.
TAJNÉ !
Podľa rozdeľovníku.

Dodatkom k nariadeniu VA 104.028/Taj.2.odd.1941:
Osobitné nariadenia týkajúce sa ukrajinskej otázky:

1./ Všeobecne:

Ukrajinské územie má byť považované za životný priestor spriateleného národa. Od správania sa príslušníkov slovenskej armády bude závisieť či Slovensko v tejto zemi stratí, alebo získa dôveru. Preto sú zakázané akékoľvek svojmocné zatýkania a zadržovania. Nezbytné zadržovania môžu previesť len orgáni osobitne vyslaní a to podľa platných predpisov. Respektujte grécko-ortodoxné, alebo grécko-unitárne náboženské presvedčenie obyvateľstva.

2./ Politická činnosť:

Snahy po politickej činnosti Ukrajincov treba podchytiť a usmerniť vo smere sociálnej pomoci, hlavne voči rodinám zavraždených, alebo unesených Ukrajincov. Všetky utvárania sa komitétov a pod. hore uvedenému účelu obmedzte len na miestne rámce. Tieto nesmia narásť na veľké organizácie na celom území.

3./ Verejné prejavy:

Verejné prejavy Ukrajincov „na príklad prejavy po samostatnosti a pod.“ sú po znovuzavedení poriadku vojenskými úradmi nežiaduce a v budúcnosti nesmú sa vyskytnúť.

Ak by predsa z osobitných príčin došlo k takému verejnému prejavu za účasti vojenských úradov /ďakovné prejavy slov. armáde, pohreby, náboženské oslavy a iné/, treba pred tým zistiť a preveriť ukrajinského rečníka, preskúmať a schváliť obsah jeho reči. Poďakovanie na takého prejavy môže preniesť len služobne najstarší dôstojník slov. armády.

Musí sa tiež napred zistiť, aké zástavy budú vyvesené a aké národné hymny, alebo piesne budú hrané a spievané. Tam, kde je prítomné nemecké a slovenské vojsko, patrí prednosť nemeckej zástave a hymne, tam kde je len slovenské vojsko, prednosť patrí

slovenskej zástave a hymne predovšetkými. Slovenské zástavy majú byť vyvesené bezpodmienečne všade tam, kde sa zdržuje slovenské vojsko /pokiaľ ich jednotky majú/.

4./ Ukrajinská milícia:

V záujme udržania verejného poriadku a ochrany životne dôležitých otázok Ukrajincov, môže sa trpieť utváranie neozbrojených miestnych ukrajinských milícií. Ich počet s výnimkou malých obcí, nesmie presahovať jedno percento obyvateľstva. Do miestnych milícií môžu sa zaradiť len osoby preskúšané a registrované za spoľahlivých u voj. úradov.

Velitelia divízií a samostatných jednotiek zistia vo svojich oblastiach menovite starostov obcí a všetkých členov milície. Soznamy týchto predložia na AV – 2. oddelenie. K jednotlivým osobám pripojte Vaše posudky a uveďte všetky získané poznatky, ktoré by svedčili v prospech, alebo v neprospech ich spoľahlivosti. Nespoľahliví starostovia a členovia milície budú po dohode s orgánmi nemeckej armády odstránení.

Upozorňujem tiež na nariadenie AV čís. 104.028/Taj. 2. odd. 1941, v ktorom sú uvedené ustanovenia o ozbrojení milície. Milícia nie je ozbrojenou jednotkou a preto normálne nie je ozbrojená. Pri výkone strážnej /dozornej/ služby môžu byť členovia milície ozbrojení, ale i tak len puškou staršieho vzoru.

Skladiská zbraní nesmú zostať v držaní ukrajinskej milície, ani nimi strážené. Zaistenie /stráženie/ skladísk voj. koristi musí vykonávať vojsko. Pokiaľ to pomery dovoľujú velitelia milícií majú byť vyslúžilí dôstojníci, alebo poddôstojníci starej rakúskej alebo bývalej poľskej armády.

5./ Dozor a sledovanie:

Všetci zprav. orgánovia a najmä 2. oddelenia štábov vyšších jednotiek stále pozorujú vývoj politického hnutia, náladu medzi občianstvom, jeho pomer k Ríši, k nemeckej a slovenskej armáde, ako aj k boľševizmu. Zistené poznatky v tejto veci predkladajte vždy koncom týždňa AV 2. odd. Pozoruhodnejšie prípady toho druhu hláste ihneď.

6./ Obecná /komunálna/ správa:

Ohľadne utvorenia krajinských obecných predstavenstiev bude vydané osobitné nariadenie.

7./ Koncentračné tábory:

Vo veci zriadenia koncentračných táborov miestnych, alebo oblastných podajte príležitostné návrhy na AV – 2. oddelenie. Do týchto táborov boly by zhromažďované nespoľahlivé osoby v zmysle nášho výnosu čís. 104.028/Taj. 2. odd. 1941.

8./ V rámci týchto ustanovení konajú jednotliví velitelia iniciatívne svoje povinnosti v ich záujmových priestoroch na pohybe i počas ubytovania a odpočinku.

Podobné nariadenia obdržali aj nemecké jednotky.

Dostane: 2. odd. 1., 2. divízie, RB., del. pl. 11, 12, jazd. skup. /pplk. Veselý[361]/, odd. ÚV/pplk. Čáni[362]/, pion. prap. 11, spoj. prap. 11, vel. stanu armády, VVZ 2. odd. etapné vel. Chyrów[363];

na vedomie: MNO obr. odd., DHM.

Veliteľ armády:
gen. Ferdinand Čatloš, v. r.

Za správnosť:
náčelník štábu VA:
pplk. gšt. Tatarko:
[v.r.]

VHA Bratislava, VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1

361 Pplk. jazd. Ján Veselý.

362 Pplk. útočnej vozby Štefan Čáni.

363 Ukrajinsky Chyriv.

DOKUMENT 25

1941, júl 16. Rudky.

Úryvok z denníka veliteľa 1. pešej divízie armádnej skupiny plk. del. Jozefa Turanca.

[...]

Podľa nášho názoru na bojové divízie, ktoré patria do boja a nie ako strážne oddiely podriadené „Etappenkommandatúre 103[364]“. Druhá divízia stráži zväčša petrolejové polia a sú tieto strážne čiastky podriadené priamo jednému majorovi „Ortskommandantovi“[365] v Drakobiciach.[366]

Pánu ministrovi pri našom prijatí sme dali tieto otázky, poťažne návrhy:

1./ Čo zamýšľa pán minister s tunajšími 2 slov. divíziami, keďže nekonajú svoj úkol, ale sú použité pre úkoly podradné /stráženie/ a podriaďujú sa vel. divízie /vel-2divízie/ „Ortskommandantom“.

Pán minister odpovedal, že je to len prechodné, že dostaneme zo Slovenska 10 autokolón a budeme prevezení na frontu. Divízie vraj musia byť zasadené do boja.

2./ Vysvetlili sme mu, že 10 autokolon nestačí, lebo tu sa nejedná len o prepravu osôb ale i koní a ťažkých zbraní t. j. kanónov a podobne. Ďalej jedná sa tu o prepravu koní a všetkých zásob. Napokon je to nie prevediteľné preto, že fronta je už teraz na 500 km a zo dňa na deň sa vzďaľuje a prostriedky 10 autokolon vôbec nestačia, tobôž nie preto, že nemáme ani pohyblivé dielne, ktoré by mohli opravovať skazené autá. –

3./ Navrhli sme, že stačí rýchla brigáda pre boj, pre stráženie – ako som vyššie uviedol – 2-3 prapory a zbytok poslať domov. Potrebujeme ľudí pre žatvu a naliehavé poľnohospodárske práce, kým tu nerobia ľudia nič. Pán minister tento návrh zamietol!!

4./ Druhý kompromisný návrh plk. Malára[367] postaviť 1. kombinovanú divíziu, tiež padol.

[...]

VHA Bratislava, f. RD, šk. 7, sign. 30/1/7, Válečný denník gen. Turanca

364 Befehlshaber rückwärtiges Heeresgebiet 103 – Veliteľstvo Zadnej vojenskej oblasti 103.

365 Miestnemu veliteľovi.

366 Pravdepodobne Drohobyč.

367 Plk. gšt. Augustín Malár, v tom čase veliteľ 2. pešej divízie armádnej skupiny.

DOKUMENT 26

1941, júl 16. Levoča.

Hlásenie veliteľa náhradného práporu pešieho pluku 5 pre 2. oddelenie Veliteľstva divíznej oblasti 2 o náladách medzi vojakmi vracajúcimi sa z východného frontu.

Peší pluk 5. Náhr. prápor.
Čís: 943.Dôv. – zprav./1941
Vec: Zpravodajské hlásenie.

Levoča, 16. júl 1941.

Veliteľstvo 2. divíznej oblasti
2. oddelenie
P r e š o v .

Hlásim:

U mužstva došlého dňa 16.VII.1941 z poľa panuje dobrá nálada a u všetkých, ktorí sa ťaženia zúčastnili je vidieť, že si cenia toho, že na vlastné oči sa mohli presvedčiť o násilnostiach a zverstvách, ktoré páchal boľševizmus v Ukrajine. Vojaci sú odhodlaní aj v civilnom živote vo svojich rodných dedinkách a mestečkách presviedčať o tomto svojich občanov a propagovať nutnosť boja proti tomuto neľudskému a človeka nedôstojnému režimu. Vojaci s pýchou spomínajú ako ich ubiedení ukrajinskí národ srdečne pozdravoval a vítal. Akonáhle zbadali, že tiahne slovenské vojsko, hneď na nich radostne volali: „Slovaky, Slovaky" a kadiaľ tiahli očakávali ich s plnými konvami mlieka. V slovenských vojakoch videli svojich osloboditeľov z pod boľševického jarma. Naši vojaci mali teraz príležitosť poznať nízku životnú úroveň ukrajinského ľudu po každej stránke. So slzami radosti vítali slovenských, vojakov a žalovali sa im na ukrutné násilnosti a zverstvá ako aj na svoj ťažký život najmä po stránke sociálnej a kultúrnej. S úžasom pozorovali naši vojaci, že ukrajinský ľud nemá poňatia ani o najzákladnejších pravidlách hygienických, čoho príčinou je nízka kultúrna úroveň, ktorú zapríčinil tamojší režim.

Po týchto zážitkoch ešte s väčšou dôverou čítajú slovenské noviny a počúvajú slovenský rozhlas, lebo sami sa presvedčili že vždy informuje správne a pravdivo i v najmenších podrobnostiach.

O svojich nadriadených a priamych veliteľoch vyslovujú sa pochvalne, lebo videli u nich vzor obetavosti. Jedine si sťažujú na menšie nedostatky v zásobovaní, kde dôvodia, že v určité dni jeden peceň chleba bol daný celému družstvu a obstarať si tento u civilného obyvateľstva si pri najlepšej vôli nemohli.

Došlí vojaci túžili po odpočinku a telesnom osviežení. Bolo im ihneď zariadené, aby sa mohli vykúpať.

Pri príchode do posádky dozvedeli sa, že ich kamaráti, ktorí neboli *v* poli boli prepustení do pomeru mimo činnú službu a preto hneď vyslovovali prianie, aby i ich, keďže

majú na poli v tomto čase veľa roboty, mohli prepustiť. Ešte ochotnejšie nastúpime, keď bude treba postupovať proti južnému nepriateľovi /Maďarom/.

Veliteľ náhr. práporu:
mjr. pech. Rudolf Singhofer

[odtlačok pečiatky Veliteľstva 2. divíznej oblasti o evidovaní spisu dňa 20. VII. 1941 pod č. 21 688]
MNO – obr. oddel. Vel. Ladislav
Nahr. práp. p. pl. 5 hlási:
Predkladám na vedomie.
21. VII. 1941
Obranný dôstojník:
(nečitateľný podpis)

VHA Bratislava, f. 53, sign. 53-9

DOKUMENT 27

1941, júl 16. Medzilaborce.

Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované obrannému dôstojníkovi Veliteľstva divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa slovenských vojakov pri návrate z východného frontu.

Policajná skupina Medzilaborce.
Č. j. 2/41.dôv. V Medzilaborciach dňa 16. júla 1941.
Vec: Nálada medzi vojakmi, vracajúcimi sa z frontu – poznatky.

D Ô V E R N É

Voj. oblastné veliteľstvo[368] /obranný dôst./
v P r e š o v e.

Dňa 15. júla 1941 cestou vlakom *z* Medzilaboriec do Prešova zistili sme toto:

Medzi vojakmi sa všeobecne rozpráva o veľkých úspechoch nemeckej a našej armády. Rozprávalo sa tiež o tom, že táto vojna skoro skončí víťazstvom naších armád že po vojne bude dobre. Mnohí vyslovovali názor, že po skončení žatvy už ani nemusia narukovať.

Vojsko vo vlaku cestovalo veľmi disciplinovane a menovite malo ohľad k starším ľuďom. Pri nástupoch v Medzilaborciach, Michalovciach, v Trebišove a v Kysaku vzdor veľkému návalu vo vlaku, nebolo pozorovať ani najmenšej závady zo strany vojakov.

V staniciach Michalovce, Trebišov a Kysák[369] spolok Živena a HM., taktiež Červený kríž, podávali vojakom občerstvenie a zákusky. Nakoľko toto občerstvenie podávaly mladé dámy, bola z toho medzi vojakmi naprosto dôstojná veselosť. Obzvlášť treba pripomenúť občerstvenie v Michalovciach, kde mimo spomenutých vecí podávali vojakom aj cigarety. V tento deň bolo veľmi teplo a vojakom to prichádzalo veľmi vhod. Na toto občerstvenie vojaci priamo sypali chválu.

V Trebišove nastúpilo do vlaku viacej vojakov jazdeckého pluku a začali medzi sebou rozprávať o dôstojníkoch. Istý vojak veľmi chválil svojho veliteľa eskadrony a vyslovil sa, že si ho ctí ako svojho otca. Vraj sa o svoju eskadrónu veľmi staral a keď vojaci odchádzali na poľnohospodárske práce domov, že každému osobitne podal ruku. Vojaci na svojich veliteľov nehovorili nič zlého a spomenutého dôstojníka chválili, že veru taký má byť každý dôstojník a že takého dôstojníka by išli aj do pekla

368 Veliteľstvo divíznej oblasti 2.

369 Správne Kysak.

Veľmi nepriaznive pôsobilo na vojakov cestovanie Maďarským územím /peažná doprava/, kde je na niekoľkých miestach vyznačená mapa bývalého Uhorska s nápismi „Igy volt, igy lesz“.[370] Na jednom mieste je dokonca nápis Východoslovenským nárečím „Tak bulo, tak bude“. Na toto všetko vojaci hlasite nadávali a prejavovali rozhorčenie. Cestou maďarským územím sa naši vojaci pozdravovali s maďarskými vojakmi. Naši vojaci pozdravovali pozdravom ”Na stráž !” a mnohí maďarskí vojaci tiež pozdravovali týmto pozdravom, čo sa naším vojakom velice ľúbilo. Maďarskí dôstojníci pozdravovali vojenským pozdravom. Tiež ľudia pracujúci v poli mnohí pozdravovali naších vojakov pozdravom „Na stráž!“. Na toto naši vojaci robili poznámky, že to sú naši bratia Slováci a pod.

Tiež podobné poznámky robili na maďarských vojakov, pozdravujúcich pozdravom „Na stráž !“

N a s t r á ž !
(tri nečitateľné podpisy)

Dostane:

Veliteľstvo „ L a d i s l a v“, II. odd.,
Voj. oblastné velitel.[371] / obran. dôst. / v Prešove,
Ústredňa štátnej bezpečnosti v Bratislave.

[odtlačok pečiatky Veliteľstva 2. divíznej oblasti o evidovaní spisu dňa 20. VII. 1941 pod č. 21 685]

MNO – obr. oddel.
Pol. skupine vel. Ladislav z Medzilaboriec
Hlási
Predkladám na vedomie
21. VII. 1941

Obranný dôstojník:
(nečitateľný podpis)

1./: MNO – obr. oddel.

1.

Mužstvo vracajúce sa z Ukrajiny, cielom prepustenia do pomeru mimo činnú službu preukazuje dobrú náladu.

Jednotlivé transporty prechádzajú vlakom z Medzilaboriec už od 16. VIII.1941.

Z iniciatívy PV Prešov bolo pripravené mužstvu p. pl. 6 Prešov pri návrate do Prešova oficiálne privítanie, ktorého sa účastnili poprední činitelia župy, žandárstva a polície ako aj ostatných úradov, korporácií a spolkov.

370 Tak to bolo, tak to bude.

371 Veliteľstvo divíznej oblasti 2.

Doteraz prechádzaly transporty cez Kysak-Obyšovce[372] a do 20. VIII.1941 má byť skončený prechod transportov.

Pokiaľ mužstvo prichádza do styku s civilným obyvateľstvom, rozpráva o svojích dojmoch z Ukrajiny a popisujú ukrutnosti bolševikov, ktoré buď samo videlo, alebo dopočulo.

Vzhľadom nato, že mužstvo má dostatok ušetrených peňazí, začína vo väčšej miere piť alkoholické nápoje. Opatrenia v rámci PV Prešov už boly urobené.

Žiadne výtržnosti proti Židom vracajúce sa vojsko neurobilo.

Predkladám na vedomie.

VHA Bratislava, f. 53, sign. 53 – 95/5/14-3

372 Obišovce.

DOKUMENT 28

1941, júl 18. Velykyj Ľubiň.

Osobitný rozkaz č. 57 Veliteľstva armády na presun 1. divízie.

VELITEĽSTVO ARMÁDY. SV, 18/7 41 o 18. 00 hod.
Číslo: 107.241/taj.3. oddel. 41. /osemnásť/
Príloha: Ø

O s o b i t n ý r o z k a z č. 57
na zaistenie tankovej cesty „Juh“.[373]

I/ 1/ 1. div. prevezme dňom 19. júla zaistenie týchto ciest:
a/ Przemysl[374] /mimo/ - Medika[375] – Grodek Jagielonski[376] – Lwow[377] /mimo/,
b/ Radimno[378] – Medika a
c/ Radimno – Jaworow[379] – Lwow,
2/ Vystrieda tam zasadené jednotky 17. armády, SS a policie.
3/ Pevezme a stráži nem. armádne mun. sklady a sklady ukoristeného materiálu pričom nech je snahou menšie sklady likvidovať slúčením so skladmi väčšími. Tieto sklady nech sú podľa možnosti pri železnici alebo v blízkosti autami dobre sjazdných ciest pre ich prípadný odsun.
4/ v Grodek Jagielonski prevezme službu cest. dopavy /regiuláciu v osade/.

II/ 1/ Preto premiestni 1. div. jeden peší prápor do spomenutého priestoru, ktorý dislokuje takto:
SV práporu s 1 peš. a 1 guľ. rotou: Grodek Jagielonski, 1 pešia rota : Janow[380] a 1 peš. rota: Jaworow.
Presun tohoto práporu do nového priestoru vykonajte tak, aby prápor do 19/7 16. 00 hod. /šestnásť/ prevzal všetky funkcie tam zasadených jednotiek 17. armády, SS a policie a tieto mohly odísť. Na presun dávam Vám k dispozícii v Rudki[381] dňa 18/7 12. 00 hod. autobusovú kolonu /desať autobusov/, ktorú po prevezení jednotiek vráťte na SV armády. Zásobovanie jednotiek riešte sami.
2/ Zaistenie ciest je vykonané už vyššie uvedenou dislokáciou práporu. Okrem toho pridelujem tomuto práporu 1 štyrsedadlové auto /osobné/, ktoré bude

373 Toto opatrenie sa realizovalo na základe rozkazu veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh zo 16. 7. 1941. BA – MA Freiburg, Bs. RH 22, As. 5, rozkaz na zabezpečenie tankovej cesty Juh zo 16. 7. 1941.

374 Poľsky Przemyśl.

375 Poľsky Medyka.

376 Ukrajinsky Horodok.

377 Ukrajinsky Ľviv.

378 Poľsky Radymno.

379 Ukrajinsky Javoriv.

380 Neidentifikované.

381 Ukrajinsky Rudky.

prechádzať trať: Grodek Jagielonski – Medika. Na tomto aute vysielajte okrem vodiča 1 dôstojníka a 2 vojakov vyzbrojených ľahkým guľometom a ruč. granátmi. Pri prvej ceste zistí vel. hliadky, ktoré väčšie objekty na ceste prichádzajú do úvahy na zničenie. Podľa počtu objektov konajte toto hliadkovanie každý druhý až tretí deň. Na ceste Radimno – Laworow[382] – Lwow je pri obce Jaworow 1 dôležitý most, ktorý treba strážiť. Iné dôležité objekty na trati nie sú.

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1, sign. 9

382 Ukrajinsky Javoriv.

DOKUMENT 29

1941, júl 19. Medzilaborce.

Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované obrannému dôstojníkovi Veliteľstva divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa slovenských vojakov pri návrate z východného frontu.

Policajná skupina Medzilaborce.[383] Medzilaborce dňa 19. júla 1941.
Č. j. 6/41.dôv.
Nálada medzi vojakmi a obyvateľstvom –
poznatky a závady. DÔVERNÉ

Voj. oblastné velit.[384] /obranný dost.[385]/
v Prešove.

Ako sme až do teraz zistili v Medzilaborciach, medzi vojakmi, prechádzajúcimi tunajším mestom, je dobrá nálada a vzorná disciplina. Tiež vojaci, ktorí sa tuna priechodne zdržia a navštivia hostince za účelom občerstvenia, chovajú sa korektne. Vôbec medzi vojakmi a ani obyvateľstvom nepozorovať nič závadného, ale naopak u vojakov badať vojenské oduševnenie a odhodlanosť.

V tunajších okolitých mestách a dedinách a vôbec z Medzilaboriec až do Prešova, potuluje sa po železničných staniciach, cestách a miestach viditeľných z vlaku, celé stovky mladých, práceschopných židov, pekne vyobliekaných a viditeľne zahaľujúcich. Títo židia sú označení žltou páskou na ľavom rukáve[386] a tým veľmi nápadní. Medzi vojakmi a civilnym obyvateľstvom vzbudzujú zaháľajúci židia veľké rozhorčenie a ako vojaci, tak aj civilné obyvateľstvo robí poznámky, že prečo títo židia nejdú do pracovných táborov a pod. Medzi vojakmi sa takmer jednohlasne poukazuje na tíchto židov, že by mali ísť

383 Policajné skupiny v Medzilaborciach a Bardejove boli zriadené pri pobočke Ústredne štátnej bezpečnosti v Prešove v polovici júla 1941. K ich úlohám patrilo monitorovanie správania sa vojakov pri návrate z východného frontu. Bližšie pozri: BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 245. Správy policajných skupín publikoval LACKO, M. (ed.). *Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009.

384 Veliteľstvo divíznej oblasti 2.

385 Dôstojník.

386 S označovaním Židov žltými páskami sa na východnom Slovensku začalo už v apríli 1941. Bolo to pravdepodobne jedno z opatrení vydaných v súčinnosti s DHM na zaistenie bezpečnosti nemeckých vojenských transportov, ktoré sa v súvislosti s pripravovaným útokom proti ZSSR práve presúvali z balkánskeho bojiska do Generálneho gouvernementu. Naznačuje to hlásenie obranného dôstojníka Veliteľstva 2. divízie, ktorý v správe o opatreniach realizovaných pre potreby bezpečnosti transportov z 28. 4. 1941 konštatoval, že na MNO bola predložená prosba o zákrok, „*aby židia v župe ružomberskej boli označení tiež žltými páskami ako v župe šarišsko-zemplinskej*." VHA Bratislava, f. 53, sign. 95/5/12-1, Prehľad o činnosti pri spolupráci s nem. orgánmi.

pracovať pre štát, keď oni, vojaci, musia bojovať.[387]

[...]

Dňa 18. júla 1941. cestovalo vlakom z Prešova smerom na Medzilaborce viacej vojakov telegrafného práporu z Prešova. Rozprávali medzi sebou o zážitkoch na vojne, dobrej strave a dobrých veliteľoch. Najmä pochvalovali svojho veliteľa roty por. Hajnera. Tento ich veliteľ že nebol len cvičiaku na svojom mieste, ale aj doma. Nestaral sa vraj len o čisté šálky, ale aj o to, aby každý dostal poriadnu porciu.

Zo skupiny vojakov strelník Bilik ukazoval voj. modlitebnú knižku, ktorú dostal. Ukazoval tiež nábožnú knihu, ktorú si sám kúpil a hovoril, že to bude jeho pekná pamiatka s poznámkou, že vojaci sa voľakedy na vojnu chodili učiť hrešiť, teraz však sa učia modliť.

Medzi vojakmi bola najlepšia nálada a vojenské sebavedomie. Tiež úprimné kamarátstvo.

Na stráž!
[v.r. Vojtech Šmanko
Alojz Nemeček
Jozef Fabuš]

Dostane: Vel. Ladislav[388], II. odd.,
Voj. oblastné velit.[389] /obranný dost. / v Prešove,
Ústredňa štátnej bezpečnosti v Bratislave.
[odtlačok pečiatky Veliteľstva 2. divíznej oblasti o evidovaní spisu dňa 20. VII. 1941 pod č. 21 692]

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-36-1

387 V skutočnosti sa hneď po vypuknutí vojny vystupňovala exploatácia Židov, a to vládnym nariadením č. 153 zo 4. 7. 1941 o pracovnej povinnosti Židov. To nadväzovalo na vyhlášku č. 137 ministerstva vnútra z 2. 4. 1941, na základe ktorej vznikali v dohode s MNO *„pracovné strediská pre práceschopných Židov vyradených z hospodárskeho života.“* Už táto vyhláška určila povinnosť akejkoľvek práce židovským mužom vo veku od 18 do 60 rokov. Bližšie pozri napr. NIŽŇANSKÝ, E. – BAKA, I. – KAMENEC, I. (eds.). *Holokaust na Slovensku 5. Židovské pracovné tábory a strediská na Slovensku 1938 – 1944*. Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu, 2004, s. 8-10, dok. č. 41, s. 94-96.

388 Krycí názov Veliteľstva armády.

389 Veliteľstvo divíznej oblasti 2.

DOKUMENT 30

1941, júl 20. SV.

Preklad nemeckej smernice veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh adresovanej DHM na Slovensku k vykonávaniu trestnej súdnej právomoci slovenskými poľnými súdmi nad civilným obyvateľstvom na okupovanom území ZSSR.

Opis

Preklad.

Veliteľ zadnej armádnej[390] oblasti Juh.
Qu 1.180/41

H. Qu. dňa 20. júla 1941
Poľná pošta 12 960

V originále: Na nemeckú voj. misiu Slovensko,
s 1 odtlačkom: pre Hlavný poľný súd.

Vzťahuje sa na: Dopis hlavného poľ. súdu na Nemeckú voj. misiu čís. 10/Taj.1941, z 8.7.41_

Vec: Vykonávanie trestnej súdnej právomoci slovenskými voj. poľnými súdmi nad civilnými osobami v obsadenom území.

Na dopyt hlavného poľného súdu odpovedá sa takto:

Podľa nemeckého KSTVO/:Kriegstrafverfahrens-Ordnung:/ - /Poriadok válečného trestného konania:/, 2. čís. 4 podliehajú válečnému konaniu všetky osoby:

a/ pre vyzvedačstvo /: § 2 nariadení o válečnom zvláštnom trestnom právu:/,

b/ pre záškodníctvo /: § 3 -"- -"- -"- :/,

c/ pre protivenie sa nariadeniam vydaným veliteľom v cudzom území, obsadenom nemeckou brannou mocou k zaisteniu brannej moci, alebo účelu války/: § 4 nariadenia o válečnom zvláštnom trestnom právu:/,

d/ pre velezradu a vlastizradu, podľa §§ 80-84, 89-92 trestného zákonníka, pre poškodenie branných prostriedkov podľa § 143a/, ods.4 trestného zákonníka a pre neudanie trestného činu podľa § 139 ods. 2 trest. zák., pokiaľ ide o zamýšľanú velezradu a vlastizradu alebo o zamýšľaný zvlášť ťažký prípad poškodenia branných prostriedkov, keď prezident ríšskeho válečného súdu prehlási, že zvláštne vojenské záujmy vyžadujú odsúdenie ríšskym válečným súdom. Prevádzacie nariadenie k tomuto vydá šéf vrchného veliteľstva brannej moci.

390 Befehlshaber rückwärtiges Heeresgebiet – veliteľ Zadnej vojenskej oblasti.

e/ pre všetky trestné činy, spáchané v budovách, v priestoroch, v objektoch /:Anlagen:/ alebo lodiach, ktoré slúžia pre účely nemeckej brannej moci, keď vrchný veliteľ jednej časti brannej moci prehlási, že zvláštne vojenské záujmy vyžadujú odsúdenie súdmi brannej moci.

Tento predpis bol až na ďalšie zrušený výnosom vodcu a najvyššieho veliteľa brannej moci[391] zo dňa 13. 5. 1941. Súdom nemeckej brannej moci bola tiež v zadnej armádnej oblasti odňatá príslušnosť pre súdenie trestných činov nepriateľských civilných osôb. Podľa výš uvedeného výnosu vodcu a najvyššieho veliteľa brannej moci majú byť nepriateľské civilné osoby, ktoré sa dopustia trestných činov proti brannej moci, buď vojenským oddielom ihneď na mieste najkrajnejšími prostriedkami porazené, alebo kde sa to opomenulo, ihneď predvedené pred dôstojníka. Tento rozhodne či majú byť zastrelené. V ústnom vysvetlení k tomuto výnosu bolo pre zadnú oblasť armády nariadené odovzdať tieto osoby SS alebo SD.

Pretože slovenské divízie bojujú vo zväzu nemeckej brannej moci, ďalej pre obsadené územie je nutný jednotný postup pri zaobchádzaní s nepriateľským civilným obyvateľstvom, ustanovujem, aby sa tiež v zadnej armádnej oblasti Juh, obsadenej slovenskými jednotkami postupovalo podľa výnosu vodcu a najvyššieho veliteľa brannej moci, ako to bolo nariadené pre nemecké súdy brannej moci.

Pre dobu po zrušení obmedzenia nemeckého súdnictva brannej moci, platí to isté.

V záujme jednotnosti vo vybavení trestných činov nepriateľského civilného obyvateľstva, pokiaľ tieto podliehajú potom odsúdeniu súdmi brannej moci, ustanovujem, aby takéto trestné veci boly odovzdané súdom najbližšieho poľného veliteľstva /:Feldkomandantúr:/, ktoré prevezmú odsúdenie.

von Roques v. r.[392]
generál pechoty

Za správny preklad.
Bratislava, 28. august 1941.
Predseda hlav. poľ. súdu:
pplk. just. Fridrich Wirth v. r.

Guľaté razítko: Hlavný poľný súd.

Za správnosť opisu:
S. V. 6. september 1941

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-7

391 A. Hitlera.

392 Gen. pechoty Karl von Roques.

DOKUMENT 31

1941, júl 20. Chyriv.

Úradné hlásenie slovenského etapného veliteľstva o situácii a politických náladách civilného obyvateľstva vo vzťahu k okupačnej moci v ukrajinskom meste Chyriv.

Skupina Chyrow[393]
Príl. č. 1 k čís. 114/Taj. 1941

Úradné hlásenie.

Vyšetrovaním všeobecnej situácie a nálady obyvateľstva v Chyrove bolo zistené toto:

1./ Chyrovské obyvateľstvo je priamo nadšené terajším režimom, možno konštatovať, že doterajšie opatrenia, ktoré boly tuná nemecko-slovenskou vojenskou správou zavedené, radostne víta. Nakoľko obyvateľstvo Chyrova je prevažnou väčšinou z robotníckych vrstiev a práve pri dnešnom stave nezamestnanosti a nedostatku prostriedkov k výžive je starosťami utrápené a v tomto smere, t. j. zárobkových a vyživovacích nedostatkov, začína v menšom merítku prejavovať určitú pochybnosť nad skorým riadnym chodom týchto spomenutých nedostatkov /t. j. odstránenia nezamestnanosti zárobkových a vyživovacích prostriedkov/.

2./ Tieto všetky nedostatky, ktoré sa t. č. prejavujú, tunajšie obyvateľstvo pripisuje tieto nedostatky za vinu bývalému SSSR režimu a v žiadnom smere a tiež za žiadnych okolností si nepraje boľševického vedenia, aby sa na toto územie vrátilo.

3./ Čo sa týka chyrovského obyvateľstva k Veľkonemeckej ríši , je dosť srdečný pomer a na každom kroku je počuť ako obyvateľstvo s nadšením a srdečnosťou o Veľkonemeckej ríši rozpráva.

4./ Pomer obyvateľstva k nemecko-slovenskej armáde je viac ako srdečný, lebo ako počuť medzi obyvateľstvom, že tunajší ľud môže ďakovať za svoje oslobodenie od boľševického pekla, len nemecko-slovenskej armáde. V nemecko-slovenskej armáde vidí tunajší ľud svoje vykúpenie.

5./ Vyvíjanie politickej činnosti a organizovanie tunajšieho obyvateľstva je minimálne, /ba lepšie povedané žiadne/. Nakoľko v tunajšom okolí je tak veľký nedostatok inteligencie, že je medzi obyvateľstvom obava, že tunajšia neskúsená inteligencia na zavedenie a udržanie poriadku a bezpečnosti osôb a majetku je v pravom slova zmysle neschopná. Preto sa medzi obyvateľstvom povráva, že bolo by načim, aby buď slovenské, alebo nemecké vojenské úrady zaviedli organizovanie a riadny chod verejného života v tomto mieste.

V Chyrowe dňa 20. júla 1941.

(dva nečitateľné podpisy)

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-37-3

393 Myslí sa slovenské etapné veliteľstvo obsadeného okupovaného sovietskeho územia v Chyrive (krycie meno Koloman).

DOKUMENT 32

1941, júl 22. Medzilaborce.

Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované Veliteľstvu divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa vojakov pri návrate z východného frontu.

Policajná skupina Medzilaborce. Medzilaborce dňa 22. júla 1941.
Č. j. 8/41. dôv.
Nálada medzi vojakmi a obyvateľstvom – poznatky a závady. DÔVERNÉ

Voj. oblastné velit.[394] /obranný dôst./
v Prešove.

Dľa nášho zistenia v Medzilaborciach, pri nastupovaní a vystupovaní vojska, nakladaní a vykladaní materiálu z vlaku, prejavujú dôstojníci najväčšiu starostlivosť o sverené im mužstvo a materiál. Ďalej sa dôstojníci k mužstvu chovajú vzorne, čo sa vojakom viditeľne páči a odmeňujú to naprostou poslušnosťou a sebakázňou. Toto zistenie sme mali nielen v Medzilaborciach, ale aj na naších všetkých doterajších cestách.

V poslednej dobe vojaci vracajúci sa z frontu rozprávali medzi sebou, že im bol žold vyplácaný v nemeckých markách, s ktorými majú ťažkosti pri nakupovaní či už za hranicami, alebo doma. Oni vraj peniaze potrebujú každodenne a ďaleko lepšie by sa im hodili slovenské peniaze.

Vojaci, ktorí prišli do Medzilaboriec v nedeľu dňa 20. júla 1941 rozprávali medzi sebou, že keď ich autokolona prechádzala zázemím, bolo na túto autokolonu v dvoch prípadoch strelené celými davkami z guľometu. Vojaci z tejto strelby obviňovali ukrajinských židov s ktorými by sa vraj mal v obsadenom území urobiť rázny a prísny poriadok. Ináč medzi vojakmi badať krajne protižidovskú náladu a často počuť reči, že by sa malo vojsko pomstiť na židoch za barbarské počínanie a jednanie židov v Rusku.

Dňa 21. júla boli v Medzilaborciach odvody židov do pracovných táborov.[395] Toto počínanie úradov vojaci a arijské obyvateľstvo veľmi schvalovalo. Vojaci však ani toto opatrenie proti židom nepovažovali za dosť prísne a rozprávali, že so židmi sa u nás musí ráznejšie jednať, lebo židia sa vraj naším vojakom, idúcim na front, vysmievali. Takmer všetci vojaci, vracajúci sa z frontu, rozprávajú o prípade, ako bol jeden čatár našej armády odsúdený poľným súdom na 18 mesiacov za zastrelenie žida.[396] Vojaci tento trest považujú za veľmi krutý a zaujímajú stanovisko, že onen čatár nemal byť vobec potrestaný, lebo židia ešte aj teraz v obsadenom území provokujú a ohrozujú naších vojakov.

394 Veliteľstvo divíznej oblasti 2.

395 Pozri poznámku 387 v dok. 29.

396 Pozri poznámku 205 v dok. 8.

Na stráž!
[v.r. Vojtech Šmanko, Alojz Nemeček, Jozef Fabuš]

Dostane: Velit. Ladislav, II. odd.,
Voj. oblastné velit. /obranný dôst./ v Prešove,
Ústredňa štátnej bezpečnosti v Bratislave.
[odtlačok pečiatky Veliteľstva 2. divíznej oblasti o evidovaní spisu dňa 24. VII. 1941 pod č. 21 723]

VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41-95/5/14 - 6

DOKUMENT 33

1941, júl 23. Drohobyč.

Situačné denné hlásenie Veliteľstva 2. divízie armádnej skupiny adresované Veliteľstvu armády o náladách v radoch slovenského vojska a vyšetrovaní svojvoľných násilností (najmä proti Židom) zo strany miestnych ukrajinských milícií.

Veliteľstvo 2. divízie. SV, 23.VII.1941.
Č.j. 3790 dôv. 2. odd. 1941.
Predmet: Situačné denné hlásenie Velitelstvo armády
zo dňa 23. VII.1941 2. oddelenie

SV

1. Nálada, fyzický a zdravotný stav a kázeň: Fyzický a zdravotný stav u podriadených jednotiek je dobrý, u niektorých jednotiek až pridobrý. Kázeň je taktiež dobrá.

Niektoré jednotky hlásia zhoršenie nálady.

Spoj. prápor 2 hlási, že nálada mužstva po prepustení záložníkov sa značne zhoršila. Príčina zhoršenia javí sa v tom, že mužstvo nevidí dosť jasne dôvod, pre ktorý je v poli; zvlášť u súkromníkov, ktorí majú doma vlastné podniky a nemôžu tie prevádzať.

II/2 del. odd. hlási, že záložné mužstvo je nespokojné preto, že v dopisoch, ktoré dostáva z domova, dozvedá sa, že vyživovacie príspevky jeho rodinám neboly dosiaľ vyplácané. Jeho jedinou túžbou je vrátiť sa domov, do zázemia, aby prácou svojich rúk mohlo zabezpečiť obživu svojich rodín.

Zdrav. rota 2 hlási, že podľa došlých listov z domova je vidieť, že väčšina mužstva žije vo veľmi chudobných pomeroch, lebo skoro v každom dopise sa manželky alebo rodičia sťažujú na zanedbanú poľnohospodársku prácu a majú obavy, že nastávajúcu žatvu nedostanú pod strechu. O stav vojny so Sovietmi sa mužstvo málo stará, vždy stoja v popredí domáce pomery.

III/6 p. práp. hlási, že zlá strava, listy z domova a vedomie, že odvodný ročník 1938 je už doma, pôsobí nedobre na mužstvo. Dobrú náladu udržuje všeobecné presvedčenie, že v najbližšej dobe nastane demobilizácia.

2. Chovanie sa ukrajinského obyvateľstva k našim jednotkám:

Podľa hlásenia Zdravotníckej roty 2 chovanie sa ukrajinského obyvateľstva k nám je miestami veľmi priateľské, ale miestami chladnejšie. Chladnejšie chovanie sa vysvetľuje tým, že obyvateľstvo videlo v boji len nemecké jednotky, kdežto naše prišly vraj len dobytý kraj obsadzovať.

3. Zvláštne udalosti.

Podľa hlásenia III/4 p. práp. zo Sambora[397] tamojšie Ortskommando[398] oznámilo veliteľstvu strážneho oddielu, že v obciach nablízku Sambora došlo k viacerým nedovoleným činom. Súčasne strážny prápor bol požiadaný zistiť vinníkov.

Vyšetrovanie prevádzali 3 hliadky slovenského strážneho oddielu v Sambore s týmto výsledkom:

1. hliadka prevádzala vyšetrovanie v Torhanowice[399] s negatívnym výsledkom.

2. hliadka zistila, že v obci Janów[400] bolo zabitých 8 ľudí/židov. pôvodu/. Vražda bola prevedená v noci z 15. na 16. VII. 1941. Previedli ju príslušníci milície z Janów. Páchateľov v počte 11 osôb hliadka zadržala a odovzdala posádkovému veliteľstvu v Sambore.

3. hliadka vyšetrila zabitie 4 Židov a 1 Ukrajinky v Mondre[401] a zabitie 4 Židov v obci Zawadki[402]. Zavraždenia previedla milícia z Janów. Inciátorom vrážd bol veliteľ milície z obce Falsztýn[403] Ivan Kusín a Gavruk Vasil z Janowa. Hliadka zadržala veliteľa Kusína z Falsztýna a ďalších 2 mužov tiež z Faldštýna, ktorí sa tiež zúčastnili na vraždení.

Vyšetrovaním sa zistilo, že pôvodcom všetkých vrážd bol veliteľ milície Kusín z Feldstýna, ktorý dal rozkaz k vraždeniu. Všetci účastníci na vraždách boli zadržaní, odovzdaní Ortskommandantúre v Sambore k ďalšiemu vyšetrovaniu aj s hlásením a s príslušnými protokolmi. Všetkých zadržaných bolo 14. Z nich väčšina je členmi milície. Sú zaistení v zajateckom tábore v Sambore.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. Malár August.[404]
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Armádneho veliteľstva o evidovaní spisu dňa 24. VII. 1941 pod č. 6238]

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-36-1
LACKO, M. (ed.). Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 155-156.

397 Ukrajinsky Sambir.
398 Miestne veliteľstvo.
399 Ukrajinsky Torhanovyči.
400 Asi Ivaniv.
401 Asi Murovane.
402 Ukrajinsky Zasadky.
403 Neidentifikované.
404 Augustín.

DOKUMENT 34

1941, júl 25. Berlín.

Úryvok zo záznamu aktov na OKW/Ausland, v ktorom je zaznamenaný telefonát s náčelníkom DHM gen. pech. Paulom von Ottom o navrhovanej reorganizácii slovenskej poľnej armády.

Ausl. IX L Berlin, den 25. 7. 41

Aktenvermerk.

1.) 10.00 Uhr:

Telefonischer Anruf von General Otto, Deutsche Heeresmission in der Slowakei, Pressburg:

Die Stärke der slowakischen Wehrmacht beträgt zur Zeit:

1 schnelle Brigade (Pilfousek) mit ca. 4000 Köpfen und

2 Divisionen zur Durchführung von Sicherungsaufträgen. Dazu einzelne Formationen (1 schweres Artl. Regiment, mehrere Eisenbahn-Pionierkompanien und Nachrichtenzüge). Die Gesamtstärke umfasst etwa 50 000 Köpfe.

General Otto strebt an, die schnelle Brigade durch Auffüllung aus den beiden Sicherungs-Divisionen zu einem Kampfverband in Divisionsstärke auszugestalten und die beiden Divisionen zu einer Sicherungsdivision zusammenzulegen.

Die Gesamtstärke würde, wenn diese Umbildung erfolgt, 32 000 Köpfe betragen. Damit sei die Grenze der materiellen Möglichkeiten für die Slowakei erreicht. – General Otto wird über die Att. Abt. GenstdH berichten.

2.) 10,15 Uhr:

Die vorstehenden Angaben Oberstl. v. Mauch i. V. für Oberstlt. v. Plötz (L) auf dessen telefonische Anfrage vom 24. 7. 41 telefonisch mitgeteilt.

3.) ZdA. Slowakei/Band 7

(nečitateľný podpis)

Zahr. IX L Berlín, 25. 7. 41

Záznam aktov.

1.) 10.00 hodín:

Telefonát generála von Otta, Nemecká vojenská misia na Slovensku, Bratislava:

Sila slovenskej brannej moci predstavuje momentálne:

1 rýchla brigáda (Pilfousek) s približne 4000 mužmi a

2 divízie k realizácii bezpečnostných požiadaviek. K tomu jednotlivé formácie (1 ťažký del. pluk, viacero železnično-pionierskych rôt a spojovacích čiat).

Celková sila zahŕňa asi 50 000 osôb.

General Otto sa usiluje doplnením rýchlej brigády z oboch zaisťovacích divízií sformovať bojový zväzok v sile divízie a z obidvoch divízií poskladať Zaisťovaciu divíziu.

V prípade úspechu tejto prestavby by celková sila predstavovala 32 000 mužov. Tým sa dosiahnu hranice materiálnych možností pre Slovensko. – General Otto sa informuje cestou oddelenia atašé na Generálnom štábe pozemného vojska.

2.) 10, 15 hodín:

Vyššie uvedené informácie telefonicky oznámil pplk. v. Mauch v zastúpení pre pplk. v. Plötza (L) na jeho telefonický dopyt z 24. 7. 41.

3.) ku spisom Slovensko/zväzok 7

(nečitateľný podpis)

BA – MA Freiburg, Bs. RW/5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, As. 445

DOKUMENT 35

1941, júl 25. Velykyj Ľubiň.

Obežník veliteľa slovenskej poľnej armády s prekladom inštrukcií veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh o postupe pri odzbrojovaní a ozbrojovaní miestnych ukrajinských milícií.

Armádne veliteľstvo. SV., 25. júl 1941.
Č. 6236/Dôv. 2. oddel. 1941.
Vec: Ukrajinská milícia – upravenie.

Podľa rozdeľovníka.

Dodatkom k ustanoveniam, ktoré doposiaľ vyšli, nariaďuje Bfh. rückw. H. Geh[405]. Süd[406] ohľadne ozbrojenia a odzbrojenia ukrajinskej milície nasledovné:

1/ Teritórium veliacej oblasti Bfh. rückw. H. G. Süd považuje sa všeobecne za vyčistené. Obyvateľstvo musí byť poľnými veliteľstvami vyzvané hrozbou potrestania, aby všetky zbrane odovzdali, i tie, ktoré sú v majetku ukrajinskej milície. Veliteľstvá ustanovia miesto, na ktorých odovzdané zbrane a munícia má byť zhromaždená a zariadi ich odovzdanie do zberní ukoristeného materiálu.

2/ Kde, podľa presvedčenia obyvateľstva, oblasť alebo obec nemôže byť považovaná za vyčistenú, musí jednať nasledovne:

a/ na miestach doposiaľ nevyčistených musí byť odovzdanie zraní a munície úplne prevedené,

b/ k ochrane obyvateľstva môžu byť miestnej milícií vydané pušky a 10 nábojov pre každú pušku a to najviacej 10 % z počtu milicionárov /v menších obciach podľa potreby i viac/.

3/ Zbrane, ktoré majú byť milíciám v nevyčistených oblastiach vydané, môžu byť uschované len v obciach so stálymi miestnymi veliteľstvami.

Za prechodného obsadenia obcí v nevyčistenom území musia byť zbrane pre milíciu dotyčnou voj. jednotkou uschované pod voj. dozorom a pri odchodu voj. jednotiek musia byť odovzdané najbližšiemu stálemu miestnemu veliteľstvu. Kedy môžu byť zase milíciám vydané, rozhoduje dotyčný veliteľ miestneho veliteľstva podľa situácie v tejto oblasti. Stále miestne veliteľstvo vedie zoznam všetkých príslušníkov ukrajinskej milície v jeho oblasti rozdelene podľa obcí.

Toto veliteľstvo ustanovuje tiež silu milície a počet prípadne ozbrojených podľa odst. 2/. Mimo pušku a pištoľ nie je dovolené iné zbrane vydávať.

4./ Stále – miestne veliteľstvá sú zodpovedné, aby všetky novoubytované, lebo prechodiace voj. jednotky dostali toto nariadenie na vedomie.

405 Správne Geb.

406 Befehlshaber rückwärtiges Heeresgebiet Süd – veliteľ Zadnej vojenskej oblasti Juh.

Dostane: 1. div. x 25, 2. div. x 25, VVZ., del. pluk 12 x 4, rota tankov 11, rota KPÚV 12, rota PA., pion. práp. 11, spoj. práp. 11, arm. zbroj. park 11, intend. park 11, vet. ambul. 11, arm. nemocnica 11, arm. spoj. park 11, jazd. skup. 1, jazd. skup. 2, rýchla brigáda x 17, zadné vel. Chyrov[407].

Za správnosť:

[v.r. pplk. Tatarko]

Veliteľ armády:
v z. gen. Anton Pulanich v. r

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-3

407 Chyriv.

DOKUMENT 36

1941, júl 25. Prešov.

Hlásenie Veliteľstva divíznej oblasti 2 adresované MNO o situácii na okupovanom území ZSSR. Upozorňuje sa tu na represálie zo strany miestneho obyvateľstva voči židovskej minorite a na jeho správanie sa voči okupačným armádam.

Veliteľstvo 2. divíznej oblasti — Prešov 25. júl 1941.
Čís. 21.730/dôv. O.d.1941.
Vec: Poznatky z obsadenej časti SSSR
z hľadiska obranného.

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie,
Bratislava.

Získané poznatky z obsadenej časti SSSR hlásim:

1./ Židovská otázka:

Na východ od Sanoku, na čiare Usztrziky[408] – Chyrov[409] – Sambor[410] – Drohobycz[411] je v každej obci dostatok Židov. Nápadne veľký počet Židov je v Usztrziky, kde sa už tvoria pracovné skupiny Židov a Židoviek. Pracovné skupiny Židoviek rozdeľujú na skupiny mladších a starších. Židovky vo veku od 15 – 25 rokov pracujú na poľných prácach.

Nenávisť obyvateľstva proti Židom je veľká. V niektorých obciach vykonalo obyvateľstvo po ústupe sovietského vojska na Židoch ortiel smrti. Cez to všetko Židia chovajú sa ale dosť voľne a stoja po skupinkách a rozprávajú sa medzi sebou celé hodiny, pričom zdržanlivo, skoro nenávistne sa chovajú k prechádzajúcim slovenským vojakom.

Dotazom i pozorovaním bolo zistené, že slovenskí vojaci sa nijako priamo nemiešajú do vnútorných otázok miestneho obyvateľstva a ani do otázky židovskej.

2./ Ukrajinská milícia:

Pretože bojujúce vojsko postupuje vždy hlbšie do vnútrozemia Ruska, boly urobené opatrenia rázu obranného k zamedzeniu sabotážnych činov. Vo väčších obciach, mestečkách a mestách vidieť skupiny Ukrajincov – milicionárov. Sú buď v uniforme, alebo bez nej. Niektorí majú i pušky a vykonávajú poriadkovú službu. Ukrajinci pokiaľ prejavujú národnú hrdosť, majú bielo žlté pásky na rukávoch.

Ukrajinská milícia sa len organizuje. Podľa vlastného postrehu, nie je ani k tejto službe veľká ochota. V obciach okolo Drohobyczu je organizovanie dosť nesnadné, nakoľko vycvičených milicionárov niet a nemajú k službe ani potrebnej ráznosti. V niektorých

408 Ukrajinsky Ustrzyki Dolne.
409 Ukrajinsky Chyriv.
410 Ukrajinsky Sambir.
411 Ukrajinsky Drohobyč.

obciach bolo dokonca nutné už niektorých milicionárov vytrieť so zoznamu, nakoľko títo svojim chovaním a smýšľaním nevyhovujú pre túto službu.

3. Ukrajinské hnutie – chovanie sa obyvateľstva:

Chovanie sa obyvateľstva voči slovenským vojakom je dobré. Nedá sa ale povedať, že by miestne ukrajinské obyvateľstvo, alebo poľské a ruské, prejavovalo nejakú veľkú radosť a náklonnosť k vojakom slovenským alebo nemeckým. Vzhľadom na veľký počet Židov v mestách ako aj iných nezodpovedných živlov, boly urobené niektoré ostré opatrenia. Na príklad: večer po 21.00 hod. je zakázané chodiť civilnému obyvateľstvu po ulici vôbec, dívať sa z okna po tejto hodine je zakázané a nočné stráže majú povinnosť každú osobu, ktorá sa díva z obloka v noci zatknúť hneď na mieste a zakročiť podľa vydaných rozkazov.

Celkove nutno zdôrazniť, že Ukrajinci hoci z počiatku prejavovali nejakú radosť nad oslobodením od bolševikov, v podstatnom čase sa chovajú rezervovane a tak sa zdá, že zaujímajú vyčkávacie stanovisko.

Samotnej aktívnej spolupráce či už s nemeckými, alebo slovenským veliteľstvom so strany obyvateľstva je veľmi málo. Naopak sa zdá, že v Drohobyczu už sa rozvíja v samotnom obyvateľstve nespokojnosť z obsadením kraja nemeckým a slovenským vojskom. Ide o protinemeckú a protislovenskú propagandu od Židov a komunistov.

Ukrajinské hnutie je t.č. malo aktívne a tak sa zdá, že niet ani schopných ľudí, ktorí by vedeli toto hnutie organizovať a dôkladne prevádzať. Miestne obyvateľstvo čaká vo všeobecnosti na rozhodnutie Nemcov.

4./ Spory ukrajinské – ruské:

Podla rôznych preverených a nepreverených zpráv miestne ukrajinské obyvateľstvo využilo neusporiadaný ústup bolševického vojska k tomu, aby sa taktiež pomstilo na činných členov komunistickej strany, ktorí po odchode bolševikov ostali doma. Sú zprávy, že v Drohobyczu, v Ľvove[412] a v Sambore vraždili Ukrajinci na stovky Židov, Rusov a Poliakov. O aké počty zavraždených ide, nebolo možné zistiť.

Medzi Ukrajincami tiež sa už nenávistne dívajú na odvážanie materialu či už nemeckými alebo slovenskými oddielmi. Skoro pri každej kasárni, skladisku alebo ináč cennom podniku stojí nenápadne jeden Ukrajinec ako pozorovateľ. Kým je vyslaný a komu hlási zistené skutočnosti nebolo zistené. Ide pravdepodobne o vnútornú organizáciu, ktorá je viac-menej samostatná a čaká na vývoj udalosti.

5./ Pomer slovenského vojska k obyvateľstvu:

Priamym pozorovaním bolo zistené, že slovenskí vojaci i dôstojníci nijako nezasahujú do čiste vnútorných vecí obyvateľstva. Túto spoluprácu ma iste vyhradené nemecké miestne veliteľstvo, ktoré vydáva i úpravy pre ďalší vývoj pomerov. Slovenskí vojaci sú napomocní pri udržovaní celkového poriadku v meste a to jednako dopravného i ochranného-či už službou na cestách alebo strážnou službou.

412 Ukrajinsky Ľviv.

So strany miestneho obyvateľstva doteraz nebolo pozorovať zaujatosť proti slovenským vojakom a taktiež sa nevyskytly také závady, ktoré by pomer vojska k civilnému obyvateľstvu kalily.

Dostane: MNO-obr. oddel. a vel. „Ladislav“ na vedomie.

Obranný dôstojník:
(nečitateľný podpis)

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 28. VII. 1941 pod č. 143716]

VHA Bratislava, f. 55, sign. 305-32-5
LACKO, M. (ed.). Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 199-201.

DOKUMENT 37

1941, júl 26. Velykyj Ľubiň.

Rozkaz zástupcu veliteľa armády gen. II. tr. Antona Pulanicha na zorganizovanie Zaisťovacej divízie.

Veliteľstvo Ladislav.[413] S.V., 26. júl 1941
Čís. 101.130 Taj./1. odd. 1941

Vec: Zaisťovacia divízia – sostavenie. Tajné.

Podľa rozdeľovníka.

Nariaďujem postavenie 1 zaisťovacej divízie (ZD):

I. ZD pozostáva z veliteľstva divízie a jednotiek podľa príl. čís. 1.[414]

II. Postavenie veliteľstva a ZD: viď prílohu čís. 2.[415]

Pri sostavovaní jednotiek riaďte sa týmito hľadiskami:

1.) Personálie:

Za veliteľov a na iné dôstojnícke miesta určujte, pokiaľ je to možné, len aktívnych dôstojníkov, okrem veliteľov prebytkov (prápory) a dobrovoľne sa hlásiacich dôstojníkov v zálohe, až potom ostatných dôstojníkov v zálohe.

Velitelia divízii dbajú, aby v poli boli využití dôstojníci – špecialisti, ako zdrav., vet., hosp., prov., zbroj., spoj. Nemá sa stať, aby mladší dôstojníci v zálohe od jednoho útvaru odišli, pokiaľ sú u iných útvarov starší dôstojníci tej istej kategórie.

S frekventantmi vysokej vojennej školy nepočítajte pri zaradení. Tak isto nezaraďujte dôstojníkov, ktorí majú už vyčkávacie osvedčenie, alebo oslobodenie od činnej vojenskej služby.

Na miesta určené pre mužstvo zaraďte napred všetko mužstvo prezenčnej služby a len potom mužstvo zálohy. Personálny stav niektorej správy je taký, že budú musieť zostať záložníci aj naďalej, pokiaľ nebudú vymenení.

2.) Jednotky:

Pri postavení tej-ktorej jednotky riaďte sa tým, aby každá nová jednotka bola

413 Veliteľstvo armády.

414 Prílohu nepublikujeme.
Podľa prílohy č. 1 Zaisťovacia divízia sa mala skladať z veliteľstva divízie (so štábnou rotou, štábnou autokolónou, oddielom poľného žandárstva, nižším poľným súdom a prokurátorom), peších plukov 101 a 102 (každý z nich mal mať dva pešie prápory, rotu kanónov proti útočnej vozbe, jazdeckú čatu a horskú kanónovú batériu), delostreleckého pluku 31 s delostreleckými oddielmi I/31 a II/31, jazdeckého priezvedného oddielu (dve jazdecké eskadróny), spojovacieho práporu, pionierskej roty, železničnej stavebnej roty, dvoch nákladných automobilových kolón, náhradného práporu, divízneho zbrojného parku, intendančného parku, poľných pekární, poľných jatiek, dezinfekčnej kolóny, poľnej nemocnice, zdravotníckej roty, pracovnej roty, poľnej pošty a veterinárnej ambulancie. Podľa vojnových tabuliek v súčastiach divízie malo byť zaradených celkom 8 856 vojakov, z toho 373 dôstojníkov, 136 rotmajstrov a 8 347 príslušníkov mužstva. Vo výzbroji divízie malo byť: 4 025 pušiek, 1 786 pištolí, 160 guľometov vz. 26, 40 guľometov vz. 24, 8 mínometov 8 cm vz. 36, 8 kanónov 7,5 cm vz. 15, 24 kanónov 3,7 cm a 36 ľahkých húfnic 10 cm vz. 14/19.

415 Príloha sa nepublikuje.

pokračovaním niektorej predošlej jednotky. Ide tu hlavne o vel. plukov, práporov a stotnín, aby netrpel chod administratívnej a hospodárskej služby.

Jednotky (prápory a stotniny) organizujte pokiaľ možno podľa príslušnosti náhradných telies.

3) Materiál:

Každá nová jednotka má predpísané stavy osôb, zbraní, koní, vozidiel podľa tabuliek 3-6. S prebytočným mužstvom a materiálom naložte takto:

a.) u pechoty:

V rámci p. pl. 1-6 zostanú prebytočné 2 veliteľstvá plukov a 9 práporov. Tieto veliteľstvá plukov si ponechajú hospodárske správy. Prápory, ktoré netvorily kostru pre niektorú novú jednotku, utvoria si svoj štáb zo zbytkov dôstojníkov a mužstva a ponechajú svoje organické stotiny s veliteľmi, určenými z dôstojníkov v zálohe. Podriadení dôstojníci sú tí, ktorí neboli zadelení do nových jednotiek. Do týchto stotín shromaždia sa a zadelia sa všetky osoby, kone, zbrane, vozidlá, ktoré sa staly prebytočnými u ostatných jednotiek. Pomerné rozdelenie na stotniny tak osôb, ako materiálu, je vecou veliteľov plukov a práporov.

Takto utvorené prápory a vel. plukov sú pripravené vo svojich doterajších stanovištiach na ďalšie rozkazy.

Pri eventuálnom odsune do zápolia odvedú velitelia prebytočných práporov a stotnín svoje jednotky do zápolia a tam ich likvidujú.

b.) u delostrelectva:

U delostrelectva sa stane prebytočným vel. del. pl. a 2 oddiely, ďalej 2 oddiely del. pl. 2. Del. pluk 31 vyberie si všetky voj. kone, pokiaľ to zdravotný stav a akosť koní horských batérii dovoľuje a z prebytočných oddielov a batérii sostavia sa 2 odsunové oddiely u každého pluku podľa tých istých hľadísk ako u pechoty.

c.) u jazdectva:

Jazdecká skupina 2 sa celá presunie do zápolia, kde likviduje podľa osobitného rozkazu.

d.) Náhradný prápor:

Postaví sa v mieste stanovišťa vel. p. pl. 1. O koncentráciu rôt postará sa veliteľ ZD, len čo mu búdu hlásiť jednotky pohotovosť.

e.) Ostatné jednotky zbraní a správ:

Postavia sa podľa osobitných rozkazov.

III./ Likvidácia jednotiek:

Likvidáciu vel. 2. div. vykoná doterajší náčelník štábu pplk. gšt. Ján Krnáč. Po postavení nových jednotiek a po odsune prebytočných jednotiek si vyžiada ďalšie rozkazy od veliteľstva „Ladislav".

IV./ Veliteľská pôsobnosť"

Veliteľ ZD prevezme velenie nad jednotkami ZD dňom dosiahnutia hotovosti týchto.

V./ Vykonanie:

Uvedené zmeny reorganizačné začnite prevádzať ihneď. Na reorganizáciu dozerajú doterajšie veliteľstvá 1 – 2. divízie. Postavanie jednotlivých jednotiek hlásia denne do 08.00 hodín veliteľstvu "Ladislav" a to tak jednotiek ZD ako aj jednotiek podľa č. II, odst. 3. V hlásení vždy uvedú meno novej jednotky, mená veliteľov do stotnín vtom, výkaz počtu a personálne a materiálne nedostatky.

VI./ V tabuľkách č. 3 – 6[416] sú uvedené počty jednotiek, ktoré majú jednotky dosiahnuť. Pokiaľ jednotky majú hipomobilné trény doteraz a majú podľa nových počtov predpísané motor. vozidlá, ponechajú si doteraz predpísané hipomobilné trény do doby, kým dostanú motorové vozidlá.

Pri organizovaní jednotiek berte za základ mob. tabuľky, ako vodítko. Pripojené tabuľky slúžia k hrubej orientácii o celkovom počte osôb, koní a materiálu.

VII./ Munícia:

Zrušené a prebytočné jednotky ponechajú si túto muníciu:

1./ pre pušku: 15 rán

2./ pre pištoľ: 24 rán

3./ ostatné strelivo složia v stanovištiach peších plukov 101 a 102 a del. oddielov podľa rozkazov vel. 1. – 2. div., ktoré zariadia stráženie až do odsunu.

VIII./ Pokiaľ niektorá jednotka nemá pripojené tabulky, zostane na vojnovom počte doterajšom, alebo bude organizovaná podľa osobitných rozkazov.

IX./ Veliteľom prebytočných vojsk je plk. pech. Pavol Kuna. Jeho štáb tvorí zbytok veliteľstva 2. divízie, pplk. gšt. Koloman Brezány a skupina Chyrow.[417] SV je totožné SV. 2. divízie.

Velitelia prebytkov:

1. div.: pplk. pech. Stojan,[418] p. pl. 2

2. div.: pplk. pech. Krakovský,[419]

Delostrelecké prebytky: mjr. del. P e r k o.[420]

Veliteľov práporov prebytočných vojsk určia velitelia 1. a 2. divízie.

Veliteľ armády:
zástupca:
gen. Pulanich
[v.r.]

[odtlačok Veliteľstva etapy o evidovaní spisu dňa 27. júla 1941 pod č. 195/41, taj. 1. odd., 7 príloh]

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1, inv. č. 1/2-2-10

416 Tabuľky č. 3 – 6 sa nepublikujú.

417 Ukrajinsky Chyriv.

418 František Stojan.

419 František Krakovský.

420 Emil Perko.

DOKUMENT 38

1941, júl 26. Chyriv.

Hlásenie etapného veliteľstva (krycie meno Koloman) pre veliteľstvo slovenskej poľnej armády o správaní sa ukrajinskej milície v Chyrive a zásahoch do jej zloženia.

Veliteľstvo Koloman[421] SV. 26. júl 1941
Č.: 186/1941-Taj.

Vec: Zrušenie milície v Chyrowe[422]
a ustanovenie novej milície
s poznatkami – hlásenie

Príl.: 1

Veliteľstvo Ladislav,[423]
2. oddel.

Poľná pošta 16

Hlásim, že som dňa 20. júla 1941 pod čís. 111/Taj.1941 predložil seznam členov milicie pre Chyrow s príslušnými posudkami.

Nakoľko ustanovení milicionári svoju službu zneužívali tým, že proti zákazu, občanov väznili, týrali a zabavovali hnuteľnosti, pozbavil som ich dňa 24. júla 1941 /po náležitom vyšetrení všetkých prehmatov/ ich funkcie a ustanovil som nových členov milicie z vybraných a naprosto spoľahlivých obyvateľov mesta Chyrowa. Pre výkon služby, podriadil som ich poľnému žandárstvu slovenského vojska. Zoznam nových členov Chyrowskej milície prikladám.

Čo sa týka nálady občianstva chyrowského kraja, hlásim tieto poznatky:

1./ Politickú činnosť obyvateľstvo neprejavuje žiadnu.

2./ Obyvateľstvo rado by si teraz, po odchode bolševíkov[424], vyrovnalo rôzne osobné účty a je treba, aby bolo vedené silnou autoritatívnou rukou. Členovia milície, ktorí sa regrutujú skoro výhradne len z Ukrajincov, prenasledujú Poliakov a tým im splácajú zdanlivé krivdy, ktoré boly na nich páchané bývalým poľským režimom.

Mám obavu, že keď po odchode nášho vojska z tohoto kraja nebudú učinené potrebné bezpečnostné opatrenia zo strany nemeckej, dôjde k násilnostiam, podpaľač-

421 Krycí názov Veliteľstva etapy v Chyrive.

422 Ukrajinsky Chyriv.

423 Krycí názov Veliteľstva armády.

424 Správne boľševikov.

stvu prípadne i k vraždám. Bude teda treba ešte pred prípadným našim odchodom postarať sa včas o organizovanie civilnej bezpečnostnej služby.

Veliteľ Koloman:
pplk. pech. František Krakovský:
[v.r.]

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 2, sign.14

DOKUMENT 39

1941, júl 28. Velykyj Ľubiň.

Obežník veliteľa slovenskej poľnej armády s prekladom rozkazu veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh ohľadne stráženia zadnej hranice operačnej oblasti okupačných vojsk.

VELITEĽSTVO ARMÁDY — SV 28/7 1941 o 10. 00 hod.
Č. 107.285/Taj. 3.odd.41.
Vec: Rozkaz ohľadom prevedenia uzáveru a stráženia hraníc. — Podľa rozdeľovníka.

Uverejňujem rozkaz veliteľa zadného nemeckého armádneho priestoru Juh oddel. I. /č. 1004/41 Taj. Zo dňa 23/6 1941 vo výťahu na vedomosť.

Pri strážení zadných hraníc operačnej oblasti /vých. hranica Gen. Gouvernementu/ bolo zistené, že ustanovenia ohľadne uzavretia hraníc sa obchádzajú.

Z toho dôvodu sa pre oblasť zadnej nemeckej armádnej skupiny Juh nariaďuje:

I. Zaisťovacie divízie pečujú o to, aby v oblasti podliehajúcej ich právomoci, bolo všade dodržované toto nariadenie:

1/ Zadné hranice operačnej oblasti môžu prekročiť:
- a/ príslušníci nemeckej brannej moci a zbrane SS,
- b/ príslušníci na roveň postavení nemeckej brannej moci, úradníci zasadených jednotiek a organizácií /poriadková polícia, finančná stráž, technické pomocné zbory, pracovná služby, organizácia Todt[425], dobrovoľné sanitné sbory, ríšske železnice, NSKK, NSFK, NSD/,
- c/ príslušníci osobitných veliteľstiev, osobitných skupín a ochrannej polície /SD/,
- d/ príslušníci vyšších SS, veliteľstiev a velit. polície u veliteľstva zadných vojenských oblastí, podriadených silám ochrannej polície,
- e/ majitelia priepustiek Ost., ktorí sú viazaní na pevné prikázané prechody hraníc.

2/ Od povinnosti vykazovať sa pri prechode hraníc sú oslobodení:
- a/ generáli a úradníci v hodnosti generála,
- b/ osoby podľa bodu 1 / a – d v uzavretých útvaroch, počínajúc čatou a kolónou 4 vozidiel/.

Jednotlivci podľa bodu 1 a - d musia sa pri prekračovaní hraníc vykázať okrem knižky pôžitkov alebo potvrdenia od jednotky ešte služobnou legitimáciou opatrenou podobenkou. Príslušníci brannej moci, ktorí

425 Organisation Todt – názov dostala podľa svojho zakladateľa Fritza Todta. Predstavovala paramilitantnú organizáciu, ktorej súčasť tvorili stavebné oddiely organizované podľa vojenského vzoru. Tie boli nasadzované na stavebné práce pre vojsko najmä v oblastiach obsadených Nemeckom.

cestujú v civile a nemajú žiadneho potvrdenia od jednotky /útvaru/, musia vedľa knižky pôžitkov vykázať úradnú legitimáciu, ktorá je opatrená podobenkou.

3/ Utečenci a osoby, podozrelé zo špionáže, musia byť pri prekročení hraníc zadržané a odovzdané veliteľstvu miestnej polície alebo SD.

4/ Poľskí vojaci, utekajúci z ruského zajatia, musia byť odovzdaní veliteľstvu miestnej polície alebo SD a cestou týchto predaní do najbližšej zberne zajatcov. Takéto zberne sú: Redimno,[426] Jaroslaw.[427]

5/ Spoluvezenie a odosielanie tovaru z operačného pásma /oblasti/ do domova prostredníctvom osôb, uvedených v bode ad 1 a – b, nepodlieha clu.

6/ Vozenie alebo odosielanie tovaru pre obchod /obchodné účely/ je zakázané.

7/ Každý civilista od 15 rokov vyššie, ktorý chce prekročiť hranice, musí mať priepustku podľa príslušného vzoru.

8/ Táto priepustka platí len spoločne s legitimáciou, ktorá je v priepustke.

9/ Deti v doprovode dospelých musia byť uvedené na zadnej strane priepustky jednej z doprevádzajúcich osôb s príslušnými osob. dátami. Tento dodatok musí byť ako aj všetky ostatné dodatky a opravy opatrené podpisom, hodnosťou a služobnou pečaťou úradu vydávajúceho priepustku.

10/ Deti, cestujúce samostatne, musia mať priepustku.

11/ Transporty sú vedené veliteľom transportu, ktorý má priepustku. Ostatné osoby transportu sú uvedené na sozname, ktorý obsahuje meno, dátum narodenia a druh legitimácie. Soznam musí byť opatrený podpisom a pečaťou úradu, ktorý vystavil priepustku.

12/ Priepustky môžu byť vystavené len úradom, ktorý vydáva priepustky u OKH.

13/ Všetkým ostatným vojenským a civilným úradom je vystavovanie priepustiek, ako aj vystavenie priepustiek každého druhu k pricestovaniu a odcestovaniu a k prechodu operačnej oblasti zakázané.Osobám bez predpísanej priepustky, bez ohľadu na osobu a na pomýšľaný cieľ cesty, musí byť zamedzené vkročenie alebo opustenie operačnej oblasti. Proti nariadeniu vystavené priepustky, ktorými sa vykázaly, musia byť odobrané a zaslané najbližšiemu úradu, ktorý priepustky vystavuje s patričnou zprávou. V ostatnom viď odsek 3 – 4.

14/ Falšovateľov a majiteľov falošných priepustiek treba zatknúť a odovzdať SD.

15/ Dôstojníci úradu, ktorý vystavuje priepustky, sú oprávnení kontrolovať a poučovať pohraničné stráže.

16/ Priepustky k pricestovaniu a opusteniu operačnej oblasti sa vystavujú len

426 Poľsky Radymno.

427 Poľsky Jarosław.

takým osobám, ktoré musia pricestovať alebo odcestovať z vojenských, politických alebo hospodárskych dôvodov.

Žiadateľ musí so žiadosťou predložiť:

a/ pri cestách politického záujmu potvrdenie o nutnosti jedným z najvyšších ríšskych úradov,

b/ pri cestách vojenského rázu povolávacie lístky alebo potvrdenie o nutnosti cesty, ktoré vystavil vojenský úrad.

17/ Priepustky sa vystavujú buď pre jedno prekročenie hraníc alebo pre jedno prekročenie hraníc tam a späť, alebo pre častejšie sa opakujúce prekročovanie hraníc.

18/ Každé prekročenie hraníc musí byť potvrdené vybavujúcim úradom na zadnej strane priepustky a udaním času a miesta.

19/ Upotrebené priepustky musia byť odobrané, na prednej strane červenou ceruzou prečiarknuté a služobnou cestou na konci mesiaca odoslané priepustkovému úradu Ost. IV.

II. 1/ Samostatne cestujúce osoby ad 1 a – d musia byť opatrené okrem knižky požitkov výkazom /prehlásením/ jednotky alebo služobným potvrdením veliteľa jednotky, z ktorého je jasne vidieť meno majiteľa a event. osoby, ktoré ho doprevádzajú, číslo poľnej pošty, deň prekročenia hraníc a účel cesty.

2/ Títo jednotlivci smejú zo zadnej oblasti armádnej skupiny[428] Juh vyviezť len zbožia pre vlastnú potrebu, o ktorom môžu bezpečne dokázať pravý spôsob získania a ktoré v jednotlivých prípadoch nesmie prekročovať cenu jedno mesačných požitkov. /Potvrdenie od veliteľa útvaru, ako aj preskúšania tovaru je potrebné/.

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 1, sign. 2

428 Správne Skupiny armád.

DOKUMENT 40

1941, júl 28. Vodcov hlavný stan (pravdepodobne pri meste Kętrzyn).

Záznam náčelníka OKW poľného maršala Wilhelma Keitela o postoji Adolfa Hitlera k návrhu na reorganizáciu slovenskej poľnej armády. Jedna príloha.

Oberkommando der Wehrmacht F. H. Qu., den 28. 7. 41

Nr. 01541/ 41geh. WFSt./Abt. L (I. Op.)

17 Ausfertigungen
15. Ausfertigung

Bezug: Anliegender Gesandtschaftsbericht Pressburg. Meldung des General Otto über seine Besprechung mit dem slowakischen Staatspräsidenten.[429]

Zu den slowakischen Absichten hat der Führer[430] folgendes entschieden:

1.) Dem Wunsch der Slowakei, weiterhin mit hierzu geeigneten Teilkräften einen aktiven Beitrag zum Kampf gegen Sowjetrussland zu leisten, wird zugestimmt, ebenso der Absicht, den Sicherungsdivisionen frontverwendungsfähige bewegliche Kräfte zur Verstärkung der teilmotorisierten Brigade auf etwa Divisionsstärke zu entnehmen. Zur Erhaltung der materiellen Einsatzbereitschaft dieses Verbandes sind unsererseits die gebotenen Aushilfen zu leisten.

2.) Das slowakische Heer kann, wie vom Staatspräsidenten vorgesehen, unter Zusammenlegung der beiden Sicherungsdivisionen auf eine Division derart umgegliedert werden, dass die dem Friedensetat entsprechende Einsatzstärke von 32 000 Mann erreicht wird.

An den Staatspräsidenten ist die Bitte zu richten, dass auch während der im Einsatzgebiet erfolgenden Umgliederung die Sicherung des zugewiesenen Raumes gewährleistet bleibt. Dabei ist Wert darauf zu legen, dass die slowakischen Sicherungskräfte Aufgaben erhalten, durch die sie tatsächtlich voll ausgelastet sind.

3.) Im Interesse einer geordneter Kriegswirtschaft der Slowakei ist baldige Entlassung der weder an der Front noch für Sicherungsaufgaben eingesetzten Kräfte erwünscht.

Der Chef des Oberkommandos der Wehrmacht
gez. Keitel

[...]

Anlage zu OKW/WFSt./ Abt. L (I. Op.)
Nr. 01541/ 41 geh. v. 28. 7.

429 Jozef Tiso.

430 Adolf Hitler.

Abschrift.

Telegramm aus Pressburg.

An Auswärtige Berlin
Nr. 741 vom 21. 7. 41

Ministerpräsident Tuka hat mir in Anwesenheit des General Catlos soeben folgendes mitgeteilt:

1.) Von der Slowakei sind z. Zt. 2 Divisionen und die sogenannte schnelle Brigade Pilfousek eingesetzt.

2.) Die Brigade Pilfousek (tmot.) hat bereits mit Erfolg gekämpft und befindet sich in vorderer Linie. Die beiden Divisionen haben, vom Feind etwa 10-12 Marschtage abgesetzt, Sicherungsaufgaben, die vorwiegend im Wachdienst bestehen.

3.) Das Gefühl, mobilisiert aber nicht eingesetzt zu sein, wirke sich auf die Moral der Truppe nachteilig aus. Ein Einsatz, weinigstens von Teilen der beiden Divisionen sei daher notwendig.

4.) Ein geschlossener Einsatz der beiden Divisionen käme aus ausbildungsmässigen und technischen Gründen (Transportmittel) nicht in Frage.

5.) Tuka bittet, dass aus den beiden Divisionen das Brauchbare herausgezogen (etwa in Stärke 1 Brigade) und aus den vorhandenen Mitteln so ausgestattet würde, dass der Verband sofort und voll kampffähig sei – er bittet, dieses Kontingent dann auch noch – etwa als Verstärkung der Brigade Pilfousek – einzusetzen und den Rest, falls er nicht tatsächtlich zur Sicherung gebraucht wird, in die Heimat zurückzuführen zu dürfen.

Ich bitte, diese in Punkt 5 zusammengefassten Bitten Dr. Tukas beim OKW mit Nachdruck zu befürworten. Auch ich bin der Auffassung, dass sich für die slowakischen Truppen eine Teilnahme an dem russ. Feldzug, ohne geschossen zu haben, psychologisch nur nachteilig auswirkt.

Man sollte ihnen diese Teilnahme, soweit sie aus eigenen slowakischen Kräften erfolgen kann, weitgehendst ermöglichen. Eine Rückführung der Resttruppen in die Heimat würde ich aus wirtschaftlichen Gründen (Erntearbeit, Ersparnis am Kriegsetat) sehr begrüssen.

Ludin[431]

[...]

431 Nemecký vyslanec na Slovensku Hanns Elard Ludin.

– P R E K L A D –

T a j n é.

Hlavné veliteľstvo brannej moci
Č. 01541/ 41taj. WFSt./ Abt. L (1. Op.)

Vodcov hlavný stan dňa 28. 7. 41

17 vyhotovení
15. vyhotovenie

Referencia: Priložená správa vyslanectva v Bratislave.
Hlásenie generála Otta o jeho rozhovore so slovenským prezidentom.[432]

Ohľadne slovenských zámerov Vodca[433] rozhodol nasledovne:

1.) Prianiu Slovenska aktívne prispieť k boju proti sovietskemu Rusku primeraným podielom síl sa vyhovuje, taktiež aj úmyslu odobrať zaisťovacím divíziám mobilné sily, použiteľné na fronte, pre posilnenie čiastočne motorizovanej brigády približne na divíznu veľkosť. Pre udržanie materiálnej pohotovosti tohto útvaru naša strana musí poskytnúť požadovanú výpomoc.

2.) Slovenské pozemné vojsko sa môže, ako navrhol prezident, za zlúčenia oboch zaisťovacích divízií do jednej divízie tak reorganizovať, aby sa dosiahla pohotovostná sila 32 000 mužov, zodpovedajúca mierovým počtom.

Prezidentovi treba adresovať žiadosť, aby aj v priebehu reorganizácie, prebiehajúcej v oblasti nasadenia, zostala zaručená bezpečnosť pridelených priestorov. Pritom treba zdôrazniť, aby slovenské zaisťovacie sily obdržali úlohy, ktoré ich skutočne plne vyťažia.

3.) V záujme riadeného vojnového hospodárstva Slovenska je žiaduce skoré prepustenie síl, ktoré nie sú nasadené ani na fronte, ani na zaisťovacie úlohy.

Náčelník Hlavného veliteľstva brannej moci
podpísaný K e i t e l

[…]

Príloha ku OKW/ WFSt./ Abt. L (1. Op.)
Č. 01541/ 41taj. z 28. 7.

432 Jozef Tiso.

433 Adolf Hitler.

O d p i s.

Telegram z Bratislavy.

Zahraničnému [úradu] Berlín

Č. 741 z 21. 7. 41

Predseda vlády Tuka mi v prítomnosti generála Čatloša práve oznámil nasledujúce:

1.) Zo Slovenska sú momentálne nasadené 2 divízie a takzvaná Pilfouskova Rýchla brigáda.

2.) Pilfouskova brigáda (čiastočne motorizovaná) už dosiahla v boji úspech a nachádza sa v prednej línii. Obe divízie, nasadené asi 10 – 12 dní pochodu od nepriateľa, majú zaisťovacie úlohy, ktoré pozostávajú prevažne zo strážnej služby.

3.) Pocit byť mobilizovaní, ale nenasadení, pôsobí na morálku vojska škodlivo. Je preto nutné nasadenie prinajmenšom častí oboch divízií.

4.) Ucelené nasadenie oboch divízií by neprichádzalo do úvahy z výcvikových a technických (dopravné prostriedky) dôvodov.

5.) Tuka požaduje, aby sa z oboch divízií vyňala jedna použiteľná (približne v sile jednej brigády) a z existujúcich prostriedkov sa tak vystrojila, aby bol útvar okamžite a plne bojaschopný – on žiada tento kontingent potom ešte aj – asi ako posilnenie brigády Pilfousek – nasadiť a zvyšok v prípade, že sa nepoužije skutočne na zaisťovanie, priviesť do vlasti.

Žiadam, aby sa požiadavky dr. Tuku zhrnuté v bode 5 u Hlavného veliteľstva Wehrmachtu dôrazne odporučili. Aj ja zastávam názor, že na slovenské jednotky bude mať účasť na ruskom poľnom ťažení, bez toho, aby vystrelili, len psychologicky škodlivý účinok.

Táto účasť by sa im mala, pokiaľ má prebehnúť z vlastných slovenských síl, umožniť v čo najrozsiahlejšej miere. Návrat zvyšných jednotiek do vlasti by som z hospodárskych dôvodov (žatevné práce, úspora vojnového rozpočtu) veľmi uvítal.

Ludin[434]

[…]

SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-898, fólia 5 630 081-82, 5 630 084

BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch nemeckej proveniencie. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 3, s. 566-569.

NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945. Prešov : Universum – EU, 2011, dok. č. 13, s. 123-126.

434 Nemecký vyslanec na Slovensku Hanns Elard Ludin.

DOKUMENT 41

1941, júl 30. Velykyj Ľubiň.

Osobitný rozkaz Veliteľstva armády k vytvoreniu a vyzbrojeniu jednotky na zaistenie politického komisára Červenej armády.

VELITEĽSTVO ARMÁDY. SV 30/7. 1941 o 10.30 hod.

Dôverné

O s o b i t n ý r o z k a z.

Podľa dnešného hlásenia miestnej milicie zdržuje sa v lese južne obce Weľký Lubieň[435] sovietský komisár.

Hotovosť VA, pod vedením stot. Jamricha[436] zosilnená 4 poľ. žand. zadrží výš uvedeného komisára.

Časť mužstva vybavte ručnými granátmi a aspon 2 ľah. guľometmi.

Na miesto kde sa komisár zdržuje, privedie pohotovosť miestna milícia.

Pre prevezenie do tohto priestoru vyžiada si stot. Jamrich jeden autobus od 4. oddel. VA.

Odchod z SV o 13. 00 hod. 30/7. 1941.

Dostane: stot. Jamrich, poľ. žand., 4. oddel. a 2. odd. na vedomosť.

Z rozkazu
náčelník štábu VA:

pplk. gšt. T a t a r k o
[v.r.]

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-4

435 Obec Velykyj Ľubiň, juhozápadne od mesta Ľviv.

436 Stot. pech. Pavol Jamrich.

DOKUMENT 42

1941, august 2. Medzilaborce.

Hlásenie Policajnej skupiny Medzilaborce adresované Veliteľstvu divíznej oblasti 2 v Prešove monitorujúce správanie sa vojakov pri návrate z východného frontu.

Policajná skupina Medzilaborce. Medzilaborce dňa 2. aug. 1941.

Č. j. 14/41.dôv.

Vec: Nálada medzi vojakmi a obyvateľstvom – poznatky. DÔVERNÉ.

Voj. oblastné velit. /obranný dôst./

v Prešove.

Medzi vojakmi v Medzilaborciach bolo vo viacerých prípadoch počuť rozhovor, že naša armáda na fronte mala vätšie straty na životoch a tiež mala veľa ranených. Tiež vojaci rozprávali, že sme v boji stratili asi 60 tankov.[437] Táto zpráva ale dosial neprenikla medzi civilné obyvateľstvo.

Medzi vojakmi je stále badať veľký odpor proti židobolševizmu a dobrú morálku. Úpadok vojenskej morálky, alebo nejakú skleslosť na vojakoch nebadať.

V poslednom čase vo viacerých prípadoch aj dôstojníci priamo verejne nadávali na židov.

Vojaci s veľkým sebavedomím rozprávali medzi sebou o úspechoch našich letcov, ktorých vraj pochválil aj nemecký gen. Otto.[438]

Ďalej vojaci rozprávali, že veľa naších vojakov sa pohlavne nakazilo (vraj asi 240) a muselo ísť do nemocnice len preto, že vojaci nedostávajú žiadne ochranné prostriedky. Náš vojak že sa dostane za pohlavnú nemoc pred polný súd, zatial čo nemeckí vojaci dostávajú profilakčné zariadenie, ktoré nosia vo vnútornom vrecúšku bluzy.

Dňa 30. júla 1941 o 15 hod. sme zistili, že vojenský pracovný oddiel na ceste smerom od naších hraníc k obci Radoszice v Gen. guberná te[439] vykonával svoju prácu priamo zahalčivo, alebo vôbec nepracoval. Len jednotliví príslušníci tohto pracovného oddielu kde-tu pomalí pracovali, zatial čo vätšina sa povalovala po trávnikoch a fajčila. Pri tejto vätšej skupine pracovného odielu, pracujúcich v dĺžke niekoľko sto metrov, bolo vidieť len jedneho mladého poddôstojníka ako dozor.

Na stráž!

[v.r. Vojtech Šmanko

Alojz Nemeček

Jozef Fabuš]

437 Ide o výrazne nadsadený údaj o stratách slovenskej Rýchlej brigády v bojoch pri Lipovci. V skutočnosti do uvedeného dátumu bolo stratených spolu šesť tankov (tri Lt vz. 35, dva Lt vz. 38, jeden Lt vz. 40). FRANCEV, V. Útočná vozba slovenské armády 1939 – 1944. In: *Historie a vojenství*, roč. 1997, č. 2, s. 113-114.

438 Myslí sa gen. pech. Paul von Otto, náčelník DHM na Slovensku.

439 Generálny gouvernement – nacistami okupovaná časť medzivojnovej Druhej poľskej republiky.

Dostane: Velit. Ladislav II. odd.
Voj. oblastné velit. /obranný dôst./ v Prešove
Ústredňa štátnej bezpečnosti v Bratislave.

[odtlačok pečiatky Veliteľstva 2. divíznej oblasti o evidovaní spisu dňa 6. VIII. 1941 pod č. 21 832]

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-36-1
LACKO, M. (ed.). Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 193-194.

DOKUMENT 43

1941, august 5. Chyriv.

Úryvok z rozkazu č. 17 etapného veliteľstva (krycie meno Koloman), v ktorom sa okrem iného zakazuje účasť slovenských jednotiek na protižidovských pogromoch.

Veliteľstvo Koloman.[440]

ROZKAZ čís. 17.
S.V. 5. august 1941.

[...]

11.

Illegálne dopisovanie -obchádzanie poľ. pošty a cenzúry-zákaz.

Na všeobecný operačný rozkaz č. 10, čl. VI:
Bolo zistené, že sa doma rozširujú rôzne divoké zprávy o činnosti slovenskej armády v boji proti Rusku. Súčasne bolo zistené, že vojenské osoby obchádzajú poľnú poštu tým, že odosielajú listy illegálne na Slovensko /vyhýbajú sa tak cenzúre/.

[...]

12.

Účasť príslušníkov brannej moci na výtržnostiach,

Na nariad. velit. armády č. 104.049/Taj. 2. odd. 1941[441]:
Účasť príslušníkov brannej moci na výtržnostiach, ktoré sú vyvolávané istými kruhmi civ. obyvateľstva, treba najostrejším prostriedkom zamedziť. Nemecký alebo slovenský vojak, ktorý sa zúčastňuje na židovských programoch,[442] ťažko porušuje stanovisko bran. moci a ukazuje smyseľ pre nevojenské chovanie. V rozkaze, ktorý sa týka tejto veci, Führer výslovne ohraničil právomoc jednotiek, aby počas bojových akcii v záujme zabezpečenia brannej moci zakročilo sa najostrejšími prostriedkami proti nepriateľsky zameranému obyvateľstvu, takže samovoľné

440 Krycie meno slovenského etapného veliteľstva v Chyrive.

441 Toto nariadenie vychádzalo z rozkazu veliteľa Zadnej vojenskej oblasti Juh z 29. 7. 1941, v ktorom sa okrem iného konštatuje: *„...Die Beteiligung von Wehrmachtangehöreigen an Ausschreitungen, die von gewissen Kreisen der Zivilbevölkerung angezettelt werden, ist mit schärfsten Mitteln zu unterbinden. Der deutsche Soldat, der sich an Judenpogromen usw. beteiligt, schädigt aufs Schwerste das Ansehen der Wehrmacht und legt eine unsoldatische Gesinnung an den Tag. Der Führer hat im seinem diesbezüglichen Erlass der Truppe ausdrücklich das Recht eingeräumt, im Verlauf von Kampfhandlungen im Interesse der Erhaltung der Sicherheit der Wehrmacht feindlich gesinnter Zivilbevölkerung gegenüber mit den schärfsten Mitteln durchzugreifen. Dagegen bedeuten eigehmächtige Gewalttaten gegen die Zivilbevölkerung im befriedeten Gebiet reine Willkürakte. Deshalb bleibt die Strafvervolgung in diesen Gebieten in vollem Umfange aufrechterhalten, wenn Soldaten sich gegen Leben und Eigentum wehrloser Einwohner vergehen...“* BA – MA Freiburg, Bs. RH 22, As 5.

442 Správne pogromoch.

násilnosti proti civilnému obyvateľstvu v oslobodenom území sú čírymi násilnými skutkami, ktoré presahujú stanovený rámec. Preto, ak sa vojaci prehrešujú proti životu a majetku bezbranných obyvateľov, ostáva v plnej platnosti v týchto oblastiach trestné stíhanie. Predstavený všetkých hodností sú povinní všetkými prostriedkami, ktoré sú pri ruke, nájsť vinníka, aby sa nevyhol zaslúženému trestu. Predstavení, ktorí nevedia výtržnostiam spomenutého druhu zabrániť, alebo keď sa už staly čo najprísnejšie potrestať a proti vinníkovi zakročiť a vinníka okamžitými opatreniami vypátrať, nie sú schopní zasatávať svoje miesta.

13.

Výtržnosti spôsobené civ. obyvateľstvom

Na nar. velit. armády č. 104.049/Taj.2. oddel. 1941:

Nezákonné a samovoľné skutky niektorých častí civ. obyvateľstva, ktoré sú namierené proti druhým skupinám obyvateľstva, nesmú sa už teraz vyskytovať v oslobodených územiach. Linčovacia justícia nejestvuje. Bezpečnostné divízie FK.[443], OKA.[444] Starajú sa o to príslušnými opatreniami, aby sa podobné samovoľné skutky nevyskytovaly. Obyvateľstvo treba spraviť zodpovedným za udržovanie pokoja a poriadku.

[...]

15.

Boj proti utváraniu sa bánd

Na nar. armád.velit. č. 104.049/Taj. 2. oddel. 1941:

Hlavný veliteľ brannej moci znovu poukázal na význam a nebezpečenstvo tvorenia sa band z rozprášených ruských vojakov v uniforme alebo v civile za frontom. Rozprášení ruskí vojaci vyzývajú sa verejnými vyhláškami hlavného veliteľa, aby sa prihlásili na najbližšom voj. veliteľstve alebo úrade, ktoré ich odovzdá zajateckým táborom. Rozprášených vojakov, ktorí sa nájdu po 8./8. 1941, treba pokladať za zákerníkov. Tak isto treba pokladať za zákerníctvo každé uľahčenie alebo pomoc, ktoré civ. obyvateľstvo poskytuje partyzánom, rozprášeným jednotkám, parašutistom a pod.

[...]

Veliteľ Koloman:
pplk. pech. František Krakovský.
[v.r.]

VHA Bratislava, f. Veliteľstvo armády 1941 – 1944, šk. 2, sign. 18

443 Asi Feld-Kommandantur.

444 Asi Ortskommandantur.

DOKUMENT 44

1941, august 7. Sine loco.

Hlásenie veliteľa poľného zboru gen. II. tr. Antona Pulanicha[445] ministerstvu národnej obrany o počte osôb v poľnom zbore.

VELITEĽSTVO POĽNÉHO SBORU SV., 27. august 1941.

Čís.: 2018 Dôv. 1. oddel. 1941

Vec: Počty armády v poli Dôverné

[...]

K čís.: 2018 Dôv. 1. oddel. 1941.

VÝKAZ POČTOV P O Ľ N É H O S B O R U.

Por. čís.	J e d n o t k a	Dôstojníci		Rtm.		Mužstvo		P o z n á m k a
		akt.	zál.	akt.	zál.	akt.	zál.	
1.	Veliteľstvo poľ. sboru	41	-	20	-	140	3	
2.	Vel. Viktor II	65	9	27	-	1030	274	
3.	Štáb. autokol. 11	1	-	-	-	37	83	
4.	RD	262	40	80	-	7451	984	
5.	ZD	217	78	100	-	6314	1503	
6.	Zbrojný park	1	5	1	-	64	12	
7.	Autodielne	1	1	-	-	90	38	
8.	Spoj. práp. 11	8	4	1	-	222	126	
9.	Zál. automat. 11	1	2	2	-	10	81	
10.	Poľná pošta 16	-	-	-	-	3	4	
S p o l u		597	139	231	-	15 361	3108	
Ú h r n o m		736		231		18 469		

Veliteľ poľného sboru:
gen. P u l a n i c h v. r.

Za správnosť:
Z rozkazu:
Náčelník štábu poľ. sboru
pplk. gšt. Karol Peknik
[v.r.]

VHA Bratislava, f. MNO, spisy dôv., 1941, šk. 122, inv. č. 155, zn. sp. 32 3/4-4

445 Veliteľ armády gen. F. Čatloš veliteľom poľného zboru (krycí názov veliteľstva Viktor) od 12. 8. 1941 určil gen. A. Pulanicha. Spisom z 10. 8. 1941 stanovil, že mu podliehajú: *„1./ Rýchla divízia. 2./ Zaisťovacia divízia. 3/. Sborové útvary. 4/. Vzdušná zbraň.“* Velitelia divízií mali po taktickej stránke plniť úlohy podľa rozkazov nemeckého veliteľstva. Veliteľ poľného zboru mal udržiavať spojenie so všetkými slovenskými jednotkami v poli, všetkými nemeckými veliteľstvami, ktorým sú divízie taktický podriadené, a so zápolím. Mal sa starať o všetky prísuny, odsuny a zásobovanie, pokiaľ by niektorá z jednotiek nebola zásobovaná priamo z nemeckých skladov, a starať sa o doplňovanie osôb a materiálu.

DOKUMENT 45

1941, august 15. Sine loco.

Anonymný list slovenských vojakov pre prezidenta republiky uverejnený v dobovej tlači.[446]

Pozdrav z frontu pánu prezidentovi republiky

Slovutný pán prezident

Posielame Vám srdečný pozdrav z východného frontu a ďakujeme Vám za otcovské slová, napísané v úvodníku nášho časopisu „Slovenský vojak“. Uisťujeme Vás, že vytrvá-me až do konečného víťazstva po boku nemeckých kamarátov. Pán prezident čítajúc Váš článok mojim starším kamarátom, videl som na ich očiach slzy radosti, že Vy, Vodca náš, na nás nezabúdate. Vojaci z frontu Vám posielajú nasledujúcu prosbu: „Urobte konečne poriadok so Židmi na Slovensku!“ Videli sme, aké krivdy spáchali Židia na našich bratoch Ukrajincoch.

Prajeme Vašej práci hojného Božieho požehnania. Nech Vás dobrotivý Pán Boh dlhé roky živí medzi nami. Myslíme na Vás všade. Buďte uistený, že česť slovenského vojaka za každých okolností zachováme.

„Na stráž!“
Vaši vojaci.

Slovenské vojsko, 15. 8. 1941, s. 248

446 Publikovanie tohto listu iniciovala samotná vojenská kancelária prezidenta republiky. 12. 7. 1941 totiž inštruovala Kultúrne a propagačné oddelenie MNO, aby list uverejnilo v časopisoch Slovenské vojsko, Slovenský vojak, ako aj v rozhlasovom vysielaní. Prevzali ho však aj najväčšie denníky Slovák a Gardis-ta. SNA, f. Kancelária prezidenta republiky 1939 – 1945, šk. 103, základné číslo 8009/41.

DOKUMENT 46

1941, august 21. Drohobyč.

Rozkaz Veliteľstva Zaisťovacej divízie s inštrukciami pre výkon funkcie spravodajskej služby a pre postup pri zatýkaní podozrivých civilných osôb.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 21. augusta 1941.
Čís. 2007/taj.2.oddel.1941.
Vec: Vykonávanie zpravodajskej
služby u ZD jednotiek. Podľa rozdeľovníka.

Zpravodajská služba u jednotiek Zaisťovacej divízie bude až do ďalšieho rozkazu vykonávaná takto:

1./ Zpravodajskí dôstojníci:

Peší pluk 101 a peší pluk 102 a delostrelecký pluk 31 určí si samostatného zprav. dôstojníka pre výkon zprav. služby. Tento dôstojník vykonáva výlučne zprav. službu podľa pokynov 2.oddel. štábu ZD.

Zmeny vo funkcii zprav. dôstojníka sú možné len po predchádzajúcom schválení vel. ZD.

U všetkých ostatných útvarov vykonávajú zprav. službu pobočníci, podobne vykonávajú zprav. službu pobočníci u práporov a oddielov.

ZD 2. oddeleniu predložia všetky podriadené jednotky hlásenie o určených zprav. dôstojníkoch, resp. o dôstojníkoch, ktorí sú výkonom zprav. služby poverení (pobočníci). Hlásenie nech obsahuje tieto body:

a./ hodnosť, meno, branný pomer (akt., či zál.)

b./ či zprav. službu už vykonával, kedy, kde, resp. či má zprav. výcvik,

c./ akú funkciu vykonáva t. č. (platí len pre prápory a oddiely a pre útvary, u ktorých nie je ustanovený samostatný zprav. dôstojník).

Pre peší pluk 101, 102 a del. pluk 31 pripomínam, aby podľa možnosti za zprav. dôstojníka určili takého dôstojníka, ktorý zprav. službu už vykonával a ktorý má o túto záujem. Ovládanie ruštiny a nemčiny dľa možnosti žiadúce.

2./ Úloha zpravodajskej služby u ZD a pripomienky pre výkon zprav. služby vzhľadom k terajšej situácii:

a./ Zpravodajská služba u ZD má charakter obrannej služby v poli u vlastnej jednotky.

b./ Pokiaľ jednotky ZD nachádzajú sa na území pred časom pripojenom ku Generálnemu Gubernátu,[447] nebudú sa zásadne starať do vecí vnútornej správy. Toto patrí výlučne do kompetencie nemeckých orgánov Gubernátu. Kvôli objasneniu uvádzam niekoľko prípadov:

Milícia: Do otázok milície, do jej ustanovenia, ozbrojovania, rozpúšťania a pod. sa nemiešajte. Vec patrí do kompetencie nemeckej správy. V prípade, že sa milícia dopúšťa

447 Generálny gouvernement.

nejakých prehmatov, či už rázu právnického alebo iného, zprav. dôstojník nech je len pozorovateľom týchto zjavov a spozorované poznatky hlási vel. ZD 2. oddel., ktoré prípadne ich dá ďalej na vedomie a k ďalšiemu použitiu kompetentným nemeckým orgánom.

Zatýkanie a zadržovanie civilných osôb:

Zatýkanie a zadržovanie civilných osôb patrí do kompetencie nemeckej bezpečnostnej polície. Civilná osoba môže byť môže byť zadržaná len v prípadoch nebezpečia z premeškania a v takých prípadoch, kde sa nejakým spôsobom previnila proti bezpečnosti nášho vojska (napr.: útok na stráž, sabotáž telef. vedenia a pod.). O každom zadržaní civilnej osoby nech je vel. ZD 2. oddeleniu ihneď predložené hlásenie.

V miestach, kde je nemecké Ortskommando,[448] načim tieto prípady prejednať po dohode s nemeckým Ortskommandom, alebo s orgánmi nemeckej bezpečnostnej polície. (Zatknutie). Taktiež osoby, ktoré boly ukrajinskou milíciou zadržané ako politicky nespoľahlivé a ktoré sú k Vám prevádzané nepreberajte, ale odkazujte ich na nemecké bezpečnostné orgány.

Záver: Zatýkanie a zadržovanie civilných osôb môžete vykonať len na priamy rozkaz vel. ZD 2. oddel., alebo na požiadanie patričného nemeckého veliteľstva, alebo pri nebezpečí z premeškania. Toto však dodatočne hláste vel. ZD.

Rádiosnímače: Odoberanie, resp. povoľovanie prechovávania rádioprijímačov nepatrí do našej kompetencie.

c./ Zpravodajský dôstojník vykonáva tieto práce:

- je pozorovateľom zjavov, odohrávajúcich sa v ubytovacích priestoroch vlastnej jednotky. Všíma si styku a smýšlania civilného obyvateľstva a jeho pomeru k nášmu vojsku,
- postaví si vo vlastnej jednotke dôvernícku sieť, ktorá ho informuje objektívne o nálade a smýšlaní jednotky. Všetky získané poznatky hlási svojmu veliteľovi pluku,
- všíma si cenzúry poľnej pošty a kontroluje orgánov, vykonávajúcich cenzurovanie došlej a hlavne odchádzajúcej pošty súkromnej. Zistené nedostatky predkladá vel. ZD 2. oddel. (Upozorňujem, že zprav. poštu podpisuje zásadne veliteľ útvaru.),
- vedie samostatný jednací protokol (zprav.),
- stará sa a je zodpovedný za to, aby veliteľ mal k dispozícií všetky zprávy, potrebné k podaniu jasného obrazu po stránke zpravodajskej o vlastnej jednotke, ako i prostrediu, v ktorom sa jednotka nachádza,
- vedie početnú evidenciu potrestaného mužstva,
- vykonáva šetrenia u vlastnej jednotky podľa rozkazov veliteľa (šetrenie pri zbehnutí, podozrenie zo sabotáže a pod.),
- stará sa, aby všetky zprav. upozornenia, rozkazy, pokiaľ môžu zaujímať i podriadené stotiny, boly rozmnožené ak týmto riadne a včas prenikli,
- zprav. dôstojníkov práporov a oddielov príležitostne poučuje a usmerňuje ich

448 Miestne veliteľstvo.

zprav. činnosť podľa dispozíc vel. ZD 2. oddel.,

- zamedzuje rozširovanie nepriateľskej propagandy medzi vlastným vojskom a potlačuje každú snahu o snižovanie morálky,
- preštuduje si služobný predpis G-VII-3, aby v duchu tohto bol pripravený k plneniu ďalších zprav. úkolov, ktoré sa pri event. presune ZD môžu vyskytnúť,
- stará sa o poučovanie mužstva o zachovaní vojenského tajomstva.

d./ Zpravodaj. obvody. Vzhľadom k tomu, že sa nachádzame na území Gen. Gubernátu a že na tomto území vykonáva zprav. služba len obrannú službu u vlastných jednotiek, neurčujem ani zprav. obvody. Zprav. dôstojník každej jednotky je činným v tých miestach, kde je jeho jednotka ubytovaná.

e./ Spolupráca v zpravodajstve s nemeckými orgánmi.

Bude sa prejavovať takto:

Keď je v miestne nemecké veliteľstvo, nadviaže s ním zprav. dôstojník styk a príležitostne pomôže informovať ho o poznatkoch, ktoré vlastným pozorovaním zistil u civilného obyvateľstva. Inak zprav. styk sa bude konať cez vel. ZD 2. oddel., ktoré stojí v priamom styku s bezp. nemeckou políciou v sídle vlastného SV. Styk s nem. bezp. orgánmi v mieste SV divízie vykonáva výlučne vel. ZD 2. oddelenie. V ostatných posádkach, kde je pohromade viacej jednotiek, načim sa držať tejto zásady:

Styk s nemeckými bezpečnostnými orgánmi udržuje zásadne jeden z nich, a to ten, ktorého určí posádkový veliteľ (obyčajne to bude zprav. dôstojník I. kategórie, t. j. zprav. dôstojník p. pl. 101, 102, alebo zprav. dost. del. pl. 31). V prípade, že v mieste zprav. dost. I. kategórie nie je, určí posádkový veliteľ niektorého zo zprav. dôstojníkov II. kategórie. Za zprav. dôstojníkov II. kategórie sú považovaní tí dôstojníci, ktorí zprav. službu vykonávajú popri svojej riadnej inej funkcii.

f./ Predkladanie zpravdajských hlásení: Zásadou je, aby jednotky hlásily všetky také skutočnosti, zjavy, pozorovania, ktoré umožnia veliteľovi, aby si urobil jasný obraz jak o vlastných podriadených jednotkách, tak i prostrediu, v ktorom jednotka je.

V čís. 4686/taj.3.oddel.1941 ZD je uvedené, čo všetko hlásia podriadené jednotky veliteľstvu divízie denne. Z citovaného rozkazu (z bodov, týkajúcich sa zpravodajstva) uvádzam ešte raz, že do denného hlásenia podriadené jednotky pojmú tieto zprávy:

1. O nálade mužstva a o disciplíne (motív zhoršenia),
2. Disciplinárne tresty (len početne) a ich príčinu,
3. Mŕtvi, ranení a nezvestní (pripojiť osobné dáta),
4. Zbehovia (motív zbehnutia a pravdepodobný smer),
5. Prípady podozrenia zo sabotáže a to či už vo vlastnom vojsku (napr.: riadič úmyselne poškodzuje motorové vozidlo), alebo zo strany civilného obyvateľstva (napr.: Poškodzovanie telef. vedenia a pod.)
6. Poznatky o civilnom obyvateľstve a o styku civilného obyvateľstva s našim vojskom (Výtržnosti, streľba a pod.)
7. Zpravodajské návrhy a požiadavky.

Negatívne sa o jednotlivých bodoch nevyjadrujte.

Tieto hlásenia predkladajte tak, ako je to nariadené mojim číslom 4686/taj.3.oddel.1941. Pokiaľ by ovšem sama zpravodajská časť hlásenia vzhľadom na povahu veci a na obsiahlosť hlásenia nevyžadovala zvláštneho telegramu (rádiogramu).

Od zpravodajských dôstojníkov a dôstojníkov, poverených vykonávaním zprav. funkcie očakávam, že prejavia mimo toho vždy dostatok iniciatívy tak, že nebude u nich jednotky, alebo v ubytovacom priestore ich jednotky žiadnej udalosti rázu zpravodajského, o ktorej by vel. ZD 2. oddel. nedostalo od nich zprávu včas.

V prípade, že zprav. dôstojníkom, alebo dôstojníkom povereným vykonávaním zprav. funkcie bude niečo nejasné, nech sa obrátia s dopytom na 2. oddelenie, tak aby v dobe čo najkratšej zprav. služba bola u jednotiek ZD riadne zabehaná.

Zpravodajskí dôstojníci, ktorí majú svoje SV blízko divízie, predkladajú svoje hlásenia písomne.

g./ Sťažnosti mužstva na vyplácanie vyživovacích príspevkov:

Pokiaľ by sa vyskytly, predkladajte ich vel. ZD 2. oddeleniu na zvláštnom spise a doložené patričnými údajmi, t. j. meno sťažovateľa, ktorý úrad a komu odoprel vyplatenie vyživovacieho príspevku. Upozorňujem na rozkaz vel. 2. div. čís. 25 čl. 170, v ktorom je uvedené, ktoré osoby majú na vyživovací príspevok nárok.

Dostane: Všetky podriadné jednotky.

Na vedomie: Veliteľstvo poľného zboru.

Z rozkazu:
Náčelník štábu
pplk. gšt. Krnáč Ján.
[v.r.]

VHA Bratislava, f. RD, šk. 109, inv. č. 1 – 66

DOKUMENT 47

1941, august 28. Bratislava.

Obežník Hlavného poľného súdu upravujúci postup slovenských poľných súdov podľa smernice Zadnej vojenskej oblasti Skupiny armád Juh o postupe vojenských orgánov pri výkone trestného súdnictva nad civilným obyvateľstvom na okupovanom území.

Opis.

Hlavný poľný súd. Bratislava, 28. august 1941.
Čís. 42 dôv. 1941.
Vec: Výkon trest. súdnictva nad civilným obyvateľstvom v obsadenom území.
Vyšší poľný súd u vel. „Viktor“[449]
Prílohy: 6.
Poľná pošta 16.

V prílohe zasielam Vám preklad prípisu vel. zadnej armádnej oblasti Juh[450], ohľadom vykonávania trestného súdnictva nad civilným obyvateľstvom v našim vojskom obsadenom území.[451]

Jeden opis zašlite vyš. poľ. prokurátorovi, každému niž. poľ. súdu a niž. poľ. prokurátorovi na vedomie.

Sbory SS a SD sú nemecké policajné sbory, ktoré postupujú za operujúcou armádou.

V každom vážnejšom (...) dohodnite sa s prednostom najvyššieho vojenského súdu o ďalšom postupe, ak Vám bude civilná osoba z územia slovenským vojakom obsadeného pre vážnejší trestný čin dodaná alebo ak Vám takouto osobou spáchaný vážnejší trestný čin, smerujúci najmä proti našej alebo spojeneckej armáde, lebo ich zriadeniam, bude oznámený.

Z nariadenia Qu 1.180/41 vychádza tedy jasne najavo, že slovenské poľné súdy nebudú vôbec vykonávať trestné súdnictvo nad civilným obyvateľstvom, preto že do dňa prehlásenia úplného ukľudnenia /:Befriedung:/ obsadeného územia vybaví všetky trestné činy nepriateľského civilného obyvateľstva nemecká poľná polícia vo vlastnej pôsobnosti a po tomto dňu súdia tieto trestné veci len vojenské súdy nemeckej brannej moci.

V tomto smere informujte aj 2. oddelenie vel. „Viktor“ a poľné žandárstvo a dajte im prípadne preklad na vedomie, aby si ho mohli prípadne pre vlastnú potrebu aj opísať.

449 Krycí názov Veliteľstva poľného zboru.

450 Správne Západnej vojenskej oblasti Juh.

451 Prílohu publikujeme ako dok. 30.

Predseda hlavného poľného súdu:
pplk. just. Fridrich Wirth v. r.

Dôverné!

[odtlačok pečiatky Vyššieho poľného súdu o evidovaní spisu dňa 4. 9. 1941, č. j. 47 dôv./41. Príl. 6.]

Na vedomie:

1./ Viktor I, 2. oddelenie; npor. Boššány[452],

2./ Viktor I, poľné žandárstvo; npor. Krajňák.

Vráťte:

Vyššiemu poľnému súdu tu.

Prednosta vyššieho poľného súdu
mjr. just. JUDr. Ivan Trebichavský v. r.

Za správnosť opisu:
S. V. 6. september 1941

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-53-5

452 Npor. útv. Vojtech Boššány.

DOKUMENT 48

1941, Sine dato (pravdepodobne august). Sine loco.

Úryvok z prehľadu o činnosti slovenskej armády v poli určený pravdepodobne pre prezidenta republiky Jozefa Tisa.

Slovenská armáda začala sa pripravovať na vojnu proti sovietskemu Rusku len pri vypuknutí konfliktu. 22. júna 1941 sa rozhodlo, že Slovensko sa tejto vojny zúčastní. To už bolo vtedy, keď nemecké vojská prekročily hranice sovietskeho územia.

Slovensko mohlo postaviť do boja 2 divízie a osobitné armádne jednotky. S celou touto silou, ktorá bola pre mobilizáciu pripravená, tiahlo na bojište.

Nakoľko vzdialenosť sovietskych štátnych hraníc od Slovenska a potom časové predpoklady súrily zásah aspoň niektorých slovenských jednotiek, slovenské Ministerstvo národnej obrany ihneď uviedlo do bojovej pohotovosti svoje rýchle jednotky. Z týchto sa utvorila rýchla skupina a zasiahla bez meškania skutočne už do prvých pohraničných bojov. Dobytím 14 bunkrov južne Sanoku, umožnila nemeckému armádnemu zboru prekročiť hranice na pomerne širokom fronte.

Do tých čias obe divízie sa urýchlene zmobilizovaly a presunuli do severovýchodnej časti Slovenska. Ďalší presun diktovali nemecké operačné potreby a dial sa tak, že zostávala medzi presunutou slovenskou rýchlou skupinou a medzi týmito hlavnými silami vždy veľká vzdialenosť. Príčinou toho bol nedostatok motorových vozidiel pri peších divíziách. Tieto motorové vozidlá ani neboli systematizované na spôsob nemeckých divízií, lebo jednak organizácia slovenského vojska diktovaná nemeckou misiou a jednak nemožnosť objednávok, nepripúšťali to už v mieri uskutočniť.

Prvou povinnosťou veliteľa slovenskej armádnej skupiny bolo spojiť všetky slovenské sily v poli. Po ťažkej námahe a veľkej energii sa to aj podarilo v priestore Chyrow – Sambor[453].

Po tomto sústredení však pôsobením vojenskej nemeckej misii zase vytiahlo nemecké armádne velenie rýchlu skupinu, ktorá bola pri tomto sústredení zosilená na brigádu, a tak vyňatá opäť z právomocí slovenského veliteľa armádnej skupiny. Očakávalo sa, že veliteľ slovenskej armádnej skupiny dostane úlohu pri operáciách proti Sovietom a túto bude uskutočňovať zo všetkými slovenskými prostriedkami sám. Miesto toho boli mu postupne brané prostriedky a sám musel zostať v akejsi viac-menej pasívnej činnosti, akokoľvek sa o to všemožne domáhal.

Príčina tohto opatrenia sa uvádzala v tomto čase tá, že operácie idú rýchlo a slovenské divízie že sú pre pohyb pomalé. Tieto príčiny musel veliteľ slovenského vojska čiastočne uznať. Aby slovenské divízie, organizované výlučne pre operácie vnútrozemné a pre vzdialenosti pomerne malé, mohly sa rovnať v pohyblivosti divíziám nemeckým,

453 Ukrajinsky Chyriv – Sambir.

zostavilo velenie slovenského vojska požiadavku doplnenia materiálu, najmä motorovými vozidlami, oboch svojich divízií. Odpoveď i z Nemecka i zo slovenského zázemia bola zamietavá a snáď i opodstatnene.

Pri tom všetkom však v ten čas sa začal front už akosi tvoriť a ustaľovať. Daly sa teda obe slovenské divízie presunúť postupne na bojište a boly by predsa len dostaly sa do bojov. Zase však pôsobením šéfa nemeckej vojenskej misie nariadilo nemecké armádne veliteľstvo, aby slovenské divízie zostaly ako zaisťovacie v druhej línii. Tým bol zmarený už i ostatný pokus veliteľa slovenskej armádnej skupiny dostať svoje sily dohromady a ujať sa faktického operačného velenia.

Do tohto stavu došiel útok slovenskej rýchlej brigády pri Lipovci.[454] V ňom brigáda utrpela podstatné materiálne i ľudské straty a musela sa znovu zostaviť a doplniť. Keď výhľad na zasadenie väčšieho množstva slovenských síl stal sa už nemožným, tak pri tejto reorganizácii hľadal sa spôsob ako zosíliť a zväčšiť kapacitu slovenskej bojovnosti. Najpraktickejšie a najúčinnejšie stanovisko bolo jedine vo vytvorení takej operačnej slovenskej jednotky, pre akú stačia dopravné motorové prostriedky celej armádnej skupiny. Po náležitom kalkulu vyšlo najavo, že môže to byť rýchla divízia.

Odňali sme všetky autá a iné bojové i dopravné prostriedky obom náležite nevyužitým divíziám a po príprave a utvorení bojových sväzkov z nich pre novú rýchlu divíziu, do toho zahrňujúc aj zbytky bývalej rýchlej brigády, reorganizácia slovenského vojska bola hotová. Z tejto vyplývalo, že obe divízie vzhľadom na stenčené prostriedky sa scvrkli. Zostal však prebytok ľudského materiálu. Preto okrem bojovej rýchlej divízie vytvorila sa už len jedna tak zv. zaisťovacia divízia druhého sledu a ostatok vojska, ako nedostatočne vyzbrojeného a vystrojeného poslal sa domov. Boli to väčšinou záložníci.

Veliteľ slovenskej armádnej skupiny[455] následkom toho sa stal v poli bezpredmetným a 12. augusta 1941 musel odísť tiež do zázemia, odkiaľ dochádza na front už len na inšpekcie. Odchod z poľa mu už predtým niekoľko rázy šéf nemeckej vojenskej misie odporúčal a preto ani iné riešenie nemohol veliteľ slovenskej armádnej skupiny voliť.

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, fondové oddelenie Kabinet ministra 1939 – 1944, šk. 5, inv. č. 3/9

454 Ukrajinsky Lypovec. Boj sa odohral 22. 7. 1941.

455 Myslí sa gen. I. tr. F. Čatloš

DOKUMENT 49

1941, september 2. Rivne.

Úryvok z rozkazu o úlohách a pôsobnosti veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina. Špecifikuje podriadenie a úlohy spojeneckých jednotiek na tomto teritóriu.

Wehrmachtbefehlshaber Ukraine H.Qu., den 2. 9. 1941
Abt. Ia Nr. 383/41 geh.

Betr.: Einrichtung des Reichskommissariats Ukraine.

1.) Durch Befehl des Führers vom 20.8. 1941 wurde das Reichskommisariat Ukraine errichtet.
[...]
3. Wehrmachtbefehlshaber Ukraine.

Dem W Bfh Ukraine, Dienstsitz in Rowno, obliegt in seinem Gebiet die militärische Sicherung im Inneren und gegen überrashende Bedrohung von aussen. Er ist der oberste Vertreter der Wehrmacht in seinem Gebiet und übt in diesem alle militärischen Hoheitsrechte aus.
[...]
6.) Vorübergehend werden dem W Bfh Ukraine territorial unterstellt:

a, die slovakische Sicherungsdivision,

b, die königl. ung. Karpathengruppe.

Sie unterstehen der Heeresgruppe Süd im Sinne einer Heerestruppe und stehen dem W Bfh Ukraine für Sicherungsaufgaben zur Verfügung.

Zu a): Die slowakische Sicherungsdivision wird mit ihnen vordersten Teilen in den ersten Septembertagen in dem Raum Stara-Konstantonow – Polonne – Schepetowka – Krzeminiec eintreffen. Sie löst die dort eingesetzten Teile des Polizei-Rgt.Süd ab. Die Ablösung ist Zug für Zug im unmittelbaren Benehmen mit dem Polizei – Rgt. Süd durchzuführen.

Ausserdem ist die in Stara-Konstantinow befindliche Kompanie des L.S. Btl. 380, die ihrem Btl. dann wieder zur Verfügung steht, im Sicherungsdienst abzulösen.

Die erfolgte Ablösung ist zu melden. Weiterhin wird um Vorlage einer Kriegsgliederung und Unterkunftsübersicht der slowakischen Sicherungsdivision ersucht.

Aufgaben: Sicherung der Bahnlinie Rowno – Berditschew von Badowka einschl. bis Myropol, und der Bahnlinie Schepetowka (zu slow. Sich. Div.) – Zwiahel (ausschl.)....“
[...]

Für den Wehrmachtbefehlshaber Ukraine
Der Chef des Generalstabes:
(nečitateľný podpis)

Veliteľ Wehrmachtu Ukrajina Hlavné veliteľstvo, 2. 9. 1941
Odd. Ia č. 383/41 taj.

Vec: Vytvorenie Ríšskeho komisariátu Ukrajina.

1.) Rozkazom Vodcu z 20. 8. 1941 sa vytvoril Ríšsky komisariát Ukrajina.
[...]
3. Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine.

Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine, Služobný úrad v Rivnom, je zodpovedný za vojenskú bezpečnosť na jej území a proti prekvapujúcej hrozbe z vonku. Je najvyšším veliteľom Wehrmachtu na tomto území a prislúchajú mu tu všetky vojenské výsostné práva.
[...]
6.) Dočasne budú veliteľovi Wehrmachtu na Ukrajine teritoriálne podriadené:

a, slovenská zaisťovacia divízia,

b, kráľovská maďarská Karpatská skupina.

Tie podliehajú po vojenskej stránke Skupine armád Juh a sú k dispozícii veliteľovi Wehrmachtu na Ukrajine pri plnení zaisťovacích úloh.

K a): Slovenská Zaisťovacia divízia sa so svojimi prednými časťami počas prvých septembrových dní presunie do priestoru Starokosťantyniv – Polonne – Šepetivka – Kremenec. Vystrieda tam nasadené časti Policajného pluku Juh. Vystriedanie je treba realizovať po čatách v bezprostrednej spolupráci s Policajným plukom Juh. Pre zabezpečenie bezpečnostnej služby sa okrem toho vystrieda rota zemského streleckého práporu 380 v Starokosťantynive, ktorá je potom opäť k dispozícii svojmu práporu. Úspešné vystriedanie je potrebné hlásiť.

Okrem toho sa vyžaduje predloženie vojenskej organizácie a prehľadu ubytovania slovenskej Zaisťovacej divízie.

Úlohy: Zabezpečenie železničnej trate Rivne – Berdyčiv, od Badivky včítane do Myropiľu a železničnej trate Šepetivka (po slovenskú Zaisťovaciu divíziu) – Zvjaheľ (mimo)...“
[...]

Za veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine
Náčelník generálneho štábu:
(nečitateľný podpis)

BA – MA Freiburg, Bs. RW 41 – Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion, As. 4

DOKUMENT 50

1941, september 10. – 23. Sine loco.

Úryvky z denníka veliteľa Rýchlej divízie plk. del. Jozefa Turanca zachytávajúce jeho reakciu na informácie o prípadoch masových popráv židovského obyvateľstva na okupovanom území Ukrajiny.

10. septembra 1941

[...]

Veliteľ nemocnice mjr. zdrav. Dr. Mráz /chirurgické oddelenie/ mi hlásil, že dnes ráno medzi 04,00 – 08,00 hod. zastrelila nemecká polícia v Rozyne[456] asi 670 židov podozrelých zo sabotážnych činov.

[...]

Dňa 23. septembra 1941.

[...] Počul som, že vo Swíre[457] bolo popravených 900 Židov sabotérov.[458]

VHA Bratislava, f. RD, šk. 7, sign. 30/1/7

456 Ukrajinsky Ružyn.

457 Ukrajinsky Skvyra.

458 Bližšie o týchto prípadoch informoval počas svojho procesu pred Národným súdom, ako aj vo svojich povojnových pamätiach. Priznal pritom, že išlo o nevinné osoby vrátane žien a detí. SNA, f. NS, šk. 141, Tn ľud 29/47/1, zápisnica z vypočúvania J. Turanca z 5. 2. 1947, s. 53. *Pramene obrany. Pamäti generála Jozefa Turanca*. Ed. Jozef Bystrický. Bratislava : Múzeum SNP, 2012, s. 233-234.

DOKUMENT 51

1941, september 18. Starokosťantyniv.

Nariadenie veliteľa armády gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša na vytvorenie spojovacieho štábu slovenskej poľnej armády.

Veliteľstvo poľného sboru. S.V., 18. september 1941.
Čís. 101.234/Taj. 1. oddel. 1941.

Vec: Spojovací štáb – zriadenie. Tajné
Ministerstvo národnej obrany,
personálie,
B r a t i s l a v a.

Nariaďujem dňom 20. septembra 1941 zreorganizovať veliteľstvo poľného sboru na spojovací štáb slov. poľnej armády.

Veliteľom spoj. štábu ustanovujem plk. aut. Benedikta D ú b r a v c a.

Plk. aut Benedikt D ú b r a v e c podľa nar. MNO čís. 71.479 Dôv. II/3-1941 zo dňa 4.9.1941 zastupuje počas zdravotnej dovolenky tiež veliteľa zaisťovacej divízie.[459]

Veliteľovi spojovacieho štábu podliehajú s plnou veliteľskou právomocou tieto jednotky v poli:

1. Telegrafná rota 11 so spoj. parkom 11
2. Muničný sklad so zálohou zbrojného materiálu
3. Autodielne 1 so zál. aut. materiálu
4. Armádny prov. sklad
5. Nákladné aut. kolony 509 a 511
6. Pracovné roty 52 a 53
7. Poľná pošta 16.

Veliteľstvo vzdušných zbraní a obe divízie (rýchla aj zaisťovacia) sú úplne samostatné.

Veliteľa vzdušných zbraní zastupuje pplk. gšt. Emil N o v o t n ý zástupca veliteľa vzdušných zbraní.

Veliteľ spojovacieho štábu udržuje spojenie:

a. v poli so všetkými jednotkami a
b. so zápolím (MNO)

V zásadných veciach si vždy veliteľ spojovacieho štábu vyžiada rozhodnutie veliteľa armády.

459 Po návrate zo zdravotnej dovolenky od 14. do 20. 11. 1941 funkcie veliteľa Zaisťovacej divízie a veliteľa spojovacieho štábu vykonával plk. gšt. Augustín Malár (spojovací štáb sa zlúčil so Zaisťovacou divíziou) a od 20. 11. plk. gšt. Pavol Kuna.

Veliteľ armády:
gen. Č a t l o š, v. r.

Za správnosť:
náčelník štábu VPS:
pplk. gšt. Karol Peknik
[v.r.]

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 22. septembra 1941 pod č. 874/3, taj. 1941]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk.10, inv. č. 40

DOKUMENT 52

1941, september 22. Starokosťantyniv.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované MNO o bezpečnostnej situácii na okupovanom území ZSSR obsadenom vlastnými jednotkami, o náladách miestneho obyvateľstva vo vzťahu k okupačným jednotkám, postavení Židov a situácii v zajateckých táboroch.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Čís. 2169/dôv. 2. oddel. 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.

SV 22. septembra 1941.

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie
Bratislava.

Predkladám situačné zpravodajské hlásenie o pomeroch v ubytovacom priestore ZD:

Organizácia okresu:

„Okres spravuje „Povitova uprava“[460]-okresná správa. V okrese St. Konstantinov[461] správa je v ukrajinských rukách. Pri tejto správe je nemecký okresný komisár, ktorý má zástupcu (Nemca), tajomníka, tlmočníka a pisárku. Tlmočníkom je miestny Nemec. Komisár vydáva smernice a rozkazy, okresná správa ich vyplňuje.

Organizácia milície:

Po príchode nemeckej armády do St. Konstantinova miestny nemecký posádkový veliteľ vydal rozkaz na sorganizovanie sboru ukrajinskej bezpečnostnej služby. Organizáciou bol poverený istý Karčevský, ktorého otec bol svojho času vyvezený boľševikmi na Sibír a on sám bol u bolševikov politicky podozrivý. Milícia v St. Konstantinove má 80 milicionárov, z toho mestská správa má k dispozícii 40 členov milície. Veliteľ mestskej milície je zástupcom veliteľa okresnej milície.

Okres pozostáva z 10 „Volostej“ – notariát.[462]

Zprávy o parašutistoch:

Podľa zpráv miestneho obyvateľstva: V auguste t.r. našly sa v okrese St. Konstantinov noviny „Za radjansku Ukrajinu“[463] – orgán juhozápadného bolševického frontu. Obsah týchto novín: Výzva k boju proti fašizmu.

Noviny boly pravdepodobne shadzované sovietskymi lietadlami, nakoľko v celom okrese nenachádza sa tlačiareň, ktorá by mala podobné písmená.

Pred príchodom do priestoru St. Konstantinov boly udajne najdené pastiermi vo vzdialenosti asi 10 km od mesta 2 obleky parašutistov.

460 Okresná správa.

461 Ukrajinsky Starokosťantyniv.

462 Volostný notariát – miestna administratívno-právna inštitúcia.

463 Za sovietsku Ukrajinu.

Všetky zprávy v tomto odstavci pochádzajú od miestneho obyvateľstva, ich pravdivosť vzdor pátraniu nepodarilo sa preveriť.

Potulovanie sa podozrivých osôb:

Na cestách je možno stretnúť často bývalých ruských vojakov. Jedná sa ponajviacej o zajatcov, Ukrajincov, ktorí sú prepúšťaní z nemeckých zajateckých táborov. Podľa zprávy od miestneho obyvateľstva stávajú sa prípady, že keď títo vracajúci sa zajatci prechádzajú lesami, napadnú ich bývalí politrukovia, alebo komisári, zabijú ich, preoblečú sa do ich šiat, vezmú si od nich potvrdenie, že sú prepustení zo zajatia a potom sa volne pohybujú medzi obyvateľstvom.

Pokiaľ sa týka prepadávania civilných osôb a o ich ozbíjanie v lesoch a na cestách, jedná sa o obyčajné banditstvo, ktorého sa dopúšťajú jednotlivci, lupiči z povolania. Charakter týchto činov nie je vôbec politický. Slovenské vojsko s nimi dosiaľ neprišlo do styku.

Smýšľanie obyvateľstva:

Po stránke národnostnej: Ukrajinci, Rusovia, Poliaci, Židia.

Tak na pr. v St. Konstantinove z 10.000 obyvateľov bolo 40% Židov, 4% Poliakov, 2% Rusov, ostatní Ukrajinci.

Počet Židov sa toho času silne zmenšil a to jednak tým, že mnoho ich utieklo s bolševikmi a jednak tým, že za ich predchádzajúce skutky boli vzatí k plnej zodpovednosti.

Pomer civilného obyvateľstva k vojsku nie je už tak srdečný, ako bol v oblasti drohobyčskej, ale je ľahostajnejší, odmeranejší, ba miestami možno povedať skoro nepriateľský. Pokiaľ sa dalo pozorovaním zistiť, väčšia čiastka obyvateľstva je spokojná, že sa zbavila bolševikov. Príčina toho je už v dobre známom spôsobe hospodárenia bolševikov. O nejakom nacionálnom prejave Ukrajincov v tom smyslu, ako to bolo možno pozorovať vo východnej Galícii[464], nemôže tu byť ani reči. Príčinu tohoto je treba hľadať v tom, že nieto ukrajinskej inteligencie. Masové vyhnanstvo Ukrajincov ukončili bolševici v r. 1930, týmto zničili skoro celú ukrajinskú nacionalistickú myšlienku.

Všeobecne postoj obyvateľstva je dosť rezervovaný

Pomery v priestoru Szepetovka[465] – Polonné[466]:

Podľa hlásenia p.pl. 101 je v Polonnom pomer civilného obyvateľstva k vojsku dobrý. Je zaujímavé, že obyvateľstvo poľskej národnosti chová sa k nášmu vojsku v Polonnom prívetivejšie, ako obyvateľstvo ukrajinské. Vysvetlenie: Poliaci sa z našimi vojakmi skôr dohovoria.

Szepetovka: Obyvateľstvo sa chová k nášmu vojsku ľahostajne, ba nekamarátsky.

464 Východná Halič.

465 Ukrajinsky Šepetivka.

466 Ukrajinsky Polonne.

Východne od Szepetovky, v lese u Miropolu[467] udajne sa dosť dlho zdržovaly zbytky rozprášenej ruskej divízie. Bolo to ešte v dobe pred príchodom našich jednotiek. Nemecká stráž, strážiaca železničný most u Miropolu bola neznámymi páchateľmi asi 10 dní pred príchodom našich vojsk úkladne zavraždená. I na našu stráž v noci padly ojedinelé výstrely, k zraneniu ale nedošlo. Veliteľ roty nechal viac razy prehliadnuť les u Miropolu, ale bezvýsledne. Stal sa tiež prípad, že v samom Miropole padly výstrely vo smeru na maštal 6/101 roty, ktorá je umiestnená na okraji dediny. Pátranie i tu bolo negatívne.

Dňa 20. 9. 1941 v noci bola prepadnutá streľbou naša hliadka na nádraži v Szepetovke. Zranený nebol nikto, páchatelia utiekli.

V Szepetovke je nemecký zajatecký tábor, kde je veľa tisíc zajatcov. Na požiadanie Ortskommandantúry[468] v Szepetovke 2 a 4/101 rota pomáha strážiť zajatecký tábor. Zajatci sa často pokúšajú o útek, mnohí z nich boli príslušníkmi 101 pluku pochytaní a odvedení nazpäť do zajateckého tábora. Medzi zajatcami je značný počet Aziatov, ktorí jedia i ľudské mäso. Prednosta 2. oddelenia bol osobne svedkom, ako v zajateckom tábore v Szepetovke prišli kontrolní orgáni na to, že Aziati ohryzali všetko mäso z nôh jednej mŕtvoly – zajatca.

Nálada vlastného vojska:

Dobrá, len snížené dávky chleba mužstvo trošku rozladuje.[469]

Rôzne:

S veliteľstvom JPO, ktoré sa s jedným práporom pechoty a jedným del. oddielom presunuje do Bielej Cerkvi,[470] predsunujem od 2. oddelenia dôst. zást. v zál. Tomlana. Bližšie o tom na zvláštnom spise.

Dostane: MNO-ob. oddel., Viktor[471] 2. oddel.

Veliteľ divízie:
v zast. plk. aut. Benedikt Dúbravec.[472]
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 25. IX. 1941 pod č. 144711]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

467 Ukrajinsky Myropiľ.

468 Miestneho veliteľstva.

469 Rukou dopísané „*od 25/IX. zase budú normálne*".

470 Ukrajinsky Bila Cerkva.

471 Veliteľstvo poľného zboru, ktoré bolo dňa 22. 9. reorganizované na Spojovací štáb.

472 Dúbravec v tom čase krátko zastupoval veliteľa ZD plk. gšt. Augustína Malára.

DOKUMENT 53

1941, september 27. Starokosťantyniv.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované MNO o náladách miestneho obyvateľstva, činnosti partizánov a postavení Židov na okupovanom území ZSSR obsadenom vlastnými jednotkami.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie SV 27. septembra 1941.
Čís. 2202/dôv. 2. oddel. 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.
Prílohy: 1.

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie
Bratislava.

Predkladám situačné zpravodajské hlásenie:

1./ Nálada mužstva, fyzický a zdravotný stav:

Podľa došlých hlásení všeobecne dobrá, fyzický a zdravotný stav taktiež.

2./ Tresty:

1 muž od zálohy koní bol potrestaný väzením 7 dní po službe pre samovoľné strieľanie z pušky.

3./ Ranení:

U II/31 oddielu bol poranený 1 strelník, ktorý bol odsunutý do nemocnice Starokonstantynove.

4./ Smýšľanie civilného obyvateľstva:

Podľa získaných zpráv všeobecne priateľské, iba miestami javí sa istá rezervovanosť.

5./ Nepriateľská propaganda:

Predsunutá skupina ZD[473] hlásila, že asi okolo 12. t.m. shadzovaly sovietske lietadlá v okolí Bialej Cerkvi[474] protinemecké plakáty, ktorých preklad v prílohe predkladám.[475]

Orgán 2. oddel. ZD získal od miestneho dôverníka túto, dosiaľ nepreverenú zprávu: „Nálada civ. obyvateľstva je dobrá, ale ju kazia jednotlivci – provokatéri, ktorí sú Židia. Protižidovské opatrenia sú zavedené iba v meste (Starokonstantinove[476]), na vidieku sa však Židia voľne pohybujú. Prevádzajú protinemeckú agitáciu tým, že rozširujú bolševické letáky, alebo noviny. Je veľká škoda, že ukrajinské obyvateľstvo nedostáva skutočné

473 Vznikla nariadením zastupujúceho veliteľa ZD plk. aut. Benedikta Dúbravca z 22. 9. 1941. Skladala sa z JPO, II/31 del. oddielu a náhradného pešieho práporu. Jej úlohou bolo pripraviť podmienky na presun ZD do nového priestoru v okolí mesta Bila Cerkva. Po jej odchode však došlo opätovne k zmene priestoru nasadenia divízie. Predsunutá skupina preto bola zrušená už 7. 10. 1941. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 246-7.

474 Ukrajinsky Bila Cerkva.

475 Príloha sa nepublikuje.

476 Ukrajinsky Starokosťantyniv.

ukrajinské noviny z Kamenca-Podolského,[477] alebo Vinnice[478], ktoré by aspoň čiastočne paralizovaly túto nepriateľskú činnosť a obyvateľstvo by sa dozvedelo o pravom stave vecí. --- V Medzibroži[479] nachádza sa kníhtlačiareň a miestna milícia má podozrenie, že v tejto tlačia sa protinemecké letáky a noviny, ktoré rozširujú Židia.“

6./ Činnosť partizánov:

Predsunutá skup. ZD hlásila, že podľa informácie od tamojšieho podnáčelníka milície asi 18. t.m. objavili sa v lese u Januspolu[480] partizáni v počte 3-4 mužov. Tamojšia milícia za pomoci nemeckých vojakov pátrala po nich, avšak s výsledkom negatívnym. Doteraz nenarobili žiadnych škôd.

Podľa nepreverenej zprávy od miestneho dôverníka: V obci Kapustyn u St. Konst.[481] rozšírila sa zvesť, že v blízkom lese je 5 partizánov. Tamojšiemu veliteľovi milície vypálili dom a strieľali po ňom. Keď sa však milícia vybrala do lesa, našla tam iba 1 ruskú pušku a 100 nábojov.- Taktiež v starosyňavskom[482] lese bola videná banda v sile 150 mužov, ktorá postupovala v rojniciach a bola ozbrojená puškami a guľometmi.-Partizáni sbierajú bolševikmi zanechané zbrane a zdržujú sa v dosiaľ nezničených bunkeroch.

V lese u Starokonstantynova počuť každú noc streľbu.

Vysvetlenie v tejto veci podal miestny veliteľ milície, ktorý udal, že v lese zdržuje sa veľké množstvo Židov, ktorí chodia na noc do stohov slamy neďaleko mesta, aby si zaopatrili živobitie. Stohy strážia milicionári, po ktorých Židia vždy strieľajú, milicionári odpovedajú a tak vznikajú prestrelky.

Rôzne:

Predsunutá skupina ZD hlásila, že údajne asi 16 km na juh od Januspolu nachádza sa nejaká česká kolónia.

Dostane: MNO-obr.oddel.,
na vedomie: Spoj. štáb 2. oddel.

Z rozkazu:
Náčelník štábu
pplk. gšt. Ján Krnáč
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 3. X. 1941 pod č. 144832]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

477 Ukrajinsky Kamianec-Podiľskyj.
478 Ukrajinsky Vinnycia.
479 Ukrajinsky Medžybiž.
480 Neidentifikované.
481 Ukrajinsky Starokosťantyniv.
482 Ukrajinsky Starosynjavskyj.

DOKUMENT 54

1941, október 1. SV.

Domáci rozkaz Veliteľstva Spojovacieho štábu č. 63 z 1. októbra 1941 s inštrukciami o rozdieloch medzi vojnovými zajatcami a banditmi.

Veliteľstvo spojovacieho štábu.

D o m á c i r o z k a z č. 63.
S. V. 1. októbra 1941.

[...]

II. Boje s Rusmi za frontom – pokyny:

Na dotaz ako zachádzať s ruskými vojakmi, ktorí pod velením dôstojníkov znepokojujú obsadené zadné územie, rozhodol vrchný veliteľ nemeckej armády takto:

Ruské bojové skupiny, ktoré pod zodpovedným velením dôstojníka počas boja vystúpia z frontu a sú určené k tomu, aby splnily určitý bojový úkol, treba po zajatí zachádzať s nimi ako s vojnovými zajatci.

Ruskí vojaci, ktorí po skončení vlastného boja, sa ukryjú a vystúpia až potom, aby bez organizácie – na vlastnú päsť – proti zadnému územiu bojovali, sú banditi.

Je vecou veliteľov jednotiek ako sa rozhodnú podľa taktickej situácie.

Označenie „partizán“ patrí tým vojakom, jednotkám alebo bandám, ktoré v civilnom obleku vedú „querillu“[483] a prevádzajú sabotáž /vyhadzovanie mostov, prepadávanie jednotlivých motorových vozidiel, prepady v ubytovacích miestach a pod/.

čís. 6620 Dôv. 2. oddel. 1941.

[...]

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-6

483 Vedenie ozbrojeného konfliktu, ktorý sa vyhýba veľkým bitkám, ale koncentruje sa na menšie prepadové akcie.

DOKUMENT 55

1941, október 2. Starokosťantyniv.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované MNO o náladách obyvateľstva na okupovanom území, svojvoľnej represívnej činnosti ukrajinskej milície a postavení Židov.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 2. október 1941
Čís. 2222/dôv.2. oddel. 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie
Bratislava

Prílohy: 2.

Predkladám situačné spravodajské hlásenie:

1. / Nálada mužstva, fyzický a zdravotný stav:

Podľa došlých hlásení nálada mužstva dobrá, fyzický a zdravotný stav taktiež.

2. / Tresty neboly hlásené žiadne.

3. / Ranení:

U JPO bol popálený des. prez. sl. Toma pri zapálení motoru civ. nákladného auta (popálenina II. stupňa) a strel. Michal Seney bol zranený na nohe pichnutím. Obidvaja boli odsunutí do nemocnice dňa 28. 9. 1941.

4. / Smýšľanie civilného obyvateľstva:

Podľa hlásenia predsunutej skupiny ZD obyvateľstvo národnosti ukrajinskej chová sa k nášmu vojsku priateľsky, až na niektoré výnimky a je spokojné s terajšími pomerami.

Mestečká Rozina[484] a Machnovka[485] majú asi 50 % obyvateľstva národnosti ukrajinskej, asi 40% tvorili Židia, ktorí boli poväčšine vystrieľaní, ostatok sú Poliaci.

Zbrane, ktoré sa nachádzaly medzi civ. obyvateľstvom boly na výzvu odovzdané, nie je však vylúčené, že niektorí si zbraň ukryli.

5. / Milícia:

Predsunutá skupina ZD hlásila, že v Rozine začala sa asi pred mesiacom organizovať ukrajinská milícia. Ako veliteľ a pobočník boli dvaja Ukrajinci zo západnej Ukrajiny – Haliče. Títo organizovali milíciu aj po dedinách. Podľa výpovedí tamojšieho obyvateľstva pribierali však za členov ponajviac býv. komunistov a komsomoľcov a počínali si pri tom bez ohraničenia pôsobnosti, odstreľovali sami Židov, rabovali ich majetky a pri prehliadkach nasbierali do 200 000 Rubľov, mnoho zlatých predmetov a pod. Ich činnosť samozrejme zasahovala do kompetencie tamojšej Feldkommandantury[486], ktorá začala ich činy pozorovať.

484 Ukrajinsky Ružyn.

485 Ukrajinsky Machnivka.

486 Poľného veliteľstva.

Dňa 24. 9. 1941 došli za veliteľom a pobočníkom milície v Rozine 8 Ukrajinci vlakom z Haliče. Gestapo však vlak obkľúčilo a všetkých zatklo. Pri prehliadke boly im najdené rôzne protinemecké brožúrky, závadné noviny a iný materiál.- Medzi tým však veliteľ milície a jeho pobočník pokúsili sa o útek do Ruska, avšak v Žitomíre[487] boli zadržaní a zatknutí.

Ich cieľom bolo zorganizovať spoľahlivých dôverníkov, ktorí vo vhodnom čase pokúsili by sa o vzburu.- Miestna milícia bola na to ihneď rozpustená a odzbrojená a organizovaním milície boli poverení spoľahliví Ukrajinci.

6./ Nepriateľská propaganda.

Podľa výpovedí obyvateľstva boly v okolí Machnovky asi pred 3 týždňami shadzované sovietskymi lietadlami protinemecké letáky, v ktorých bola výzva k organizovaniu partizánskych oddielov. Obyvateľstvo udajne na toto reagovalo s posmechom.

7./Partizáni.

V poslednej dobe nebola v priestore ZD zistená žiadna činnosť, resp. prítomnosť partizánov.

8./ Rôzne.

a, Orgán 2. oddel. ZD získal zprávu, ktorá bola ihneď preverená, že dňa 27. 9. 1941 bolo transportovaných asi 3000 ruských vojakov – zajatcov zo Sepetovky[488] do Proskirova.[489] Behom prestávky na nejakej železničnej stanici (asi Kipnivo) ich asi 1. 600 zbehlo.

V dôsledku toho vydalo 3. oddel. ZD nariadenie všetkým útvarom v posádke Starokonstantynov,[490] aby bol zdvojený počet stráží a zvýšená obozretnosť voči každej civilnej osobe.

b. Dňa 1. októbra 1941 zahral ukrajinský divadelný ochotnícky krúžok v Statokonstantynove operetu o 3 dejstvách „Natalka z Poltavy“. Predstavenie bolo určené pre slovenských vojakov, ktorí sa ho zúčastnili v počte asi 300 mužov. Na predstavení zachovali sa vzorne a reagovali na každé slovo a každú scénu, z čoho sa dá usudzovať, že rozumejú ukrajinštine, resp. naučili sa za dobu, strávenú na Ukrajine tomuto jazyku.

c. V prílohe predkladám 2 exempláre ukrajinského časopisu „Podolianin“[491] vydávaného v mestskou správou v Kamenci Podolském.[492]

Veliteľ divízie:
v zast. plk. aut. Benedikt Dúbravec
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 7. X. 1941 pod č. 144891]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

487 Ukrajinsky Žytomyr.
488 Ukrajinsky Šepetivka.
489 Dnes Chmeľnyckyj.
490 Ukrajinsky Starokosťantyniv.
491 Príloha sa nepublikuje.
492 Kamenec Podolský.

DOKUMENT 56

1941, október 9. Žytomyr.

Rozkaz č. 41 Veliteľstva Zaisťovacej divízie so smernicami o vzťahu medzi spojeneckými armádami v Ríšskom komisariáte Ukrajina, ale aj o zaobchádzaní so Židmi a partizánmi.

Veliteľstvo Z. D. SV. dňa 9. október. 41[493]

Rozkaz čítali:

Len pre služobnú potrebu.

R o z k a z č. 41.

O b s a h : čl. 252. Smernice pre chod služby medzi spojeneckými armádami na Ukrajine.
čl. 253. Streľba v noci – zákaz.
čl. 254. Vozenie civilných osôb na voj. autách – zákaz.
čl. 255. Legitimovanie sa voj. osôb ZD – nariadenie.
čl. 256. Bezpečnosť bojujúcich jednotiek – zaistenie.
čl. 257. Najímanie Židov na práce – smernice.
čl. 258. Opatrenie pri zachádzaní s partizánmi.
čl. 259. Povolenia pre civ. osoby – vydávanie.
čl. 260. Peniaze – prechovávanie u mužstva.
čl. 261. Mužstvo – pridelenie k ŠAK ZD.
čl. 262. Rozdelenie bielizne.
čl. 263. Vydanie strážnych pravidiel – nariadenie.

čl. 252. Smernice pre chod služby medzi spojeneckými armádami na Ukrajine:

Je treba počítať s tým, že slovenské, rumunské a maďarské jednotky ostanú ako zaisťovacie jednotky dlhší čas podriadené veliteľovi Ukrajiny. Preto je treba, aby opatrenia spojeneckých armád, ktoré slúžia k udržiavaniu disciplíny, boly navzájom platné a boly o ich zásadách poučení všetci príslušníci Z. D. v medziach, ktoré sa ich budú v budúcnosti týkať.

Dolu uvádzam výpis z návrhu voj. vel. Ukrajiny, ktorý sa bude týkať jednotiek a príslušníkov Z. D:

I./ Armádny dozor:

Armádny dozor, je určovaný voj. veliteľom Ukrajiny. Je označený pletenou aluminiovou šnúrou na pravom rameni. /nespliesť s označením strelca!/

493 V origináli dokumentu je dátum ručne preškrtnutý. Nad tým je rukou dopísané „*14. X. 41*“.

Armádny dozor má nasledujúce povinnosti:

a./ zisťovať mená: nahliadnutím do žold. knižky, voj. preukazu, alebo leg. lístku všetkých príslušníkov nemeckej brannej moci, ako aj spojeneckých jednotiek s výnimkou generála a dôst. gen. štábu.

b./ zadržovať pri pristihnutí nejakého zločinu, alebo aj v tých prípadoch, ktoré vyžadujú neodkladnosť. Ďalej všetky osoby, ktoré sa nemôžu vykázať potrebným preukazom, alebo osobnými svedkami,

c./ okamžitú trestnú právomoc len voči príslušníkom nemeckej brannej moci pozemnej, nie voči spojeneckým jednotkám.

Podľa dohody budú nemecké hliadky pri službe v zaisťovacej oblasti nejakej spojeneckej brannej moci zosilnené dôstojníkom, alebo poddôstojníkom príslušnej brannej moci /ňou určeným/. Pre tieto úkoly budú vyberané osoby podľa možnosti hovoriace nemecky.

II./ Dôstojníci posádkovej dozornej služby:

V miestach, kde sú ubytované silnejšie jednotky, majú sa ustanoviť dozorní dôstojníci, ktorí v neurčitom čase, vo dne i v noci budú kontrolovať strážnych. Posádkoví dozorní dôstojníci nemeckej brannej moci, majú právomoc len voči nemeckým strážnym a strážam, odhliadnúc od všeobecnej právomoci dôstojníkov, spomenutej v bode III.

Dôstojníci posádkovej služby spojeneckej brannej moci majú tak isto právomoc len voči strážnym a strážam svojej brannej moci, odhliadnuc od všeobecnej spoločnej právomoci dôstojníkov, uvedenej v bode III.

III./ Predstavení vôbec:

Na základe dohody so spojeneckými armádami sú od toho času dôstojníci nemeckej brannej moci oprávnení a povinní zisťovať aj mená vojakov spojeneckých armád služobnej hodnosti poddôstojníkov a mužstva, [...]

čl. 257. Najímanie Židov na práce – smernice:

Boj proti boľševizmu vyžaduje bezohľadný a energický postup predovšetkým tiež proti Židom, hlavným nositeľom boľševizmu.

Preto akúkoľvek spoluprácu brannej moci so židovským obyvateľstvom, ktoré je otvorene, alebo skryte nepriateľsky zaujaté voči Nemecku a používanie jednotlivých Židov pre nejaké zvláštne služby /pomocné/, pre vojsko ZD zakazujem. Výkazy, ktoré potvrdzujú používanie Židov pre účely vojska, nevydávajte vôbec.

Z tohoto výnimku robí jedine požívanie Židov vo zvláštných hromadných pracovných kolonách, ktoré majú postavené pod vojenským dozorom. Toto nariadenie dajte na vedomie všetkým Vaším podriadeným jednotkám.

2258/ 2. odd. 1941.

čl. 258. Opatrenie pri zachádzaní s partizánmi :

Podľa výpovede jedného zajatého partizána majú oni rozkaz vydávať (...) nemeckým úradom, ako oslobodení trestanci a žiadajú o preukaz o návrat do ich domovov. Nakoľko nemecké úrady týmto prosbám často vyhovely, stalo sa, že veľký počet partizánov má nemecké preukazy.

Upozorňujem preto na zvýšenú opatrnosť pri zisťovaní a kontrolovaní „trestancov". Pri kontrolovaní preukazov všímajte si, či sú tieto podpísané veliteľom. Vydávanie akýchkoľvek preukazov pre ruských zajatcov veliteľmi slovenských jednotiek zakazujem. Pri zistení takýchto potulujúcich sa „trestancov", ktorí nemajú žiadneho preukazu, treba ich zadržať, vypočuť a odovzdať najbližšej Ortskomandantúre[494], alebo priamo do nemeckého zajateckého táboru na kvitanciu.

2259/ 2. odd. 1941.

čl. 259. Povolenia pre civ. osoby – vydávanie:

Zakazujem s okamžitou platnosťou vydávať civ. osobám zamestnaným akokoľvek v objektoch, v ktorých sú ubytované jednotky slov. armády, potvrdenie o povolení vstupu do objektu, opatrené záhlavnou, alebo okrúhlou pečiatkou. Povolenie vstupu do objektov vojskom obsadených davájte také, aby z nich nebolo možné vyčítať, aká jednotka je v budove ubytovaná. Povolenia už vydané a opatrené pečiatkou odoberte a vydávajte nové.

2242/ 2. odd. 1941.

[...]

VHA Bratislava, ZD, šk. 2, sign. I/48

494 Miestnemu veliteľstvu.

DOKUMENT 57

1941, október 10. Bratislava.

Štvrťročná správa o činnosti DHM na Slovensku za obdobie od 22. júna do 1. októbra 1941.

Deutsche Heeresmission
in der Slowakei
Abt. Z. Nr. 244/41 geh.

Preßburg, den 10. oktober 1941

Betr.: Deutsche Heeresmission in der Slowakei.
Bezug: O.K.H. Att. Gr. v. 28. 10. 39, Anl. 3 zu Nr. 724.

Tätigkeitsbericht der Deutschen Heeresmission in der Slowakei über die Zeit vom 22. 6. – 1. 10. 41.

Am 22.6. entschloß sich die Slowakei, an der Seite Großdeutschlands im den Krieg gegen Sowjetrußland einzutreten.

Mit Beginn des Einsenbahnaufmarsches der slowakischen Armee begab sich der Chef der Deutschen Heeresmission[495] mit seinem Stabe, unter Belassung nur eines Offiziers in Preßburg, in den Aufmarschraum.[496] Wie notwendig dies war, zeigte sich bereits während der Versammlung und in den ersten Tagen des Vormarsches an den San.

Man wird dem, was die slowakische Armee bisher im Feldzuge gegen Sowjetrußland geleistet hat, erst gerecht, wenn man die tatsächliche Lage berücksichtigt, in der sich die slowakische Armee vor dem Kriege befand, und die besonderen Verhältnisse, unter denen sie in den Krieg eintrat. Es erscheint daher notwendig, zunächst auf einige allgemeine Gesichtspunkte und die Gründe einzugehen, die in den ersten Kriegsmonaten Änderungen der Kriegsgliederung und sonstige umfangreiche Umstellungen notwendig machten.

I. Lage bei Eintritt in den russischen Krieg.

Die Slowakei trat völlig unerwartet in den Krieg ein. Mit der Verwendung des slowakischen Heeres in diesem Kriege hatten nach wiederholt ergangenen Mitteilungen aus Berlin weder die Slowaken noch die Deutsche Heeresmission gerechnet. Infolgedessen war für den Aufbau und die Ausbildung ein Fernziel gesetzt werden. Bei den Fehlen jeder Grundlage auf fast allen militärischen Gebieten und der Vorbildung der Führer durch jahrhundertelange Erziehung in anderem Sinne, konnte auch etwas Ordentliches nur dann geschaffen werden, wenn schrittweise vorgegangen wurde. Für die beschleunigte Durchführung wichtiger Änderungen lagen irgendwelche Gründe nicht vor.

495 V tom čase gen. pech. Paul von Otto.

496 Podľa organizačného členenia zo 4. 7. 1941 DHM mala okrem veliteľa 14 dôstojníkov a jedného civilistu zodpovedného za zásobovanie. Všetky tieto osoby, až na jedného kapitána zodpovedného za vedenie štábu v Bratislave, pôsobili priamo pri slovenskej poľnej armáde. DHM disponovala tiež 31 poddôstojníkmi a príslušníkmi mužstva vrátane šoférov. Bližšie pozri BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 60.

So war vorgesehen worden, die Umbewaffnung und Ausstattung mit deutschen Gerät erst zu gegebener Zeit vorzunehmen, da sich Deutschland im Kriege befand, also erst nach Friedensschluß. Die slowakische Armee war daher mit dem alten tschechischen,[497] zum größten Teil unmodernen Gerät ausgerüstet. Die Munitionsausrüstung war gering und nur für einen etwaigen kurzem, örtlich begrenztem Krieg berechnet. Da die Slowakei keine für sie arbeitende Kriegsindustrie hat, konnte sich auf dem Gebiet der Ausrüstung und Munitionsbeschaffung die Lage auch nicht bessern, sondern auf die Dauer nur verschlechtern.

Für die seit dem Frühling dieses Jahres in Gang befindliche schwierige Umstellung des Wehrersatzwesens und der Mob-Organisation war der 1. 4. 42 als Stichtag der Neuordnung festgesetzt werden. Die slowakische Armee machte daher nach dem alten tschechischen Mob-Plan mobil.[498]

Infolge dieser allgemeinen Lage war auch in der Ausbildung des Heeres systematisch von unten nach oben gebaut und das Jahr 1941 als kleines Ausbildungsjahr bestimmt worden. Anfang Juni ds. Jahres wurde Verbandsausbildung in der Kompanie, Batterie usw. betrieben. Als Endziel des Übungsjahres war die Ausbildung im Bataillon vorgesehen.

II. Mobilmachung.

So war der Stand der Dinge, als am 19. 6. 1941 in Preßburg die Verwendung der slowakischen Armee zum ersten Mal zur Erörterung kam.[499] Der Chef der Deutschen Heeresmission nahm unter Berücksichtigung der in Ziff. I geschilderten Lage dahin Stellung, daß es wohl möglich sei, die auf Kriegsfuß gesetzte slowakische Friedenarmee an ruhiger Front für Sicherungs- und Deckungsaufgaben zu verwenden, dass sie aber in ihrem gegenwärtigen Zustand zu ernsthafteren Kampaufgaben und zu Bewegungen über weite Räume nicht befähigt sein würde. In diesem Sinne wurde dann auch die Verwendung der Armee geplant und der Verteidigungsminister dahin beraten, lediglich die Friedensarmee – 2 Divisionen (Inf. Regtr. zu 2 Batlnen.) und Heerestruppen – auf

497 Správne československým.

498 Reorganizácia doplňovacej správy sa začala v roku 1940 pod vedením DHM. Dôležité rozhodnutia v tejto otázke boli realizované už v druhej polovici novembra 1940. Podľa rozkazu MNO z 23. 11. vstupovali tieto zmeny do platnosti 1. 2. 1941. Svoju účinnosť reorganizovaná doplňovacia správa ukázala už krátko po prepadnutí ZSSR. Bližšie pozri KATREBA, Z. „Skrytá" mobilizácia na Slovensku v roku 1941, c.d., s. 87-100; BAKA, I. Pôsobenie Nemeckej vojenskej misie na Slovensku v roku 1940. In: SYRNÝ, Marek a kol. *Slovensko a Európa v roku 1940*. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2021, s. 76-78.

499 19. 6. 1941 pricestoval na Slovensko náčelník nemeckého Generálneho štábu pozemného vojska genplk. Franz Halder. Na bratislavskom letisku Vajnory sa stretol s vedúcim DHM gen. pech. Paulom von Ottom a s vojenským atašé pplk. Heinrichom Beckerom. Gen. Otto tu bol informovaný o želaní *„Vodcu, aby sa slovenská armáda zúčastnila nejakej prípadnej akcie"*. 21. 6. nemecký vyslanec Hanns Ludin Hitlerovo želanie (sprostredkované gen. Ottom) neformálne tlmočil prezidentovi Tisovi a predsedovi vlády Tukovi. K tomuto kroku sa odhodlal bez inštrukcií nadriadených miest, keďže, ako zdôraznil, *„pri tomto opatrení sa nejedná len o čisto vojenskú, ale o záležitosť vysokej politiky"*. Až následne si vyžiadal inštrukcie nemeckého Zahraničného úradu, *„či tento vývoj zodpovedá zámerom úradu"*. Obaja najvyšší predstavitelia SR pritom podľa neho „jednoznačne súhlasili" so vstupom Slovenska do vojny. Bližšie pozri BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch, c.d., dok. č. 2, s. 541-542; NA Praha, f. 172 - Zahraniční úřad Berlín 1932 – 1945, šk. 17, fólia 548 625.

Kriegsstärke aufzufüllen. Aus dieser aber sollte ein kleiner motorisierter Verband aller Waffen als Vorausabteilung ausgeschieden werden, um wenigstens mit Teilen vorne mitkämpfen zu können. Trotz des Einverständnisses mit diesem Vorschlage wurde in der Mobilmachung aber viel weitergegangen. Es zeigten sich also wieder die Nachteile der nur beratenden Tätigkeit der Deutschen Heeresmission. Nicht nur die dritten Bataillone der Infanterie-Regimenter wurden aufgestellt, sondern es wurden auch bei anderen Truppengattungen Neuaufstellungen vorgenommen. Ebenso erfolgt eine viel zu umfangreiche Aufstellung von Ersatzformationen in der Heimat. Wider alles Erwarten erreichte das Kriegsheer damit eine Stärke von über 70.000 Mann, wovon etwa 40.000 Mann ins Feld rückten.[500] Wie so oft wurde die Deutsche Heeresmission hiervon vorher nicht unterrichtet, sondern erfuhr es erst, als alles angelaufen war. Der Gedanke, dass bei der übergroßen Mobilmachung unangebrachtes Geltungsbedürfnis und die hinreichend bekannte Überschätzung der Kräfte mitgesprochen haben, ist nicht von der Hand zu weisen. Nicht ausgeschlossen ist auch, daß die nach wie vor bestehende Spannung mit Ungarn dabei eine Rolle spielte. Daß in dieser Hinsicht eine gewisse Besorgnis der Slowaken nicht unbegründet ist, beweist der Grenzzwischenfall am 3. 9. bei dem ungarische Stellen die Absicht hatten, ein kleines slowakisches Gebiet an der Südgrenze symbolisch zu besetzen.[501]

Diese übertriebene Mobilmachung, ihr Ablauf nach dem alten tschechischen[502] Mob-Plan und die starre und schematische Denkweise des nur nach den Buchstaben, nicht nach dem Sinne der Vorschriften handelnden slowakischen Offiziere waren die Hauptursachen aller der Schwierigkeiten, die später auftraten.

Der Kampfwert der Truppe sank weit unter den der aktiven Armee, weil die Reservisten, jetzt über 60% der Feldarmee, für den Kampf mangelhaft ausgebildet waren, da sie nur in der tschechischen Armee[503] – und z.T. während diese sich auflöste – gedient hatten. Vor allem sank das ohnehin noch mangelhafte, nur durch sehr zahlreiche Reserveoffiziere ergänzte Offizierkorps weiter stark in seinen Leistungen herab.

Auch in Stärke und Zusammensetzung der Stäbe und Truppen traten automatisch alte, im Frieden bereits beseitigte Schäden wieder auf. Die im Frieden bereits nach deut-

500 Spolu do 4. 7. do armády nastúpilo 56 858 mužov, pričom samotná armáda mala na východnom fronte v tom čase vyše 50-tisíc vojakov. Dňa 5. 7. bol jej celkový stav (doma aj v zahraničí) 90 533 mužov, z toho 3 454 dôstojníkov. KATREBA, Z. „Skrytá" mobilizácia na Slovensku v roku 1941, c.d., s. 87 – 100.

501 Napriek tomu, že SR a Maďarsko boli oficiálne spojenci, ich vzťahy zostávali napäté. Potvrdzoval to aj incident, ktorý sa odohral v Novej Vsi nad Žitavou 3. 9. 1941. Maďarská pohraničná stráž tu svojvoľne k Maďarsku pripojila 0, 575 hektára pôdy. Argumentovala pritom chybou pri vytýčení hranice v roku 1939. Slovenská strana na to reagovala vyslaním vojenských jednotiek na hranice. Hroziaci ozbrojený incident sa nakoniec podarilo urovnať. Aj vďaka iniciatíve nemeckého vyslanca na Slovensku maďarská strana nakoniec uznala svoj omyl a ustúpila. KINČOK, B. Činnosť slovenskej diplomacie pri pohraničnom incidente s Maďarskom pri obci Nová Ves nad Žitavou v septembri 1941. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.). *Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 185-197; HETÉNYI, M. *Slovensko-maďarské pomedzie v rokoch 1938 – 1945*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2008, s. 75-76.

502 Správne československých.

503 Správne československej.

schen Grundsätzten gegliederten und nach deutschen Gedankengängen arbeitenden Stäbe aller Grade entwickelten sich wieder zu unübersichtlichen Gebilden ohne klare Arbeitseinteilung zurück. Eine Zusammenarbeit fand in den Stäben überhaupt nicht statt.

Die Mobilmachung an sich, ebenso wie der Eisenbahnaufmarsch liefen aber über Erwarten schnell und reibungslos ab. Am 8. Mob-Tage war die Armee in den befohlenen Aufmarschräumen in der Ostslowakei versammelt, die erwähnte Vorausabteilung stand bereits am 2. Mob.[504]-Tage, den 24. Juni 1941 – 18.00 Uhr-, am San.

III. Vormarsch in dem Aufmarschraum am San.

Die Märsche aus der Ostslowakei an den San zeigten alle die Schwächen, mit denen man aus den oben erwähnten Gründen rechnen mußte. Da aber bei der grundlegenden Besprechung, wie auch nach den Befehlen und Mitteilungen der Heeresgruppe Süd, mit einem begrenzten Ziel zu rechnen war, waren irgendwelche Besorgnisse, daß ernste Schwierigkeiten eintreten würden, nicht vorhanden.

Die Tätigkeit der Deutschen Heeresmission bekam von dem Augenblick an, als die slowakische Armeegruppe den Vormarsch antrat, jedoch einen völlig anderen Charakter. Von einer rein beratenden Tätigkeit konnte nicht mehr die Rege sein.

So, wie im Frieden das Ministerium für nationale Verteidigung nicht ein förderndes, sondern mehr hemmendes Glied im Aufbau des Heeres war – wie in verschiedenen Tätigkeitsberichten gemeldet ist – , war auch im Kriege die Plan-und Hilflosigkeit beim slowakischen Armeegruppenkommando ganz besonders groß. Es war bald klar, dass es notwendig war, mit den wichtigsten Abteilungen des slowakischen Armeegruppenkommandos Offiziere der Heeresmission zu koppeln (Ia, Qu., Int., Ic), die die positive Arbeit leisten mußten. Sehr bald hatten nur sie einen Gesamtüberblick, und die Slowaken ließen sich von ihnen orientieren. Da es bei den Divisionen ähnlich, die Zahl der Offiziere der Deutschen Heeresmission aber beschränkt war, und ihnen auch keine deutschen Arbeitsstäbe zur Verfügung standen, war die Arbeit nur so zu leisten, dass der Chef der Deutschen Heeresmission seine Offiziere täglich zu Erkundungen Feststellungen und Beschaffungen bei deutschen Stellen ansetzte und dem slowakischen Armeegruppenkommando auf diese Weise alles Notwendige zur Verfügung stellte.

Der grundlegende Fehler der Arbeit des slowakischen Armeegruppenkommandos bestand darin, daß keinerlei Zusammenarbeit der Abteilungen vorhanden war, und daß es nach altem österreich-tschechischem System vom grünen Tisch aus leitete und unzählige Listen führte, die aber bei Nachprüfung durch die deutschen Offiziere an Ort und Stelle in keiner Weise stimmten. Wochenlang war nicht festzustellen, wieviel Kolonnen vorhanden wären und wo sie sich befänden. Über den Stand der Bäckereikolonnen, Werkstätten und selbst über die Truppe im Einzelnen war keine rechte Klarheit zu gewinnen. So wurde z. B. erst nach Wochen festgestellt, daß eine Artl. Abteilung nur 2 anstatt 3 Batterien hatte. Die Meldungen der Truppen stimmten nicht, die slowakischen

504 Mobilizačný.

Stellen drangen nicht durch und verließen sich in ihrer sonderbaren Lebensauffassung bald ganz auf die Offiziere der Deutschen Heeresmission, die allein Bescheid wußten. Ohne die Offiziere der Deutschen Heeresmission wäre die slowakische Armeegruppe bald ohne Verpflegung, Betriebstoff und anderen Bedarf gewesen. Unzählige Beispiele absoluter Hilflosigkeit ließen sich unschwer beibringen.

Von der Truppe wurde Gutes geleistet. Da das slowakische Heer Gefechtswagen bei der Infanterie nicht hatte, war der Infanterist ein mit Waffen und Munition voll bepackter militärischer Lastträger. Bekleidung, Ausrüstung und Gepäck einschl. Munition des Mannes wogen rd. 30 kg. Trotzdem wurden bei starker Hitze 30 km und mehr zurückgelegt.

IV. Weiterer Vormarsch.

In verständlicher Unkenntnis der Verhältnisse der slowakischen Armee sollten beim Vormarsch östlich des San an die slowakische Armeegruppe Forderungen gestellt werden, denen sie nach Zusammensetzung und Ausrüstung nicht gewachsen sein konnte.

Der Chef der Deutschen Heeresmission unterrichtete den Chef der Heeresgruppe Süd und das AOK 17, dem die slowakische Armeegruppe unterstellt war, davon, daß ein Kampf der Gesamtheit der Slowakischen Armee in der vorderen Linie und ein Vormarsch über weite Räume von Anfang an weder beabsichtigt gewesen wäre, noch möglich sei, und fand auch überall volles Verständnis. Weniger war dies beim slowakischen Verteidigungsminister der Fall. Sein Drang, mit aller Energie vorwärts zu kommen, war zwar durchaus anzuerkennen, aber auch in dieser Frage überschätzte er seine Kräfte in erstaunlicher Weise. Es bedurfte sehr vieler Besprechungen, um ihn davon zu überzeugen, daß es der Masse seiner unmodern ausgerüsteten Armee nicht möglich sein würde, mit der deutschen Armee Schritt zu halten. Es bestand somit eine gewisse Tragik darin, daß die Armee einsatzfreudig war, durch die Verhältnisse gezwungen, aber zu einer untergeordneten Rolle verdammt sein mußte.

Das Ziel aller Besprechungen mit der Heeresgruppe Süd, dem AOK 17 und den slowakischen Stellen – vom Staatspräsidenten, angefangen – war, den Slowaken aber die Möglichkeit zu geben, sich mit möglichst starken Teilkräften an dem Kampf in vorderster Linie zu beteiligen. Dies war aber nach Lage der Dinge nur durch eine Verstärkung des vorn kämpfenden schnellen Verbandes durch geeignete Kräfte möglich. Der Hauptteil des slowakischen Heeres dagegen war, insbesondere infolge der Verwässerung durch die riesige Zahl mangelhaft ausgebildeter Reservisten, nur für Sicherungs und Säuberungsaufträge zu verwenden. In diesem Sinne wurde am 5. 7. und 8. 7. an das AOK 17, und von diesem an die Heeresgruppe Süd berichtet, und am 10. 7. von der Heeresgruppe entschieden.

Als wenige Tage darauf dann dem Chef der Deutschen Heeresmission der Wunsch der slowakischen Regierung, unterstützt vom Gesandten des Großdeutschen Reiches, bekannt wurde, den größten Teil der Reservisten zu entlassen, schlug die Deutsche Hee-

resmission schliesslich am 23. 7. vor, aus aktiven Mannschaften eine kleine schnelle Division unter Verwendung der bisherigen mot. Vorausabteilung (schnelle Brigade Pilfousek) zu bilden und den Rest der aktiven Mannschaften in einer Sicherungsdivision zusammenzufassen. Durch OKW Nr. 01541/41 geh. WFSt. Abt. L (I. Op.) vom 28. 7. 41 wurde mitgeteilt, dass der Führer in diesem Sinne entschieden und eine Stärke der slowakischen Wehrmacht von rd. 32.000 Mann festgelegt habe.

Gleichzeitig mit der Umgliederung wurde auch eine Neueverteilung der Offiziere der Deutschen Heeresmission vorgenommen. Die Erfahrung hatte – wie bereits erwähnt – gezeigt, daß es notwendig war, die Stäbe zu stützen. Infolgedessen mußten den getrennt verwendeten slowakischen Divisionen deutsche Verbindungsstäbe zugeteilt werden, besonders aber der schnellen Division in der Form, wie dies früher beim Armeegruppenkommando gehandhabt gewesen war, d.h. eine Koppelung von Offizieren der Deutschen Heeresmission mit den wichtigsten slowakischen Abteilungen, Gleichzeitig wurde die Heeresgruppe Süd gebeten, anzuordnen, daß auch weiter alle Befehle über die deutschen Verbindungsstäbe zu leiten wären.

Die Verbindungsstäbe haben sich voll bewährt. Die slowakischen Stäbe arbeiten bestens mit ihnen zusammen und die deutschen Stellen haben die Gewähr, dass im deutschen Sinne gearbeitet wird (s. auch Anlage A, Ziff. VIII.[505]).

Der slowakische Verteidigungsminister begab sich nach Durchführung der durch OKW Nr. 01541/41 geh. WFSt Abt. L. (I Op.) vom 28. 7. befohlenen Umgliederung und damit Aufteilung der slowakischen Armeegruppe nach Preßburg.

Der Chef der Deutschen Heeresmission verblieb jedoch zunächst bis zum 27. 8. im Operationsgebiet, um die Umgliederung und nach deren Durchführung erst bei beiden und – sobald der Vormarsch der schnellen Division begann – nur bei dieser die Ausbildung zu überwachen. Die Umbildung zu einer schnellen, vollmotorisierten Division erforderte die angespannteste Arbeit der Deutschen Heeresmission.

Die Slowakei ist ein maschinenarmes Land. Das Maß des kraftfahrtechnischen Könnens ist daher beim Soldaten gering. Erfahrungen in Aufstellung und Führung eines größeren mot. Verbandes lagen beim slowakischen Offizier nicht vor. Es war daher zu befürchten, dass die Bildung einer schnellen Division im Felde von heute auf morgen auf die größten Schwierigkeiten stoßen würde. Da man sich jedoch willig der Führung durch die Deutsche Heeresmission überließ, ging die Umstellung erstaunlich glatt.

Führung und Truppe fanden sich überraschend schnell in das Wesen des neuen Verbandes hinein, und es ist anzuerkennen, daß durch fleißige und verständnisvolle Arbeit aller slowakischen Stellen in wenigen Wochen eine mot. Division entstand, die einen guten Eindruck machte und Gutes zu leisten versprach. (s. auch Abschn. V Ausbildung).

Im Sinne der Dienstanweisung der Deutschen Heeresmission ging am 27. 8. auch der Chef der Deutschen Heeresmission mit seinem engeren Stabe als Berater des Verteidigungsministers nach Preßburg zurück, um zusammen mit ihm oder allein in gewis-

505 Prílohy sa nepublikujú.

sen Zeitabständen die slowakischen Divisionen im Felde im Flugzeug, das jederzeit zur Verfügung steht, aufzusuchen.

Wie notwendig die Anwesenheit in Preßburg war, zeigte sich gleich in den ersten Tagen.

Die Organisation des Ersatzheeres war nicht nur völlig unübersichtlich, es wurde auch festgestellt, dass der Verteidigungsminister sich nicht an die zahlenmäßigen Abmachungen gehalten hatte. In der Heimat befanden sich nicht rd. 12.000, sondern 16.000 Mann. Der Minister hat zugesagt, bis 1. 11. soviel Reservisten zu entlassen, dass die vereinbarte Gesamtstärke von 32.000 Mann erreicht wird.

Gleichzeitig ist ihm ein Organisationsvorschlag für das Ersatzheer vorgelegt worden, der zweckmäßig mit Einstellung der Rekruten in Kraft treten müßte.

Auf Anregung der Deutschen Heeresmission fanden im September Schulungskurse des Rekrutenlehrpersonals statt, für die Offiziere der Deutschen Heeresmission und Unteroffiziere, die das stellv. Gen. Kdo. XVII bereitwilligst gestellt hatte, zur Verfügung gestellt wurden.

Das slowakische Lehrpersonal konnte naturgemäß nur mäßig sein, weil sich die besten Leute im Felde befanden. Durch die Arbeit der deutschen Offiziere und Unteroffiziere war das Ergebnis schliesslich jedoch einigermaßen befriedigend.

Die nunmehr festgelegte Stärke der slowakischen Armee wird während der Zeit der Rekrutenausbildung um die jeweilige Rekrutenquote von 12.000 Mann überschritten sein und bis zum 31. 3. etwa also 44.000 Mann betragen. Am 1. 4. finden der Zahl der Rekruten entsprechende Entlassungen statt, so dass dann die Zahl von 32.000 Köpfen wieder erreicht sein wird.[506] Eine gewissen Zahl von Reservisten wird während der Kriegsdauer eingezogen bleiben müssen, weil es in der maschinenarmen Slowakei an Spezialisten fehlt.

V. Ausbildung während der Zeit der Umgliederung.

Nachdem am 10. 7. die oben erwähnte Entscheidung der Heeresgruppe Süd ergangen war – schnelle Brigade als Kampftruppe und zwei Sicherungsdivisionen – und nachdem die Divisionen ihre Sicherungsaufträge erhalten hatten, war Zeit vorhanden, um die fehlende Verbandsausbildung nachzuholen.

Für die beiden Divisionen wurden dem Verteidigungsminister ins Einzelne gehende Vorschläge für die Ausbildung aller Waffengattungen übergeben. Dabei wurde besonderes Gewicht auf die Schulung der unteren und mittleren Führung gelegt. Die Gefechtsausbildung in der Kompanie erstreckte sich auf den Angriff aus der Bewegung und Heranarbeiten bis 600 m, Einnehmen einer Bereitstellung zum Angriff, Heranarbeiten im Infanterie – und Artilleriefeuer von 600 bis 300 m, Überwinden der letzten 300 m und Nachtmärsche mit Gefechtseinlagen.

506 Podľa slovenských prameňov predstavovali početné stavy slovenskej armády k 14. 3. 1942 spolu 47 395 osôb. Z tohto počtu bolo v armáde na území SR 34 509 osôb. K zníženiu početných stavov na predpísaných 32-tisíc osôb však nedošlo ani v nasledujúcom období. Bližšie pozri CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské dejiny Slovenska - V. zväzok (1939 – 1945).* Bratislava : Magnet Press, 2008, s. 100.

Die Ausbildung im Batl. und Regt. wurde sinngemäß betrieben. Zu den Batls. – Übungen wurden die schweren Waffen des Inf. Regiments, zu den Regts. – Übungen grundsätzlich 1 Artl. Abtlg. herangezogen.

Als die Führerentscheidung vom 28.7. – s. Abschnitt IV Schluß eingetroffen war, konzentrierte sich die Arbeit der Deutschen Heeresmission besonders auf die Schulung der schnellen Division. Sie endete mit Regimentsübungen im scharfen Schuß der verbundenen Waffen auf einem hierfür besonders geeigneten russischen[507] Artl. – Schießplatz bei Lemberg.

In Abschnitt IV ist bereits berichtet worden, dass sich die schnelle Division anerkennenswert schnell in ihre neue Aufgabe hineinfand. Die Fahrtechnik wurde täglich besser und der Ausbildungsstand allgemein hob sich erfreulich.

Die schwächste Seite blieb das Verhalten der Stäbe, die sich trotz aller Planspiele und Geländebesprechungen völlig undiszipliniert verhielten, Einheiten, die in ihrer Nähe waren, selbst führten und ihre Gefechtsstände – und damit ihre Nachrichtenverbindungen – verließen, sodass im weiteren Verlauf des Gefechts von einer Führung keine Rede war.

Die Verbandsausbildung wurde während des am 18. 8. beginnenden Vorzieh aus der Division und während der Zeit, in der sie Heeresgruppenreserve war, forgesetzt. Auf dem Vormarsch wurden vorwiegend Marschtechnik und Marschdisziplin geübt. Im Unterkunftsraum um Skwira fanden bis zum 14. 9. Nachrichtenrahmenübungen, Planspiele, Geländebesprechungen und Übungen mit der Volltruppe in der Division statt. Auch hier zeigte sich wieder die Ungeübtheit der älteren Offiziere in der Gefechtsführung, die von ihnen zwar theoretisch beherrscht wird, in der Praxis (Volltruppe) aber nicht.

Rühmend hervorzuheben ist das willige Eingehen der Führer aller Grade bei der schnellen Division auf die deutschen Anregungen, so dass der Gutes geschaffen wurde. Auch im Kriege bietet sich somit dasselbe Bild wie im Frieden. Die Truppe ist lernbegierig und nimmt alles willig auf. Die Spitze handelt überhastet, sprunghaft und sucht eine Beratung nicht, versucht sich ihr oft vielmehr zu entziehen. Dadurch wird vieles unzweckmäßig aufgezogen und erst nach Monaten Leerlaufes wieder in das richtige Geleise gebracht.

VI. Kampfwert der Divisionen und Bewertung der Truppe.

Die schnelle Division ist zwar auch jetzt einer deutschen Division nicht gleichwertig zu erachten. Dadurch aber, dass sie jetzt fast ausschliesslich mit aktiven Offizieren besetzt ist, zu 80 % aus aktiven Mannschaften besteht und seit Wochen im Verbande geschult ist, ist sie für Kampfaufgaben nicht zu schweren Charakters geeignet. Dies hat sich auch bei ihrem Einsatz bei Kiew gezeigt, bei dem sie sich gut gehalten hat. (s. Anlage A)

Der Stand der Kraftfahrzeugausstattung ist z. Zt. gut. Voraussetzung dafür, dass dies so bleibt, ist die Belieferung mit Ersatzteilen aller Art, die bereits seit längerer Zeit angefordert, jedoch erst zum Teil eingetroffen sind.

507 Správne sovietskej.

Bei der Sicherungsdivision liegen ähnliche Verhältnisse vor. Ihre Verbandsausbildung mußte jedoch bereits Ende Juli enden, weil sie so umfangreiche Sicherungsaufträge erhielt, dass eine Ausbildung anderen Ausmaßen nicht mehr möglich war. Auch diese Division ist jetzt weit beweglicher als vorher. Die Infanterie ist mit Gefechtswagen versehen, die V II Trosse sind motorisiert und die Division hat eine genügende Anzahl von Kolonnen. Sie hat sich auf ihrem Vormarsch über 500 km und in der Erfüllung der ihr zuteil gewordenen Aufträge die Anerkennung der deutschen Stellen, denen sie jeweils unterstellt war, erworben.

Der slowakische Soldat hat sich in allgemeinen tapfer geschlagen. Der längerdienende Unteroffizier war ebenfalls gut, der junge Berufsunteroffizier und der jüngste Offizierjahrgang, also diejenigen Führer, die durch die slowakische Kriegsakademie (Kriegsschule)[508] bzw. die deutschen Lehreinheiten gegangen sind, stachen durch gute Leistungen hervor.

Der Masse des slowakischen Offizierkorps ist kein gutes Zeugnis auszustellen. Dies hat vielerei Gründe. Der ältere Offizier ist in der tschechischen[509] Armee groß geworden. Ein Berufsethos ist ihm weder angeboren noch anerzogen. Ihm fehlt die verpflichtende Vergangenheit. Er denkt egoistisch und materialistisch. Der Gedanke, sich bis zur Selbstaufopferung einzusetzen, ist ihm fremd. Ebenso wie die gesamte dünne Oberschicht in der Slowakei, nimmt auch der slowakische Offizier die vor 2 Jahren errungene Freiheit gern hin, ist aber nicht gewillt, dafür Opfer zu bringen. Sein Materialismus, seine geringe innere Verbindung mit dem Staat, dem er je nach seiner Volkszugehörigkeit mehr oder weniger positiv gegenüber steht, und seine leichte Lebensauffassung lassen den Offizier den Krieg als eine starke Störung empfinden. Auch Offiziere, von denen es nicht anzunehmen war, drängten stark nach rückwärts. Ein großer Teil der älteren slowakischen Offiziere ist nicht tapfer.

Die starken politischen Spannungen im slowakischen Staat brachten es ausserdem mit sich, dass die älteren Offiziere nicht durchzugreifen wagten, weil sie dann aus dem anderen Lager Anfeindungen ausgesetzt wären.

Waren diese Eigenschaften im Frieden schon bis zu einem gewissen Grade durch nicht genügendes Interesse im Dienst erkennbar, so zeigten sie sich im Kriege in aller Klarheit. Der ältere Teil des Offizierkorps hat die Bewährung im Kriege noch nicht bestanden. Die innere Haltung läßt sich nur in Jahrzenten oder gar Generationen anerziehen, im Gegensatz zu den Formen des Kampfes, die sich in wenigen Jahren vermitteln lassen.

Dem Verteitigungsminister ist das Versagen eines Teils des Offizierkorps bekannt. Gegen Offiziere, bei denen schwere Verstöße vorliegen, sind kriegsgerichtliche Untersuchungen im Gange. Meine Aufmerksamkeit wird darauf gerichtet sein, dass dieser Ansatz nicht durch politische Einflüsse scheitert.

Der Einsatz des slowakischen Heeres und das deutsche Vorbild im Felde wird gerade der Stärkung der seelischen Eigenschaften des älteren Offiziers förderlich sein. Es bleibt

508 Myslí sa Vojenská akadémia otvorená 15. 11. 1939 v Banskej Bystrici. Bola to vyššia vojenská škola, ktorej cieľom bolo zaistiť odborne školený dorast dôstojníkov (poručíkov) z povolania.

509 Správne v čs. armáde.

abzuwarten, wie sich jetzt die bei der slowakischen schnellen Division befindliche Auslese des slowakischen Offizierkorps im Kampf bewähren wird.

In der Anlage A wird ein Bericht über den Einsatz der slowakischen Armee im Einzelnen vom 22. 6. – 1. 10. 1941 beigefügte.

[v.r. Otto]

Anlage A
zum Tätigkeitsbericht
der DHM Nr. 244/41 geh.

Einsatz der slowakischen Armee im Einzelnen in der Zeit vom 22. 6. bis 1. 10. 1941

I. Am 22. 6. 1941 wurde die Mobilmachung der slowakischen Armee befohlen. Die auf Kriegsstärke ergänzten beiden Divisionen mit Heerestruppen versammelten sich in der Ostslowakei und zwar die 1. Inf. Div. mit zugeteilten Heerestruppen im Raum Presov – Bardejov, die 2. Inf. Div. im Raum von Humenné – Medzilaborce.

Um einen kleinen Teil der slowakischen Armee vorzeitig einsatzbereit zu machen, wurde unter der Führung von Oberst i. G. Pilfousek eine mot. Vorausabteilung gebildet, welche zunächst folgendermaßen zusammengesetzt war:
Aufkl. Abt. 2[510] (ohne Reiterschwadron) verstärkt durch Panzerspähwagen und Radfahrerschwadron der Aufkl.Abt. 1,
Panzer-Regt. 11[511] bestehend aus 1 Pz. Abt., zu 2 Kpan. und 1 Pz. Jäg. Abt. zu 2 Kpan.,
1 Inf. Batl. des I.R. 6 verlastet auf Lkw.,
1 mot. Artl. Abt. (I./A.R. 11)
1 Kol. Lkw.
(10 (...) 3 to) als Betriebsstoffkolonne,
1 Kol. Lkw. (10 (...) 3 to) als Mun. Kolonne für die Artillerie,
1 Kradmeldezug zu 20 Krädern.[512]

Die Vorausabteilung, in Zukunft „Schnelle Brigade Pilfousek“[513]

genannt, versammelte sich bereits am 24. 6. 41 im Raum von Medzilaborce und wurde gen. OKH vom 23. 6. 41 der Heeresgruppe Süd unterstellt.

510 Jazdecký priezvedný oddiel (JPO) 2 – k 25. 6. 1941 ho tvorila cyklistická a ťažká eskadróna (3 obrnené autá OA vz. 30) a guľometná čata. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 64-65.

511 Ako naznačuje nasledujúci text, išlo o prápor útočnej vozby z Martina, ktorý sa skladal z dvoch pancierových rôt, štábnej roty a dvoch rôt kanónov proti útočnej vozbe. Tamže, s. 64-65.

512 Rýchla skupina mala aj plukovné jednotky – spojovaciu rotu a pioniersku čatu. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941. In: *Vojenská história*, 1998, roč. 2, č. 2, s. 39.

513 K reorganizácii Rýchlej skupiny na Rýchlu brigádu došlo 7. 7. 1941.

Mit Rücksicht auf die an der Ostgrenze des Landes gelegenen Versammlungsräume, kam für die Masse des slowakischen Heeres Bahntransport in Frage. Der Transport der Vorausabteilung begann am 23. 6. und war am 24. 6. 41 beendet. Die Transportbewegungen der beiden Divisionen begannen am 26. 6. 41 und waren am 30. 6. 41 abgeschlossen. Die Gesamtstärke der zum Fronteinsatz bestimmten beiden slowakischen Divisionen einschl. Heerestruppen betrug rd. 40 000 Mann gegenüber einer Friedensstärke von rd. 28.000 Mann.

Gem. Befehl der Heeresgruppe Süd vom 23. 6. 41 wurde die schnelle Brigade[514] Pilfousek dem AOK 17 zur Sicherung des rechten Flügels des LII A.K. zur Verfügung gestellt.[515] Sie sollte schnellstens über den Duklapaß in den Raum um Brzozow vorgezogen werden, den sie am 24. 6. erreichte.[516]

Für die Masse des slowakischen Heeres wurde durch das OKH am 26. 6. 41 befohlen, dass beide Divisionen nebst zugeteilten Heerestruppen mit Wirkung vom 1. 7. 1941 ab in ihren Versammlungsräumen der Heeresgruppe Süd unterstellt würden, und von ihr in erster Linie für Deckungs – und Sicherungsaufgaben unter Befehl der „slowakischen Armeegruppenkommandos“ zu verwenden seien. Gleichzeitig wurde angeordnet, dass Befehle für die slowakischen Verbände grundsätzlich über den Chef der Deutschen Heeresmission oder dessen Vertreter zu erteilen wären.[517]

Den Oberbefehl über die gesamte slowakische Armee übernahm der Verteidigungsminister, General I. Klasse Čatloš. Zum Kommandeur der 1. I. D. wurde Oberst Turanec und zum Kommandeur der 2. I. D. Oberst i. G. Malár ernannt.

Vom Stab der Deutschen Heeresmission wurden Verbindungsoffiziere zu den beiden Divisionen und zur Vorausabteilung abgeordnet.[518]

Der Chef der Deutschen Heeresmission begab sich am 30. 6. mit seinem engeren Stabe zum slowakischen Armeegruppenkommando, bei dem er sich bis zum 27. 8. aufhielt.

II. Die schnelle Brigade[519] Pilfousek gelangte sehr schnell zum Einsatz. Sie wurde dem Befehlshaber des rückwärtigen Heeresgebietes Süd unterstellt und setzte am 25. 6. ihren Vormarsch in Richtung auf den San fort, den sie am Nachmittag dieses Tages bei Tomaszow erreichte. Da die Sanbrücken zerstört waren, konnte der Fluß nur durch eine Furt überschritten werden. Die Brigade[520] erhielt den Befehl, über Dolna-Lipa und den

514 Správne Rýchlej skupine.

515 Príslušný rozkaz „pre zasadenie slovenskej armády“ iniciovalo Operačné oddelenie Generálneho štábu pozemného vojska. Pozri dok. 1.

516 Po príchode plk. Pilfouska do Brzozówa bolo upresnené podriadenie Rýchlej skupiny k Veliteľstvu Zadnej vojenskej oblasti 103 (Befehlshaber rückwärtiges Heeresgebiet 103) gen. pech. Karla von Roques. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41 – 32, zápisky z bojov.

517 Pozri dok. 1, 2, 3.

518 K formujúcej sa Rýchlej skupine boli už 23. 6. 1941 určení ako styčný dôstojník kpt. Soldana a ako pridelený dôstojník npor. Schwarzhaupt. Tí sa na jej veliteľstvo dostavili o 1. 30 hod. nasledujúceho dňa. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41 – 32, zápisky z bojov.

519 Správne Rýchla skupina.

520 Správne skupina.

Straßenknotenpunkt Kroszienko bis in Gegend von Chyrow vorzugehen. Bei Nichtgelingen der Aufgabe sollte sie in den Rücken des Feindes bei Sanok und Lesko stoßen. Für die Dauer dieses Auftrages wurde sie der 454. S. D. unterstellt, um später wieder unter das Kommando des Befehlshabers des rückwärtigen Heeresgebietes 103 zu treten.

Die schnelle Brigade[521] erreichte zunächst ohne Kampfberührung am 26. 6. 41 Kuzmina und ging von da aus zusammen mit Teilen der 454. S. D. auf Kroszienko vor, erreichte den Ort aber nicht, da am 27. 6. bei Woitkowka auf weit überlegene Gegner gestoßen wurde.[522] Befehlsgemäß drehte die Brigade[523] deshalb ab, um über Kuzmina im südwestlicher Richtung in den Rücken der am Ostufer des San befindlichen feindlichen Befestigungslinie zu gelangen. Dieser Auftrag hatte vollen Erfolg. Die Brigade[524] beteiligte sich maßgeblich an der Eroberung der feindlichen Bunkerlinie zwischen Zaluz und Sanok. Ihrem Einsatz war es in erster Linie zu verdanken, dass nunmehr bei Sanok selbst ein Brückenkopf gebildet und damit der weitere Vormarsch der deutschen Truppen ermöglichst werden konnte. Die Verluste waren mäßig. Sie verlor 7 Tote und 30 verwundete. Mehrere Panzer waren ausgebrannt sowie sonstige Materialausfälle zu verzeichnen.[525] Nur ein einziger Bunker bei Lesko wurde vom Feind zäh gehalten und konnte erst am 3. 7. 41 durch Teile des inzwischen eingetroffenen slowakischen I. R. 5 erledigt werden.[526] Hierbei verlor das I. R. 5 einen Offizier und zwei Mann.[527]

Nach Durchführung dieser Aufgabe war die Feindlage folgendermaßen:

Nach dem am 30. 6. erfolgten Fall von Lemberg befand sich der Feind auch im Raum von Sambor mit seinen Nachhuten in vollem Rückzuge. Dem Befehlshaber des rückwärtigen Heeresgebietes 103 war der Auftrag erteilt, den im Raum südlich des Dnjestr noch

521 Správne Rýchla skupina.

522 Boje pri Wojtkowej sa odohrali už 26. 6. 1941. Rýchla skupina tu nemala k dispozícii ani motorizovaný peší prápor, ani motorizovaný delostrelecký oddiel. Bližšie pozri MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 70-71.

523 Správne skupina.

524 Správne skupina.

525 Podľa denníkových zápiskov z bojov Rýchlej skupiny si boje pri Wojtkowej vyžiadali jedného padlého a dvoch ranených slovenských vojakov. Počas dobýjania bunkrov (už aj s motorizovaným peším práporom) mala Rýchla skupina podľa tohto istého prameňa štyroch mŕtvych (zahynuli v zasiahnutom a vyhoretom tanku) a dvoch ranených. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41-32, zápisky z bojov – predloženie. V samostatnej správe o bojoch pri Wojtkowej sa píše o jednom mŕtvom, jednom zranenom dôstojníkovi a dvoch zranených strelníkoch. VHA Bratislava, f. 55, sign. 55 – 22 – 4. Správnosť týchto údajov o počte padlých potvrdzuje aj Armádny rozkaz zo 4. 7. 1941, v ktorom sa konštatuje, že v bojoch dovtedy padli nasledujúci vojaci: des. ašp. Štefan Fábry (jazdecký priezvedný oddiel 2), des. Karol Penciak (pluk útočnej vozby /PÚV/), strel. Štefan Galbavý (PÚV), strel. Ľudovít Makovický (PÚV), strel. František Záň (PÚV). VHA Bratislava, f. 55, sign. 55 – 57 – 4, Armádny rozkaz Veliteľstva armády zo 4. 7. 1941. Podľa správy určenej MNO – obranné oddelenie z 28. 6. však straty Rýchlej skupiny v dňoch 26. – 27. 6. predstavovali celkovo sedem mŕtvych. Stratiť mala tiež dva vyhorené tanky (denníkový zápis však hovorí iba o jednom), jeden protitankový kanón, dve osobné a niekoľko nákladných áut. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41-28/6/1, Zprávy o rýchlej skupine plk. Pilfouska. Údaj o 7 mŕtvych akceptoval aj P. Mičianik, ktorý okrem toho uvádza aj 8 zranených. V tomto prípade však mohlo ísť aj o nebojové straty. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 84.

526 V skutočnosti slovenskí vojaci dobyli deväť bunkrov, zvyšné štyri boli blokované a strážené. 3. – 4. 7. ich dobyli vojaci pešieho pluku 5 z 2. divízie armádnej skupiny. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 79.

527 Peší pluk 5 stratil v týchto bojoch 5 mŕtvych vrátane jedného dôstojníka. Mal tiež dvoch ťažko ranených. Tamže, s. 145-150.

befindlichen Feind in allgemein ostwärtiger Richtung zurückzuwerfen, insbesondere aber das für die deutsche Kriegswirtschaft wichtige Ölgebiet um Drohobycs zu säubern und zu besetzen. Die schnelle Brigade[528] Pilfousek wurde daher nach einer Überholungspause von 2 Tagen in den Raum von Sambor vorgeschoben, wo sie mit Rücksicht auf die allgemeine Lage wieder dem slowakischen Armeegruppenkommando unterstellt wurde.[529]

Durch Tagebefehl vom 28. 6. 41 sprach der Oberbefehlshaber der Heeresgruppe Süd den beteiligten Truppen, insbesondere auch den slowakischen Verbänden, für die in den Kämpfen am San bewiesene rücksichtslose Einsatzbereitschaft seine volle Anerkennung aus. Auch im deutschen Wehrmachtbericht wurde die slowakische Armee rühmlich hervorgehoben. (Vormarsch und Einsatz der Schnellen Brigade Pilfousek s. Anlage 1)

III. Für die Masse der slowakischen Armee hatte das AOK 17 am 29. 6. 41 den weiteren Vormarsch in allgemeiner Richtung Stryj befohlen. Beide Divisionen nebst Heerestruppen sollten am 3. 7. 41 an der bisherigen russischen[530] Interessengrenze und zwar in dem Raum westlich Sanok bzw. Südwestlich Lesko eintreffen. Die befohlenen Aufmarschräume am San werden in 2 bzw. 3 Tagesmärschen erreicht (Aufmarschwege und Versammlungsräume beider Divisionen am San s. Anlage 1).

Durch Befehl des AOK 17 war der weitere Vormarsch in ostwärtiger Richtung unverzüglich fortzusetzen und der Raum Stryj – Drohobycs zu erreichen.

Das slowakische Armeegruppenkommando ging am 3. 7. nach Chyrow, die Deutsche Heeresmission an dem gleichen Tage in einen unmittelbar benachbarten Ort.

Das weitere Vorziehen der slowakischen Armee erfolgte in der Zeit vom 4.–6. 7. 41 unter schlechten Witterungsverhältnissen. (Aufmarschwege und Unterbringungsräume bis zum 6.7. s. Anlage 1).

IV. Das schnelle Vorrücken der Front über Lemberg hinaus in ostwärtiger Richtung veranlasste das AOK 17 zu einer Änderung des Auftrages für die slowakische Armeegruppe. Statt des vorgesehenen Auftrages wurde am 4. 7. die sofortige Vorziehung der schnellen Brigade Pilfousek über Lemberg hinaus in den Raum um Koslow westl. Tarnopol) sowie der Vormarsch der Masse der slowakischen Armeegruppe bis in die Linie Kozowa – Podhajce befohlen.[531] Die Erreichung des befohlenen Raumes wurde unter äußersten Marschleistungen gefordert.[532]

Mit Rücksicht auf die im Tätigkeitsbericht näher erörterten Umstände wurde dem AOK 17 gemeldet, daß die neuen versammlungsräume ostwärts Lemberg von der slowakischen Armee erst nach 10 Tagen, d.h. am 18. 7. erreicht worden könnten, daß dagegen die schnelle Brigade Pilfousek, die inzwischen durch weitere mot. Einheiten der Aufkl.

528 Správne Rýchla skupina.

529 V skutočnosti 1. 7. Rýchla skupina prenikla až do Drohobyča, odkiaľ sa vrátila späť do Sambiru. Tamže, s. 82-3.

530 Správne sovietske.

531 K reorganizácii Rýchlej skupiny na Rýchlu brigádu došlo 7. 7.

532 Rozkaz na presun slovenských jednotiek vydal gen. Čatloš až 7. 7. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 152.

Abt. 1[533], eine mot. Pi. Kp., eine mot. Battr. 10, 5 cm Kan., 2 Minenwerfer[534] und etwa 180 Mann[535] verstärkt worden war, sofort weit vorn verwendungsbereit stehen könne. Sie erhielt daraufhin den Befehl, am 9. 7. 41 vom Sambor aus anzutreten und am gleichen Tage die neuen Bereitstellungsräume in Gegend von Wiinki – Kurowice – Gliniany zu erreichen (Marsch bewegungen der Masse der slowakischen Armee s. Anlage 2).

Den Divisionen worden während des Vormarsches verschiedene Säuberungsaufträge erteilt, die befehlsgemäß ausgeführt wurden. In den Wäldern zwischen Rudki und Sadowa, sowie in denen ostwärts Nikolajew befanden sich noch zahlreiche versprengte Russen,[536] welche auch Funkverbindung mit dem Gegner hielten.

Von dem allgemeinen Vormarsch ausgenommen wurde die Batlne. I./3 und I./4, die in Chyrow und später Dobromyl blieben. Beide Batlne wurden einer Sonderausbildung unter dem Oberstleutnant v. Langsdorff der Deutschen Heeresmission unterzogen. Es bestand die Absicht, die später auch durchgeführt wurde, durch sie die schnelle Brigade weiter zu verstärken, um möglichst starken Teilen des slowakischen Heeres die Möglichkeit zu geben, in vorderster Linie zu kämpfen.

V. Die allgemeine Vorwärtsbewegung der beiden Divisionen wurde aus dem im Tätigkeitsbericht (Abschn. IV) erwähnten Gründen durch Befehl des AOK 17 von 10. 7. 41 unterbrochen. Die slowakische Armeegruppe (ohne schnelle Brigade Pilfousek) wurde durch diesen Befehl dem Befehlshaber des rückwärtigen Heeresgebietes Süd in Lemberg unterstellt, um die Besetzung und Befriedung des rückwärtigen Heeresgebietes südlich der Linie Rawa Ruska – Tarnopol durchzuführen.

Die 1 I. D. verblieb in dem Raum, den sie gerade auf dem Vormarsch erreicht hatte, der 2 I. D. wurde die militärische Sicherung und Befriedung des Ölgebietes südlich der Linie Mikolajow – Sambor und westlich der Straße Stryj – Mikolajow übertragen. Sie löste die hier bis jetzt eingesetzten Teile der 444. Division ab. (Unterbringung s. Anlage 3).

Die schnelle Brigade Pilfousek verblieb beim AOK 17 und erhielt den Befehl, bis 11. 7. 41 auf der Panzerstaße Süd den Raum Bogdanowka – Broki zu erreichen.

Die nunmehr der slowakischen Armee in Übereinstimmung mit dem Vorschlage der Deutschen Heeresmission eingelegte Atempause wurde sorgfältig zum Nachholen der fehlenden Verbandsausbildung ausgenutzt. Näheres s. Tätigkeitsbericht Abschn. V.

VI. Die schnelle Brigade, die inzwischen durch zwei weitere Art. Abten mot verstärkt war,[537] wurde dann aus dem Raum Borki – Bogdanowka weiter südlich in den Raum um Buczacz verlegt und am 21. 7. 41 in die Gegend von Djakowce ostwärts von

533 Išlo o motorizované časti a cyklistickú eskadrónu JPO 1. Tamže, s. 152.

534 Brigáda bola posilnená aj rotou kanónov proti útočnej vozbe 11. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941, c.d., s. 42.

535 Vojaci posilnili motorizovaný peší prápor. Tamže, s. 42.

536 Správne Sovieti.

537 Od 12. 7. bol do jej zostavy začlenený celý motorizovaný delostrelecký pluk 11. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941, c.d., s. 42.

Proskurow[538] vorgezogen. Am gleichen Tage erhielt sie den Befehl, über Winnica – Pisarowka[539] – Humenné Michalowka – Szcsasliwa – Peliksowka in den Raum Lipovice – Illince vorzugehen, und den Feind am Rückzug nach Südosten zu behindern.

Die Vorhut des Verbandes stieß am 22. 7. 41 westlich Lipovice auf einen zur nachhaltigen Verteitigung eingerichteten, weit überlegenen Gegner. Es gelang auch, insbesondere mit Unterstützung der Panzer, den Gegner aus seinen Vorstellungen zu werfen und Lipovice gegen 18.00 Uhr zu nehmen. Den ganzen Tag über hatte der Angriff unter starkem Flankenfeuer von rechts aus der Gegend von Kamionka gelitten. Gegen Abend setzte dann ein russischer Gegenangriff von 2 Bataillonen ein, der die in Lipovice eingedrungenen slowakischen Teile zum Rückzug zwang. Während dieser Rückwärtsbewegung traten größere Verluste ein. Die schnelle Brigade Pilfousek wurde auf eine Verteidigungsstellung ostwärts von Szczasliwa zurückgenommen. Die Gesamtverluste der schnellen Brigade an diesem Tage betrugen:

Tote:	6 Offiziere	57 Mann
Verwundete	6 „	164 „
Vermißte:	1 „	16 „[540]

Der Auftrag war für die schnelle Brigade zu schwer. Von hohen deutschen Dienststellen wurde dies nachträglich bestätigt. Der bei der Brigade befindliche Offizier der Deutschen Heeresmission hatte das Generalkommando, von dem der Befehl erteilt war, gleich darauf hingewiesen, war aber nicht durchgedrungen. Zweifellos lagen jedoch bei der Durchführung des Gefechts auch Führungsfehler vor. Siehe auch Tätigkeitsbericht Abschn. V, Ausbildung. Der Mann hatte sich, solange und soweit die Offiziere nicht versagten, auch hier gut gehalten.

Am nächsten Tage wurde der Angriff durch die deutsche 295. Division, der auch das mot. Art. Regt. der slowakischen Brigade Pilfousek zugeteilt war, wiederholt. Auch dieser Angriff gestaltete sich schwierig und verlustreich.

538 Dnes Chmeľnyckyj.

539 Dnes súčasť mesta Vinnycja.

540 Oficiálne bolo 75 padlých, 167 ranených, 2 zajatí a 17 nezvestných. Všetci nezvestní boli v sovietskom zajatí, preto počet zajatých bol 19. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I.*, c.d., s. 132. K dispozícii sú však aj iné údaje. Na nezrovnalosti poukázal Tomáš Klubert, podľa ktorého si bitka pri Lipovci vyžiadala 71 životov slovenských vojakov. KLUBERT, Tomáš. Boj pri Lipovci. In: *Vojenská história*, 2003, roč. 7, č. 1, s. 31. Podľa správy, ktorú slovenská strana po bitke vyhotovila, sa pod jej výsledok podpísal fakt, že úlohy zverené Rýchlej brigáde nezodpovedali jej zloženiu a sile. Nemecký prieskum totiž podcenil prostriedky protivníka a ich využitie pri obrane mesta. Priebeh bitky bezprostredne hodnotila aj nemecká strana. Jej hodnotenie nasadenia Rýchlej brigády však bolo rozporuplné, okrem iného sa tu kritizoval rýchly ústup slovenských jednotiek. DHM pritom už vtedy tvrdila, že v boji sa neosvedčili veliteli, s výnimkou samotného plk. Pilfouska, mužstvo sa, naopak, vyznamenalo. Pod veľké straty sa podľa nej podpísal nevýhodný terén z pohľadu útočiacich jednotiek a celkový pomer síl v prospech protivníka. Hodnotenie plk. Pilfouska však bolo pravdepodobne determinované tým, že ho ako etnického Nemca nemecká strana považovala za jedného z najspoľahlivejších nemeckých dôstojníkov. V skutočnosti sa pod neúspech Rýchlej brigády podpísalo práve jeho podcenenie sily protivníka (na základe ubezpečenia nadriadeného nemeckého veliteľa o slabosti a demoralizácii ustupujúceho protivníka), neoverenie si údajov nemeckého prieskumu a unáhlené rozhodnutie postupovať na Lypovec bez zaistenia krídel nemeckými jednotkami. Nemecké dokumenty, ktoré analyzujú priebeh a výsledky tejto bitky, pozri SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-906, fólia 000654-655, 000656-57, 000658-659, 000660-663, 000675-76.

Das slowakische mot. Art. Regt.[541] der schnellen Brigade Pilfousek blieb dieser Division auch noch in der Zeit vom 24. 7. – 30. 7. 41 unterstellt und beteiligte sich erfolgreich an den Verfolgungsgefechten südostwärts Lipovice über Illince hinaus in allgemeiner Richtung auf Uman. Es zeichnete sich insbesondere am 29. 7. beim Angriff gegen Sebastjanowka – Schukajwoda aus.

VII. Die Gründe, welche zur Umgliederung der slowakischen Armeegruppe Ende Juli führten, sind im Tätigkeitsbericht erörtert. Noch bevor diese von der Deutschen Heeresmission dem OKH vorgeschlagene Umgestaltung genehmigt worden war, wurde die geplante Umgliederung in einzelnen papiermäßig vorbereitet und am 28. 7. nach Eingang der Führerentscheidung unverzüglich durchgeführt. Die der slowakischen Armeegruppe bisher gestellten Sicherungsaufgaben wurden während der Umgliederung weitergeführt. Das Sicherungsgebiet wurde gleichzeitig wesentlich erweitert. Am 31. 7. war der gesamte zugewiesene Sieherungs- und Säuberungsraum eingenommen und die slowakische Armeegruppe (ohne die schnelle Brigade Pilfousek) auf den Raum Czorkow – Tarnopol – Rawa Ruska – Jaworow – Sambor – Drohobycz – Stryj verteilt. (Marschbewegungen und Unterkünfte während dieser Zeit s. Anlage 2)

Im Tätigkeitsbericht ist im Abschnitt V eingehend ausgeführt worden, wie diese Zeit der Umgliederung dazu ausgenutzt wurde, um die Vorbände für die ihnen zugedachten Kampfaufgaben zu schulen, insbesondere die schnelle Division, der jetzt die ehrenvolle Aufgabe zuteil werden sollte, in vorderer Linie die slowakische Kampftruppe zu sein.

Die slowakischen Eisenbahnpioniere waren bereits Anfang Juli für die Umnagelung der Bahnlinie Sanok – Chyrow – Drohobycz angesetzt worden. Ihnen wurde von den deutschen Stellen eine besonders gutes Zeugnis ausgestellt. Die übrigen Pioniereinheiten waren mit der Wiederherstellung bestimmter Straßen und Brücken beschäftigt.

Mit Wirkung vom 1. 8. 40 trat das alte galizische Gebiet, und damit der von der slowakischen Armee besetzte Raum verwaltungsmäßig zum Generalgouvernement, dem die slowakischen Armeeteile (ohne die außerhalb des Bereiches befindliche schnelle Brigade) im Sinne eine Heerestruppe vorläufig unterstellt wurden.

VIII.Die Entscheidung des Führers über die Umgliederung des slowakischen Heeres – s. Tätigkeitsbericht Abschn. IV Schluß – ging am 6. 8. 1941 bei der Deutschen Heeresmission ein und entsprach den von ihr gemachten Vorschlägen. Auf Grund der eingehenden Vorarbeiten konnte die Reorganisation nunmehr schnell in die Tat umgesetzt werden (Kriegsgliederungen s. Anlage 4 und 5).

Die neu zusammengesetzten Regimenter erhielten neue Bezeichnungen. Zum Kommandeur der schnellen Division wurde Oberst Turanec und zum Kommandeur der Sicherungsdivision Oberst i. G. Malár bestimmt.

Um die Befehlsübermittlung und die weitere Beratung durch den Arbeitsstab der deutschen Heeresmission sicherzustellen, wurde dieser aufgeteilt. Es wurden 3 Ver-

541 Delostrelecký pluk 11.

bindungsstäbe gebildet, je ein Verbindungsstab trat zu den beiden Divisionen bzw. zu einem neu geschaffenen Stabe Pulanich,[542] der als slowakischer Hauptverbindungsstab zwischen Feld und Heimat gedacht war. Der Verbindungsstab bei der schnellen Division besteht aus 4 älteren Offizieren der Deutschen Heeresmission und einen Intendanten, so dass auch dort jetzt die wichtigsten Abteilungen je einen deutschen Berater haben.

Die schnelle Division war am 14. 8. marschbereit. Auf Befehl des OKH erfolgte der Abmarsch im Einvernehmen mit dem Militärbefehlshaber im Generalgouvernement am 18. 8. 41. Die Division erreichte in 3 Tagesmärschen vom 18. 8. – 20. 8. 41 über Lemberg – Zlocsow – Tarnopol – Proskurow – Winnica. Hier wurde die Verschmelzung mit der bisherigen Brigade Pilfousek nach Maßgabe des Reorganisationsplanen vorgenommen.

Durch den Chef der Deutschen Heeresmission wurde die Heeresgruppe Süd, ebenso auch das AOK 6, für den Fall einer späteren Unterstellung unter diese Armee, nochmals über Kampfwert und Besonderheiten der slowakischen schnellen Division, insbesondere über die Materiallage und die Schwierigkeit des Mun-Nachschubes für die slowakische Artillerie, unterrichtet.

Die schnelle Division wurde zunächst Heeresgruppenreserve.[543] Als Unterkunftsraum wurde ihr der Raum um Skwira zugewiesen, der am 23. 8. in einem Tagesmarsch erreicht wurde. (Marschbewegungen und Unterkunftsräume der schnellen Division s. Anlage 3).

IX. Für die Sicherungsdivision war zunächst ihr Verbleiben im bisherigen Unterkunftraum befohlen worden. Sie sollte aber als bald in den Raum Starokonstantinow – Polonne – Schepetowka – Kremieniez herangezogen worden. Dieser Raum war mit Wirkung vom 1. 9. 41 dem Militärbefehlshaber Ukraine[544] unterstellt worden, dem die Sicherungsdivision jedoch nur territorial unterstand, wogegen sie gliederungsgemäß weiter der Heeresgruppe Süd verblieb. Ihr alsbaldiges Nachziehen in das Operationsgebiet und ihre spätere Verwendung als Sicherungsdivision wurde durch Vorbefehl angekündigt. Das Vorziehen begann am 27. 8. 41. (Unterbringung der Sicherungsdivision Ende August 1941, Grenzen des Generalgouvernements und des Bereiches des Militärbefehlshabers Ukraine s. Anlage 6).

X. Am 12. 9. 41 wurde die schnelle Division auf Befehl der Heeresgruppe Süd dem Höheren Kommando XXXIV (AOK 6[545]) zwecks Einsatzes am westlichen Dnjeprufer unterstellt. Das Höhere Kommando XXXIV setze die Division in der Nacht 14./15. 9. ein, rechter Flügel Tripolje, linker Flügel Chodosowska. In der Nacht 18./19. 9. wurde der Abschnitt nach Süden bis Tschaiki einschl. und am 20. 9. nach Norden bis an den Stadtrand von Kiew erweitert. (Stellung s. Anlage 7).

542 Myslí sa Veliteľstvo poľného zboru na čele s gen. II. tr. Antonom Pulanichom, ktoré nahradilo Veliteľstvo armády.

543 Myslí sa Skupiny armád Juh.

544 Veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karl Kitzinger.

545 9. 9. bola RD podriadená veliteľstvu 6. armády a 11. 9. prešla do podriadenosti veliteľa XXXIV. zboru. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941, c.d., s. 42.

Während der Gegner in den ersten Tagen noch Untrernehmungsgeist zeigte und nächtliche Stoßtruppunternehmungen über den Dnjepr machte, war die Feindeinwirkung in den letzten Tagen des dortigen Einsatzes gering. Die Division hatte nur wenige Werwundete, konnte jedoch 800 Gefangene und Überläufer einbringen. Die Artillerie beschoß mit guter Wirkung Ansammlungen von Fahrzeugen aller Art, die die Sowjets nach dem Fall von Kiew zurückzuführen suchten.

Am 22. 9. 41 wurde die Division aus dem Gefechtsabschnitt herausgezogen und verblieb bis zum 24. 9. im Raum von Bialacerkiew Heeresgruppenreserve. Am 25. 9. marschierte sie auf Befehl der Heeresgruppe Süd in den Raum Krementschug – Aleksandria, Div. Stabs.-Quartier Pawlysch. Hier erhielt sie am 29. 9. den Befehl, den Vormarsch von Krementschug nach Osten anzutreten. Gleichzeitig erfolgte ihre Unterstellung unter die Panzergruppe 1.[546] Sie erreichte am 1. 10. Magdalinowka, 100 km südlich Poltawa. Es ist beabsichtigt, die Division zusammen mit italienischen Truppenteilen zur Einkesselung einer kleinen Feindgruppe anzusetzen.

Die slowakische Sicherungsdivision war mit ihren Hauptteilen am 27. 9. im Raum von Starokonstantinow versammelt und befindet sich jetzt mit ihren vordersten Teilen bei Bialacerkiew. Sie wird in wenigen Tagen mit sämtlichen Teilen im rückwärtigen Heeresgebiet Süd eingetroffen sein, um ihre Sicherungsaufgaben bei Bialocerkiew – Shitomir – Korosten – Zwiahel und Szepetowka zu übernehmen.

Auf ihrem Vormarsch von rd. 500 km aus der Gegend von Lemberg am 27. 8. 41 bis Ende September 41 hatte die Sicherungsdivision umfangreiche Sicherungs – und Säuberungsaufgaben durchzuführen.

Durch den Militärbefehlshaber im Generalgouvernement ist ihr bei dem Verlassen des dortigen Raumes schriftlich Dank und Anerkennung für ihre Tätigkeit ausgesprochen worden. Insbesondere ist die Tätigkeit der Pioniere hervorgehoben worden, aber auch die der anderen Truppen, bei den Wiederherstellungsarbeiten der Brücken und Wege nach der Umwetterkatastrophe Anfang September.

XI. Die Gesamtverluste des slowakischen Heeres in der Zeit vom 22. 6. bis 28. 9. 41 betrugen:

Tot:	9	Offiziere	98	Unteroffiziere und Mannschaften
Verwundet:	13	“	176	“
Vermißt:	1	“	29	“

Unter den Verwundeten befindet sich ein Unteroffizier der Deutschen Heeresmission.

546 6. 10. premenovaná na 1. tankovú armádu.

Nemecká vojenská misia
na Slovensku
odd. Z. č. 244/41 taj.

Bratislava, 10. október 1941

Vec: Nemecká vojenská misia na Slovensku
Referencia: O.K.H. skupina atašé z 28. 10. 39, príloha 3 k č. 724.

Správa o činnosti Nemeckej vojenskej misie na Slovensku v čase od 22. 6. – 1. 10. 41.

22. 6. sa Slovensko rozhodlo vstúpiť na strane veľkého Nemecka do vojny proti sovietskemu Rusku.

Na začiatku železničného presunu slovenskej armády vydal sa šéf Nemeckej vojenskej misie[547] so svojím štábom do nástupného priestoru, pričom v Bratislave zanechal len jedného dôstojníka.[548] Ako veľmi to bolo potrebné sa ukázalo už počas zhromaždenia a v prvých dňoch po začatí pochodu k Sanu. Len vtedy bude spravodlivo zhodnotené, čo slovenská armáda doteraz v poľnom ťažení proti sovietskemu Rusku vykonala, keď sa zohľadní skutočná situácia, v ktorej sa slovenská armáda nachádzala pred vojnou, a špeciálne pomery, za ktorých do nej vstupovala. Zdá sa preto nutné, najskôr poukázať na niektoré všeobecné stanoviská a dôvody, ktoré v prvých vojnových mesiacoch podmienili nutné zmeny vo vojnovej organizácii a iné rozsiahle zmeny.

I. Situácia pri vstupe do ruskej vojny.

Slovensko vstúpilo do vojny úplne neočakávane. S použitím slovenského vojska v tejto vojne na základe opakovane zaslaných oznámení z Berlína nepočítalo ani Slovensko ani Nemecká vojenská misia. Vzhľadom na túto skutočnosť sa pre výstavbu a výcvik stanovil ďaleký ciel. Pri absencii akýchkoľvek základov v skoro všetkých vojenských oblastiach a bez predbežnej prípravy veliteľov v zmysle základných storočia formovaných výchovných návykov, sa mohlo niečo poriadne dokázať len vtedy, keď sa postupovalo krok za krokom. Pre urýchlenú realizáciu dôležitých zmien sa nijaké dôvody nepredložili.

Prezbrojenie a vybavenie s nemeckým materiálom sa plánovalo vykonať až v náležitom čase, keďže Nemecko bolo vo vojne, až po uzavretí mieru. Okrem toho slovenská armáda bola vyzbrojená starým českým,[549] z veľkej časti nemoderným materiálom. Trpela veľkým nedostatkom munície, ktorá postačovala len pre ďalšiu krátku, lokálne ohraničenú vojnu. Keďže Slovensko nemá žiadny pre vlastné potreby pracujúci vojenský

547 V tom čase gen. pech. Paul von Otto.

548 Podľa organizačného členenia zo 4. 7. 1941 mala DHM okrem veliteľa 14 dôstojníkov a jedného civilistu zodpovedného za zásobovanie. Všetky tieto osoby, až na jedného kapitána zodpovedného za vedenie štábu v Bratislave, pôsobili priamo pri slovenskej poľnej armáde. DHM disponovala tiež 31 poddôstojníkmi a príslušníkmi mužstva včítane šoférov. Bližšie pozri BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 60.

549 Správne československým.

priemysel, situácia v oblasti zaobstarania si výzbroje a munície sa tiež nemohla zlepšiť, ale len trvalo zhoršovať.

Na deň 1. 4. 42 sa stanovil definitívny termín zavedenia nového systému branného doplňovania a mobilizačnej organizácie, ktorých komplikovaná reorganizácia sa realizuje od jari tohto roku. Mobilizáciu preto slovenská armáda realizovala podľa starých českých mobilizačných plánov.[550] V dôsledku tejto všeobecnej situácie sa tiež vo výcviku vojska postupovalo systematicky zospodu nahor a rok 1941 bol stanovený ako malý výcvikový rok. Začiatkom júna tohto roku sa realizoval výcvik útvarov na úrovni roty, batérie atď. Ako konečný cieľ výcvikového roku sa plánoval výcvik na úrovni práporov.

II. Mobilizácia

Takýto bol stav, keď sa 19. 6. 1941 v Bratislave prvýkrát prerokovávalo použitie slovenskej armády.[551] Náčelník Nemeckej vojenskej misie prijal s ohľadom na v odseku I. vykreslenú situáciu postoj, že bude možné, na vojnový stav doplnenú slovenskú mierovú armádu použiť na pokojný front pre zaisťovacie a krycie úlohy, že ale v jej súčasnom stave by nebola schopná plniť vážne bojové úlohy a vykonávať presuny cez ďaleký priestor. V tomto zmysle sa potom tiež plánovalo použitie armády a minister obrany v tom čase radil, uviesť do vojnového stavu len mierovú armádu – 2 divízie (peší pluk s 2 prápormi) a pešie jednotky. Z týchto prostriedkov mal byť vyčlenený malý motorizovaný zväzok všetkých zbraní ako predvoj, aby prinajmenšom s časťou mohol bojovať vpredu. Napriek súhlasu s týmto návrhom prebehla mobilizácia v oveľa väčšom rozsahu. Opäť sa tiež ukázali nevýhody len poradnej činnosti Nemeckej vojenskej misie. Zostavené neboli len tretie prápory peších plukov, zvlášť vytvorené boli nové zostavy tiež pri iných typoch jednotiek. Rovnako nasledovali príliš rozsiahle zostavy náhradných jednotiek doma. V rozpore so všetkými očakávaniami dosiahli vojnové stavy vojska silu cez 70 000 mužov, z ktorých sa asi 40 000 presunulo do poľa.[552] Ako obvykle, Nemecká vojenská misia o tom nebola vopred informovaná, ale dozvedela sa to, až keď všetko nabehlo. Myšlien-

550 Reorganizácia doplňovacej správy sa začala v roku 1940 pod vedením DHM. Dôležité rozhodnutia v tejto otázke boli realizované už v druhej polovici novembra 1940. Podľa rozkazu MNO z 23. 11. vstupovali tieto zmeny do platnosti 1. 2. 1941. Svoju účinnosť reorganizovaná doplňovacia správa ukázala už krátko po prepadnutí ZSSR. Bližšie pozri KATREBA, Z. „Skrytá" mobilizácia na Slovensku v roku 1941, c.d., s. 87-100; BAKA, I. Pôsobenie Nemeckej vojenskej misie na Slovensku v roku 1940, c.d., s. 76-78.

551 19. 6. 1941 pricestoval na Slovensko náčelník nemeckého Generálneho štábu pozemného vojska genplk. Franz Halder. Na bratislavskom letisku Vajnory sa stretol s vedúcim DHM gen. pech. Paulom von Ottom a s vojenským atašé pplk. Heinrichom Beckerom. Gen. Otto tu bol informovaný o želaní *„Vodcu, aby sa slovenská armáda zúčastnila nejakej prípadnej akcie"*. 21. 6. nemecký vyslanec Hanns E. Ludin Hitlerovo želanie (sprostredkované gen. Ottom) neformálne tlmočil prezidentovi Tisovi a predsedovi vlády Tukovi. K tomuto kroku sa odhodlal bez inštrukcií nadriadených miest, keďže, ako zdôraznil, *„pri tomto opatrení sa nejedná len o čisto vojenskú, ale o záležitosť vysokej politiky"*. Až následne si vyžiadal inštrukcie nemeckého Zahraničného úradu, *„či tento vývoj zodpovedá zámerom úradu"*. Obaja najvyšší predstavitelia SR pritom podľa neho „jednoznačne súhlasili" so vstupom Slovenska do vojny. Bližšie pozri BAKA, I. – TULKISOVÁ, J. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch, c.d., dok. č. 2, s. 541-542; NA Praha, f. 172 - Zahraniční úřad Berlín 1932 – 1945, šk. 17, fólia 548 625.

552 Spolu do 4. 7. do armády nastúpilo 56 858 mužov, pričom samotná armáda mala na východnom fronte v tom čase vyše 50-tisíc vojakov. Dňa 5. 7. bol celkový stav armády (doma aj v zahraničí) 90 533 mužov, z toho 3 454 dôstojníkov. KATREBA, Z. „Skrytá" mobilizácia na Slovensku v roku 1941, c.d., s. 87-100.

ku, že pri rozsiahlejšej mobilizácii spolupôsobili neprimeraná snaha uplatniť sa a dostatočne známe precenenie síl, nie je možné okamžite odmietnuť. Nie je tiež vylúčené, že pritom hralo rolu tiež stále existujúce napätie s Maďarskom. Nejaké obavy Slovákov nie sú z tohto hľadiska neodôvodnené, čo dokazuje hraničný incident z 3. 9.[553], pri ktorom maďarské orgány usilovali obsadiť symbolicky malé slovenské územie na južnej hranici.

Táto prehnaná mobilizácia, jej uskutočnenie podľa starých českých[554] mobilizačných plánov a strnulý a schematický spôsob myslenia, len podľa litery, nie zmyslu predpisov jednajúci slovenskí dôstojníci, boli hlavnými dôvodmi všetkých ťažkostí, ktoré sa neskôr vyskytli.

Bojová hodnota jednotiek sa ďalej znížila pod úroveň aktívnej armády, pretože záložníci, teraz cez 60% armády, neboli dostatočne vycvičení pre boj, keďže slúžili - dočasne pokiaľ neboli prepustení - len v českej armáde.[555] Predovšetkým však značne klesla úroveň dôstojníckeho zboru – tak či tak ešte nedostatočného, doplneného len prostredníctvom veľkého počtu záložných dôstojníkov.

Tiež v sile a zložení štábov a jednotiek sa opäť automaticky objavili staré, v miery už odstránené chyby. V miery už podľa nemeckých zásad členené a na základe nemeckého spôsobu myslenia pracujúce štáby všetkých stupňov vyvíjali sa opäť v neprehľadné štruktúry bez jasného pracovného zadelenia. V štáboch úplne absentovala spolupráca.

Samotná mobilizácia, rovnako ako aj presun po železnici, však prebehli nad očakávania rýchlo a hladko. Na 8. mobilizačný deň bola armáda zhromaždená v určených nástupných priestoroch na východnom Slovensku, spomínaný predsunutý oddiel stál už na 2. mob.[556] deň, 24. júna 1941 – 18.00 hod. na Sane.

III. Presun do nástupného priestoru na Sane

Pochody z východného Slovenska na San odhalili všetky slabiny, s ktorými sa z vyššie uvedených dôvodnom muselo počítať. Keďže ale pri podstatných diskusiách, ako tiež na základe rozkazov a oznámení Skupiny armád Juh, sa počítalo s ohraničeným cieľom, akékoľvek obavy, že by došlo k vážnym ťažkostiam, neexistovali.

Činnosť Nemeckej vojenskej misie dostala od okamžiku keď slovenská armádna skupina začala presun jednako úplne iný charakter. O výlučne poradenskej činnosti nemohla byť viac reč.

---

553 Napriek tomu, že SR a Maďarsko boli oficiálne spojenci, ich vzťahy zostávali napäté. Potvrdzoval to aj incident, ktorý sa odohral v Novej Vsi nad Žitavou 3. 9. 1941. Maďarská pohraničná stráž tu svojvoľne k Maďarsku pripojila 0, 575 hektára pôdy. Argumentovala pritom chybou pri vytýčení hranice v roku 1939. Slovenská strana na to reagovala vyslaním vojenských jednotiek na hranice. Hroziaci ozbrojený incident sa nakoniec podarilo urovnať. Aj vďaka iniciatíve nemeckého vyslanca na Slovensku maďarská strana nakoniec uznala svoj omyl a ustúpila. KINČOK, B. Činnosť slovenskej diplomacie pri pohraničnom incidente s Maďarskom pri obci Nová Ves nad Žitavou. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.). *Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 185-197; HETÉNYI, M. *Slovensko-maďarské pomedzie v rokoch 1938 – 1945*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2008, s. 75-76.

554 Správne československých.

555 Správne československej.

556 Mobilizačný.

Tak ako v období mieru ministerstvo národnej obrany predstavovalo nie podporný, skôr viac brzdiaci článok vo výstavbe vojska, bola tiež v čase vojny, ako je zaznamenané v rôznych správach o činnosti, značne veľká bezplánovitosť a bezmocnosť pri veliteľstve armádnej skupiny. Bolo skoro zrejmé, že bolo nutné, prideliť k najdôležitejším oddeleniam slovenského veliteľstva armádnej skupiny dôstojníkov vojenskej misie (Ia., Qu., Int., Ic), ktorí museli vykonať pozitívnu prácu. Veľmi skoro mali len oni celkový prehľad a Slováci sa nechali nimi orientovať. Keďže je to pri divíziách podobné, avšak počet dôstojníkov Nemeckej vojenskej misie je obmedzený a nemajú k dispozícii žiadne pracovné štáby, mohla byť táto práca vykonávaná len takým spôsobom, že náčelník Nemeckej vojenskej misie svojich dôstojníkov denne poveroval získaním informácií na nemeckých miestach a slovenskému veliteľstvu armádnej skupiny touto cestou poskytol všetko nutné.

Základná chyba práce slovenského veliteľstva armádnej skupiny spočívala v tom, že absentovala spolupráca oddelení, a že sa podľa starého rakúsko-českého systému od zeleného stolu viedlo nespočet spisov, ktoré ale pri posúdení nemeckými dôstojníkmi na mieste vôbec nesedeli. Celé týždne sa nezistilo, koľko kolón by sa dalo použiť a kde sa nachádzali. O stave pekárskych kolón, dielní a aj o jednotlivých jednotkách nebolo možné získať jasnú predstavu. Tak bolo napríklad až po týždňoch zistené, že jeden delostrelecký oddiel mal len 2 namiesto 3 batérií. Hlásenia jednotiek nesúhlasili, u slovenských služobných úradov absentovala iniciatíva a spoliehali sa v súlade s ich zvláštnym pohľadom na život skoro úplne na dôstojníkov Nemeckej vojenskej misie, ktorí jediní vedeli odpoveď. Bez dôstojníkov Nemeckej vojenskej misie by slovenská armádna skupina bola skoro bez stravy, pohonných hmôt a iných potrieb. Ľahko boli k dispozícii nepočetné príklady absolútnej bezmocnosti.

Samotné jednotky si viedli dobre. Keďže slovenské vojsko nemalo pri pechote bojové vozidlá, z pešiaka sa stal plne naložený nosič nákladu so zbraňami a muníciou. Oblečenie, výzbroj a batožina včítane munície pre muža vážili okolo 30 kg. Napriek tomu sa prešlo pri silných horúčavách 30 km a viac.

IV. Ďalší postup.

Z pochopiteľnej neinformovanosti o pomeroch v slovenskej armáde boli na slovenskú armádnu skupinu pri jej postupe východne Sanu kladené požiadavky, s ktorými si vzhľadom na svoje zloženie a výzbroj nevedela poradiť.

Náčelník Nemeckej vojenskej misie upovedomil veliteľa Skupiny armád Juh a Veliteľstvo 17. armády, ktorému bola slovenská armáda podriadená, o tom, že o bojovom nasadení celej armády v prednej línii a postupe v pred by sa od začiatku ani neuvažovalo, a nebolo to ani možné, a našiel všade porozumenie. Menej to už bol prípad slovenského ministra národnej obrany. Jeho naliehanie, so všetkou energiou ísť v pred, bolo iste celkom uznanlivé, ale tiež v tejto otázke podivuhodne precenil svoje sily. Bolo treba veľmi veľa rozhovorov, aby sa presvedčil, že pre masu jeho nemoderne vyzbrojenej armády by nebolo možné držať krok s nemeckou armádou. Bola v tom istá tragédia, že armáda bola ochotná, avšak pomery ju donútili viesť podradnú rolu.

Cieľ všetkých rozhovorov so Skupinou armád Juh, Hlavným veliteľstvom 17. armády a slovenskými orgánmi – štátnym prezidentom počnúc – však bolo, dať Slovákom možnosť zúčastniť sa boja v prvej línii s najsilnejšími možnými časťami svojich síl. Toto však bolo, v závislosti od situácie, možné len posilnením vpredu bojujúcich rýchlych zväzkov vhodnými prostriedkami. Hlavná časť slovenského vojska naproti tomu bola zvlášť v dôsledku jej rozšírenia obrovským počtom nedostatočne vycvičených záložníkov použiteľná len pre zaisťovacie a vyčisťovacie úlohy. V tomto zmysle bolo 5. 7. a 8. 7. informované hlavné veliteľstvo 17. armády a cez neho Skupina armád Juh, ktorá to 10. 7. odobrila.

Keď sa potom o pár dní neskôr náčelník Nemeckej vojenskej misie dozvedel o želaní slovenskej vlády, podporenom vyslancom Veľkonemeckej ríše, prepustiť väčšiu časť záložníkov, navrhla Nemecká vojenská misia konečne 23. 7. postaviť z aktívneho mužstva malú Rýchlu divíziu pri využití dovtedajšieho predsunutého oddielu (Rýchla brigáda Pilfousek) a zvyšok aktívneho mužstva sústrediť v jednej Zaisťovacej divízii. Prostredníctvom OKW čís. 01541/41 taj., Štábu velenia brannej moci, odd. L (I. Op.) z 28. 7. 41 bolo informované, že Vodca v tomto zmysle rozhodol a silu slovenskej brannej moci určil na približne 32 000 mužov.

Súčasne s reorganizáciou došlo tiež k novému prerozdeleniu dôstojníkov Nemeckej vojenskej misie. Skúsenosti, ako už bolo uvedené, ukázali, že bolo nutné chrániť štáby. Následkom toho museli byť oddelene nasadeným slovenským divíziám pridelené nemecké spojovacie štáby, zvlášť ale Rýchlej divízii vo forme, ako to fungovalo už skôr pri veliteľstve armádnej skupiny, t.j. spojením dôstojníkov Nemeckej vojenskej misie s najdôležitejším slovenským oddelením. Súčasne bola Skupina armád Juh požiadaná o nariadenie, aby všetky rozkazy boli tiež naďalej realizované cez nemecké spojovacie štáby.

Spojovacie štáby sa plne osvedčili. Slovenské štáby pracovali lepšie spolu s nimi a nemecké miesta majú záruku, že sa pracuje v nemeckom zmysle (pozri tiež prílohu A, odsek VIII.[557]).

Slovenský minister národnej obrany sa po uskutočnení reorganizácie, nariadenej prostredníctvom OKW č. 01541/41 taj. Štábu velenia brannej moci odd. L (I Op.) z 28. 7., vydal spolu s časťou slovenskej armádnej skupiny do Bratislavy.

Šéf Nemeckej vojenskej misie však zostal predbežne do 27. 8. v operačnom území, aby monitoroval reorganizáciu a po jej prevedení najskôr výcvik pri obidvoch, následne len pri Rýchlej divízii – a to akonáhle začal jej postup. Prestavba na rýchlu, plne motorizovanú divíziu vyžadovala vypätú prácu Nemeckej vojenskej misie.

Slovensko je málo motorizovaná krajina. Miera poznatkov o technickej stránke motorových vozidiel je okrem toho u vojakov okrajová. Skúsenosti z vybudovania a riadenia väčších motorizovaných zväzkov u slovenských dôstojníkov absentovali. Boli okrem toho obavy, že výstavba Rýchlej divízie v poli zo dňa na ráno, by mohla naraziť na obrovské ťažkosti. Keďže sa ale pri velení postupovalo ochotne prostredníctvom Nemeckej vojenskej misie, prebehla prestavba obdivuhodne hladko.

557 Prílohy sa nepublikujú.

Vedenie a jednotky sa veľmi rýchlo zapracovali do charakteru nového zväzku a je uznanlivé, že usilovnou a inteligentnou prácou všetkých slovenských úradov v priebehu niekoľkých týždňov vznikla motorizovaná divízia, ktorá urobila dobrý dojem a sľubovala dobré výkony (pozri tiež odsek V. výcvik).

V zmysle služobných pokynov Nemeckej vojenskej misie vrátil sa 27. 8. tiež šéf Nemeckej vojenskej misie so svojim užším štábom ako poradca ministra národnej obrany do Bratislavy, aby spolu s ním alebo sám v určitom časovom intervale navštívil slovenské divízie v poli lietadlom, ktoré je kedykoľvek k dispozícii.

Nutnosť jeho prítomnosti v Bratislave sa ukázala hneď v priebehu prvých dní.

Organizácia náhradného vojska bola nielen úplne neprehľadná, tiež sa zistilo, že minister národnej obrany sa nedržal číselnej dohody. Doma sa nenachádzalo okolo 12 000, ale 16 000 mužov. Minister prisľúbil prepustiť do 1. 11. toľko záložníkov, aby dohodnutá celková sila dosiahla 32 000 mužov.

Súčasne sa mu predložil návrh organizácie pre náhradné vojsko, ktorého zavedenie do platnosti by muselo byť v súlade s rozdelením záložníkov.

Na podnet Nemeckej vojenskej misie sa v septembri konali školské kurzy inštruktorského personálu pre záložníkov, pre dôstojníkov Nemeckej vojenskej misie a poddôstojníkov, ktoré s najväčšou ochotou organizoval zástupca Hlavného veliteľstva 17. armády.

Slovenský inštruktorský personál mohol byť prirodzene len priemerný, pretože najschopnejší ľudia sa nachádzali v poli. Vďaka práci nemeckých dôstojníkov a poddôstojníkov boli výsledky konečne jednako do istej miery uspokojivé.

Momentálne stanovená veľkosť slovenskej armády počas výcviku záložníkov prekročila príslušné kvóty záložníkov o 12 000 mužov a do 31. 3. predstavovala zhruba 44 000 mužov. K 1. 4. dôjde k zodpovedajúcemu prepúšťaniu počtu záložníkov, takže potom sa opäť dosiahne počet 32 000 osôb.[558] Určitý počet záložníkov musí počas trvania vojny zostať v armáde, pretože v dôsledku slabej motorizácie na Slovensku chýbajú špecialisti.

V. Výcvik počas reorganizácie

Potom čo 10. 7. vyšlo vyššie uvedené rozhodnutie Skupiny armád Juh o Rýchlej brigáde ako bojovom oddiele a dvoch zaisťovacích divíziách – a potom čo divízie obdržali ich zaisťovacie úlohy, nastal čas dobehnúť chýbajúci výcvik v týchto zväzkoch.

Pre obidve divízie dostal minister národnej obrany do detailov zachádzajúce návrhy pre výcvik všetkých druhov zbraní. Zvláštny dôraz sa pritom kládol na školenie nižších a stredných veliteľov. Bojový výcvik v rote sa vzťahoval na útok z chodu a dosiahnutie 600 m, zaujatie prípravnej pozície k útoku, dosiahnutie od 600 do 300 m počas pechotnej a delostreleckej paľby, prekonanie posledných 300 m a nočné pochody s bojovými medzihrami.

558 Podľa slovenských prameňov predstavovali početné stavy slovenskej armády k 14. 3. 1942 spolu 47 395 osôb. Z tohto počtu bolo v armáde na území SR 34 509 osôb. K zníženiu početných stavov na predpísaných 32-tisíc osôb však nedošlo ani v nasledujúcom období. Bližšie pozri CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské dejiny Slovenska – V. zväzok (1939 – 1945)*. Bratislava : Magnet Press, 2008, s. 100.

Výcvik v prápore a pluku bol realizovaný zmysluplne. Pre výcvik na úrovni práporu boli využité ťažké zbrane pešieho pluku, k cvičeniu na úrovni pluku v zásade 1 delostrelecký oddiel.

Keď dorazilo rozhodnutie Vodcu z 28. 7. – pozri odsek IV, koncentrovala sa práca Nemeckej vojenskej misie zvlášť na výcvik v Rýchlej divízii. Ten končil s plukovným cvičením v ostrej streľbe spojených zbraní na pre tento účel zvlášť vhodnej ruskej[559] strelnici pri Ľvive.

V odseku IV sa už informovalo, že Rýchla divízia si chvályhodne rýchlo osvojila svoje nové úlohy. Technika jazdy bola zo dňa na deň lepšia a stav výcviku sa vo všeobecnosti potešiteľne zlepšil.

Najslabšou stránkou zostala situácia v štáboch, ktoré sa napriek všetkým vojnovým hrám a výcviku orientácie v teréne chovajú úplne nedisciplinovane. Jednotky, ktoré boli v ich blízkosti, velili sami sebe, opustili svoje bojové stanovište, čím sa stratilo tiež komunikačné spojenie, takže v ďalšom priebehu boja už nebolo možné hovoriť o velení.

Vševojskový výcvik pokračoval v čase presunu divízie, ktorý začal 18. 8. a v čase, keď patrila do zálohy Skupiny armád. Pri pochode vpred bola precvičovaná prevažne technika pochodu a pochodová disciplína. V ubytovacom priestore okolo Skvyry sa konali do 14. 9. spravodajské rámcové cvičenia, vojnové hry, výcvik orientácie v teréne a celodivízne cvičenia. Tiež tu sa opäť ukázala nevycvičenosť starších dôstojníkov vo vedení boja, ktorý síce teoreticky ovládajú, v praxi pri plnom nasadení však nie. Pochvalu si zaslúži ochota veliteľov všetkých stupňov pri Rýchlej divízii reagovať na nemecké podnety, aby sa niečo dobré podarilo. Tiež vo vojne sa ponúka ten istý obraz ako v miery. Jednotky sú dychtivé po poznaní a všetko ochotne prijímajú. Velenie koná unáhlene, nestálo a nehľadá radu, pokúšajú sa jej radšej vyhnúť. Výsledkom toho je veľa neúčelných krokov a návrat do správnych koľají trvá mesiace.

VI. Bojová hodnota divízií a zhodnotenie jednotiek

Rýchlu divíziu síce nie je možné tiež považovať za rovnocennú nemeckej divízii. Avšak preto, že teraz je obsadená takmer výlučne s aktívnymi dôstojníkmi, do 80 % pozostáva z aktívneho mužstva a má za sebou niekoľko týždňový výcvik, je vhodná pre bojové úlohy nie príliš ťažkého charakteru. Toto sa prejavilo pri jej nasadení pri Kyjeve, počas ktorého sa osvedčila dobre (pozri prílohu A).

Vybavenosť s motorovými vozidlami je v tomto čase dobrá. Predpokladom preto, aby to tak zostalo, je dodávka náhradných dielov všetkého druhu, ktoré sa už dlhší čas požadujú, ale dorazili len čiastočne.

Pri Zaisťovacej divízii existujú podobné pomery. Vševojskový výcvik tu však musel skončiť už koncom júla, pretože dostala rozsiahle úlohy zaisťovacieho charakteru, ktoré znemožňovali výcvik v tomto rozsahu. Tiež táto divízia je teraz ďaleko viac pohyblivejšia ako skôr. Pechota je vybavená s bojovými vozmi, V II trény sú motorizované a divízia má

559 Správne sovietskej.

dostatočný počet kolón. Za svoj presun viac ako 500 km a splnenie úloh, ktoré jej boli pridelené, získala uznanie nemeckých miest, ktorým práve podliehala.

Slovenský vojak bojoval vo všeobecnosti statočne. Dlhšie slúžiaci poddôstojník bol tiež dobrý, mladý poddôstojník z povolania a najmladší ročník dôstojníkov, teda tí velitelia, ktorí prešli slovenskou vojenskou akadémiou (vojenskou školou)[560], resp. nemeckými výcvikovými jednotkami, vynikli svojim dobrým výkonom.

Jadro slovenského dôstojníckeho zboru nedostalo dobré vysvedčenie. Malo to rôzne dôvody. Starší dôstojník vyrastal v českej armáde.[561] Stavovská česť mu nebola ani vrodená ani ju nezískal. Chýba mu záväzné ukotvenie v minulosti. Myslí egoisticky a materialisticky. Myšlienka sebaobetovania je mu cudzia. Rovnako ako celá tenká vyššia spoločenská trieda na Slovensku, aj slovenský dôstojník privítal pred dvomi rokmi vydobytú slobodu, nie je však ochotný, obetovať sa pre ňu. Jeho materializmus, jeho okrajové vnútorné spojenie so štátom, ku ktorému má v závislosti od etnickej príslušnosti viac-menej pozitívny vzťah a jeho pohodlný pohľad na život núti dôstojníka vnímať vojnu ako rušivý element. Tiež dôstojníci, od ktorých sa to neočakávalo, sa držali výrazne vzadu. Väčšia časť starších slovenských dôstojníkov nie je statočná.

Silné politické napätie v slovenskom štáte prinieslo okrem toho so sebou to, že starší dôstojníci sa neodvážili konať, pretože potom by boli vystavení nepriateľstvu z druhého tábora.

Vlastnosti, ktoré sa zreteľne prejavili už v čase mieru do určitého stupňa nedostatočným záujmom o službu, sa ukázali najjasnejšie vo vojne. Staršia časť dôstojníckeho zboru ešte neprešla skúškou vo vojne. Vnútorný postoj sa dá vyformovať len za desaťročia alebo celé generácie, v protiklade k formám boja, ktoré sa dajú sprostredkovať už za pár rokov.

Ministrovi národnej obrany je zlyhanie časti dôstojníckeho zboru známe. Proti dôstojníkom, u ktorých sa vyskytli ťažké priestupky, vedú vojenské súdy vyšetrovanie. Moja pozornosť sa sústredí na to, aby tento prístup nestroskotal v dôsledku politického vplyvu.

Nasadenie slovenského vojska a nemecký vzor v poli prispeje najmä k posilneniu duševných vlastností staršieho dôstojníka. Zostáva otvorené, ako sa teraz osvedčí v slovenskej Rýchlej divízii sa nachádzajúci výkvet slovenského dôstojníckeho zboru.

V prílohe A sa pripojuje podrobná správa o nasadení slovenskej armády od 22. 6. – 1. 10. 1941.

560 Myslí sa Vojenská akadémia otvorená 15. 11. 1939 v Banskej Bystrici. Bola to vyššia vojenská škola, ktorej cieľom bolo zaistiť odborne školený dorast dôstojníkov (poručíkov) z povolania.

561 Správne v čs. armáde.

Príloha A
k správe o činnosti DHM č. 244/41 taj.

Podrobná správa o nasadení slovenskej armády v čase od 22. 6. do 1. 10. 1941

I. 22. 6. 1941 bola nariadená mobilizácia slovenskej armády. Na vojnové počty doplnené obidve divízie spolu s armádnymi jednotkami sa zhromaždili na východnom Slovensku, a síce 1. pešia divízia s pridelenými armádnymi jednotkami v priestore Prešov – Bardejov, 2. pešia divízia v priestore Humenné – Medzilaborce.

Aby bola malá časť slovenskej armády vopred pripravená k použitiu, vytvoril sa pod vedením plk. generálneho štábu Pilfouska motorizovaný predvoj, ktorý bol zložený nasledovne:

Prieskumný oddiel 2[562] (bez jazdeckej eskadróny) posilnený s obrneným prieskumným automobilom a cyklistickou eskadrónou prieskumného oddielu 1,

Tankový pluk 11[563] z 1 tankového práporu po 2 rotách a 1 práporu kanónov proti útočnej vozbe po dvoch rotách,
1 peší prápor pešieho pluku 6, motorizovaný
1 motorizovaný delostrelecký oddiel (I. /delostrelecký pluk 11)
1 kolóna nákladných automobilov (...) ako kolóna pohonných hmôt
1 kolóna nákladných automobilov (...) ako kolóna pre delostreleckú muníciu
1 prieskumná čata motocyklov po 20 motocykloch[564]

Tento predvoj, neskôr nazvaný „Rýchla brigáda Pilfousek“[565], sa zhromaždil už 24. 6. 41 v priestore Medzilaborce a velením OKH bol 23. 6. 41 podriadený Skupine armád Juh.

S ohľadom na to, že priestory sústredenia boli na východnej hranici krajiny, pre jadro slovenského vojska prichádzal do úvahy železničný transport. Transport predvoja začal 23. 6. a skončil 24. 6. 41. Presuny oboch divízií začali 26. 6. 41 a skončili 30. 6. 41. Celková sila pre frontové nasadenie určených obidvoch slovenských divízií včítane armádnych jednotiek predstavuje okolo 40 000 mužov oproti mierovým počtom asi 28 000 mužov.

Rozkazom velenia Skupiny armád Juh z 23. 6. 41 bola Rýchla brigáda[566] Pilfousek daná k dispozícii veliteľstvu 17. armády k zabezpečeniu pravého krídla LII. armádneho zboru.[567] Jej úlohou bolo čo najrýchlejšie sa presunúť cez Dukliansky priesmyk do

562 Jazdecký priezvedný oddiel 2 – k 25. 6. 1941 ho tvorila cyklistická a ťažká eskadróna (tri obrnené autá OA vz. 30) a guľometná čata. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 64-65.

563 Ako naznačuje nasledujúci text, išlo o prápor útočnej vozby z Martina, ktorý sa skladal z dvoch pancierových rôt, štábnej roty a dvoch rôt kanónov proti útočnej vozbe. Tamže, s. 64-65.

564 Rýchla skupina mala aj plukovné jednotky – spojovaciu rotu a pioniersku čatu. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941, c.d., s. 39.

565 K reorganizácii Rýchlej skupiny na Rýchlu brigádu došlo 7. 7. 1941.

566 Správne Rýchla skupina.

567 Príslušný rozkaz „pre zasadenie slovenskej armády“ iniciovalo Operačné oddelenie Generálneho štábu pozemného vojska. Pozri dok. č. 1.

priestoru Brzozów, ktorý dosiahla 24. 6.[568]

Jadru slovenského vojska vydalo OKH 26. 6. 41 rozkaz, aby obidve divízie spolu s pridelenými armádnymi jednotkami boli s účinnosťou od 1. 7. 1941 v priestore ich sústredenia podriadené Skupine armád Juh, ktorá by ich mala použiť v prvom rade pre krycie a zabezpečovacie úlohy pod velením slovenskej Armádnej skupiny. Súčasne bolo nariadené, aby rozkazy pre slovenské zväzky boli vydávané v zásade prostredníctvom šéfa Nemeckej vojenskej misie alebo jeho zástupcu.[569]

Hlavné velenie celej slovenskej armády prevzal minister národnej obrany, generál I. triedy Čatloš. Veliteľom 1. pešej divízie bol menovaný plk. Turanec a veliteľom 2. pešej divízie plk. gen. štábu Malár.

Zo štábu Nemeckej vojenskej misie boli k obidvom divíziám, ako aj k predvoju, vyslaní spojovací dôstojníci.[570]

Šéf Nemeckej vojenskej misie sa 30. 6. vydal so svojim najužším štábom k veliteľstvu slovenskej armádnej skupiny, pri ktorom sa zdržal do 27. 8.

II. Rýchla brigáda[571] Pilfousek bola veľmi rýchlo nasadená do akcie. Bola podriadená Zadnej vojenskej oblasti Juh a pokračovala 25. 6. vo svojom postupe v smere na San, ktorý dosiahla tento deň pri Temeszówe. Keďže mosty cez San tu boli zničené, rieku mohla len prebrodiť. Brigáda[572] obdržala rozkaz, pokračovať cez Dolnú Lipu a cestný uzol Krościenko do oblasti Chyrivu. Ak by jej úloha zlyhala, mala udrieť do chrbta nepriateľa pri Sanoku a Lesku. Na dobu trvania tejto úlohy bola podriadená 454. zaisťovacej divízii, aby neskôr prešla opäť pod velenie veliteľa Zadnej vojenskej oblasti 103.

Rýchla brigáda[573] dosiahla najskôr bez bojového dotyku 26. 6. 41 Kuźminu a smerovala odtiaľ s časťami 454. zaisťovacej divízie na Krościenko, toto miesto však nedosiahli, keďže 27. 6. pri Wojtkowej narazili na oveľa lepšieho súpera.[574] Podľa rozkazu sa brigáda[575] otočila, aby sa cez Kuźminu juhozápadným smerom dostala do tyla na východnom brehu Sanu sa nachádzajúcich nepriateľských opevňovacích línií. Táto úloha sa skončila celkovým úspechom. Brigáda[576] sa zúčastnila rozhodne na dobytí nepriateľskej línie bunkrov medzi Załużom a Sanokom. Prioritne vďaka jej nasadeniu sa podarilo vytvoriť

568 Po príchode plk. Pilfouska do Brzozówa bolo upresnené podriadenie Rýchlej skupiny k veliteľstvu Zadnej vojenskej oblasti 103 (Befehlshaber rückwärtiges Heeresgebiet 103) gen. pech. Karla von Roques. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41 – 32, zápisky z bojov.

569 Pozri dok. č. 1, 2, 3.

570 K formujúcej sa Rýchlej skupine boli už 23. 6. 1941 určení ako styčný dôstojník kpt. Soldana a ako pridelený dôstojník npor. Schwarzhaupt. Tí sa na jej veliteľstvo dostavili o 1.30 hod. nasledujúceho dňa. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41 – 32, zápisky z bojov.

571 Správne Rýchla skupina.

572 Správne Skupina.

573 Správne Rýchla skupina.

574 Boje pri Wojtkowej sa odohrali už 26. 6. 1941. Rýchla skupina tu nemala k dispozícii ani motorizovaný peší prápor, ani motorizovaný delostrelecký oddiel. Bližšie pozri MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 70-71.

575 Správne skupina.

576 Správne skupina.

predmostie pri Sanoku, vďaka ktorému bol možný ďalší postup nemeckých vojsk. Straty boli objemné. Stratila 7 mŕtvych a 30 zranených. Vyhorené boli viaceré tanky a vyskytli sa tiež iné poruchy materiálu.[577] Nepriateľ tvrdo bránil len jeden jediný bunker pri Lesku, ktorý bol zničený až 3. 7. 41 časťou slovenského pešieho pluku 5, ktorý medzitým dorazil.[578] Peší pluk 5 pritom stratil jedného dôstojníka a dvoch mužov.[579]

Po prevedení tejto úlohy bola situácia nepriateľa nasledujúca:

Po páde Ľviva, ku ktorému došlo 30. 6., ustupoval nepriateľ so zadným vojom v priestore Sambiru. Veliteľ Zadnej vojenskej oblasti 103 dostal úlohu, aby nepriateľa nachádzajúceho sa ešte v priestore južne Dnestru zatlačil všeobecným východným smerom, predovšetkým ale mal vyčistiť a obsadiť ropné polia v okolí Drohobyču, ktoré boli dôležité pre nemecké vojnové hospodárstvo. Rýchla brigáda[580] Pilfousek sa po krátkej pauze po dvoch dňoch dostala do priestoru Sambir[581], kde bola s ohľadom na všeobecnú situáciu opäť podriadená veliteľstvu slovenskej armádnej skupiny.

Denným rozkazom z 28. 6. 41 vyjadril hlavný veliteľ Skupiny armád Juh zainteresovaným jednotkám, zvlášť tiež slovenským zväzkom, ktoré v bojoch na Sane preukázali bezpodmienečnú pripravenosť, plné uznanie. Slovenská armáda bola pochvalne vyzdvihnutá tiež v správe nemeckej brannej moci. (postup a nasadenie slovenskej Rýchlej brigády Pilfousek pozri v prílohe 1)

III. Jadru slovenskej armády nariadilo velenie 17. armády 29. 6. 41 ďalší postup vo všeobecnom smere Stryj. Obidve divízie aj s armádnymi jednotkami mali 3. 7. 41 postúpiť na predchádzajúce ruské[582] záujmové hranice, to jest do priestoru západne od Sanoku, resp. juhozápadne Leska.

577 Podľa denníkových zápiskov z bojov Rýchlej skupiny si boje pri Wojtkowej vyžiadali jedného padlého a dvoch ranených slovenských vojakov. Počas dobýjania bunkrov (už aj s motorizovaným peším práporom) mala Rýchla skupina podľa tohto istého prameňa štyroch mŕtvych (zahynuli v zasiahnutom a vyhoretom tanku) a dvoch ranených. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41-32, zápisky z bojov – predloženie. V samostatnej správe o bojoch pri Wojtkowej sa píše o jednom mŕtvom, jednom zranenom dôstojníkovi a dvoch zranených strelníkoch. VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-22-4. Správnosť týchto údajov o počte padlých potvrdzuje aj Armádny rozkaz zo 4. 7. 1941, v ktorom sa konštatuje, že v bojoch dovtedy padli nasledujúci vojaci: des. ašp. Štefan Fábry (jazdecký priezvedný oddiel 2), des. Karol Penciak (pluk útočnej vozby /PÚV/), strel. Štefan Galbavý (PÚV), strel. Ľudovít Makovický (PÚV), strel. František Záň (PÚV). VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-57-4, Armádny rozkaz Veliteľstva armády zo 4. 7. 1941. Podľa správy určenej MNO – obranné oddelenie z 28. 6. však straty Rýchlej skupiny v dňoch 26. – 27. 6. predstavovali celkovo sedem mŕtvych. Stratiť mala tiež dva vyhorené tanky (denníkový zápis však hovorí iba o jednom), jeden protitankový kanón, dve osobné a niekoľko nákladných áut. VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/41-28/6/1, Zprávy o rýchlej skupine plk. Pilfouska. Údaj o siedmich mŕtvych akceptoval aj P. Mičianik, ktorý okrem toho uvádza aj ôsmich zranených. V tomto prípade však mohlo ísť aj o nebojové straty. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 84.

578 V skutočnosti slovenskí vojaci dobyli deväť bunkrov, zvyšné štyri boli blokované a strážené. 3. – 4. 7. ich dobyli vojaci pešieho pluku 5 z 2. divízie armádnej skupiny. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 79.

579 Peší pluk 5 stratil v týchto bojoch päť mŕtvych včítane jedného dôstojníka. Mal tiež dvoch ťažko ranených. Tamže, s. 145-150.

580 Správne Rýchla skupina.

581 V skutočnosti 1. 7. Rýchla skupina prenikla až do Drohobyča, odkiaľ sa vrátila späť do Sambiru. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 82-83.

582 Správne sovietske.

Nariadené priestory nasadenia na Sane sa dosiahli dvoj-, resp. trojdňovým pochodom (Trasy nasadenia a zhromažďovacie priestory obidvoch divízií na Sane pozri v prílohe 1).

Rozkazom velenia 17. armády bolo nariadené okamžite pokračovať v ďalšom postupe východným smerom a dosiahnuť priestor Stryj – Drohobyč.

Slovenské veliteľstvo armádnej skupiny išlo 3. 7. do Chirivu, Nemecká vojenská misia v ten istý deň do bezprostredne susediaceho miesta.

Ďalší postup slovenskej armády nasledoval v čase od 4. – 6. 7. 41 za zlých poveternostných podmienok. (Trasy nasadenia a priestory ubytovania do 6. 7. pozri v prílohe 1).

IV. Rýchly postup frontu cez Ľviv východným smerom podnietil veliteľstvo 17. armády k zmene poverenia pre slovenskú armádnu skupinu. Namiesto predpokladanej úlohy bol 4. 7. nariadený okamžitý presun Rýchlej brigády[583] Pilfousek cez Ľviv do priestoru Kozlov (západne Ternopiľu) tak ako postup jadra slovenskej armádnej skupiny na líniu Kozova – Pidhajci. Pre dosiahnutie predpísaných priestorov sa požadoval maximálny výkon pri presune.[584]

S ohľadom na okolnosti bližšie spomínané v správe o činnosti DHM dostalo velenie 17. armády hlásenie, že nové priestory sústredenia na východ od Ľviva by mohli byť dosiahnuté až najskôr po 10 dňoch, to znamená 18. 7. Že naproti tomu Rýchla brigáda Pilfousek, ktorá sa medzitým posilnila ďalšími motorizovanými jednotkami, a to priezvedným oddielom 1,[585] motorizovanou pionierskou rotou, motorizovanou batériou 10,5 cm kanónov, dvomi mínometmi[586] a asi 180 mužmi,[587] môže stáť okamžite ďaleko vpredu pripravená k použitiu. Tá následne obdržala rozkaz, vyraziť 9. 7. 41 zo Sambiru a v ten istý deň dosiahnuť nové priestory pre nasadenie v okolí Vynnyky – Kurovyči – Hlynjany (pochodovú líniu jadra slovenskej armády pozri v prílohe 2).

Divízie obdržali počas presunu rôzne úlohy spojené s „čistením“ okolia, ktoré boli podľa rozkazu uskutočnené.

V lesoch medzi Rudky a Sadova, tak ako v tých na východ od Mykolajivu, nachádzali sa ešte početní rozptýlení Rusi,[588] ktorí tiež udržiavali rádiové spojenie s protivníkom. Z presunu boli vyňaté I./3 a I./4 prápory, ktoré zostali v Chyrive a neskôr v Dobromyle. Obidva prápory podstúpili zvláštny výcvik vedený pplk. von Langsdorffom z Nemeckej vojenskej misie. Existoval úmysel, ktorý bol neskôr aj realizovaný, posilniť nimi ďalej Rýchlu brigádu, aby čo najsilnejšie časti slovenského vojska dostali možnosť bojovať v najprednejšej línii.

583 K reorganizácii Rýchlej skupiny na Rýchlu brigádu došlo 7. 7.

584 Rozkaz na presun slovenských jednotiek vydal gen. Čatloš až 7. 7. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 152.

585 Išlo o motorizované časti a cyklistickú eskadrónu JPO 1. Tamže, s. 152.

586 Brigáda bola posilnená aj rotou kanónov proti útočnej vozbe 11. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941, c.d., s. 42.

587 Vojaci posilnili motorizovaný peší prápor. Tamže, s. 42.

588 Správne Sovieti.

V. Z dôvodov uvedených v rozkaze velenia 17. armády z 10. 7. 41 bol všeobecný postup obidvoch divízií prerušený. Slovenská armádna skupina (bez Rýchlej brigády Pilfousek) bola týmto rozkazom podriadená veliteľovi Zadnej vojenskej oblasti Juh v Ľvive, aby zabezpečila a spacifikovala priestor Zadnej vojenskej oblasti južne od línie Rava-Ruška – Ternopiľ.

1. pešia divízia zostala v priestore, ktorý práve počas postupu dosiahla, 2. pešia divízia bola poverená vojenským zabezpečením a pacifikáciou ropných polí južne od línie Mykolajiv – Sambir a západne cesty Stryj – Mykolajiv. Vystriedala tu dovtedy nasadené časti 444. divízie. (Ubytovanie pozri príloha 3).

Rýchla brigáda Pilfousek zostala pri veliteľstve 17. armády a dostala rozkaz, aby do 11. 7. 41 silne vybavená tankami dosiahla priestor Bohdanivka – Brody.

Pauzu na nadýchnutie slovenská armáda dovtedy v zhode s návrhmi Nemeckej vojenskej misie starostlivo využila na doplnenie chýbajúceho výcviku na úrovni celého zväzku. Bližšie Správa o činnosti odsek V.

VI. Rýchla brigáda, ktorá bola medzitým posilnená dvomi ďalšími delostreleckými oddielmi,[589] bola potom preložená do priestoru Brody – Bohdanivka, ďalej južne do priestoru okolo Bučač a 21. 7. 41 do oblasti Djakivci východne Proskúriv.[590] Ten istý deň obdržala rozkaz postúpiť smerom Vinnycja – Pysarivka[591] – Humenne – Mychajlivka – Ščaslyva – Peliksowka[592] do priestoru Lypovec – Illinci a nepriateľovi prekaziť ústup juhovýchodným smerom.

Predvoj zväzku narazil 22. 7. 41 západne od Lypovca na ďaleko lepšieho protivníka pripraveného k silnej obrane. Podarilo sa tiež, zvlášť s podporou tankov, prekaziť protivníkovi jeho úmysel a Lypovec okolo 18. 00 hod získať. Celý deň útok trpel pod silnou bočnou paľbou sprava z priestoru Kamionka.[593] K večeru začal ruský protiútok 2 práporov, ktorý prinútil k ústupu slovenské časti, ktoré prenikli do Lypovca. Počas tohto ústupového manévru vznikli väčšie straty. Rýchla brigáda Pilfousek bola stiahnutá do obranných pozícií východne od Ščaslyva.

Celkové straty rýchlej brigády v tento deň predstavovali:

Mŕtvych	6 dôstojníkov		57 mužov
Zranených	6	“	164 “
Nezvestných	1	“	16 “.[594]

589 Od 12. 7. bol do jej zostavy začlenený celý motorizovaný delostrelecký pluk 11. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941, c.d., s. 42.

590 Dnes Chmeľnyckyj.

591 Dnes súčasť mesta Vinnycja.

592 Neidentifikované.

593 Neidentifikované.

594 Oficiálne bolo 75 padlých, 167 ranených, 2 zajatí a 17 nezvestných. Všetci nezvestní boli v sovietskom zajatí, preto počet zajatých bol 19. MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I*., c.d., s. 132. K dispozícii sú však aj iné údaje. Na nezrovnalosti poukázal Tomáš Klubert, podľa ktorého si bitka pri Lipovci vyžiadala 71 životov slovenských vojakov. KLUBERT, T. Boj pri Lipovci. In: *Vojenská história*, 2003,

Pre Rýchlu brigádu to bola príliš ťažká úloha. Vysoké nemecké služobné miesta to dodatočne potvrdili. Dôstojník Nemeckej vojenskej misie pôsobiaci pri brigáde na túto skutočnosť okamžite upozornil nadriadené veliteľstvo, ktoré vydalo tento rozkaz, bol však neúspešný. Pri vedení bojov nepochybne došlo tiež k chybám velenia. Pozri tiež správu o činnosti odsek V, výcvik. Mužstvo sa aj tu držalo dobre, až dokým nezlyhali dôstojníci.

Nasledujúci deň útok zopakovala nemecká 295. divízia, ktorej bol podriadený tiež motorizovaný delostrelecký pluk[595] slovenskej brigády Pilfousek. Tiež tento útok sa rozvíjal ťažko a s veľkými stratami.

Slovenský motorizovaný delostrelecký pluk Rýchlej brigády Pilfousek bol tejto divízii podriadený ešte v čase od 24. 7. do 30. 7. 41 a zúčastnil sa úspešne na bojoch pri prenasledovaní juhovýchodne od Lypovca cez Illinci vo všeobecnom smere na Umaň.

VII. Dôvody, ktoré viedli k reorganizácii slovenskej armádnej skupiny koncom júla, sú vysvetlené v správe o činnosti. Ešte predtým, ako bola schválená táto prestavba navrhovaná OKH zo strany Nemeckej vojenskej misie, bola plánovaná reorganizácia pripravená jednotlivo v písomnej podobe a 28. 7. po rozhodnutí samotného Vodcu bezodkladne realizovaná. Úlohy zaisťovacieho charakteru, ktoré boli zadané slovenskej armádnej skupine, boli počas reorganizácie ďalej plnené. Zaisťované územie bolo súčasne podstatne rozšírené. Zaisťované a vyčisťované územie bolo celé prevzaté 31. 7. a slovenská armádna skupina (bez Rýchlej brigády Pilfousek) rozmiestnená v priestore Čortkiv – Ternopiľ – Rava -Ruśka – Javoriv – Sambir – Drohobyč – Stryj. (Presuny a ubytovacie miesta počas tohto času pozri v prílohe 2)

V správe o činnosti v odseku V bolo dôkladne rozvedené, ako bolo obdobie reorganizácie využité k tomu, aby sa zväzky školili pre ich zamýšľané bojové úlohy, zvlášť Rýchla divízia, ktorá by teraz mala dostať čestnú úlohu slovenskej bojovej jednotky v prvej línii.

Slovenskí železniční pionieri boli už začiatkom júla nasadení na úprave rozchodu koľají na železničnej trati Sanok – Chyriv – Drohobyč. Nemecké miesta s nimi mali zvlášť dobré skúsenosti. Zvyšné pionierske jednotky boli zamestnané obnovovaním určitých ciest a mostov.

S účinnosťou od 1. 8. 40 vstúpilo staré haličské územie, a s ním priestor obsadený slovenskou armádou administratívne do Generálneho gouvernementu, ktorému boli

roč. 7, č. 1, s. 31. Podľa správy, ktorú slovenská strana po bitke vyhotovila, sa pod jej výsledok podpísal fakt, že úlohy zverené Rýchlej brigáde nezodpovedali jej zloženiu a sile. Nemecký prieskum totiž podcenil prostriedky protivníka a ich využitie pri obrane mesta. Priebeh bitky bezprostredne hodnotila aj nemecká strana. Jej hodnotenie nasadenia Rýchlej brigády však bolo rozporuplné, okrem iného sa tu kritizoval rýchly ústup slovenských jednotiek. DHM pritom už vtedy tvrdila, že v boji sa neosvedčili velitelia, s výnimkou samotného plk. Pilfouska, mužstvo sa, naopak, vyznamenalo. Pod veľké straty sa podľa nej podpísal nevýhodný terén z pohľadu útočiacich jednotiek a celkový pomer síl v prospech protivníka. Hodnotenie plk. Pilfouska však bolo pravdepodobne determinované tým, že ho ako etnického Nemca nemecká strana považovala za jedného z najspoľahlivejších nemeckých dôstojníkov. V skutočnosti sa pod neúspech Rýchlej brigády podpísalo práve jeho podcenenie sily protivníka (na základe ubezpečenia nadriadeného nemeckého veliteľa o slabosti a demoralizácii ustupujúceho protivníka), neoverenie si údajov nemeckého prieskumu a unáhlené rozhodnutie postupovať na Lypovec bez zaistenia krídel nemeckými jednotkami. Nemecké dokumenty, ktoré analyzujú priebeh a výsledky tejto bitky, pozri SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-906, fólia 000654-655, 000656-57, 000658-659, 000660-663, 000675-76.

595 Delostrelecký pluk 11.

predbežne podriadené časti slovenskej armády (bez mimo tejto oblasti sa nachádzajúcej Rýchlej brigády) v podobe, ktorá zodpovedala postaveniu jednotiek armády v zázemí.

VIII. Rozhodnutie Vodcu o reorganizácii slovenského vojska – pozri Správu o činnosti koniec odseku IV – ktoré Nemecká vojenská misia prijala 6. 8. 1941, zodpovedalo jej pripraveným návrhom. Vďaka dôkladnej predpríprave tak reorganizácia mohla byť okamžite rýchlo uskutočnená. (Vojnové členenie pozri v prílohe 4 a 5).

Novo zostavené pluky dostali nové označenia. Veliteľom Rýchlej divízie bol určený plukovník Turanec a veliteľom Zaisťovacej divízie plk. gšt. Malár.

Aby bolo zabezpečené vybavenie rozkazov a ďalšia poradná činnosť prostredníctvom pracovného štábu Nemeckej vojenskej misie, bol tento orgán rozdelený. Boli vytvorené 3 spojovacie štáby, ku každej divízii pribudol jeden štáb a jeden k novo vytvorenému štábu Pulanich.[596] Ten bol myslený ako slovenský hlavný spojovací štáb medzi poľom a domovom. Spojovací štáb pri Rýchlej divízii pozostával zo 4 starších dôstojníkov Nemeckej vojenskej misie a jedného zásobovateľa, takže najdôležitejšie oddelenia teraz aj tam majú po jednom nemeckom poradcovi.

Rýchla divízia bola 14. 8. pripravená na pochod. Na rozkaz OKH sa odchod uskutočnil po dohode s vojenským veliteľom v Generálnom gouvernemente 18. 8. 41. Divízia prešla v priebehu 3 dňového pochodu od 18. 8. – 20. 8. 41 cez Ľviv – Zoločiv – Ternopiľ – Proskúriv – Vinnycja. Tu bolo realizované zlúčenie s dovtedajšou brigádou Pilfousek na základe reorganizačných plánov.

Prostredníctvom šéfa Nemeckej vojenskej misie bola Skupina armád Juh, tak ako aj veliteľstvo 6. armády, pre prípad neskoršieho podriadenia pod túto armádu, ešte raz informovaní o bojovej hodnote a špecifikách slovenskej Rýchlej divízie, zvlášť o jej materiálnej situácii a ťažkostiach s dodávkami munície pre slovenské delostrelectvo.

Rýchla divízia tvorila najskôr zálohu Skupiny armád.[597] Ubytovať sa mala v okolí obce Skvyra, kde sa dostala po dennom pochode 23. 8. (presuny a ubytovacie priestory Rýchlej divízie pozri v prílohe 3).

IX. Zaisťovacia divízia dostala najskôr rozkaz na zotrvanie v dovtedajšom priestore. Čoskoro sa však mala presunúť do priestoru Starokosťantyniv – Polonne – Šepetivka – Kremenec. Tento priestor bol s účinnosťou od 1. 9. 41 podriadený vojenskému veliteľovi Ukrajina,[598] Zaisťovacia divízia mu však bola podriadená len teritoriálne, naproti čomu organizačne ďalej zostávala pod Skupinou armád Juh. Jej okamžitý presun do operačného územia a jej neskoršie použitie ako zaisťovacej divízie bolo oznámené predbežným rozkazom. Presun začal 27. 8. 41. (umiestnenie Zaisťovacej divízie koncom augusta 1941, hranice Generálneho gouvernementu a oblasť pôsobenia vojenského veliteľa Ukrajiny pozri v prílohe 6).

596 Myslí sa Veliteľstvo poľného zboru na čele s gen. II. tr. Antonom Pulanichom, ktoré nahradilo Veliteľstvo armády.

597 Myslí sa Skupiny armád Juh.

598 Veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. der Flieger Karl Kitzinger.

X. Na rozkaz Skupiny armád Juh bola Rýchla divízia 12. 9. 41 podriadená Vyššiemu veliteľstvu XXXIV (Veliteľstvo 6. armády)[599] za účelom nasadenia na západnom brehu Dnepra. Vyššie veliteľstvo XXXIV nasadilo divíziu v noci 14./15. 9., pravé krídlo Trypillja, ľavé krídlo Chodosivka. V noci 18./19. 9. bol úsek rozšírený na juh po Stajky včítane a 20. 9. na sever po predmestie Kyjeva. (Postavenie pozri v prílohe 7).

Zatiaľ čo protivník v prvých dňoch ukázal operačného ducha a podnikal nočné údery cez Dneper, v posledných dňoch tamojšieho nasadenia bola účinnosť nepriateľa okrajová. Divízia mala len málo zranených, mohla však dodať 800 zajatcov a dezertérov. Delostrelectvo ostreľovalo s dobrým účinkom zhromaždisko vozidiel všetkých druhov, ktoré Sovieti po páde Kyjeva spätne hľadali.

22. 9. 41 bola divízia z bojového úseku vyňatá a zostala do 24. 9. v priestore Bila Cerkva v zálohe Skupiny armád. 25. 9. sa presúvala na rozkaz Skupiny armád Juh do priestoru Kremenčuk – Oleksandrija. Štáb divízie sa ubytoval v obci Pavlyš. Tu dostala 29. 9. rozkaz na presun z Kremenčuku na východ. Súčasne nasledovalo jej podriadenie pod 1. tankovú skupinu.[600] Dňa 1. 10. dosiahla Mahdalynivku, 100 km južne od Poltavy. Zvažuje sa nasadenie divízie, spolu s časťou talianskych oddielov, na obkľúčenie malej nepriateľskej skupiny.

Hlavné časti slovenskej Zaisťovacej divízie sa 27. 9. sústredili v priestore Starokosťantyniv a ich najprednejšie časti sa teraz nachádzajú pri Bilej Cerkvi. V priebehu niekoľkých dní sa divízia koncentruje so všetkými časťami v priestore Zadnej vojenskej oblasti Juh, aby prevzala zaisťovacie úlohy v priestore Bila Cerkva –Žytomyr – Korosteň – Zvjaheľ a Šepetivka.

Počas jej postupu, okolo 500 km, z oblasti Ľviva 27. 8. 41 do konca septembra 41 uskutočnila Zaisťovacia divízia rozsiahle bezpečnostné a vyčisťovacie úlohy.

Prostredníctvom vojenského veliteľa v Generálnom gouvernemente jej bola pri odchode z tohto územia vyjadrená písomná vďaka a uznanie za jej činnosť. Vyzdvihnutá bola najmä činnosť pionierov, ale tiež iných jednotiek, pri obnove mostov a ciest po búrkovej katastrofe začiatkom septembra.

XI. Celkové straty slovenského pozemného vojska v čase od 22. 6. do 28. 9. 41 predstavovali:

Smrť:	9	dôstojníkov	98	poddôstojníkov a príslušníkov mužstva
Zranení:	13	“	176	“
Nezvestní	1	“	29	“

Medzi zranenými sa nachádza jeden poddôstojník Nemeckej vojenskej misie.

BA – MA Freiburg, Bs. RW/5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, As. 8

599 9. 9. bola RD podriadená veliteľstvu 6. armády a 11. 9. prešla do podriadenosti veliteľa XXXIV. zboru. BYSTRICKÝ, J. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941, c.d., s. 42.

600 6. 10. premenovaná na 1. tankovú armádu.

DOKUMENT 58

1941, október 18. Žytomyr.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov na okupovanom území ZSSR a prvej protipartizánskej akcii vlastných jednotiek v priestore juhovýchodného Bieloruska.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 18. október 1941.
Čís. 2273/dôv.2.oddel. 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie
Bratislava.

1./ Nálada mužstva, fyzický a zdravotný stav:

Nálada mužstva dobrá, fyzický a kázenský stav dobrý.

2./ Tresty:

U del. pl. 31 2 strel. potrestaní 21 denným väzením pre potulku v dobe zamestnania,

U náhr. práporu 1 strel. potrestaný zostrenou samoväzbou 10 dní, 3 strel. zostrenou samoväzbou 7 dní, všetci pre krádež medu v kolchoze.[601]

U p. pl. 2 potrestaní 2 strelníci väzením 7 dní po službe pre špatné ošetrovanie koní.

U 14 bat. DPLP potrestaný 1 strel. pre špatné ošetrenie zbrane.

3./ Zprávy o partizánoch:

Partizáni nachádzajú sa v priestoru západne od čiary Ovrutsch[602] – Mosyr,[603]v lesných komplexoch v okolí Skorodnoje[604] – Stodolitschi[605] – Kasimirovka.[606]

Na vyčistenie tohto priestoru od partizánov vyslal p. pl. 102 priezkumný oddiel, ktorý dňa 17. 10. 1941 vyrazil z Mosyru do priestoru západne Mosyru. (Belaja – Kazimirowka – Krušniki – Skrygalovo[607]).

Podklad pre vyslanie priezkumného oddielu tvorili zprávy získané od zadržaných partizánov. Výťah z týchto zpráv predkladám nižšie. – Akcia proti partizánom potrvá asi 4 dni, do doby odoslania tohoto hlásenia pozitívne zprávy nedošly.

Dňa 15. októbra 1941 bývalý partizán Žuravskij Stanislav dobrovolne sa prihlásil na vlastnej Predsunutej zpravodajskej ústredni v Jelsku[608] a vypovedal:

601 Forma kolektívneho poľnohospodárstva, ktorá bola vytvorená na vidieku počas tzv. kolektivizácie v bývalom ZSSR.

602 Ukrajinsky Ovruč.

603 Bielorusky Mazyr.

604 Bielorusky Skarodnaje.

605 Bielorusky Stadoličy.

606 Bielorusky Kazimiraŭka.

607 Bielorusky Skryhalau.

608 Bielorusky Jeľsk.

...."Bol členom partizánskej skupiny istého Gondžarenka. Skupina mala asi 70 členov a pohybovala sa v priestoru Machnovitschi[609], asi 30 km jz. mesta Mosyru (na rieke Pripjet[610]). Skupina tvorila tzv. „odriad", mala 4 čaty. Medzi členmi nachádzalo sa tiež 7 žien, ktoré varili, jedna s nich bola ošetrovateľka. Výzbroj: 2 guľomety zn. „Maxim" 1 ľahký guľomet, pušky, granáty, miny. Táto skupina bola pred niekoľkými týždňami nemeckými jednotkami prepadnutá a utrpela značné straty. Vypočúvaný Žuravskij Stanislav bol podľa jeho výpovedi ku vstupu do partizánskej tlupy donútený pod hrozbou zastrelenia a preto utiekol a prihlásil sa dobrovoľne na PZÚ. Veliteľ PZÚ ho prepustil na slobodu a používa jeho služieb ako konfidenta. I dosiaľ priviedol už naše jednotky na miesto v lese, kde mali partizáni uschované zbrane (guľomet, pušky). Tieto zbrane boly našimi jednotkami zhabané. Ďalej priviedol menovaný PZÚ na stopu jedného partizánskeho auta, ktoré naše jednotky tiež zhabaly. Auto bolo partizánmi zanechané v lese pre nedostatok APH.

Podľa výpovedi niekoľkých ďalších zadržaných partizánov javí sa vznik partizánskych skupín takto:

Partizánske skupiny v priestore západne Jelska začaly sa organizovať koncom mesiaca augusta na rozkaz okresného veliteľa NKVD v Jelsku, kde partizáni sorganizovaní do tzv. „batalionu ničenia" dostali výcvik a boli vyzbrojení vojenskou výzbrojou výzbrojom a povozmi. V lesoch sa potom tento batalion sorganizoval vo 2 skupiny. Príslušníci z okolia Jelska boli pod velením istého Ostapka, neskoršie istého Prudnikova a konečne u spomenutého Gondžarenka.

PZÚ získalo zprávu, že medzi obcami Turbinka – Krušniki má sa udajne zdržovať väčšia skupina partizánov v sile asi 300 – 500 mužov pod velením plukovníka. Majú byť vyzbrojení guľometmi, ba aj kanónmi. Zpráva nebola dosiaľ bezpečne preverená.

Partizáni, ktorí boli zadržaní vypovedali ďalej, že partizánske skupiny sú v rozklade a že sa sami rozchádzajú do svojich domovov. Napomáha tomu čiastočne i blížiaca sa zima a nedostatok potravných článkov, ktoré si partizánske tlupy zadovažujú len tým spôsobom, že prepadávajú od komunikácií odľahlé obce a berú od obyvateľov dobytok, múku a pod. Veliteľ PZÚ mi hlásil, že je možné očakávať, že sa partizáni sami budú hromadne prihlasovať a že t.č. v lesoch ich drží hlavne strach pred trestom.

Vedúcimi partizánov sú ponajviacej Židia, ktorí majú v úmysle, ako to zadržaní partizáni vypovedali dostať sa na druhý breh Pripjetu a dosiahnuť ustupujúcich sovietskych vojsk. Táto ich snaha sa im však pre veľké vzdialenosti nemôže podariť.

So strany partizánov voči našemu vojsku nebola podniknutá žiadna akcia. Dosiaľ bol hlásený len jeden prípad, kedy nákladné auto na ceste medzi Korostenom[611] a Žitomírom[612] bolo streľbou napadnuté z lesa. Streľba nemala účinku a páchatelia neboli zistení.

609 Bielorusky Machnavičy.

610 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

611 Ukrajinsky Korosteň.

612 Ukrajinsky Žytomyr.

Všeobecne o priestore Žitomír – Owrutsch – Mosyr:

V Žitomíru je zriadená ukrajinská polícia, ktorá je pomocným orgánom nemeckého veliteľstva. Má asi 700 členov. Z miestneho zajateckého táboru sú denne prepúšťaní ukrajinskej národnosti zajatci. Po ceste zo Žitomíru na Owrutsch a Jelsko je možno stretnúť tieto malé skupinky vracajúce sa do svojich dedín.

V Žitomíri vychádza časopis „Holos Volini“[613], ktorý v 2. čísle priniesol aj článok o Slovensku, ktorý bol prevzatý z Völkischer Beobachter[614].

[...]

Dostane: MNO obr. oddel., Spoj. štáb.

Veliteľ divízie:
[v. r. plk. Dúbravec]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 6. XI. 1941 pod č. 145339]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

613 Hlas Volyne.

614 Denník NSDAP.

DOKUMENT 59

1941, október 19. Žytomyr.

Rukopis s pokynmi Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre spoluprácu s pomocnými jednotkami ukrajinskej milície.

Veliteľstvo Zaisťovacej divízie. SV. 19. október 1941.
Číslo: 5253/dôv.3.odd. 1941. Tajné
Vec: Pokyny pre spoluprácu s pom. ukrajinskou políciou.

Nemecké vojenské veliteľstvo na Ukrajine povolilo organizovanie ukrajinskej pomocnej polície a táto na niektorých miestach terajšieho zaisťovacieho priestoru bola už zorganizovaná, vystrojená a vyzbrojená predošlou nem. zaisť. divíziou. Táto polícia mala za úlohu zosilniť stráže nem. zaisť. divízie. Keďže naša ZD stačí na úlohy pridelené – nebude v budúcnosti tejto používať.

Pretože táto korporácia je už v značnom stupni vývoja, bude vhodné, aby jej činnosť nebola brzdená, ale naopak podporovaná hlavne v tom smere, že pos. velitelia budú sa starať o jej výcvik a budú jej zároveň poradcami. Udržovanie milície môže byť brané v úvahu len vtedy, jestliže to nebude zaťažovať po žiadnej stránke naše financie. Platenie a stravovanie milície vyriešia príslušné nemecké kompetenčné kruhy. Zatiaľ nech prevezmú úplnú hospodársku starosť o milicionárov mestá, osady alebo podniky, v ktorých konajú ochrannú službu. Jestli by tie ich nechceli prevziať, v takom prípade milicistov pos. velitelia odzbroja a prepustia. Ďalšie najímanie alebo organizovanie nedoporučujem. Posádkové veliteľstvá nesmú žiadnej osobe vydávať povolenie na nosenie zbrane.

Aby bola správne pochopená súčinnosť vojska s milíciou, vydávam tieto pokyny:

1./ K zaisteniu hospodárskych statkov krajiny bola postavená nem. veliteľstvom v zápoli z domácich obyvateľov a príslušníkov ukrajinskej národnosti prepustených zo zajatia pomocná ukrajinská polícia /t. zv. milicia/. V miestách s posádkou bola táto postavená veliteľom posádky, v miestách málo obsadených spolu s mešťanostom a v miestách neobsadených postavil ju mešťanosta sám pod dozorom príslušného miestneho veliteľa. Milicia podlieha taktícky a výcvikove príslušným PV, disciplinárne nám nepodlieha, je to vecou milicie. Treba s nimi zachádzať taktne, účelom je nadobudnúť národného sebavedomia.

2./ Sila: pomocnej policie je stanovená na 1% obyvateľstva.

3./ Ozbrojenie: pomocná policia je vyzbrojená ukoristenými zbraňami podľa jej úlohy. V miestach, kde niet posádky, je stále ozbrojená a opatrená 10 nábojmi /pre muža/. Pri stavaní strážnej alebo hliadkovej služby je ozbrojený iba ten, ktorý je vo službe.

4./ Výstroj: pomocná policia má nosiť jednotnú uniformu, ktorá je zostavená z ukoristených ruských súčiastok bez ruských odznakov a gombikov.

Čiapka je z bývalej ruskej poľnej čiapky so žlto-modrou lemovkou.

5./ Legitimácie: každý ukrajinský pomocný policista musí mať stále pri sebe preukaz o svojej príslušnosti k pom. polícii v nem. a ukraj. reči, ktoré boly vydané ešte nem. miestnymi veliteľstvami. Každý preukaz musí mať pod nem. textom úradnú pečiatku, alebo pečiatku poľnej pošty vystavujúceho veliteľstva. Pod ukraj. textom razítko vymenovaného mešťanostu. Každý policista bez týchto dokladov nech je zadržaný, prevedený na príslušné PV, kde bude vysluchnutý a podľa výsledku výsluchu prepustený, alebo zadržaný a hlásené toto na 2. oddel. ZD, ktoré ďalšie zariadi.

6./ Plat: Slov. jednotky neplatia, pretože ich ku svojim strážnym úlohám nepotrebujú. Túto otázku vyriešia kompetentné nem. kruhy a bude daná na vedomie.

7./ Stravovanie: Zariadi obec alebo podnik pre ktorý konajú službu.

8./ Ubytovanie: Podľa miestnych pomerov v kasárňach, alebo vo vlastných bytoch.

9./ Lekárske ošetrenie: Prevedú ukraj. lekári a včas potreby aj ukraj. nemocnice. V malých prípadoch môže prísť v úvahu aj ošetrenie lekárom príslušnej jednotky.

10./ Výcvik: Ako cvičitelia sú dôstojníci, ktorých určí miestne veliteľstvo. Výcvik sa vzťahuje na pozor, pohov, vyriadenie, nástupové tvary, pozdrav, obraty, pochody, streľbu, velenie, strážnu službu, prvky šermovania, styk s predstavenými v kasárňach, na izbe a v meste. Pozdrav je vojenský /priložením pravej ruky na čiapku/. Tam kde sú ubytovaní v kasárňach nech majú denne ½ hodiny apelové cvičenie.-

Za správnosť odpisu: Veliteľ ZD:

pob. vel. práp. v zast. plk. aut. Benedikt Dúbravec
[v. r. por. pech. v zál. Ján] (nečitateľný podpis)
[v. r. por. v zál.] (nečitateľný podpis)

Peší pluk 101. I. prápor SV. 25. október 1941
Č. j. 9/Dôv.1941.
Vec: Pokyny pre spoluprácu
s ukraj. políciou – zaslanie. Veliteľstvo 3/101 roty
Príloha: 3 SV.

V prílohe zasielam pokyny pre spoluprácu s pom. ukrajinskou políciou.

Veliteľ práporu
(nečitateľný podpis)
[odtlačok pečiatky pešieho pluku 101 – 3 rota, č. j. 37, prijaté 1. – 11. novembra 1941]

VHA Bratislava, f. RD, šk. 105, sign. 1 – 66

DOKUMENT 60

1941, október 21. Žytomyr.

Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s nemeckými inštrukciami pre postup pri zadržaní partizánov a nepriateľských parašutistov a zaobchádzaní s nimi.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Čís. 2300/taj.2.oddel.1941. SV 21. október 1941.
Vec: Partizáni a parašutisti- Tajné.
pokyny. Podľa rozdeľovníka.

Na dožiadanie nemeckého styčného dôstojníka:

Zadržanie partizánov, alebo parašutistov: Pri zadržaní partizánov, alebo parašutistov má byť vyrozumený obranný dôstojník nemeckého zajateckého tábora v Žitomíre[615], alebo v Šepetovke,[616] ktorý rozhodne o ich zadržaní.

Zpravodajskí dôstojníci útvarov v prípade takéhoto zadržania mimo okamžitého hlásenia na vel. ZD 2. oddelenie podajú zprávu i nemeckému obrannému dôstojníkovi toho tábora (Žitomír, alebo Šepetovka), ktorý je bližšie k ich SV. (Toto t. č. platí len pre jednotky v priestore Šepetovka – Polonné,[617] keďže vyrozumenie nem. obranného dôstojníka v Žitomíre vykoná vel. ZD 2. oddel.) Pri zisťovaní nepriateľských parašutistov je treba dať pozor, či nemajú u seba balíčky, obsahujúce jed. Nájdené balíčky odošlú jednotky na 2. oddelenie ZD, ktoré ich odošle k vyšetreniu.

Tajné vysielačky:

Slovenským vojskom zistené, alebo nájdené tajné vysielačky majú byť ihneď odovzdané 2. oddeleniu ZD. Vysielačky majú byť chránené pred poškodením. Každý pokus vysielania musí byť znemožnený.

Perzonál nepriateľskej vzdušnej zbrane núdzove pristalých, alebo zostrelených nepriateľských lietadiel nepovažuje sa za parašutistov. Zadržanie takýchto má byť ihneď hlásené vel. ZD 2. oddeleniu, ktoré o veci vyrozumie orgánov nemeckej vzdušnej zbrane v Žitomíre.

Dostane: Všetky podriadené jednotky ZD,
na vedomie: Spoj. štáb 2. oddel.

Z rozkazu:
Náčelník štábu
pplk. gšt. Ján Krnáč.
[v.r]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. č. 28, inv. č. II/45

615 Ukrajinsky Žytomyr.

616 Ukrajinsky Šepetivka.

617 Ukrajinsky Polonne.

DOKUMENT 61

1941, október 23. Žytomyr.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o výsledku protipartizánskej akcie prieskumného oddielu pešieho pluku 102 v priestore západne od bieloruského mesta Mazyr.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Čís. 2317/dôv.2.oddel. 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.

SV 23. október 1941.
Dôverné
Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie

Bratislava.

Predpokladám situačné zprav. hlásenie:

1. /Nálada, fyzický a zdravotný stav mužstva:
   Dobrý.
2. /Tresty:
   Neboly hlásené.
3. /Nálada a smýšľanie civilného obyvateľstva:
   Od posledného hlásenia nezmenené.
4. /Zprávy o partizánoch:

Na zničenie partizánskych tlúp záp. Mosyru[618] v priestore Kazimírovka[619] – Turbinka vyslal dňa 17. 10. 1941 p. pl. 102 priezkumný oddiel z Mosyru v sile pešej roty, jednej eskadrony, čaty HKB a družstva KPÚV. – Dňa 19. 10. 1941 v dopoludňajších hodinách dostal sa priezkumný oddiel s partizánmi do boja. Obkľúčil dedinu Turbinku, pri čom bol zastrelený veliteľ tejto skupiny partizánov – Žid, ktorý sa pokúsil o útek.

V lese jv Turbinky narazila predzvedná skupina toho istého dňa na 4 partizánske „zemljanky“[620] (1 zemljanka asi pre 10 mužov) a na 1 zemljanku, ktorá slúžila partizánom ako skladisko. V nastalej prestrelke boli partizáni rozprášení do lesov, naši zajali pri tom 4 partizánov, ukoristili 1 ťažký guľomet, 5 koní, 5 volov (voly boli priviazané v lese o stromy, naši ich vedú so sebou). Ďalej našli menšie množstvo soli a múky, ktorú rozdali milicionárom. Pri tejto akcii na našej strane neboly žiadne straty. Priezkumný oddiel vrátil sa ešte dňa 19. 10. 1941 do Mosyru. – Nebolo tiež zistené, že by partizáni boli vyzbrojení delami, ako nám to bolo prv hlásené.

U jedného zo zajatých partizánov bolo nájdené väčšie množstvo peňazí – rubľov. Budú vzaté do príjmu v zprav. paušále a rozdelené na jednotky.

618 Bielorusky Mazyr.

619 Bielorusky Kazimiraŭka.

620 Typ jednoduchého obydlia alebo úkrytu z veľkej časti zapusteného do zeme.

Dňa 20. 10. 1941 hlásil p. pl. 102 telefonicky, že v 24.00 hod. v noci zo dňa 21. na 22. 10. 1941 podpálili partizáni nemeckú osadu Lucenburg[621], ktorá leží sev. vých. Novaja Rudnja. Požiar videla i stráž, stojaca u mostu v Novaja Rudnja. – Táto istá stráž bola dňa 20. 10. 1941 asi o 02. 00 hod. prepadnutá paľbou z lesa. Stráž paľbu opätovala a hodila 2 granáty. Ráno bol priestor v okolí stráže prehliadnutý, avšak nič sa nenašlo. Prejavujem názor, že je to pravdepodobne odplata partizánov za akciu u Turbinky.

Podľa posledných zpráv od PZU a p. pl. 102 nachádza sa väčšie množstvo partizánov v lese u Golovitscha[622] (asi 100), u Gruschevky[623] (70?) a v okolí Narovlu.[624] Veliteľ týchto má byť býv. okr. starosta z Jelska[625]. Zprávy sú dosiaľ nepreverené.

5. Zvláštne udalosti:

Dňa 20. 10. 1941 hlásilo rádiotelegraficky PV Lemberg[626], že o 11. 30 hod. toho dňa utopilo sa na rieke Stryj asi 15 našich vojakov pri stavbe mostu. Podrobnosti nie sú ešte známe, budú hlásené dodatočne.

[...]

Dostane: MNO-obr. oddel., na vedomie Spoj. štáb. 2. oddel.

Veliteľ divízie:
plk. aut. Benedikt Dúbravec.
[v.r. v zastúpení veliteľa plk. Dúbravec]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 3. XI. 1941 pod č. 145 288]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

621 Bielorusky Roza Luksemburg.
622 Bielorusky Haloučycy.
623 Bielorusky Hrušavka.
624 Bielorusky Narovľa.
625 Bielorusky Jeľsk.
626 Ukrajinsky Ľviv.

DOKUMENT 62

1941, október 27. Rivne.

Obežník veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o postavení maďarských a slovenských spojeneckých jednotiek nasadených v priestore jeho pôsobnosti.

Wehrmachtbefehlshaber Ukraine H. Qu., den 27. 10. 41.
Abt. Ia Nr. 1174 (585)/41 geh.
Betr.: Unterstellung der verbündeten Truppen.
Bezug: W Bfh Ukraine, Abt. Ia Nr. 1056 (529)/41 geh.
v. 19. 10. 41.

1.) In Abänderung des oben genannten Befehls werden die im Reichskommissariat Ukraine eingesetzten verbündeten Truppen,
a) die kgl.-ung. Besatzungsgruppe in Winniza,
b) die slowakische Sicherungsdivision in Shitomir dem W Bfh Ukraine unmittelbar unterstellt. Aus der Anlage 3 obiger Bezugsverfügung sind die verbündeten Truppen zu streichen.[627]

2.) Die Einsatzgebiete und Gebietsabgrenzungen die in der Anlage 1 o. a. Befehls festgelegt sind, bleiben im vollen Umfange bestehen, desgleichen die in Ziff. 8.) angegebenen Aufgaben. Diese sind von den verbündeten Sicherungstruppen nach den näheren Weisungen des W Bfh Ukraine durchzuführen. Etwa notwendige Abgrenzungen an den Nahtstellen sind im gegenseitigen Einvernehmen festzulegen. Den verbündeten Truppen wird anheimgestellt, sich bei diesen Besprechungen ihrer deutschen Verbindungsoffiziere zu bedienen.

3.) Die gem. Ziff. 5.) verfügte Einsetzung der Kommandanten des Generalbezirks Brest – Litowsk und der Generalbezirge Shitomir und Kiew bleibt gleichfalls bestehen. Die Befugnisse der Kommandanten erstrecken sich auf alle deutschen Kommandanturen und Truppen in ihren Gebieten, insbesonders obliegt ihnen der gesamte Dienstverkehr mit den deutschen Zivilverwaltungen.

4.) Der W Bfh wird die Kommandanten über Änderungen in den militärischen Aufgaben der verbündeten Truppen in ihrem Gebiet auf dem Laufenden halten. Etwaige Wünsche oder Anregungen der deutschen oder verbündeten Dienststellen örtlicher Art werden durch die deutschen Verbindungsoffiziere übermittelt.

Verteiler:
Wie Bezugsverfügung.

Für den Wehrmachtbefehlshaber
Der Chef des Generalstabes:
[v.r. von Krause[628]]

627 Obsah tohto rozkazu nepoznáme.

628 Plk. Ernst von Krause, náčelník generálneho štábu Veliteľstva Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine Hlavné veliteľstvo, 27. 10. 41.
oddelenie Ia Č. 1174 (585)/41 tajné.
Vec.: Podriadenie spojeneckých jednotiek.
Referencia: veliteľ Wehrmachtu na Ukraine, oddelenie. Ia č. 1056 (529)/41 tajné
z 19. 10. 41.

1.) Vzhľadom na modifikáciu vyššie uvedených rozkazov budú v Ríšskom komisariáte Ukrajina nasadené spojenecké jednotky,
a) Kráľovská maďarská okupačná skupina v meste Vinnycia,
b) slovenská Zaisťovacia divízia v Žytomyre bezprostredne podriadené veliteľovi Wehrmachtu na Ukrajine. Z prílohy 3 nariadenia uvedeného vyššie v referencii sa spojenecké jednotky vypustia.[629]
2.) Územná pôsobnosť a územné ohraničenie, ktoré sú stanovené v prílohe 1 hore uvedených rozkazov, zostávajú v plnom rozsahu v platnosti, podobne ako v odseku 8) špecifikované úlohy. Tieto sa realizujú spojeneckými jednotkami na základe bližších rozkazov veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine. Približne nutné ohraničenie na rozhraní sa stanovuje po vzájomnej dohode. Je na uvážení spojeneckých jednotiek, či pri týchto rozhovoroch využijú ich nemeckých styčných dôstojníkov.
3.) Podľa bodu 5 nariadené vymenovanie veliteľa generálneho okresu Brest – Litovsk a generálneho okresu Žytomyr a Kyjev sa tiež nemení. Právomoci veliteľov platia na všetky nemecké veliteľstvá a jednotky na ich území, prislúcha im všetka služobná komunikácia s nemeckou civilnou správou.
4.) O zmenách vo vojenských úlohách spojeneckých jednotiek informuje veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine veliteľov priebežne. Ďalšie možné priania alebo podnety nemeckých alebo spojeneckých služobní miestneho charakteru sa sprostredkujú prostredníctvom nemeckých styčných dôstojníkov.

Rozdelovník: Za veliteľa Wehrmachtu
Podľa referencie Náčelník generálneho štábu:
[v.r. von Krause[630]]

BA – MA, Bs. RW 41 – Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion, As. 4

629 Obsah tohto rozkazu nepoznáme.

630 Plk. Ernst von Krause, náčelník generálneho štábu Veliteľstva Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

DOKUMENT 63

1941, október 28. Žytomyr.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov v priestore pôsobnosti vlastných jednotiek.

Veliteľstvo zaisť. divizie.
Čís.2323/dôv. 2.oddel.1941.
Vec: situačné zprav.hlásenie.

SV. dňa 28. októbra 1941

Ministerstvo nár. obrany,
obranné oddelenie.

B r a t i s l a v a .

1./ V nálade mužstva, v kázeňskom a fyzickom stave od posledného hlásenia nastaly zmeny.

2./ Tresty a previnenia sa vojenských osôb:

Posádkovým veliteľstvom v Lembergu[631] zadržaný boli dvaja vojenskí zbehovia a eskortovaní k veliteľstvu 2. divíznej oblasti do Prešova: Str. Bilík Ján, ktorý sa potuloval v okolí Sambora[632] a str. Štefan Michňa-Madel, ktorý sa od 7. augusta potuloval po Gubernáte[633] a Slovensku a vydával sa za člena tajnej slovenskej policie. Podrobnosti hlásim na zvláštnom spise. Ďalej zadržalo posádkové veliteľstvo vo Ľvove[634] slob. Prokopa Šimona, ktorý sa tiež od 10. augusta potuloval po Gubernáte.

U peš. pluku 102 boli potrestaní dvaja strel. pre potulku.

3./ Zprávy o partizánoch:

Predsunutá zpravodajská ústredňa v Jelsku[635] dnes hlásila že väčší počet partizánov nachádza sa v mestečku Skorodnoje[636], sev. Owrutscha[637], - v počte asi 200-250 osob. V mestečku partizáni udajne rozširovali protinemecké plakáty. Do Skorodnoje bol vyslaný vlastný konfident, aby zprávu preveril.

Ďalšie zprávy o prítomnosti partizánov došly z priestoru Golowschiczy[638] a Rudnja Smoligovskaja[639] /severových. Owrutschu v blízkosti pripetských[640] močiarov/ v tomto priestore má byť asi 100-150 partizánov. Prameň zpráv: Zprávy získané od civilného obyvateľstva a od konfidentov.

631 Ukrajinsky Ľviv.
632 Ukrajinsky Sambir.
633 Generálny gouvernement.
634 Ukrajinsky Ľviv.
635 Bielorusky Jeľsk.
636 Bielorusky Skarodnaje.
637 Ukrajinsky Ovruč.
638 Bielorusky Haloučycy.
639 Bielorusky Rudňa Smolegovskaja.
640 Správne Pripjaťske močiare.

Vyhodnotenie zpráv: Civilné obyvateľstvo ba aj získaní konfidenti sú ešte stále pod vplyvom uplynulých udalostí vystrašení a zveličujú.

PZÚ zadržala dnešného dňa dvoch bývalých partizánov, ktorí pri odchode sovietskych vojsk podpálili most Jelsk – Mosyr.[641] Budú odsunutí do Owrutscha a odovzdaní nemeckým orgánom.

Ostatnie zprávy získané o partizánoch predbežne nehlásim, keďže jednak sú bez podstatnejšieho významu a jednak musia byť preverované. Pri preverovaní zpráv sťažuje úlohu tá okolnosť, že som odkázaný ponajviacej na nie dosť spoľahlivé výpovede civilného obyvateľstva.

4./ Zranenia:

U peš. pluku 101 poranil sa slob. Ján Viktor na pravom oku črepinou z roztrhnutej nábojnice.

Dostane: MNO, obr. odd., spoj. štáb, 2. odd.,
Vel. 2. div. obl., obr. dost.[642] Prešov.

Z rozkazu:
Náčelník štábu
pplk. gšt. Ján Krnáč.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 3. XI. 1941 pod č. 145289]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

641 Bielorusky Mazyr.

642 Obranný dôstojník.

DOKUMENT 64

1941, október 29. Žytomyr.

Obežník veliteľa Zaisťovacej divízie s inštrukciami OKW o rozširovaní nemeckej propagandy medzi civilným obyvateľstvom.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 29. októbra 1941.
Čís. 2342/dôv. 2. oddelenie 1941.
Vec: Propaganda medzi sovietskymi robotníkmi. Podľa rozdeľovníku.

Na rozkaz Oberkommanda der Wehrmacht[643] r. 8728/41 WFST/WPr AP 3:

Je vždy znovu zdôrazňované, že Nemecko síce je nepriateľom boľševizmu, ale v žiadnom prípade nie je nepriateľom sovietskeho robotníctva. Naopak nemecké víťazstvo tiež tu všade prinesie oslobodenie a koniec nehanebnému zotročeniu robotníkov. Namiesto boľševického stachanovského systému,[644] ktorý vypresoval z robotníkov najvyšší stupeň pracovného výkonu za nepredstaviteľne biednej mzdy k pomeru ku kúpnej sile, bude pod nemeckým vedením zavedený poriadok, ktorý obstará každému robotníkovi, ako v Ríši, podiel na výsledku jeho práce. Primerané mzdy odstránia mzdy podvodné. Žalárovacie a otrocké metódy, ktoré dosiaľ boly v platnosti, budú odstránené rozumnou právnou organizáciou práce.

Do mladých robotníkov, ktorí majú sklony nasledovať sovietske rozkazy, musí sa „vtĺcť", že keď rozbije svoj stroj, ohrozí tým svoju súcnosť a prakticky spácha tým samovraždu. Lebo nemecká Ríša zaiste nepohne ani prstom, aby zachránila od hladu toho, kto nasledoval nezmyselného rozkazu Stalina, rozbiť všetky stroje pred vyprázdnením tovární. Sovietsky robotník sám, jeho žena a jeho deti prežijú túto vojnu len vtedy, keď sa slepo neolúpia o možnosť dostačujúceho zamestnania. To ale učinia isto, keď vložia svoje ruky na produkčné prostriedky. Odhliadnúc od tejto stránky veci, musí byť každému robotníkovi jasné, že keď zničí stroje alebo životne dôležité statky, vykoná tým nepriateľský čin proti Ríši. A je ale dostatočne známe, že nemecká branná moc nepriateľské jednania namierené proti nej, zaručene nenechá bez pomsty.

Zasielam na vedomie a vhodným spôsobom propagovať tieto zásady pri styku s civilným obyvateľstvom.

Dostane: Na vedomie: MNO obr. odd., Spoj. štáb 2. odd. a všetky podriadené jednotky.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. August Malár.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky pešieho pluku o evidovaní spisu dňa 6. novembra 1941, č.j. 39/Dôv. 1941]
VHA Bratislava, f. RD, šk.109, č. j. 1 – 66

643 Hlavné veliteľstvo brannej moci.

644 Pracovný systém a prostriedok propagandy v bývalom ZSSR pomenovaný podľa baníka Alexeja Stachanova.

DOKUMENT 65

1941, október 29. Žytomyr.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov v priestore pôsobnosti vlastných jednotiek.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 29. októbra 1941.
Čís. 2326/dôv.2.oddelenie 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany,
obranné oddelenie,

Bratislava.

1./ V nálade mužstva, v kázni a vo fyzickom a zdravotnom stavu nenastaly od posledného hlásenia žiadne zmeny

2./ Zprávy o partizánoch:

a.) V priestoru Skorodnoje[645]: Tlupa partizánov zdržuje sa v okolitých lesoch, ba i v samotnom mestečku Skorodnoje. Partizáni v tomto priestore počínajú si dosť smelo, nakoľko dosiaľ neboli nikým rušení. V meste pohybujú sa dosiaľ volne Židia a to jednak priamo zo Skorodnoje a jednak Židia, ktorí sem utiekli z ostatných miest blízko komunikácií. Partizáni v Skorodnoje vylepili rukou písané malé plakáty s týmto textom: Občania! Skrývajte sa pri objavení sa Nemcov.-Venujte všetky svoje sily na zničenie nepriateľa! Nepriateľ bude vyhnaný z našej svetej zeme.- Kto bude hlásiť niečo nemeckej polícii, toho národ prekľaje.

Počet partizánov v Skorodnoje a okolí odhaduje sa podľa výpovedí dôverníkov asi na 100-150.

Zpráva preverená zprav. dôst. peš. pl. 102 z Owrutscha.[646] Proti partizánom v Skorodnoje bude podniknutá akcia budúceho týždňa.

b.) V priestore Antonow[647] – Rudnja Smoligovskaja[648] – Sawoit[649]:

V tomto priestore potuluje sa po lesoch tlupa asi 30-50 partizánov. Zprávu preveril zprav. dôst. peš. pl. 102 a vlastný orgán PZÚ v Jelsku.[650] (Antonow a Rudnja Smoligovskaja: východne Jelska).

c.) V priestore Zelený Moch: (lesný komplex asi 35 km juhozáp. Mosyru[651]). V tomto priestore podľa výpovedí civilného obyvateľstva potuluje sa menšia skupina

645 Bielorusky Skarodnaje.
646 Ukrajinsky Ovruč.
647 Bielorusky Antonau.
648 Bielorusky Smolegovskaja Rudňa.
649 Bielorusky Zavajč.
650 Bielorusky Jeľsk.
651 Bielorusky Mazyr.

partizánov, 10-20 mužov (podľa nepreverených zpráv až 100 mužov). Dochádza až do Mileschkowitschi[652] a Gostowa.[653] Civilné obyvateľstvo hlásilo, že dňa 25. boli v obci Gastow, kde poburovali civilné obyvateľstvo proti Slovákom a Nemcom. Pýtali sa na cestu smerom na Narowl[654] (na rieke Pripjet)[655].

Jedná sa pravdepodobne o zbytky tlupy, rozprášenej našim vojskom u Turbiniek, ktorá sa snaží dostať sa na východ cez rieku Pripjet.

d.) Včera boli v Owrutshi vypočutí prednostom 2. oddelenia: Anton Suchomel, 31 ročný robotník, národnosti českej a istý Krojenko, 60 ročný, národnosti beloruskej, obaja z obce Sanjuki (severových. Jelska). Suchomel sa nachádza v Rusku od roku 1914.

Menovaní 23. VIII. z rozkazu náčelníka NKVD zničili zapálením silničný most medzi Jelskom a Mosyrom. Vo vyšetrovaní sa pokračuje.

e.) Na PZÚ v Jelsku prihlásili sa 23. X. dobrovolne 4 bývalí partizáni, ktorí partizánske tlupy opustili dobrovolne ešte 5. IX. A od tej doby zdržovali sa vo svojich domovoch. Po vypočutí boli prepustení nazad do svojich obcí. PZÚ ich použije na ďalšie rozleptávanie partizánov v tom smyslu, aby sa títo v krátkom čase dobrovolne vrátili do svojich domovov. (Medzi partizánmi je väčšina takých, ktorí boli pred odchodom sovietských vojsk ku vstupu do tlup donútení a teraz sa boja vrátiť domov).

[...]

Dostane: MNO, obr. odd., Spoj. štáb, Z rozkazu:
2. oddel. Náčelník štábu:
[v.r. pplk. gšt. Krnáč]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 11. 11. 1941 pod č. 145 414]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

652 Bielorusky Mjaleškaviči.

653 Bielorusky Hostov.

654 Bielorusky Narovľa.

655 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

DOKUMENT 66

1941, Sine dato (pravdepodobne október). Bratislava.

Prehľad činnosti slovenskej armády v poli od 23. júna do 6. októbra 1941 určený pravdepodobne pre prezidenta republiky Jozefa Tisa.

Prehľad činnosti slov. armády.

Keď dňa 22. júna 1941 prekročila nem. branná moc hranice SSSR rozhodla sa vláda Slov. republiky, že sa slov. armáda zúčastní bojov proti boľševikom.

V dôsledku tohto rozhodnutia vydal veliteľ slov. armády gen. Čatloš tieto rozkazy:

a/ Osobitný rozkaz č. 1 pre postavenie rýchlej skupiny z početného stavu 2. divízie. Veliteľom tejto skupiny je ustanovený plk. gšt. R. Pilfousek.

b/ Rozkaz pre zmobilizovanie slov. armády podľa § 27 Branného zákona.

Rýchla skupina mala dosiahnuť pohotovosti dňa 22. júna 1941 do 24.00 hod. a sústredená behom dňa 23. júna v priestore Medzilaborce s úlohou chrániť prechody cez hranice.

Dna 23. júna 1941 obdržal veliteľ slov. RS rozkaz od veliteľa slov. armády, ktorým sa RS podriaďuje priamo veliteľstvu 17. nem. armády.

Dňa 24. júna 1941 obdržal veliteľ RS rozkaz k presunu svojej skupiny do priestoru Brzozów – Haczów – Kombornia.

Presun započal o 11.00 hod. a RS prekročuje slov. hranice cez priesmyk Dukla a o 15.00 hod. dorazila do určeného ubytovacieho priestoru.

Po príchode do ubytovacieho miesta obdržal veliteľ RS tento pozdravný telegram od veliteľa 17. nem. armády:

”Pozdravujem v sväzku armády prišlé slov. jednotky, pamätajúc na statočné chovanie veliteľov a ich otcov už z minulej svetovej vojny.

My budeme pred nami stojacími úlohami stáť vo vernom priateľstve zbraní, pre spoločnú šťastlivejšiu budúcnosť našich oboch národov.

Heil a Sieg!

Podpísaný: von Stülpnagel[656]

gen. pech. a vel. 17. armády.

Za tento telegram poslal veliteľ RS ďakovný telegram[657] veliteľovi 17. armády.

Behom dňa 2. júna pripravuje sa celá RS k bojovej činnosti.

V poludňajších hodinách obdržal veliteľ RS od nem. veliteľstva túto úlohu:

Nakoľko 454. nem. divízia v priestore Sanok a na juh, nemohla získať predmostie rie-

656 Carl Heinrich von Stülpnagel.

657 Znenie telegramu: *„Excelencia! Za milé prijatie – slov. RS – do Vášho armádneho sväzku dovoľujem si Vám srdečne poďakovať. Uisťujem Vás, že slovenské jednotky sa vynasnažia svedomite splniť všetky úlohy, ktoré sa im uložia, pamätajúc na staré bojové kamarátstvo a že budú udatne bojovať pre novú Európu Adolfa Hitlera. Sieg -Heil – Na stráž. Vel. slov. RS.“* Ťaženie slovenskej rýchlej skupiny (brigády) v SSSR od 23. júna do 30. júla 1941. MNO 1941, s. 12.

ky San, ktoré bolo chránené silnými nepriateľskými bunkermi, zasadzuje sa RS na smere Dl. Lipa[658] – Kroscienko[659] s úlohou zmocniť sa komunikačného uzlu Ustrzyki Dl.[660] a previesť prieskum do priestoru Chyrow.[661] Na podklade tohto nariadenia, ktoré bolo aj písomne potvrdené, vydal veliteľ RS rozkaz č. 1.

V tomto rozkaze veliteľ RS dával svojim podriadeným jednotkám na vedomosť rozkaz nem. veliteľstva a súčasne rozkaz pre presun RS do učleneného shromaždenia priestoru Temeszow.[662]

Prechod cez rieku San do Temeszowa započal o 17.00 hod. dňa 25. júna 1941. Prechod cez San bol veľmi ťažký, pretože dno rieky Sanu bolo nespôsobilé pre prechod ťažších vozidiel. Z tohto dôvodu sa pechote a delostrelectvu podaril prechod až dňa 26. júna.

Za svitania dňa 26. júna vyrazila RS za podpory tankov do priestoru Bircza a Lesczawa.[663] Tento priestor sovietske jednotky bez boja opustily, a RS postupuje ďalej smerom na Wojtkowu s úlohou dosiahnuť Kroscienko.

RS za postupu na Wojtkowu bola napadnutá paľbou z pušiek, ľah. a ťaž. guľometov. Tieto odpory boly zásahom tankov len dočasne likvidované, pretože za tankami nenasledovala pechota, ktorá sa v tomto čase ešte nedostala cez rieku San.

Po zdanlivom umlčaní nepriateľského odporu nastala nová prudká paľba na Wojtkowu, ktorú už slov. jednotky obsadily. Najskôr nem. a hneď za nimi slov. jednotky, ktoré boly vo Wojtkowej ustúpily a utvorily dočasnú obranu na svahoch asi 500 m juhovýchodne Trzcianiec. Ihneď po zaujatí obrany naviazala sovietska pechota podporovaná delostrelectvom [dotyk] s vytvorenou dočasnou obranou. Neskôr k večeru bola táto obrana sosilnená aj nem. cyklistami.

Záchyt u Trzcianiec dňa 27. júna vykonal v ranných hodinách výpad za podpory tankov smerom na Wojtkowu, pri čom bolo zistené, že sovietske jednotky behom noci ustúpily. Zjednať dotyk s týmito jednotkami obdržaly nem. jednotky a slov. RS obdržala rozkaz od veliteľa oblasti 103[664] rozkaz spolu s nem. jednotkami pod velením plukovníka Corettiho [665]prechod cez San od východu pri Sanoku.

Slov. RS zasiahne na smeru Kuzmina[666] – Záluž.[667]

O 13.00 hod. dňa 27. júna dorazila RS do Záluže, odkiaľ mala RS s jadrom postúpiť na Lesko s menšou časťou po ose Záluž – Sanok.

RS postupne dobyla niekoľko bunkerov a síce zo zadu, pretože čelný zásah bol bez špec. zbraní proti bunkerom nemožný.

---

658 Poľsky Długa Lipa.

659 Poľsky Krościenko.

660 Poľsky Ustrzyki Dolne.

661 Ukrajinsky Chyriv.

662 Poľsky Temeszów.

663 Poľsky Leszczawa.

664 Myslí sa Zadná vojenská oblasť 103.

665 Julius Coretti.

666 Poľsky Kuźmina.

667 Poľsky Załuż.

Jednotky RS obsadily dobyté bunkery a strážily nedobyté bunkery v pásme ohraničenom na západe Olchovce[668] na vých. Sanok mimo. Obsadenie bolo prevedené do 19.00 hod. a pod ochranou slov. jednotiek zahájily nem. jednotky prechod cez San v tomto pásme bez ťažkostí.

Za úspechy v doterajších bojoch obdržala slov. RS pochvalu a súčasne úlohu pre ďalšie použitie podľa rozkazu veliteľa oblasti 103, rozkaz vo výťahu znie:

„Slovenská RS odvážnym postupom do chrbta nepriateľa mala zvláštny podiel na úspechoch včerajšieho dňa.

Vyslovujem jednotke a jej veliteľovi svoje uznanie a prajem mu ďalšie vojenné úspechy."

Slov. RS podlieha dnešným dňom pod velenie generálneho komanda L.II.[669] a čo najrýchlejšie sa presunie po ose Blazowa[670] – Jaroslaw[671] do priestoru Radymne.[672]

Del. oddiel I/11, ktorý neprekročil San s RS dňa 25. júna pri Temeszove,[673] podporoval v tomto čase 454 nem. div., a navrátil sa k RS dňa 29.VI.

RS v dňoch 27. a 28. júna bola rozložená v priestore Olchovce[674] – Monasterzec – Tyrawa Woloska.[675] Okolo 20.00 hod. boly naše trény prepadnuté partizánskymi sovietskymi oddielmi v priestore Tyrawa Woloska. Prepad bol odrazený bez vlastných strát.

Presun RS do priestoru bol pozmenené rozkazom 101 nem. divízie, podľa ktorého RS nastúpila ďalší postup o 14.00 hod. dňa 28.VI. po ose Záluž[676] – Kuzmina[677] – Kroscienko[678] – Chyrow[679] – Dobromil[680] – Nw. Miasto Przemyskie[681] – Bylice[682] do priestoru Sadkovice[683] Koniuszki,[684] s úlohou uzavrieť všetky prechody, ktoré sa tam nachádzajú na juh a na juhových. Odtiaľto vyslať prieskum do priestoru Komárno s úlohou uzavrieť tamojšie prechody.

RS nastúpila presun 28. a 29. vo večerných hod. dorazila do určeného priestoru. Po ceste obyvateľstvo nadšene vítalo slov. vojsko.

Dňa 30. júna bol prevedený prieskum do priestoru Komárno jednotkami JPO a bojový prieskum jednou rotou do priestoru Woloszcza.[685]

668 Poľsky Olchowiec.
669 Má byť rímske číslo LII.
670 Poľsky Błażowa.
671 Poľsky Jarosław.
672 Poľsky Radymno.
673 Poľsky Temeszów.
674 Poľsky Olchowiec.
675 Poľsky Tyrawa Wołoska.
676 Poľsky Załuż.
677 Poľsky Kuźmina.
678 Poľsky Krościenko.
679 Ukrajinsky Chyriv.
680 Ukrajinsky Dobromyľ.
681 Poľsky Nowe Miasto Przemyskie (dnes ukrajinské Nove Misto).
682 Ukrajinsky Bylyči.
683 Ukrajinsky Sadkovyči.
684 Ukrajinsky Konjušky.
685 Ukrajinsky Vološča.

Zbytok RS behom dňa 30. júna odpočíval, doplnil výzbroj a výstroj a previedol opravu automateriálu.

Dňa 30. júna o 20.00 hod. boľševické partizánske jednotky prepadly RS v ubytovacom priestore. Prestrelka trvala do 04.00 hod. dňa 1. júla, kedy celý partizánsky oddiel bol rozprášený.

Dňa l. júla 1941 nastúpila slov. RS ďalší postup smerom na Drohobycz[686] s úlohou likvidovať ojedinelé odpory južne Sadkowicze a naviazať spojenie v Sambore[687] so 434. divíziou, ktorej RS zase podlieha. 0 10.00 hod. RS dorazila do Drohobycze bez zvláštnych prekážok. Tu veliteľ RS naviazal styk s nem. veliteľstvom, ktorého jednotky súčasne vtiahly do Drohobycze. Ďalší predvídaný postup na Stryj s ohľadom na veľké opotrebenie RS bol odložený a RS sa na rozkaz nem. veliteľstva vrátila do Sambora ešte dňa l. júla, kde sa ubytovala.

Prieskum do priestoru Stryj bol prevedený dňa 2. júla a prieskumná skupina obsadila dočasne mesto Stryj.

RS bola v priestore Sambor ubytovaná až do 6. júla. Dňa 2. júla 1941 naviazala spojenie s veliteľstvom slov. armády, ktoré sa medzi tým presunulo do Chyrowa.[688]

V čase, keď slov. RS bojovala, jadro slov. armády mobilizovalo a po dosiahnutí hotovosti v mierových posádkach presunuly sa transportmi zmobilizované jednotky slov. armády na východné Slovensko do učleneného shromaždenia a to:

veliteľstvo armády - Humenné,

sborové útvary zbraní a správ služieb

1. divízia v priestore Bardejov – Kapušany – Gyraltovce s úlohou uzavrieť prechod cez Dukelský priesmyk,

2. divízia

Jednotky slov. armády ukončily nástup v priestore východného Slovenska dna 30. júna 1941.

Dňa 24. júna vydal veliteľ slov. armády gen. Čatloš armádny rozkaz[689], ktorý bol

686 Ukrajinsky Drohobyč.

687 Ukrajinsky Sambir.

688 Ukrajinsky Chyriv.

689 Text rozkazu:

Armádny rozkaz

Vojaci!

Na východe Európy sa začala najväčšia vojna dejín. Víťazná nemecká armáda a s ňou po boku armády spriatelených štátov, medzi nimi aj armáda naša, postavili oceľový múr proti smrteľnému nebezpečenstvu, ohrožujúcemu celú Európu a jej civilizáciu. Červený boľševizmus, ktorý zotročil veľký ruský národ a pod rúškom falošných hesiel o rovnosti krvavo potlačuje i najprimitívnejšie požiadavky osobnej a náboženskej slobody, chcel sa pustiť na výboj do Európy, aby nad ňou uplatnil moc židovských komisárov.

Vodca Veľkonemeckej ríše Adolf Hitler videl toto nebezpečenstvo a nariadil svojej armáde, aby ho zdolala a priniesla Európe a nešťastnému ruskému národu vykúpenie. Už niekoľko dní sú v boji spojenecké vojská, ktoré prekročili ruské hranice. Takmer všetky národy Európy s úľavou prijali dejinný skutok Adolfa Hitlera a postavily sa za jeho rozhodnutie. Slovenské oddiely prekročili hranice, aby sa spojili s nemeckými kamarátmi v boji. V tomto boji ide o to, aby sme si vieru slobodne vyznávať mohli, aby sme zabezpečili trvanlivý pokoj pre náš národ, čo i nám i celej Európe prinesie požehnanie práce, blahobytu a šťastia.

Slovenská armáda splní v tomto boji odkaz slávneho generála Štefánika, do ostatného dychu verného bojovníka za práva národa, ktorý ešte v roku 1918 na Sibírii s hŕstkou oddaných mu slovenských dobrovoľníkov chcel organizovať veľkorysý pochod proti boľševickým rozvratníkom, ktorí v Rusku uchvátili moc.

prečítaný jednotkám už v nástupovom priestore.

Dňa 30. júna vydalo veliteľstvo armády rozkaz č. 36, ktorý nariaďuje pion. práp. 11 postaviť vojnový most 13 t v priestore zničeného mostu cez San na ceste Sanok – Lesko.

Osobitným rozkazom veliteľstva armády č. 38 bol nariadený začiatok presunu obidvoch divízií a armádnych útvarov smerom na sever.

Obe divízie započaly presun dňa l. júla podľa operačného rozkazu č. 1 do priestoru Sanok – Lesko tak, aby tento priestor dosiahly do 3. júla 18.00 hod.

Sostava v ubytovacích priestoroch musí byť tak uzajmutá, aby jednotky mohly dňa 4. júla vyraziť smerom východným. K dispozícii budú prechody u Sanoku, Postolowa[690] a Leska.

Všetky jednotky armády dosiahly dňa 3. júla 1941 určeného ubytovacieho priestoru.

Vzhľadom k tomu, že 1. divízia pochodovala na vonkajšom oblúku a urazila za tri dni v ťažkom teréne 150 km, nariadil veliteľ armády pre deň 4. júla tejto divízii odpočinok.

Medzi tým most u Postolowa nemohol byť postavený, pretože sovietske bunkery na východnom brehu Sanu boly silne obsadené a ostreľovaly rieku.

V noci zo dňa 3. na 4. júl jednotky 2. divízie odvážnym útokom cez San bunkery, ktoré stavbe mostu cez San streľbou prekážaly dobyly a tým dňa 4. júla 1941 v ranných hodinách bolo započaté so stavbou mostu.

Dňa 5. júla započal ďalší presun jednotiek slov. armády na východ nariadený operačným rozkazom č. 2 veliteľstvom armády. Podľa tohto rozkazu presunie sa slov. armáda čo najrýchlejšie do priestoru Stryj – Drohobycz,[691] vystrieda 454. nem. divíziu a zaistí v živote dôležité podniky v priestore Drohobycz. Súčasne prevezme velenie v pásme ohraničenom na severe San až Przemysl[692] – Sambor[693] – Kawsko[694] a na juhu Turka – Kalusz[695] – Buczacz.[696]

Štefánik svojim prenikavým zrakom už vtedy, pred 23 rokmi videl, že takýto energický krok celej Európe by priniesol uvoľnenie, odvrátil nesmierne mnoho utrpenia, sĺz a krviprelievania. Čo sa generálovi Štefánikovi nepodarilo pre nerozhodnosť, nepripravenosť vtedajších spojencov, dnes v spojenectve s víťaznou nemeckou armádou podarí sa slovenskému vojsku – prispieť aktívnou účasťou k oslobodeniu Európy od večnej hrozby rozvratu, násilenstva, uponižovania ľudskej dôstojnosti.

Nejde tu o boj proti ruskému národu – ani proti Slovanstvu. Takýmito heslami operujú len zločinní nepriatelia národa a štátu, ktorí sa usilujú šíriť rozvrat a chceli by nás vohnať do záhuby. V tomto boji, ktorého výsledok je jasný, nájde v novej Európe lepšiu budúcnosť aj ruský národ.

Vojaci! Uvedomte si veľkú svoju povinnosť k štátu a kresťanstvu a dokážte znovu celému svetu, že viete byť vernými spojencami a statočnými bojovníkmi, ktorí pripravia národu šťastnú, slávnu a večnú budúcnosť!

24.júna 1941

Na stráž!

Veliteľ armády a minister NO,
gen. Čatloš v.r.

Prehľad operácií slovenskej armády od 23. júna do 30. júla 1941. Bratislava : MNO 1942, s. 6-7.

690 Poľsky Postołów.

691 Ukrajinsky Drohobyč.

692 Poľsky Przemyśl.

693 Ukrajinsky Sambir.

694 Ukrajinsky Kavske.

695 Ukrajinsky Kaluš.

696 Ukrajinsky Bučač.

Dňa 6. júla 1941 sústredila sa slov. armáda všeobecne v priestore Dobromil[697] – Chyrow – Starý Sambor,[698] podľa operačného rozkazu veliteľstva armády č. 4.

Dňa 4. júla 1941 bol vydaný armádny rozkaz č. 21/1941, ktorým bola vyslovená pochvala RS a boly udelené vyznamenania príslušníkom RS.

Operačným rozkazom veliteľstva armády č. 5 podlieha dňom 5. júla veliteľstvu slov. armády tiež RS, ktorá sa premenúva na rýchlu brigádu. Týmto rozkazom je nariadený aj ďalší postup slov. armády na východ, všeobecne do priestoru Kozlow[699] – Kozow[700] – Podhajce[701]/ juhozáp. Tarnopol[702]/. Divízie budú pochodovať v jednom prúde na dvoch osách a to:

1. divízia po ose Dobromil - Rudki[703] – Lwow[704] – Bobrka[705] – Brzezany[706] – Kozowa.[707]

2. divízia po ose Sambor – Drohobycz – Chodorow[708] – Bozykow[709] – Podhájce.

RB po ose Sambor – Rudki – Lwow – Zloczow[710] – Kozlow.

Armádne jednotky po ose 2. divízie.

Dňa 8. júla vyrazily všetky jednotky na nariadených smeroch a dňa 10. júla dorazila 1. divízia do priestoru medzi Rudki a Lwow, 2. divízia do priestoru Drohobycz a RB v priestoru Slowita[711] – Szopki[712] – Kurowice.[713] Pri odchode slov. RB so sväzku nem. jednotiek veliteľ oblasti 103 rozlúčil sa v rozkaze RB takto:

„Plece vedľa pleca bojovaly s nami rýchle jednotky spriatelenej slov. armády v neúnavnej pohotovej ochote, čím prispely podstatným podielom na našich úspechoch.

Heil a Sieg pre ďalší uspech zbraní."

Dňa 9. júla previedla 1. divízia vyčistenie lesov u Sadowa Wysznia.[714]

Osobitným rozkazom č. 49 bolo nariadené 2. divízii vyčistiť lesy východne a severových. Nikolajewa.[715] Vyčistenie bolo prevedené dna 11. júla 1941.

Dňa 11. júla vykonal veliteľ armády gen. Čatloš prehliadku jednotiek v ubytovacích priestoroch.

697 Ukrajinsky Dobromyľ.
698 Ukrajinsky Staryj Sambir.
699 Ukrajinsky Kozliv.
700 Ukrajinsky Koziv.
701 Ukrajinsky Pidhajci.
702 Ukrajinsky Ternopiľ.
703 Ukrajinsky Rudky.
704 Ukrajinsky Ľviv.
705 Ukrajinsky Bibrka.
706 Ukrajinsky Berežany.
707 Ukrajinsky Kozova.
708 Ukrajinsky Chodoriv.
709 Ukrajinsky Božykiv.
710 Ukrajinsky Zoločiv.
711 Ukrajinsky Slovita.
712 Ukrajinsky Šopky.
713 Ukrajinsky Kurovce.
714 Ukrajinsky Sudova Vyšňa.
715 Ukrajinsky Mykolajiv.

Rozkazom č. 51 boly sústredené dva prápory do Chyrowa a to prápor I/3 a I/4, kde sa predvída ich zmotorizovanie pre posílenie RB.

Osobitným rozkazom veliteľstva armády č. 52 je nariadené, že jednotky slov. armády až do ďalšieho rozkazu ostávajú na mieste a dajú si do poriadku automobilný materiál, doplnia muníciu a proviant.

Všeobecným operačným rozkazom č. 6 veliteľstva armády je nariadené, že slov. armádna skupina bez rýchlej brigády a del. pluku 11 podlieha dňom 11. júla 1941 veliteľstvu Ruckwertigesheeresgebiet Süd /103[716] a preberá tieto úlohy:

1/ Preorganizovať jednotky na vojnové počty podľa nem. spôsobu.

2/ Upevňuje výcvikom a doplňovaním vlastné jednotky tak, aby čo najskôr sa mohly vytvoriť pochodu schopné sväzy.

3/ Zaisťuje a udržuje pokoj v priestore západne cesty Lwow – Stryj /cesta vto/.

4/ Môže byť použitá na čistenie a udržanie poriadku v priestore južne čiary Rawa-Ruska[717] – Tarnopol.[718]

5/ Stavia k dispozícii „RH Süd /103/" pohyblivý pohotovostný oddiel v sile sosíleného pešieho pluku.

6/ RB s del. plukom 11 podliehajú priamo AOK 17 a dostala osobitnú bojovú úlohu priamo.

Tento rozkaz predvída, že slov. armádna skupina ostane v terajšom priestore dlhší čas, ktorý má byť využitý na precvičenie záložníkov podľa nového slov. výcviku.

Slov. RB bola dňom 11. júla 1941 podriadená priamo armádnemu veliteľstvu 17. Rozkazom tohto veliteľstva má slov. RB dosiahnuť do 18.00 hod. dňa 11. júla priestoru Bogdanowka[719] – Borki,[720] kde je k dispozícii nem. 17. arm. veliteľstvu.

Zasadenie slov. RB na ľavom krídle sboru prichádza do úvahy, aby bolo udržané spojenie s pravým krídlom VI. nem. armády. Dňa 13. júla bol doručený veliteľovi RB prípravný rozkaz veliteľstva armády pre presun vo smere na Proskurow.[721]

Dňa 14. júla bol vydaný rozkaz pre presun RB do Buczacz,[722] kam dorazila RB dňa 15. júla.

Dňa 16. júla presunula sa RB do priestoru Grodek,[723] kam dorazila dňa 16. júla. Behom 17. a 18. júla RB odpočívala a prevádzala opravy automateriálu.

Vo večerných hodinách dňa 19. júla obdržala RB rozkaz, aby behom dňa 20. júla dosiahla priestoru Djakowce.[724] Tu obdržal veliteľ RB o 17.00 hod. od veliteľa 97. ľah. pešej

716 Rückwärtiges Heeresgebiet, Zadná vojenská oblasť Juh/103.

717 Ukrajinsky Rava-Ruska.

718 Ukrajinsky Ternopiľ.

719 Ukrajinsky Bohdanivka.

720 Ukrajinsky Birki.

721 Ukrajinsky Chmeľnyckyj.

722 Ukrajinsky Bučač.

723 Ukrajinsky Horodok.

724 Ukrajinsky Djakivci.

divízie rozkaz, podľa ktorého divízia utvorí predmostie cez Bug. Slov. RB nasleduje 97. pešiu divíziu cez Bug a bude predsunutá do prednej čiary behom nočného odpočinku.

V Djakowciach obdržal veliteľ RB rozkaz od veliteľstva 49. armádneho sboru, podľa ktorého sa má RB presunúť po ose Litýn[725] – Winn[i]za[726] – rázcestie východne Pisarowka.[727] Dňa 21. júla 1941 vydal veliteľ RB rozkaz, podľa ktorého RB zahájí o 16.00 hod. dňa 21. júla postup po ose Djakowce – Winniza – Lipowiec[728] – Ilince.[729]

Veliteľovi RB bola na veliteľstve 17. nem. armády oznámená situácia na fronte a úloha RB, ktorá znie:

”Pri stretnutí sa s nepriateľom je úlohou brigády znemožniť jeho únik na juh alebo juhovýchod.”

Sborovým rozkazom č. 50 veliteľstva 49. sboru bola táto úloha písomná potvrdená a daná ďalšia úloha RB, aby po zaistení priestoru Lipowiec – Ilince pokračovala v prenasledovaní nepriateľa smerom na Granow.[730] Za slov. RB mala nasledovať 97. nem. divízia. Veliteľ RB sa rozhodol postúpiť s RB do priestoru Scaszliwa[731] a tam s čelným zaistením ponechať brigádu v pochodovom prúde odpočívať do svitania. Od veliteľa nem. PO sa dozvedel, že obec Felixowka[732] je obsadená sovietmi a že v priestore Lipoviec je hodnota asi dvoch peších plukov.

Dňa 22. júla o 04.00 hod. vydal veliteľ RB všeobecný operačný rozkaz č. 8, ktorým nariaďuje veliteľ RB postúpiť a prenasledovať na smere Lipowiec – Ilince – Granow.

Prezvedný oddiel slov. RB vyrazil o 04.30 hod. na Lipowiec a pri postupe z osady Felixowka nedostal paľbu.

Dotyk s nepriateľom bol naviazaný PO asi 5 km pred osadou Lipowiec. Keď veliteľ RB obdržal o tomto hlásenie, vydal rozkaz k vyrazeniu predvoja o 05.00 hod. Valný voj dostal ústny rozkaz k presunu na východný okraj Szczasliwej.

Do 06.00 hod. bol PO rozvinutý v boji proti nepriateľovi. Pozdĺž cesty medzi Felixowkou a Lipowiec. Na to predvoj s podporou del. oddielu I/11 zasiahol do boja.

O 08.20 hod. zaslal veliteľ predvoja veliteľovi RB toto hlásenie: “Lipowiec obsadený nepriateľom, sila nezistená. Z Kamionky[733] pália mínomety. Tieto pália aj s návršia východne Felixowky a tiež z lesíka východne Kamionky.”

Okolo 10.00 hod. zmocnil sa predvoj návršia medzi Felixowka a Lipoviec obojstranne cesty. O 10.15 hod. vydal veliteľ RB ústny rozkaz k útoku valného voja na južnom krídle predvoja za podpory tankov, s úlohou zmocniť sa Lipowca.

725 Ukrajinsky Lytin.
726 Ukrajinsky Vinnycja.
727 Ukrajinsky Pysarivka.
728 Ukrajinsky Lypovec.
729 Ukrajinsky Illincinie.
730 Ukrajinsky Hraniv.
731 Ukrajinsky Ščaslyva.
732 Ukrajinsky Feliksivka.
733 Ukrajinsky Kamianka.

Útok vyrazil o 12.50 hod. za podpory delostrelectva a tankov a do 15.00 hod. za pomerne značných strát dosahujú čelné jednotky potoka Lipowiec. 0 1600 hod. stiahol veliteľ tankového práporu tanky do priestoru asi 1 km južne Felixowka, nakoľko maly vyčerpané zásoby pohonných hmôt a streliva. Na rozkaz veliteľa RB stiahly sa tanky do osady Szczasliwa.

O 17. 45 hod. nepriateľ v sile asi dvoch práporov previedol protiútok zo smeru Kamionka na pravé krídlo útočného sväzu za podpory silného delostrelectva. Pravé krídlo vlastnej pechoty bolo vrhnuté späť a keďže hrozilo obkolesenie útočného sledu a úplné zničenie vlastnej pechoty, nariadil veliteľ RB o 18.00 hod. ústup na obranné postavenie 2 km východne Szczasliwa.

O 19.00 hod. bolo nové obranné postavenie zaujaté.

RB Presunula sa potom dňa 24. júla do Ilince, kde odpočívala.

Medzi tým v dôsledku prepúšťania záložníkov na poľné práce do vlasti, bola prevedená reorganizácia slov. armády v poli podľa operačného rozkazu č. 7 veliteľstva armády. Tento rozkaz nariaďuje vytvoriť jednu rýchlu divíziu a jednu divíziu zaisťovaciu. Prebytky záložníkov nariaďuje shromaždiť v osobitnej skupine.

Rýchla divízia bola vytvorená z jednotiek celej slov. armády, a do 10. augusta bola celá shromaždená v priestore Grodek Jagielonski[734] – Velki Lubjen.[735]

Zaisťovacia divízia má veliteľstvo v Drohobyczi a jednotky, ako strážne útvary rozložené od Drohobycz - Rawa Ruska a odtiaľ až po Buczacz južne od Tarnopolu.

RD nastúpila dňa 18. augusta 1941 presun do priestoru Ilince po ose Velki Lubien – Lwow – Zloczov – Tarnopol – Proskurov – Vinniza. Celý presun bude vykonaný v 4 denných presunoch.

RD dorazila do určeného priestoru dňa 21. augusta 1941 a po slúčení sa s RB odpočívala na mieste.

RD podľa sdelenia náčelníka štábu nem. armády skupiny “Juh” podlieha ako pohyblivá záloha na záp. brehu Dnjepru[736] armádnemu vrchnému veliteľstvu 6, dňom 10. septembra 1941.

Dňa 14. septembra 1941 RD presunula sa do zaisťovacieho postavenia do priestoru Ukrajinka – Chodorovka.[737]

V noci zo dňa 14. na 15. septembra 1941 zaujala RD obranné postavení na záp. brehu rieky Kasinka a Dnjepr ohraničenom na severe Chodorovka – Gozdow,[738] na juhu Tripolje[739] – Germanovka.[740]

734 Dnes ukrajinský Horodok.

735 Ukrajinsky Velykyj Ľubiň.

736 Ukrajinsky Dnipro.

737 Ukrajinsky Chodorivka.

738 Ukrajinsky Hvozdiv.

739 Ukrajinsky Trypillja.

740 Ukrajinsky Hermanivka.

Dňa 20. septembra 1941 bol rozšírený obranný úsek RD smerom južným o 20 km až ku Grabajani.[741]

V tomto obrannom postavení bola RD až do 22. septembra, chránila západný breh Dnjepru počas obkolesovacej bitvy vých. Kijewa.[742] Za tento čas pri nepatrných stratách získala RD vyše 600 zajatcov. Okrem toho ukoristila aj rôzny materiál, automobily a proviant.

Dňa 22. septembra 1941 večer bola RD sústredená v priestore Biala Cerkiev[743] ako záloha armádnej skupiny "Juh".

Dňa 25. septembra 1941 započala RD presun a dvojdenným pochodom dorazila do priestoru Kremenčuk – Alexandria.[744]

Dňa 28. septembra 1941 podriaďuje sa RD pancierovej skupine 1, prekročuje Dnjepr a je na postupe smerom na Charkow.[745]

Od 29. septembra 1941 je RD v priestore Magdalinowka[746] asi 50 km severne od Dnjepropetrowska,[747] ako spojovací článok medzi pancierovou skupinou 1 a južným krídlom 17. armády. Nálada a morálka celej jednotky veľmi dobrá.

Dňa 2. októbra 1941 bola podriadená RD III. armádnemu sboru a tým istým dňom prevzala aj obranný úsek 13. pancierovej divízii vo styku na severe so 17. armádou a na juhu s 13. pancierovou divíziou. Úsek RD je medzi obcami Pereschtschepino[748] – Gerazimowka.[749] Na RD v obrannom postavení podniká nepriateľ časté nálety, avšak stráty su nepatrné.

Dňa 4. októbra 1941 bol rozšírený obranný úsek RD o 10 km.

RD od zasadenia do dňa 4. októbra zajala vyše 1500 boľševikov, ukoristila mnoho materiálu jak zbrojného, tak aj automobilného.

Činnosť vyvíja hlavné nepriateľské delostrelectvo a letectvo avšak straty na našej strane sú nepatrné.

Dňa 5. októbra 1941 vo večerných hodinách nastúpila presun do priestoru Michajlovky[750] východne Záporožie, kde sa zúčastnia obkolesenia sovietskych síl južne Záporožia.

Na ceste bola RD prepadnutá leteckým náletom, nálet však bol odrazený, naše straty boly nepatrné.

Pochod RD do nového určitého priestoru Orechov[751] asi 50 km juhových. Záporožia, je zdržovaný veľmi špatným počasím.

741 Ukrajinsky Grebeni.
742 Kyjev, ukrajinsky Kyjiv.
743 Ukrajinsky Bila Cerkva.
744 Ukrajinsky Oleksandria.
745 Ukrajinsky Charkiv.
746 Ukrajinsky Magdalynivka.
747 Ukrajinsky Dnipropetrovsk (dnes Dnipro).
748 Ukrajinsky Pereščepine.
749 Ukrajinsky Herasymivka.
750 Ukrajinsky Mychajlivka.
751 Ukrajinsky Orichiv.

Presun trvá aj dňa 8. októbra 1941, je veľmi sťažený tým, že mnoho motor. vozidiel je nepojazdných.

Zaisťovacia divízia /ZD/, ktorá je rozložená koncom augusta 1941 v priestore Drohobycz – W. Lubien – Rawa-Ruska – Tarnopol – Buczacz nastúpila začiatkom septembra pochod smerom na východ cieľom sústredenia v priestore Starokonstantinow.[752]

ZD peším pochodom ukončila sústredenie v tomto priestore do 25. septembra 1941, vystriedala nem. ZD v priestore Polonné[753] – Starokonstantinow – Szepetovka.[754] V tomto priestore je podriadená Nem. arm. skupine "Juh", teritoriálne bude podliehať veliteľstvu nem. arm. na Ukrajine.

ZD mala byť presunutá do priestoru Biela Cerkiev, avšak toto bolo novým rozkazom zrušené a bol nariadený presun a sústredenie celej ZD v priestore Žitomír.[755]

Presun bol ukončený do dňa 6. októbra 1941. V tomto priestore má ZD za úlohu čistiť lesy od partizánskych oddielov v oblasti severne Žitomíra až po Mozýr[756] a Gomel.[757] V tomto priestore je ZD do dnes.

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, fondové oddelenie Kabinet ministra 1939 – 1944, šk. 5, inv. č. I/9

752 Ukrajinsky Starokosťantyniv.

753 Ukrajinsky Polonne.

754 Ukrajinsky Šepetivka.

755 Ukrajinsky Žytomyr.

756 Bielorusky Mazyr.

757 Bielorusky Homeľ.

DOKUMENT 67

1941, november 11. Žytomyr.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie adresované úradu veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o činnosti partizánov v priestore pôsobnosti vlastných jednotiek a výsluchoch zadržaných podozrivých osôb.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV dňa 11. novembra 1941.
Čís. 2394/dôv.2.oddelenie 1941.
Vec: Situačné zpravodajské hlásenie.

An den
Oberbefehlshaber Ukrajine[758] Ic,
cez nemeckého styč. dôstoj.
S V.

Predkladám situačné zpravodajské hlásenie:

1.) K dochádzajúcim zprávam o partizánoch:

Zprávy civilného obyvateľstva o tom, že v tom alebo onom priestore nachádzajú sa tlupy partizánov je treba brať s tou najväčšou rezervou.

Uvádzam dva prípady, ktoré sú typické:

Tak bolo mi hlásené:

a.) Dňa 30. októbra bol chytený v obci Wystupowitschi[759] partizán, ktorý pri výsluchu udal, že vie o skladišti zbraní. Dňa 31. októbra odišiel tento partizán vo spoločnosti 3 milicionárov, aby im skladište zbraní ukázal. Na ceste do Malzovského dvora[760] bola táto skupina napadnutá partizánskou tlupou v sile asi 30 mužov, oblečených v ruských uniformách a ozbrojených. Pri narazení na partizánov nastala prestreľka. Milicionári utiekli, zadržaného partizána i s vlastným povozom a koňmi nechali na mieste.

Na podklade tejto došlej zprávy vyslal som na miesto zprav. dôstojníka, ktorý zistil toto: Milicionári nestretli sa so žiadnymi partizánmi, ale s inou milíciou z obce Werch. Malzy[761], ktorá ich pri stretnutí zisťovala. Pri tomto zisťovaní padlo niekoľko výstrelov, po ktorých milicionári sa zľakli, zadržaného partizána nechali na mieste a utiekli. Po návrate rozširovali poplašné zprávy o tom, že boli partizánmi prepadnutí.

b.) Druhý prípad:

Z kolchozu[762] St. Most[763] došla zpráva, že tam rabovali partizáni. Vyslaný zprav. dôs-

758 Hlavný veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

759 Ukrajinsky Vystupovyči.

760 Neidentifikované.

761 Ukrajinsky Verchni Maľci.

762 Forma kolektívneho poľnohospodárstva, ktorá bola vytvorená na vidieku počas tzv. kolektivizácie v bývalom ZSSR.

763 Bielorusky Stary Most.

tojník pešieho pluku 102 z Owruče[764] zistil na mieste toto:

Dňa 2. novembra 1941 prišla do kolchozu v Starom Moste milícia z obce Slavečno[765] (asi 30 km západne Ovruč) a vzali si od starostu 16 kusov hovädzieho dobytka. Po odchode z dediny Starý Most začali strieľať do vzduchu.

Prípad bol zpravodajským dôstojníkom pešieho pluku 102 oznámený nemeckému poľnému žandárstvu v Ovruči na ďalšie pokračovanie.

2.) Zadržané osoby:

a.) Dňa 5. novembra bol zadržaný našou strážou v Novaja Rudnja (južne Jelska[766]) žid Godenstein Jozef, narodený 1912 v Korowtešove[767], ktorý sa civilného obyvateľstva bol vypytoval na slovenské vojsko. Výsluch menovaného vykonáva zpravodajský dôstojník pešieho pluku 102 v Owruči. Po skončení výsluchu bude odovzdaný nemeckému poľnému žandárstvu v Owruči. Výsledok šetrenia budem hlásiť.

b.) Ďalej boli zadržaní:

Kosenko Andrej Filipov, nar. 1890, bývalý predseda kolchozu, ženatý, 3 deti, náboženstva pravoslávneho, Bielorus, býva v obci Sanjuki[768] a Suchomel Anton, nar. 1910 v Dubne, ženatý, má 5 detí, Čech, bývalý starosta obce Sanjuki, náboženstva pravoslávneho.

Obaja boli zadržaní pre zapálenie mostu v Sanjukách (medzi Jelskom a Mosyrom[769]).

Vykonaným šetrením bolo zistené:

Dňa 23. augusta na rozkaz NKVD z Jelska poliali most petrolejom a zapálili. Udávajú, že tento čin vykonali na rozkaz NKVD, ktorá ich robotu kontrolovala a tak, že rozkazu museli upočúvnuť.

Vykonaným šetrením bolo zistené, že táto ich výpoveď je pravdivá. Keď Oberbefehlshaber Ukrajine, Ic nebude mať námietok, mám v úmyslu prepustiť ich na slobodu pod podmienkou, že po prepustení budú napomáhať pri zadržovaní partizánov. V prípade, že by sa ich práca v tomto smeru ukázala byť nedostatočnou, budú môcť byť znovu zatknutí.

Zpravodajský dôstojník pešieho pluku 102 z Owruča mi ďalej hlási, že zadržal až do ďalšieho rozkazu 3 osoby, ktoré sa u neho dobrovolne prihlásili a dobrovolne vypovedali, že boli až do septembra medzi partizánmi. V septembri vrátili sa do svojich domovov.

Vzhľadom k tomu, že sa nejedná o skutočných partizánov, ale o osoby, ktoré už od septembra sami dobrovolne od partizánov odišli, mám v úmyslu ich prepustiť a použiť propagačne k rozkladu partizánskych skupín, ak ešte v lesných komplexoch sa niekde skrývajú. Bolo totiž zistené, že mnoho ľudí sa skrýva po lesoch len preto, lebo sa domnievajú, že pre ich politickú minulosť budú hneď po návrate odstrelení. V lesoch sú

764 Ukrajinsky Ovruč.

765 Ukrajinsky Slovečne.

766 Bielorusky Jeľsk.

767 Neidentifikované.

768 Bielorusky Sanjuki.

769 Bielorusky Mazyr.

potom pre nemožnosť iného zásobovania odkázaní na rabovačku a týmto spôsobom je im dávaný náter „partizánov politických“, kdežto vo skutočnosti sú to celkom obyčajní zlodeji, ktorí kradnú, aby vyžili.

V prípade, že prepustením niekoľkých takýchto polovinníkov sa to dostane na vedomosť ich okoliu, je možné právom očakávať, že všetky tieto elementy sa vrátia do svojich domovov. Po čase a po úplnom vyhotovení ich evidencie, ako i po zistení ich politickej minulosti bude možné, ak sa ukáže potreba ich priamo doma pozatýkať a vziať k zodpovednosti.

3.) Rôzne:

a.) Medzi Šepetovkou[770] a Polonným[771] našla milícia 2 protinemecké letáky, ktoré boly odovzdané nemeckému polnému žandárstvu v Šepetovke, ktoré vykonalo ďalšie opatrenia.

b.) Vo dňoch 7. a 8. novembra boly u vlastných jednotiek urobené potrebné opatrenia. V ubytovacích miestach nebolo zvláštnych udalostí.

Zprávy z ďalších priestorov som dosiaľ neobdržal.

Dostane: Oberbefehlshaber Ukrajine Ic v nemčine, MNO obr. oddelenie v preklade ako hlásenie.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Čís. 2394/dôv. 2. oddelenie 1941.
Vec: Situačné zpravodajské hlásenie.

SV dňa 11. novembra 1941.
Ministerstvo národnej obrany
Obranné oddelenie,

Bratislava.

Predkladám na vedomie.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. August Malár.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 25. XI. 1941 pod č. 145 602]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

770 Ukrajinsky Šepetivka.

771 Ukrajinsky Polonne.

DOKUMENT 68

1941, november 14. Žytomyr.

Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s inštrukciami ríšskeho komisára v Ríšskom komisariáte Ukrajina a veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine o spôsobe využitia represívnych metód voči civilnému obyvateľstvu k zamedzeniu poškodenia spojovacích prostriedkov na tomto území.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 14. november 1941.
Čís. 2416/taj. 2. oddel.1941.
Vec: Sabotáže spoj. prostriedkov –
obrana. Podľa rozdeľovníku.

Podľa prípisu Ríšskeho komisára pre Ukrajinu (Reichskommisar für die Ukraine)[772] a podľa rozkazu Wehrmachtsbefehlshaber Ukraine[773] číslo Ia/III/Ast/H.N.F.Az.III A1 72/41:

Poškodzovanie telefónnych vedení: Cieľom zamedzenia sabotáže telefónnych liniek vydal Wehrmachtsbefehlshaber Ukraine nemeckým Ortskommandaturam[774] tieto pokyny:

Kto schválne, alebo náhodou poškodzuje spojovacie prostriedky (kábely, telefónne drôty a pod.) bude zastrelený. Podobný trest stihne každého, kto páchateľa skrýva.

Tam, kde sa vinník nedá zistiť, dostaly Ortskommandatury nariadenie postupovať takto: V obciach do 1000 obyvateľov zatknúť 5 osôb, – v obciach väčších zatknúť 10 osôb. Zo zatknutých má byť podľa možnosti 50 % Židov a ďalších 50 % Rusov, Poliakov alebo i Ukrajincov.

Keď je vedenie poškodené vonku v poli, treba vziať k zodpovednosti obec, v rayone ktorej je oznámiť starostovi, že zatknutí budú zastrelení, ak sa vinník nenájde.

Každý prípad zistenej sabotáže hlási Ortskommandatura ihneď telefonicky Obrannému oddeleniu Ukrajina (Abwehrstelle Ukraine), ďalej zpravodajskému oddeleniu Wehrmachtsbefehlshaber Ukraine (Ic oddelenie). Tieto kompetentné miesta rozhodnú, či dopadnutí páchatelia, alebo zadržaní rukojmí majú byť zastrelení. Výkon trestu vykonáva nemecká Ortskommandatura.

V menších prípadoch poškodenia môže Ortskommandatura prepustiť zadržaných rukojmích a vymerať trestný poplatok podľa počtu obyvateľov.

Zastrelenie rukojmích, alebo vinníkov, publikuje vhodným spôsobom k odstrašeniu Ortskommandatura.

772 Myslí sa ríšsky komisár v Ríšskom komisariáte Ukrajina. Túto funkciu vykonával Erich Koch.

773 Hlavný veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

774 Miestnym veliteľstvám.

Pre podriadené jednotky ZD vyplývajú z vyššie citovaného nariadenia pre nemecké Ortskommandatury tieto povinnosti:

a.) O každej zistenej sabotáži spojovacích prostriedkov vyrozumie veliteľstvo útvaru najkratšou cestou najbližšiu nemeckú Ortskommandaturu, ktorá zariadi potrebné vo smyslu patričných rozkazov. (Branie rukojmích, vymerovanie pokút, odstrelenie vinníkov, patrí výlučne do kompetencie nemeckých orgánov. Jednotky ZD zasahujú len v prípadoch nebezpečia z premeškania.)

b.) O každom zistenom prípade predloží útvar hlásenie ZD 2. oddeleniu. V hlásení nech je poznamenané, ktorej Ortskommandature bol už prípad oznámený.

Dostane: Všetky podriadené jednotky.

Za správnosť:

Prednosta 2. oddelenia
npor. pech. Frant.[775] Podhorský
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. gšt. August[776] Malár v. r.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 28, inv. č. II/45

775 František.

776 Augustín.

DOKUMENT 69

1941, november 17. Žytomyr.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o náladách miestneho obyvateľstva, činnosti partizánov, o vlastných protipartizánskych akciách v priestore bieloruského mestečka Skarodnaje (severne od mesta Ovruč) a o organizovaní spravodajskej činnosti za pomoci dôverníkov z radov civilného obyvateľstva.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV dňa 17. novembra 1941.
Čís. 2427/dôv.2.oddel. 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie

Bratislava.

Predkladám situačné zprav. hlásenie:

1./Nálada mužstva dobrá, fyzický a zdravotný stav dobrý.

2./Tresty:

Poľná nemocnica hlásila 2 prípady kázeňského potrestania pre nedbalé vykonávanie povinností (po 10 dní kasárneho väzenia). Peší pluk 101 hlásil 5 prípadov kázeňského potrestania a to: pre vzdialenie sa so stanoviska vo službe, prekročenie večierky, neprístojnosť v dozor. službe, vyhnutie sa v zamestnaniu.

3./Poznatky o civilnom obyvateľstve:

a/Nálada: Obyvateľstvo má značné ťažkosti zo zaopatrovaním si životných produktov. Peniaze /rubel/ nemá cenu. Za peniaze nekúpi sa skoro nič. Ľud na venkove by si prial rozdelenie kolchozného majetku.[777] Toto všetko má značný vplyv na náladu obyvateľstva, ktorá aspoň doteraz zdá sa byť uspokojivá.

b, Politické smýšľanie a pomer k nášmu vojsku: Staršie obyvateľstvo, ktoré ešte pamätá na časy pred r. 1918 nestojí o bolševizmus, zavrhuje kolektívny systém hospodárenia. Na mládeži však 20 ročná výchova zanechala určité stopy: Dáva otvorene svoje bolševické presvedčenie na javo, verí vo víťazstvo rudej armády – v náboženskej otázke je úplne ľahostajná. V styku s okupačnými armádami chova sa však obyvateľstvo veľmi opatrne a rezervovane, pokiaľ sa týka politického presvedčenia.

Pomer k nášmu vojsku, i keď ho nemožno nazvať priateľský, je dosť dobrý.

Vplyv na to má okolnosť, že naši vojaci môžu sa dobre dohovoriť s tunajším obyvateľstvom a chovajú sa voči nemu slušne.

777 Kolchoz – Forma kolektívneho poľnohospodárstva, ktorá bola vytvorená na vidieku počas tzv. kolektivizácie v bývalom ZSSR.

4./Partizáni:

P. pl. 102 hlásil: Dňa 11. nov. bolo asi 12 partizánov v Skorodnoje,[778] odkiaľ odviezli 15 g múky do Medvednoje,[779] kde sa má nachádzať asi 100 partizánov. Majú tam zemljanky. Dňa 16. nov. bola do Medvednoje vyslaná eskadrona, zemljanky v počte 13 boly zapálené, partizáni ušli. Na mieste zanechali 3 kravy, 2 povozy so 4 koňmi a 2 svine a nejakú múku. Uvedené veci boly zabavené.----V Skorodnoje pred niekoľko dňami usporiadali partizáni shromaždenie, rečnil nejaký partizán vo vojenskej uniforme v hodnosti poručíka. Boly tam vyvesené tiež dva protinemecké plakáty, ktoré naši vojaci strhli. Tamojšie obyvateľstvo sa partizánov veľmi bojí a dáva im dobrovoľne (zo strachu) všetky životné potreby. Podľa zpráv z 15. nov. nachádza sa asi 80 partizánov medzi obcami Walawsk[780] a Glawski.[781] Sú ozbrojení 2 ťažkými, 2 ľahkými guľometmi, granátmi a puškami.

Na základe tohoto zahájil p.pl. 102 dňa 16. nov. v 06.00 hod. akciu proti partizánom. V Medvednoje boli zaistení 4 muži, ktorí znali kde sa zdržujú títo partizáni – títo boli vzatí s výpravou ako sprievodcovia. – Počas celej akcie nedostaly sa naše jednotky do priameho styku s partizánmi. Civilné obyvateľstvo v týchto obciach chová sa zdržanlive a zdá sa, že nadržuje partizánom.

Ďalšia činnosť dňa 17. nov. Bude sa konať prieskum pravdepodobného úseku partizánov na 3 smery a to: Smer vých. Rudnja Walawskej[782] smer jz na Nižnja Rudnja,[783] smer sz na Korma.[784]

Zprávy z priestoru Jelsk[785]:

V Zabolotí,[786] záp. Remesy[787] zajali dňa 13. nov. 7 partizáni starostu. V ten istý deň vnikli asi 5 partizáni v Zabolotí na milíciu, ktorá pred nimi ušla do lesa. O 23. 00 hod. toho istého dňa vnikli v Remesy do bytu starostu, ktorého zatkli. – Zpráva táto pochádza od civ. obyvateľov zo Zabolotia a z Remes, nie je ešte preverená. Je možné tiež, že sa i v tomto prípade jedná o nejakú milíciu, aký prípad sa nedávno stal.

Nutno poznamenať, že všetky zprávy o partizánoch treba brať s istou rezervou, nakoľko ako to bolo už i hlásené, jedná sa v mnohých prípadoch o rabovanie jednotlivcami, prípadne skupinami, ktorí nemajú s partizánmi nič spoločného a toto sa potom pripisuje partizánom, ktorí snáď v tom, alebo onom priestore sa vôbec nenachádzajú.

778 Bielorusky Skarodnaje.
779 Bielorusky Mjadzvjednaje.
780 Bielorusky Valaŭsk.
781 Neidentifikované.
782 Bielorusky Valaŭskaja Rudňa.
783 Ukrajinsky Nyžnja Rudňa.
784 Myslí sa obec.
785 Bielorusky Jeľsk.
786 Bielorusky Zabolotje.
787 Bielorusky Ramjazy.

5./Dôverníci – organizácia:

Podľa doteraz 2. oddel. ZD vydaných nariadení a inštrukcií bola u podriadených jednotiek sriadená dôvernícka sieť takto:

U každej stotiny má zprav. dôstojník 2-3 vojakov, ktorí získavajú zprávy o veciach, vyskytnuvších sa medzi mužstvom, mimo to naväzujú styk s civilným obyvateľstvom cieľom získavania zpráv z prostredia civ. obyvateľstva. Okrem toho má každý zprav. dôstojník niekoľko dôverníkov z radov civ. obyvateľstva, ponajviac členov milície. Získavanie dôverníkov z radov civ. obyvateľstva naráža na ťažkosti, pretože je veľmi ťažké preveriť ich spoľahlivosť.

6./ Sabotáž telef. vedenia.

Dňa 14. nov. 1941 bola poruchovou hliadkou zistená sabotáž na telef. linke Žitomír[788] – Berdyčev.[789] Neznámy pachateľ vystrihol z telef. kabelu na dvoch miestach asi 200 a 300 m kábelu. Pachateľ nebol dosiaľ dopadnutý.

Dostane: MNO, obr. odd. ako hlásenie,
na vedomie: Spoj. štáb 2. oddel.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. August Malár.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 25. XI. 1941 pod č. 145 603]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

788 Ukrajinsky Žytomyr.

789 Ukrajinsky Berdyčiv.

DOKUMENT 70

1941, november 18. Zvjaheľ.

Odpis článku 1 zvláštneho rozkazu č. 68 veliteľstva pešieho pluku 101, ktorý obsahuje armádny rozkaz prezidenta Slovenskej republiky Jozefa Tisa z 24. októbra 1941.[790]

Veliteľstvo „Žula“[791]. Len pre služobnú potrebu.

ZVLÁŠTNY ROZKAZ čís. 68.
SV., dňa 18. novembra 1941.

1.

Armádny rozkaz –

Vyhlásenie.

Vyhláste všetkým príslušníkom armádny rozkaz prezidenta Republiky, ktorý uvádzam v plnom znení:

„V o j a c i !

Z príležitosti návštevy vykonanej v hlavnom stane najvyššieho Vodcu súčasnej Európy a víťazných armád Adolfa Hitlera, vydávam mimoriadny rozkaz.

Rozkaz tento je rozkazom môjho svedomia a povinnosti vďaky, ktorú Vám menom Slovenskej republiky tlmočím. S pocitom zadosťučinenia a hrdosti som vzal na vedomie, že o činoch, udatnosti, svedomitosti a spoľahlivosti slovenského vojaka majú najpovolanejšie a najvyššie kruhy nemeckého vojenského a leteckého vedenia najlepšiu mienku a vyjadrujú sa o nich výrazmi najvyššieho uznania. Berte to aj Vy na vedomie s tým uistením, že vo Vašich príkladných, disciplinovaných a za vlasť oduševnelých skutkoch vidíme sa všetci odzrkadlení, ako vo výkvete sebavedomého, čestného národa, ktorý si je do dôsledkov vedomý svojich povinností.

Každý z Vás vie, že plní dejinne neobyčajne významné poslanie, ktoré zostane i pre budúce pokolenia večitým prameňom najkrajších cností.

Vy, vojaci, bojovníci, ste už vyorali svoju brázdu na poli vojenskej udatnosti, slávy a obetavosti. Vyorali ste takú hlbokú brázdu, ktorá bude trvalým základom celého vývinu slovenského života i pre našu ďalekú budúcnosť: v nej sa ujme každé semeno našich podujatí a prinesie bohatú úrodu.

V doterajších ťažkých bojoch ste obstáli s čistým, nepoškvrneným štítom. Čistotu tohto štítu ste obhajovali v spravodlivom boji s vyrovnaným svedomím a s bezpečným pocitom, že bojujete za kultúru a kresťanstvo, za lepšiu budúcnosť sveta.

Blíži sa čas konečného víťazstva, keď spoločne s nemeckými kamarátmi dobojujeme tento boj proti nesmiernemu zlu, ktoré ohrožovalo najušľachtilejšie ideály ľudstva. Tak,

790 Rozkaz bol vydaný po stretnutí prezidenta J. Tisa s A. Hitlerom v októbri 1941.

791 Krycie meno veliteľstva p. pl. 101.

ako sme v tomto boji dosiaľ vytrvali, dokážeme až do konca, že sme hodní pochvaly veľkého Vodcu nemeckého národa Adolfa Hitlera a statočne splníme svoju úlohu, na ktorú sme sa podujali.

Víťazstvo našich zbraní bude značiť víťazstvo novej Európy, v ktorej slovenský národ má svoje čestné miesto.

Bratislava, dňa 24. októbra 1941.

Generál Čatloš, v. r.
minister národnej obrany.

Dr. Jozef Tiso, v. r.
prezident Republiky.“

[...]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 23, inv. č. 222, sign. II/17

DOKUMENT 71

1941, november 19. Žytomyr.

Výpis z rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie č. 53 o nedostatkoch v správaní sa mužstva.

Veliteľstvo ZD. S.V., 19. novembra 1941.

Len pre služobnú potrebu.

Rozkaz č. 53.

[...]

čl. 349. Chovanie sa mužstva – závady.

Bolo mi hlásené, že mužstvo vykonávajúce službu na jednotlivých stanovištiach prejavuje nedovolenú blahosklonnosť a povoľnosť voči civilnému obyvateľstvu, čím sa zľahčuje význam strážnej služby. Súčasne poukazuje to nato, že strážni nie sú dostatočne poučení o dôležitosti im svereného úkolu, ako aj že kontrola toho výkonu mužstva je príliš ľahostajne alebo vôbec nie je prevádzaná.

Nariaďujem tento nedostatok odstrániť ihneď, mužstvo poučiť čo najdôslednejšie, že pri vykonávaní strážnej služby musí svoj úkol plniť bezvadne a tvrdo v medziach predpisov, nakoľko každá sebemenšia povoľnosť je chápaná so strany civ. obyvateľstva ako slabosť, čo môže mať v budúcnosti ďalekosiahle následky.

Zistil som ďalej, že ústroj strážnych nie je čistá, je pokrčená, pozornosť strážnych je obrátená k všetkému inému len nie k svojmu úkolu.

Mužstvo na vychádzke i v dobe zamestnania idúc po ulici, nosí ruky vo vreckách plášťa. Vzdor tomu, že som zakázal mužstvu nosiť plášte s otvoreným golierom, tento rozkaz nedodržujú, zvlášť aspiranti.

U mužstva sa javí nemierne pitie alkoholu, ktorý je odnášaný i do súkromných domov, čoho následkom je potulovanie sa opitého mužstva v nočných hodinách po meste, dopúšťajúc sa hulákania, výtržností, ba i neodôvodnenej streľby. Svedčí to o tom, že návrat mužstva z vychádzky do ubikácii vôbec je nie pod dozorom, čoho následok je pokles kázne, čo badať aj pri pozdrave muža. Takéto a podobné nevojenské chovanie sa mužstva budem trestať čo najprísnejšie, lebo nie je mysliteľné, aby v dobe, keď nie sú len oči národa, ale celého sveta sú obrátené i na našu armádu, páchaly sa podobné výčiny na úkor celku.

č.2697/1. oddel. 1941.

[…]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, inv. č. 25, sign. I/25

DOKUMENT 72

1941, november 19. Žytomyr.

Výpis z dôverného rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie č. 31 o nedostatkoch v správaní sa dôstojníkov.

Veliteľstvo ZD. S.V., dňa 19. novembra 1941.

Len pre služobnú potrebu.

Dôverný rozkaz č. 31.

[...]

Čl. 145. Chovanie sa dôstojníkov – závady:

Zistil som, že chovanie sa dôstojníkov nie je na takej úrovni, akej vyžaduje dobré meno slovenskej armády.

Toto prejavuje sa:

a/ ľahostajnosťou v službe, nedbalým vykonávaním služobných povinností, nestarostlivosťou o svojich podriadených, či v službe, alebo mimo.

b/ mimo službu chodením nedbalo ustrojené, s rukami vo vreckách a nedbalým pozdravom predstavených a vyšších, chovaním sa voči civilnému obyvateľstvu.

Najodsúdenia hodnejším je nemierne pitie alkoholu, jeho odnášania do súkromných príbytkov, čoho výsledkom sú zatienenie svojho stavu a rôzne poklesky.

Upozorňujem preto dôstojníkov všetkých stupňov, že za každý poklesok pri vykonávaní služby, pri pokleskoch mužstva v službe i mimo nej, pre nedôstojné chovanie sa dôstojníka mimo službu, budem trestať každého previnilca čo najprísnejšie, mimo toho vezmem k zodpovednosti aj príslušného veliteľa.

Č. 2698/dôv. 1. odd. 1941

[...]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 2, inv. č. 35, sign. I/35

DOKUMENT 73

1941, november 20. Žytomyr.

Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na zmenu dislokácie jednotiek divízie.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Č.: 5410/Taj. 3. oddel. 1941

SV., dňa 20. novembra 1941.
Tajné.

Veci Dislokácia jednotiek ZD - zmena.

Podľa rozdeľovníka.

Po stanovení presných hraníc strážnej oblasti mojej divízie nariaďujem zmenu dislokácie jednotiek takto:

A./ Peší pluk 101: Akonáhle bude pluk vystriedaný maďarskými jednotkami premiestni sa vel. pluku s pluk. rotami, vel. I/101 práporu s 1., 2 . a 4. rotou do Zwiahel.[792] Za tým účelom pokračuje pluk v úprave ubikácií vo Zwiahel podľa ústne mu vydaných rozkazov. Vel. II/101 práporu s 5., 6., 7. a 8. rotou premiestni sa do Žitomír,[793] kde prevezme strážne úlohy od náhradného práporu, ktorý bude zlikvidovaný podľa osobitného nariadenia. Prápor sa ubytuje v doterajších ubikáciách náhr. práporu, v prípade ak by bol v týchto ubikáciach nedostatok miesta, postará sa PV Žitomír o ubytovanie zbytku práporu. Za tým cielom PV Žitomír zaistí už teraz u Ubytovacieho úradu potrebnú budovu. Pluk prevedie presun na krátke avizo vel. ZD. Podrobný rozkaz na presun vydá vel. pluku.

Prevzatie strážnych úloh: velitelia jednotlivých rôt odovzdajú maďarským jednotkám stráže v svojom úseku v naprostom poriadku a správné odovzdanie /prevzatie/ si nechajú písomne potvrdiť. Pri tom zdôrazňujem, aby velitelia dbali na bezvadné vystupovanie a korektné jednanie dôstojníkov i mužstva pri odovzdávaní oblasti maďarským jednotkám. Očakávam, že pri styku s maďarskými jednotkami bude pluk dôstojne reprezentovať slov. armádu. Proti jednotlivcom. ktorí svojim jednánim poškodia dobré meno armády, zakročte veľmi prísne.

Prevzatie strážnych úloh od náhr. práporu : II/l01 prápor ihneď po príchode do Žitomír prevezme vnútorné stráže od náhr. práporu, aby tým uvoľnil 2. a 4. rotu náhr. práporu, ktoré po vystriedaní odpochodujú do nového ubytovacieho priestoru podľa rozkazu o prevedení likvidácie. /Pretože 1. a 3. rota náhr. práporu je pridelená p. pl. 101, prevzatie strážnych úloh od týchto rôt prevedie sa na rozkaz vel. p. pl. 101/. Prevzatie /odovzdanie/ musí byť písomne potvrdené. Pri striedaní uvažovať o restrinkcii stráži.

B./ Peší pluk 102: Veliteľstvo pluku s pluk. rotami, vel. I/102 práporu s 1., 2., 3. a 4. rotou ubytuje sa v Owruč.[794] Vel. II/102 práporu s 5., 6. a 8. rotou sa sústredí v Jelsk.[795]

792 Ukrajinsky Zvjaheľ.

793 Ukrajinsky Žytomyr.

794 Ukrajinsky Ovruč.

795 Bielorusky Jeľsk.

V Mosýr[796] zatiaľ ponechávam 7. rotu a 1 čatu ŤG od 8/102 roty. Pluk zaujme novu ubytovaciu sostavu na krátke avizo vel. ZD podľa rozkazov vel. p. pl. 102.

C./ JPO: Veliteľstvo s l. a 2.eskadronou sa presunie do Korosten,[797] kde prevezme stráže od tamojších peších jednotiek. V dôsledku toho vel. JPO vyhľadá vhodné ubytovanie pre kone v Korosten a tamojšie jednotky ich pripravia, aby bolo vhodné pre ubytovanie. Zaistiť hlavne vodu. Rozkaz na presun do Korosten dostane JPO od vel. ZD telegrafický.

D./ Del pluk 31: 5/31 batériu podriaďujem znova vel. del. pluku 31. Batéria sa presunie do Žitomír akonáhle to dovolí zdrav. stav koní. Podrobný rozkaz na presun a ubytovanie v Žitomír vydá vel. del. pluku 31.

Ostatné tu nespomínané jednotky zostanú na svojich doterajších miestach.

E./ Zásobovanie: Všetky jednotky počas presunu zásobujú sa vlastnými dopravnými prostriedkami.

F./ Zdravotná služba:

Odsun nemocných: p. pl. 101 vlastným sanitným autom do PN 1 v Žitomír.
p. pl. 102 vlastným sanitným autom do DZR 1 v Owruč.
JPO v prípade potreby vyžiada sanitné auto od DZR 1 Owruč, kam tiež odsunie nemocných.

G./ Dopravná služba: Odber APH u ŠAK – ZD v Žitomíre pre JPO a p. pl. 101 po presune a nie ako to nariaďuje príloha k pos. rozkazu č. 4, čl. 3 PV Owruč.

H./ Styk a spojenie:

P. pl. 101 za presunu: rádiotel. pomocou rdst. FO[798]. Dopravné údaje nezmenené. Na novom SV si vybudujte prípojku k nem. ústr. pre tele. spojenie so ZD. Postup pri sjednávaní spojenia so ZD: nem. ustr. HV /Zwiahel/ prepojí nem. ustr. HV Žitomír a táto spojí telef. ústr. August[799].

II/101 práporu prideľte po dobu presunu 1 rdst. vz. 31 pre spojenie so ZD. Dopravné údaje: vol. zn. OKO vlna 350/450 m, korešponduje so stanicou ZR /div. rdst./. Po skončení presunu stanicu zrušte.

II/101 prápor na novom SV si vybuduje vlastnými prostriedkami prípojku k tel. ústr. August.

P. pl. 102 ako dosiaľ.

J.P.O telef. spojenie pre JPO vybuduje na novom SV p. p.102. Rádiostanica p. pl. 102 /2Z/[800] v Korostenu pracuje aj pre JPO.

CH./ Rôzne: Dôrazne pripomínam, aby jednotky pri odchode zanechaly ubikácie v najlepšom poriadku a protokolárne ich odovzdaly už či novej jednotke, alebo nem. úra-

796 Bielorusky Mazyr.

797 Ukrajinsky Korosteň.

798 Pravdepodobne Funkstelle des vorgeschobenen Beobachters – rádiová stanica predsunutého delostreleckého pozorovateľa.

799 Krycie meno veliteľstva Zaisťovacej divízie.

800 V rádiotelegrafických schémach slovenskej armády písmeno „Z“ často definovalo konkrétnu rádiovú sieť (Zaisťovacia sieť / Spojenie s divíziou) alebo kódovú frekvenciu pridelenú práporu.

dom. Nesmú sa opakovať sťažnosti strán zničených ubikácií, nábytku ako aj vo veľkom neporiadku po odchodu našich jednotiek. Upozorňujem, tiež, že odvážanie nábytku nie je dovolené. Velitelia jednotiek hlásia odchod i príchod svojej jednotky PV a Ortskommandanture,[801] ak tieto sú v ubytovacom mieste.

O započatí presunu a počas presunov posielajú jednotky hlásenia denne na vel. ZD – 3. oddel.

Poznámka: pre p. pl. 101, 102, del. pl. 31 a JPO prikladám oleátu hraníc oblasti vel. ZD. V prípade, že niektorá jednotka má ešte stráže mimo oblasti, postará sa o ich vystriedanie tamojšiu oblasť strážiacimi jednotkami /maďarskými – nemeckými. /Týka sa hlavne del. pl. 31/. P. pl. 101 pri preberaní stráží v novej oblasti prevezme len stráže v našej novej oblasti.

Dostane: spoj. štáb, p. pl. l01,102, del. pl. 31, náhr. prápor, JPO, DPLP - 14 bat., komb. tel. rota l, IP 2, PN l, DZR l, PP, PJ, vet. amb., dez. kol., záloha koní, štáb. rota ZD, štáb. autokol., autokol. ZD a 511, poľ. pošta, poľný súd, pion. rota 3, žel. stav. rota, zákop. [...] rota, PV Žitomír, Lwow[802] a oddelenia štábu.

Veliteľ divízie:
v zastúpení
plk. pech. Pavol Kuna
[v.r.]

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 6. decembra 1941 pod č. 2000/1, tajné]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 10, inv. č. 42

801 Miestne veliteľstvo.

802 Ukrajinsky Ľviv.

DOKUMENT 74

1941, december 2. Bratislava.

Koncept návrhu DHM pre OKH o presune Zaisťovacej divízie bližšie k frontovej línii, kde by dočasne nahradila vyčerpané jednotky Rýchlej divízie.

Nemecká vojenská misia
na Slovensku, oddel. Z. Bratislava, dňa 2. 12. 1941.

Vec: Zasadenie slovenských útvarov. T a j n é !

Veliteľstvo pozemného vojska,
gen. štáb pozemného vojska – odd. Att.

B e r l i n W 35.

Slovenská rychlá divisia bola postavená začiatkom augusta t. r. v okolí Lwowa,[803] zahájila postup dňa 18. 8. a bola od toho času vždy v pohybe potažmo zasadená. Postupovala z Lwowa cez Tarnopol[804] – Proskurow[805] – Winicu[806] – Skwiru[807] – Kremenčug[808]– Peresčepino[809] – Pologi[810] – Wolnowachu[811] – Mariupol[812] – Golodajewku[813] na Tuslow,[814] kde teraz bojuje vo sväzu 1. pancierovej armady.

Od 18. 8. urazila približne 2.000 km. Následkom dlhých pochodov, zasadení do boja a pôsobením boja pri improvisovanom povstavení divisie s materiálom čiastočne nedostačujúcim stratila táto asi 75 % vozidiel. Aj keď zo strany nemeckej sa jej v operačnom pásme pomôže, bude to trvať niekoľko mesiacov, aby divisia v jej pôvodnom složení – viď bojovú sústavu – bola schopná pochodovať a bojovať. Viď príloha 1.[815]

Nakoľko slovenský minister národnej obrany v dohode s Nemeckou vojenskou misiou pred vstupom do vojny proti Rusku vždycky kladol dôraz na to, aby části slovenskej brannej moci stále sa súčastňovaly boja v prvej línii, bolo by treba premýšľať o tom, či

803 Ukrajinsky Ľviv.
804 Ukrajinsky Ternopiľ.
805 Ukrajinsky Chmeľnyckyj.
806 Ukrajinsky Vinnycia.
807 Ukrajinsky Skvyra.
808 Ukrajinsky Kremenčuk.
809 Ukrajinsky Pereščepyne.
810 Ukrajinsky Polohy.
811 Ukrajinsky Volnovacha.
812 Ukrajinsky Mariupoľ.
813 Rusky Golodajevka.
814 Tuzlov, rieka v Rusku.
815 Prílohy nepublikujeme.

by nebolo účelné, počas zimných mesiacov zasadiť slovenskú zaisťovaciu divisiu vpredu a slovenskú rychlú divisiu medzi tým stiahnuť do prostoru, ktorý by bol vhodný pre úpravu vozidiel a poveriť ju behom toho času s úlohami zaisťovacími.

Slovenská zaisťovacia divisia je zasadená podľa priloženého složenia – príloha 2 – v obvodu voj. veliteľa Ukrainy v prostoru na sever od Shitomíra.[816] Keď by sa úmysel, s ktorým minister národnej obrany súhlasí, aby bola zasadená vpredu, dal uskutočniť, mohly by sa previesť isté zlepšenia vo vojnovej organisacii, predovštkým u zásobovacích vojsk.

Početné stavy jednotiek odpovídajú asi nemeckým vojnovým početným stavom. Divisia sa skláda s aktivného mužstva a je čo sa týka bojovej schopnosti asi rovnocenná rýchlej divisii, i keď nie úplne, nakoľko jej chýbajú skúsenosti bojové.

Keď by zaisťovacia divisia bola dirigovaná dopredu, kde okamžite bojuje rychlá divisia, musela by pochodovať asi 900 km a potrebovala by k tomu 6 týždňov, nakoľko sa dá predpokládat, že o preprave železnicou alebo autami nemôže byť ani reči. Aby sa dosiahlo skrátenie tejto cesty, bolo by treba uvážiť, divisiu zasadiť vo sväzku 6. armády v prostoru severne od Charkova.[817] Pochod 500 km až tam trval by asi 25 dní. V tom prípade, že by bola prevedená výmena vo smysle navrhnutom, prosí súrne slovenský minister narodnej obrany, obidve divisie stiahnuť bližšie k sebe ako dosiaľ. Tým by bola uľahčená výmena personálu a materiálu medzi obidvoma divisiami ako aj prevedenie kurzov všetkého druhu -keď ovšem tomu dovolia úkoly. Okrem toho by bolo podstatne zjednodušené zásobovanie všetkými vecmi, ktoré treba previesť zo Slovenska.

S ohľadom na to, že rychlej divisii načim dať priležitosť k úprave, prosí sa o čoskoré rozhodnutie.[818]

~~Pán~~

~~minister národnej obrany.~~
~~Hore uvedený koncept návrhu, ktorý sa odosiela na veliteľstvo pozemného vojska, zasielam Vám s prosbou, aby ste ráčili dať svoj súhlas.~~
~~Bratislava, dňa 2.12. 1941~~.[819]

VHA Bratislava, f. 53, č.j. 53/42-88/1/17, Uřední záznamy

816 Ukrajinsky Žytomyr.

817 Ukrajinsky Charkiv.

818 Do tejto záležitosti sa v januári 1942 vložil aj slovenský vyslanec v Berlíne Matúš Černák. Žiadosť o dočasné stiahnutie RD predložil na rokovaniach so štátnym sekretárom Zahraničného úradu Ernstom von Weizsäckerom. Argumentoval pritom podobne ako DHM. OKW však o stiahnutí slovenských jednotiek neuvažovalo. Potvrdzuje to jeho odpoveď pre Zahraničný úrad 21. 1. 1942. Svoje stanovisko zdôvodnilo prekážkami v zabezpečení transportov, ale aj celkovou situáciou na fronte, kde RD bola kratšie ako iné nemecké a talianske jednotky. Odmietlo tiež myšlienku nahradiť RD jednotkami ZD, keďže tá k tomu nemala ani materiálne, ani personálne predpoklady. Ohľadne prezbrojenia slovenských jednotiek OKW upozornilo, že k tomu dôjde postupne. NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II.*, c.d., dok. č. 38, s. 188-190, správa E. Weizsäckera zo 14. 1. 1942, dok. č. 43, s. 206-209, správa E. Weizsäckera z 23. 1. 1942; BA – MA Freiburg, Bs. RW 5, As. 445, správa OKW pre Zahraničný úrad z 21. 1. 1942.

819 Táto časť je v texte písanom na stroji prečiarknutá.

DOKUMENT 75

1941, december 3. Berlín.

Správa Amt Ausland/Abwehr na OKW pre DHM na Slovensku so stanoviskom k požiadavkám na prezbrojenie slovenských poľných divízií nemeckou výzbrojou.

Oberkommando der Wehrmacht 3. 12. 1941
Amt Ausl/Abw.
Nr. 13000/41 geh Abt. Ausl IX L

Betr.: Umbewaffnung der slowakischen Wehrmacht.
Bezug: Dort. Schreiben Nr. 269/41 geh. vom 28. 10. 1941.

An die

Deutsche Heeresmission
In der Slowakei
Pressburg,
Engerau/Niederdonau
postlagernd
über Att. Abt./GenStdH
zu Nr. 3747/41g v. 3. 11. 41

Die Frage, ob eine Neuanfertigung von Artillerie-Munition[820] oder eine Umbewaffnung der slowakischen Wehrmacht auf deutsches Gerät vorgenommen werden soll, wurde anlässlich des Besuches der slowakischen Staatsmänner im Führerhauptquartier vom Herrn Chef des Oberkommandos der Wehrmacht dahin entschieden, dass eine Neuanfertigung von Artillerie-Munition nicht in Frage kommt. Eine Umbewaffnung des slowakischen Heeres auf l. F. H. 18 und 10 cm K. 18 bis zum 15. 1. 42 ist nicht möglich, da die hierfür erforderlichen Geschütze infolge der beabsichtigten Umgliederungen einerseits und der befohlenen Drosselung der Fertigung andererseits nicht zur Verfügung stehen.

Aufgrund der bis jetzt bekannten Planungen besteht jedoch ab März 1942 die Möglichkeit der Umbewaffnung der Schnellen Division.

Über die Durchführbarkeit der Umbewaffnung der Sicherungs-Division können zurzeit noch keine Zeitangaben gemacht werden.

Aufgrund der Munitionslage hat der Generalquartiermeister eine Umbewaffnung der Sicherungs-Division bis auf weiteres abgelehnt. Die Munitionslage des slowakis-

820 Myslí sa munícia pôvodnej čs. výroby.

chen Heeres ist günstig zu beurteilen, da ja nur die mot. Division und voraussichtlich nur in geringem Umfange die Sicherungs-Division zu versorgen ist. Nicht ausreichend ist lediglich die 2 cm Munition und kann eine Aushilfe aus Beutebeständen nicht erfolgen.

Die Beforratung für die l. F. H. 14/19 (t) ist schwach.

Für dieses Geschütz kann jedoch die reichlich vorhandene Munition für die l. F. H. 30 (t) eingesetz werden. Falls dann noch Bedarf vorliegt, ist der Generalquartiermeister des Heeres mit der Abgabe von 35 000 Schuss für die l. F. H. 14/19 (t) einverstanden.

Die Ausstattung der Panzerjäger-Abteilung mit Zugmaschinen kann zurzeit infolge grossen eigenen Bedarfes bis auf weiteres nicht erfolgen.

Der Chef des Oberkommando der Wehrmacht
Im Auftrage
(nečitateľný podpis)

Nachrichtlich:
Wi Rü Amt/Wi VII e
[...]

– P R E K L A D –

Hlavné veliteľstvo brannej moci 3. 12. 1941
Úrad Zahraničie/Abwehr
Č. 13000/41 taj. Odd. Zahraničie IX L

Vec: Prezbrojenie slovenskej brannej moci.
Referencia: Váš list č. 269/41 taj. z 28. 10. 1941.

Pre

Nemeckú vojenskú misiu
Na Slovensku
Bratislava,
Petržalka/Dolný Dunaj
Odpoveď obratom
prostredníctvom Oddelenia atašé/Generálny štáb pozemného vojska
k č. 3747/41taj. z 3. 11. 41

Otázku, či má pokračovať výroba delostreleckej munície,[821] alebo sa má slovenská branná moc prezbrojiť nemeckou výrobou, rozhodol šéf Hlavného veliteľstva brannej moci pri príležitosti návštevy slovenských štátnikov vo Vodcovom hlavnom stane v tom zmysle, že nová výroba delostreleckej munície neprichádza do úvahy. Prezbrojenie slovenského pozem-

821 Myslí sa munícia pôvodnej čs. výroby.

ného vojska ľahkou poľnou húfnicou 18 a 10 cm kanónom 18 do 15. 1. 42 nie je možné, požadované delá v dôsledku zamýšľanej reorganizácie na jednej strane a nariadeného znižovania výroby na druhej strane nie sú k dispozícii.

Na základe do teraz známych plánov existuje jednako od marca 1942 možnosť prezbrojenia Rýchlej divízie.

O zrealizovaní prezbrojenia Zaisťovacej divízie sa zatiaľ ešte nemôže určiť žiaden termín.

Na základe stavu munície odmietol generálny intendant až do odvolania prezbrojenie Zaisťovacej divízie. Stav munície slovenského pešieho vojska je posúdený priaznivo, dodať ju treba len motorizovanej divízii a pravdepodobne len v okrajovom rozsahu Zaisťovacej divízii. Nedostatočná je len zásoba 2 cm munície a výpomoc z ukoristených zásob nie je možná.

Zásobovanie ľahkých poľných húfnic 14/19 (t) je slabé. Pre toto delo sa však môže použiť hojne dostupná munícia pre ľahkú poľnú húfnicu 30 (t). Ak je ešte potrebné, generálny intendant pozemného vojska súhlasí s dodaním 35 000 nábojov pre ľahkú poľnú húfnicu 14/19 (t). Vybavenie práporu kanónov proti útočnej vozbe ťahačmi nemôže byť v súčasnosti z dôvodu veľkých vlastných potrieb realizované.

Náčelník Hlavného veliteľstva Wehrmachtu
z príkazu
(nečitateľný podpis)

Pre informáciu:
Hospodársky a výzbrojný úrad /Hosp. VII e
[...]

SNA, f. Alexandrijský archív, mikrofilm II.C-898, fólia 5 630 045-6

DOKUMENT 76

1941, december 4. Žytomyr.

Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie na zlúčenie spojovacieho štábu s veliteľstvom Zaisťovacej divízie a vytvorenie spojovacieho strediska v Dnipropetrovsku.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. S.V., dňa 4. decembra 1941.
Č.: 5483/Taj. 3. oddel. 1941.

Tajné.

Vec: Slúčenie Viktora[822] s Augustom[823] a zriadenie spoj. strediska v Dnepropetrovsku[824] – nariadenie.

Podľa rozdeľovníka.

Na rozkaz ministra NO: .

Na podklade ústnych smerníc ministra NO vydávam nariadenie pre:

A. Slúčenie Viktora s Augustom.

B. Postavenie spoj. strediska v Dnepropetrovsku pod krycím názvom Viktor.

ad A./1. Dňom 8. dec. l941 zrušujem spoj. štáb Viktor, ktorý personálne i materiálne včleňujem do Augusta.

Z uvedeného dôvodu uzavrú všetky zložky Viktora v 1200 hod. dňa 6. dec. 1941 svoje písomnosti a skončia svoju činnosť.

Všetky osoby Viktora prechádzajú dňom 8. dec. t. r. do stavu ZD a včleňujem ich až na ďalšie do korešpondujúcich zložiek veliteľstva ZD, kde nastúpia dňa 8. dec. službu.

2. Budova Viktora ostáva k dispozícii vel. ZD pre tieto účele:

- byty dôstojníkov,
- ubytovanie štábnej roty ZD, ktorá sa presťahuje dňa 8. dec. 1941 do uvedenej budovy, kde sa slúči s býv. štáb. rotou Viktor.

Presťahovanie a úpravu ubytovania v budove býv. spoj, štábu vykoná vel. štábnej roty ZD.

3. Spoj. dôst. býv. Viktora zruší u spoj. štábu všetky spoje a prenesie ich po návrhu podanom náčel. štábu do budovy vel. ZD.

V budove býv. Viktora ponechá len zariadenie umožňujúce spojenie vel. ZD so štábnou rotou ZD.

4. Dôstojnícku jedáleň Augusta a Viktora slučujem v jednu dôst. jedáleň a to do miestnosti terajšej dôst. jedálne August.

822 Veliteľstvo poľného zboru.

823 Veliteľstvo Zaisťovacej divízie.

824 Ukrajinsky Dnipropetrovsk, dnes Dnipro.

Hospodárske slúčenie nariaďujem previesť pod kontrolou intendanta býv. Viktora stot. pech. Kolpáka[825].

V tomto bode upozorňujem na to, že v prípade sebamenších nepríjemností zakročím a robím stot. Kolpáka zodpovedným za správne likvidovanie jedálne Viktor.

5. V dôsledku zrušenia Viktora, ktorý bol sborovou materiálnou bázou, prechádza táto doterajšia materiálna pôsobnosť na ZD, ale len vo smysle materiálnej služobnosti voči RD.

Bude mať preto veliteľstvo ZD:

a/ štábnu rotu /slúčená štábna rota August a Viktor/
b/ div. zbroj. park /ako doteraz/ ‘
c/ autodielne /od bývalého Viktora/
d/ zál. zbroj. mat. dtto
e/ muničný park dtto
f/ IP /ako doteraz/
g/ poľné pekárne /ako doteraz/
h/ poľné jatky dtto
ch/ prov. sklad /doterajší SPS od Viktora/
i/ poľnú nemocnicu /ako doteraz/
j/ desinf. kolonu dtto
k/ vet. ambulancia dtto
l/ spoj. komb. rota ZD /doterajšia spoj. rota 1 ZD a komb. spoj. rota 11 Viktora slúčené v komb. spoj. rotu ZD/
m/ VPO /slúčené s autoorg. Viktora/ s:
- štábnou autokolonou /slúčená doterajšia štábna autokolona August s autokol. 11 Viktora/
- náklad autokolona 1 /od Viktora autokol. 11/
- nákladná autokolona 2 /býv. autokolona 511/
- záloha aut. materiálu /od Viktora/

n/ spoj. park /od Viktora/
o/ poľná pošta 8 /slučená poľná pošta 8 doterajšia s pol. poštou 16/
p/ poľný súd /doterajší/
r/ žand. /doterajší/
s/ Pos. veliteľstvo Žitomír[826] /doterajší/

Ostatné jednotky nezmenené.

Dislokácia jednotiek, správ a úradov vymenovaná ad a-s nezmenená.

Ináč doterajšie administratívne povinnosti Viktora za RD a Augusta odpadajú, takže od MNO k RD a opačne je treba len prostredkovať.

6. Nové rozdelenie osôb u štábu ZD bude riešené osobitným rozkazom.

825 Stot. pech. Michal Kolpák.

826 Ukrajinsky Žytomyr.

7. Na návrh, styčného dopravného dôstojníka stot. Vašáka[827] prideľujem styč. doprav. dôstojníka v Berdyčeve[828] dňom 8. dec. t. r. 4. odd. ZD, kde bude mať tie isté úlohy ako v Berdyčeve.

Menovaného vyrozumie stot. Vašák.

8. Očakávam hladký priebeh tejto vnútornej reorganizácie.

ad B. 1. Počnúc dňom 8. decembra 1941 sriaďujem v Dnepropetrovsku spoj. stredisko pod krycím názvom Viktor /Verbindungsstelle[829] - Viktor/

2. Úlohou spoj. strediska je prostredkovať medzi RD a Augustom, resp. MNO s ťažiskom činnosti v službe transportnej.

3. Veliteľom spoj. strediska určujem pplk. pech. Hammerleho[830] a k jeho dispozícii dávam:

por. pech. Vankeho[831] - ako dôstojníka pre veci všeobecné a pobočníka,

por. zbroj. Lacku[832] pre veci muničné,

stot. pech. Žišku[833] pre veci intendančné v spolupráci s transportným dôstojníkom,

stot. pech. Čomora[834] a por. Sturma[835] pre veci transportné,

por. spoj. Urbanca[836] pre veci spojovacie.

Ako spojovací dôstojník nemeckej armády u spoj. strediska bol určený Hpt. Lorenzmayer /Verbindungsoffizier[837]/

Z radov mužstva vyberie si pplk. Hammerle 3 pisárov, ďalej jednoho kuchára, jednoho čiašníka a každý dôstojník si vezme so sebou svojho sluhu. Z tohoto mužstva musí aspoň 6 ovládať jazyk nemecký.

4. Spojovacie mužstvo i s materiálom /ustredňa/ určí len v najnutnejšom počte - ako mužstva tak i materiálu - podľa pokynov náčel. štábu mjr. spoj. Jurák.[838] Mjr. spoj. Jurák zariadi náhradu za pol. poštu 16, ktorá sa zrušuje, aby spoj. stredisko mohlo dostávať a odosielať poštu skrz Ortskommandanturu[839] v Dnepropetrovsku.

5. Prostriedky: Dve osobné autá a dve nákl. autá dodá VPO.

6. Podriadenosť: Spojovacie stredisko podlieha po stránke veliteľskej MNO - plk. Dúbravcovi,[840] po stránke spolupráce Augustovi.

827 Stot. pech. Viliam Vašák.
828 Ukrajinsky Berdyčiv.
829 Spojovacie miesto.
830 Pplk. pech. Jozef Hamrle.
831 Por. pech. Július Vanko.
832 Por. zbroj. Jozef Lacko.
833 Stot. pech. Štefan Žiška.
834 Stot. pech. František Čomor.
835 Por. pech. Reinhold Šturm.
836 Por. spoj. Ondrej Urbanec.
837 Styčný dôstojník.
838 Mjr. spoj. Július Jurák.
839 Miestne veliteľstvo.
840 plk. aut. Benedikt Dúbravec.

Všetci vymenovaní ostávajú v početnom stave ZD, po stránke hospodárskej pričleňujem ich k RD /jednotky RD v Dnepropetrovsku/, nakoľko ich činnosť smeruje hlavne v prospech RD.

7. Odchod: Pplk. Hammerle odcestuje na svoje stanovište so svojim podriadeným personálom dňa 9. t. m. vlakom. Bližšie informácie ohľadom vlakového spojenia mu podá stot. pech. Vašák.

Dňa 5. t. m. vyšle pplk. Hammerle do Dnepropetrovska ako ubytovateľov stot. Žišku a spoj. dôstojníka por. Urbanca a vyrozumie súčasne o príchodu slov. posádku v Dnepropetrovsku.

8. Zvláštne ustanovenie: Okrem stanovenej činnosti pplk. Hammerleho poverujem menovaného veliteľským dozorom nad jednotkami od RD ubytovanými v Dnepropetrovsku.

Týmto rozkazom sa súčasne ruší článok 2 a 3 dôv. dom. rozk. č. 14.

Dostane: August a Viktor l. odd., veliteľ štáb. roty August a Viktor, mjr. spoj. Jurák, stot. pech. Kolpák /k vyrozumeniu tiež jedálni/ VPO, pplk. Hammerle - na prevedenie, MNO, VS, VPV, VDV, RD, p. pl. 101, 102, JPO, del. pl. 31, DZP, autodiel., ZZP[841], mun. park, IP, PP, PJ, PS, PN, spoj. park, pol. súd, PV Žitomír a Lwow[842], DPLP 14, DZR, oblast. vel. Prešov a Trenčín[843], preds. mun. sklad Lukáč, zál. aut. mat. Vinica[844], ústr. pol. pôšt Žilina , stot. Lorenzmayer pre DHM, mjr. v. Stieglitz pre Befehlshaber Ukraine.[845]

Za správnosť:
Náčelník štábu
pplk. gšt. František Urban
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. pech Pavol Kuna, v. r.

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 10, inv. č. 42

841 Neidentifikované, pravdepodobne zbrojný park.

842 Ukrajinsky Ľviv.

843 Myslia sa Vel. 1. a 2. divízie.

844 Ukrajinsky Vinnycia.

845 Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine.

DOKUMENT 77

1941, december 5. Bratislava.

Úradný záznam náčelníka štábu ministra pplk. gšt. Štefana Tatarku o postojoch prezidenta republiky Jozefa Tisa k jeho referátu o situácii v armáde.

Dôverné!

Ú r a d n é z á z n a m y.

O b s a h : 1/ O referáte u p. prezidenta 5. 12. 1941
2/ O návšteve maď. voj. atašé dňa 1. a 6. 12. 1941.

(nečitateľný podpis)

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany, Oddel. voj. atašé o evidovaní spisu dňa 23.IX. 1942, č. 270.990/2]
(nečitateľný podpis)

Ú r a d n ý z á z n a m.

O referáte u p. prezidenta dňa 5. decembra 1941.
[...]

2/ O situácii jednotiek slov. armády v Rusku zaujíma sa p. prezident veľmi živo a nariadil mi, aby som mu denne podával opisy hlásenia najmä o situácii RD.

3/ Pri referáte o návrhu nem. misie na slúčenie RD a ZD zdôraznil p. prezident, aby sme trvali na tom, aby všetky jednotky slov. armády ba do konca i teraz /od 25. 11. 1941/ pripravené pion. jednotky, aby boly slúčené v jednom priestore.[846] Ako dôvod uvádza p. prezident, že pri rozptýlení jednotiek slov. armády po veľkom priestore má potom Slovensko veľké zásobovacie, prísunové a odsunové ťažkosti, nakoľko jednotky neležia na jednom smere a stáva sa ako teraz, že RD jedine z toho dôvodu do dnes neobdržala zimnú výstroj.
[...]

V Bratislave, 5. decembra 1941.

[v.r. pplk. Tatarko]

VHA Bratislava, f. 53, č.j. 53/42 – 88/1/17

846 Pozri dok. 74.

DOKUMENT 78

1941, december 6. Žytomyr.

Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o výsluchu a zastrelení dvoch sovietskych partizánov.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 6. december 1941.
Čís. 2516/dôv.2.oddel. 1941.
Vec: Zastrelení partizáni –
predloha výsluchových protokolov.
Prílohy: 2.[847]

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie

Bratislava.

Priložene predostieram pre informáciu výsluchové protokoly, spísané s chytenými partizánmi[848] a to: Rohozenkom Petrom Nikolajevičom, nar. r. 1895 v Medvednoje[849] a Ušakovom Petrom Michajlovičom, nar. 1919 v Nikolajewke,[850] oblasť Saratov.[851]

Rohozenko Peter bol veliteľom partizánskeho odrjadu /skupiny/ u Medvednoje. Na svedomí má niekoľko vrážd a iných sabotážnych činov. Vo Walawskej Rudni[852] dal odstreliť Prokopenku-tamojšieho učiteľa, ktorý sa záporne postavil k výročiu októbrovej revolúcie t. r., v Glaskách[853] záp. Skorodnoje[854] nechal svolať pod rúškom na nemecký rozkaz shromaždenie tamojšieho ľudu a zvolil starostu, pomocníka a pisára. Keď vyvolení s tým súhlasili a funkcie prevzali, na druhý deň ich vlastnoručne za pomoci iných partizánov všetkých troch popichal bodákom. V Skorodnoje nechal zabiť tamojšieho obyvateľa Losa, v Zabolotie[855] nechal zabiť zákerným spôsobom nami vyvoleného starostu. Okrem toho má na svedomí ešte iné delikty, ku ktorým sa pri výsluchu dobrovoľne nepriznal a výsluchom ostatných partizánov doposiaľ sa to nepodarilo zistiť.

Dňa 22. XI. 1941 bol našimi jednotkami chytený u Medvednoje so zbraňou v ruke.

Ušakov Peter, býv. vojak sov. armády bol účastníkom partizánskej skupiny Rohozenka a bol prítomný pri vraždení a sám sa aktívne tohoto pri už menovaných osobách zúčastnil.

847 Prílohy nepublikujeme.
848 Výsluchové protokoly nepublikujeme.
849 Bielorusky Mjadzvjednaje.
850 Rusky Nikolajevka.
851 Myslí sa Saratovská oblasť v juhovýchodnej časti európskej časti Ruska.
852 Bielorusky Valaŭskaja Rudňa.
853 Neidentifikované.
854 Bielorusky Skarodnaje.
855 Neidentifikované.

Zadržaný bol dňa 28. XI. 1941 v Skorodnoje našimi jednotkami tiež so zbraňou v ruke a pri prenasledovaní našimi jednotkami vystrelil dve rany z pištole.

Obidvaja ako nebezpeční partizáni zajatí so zbraňou v ruke boli po výsluchu zprav. dôstojníkom v Skorodnoje k odstrašujúcemu príkladu dňa 1. XII. 1941 v 12. 30 hod. odstrelení.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. Kuna Pavel.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 17. dec. 1941 pod č. 145 878]

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

DOKUMENT 79

1941, december 13. Žytomyr.

Situačné spravodajské hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre MNO o činnosti partizánov v oblasti pôsobenia vlastných jednotiek.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV dňa 13. december 1941.
Čís. 2543/dôv.2.oddel. 1941.
Vec: Situačné zprav. hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany
obranné oddelenie.
Bratislava.

Predkladám situačné zprav. hlásenie:

1./ Nálada mužstva, fyzický a zdravotný stav:

Dobrý.

2./ Tresty:

Muničný park v Kazatyne[856] hlásil potrestanie 1 strel. pre krádež mydla, 1 väzenie po službe pre výstrel z pušky na izbe mužstva, odňatie hodnosti 2 poddôstojníkom pre úplatkárstvo v strážnej službe.

3./ Partizáni:

V poslednej dobe nebola zistená žiadna činnosť partizánov v oblasti ZD. Väčšie skupiny partizánov boly svojho času rozprášené, malé zbytky z týchto skupín snažia sa dostať cez rieku Pripjeť[857] ďalej na východ, alebo do svojich domovov.

Peší pluk 102 hlásil, že podľa nepreverenej zprávy má sa nachádzať väčšia skupina partizánov, asi 200 mužov v okolí Komarina[858] (vých. Jelska[859]), druhá skupina sz Ozaryk[860] (sev. Mosyr[861]) v sile asi 1000 mužov. Dvaja vodcovia tejto skupiny boli údajne vyznamenaní Stalinom. – V Rečici[862] (záp. Gomel[863]) nachádzajúca sa nemecká čata urobila v týchto dňoch akciu proti partizánom na sz od Rečice, pri ktorej mala stratu 1 dôstojníka a 5 mužov. (Preverená zpráva).

Uvedené počty partizánov, hlásené p. pl. 102 treba brať s veľkou rezervou – pochádzajú väčšinou od civ. obyvateľstva.

Dňa 10. 12. 1941 bolo eskortovaných 20 zajatých partizánov z Ovruča k vel. ZD. – Odovzdaní boli do zajateckého táboru v Žitomíre.[864]

856 Ukrajinsky Koziatyn.
857 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.
858 Bielorusky Komaryn.
859 Bielorusky Jeľsk.
860 Bielorusky Azaryčy.
861 Bielorusky Mazyr.
862 Bielorusky Rečyca.
863 Bielorusky Homeľ.
864 Ukrajinsky Žytomyr.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. Kuna Pavel.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany pod č. 145 979]

o evidovaní spisu dňa 24. dec. 1941

VHA Bratislava, f. 55, šk. 32, sign. 305-32-5

DOKUMENT 80

1941, december 15. Žytomyr.

Slovenský preklad nemeckých smerníc pre boj s partizánmi distribuovaných podriadeným útvarom a jednotkám z úrovne Veliteľstva Zaisťovacej divízie.

Veliteľstvo zaisť.divízie. S. V. , dňa 15. decembra 1941.
Č. : 5525/Taj.3.oddel.1941. TAJNÉ!
Vec: Smernice pre boj s partizánmi – vydanie.

Podľa rozdeľovníka.

V prílohe vydávam „Smernice pre boj s partizánmi".

Velitelia všetkých stupňov postarajú sa o to, aby tieto smernice si osvojil každý muž a boly využité pri boji s partizánmi.

Dostane: P. pl. 101 16 x, p. pl. 102 16 x, del. pluk 31 12 x, JPO 3 x, komb. tel. rota 3, pion. rota 3, žel. stav. rota, zákop. rota/101, DPLP 14, štábna rota ZD, IP, PP, PJ, PN 1, DZR, DZP, des, kolona, ŠAK, autokol. ZD, autokol. ZD 2, vet. ambul., poľ. pošta, PV Lwow[865] a Žitomír[866] a oddelenia štábu po jednom kuse.

Z rozkazu:
Náčelník štábu:
pplk. Frant.[867] Urban

Smernice pre boj s partizánmi.

A.

Ruskí partizáni podnikajú útoky proti menším formáciam a spojeniam bojujúcich jednotiek, proti zásobovacím jednotkám, zariadeniam a spojeniam v zadných oblastiach. Úloha zistiť a zničiť takýchto partizánov môže sa preto vyskytnúť všetkým formáciám a vojenským zariadeniam vo východných priestoroch.

Preto je potrebné mať stálu pohotovosť /bdelosť/, konať plánovitý prieskum a energický postup proti partizánom aj v časoch, v ktorých boje na fronte umlknú a všetko núti ku kľudu, nepozornosti, dôležitým príkazom bude práve opak toho: stála pohotovosť a ostražitosť.

Oproti pohotovej jednotke, ktorá energicky postupuje proti partizánom nemôžu partizánske skupiny napriek ich záludnosti a nástrahám nič podniknúť. Boj proti partizánom

865 Ukrajinsky Ľviv.
866 Ukrajinsky Žytomyr.
867 František.

sa podstatne uľahčí, keď sa podarí jednotkám získať dôveru civilného obyvateľstva múdrym a spravodlivým zachádzaním, istým energickým vystupovaním a o bezpodmienečnej bezpečnosti pod ochranou armády. Len slabosti a chyby nášho zaistenia umožnia partizánom úspechy.

B. Organizácia a používanie partizánov.

1./ Všeobecne.

Boj proti armáde, ktorá vpochodovala do Ruska, poťažne, jej oslabovanie partizánmi bol vo všetkých dejinami známych prípadoch účinným prostriedkom ruského vojenského vedenia. Tento spôsob bol s úspechom použitý proti Hunom, Tatarom, Švédom, oproti Napoleonovi a proti nemeckej armáde vo svetovej vojne.

Aj v tejto vojne používa ruské vedenie tieto bojové prostriedky. Stalin sám zdôraznil, že cieľom partizánskych bojov v týle nepriateľskej armády a nepriateľskou armádou obsadených územiach [je] vyvolať neudržateľný stav. Údaje o predošlých partizánskych bojoch viď v prílohe a/[868]

2./ Organizácia.

Organizácia partizánov sa vykoná čiastočne pred obsadením krajiny od nepriateľa, čiastočne sa majú partizáni tvoriť spontánne sami okolo na ten cieľ skôr určeného vodcu z radov civilného obyvateľstva. Ich trvalé zosilňovanie parašutistami je predvídané.

Sila a zloženie partizánskych skupín je podľa úlohy, terénu, možnosti a stavu nepriateľov rozličná. Menšie skupiny majú prednosť vo väčšej pohiblivosti a sú preto pravidlom.

Partizáni sú shrnutí:

a/ v bojové oddiele po 75-100 mužoch, rozdelené na 2-3 roty, po 2-3 čatách.

b/ v družstvá v sile 3-10 mužoch. Sdruženie viacerých družstiev v oddiely slúži organizačným cieľom. Vodca oddielu rozdeľuje bojové úlohy družstvám.

3./ Ozbrojenie a výstroj.

a/ pušky, podľa možnosti automatické, ľahké guľomety, ľahké granátomety, pištole, automatické pištole, ručné granáty, trhaviny a zápalné látky. Bojové oddiely majú k dispozícii tiež TG, ťažké granátomety a delá. Mimo toho pištole zadýmovacie, zápalnú muníciu a partizánske pištole.

b/ Osvetľovacie a rádionástroje, osvetľovacie pištole. Kone a dopravné prostriedky sú pripojené. Ošatenie podľa možnosti obvyklé v tom okolí, tiež uniforma nepriateľa.

Preukázky falšované, podľa možnosti preukazy nepriateľa.

4./ Zaopatrenie.

a/ Zaopatrovanie /stravovanie/ zásadne z miestnych zdrojov. Zbrane a munícia sa doplňujú z koristi, alebo dodávaním od parašutistov.

b/ Sklady so stravou sa včas zaistia a doplňujú. Veliteľom čiat a družstiev sú presne známe. Sklady nie sú zakreslené v mapách.

868 Príloha sa nepublikuje.

5./ Bojové úlohy a spôsob boja.

Hlavné velenie dáva úlohy len vo všeobecnej forme, vykonanie sa ponecháva na iniciatívu nižšieho predstaveného.

Úlohy sú:

a/ Prepadávať jednotlivých jazdcov, zásobovacie kolóny, odpočinkové miesta, štáby, letiská, železničné transporty, muničné a prov. sklady.

b/ Zničiť železničné trate, telelefónne vedenia, umelé stavby.

c/ Ukoristiť spisy a opatriť zprávy o položení nepriateľa.

d/ Morálne ovlivňovať obyvateľstvo.

Spôsob boja.

Je prepadávanie. Boj sa vedie v zalesnených a pokrytých priestoroch. Dobré pozorovanie a informovanie, rýchle rozhodovanie, znalosť zvykov nepriateľa a pohyblivosť sú prednosťami tohto boja.

6./ Použitie /zasadenie/.

a/ Nijaký boj nekonajú bez predchádzajúcej informácie. Používajú sa k tomu starci, ženy a deti. Ako zemedelskí robotníci získavajú zprávy. Použijú sa dôverníci, v prípade potreby aj terorom. Títo nesmú nikdy vedieť kde sa jednotka zdržuje a aký je jej počet.

b/ pochody len za noci. Cez deň sa ukrývajú v lesoch alebo pokrytých oblastiach, alebo v neobývaných budovách. Svoje bydlisko neustále menia.

c/ prepadávanie v neschodnom teréne, cestných záhyboch, rokliach, za nočnej tmy a ranného svitania. Pri prepadávaní autokolón zničenie prvého a posledného auta. Zriadenie uzáverov, aby bol priaznivý úspech.

d/ ničenie železničných transportov uvoľnením koľajníc, podľa možnosti na miestach, kde sa dá strieľať, nakladanie náloží. Z vlakov vystupujúci vojaci sú postrielaní.

e/ nikdy neprepadávajú na tom istom mieste! Krátke prestrelky ! Ústupové cesty a shromaždištia sú predtým obsadené. O ich polohe sa nepriateľ klame. Útokom zničiť spojovacie prostriedky nepriateľa.

f/ pri útokoch na skladištia sú strážny a patroly bezhlučne odstraňovaní. Predbežná starostlivá informácia. Mužstvo, ktoré sa objaví na uhasenie požiaru sa zničí.

g/ telefonné vedenia sa prestryhujú, telefonné kábely odrežú. Sviazanie všetkých drótov tenkým drótom.

h/ odobrané spisy nikdy nepália, ale odovzdávajú vyššiemu veleniu.

i/ morálne ovlivňovanie obyvateľstva robí sa opätovným zjavovaním, aby sa otriasla viera v moc nepriateľa. Falošné zprávy, v daných prípadoch aj teror. V uniforme nepriateľa prehovárajú aj príslušníkov nepr.[869] jednotiek, aby znížili ich bojovú náladu.

Príloha b/ obsahuje zprávu o výsluchu partizánskeho vodcu a poskytuje predstavu jeho použitia a ich príprav na zimu.

869 Nepriateľských.

C. Poučenia pre boj s partizánmi.

1./ Úvodné slová.

Partizánske hnutie nezastavuje sa ani pred životom a majetkom nezúčastnených, vlastných ľudí. Ruský ľud, najmä sedliak, odmieta z teroru prameniaci spôsob boja. Dnešný partizánsky boj, je boj za boľševizmus nie je národným hnutím.

Spôsob partizánskeho boja je úkladný a falošný. Je veľmi rozličný. Poznanie spôsobu boja a bojových metód partizánov je podmienka pre jeho potieranie. Často je vojak odkázaný sám na seba.

Zdolávanie partizánov nesmie sa konať v zaistených obciach. Aj v boji proti partizánom sa musí nepriateľovi vziať jeho vlastná iniciatíva z rúk. Preto musí tomuto boju predchádzať veľmi dôkladný a plánovitý prieskum, aby sa zistilo rozdelenie partizánov, sila a ich úmysel a aby takto bol položený základ pre vlastný bojový plán a najlepšie využitie síl, ktoré sú k dispozícii. Rýchle prenášanie zpráv, dobrá spolupráca so susedmi sú v tomto boji, ktorý sa vedie vo veľkom priestore a v neprehľadnom teréne sú nutné a majú veľkú dôležitosť.

Nepriateľ musí byť úplne zničený. Rýchle rozhodnutie o smrti, alebo živote chytených partizánov je aj pre najtvrdšieho vojaka ťažké. Preto sa musí konať. Správne jedná ten, kto všetky prípadné osobné city bezohľadne a srdnate potlačí.

Cieľom útoky je úplné zaistenie a zničenie nepriateľa. Zriedka kedy bude mať výsledok frontálny útok.

Musí sa konať po uvážení s rozvahou, ale rýchle, pohyblive a s prekvapením. Väčšia sila obyčajne nerozhoduje. V prvom rade vedie k úspechu prekvapenie.

Prenásledovanie nepriateľa, ktorý často bez zbraní a vecí uteká do jemu známeho terénu, vyžaduje zasadenie nepoužitých jednotiek. Nový prieskum a nové zasadenie povedie lepšie k výsledku, lebo partizán je tiež viazaný na svoj priestor a svoje oporné body.

Obrana sa koná väčšinou z prepadení a prekvapení. Odohráva sa teda skoro vždy pre nášho vojaka v neznámom teréne. Preto musí prejsť okamžite do útoku. Keď toto nie je možné, na príklad pre úplnú pokrytosť terénu, môže sa boj prerušiť.

Vedomosti o postavení susedných jednotiek, najmä na hraniciach priestoru je dôležité. Často sú boje vedené na hraniciach priestorov a partizáni prekročia do priestoru súseda. Styk z predu do zadu musí potom zaistiť rýchle spolupôsobenie súseda.

Spolupráca s obyvateľstvom, ktoré chce pomáhať pri chytení partizánov je vedúca myšlienka. Veliteľ jednotky musí vedieť obyvateľstvo správne viesť prostredníctvom starostu a získať jeho dôveru.

Dobré znalosti o teréne majú osobitnú prednosť. Partizáni žijú temer vždy len v hustých lesoch a na ostrovkoch v bažinách. Terén je teda ťažký a neprehľadný a vyžaduje veľké požiadavky.

Štúdium mapy je dôležité. Často sa dajú podľa mapy určiť miesta, kde sídlia partizáni a síce kombinovaním priestorov zalesnených a močaristých.

V zime má boj proti partizánom najlepšie výsledky pri zasadení prieskumných oddielov, prenásledovacích jednotiek na lyžiach a saniach. Lyžiari získajú na rýchlosti a priestore, keď ich ťahajú kone alebo autá.

Zistenie a vyhodnotenie lyžiarskych a iných stôp partizánskych môže podať dôležitý obraz o ich skrýšach. Partizáni musia byť z ich na zimu pripravených skrýší vyhnaní. Zásobovacie ťažkosti a mráz potom uľahčia zničenie partizánov, ktorí sú odrezaní od svojich oporných bodov.

2./ Zpravodajská služba a prieskum.

a/ Obrana proti nepriateľskej zpravdajskej službe vyžaduje v prvom rade obmedzenie civilnej dopravy na cestách.

Napriek všetkým rozkazom vydávajú preukazy nepovolené osoby veľmi ľahkovážne. Po vybavení obyvateľstva riadnými preukazmi, bude často ľahko možné, aby si ich partizáni opatrili pre seba. Preto sa na preukazy nesmie spoliehať.

Jednotky musia sa teda starať o to, aby nedovolená doprava po cestách bola znemožnená /tiež ženy, dievčatá a deti/, ale nezakazovať najdôležitejšiu premávku obyvateľstva cieľom hospodárskym. To to bude môsť jednotlivý veliteľ roty vo svojom úseku niekedy ťažko vykonať. Divízia, pluky, policajné prápory, poľní žandári musia očistiť cesty od potulujúceho elementu. Treba zasadiť trvalé hliadky a hliadky ktoré trvalo menia svoje pôsobisko. Hliadky sú na autách. Tulákov treba odovzdať SD, alebo GFP alebo zajateckému táboru, pokiaľ nie sú civilné pracovné tábory sriadené. „Cesta nech je voľná od všetkých Rusov“ musí byť našim heslom.

Vylúčenie cudzincov z obcí je dôležitá úloha veliteľov až po veliteľov rôt. Za toto treba vziať na zodpovednosť predstavených obcí.

Nepriateľská zpravodajská služby vedome zveličuje silu nepriateľských bánd, až 10 násobne. Koná veľmi rozsiahlu šepkanú propagandu.

b/ Vlastný prieskum nech koná stále každý veliteľ. Poslúži tým vlastnej hliadkovacej službe a obyvateľstvu.

Vlastná hliadkovacia služba nech je stále udržovaná malými, podľa možnosti jazdeckými prieskumnými hliadkami. Často je cieľuprimerané použiť vojakov oblečených do civilných šiat, či už peších, jazdných alebo na koňských poťahoch. K tomu sú nútne riadne prípravy. Treba sa náležite dohodnúť, lebo ináč je možné vzájomné strielanie. Najskôr zjaviť sa v obci v uniforme, dohodnúť sa so starostom, opustiť obec v opačnom smere a opätovné objavenie sa v noci za prestrojenia.

Nočné bezhlučné obkolesenie dedín môže mať veľmi dobrý výsledok. Vlastná zpravodajská služba nech je podporovaná zasadením lietadiel, ktoré budú pátrať po odpočinkových miestach , skovaných stádach a k preskúmaniu neprístupných terénov.

Prieskum prevádzaný zvláštnymi „Horch“[870] lietadlami slúži k zisteniu nepriateľských rádiostaníc.

870 Myslí sa nemecké ľahké prieskumné a spojovacie lietadlo Fieseler Fi 156 Storch (bocian).

Pri získavaní zpráv musia spoluúčinkovať mimo veliteľských úradov a štábov tiež organizácie obrannej služby. Obranné organizácie musia sa upovedomiť o plánovaných organizáciách proti partizánom, taktiež tajná poľná polícia, keď je možné zúčastnená. Využitie poznatkov a znalostí obrannej služby a GFP usporia jednotke straty a činia jej boj účinnejším. Toto spojenie je výhodné tiež pre využitie obyvateľstva.

Obyvateľstvo sa zúčastní bojov vybraním zvedov. Títo podliehajú veliteľom jednotiek. Pokiaľ možno treba aj zvedov preskúšať od GFP /tajná poľná polícia/.

Veliteľ /divízia, jednotky SD, čaty tajnej poľnej polície/ používajú zvedov, ktorých si sami našli, a spravujú ich používanie. Jednotka im musí na ich žiadosť poskytnúť ochranu a priviesť ich na divíziu.

Význam taktického a bojového prieskumu pri pochodoch a podnikoch proti partizánom má menší význam, lebo tento obyčajne upozorní partizánov a zmenšuje teda požadované prekvapenie. Vyslanie prieskumných hliadok na blízke zaistenie pri pochodoch je potrebné.

3./ Očistenie /oslobodenie/ priestoru obsadením.

Očistenie priestoru, ktorý je takisto od partizánov obsadený je najúčinnejšie rýchlym vpochodovaním na širokej fronte a podľa možnosti pravidelným obsadením priestoru tak, aby jednotka bola čo možno rozložená na veľkej ploche. Čím na väčšej ploche je jednotka rozložená, tým skorej má možnosť byť v jej priestore utajená, získať dôveru obyvateľstva a chrániť ho, spoznať predstavených /starostov/ obcí, dôverníkov a podmienky a terén.

Pravidlom bude rozloženie jednotiek až na silu zosilnených rôt. Niekedy bude nútne rozdeliť až na čaty.

Najlepšie je, keď jednotka pri vpochodovaní shromaždí obyvateľstvo a určí pokiaľ sa tak ešte nestalo predbežného starostu až do konečného platného usporiadania.

Starostu a obyvateľstvo treba zodpovedným za pokoj a poriadok a bezpečnosť ciest, zásob, a budov až do polovice priestoru susednej obce. Treba zasadiť poriadkovú políciu a túto zodpovedajúcim spôsobom ozbrojiť. Vyzbrojiť ich strelnou zbraňou sa smie až po preskúmaní od SD alebo GFP.

Obyvateľstvo treba poučiť o položení a výsledkoch našich jednotiek. Rozdávať propagačné prostriedky. Pohroziť hromadnými opatreniami.

Veliteľ jednotky ukončí svoj apel na obyvateľov dediny požiavavkom, aby sa venovali tvorivej pokojnej práci a úprave svojich polí. Tento prejav musí sa predniesť v rozhodnej forme, aby poukazoval na rešpekt, ale aj na blahosklonnosť a aby vzbudil dôveru obyvateľstva.

Cudzincov treba zistiť a tých, za ktorých nechce starosta obce prevziať plnú zodpovednosť odovzdať SD, tajnej polícii alebo najbližšiemu zajateckému táboru.

Jednotku ubytujte v uzavretých prístreškoch, školách, alebo šopách a umiestnite tak, aby bola ihneď obrany schopná. Jednotka dôkladne prezrie /preskúma/ všetky obce, dvory a terén v jej priestore a všade sa pýta obyvateľstva po cudzincoch, alebo osobách,

ktoré podporujú partizánov. Prieskumy treba konať vždy v inej forme, v rozličnom dennom čase a najmä opakovať ich večer, alebo skoro ráno.

Začne sa hliadkovacia služba menších prieskumných hliadok /často bude najlepšie jazdeckých/, ktorá smeruje k prieskumu celého priestoru, k vniknutiu do odľahlých častí a do porastlého terénu, ako má za úlohu i spojenie a výmenu zpráv so susednými jednotkami.

Zvedov rekrutovať aj z radov žien a detí.

4./ Väčšie podniky.

Väčšie podniky – použitie viacerých práporov s pridelenými jednotkami vo forme obkľúčenia /kotla/ - slúži k zničeniu nepriateľských band silnejších. Ich výsledok je často menší ako sa očakáva.

Podľa druhu napredovania bude rozličná aj prednosť pri týchto podnikoch. Zriadenie otvoreného, tichého východiska – zavedenie postupujúcich jednotiek do východiska v noci – nekonať prieskum – napredovanie v menších denných pochodoch a pritom preskúmavanie dedín a dvorov a zachádzanie s obyvateľstvom ako v článku 3.

Takéto podniky väčšieho rázu vedú k roztrhaniu väčších band partizánskych a k ich rozdeleniu na menšie časti, z ktorých sa môžu mnohé vo veľkých priestoroch a hustých lesoch dostať za napredujúce jednotky, bez toho, že by to tieto spozorovaly.

5./ Menšie podniky.

Menšie podniky slúžia

a, k prepadávaniu na ohlásené odpočinkové miesta a menšie tábory vo vnútri zaisťovaného priestoru,

b, k preskúšaniu podozrivých obcí.

Konajú sa alebo rotou, alebo čatou.

Starostlivá príprava – vhodné informovanie – odpočinuté mužstvo – dohovorené svetelné znamenia – bezhlučný odchod/psov v dedine treba dať zavreť/.

A a./Obklúčenie objektu v posledných nočných hodinách pred svitaním - započanie paľby s prekvapením/použiť tiež zápalnú muníciu a osvetlovacie náboje streľbou do slamenej strechy/ - zasadiť granátomety.

K b./Obklúčenie v noci - zálohy nechať vzadu – zanechať a oddeliť stráž k privezeným vozidlám. Vniknutie úderných jednotiek za ranného svitania zo všetkých smerov – nechať zaistenie z vonku – postaviť telefónne spojenie od zálohy do dediny pri napredovaní – mimo toho dohodnúť sa o svetelných signáloch.

Skúšanie a zachádzanie s obyvateľstvom ako v článku 3. Keď sa treba ponáhľať a obkľúčenie nie je možné, môže zaútočiť s prekvapením bez zaistenia, s veľkou rýchlosťou, tiež jazdecký alebo mot. oddiel. Tento musí preraziť až na druhý koniec dediny. Posádka mot. vozidiel, alebo jazdci potom obklúčia dedinu spolu s jednotkami, ktoré boly už skorej oddelené a až potom sa začne so zhromažďovaním obyvateľstva

6./ Pochody cieľom očistenia určitého priestoru.

Pochody na očistenie určitého priestoru, na pr. pásma terénu na oboch stranách cesty robia sa príležitostne, alebo sú nútne, keď na obsadenie takého pásma ako je

v článku 3 chýba čas a jednotky. Oproti obsadeniu sú však len núdzovým prostriedkom. Aj pri týchto je výsledok omnoho menší ako sa očakáva.

Musí to robiť aspoň jeden prápor. Tomu môže byť pridelený priestor asi 10 km na obidvoch stranách cesty, teda asi 20 km pruh a denný výkon je asi 15 km.

Činnosť sa obmedzuje na prepátranie a skúšanie dedín a jednotlivých dvorov. O „prečesaní lesov" sú obyčajne falošné predstavy. Toto je možné len v najmenších priestoroch, v malých jednotlivých častiach lesov. Na takéto „prečesanie" veľkého lesa nieto niekedy po ruke dostatok jednotiek.

Spravovaniu v obciach odpovedá článok 3.

Prápor pochoduje, rozdelený až na čaty na rozličných cestách aj dva dni a tretí celý odpočíva, zatiaľ čo pohyblivé jednotky sa vrátia nazad do prešlých obcí, aby preskúšaly zanechané nariadenia a tiež zistili posobnosť partizánov.

Keď je dostatok času, má odpočinok pred každou väčšou dedinou v trvaní 2-3 dni veľký význam.

Na prieskume, nie však na pochodovom zaistení, sa nesmie trvať, lebo partizán by boli včas upozornení.

Transport zajatcov treba všelijakými opatreniami zaistiť.

7./ Zaistenie železničných tratí a ciest.

Zaistenie strážami na mieste na dlhých líniách, ako sú železnice a cesty, má za následok slabú obrannú schopnosť. Keď sa vedenie musí z nedostatku síl často obmedziť na zaistenie len na mieste a tak potom silné partizánske bandy narazia na slabé stráženie a môžu byť strážam ako aj chránenému objektu ľahko nebezpečné.

a/ Železnice.

Počet a sila stráží záleží na počte stavieb a na teréne. Ako smernicu pre všeobecnú potrebu udávame, že asi na 100 km železničnej trati treba jeden prápor, z ktorého vždy dvaja muži sú strážny na mieste a zbytok hliadkuje a tvorí zálohu.

Železničnú trať treba rozdeliť na úseky rôt, kde prevezmú zaistenie jednotlivých objektov poľné stráže v sile 2/10 /2. poddôst., na vzájomnú výmenu 9 mužov na stráženie a výmenu, jeden muž ako záloha na osobitné služby atď./ Odpočívajúci strážny musia spať, aby boli stále čerství.

Ťažké zbrane treba rozdeliť.

Velitelia práporov a rôt sa umiestnia v prostriedku svojich úsekov. Poľné stráže a zálohy treba zriadiť na pevných, odrótených oporných bodoch, opatrených dobrým výstrelom. Pre zálohy treba mať pripravené vozidlá ničím nenaložené. Lokomotíva s vagónom pre mužstvo zariadená na obranu, vykoná dobré služby.

Objekty treba zaistiť cez deň jedným, cez noc dvojicou strážnych. Väčšie objekty vyžadujú strážnych, poťažne dvojicu strážnych na každom konci a pri neprehľadnom teréne, na pr. v noci tiež stráže pod mostom u pilierov.

Keď je máo síl, treba použiť striedavé stráženie menej dôležitých objektov. Cez deň treba udržovať živú hliadkovaciu službu na oboch stranách trati, vo vzdialenosti niekoľ-

kých kilometrov. Službu udržujte podľa možnosti na bycikloch. V noci sa hliadky stretnú na trati hore /ma kolajach/.

Treba preskúšať spojenie kolajníc, upevnenie podložiek a tyrefondov /matky, ktorými sú podložky prišróbované k pražcom./ Treba dávať pozor na nálože dávané z vnútornej strany kolajníc a taktiež na podkopy z vonkajšej strany kolajníc. /Kladenie mín./

Použitie dreziny na zásobovanie a kontrólnu službu je potrebné.

Keď stačia sily posielajte väčšie hliadky do vzdialenejšieho terénu po obidvoch stranách trate. Obce preskúmajte a obyvateľov preskúšajte, tak, ako sa to spomína v článku 3. Pri tomto je dôležité upozornenie dané partizánom, podľa ktorého sa títo nemajú vzdialenosť viac, ako 20 km od komunikácií.

Ochrana trati sa môže podstatne zlepšiť, keď sa za pomoci obyvateľstva spáli, alebo odstráni všetko to, čo pokrýva terén. Odstránenie, alebo spálenie dvorov, ktoré ležia tesne pri trati sa nesmie prevádzať.

Zpravodajskú službu treba zaistiť postavením telefonného, alebo rádiospojenia.

b/ Cesty.

Platia tie isté zásady.

Je najmä dôležité, aby boly stále pripravené autá na presunovanie záloh.

8./ Jednotka a ozbrojenie.

Najčastejšie budú použité ŤG[871] a granátometmi zosilnené roty a čaty. Výber, či motorizované, či pešie, alebo na bycikloch rozhoduje terén, pokiaľ ovšem je možnosť výberu.

Vybavenie ľahkými a ťažkými granátometmi je dôležité. Partizáni majú často takéto zbrane so sebou, pretože sa dajú ľahko nosiť.

Keď sú partizáni na blízkych ostrovoch v bahniskách, ktorých prístupy nie sú známe, je granátomet jediná zbraň, ktorá sa môže účinne použiť.

Pri ťažkých terénnych podmienkach napreduje dostatočne rýchlo iba jazdec, takýto ťažký terén sa môže objaviť nepredvídane. Pridelenia jazdeckých družstiev, či už od delostrelcov, alebo od iných zdrojov je bezpodmienečne potrebné pokiaľ jazdecké čaty nepostačujú.

Treba počítať tiež na výstroj každej skupiny spojovacím náčiním a osvetľovacími pištolami.

Pridelenie úradníkov SD a GFP /tajná poľná polícia/ a tlmočníkov umožňuje jednotke správnym spôsobom zaistiť spoluprácu obyvateľstva a výsluchom zistené veci chytených partizánov previesť.

Použitie psov sa odporúča len u najmenších jednotiek – slabších prieskumných oddieloch a zaisťovacích hliadkach. Poskytuje dobrú ochranu pri postupovaní v lesoch a neprehľadných terénoch proti prekvapeniu. Rozhodujúci je pri akosti psa tiež výcvik, chápanie a šikovnosť jeho veliteľa.

Pre väčšie jednotky-divízie-treba mať pripravenú na dôležitých dopravných strediskách motorizovanú jednotku aspoň v sile 2 rôt s rozličnými zbraňami.

871 Ťažké guľomety.

9./ Použitie lietadiel.

Lietadlá, ktoré pomaly letia môžu dobre strážiť terén a pozorovať pohyb, oheň v tábore, shromažďovanie a pod. Podporujú velenie aj vo vedení jednotlivých družstiev, ktoré sú zasadené v lesoch, alebo bažinatých krajoch ležiacich stranou.

Použitie bombardovacích lietadiel a lietadlových zbraní, môže byť v osamotených bažinatých ostrovoch za určitých okolností jediný prostriedok, ako zničiť partizánov.

Na odľahlé čiastky terénu sa môže shadzovať propagačný materiál letáky len lietadlami.

10./ Propaganda.

Propaganda je v boji proti partizánom veľmi dôležitý prostriedok vtedy, keď obyvateľstvo je už dlhší čas bez zpráv a nemôže nijako čeliť šepkanej propagande partizánov. Jednotka musí byť teda vždy hojne vybavená letákmi, nákresmi a brošúrkami a tieto má rozdávať. Veliteľ jednotky musí psychologický pôsobiť na obyvateľstvo. Používanie rádiotlampačov je výhodné.

Propaganda dáva zprávy o napredovaní našich jednotiek, o prepúšťaní zajatcov menejcenných národných kmeňov, otázku riešenia vlastníctva pôdy, boj proti partizánskemu smýšľaniu ako národnému hnutiu.

VHA Bratislava, f. RD, šk. 109, sign. 1 – 66

DOKUMENT 81

1942, január 2. Bratislava.

Časť hodnotiacej správy dôstojníka nemeckého Wehrmachtu mjr. von Lengerkeho o pomeroch pri slovenskej Zaisťovacej divízii.

Major von Lengerke Preßburg, den 2. 1. 1942

Notizen über Beobachtungen bei der Sicherungsdivision.

1.) Die Truppe ist in Haltung und Disziplin gut. Dies wird von allen Deutschen Wehrmachts – und Zivilbehörden bestätigt. Ein harmonisches Zusammenarbeiten aller Truppenteile mit den örtlichen deutschen Verwaltungsstellen ist zu beobachten. Gegen kleinere Übergriffe Einzelner, die bei jeder Truppe vorkommen, wird sofort von den slowakischen Vorgesetzten eingegriffen.

2.) Es wäre zu begrüßen, wenn die Kommandeure nicht zu häufig wechselten. Kaum haben sie ihre Mannschaften kennen gelernt, so werden sie durch neue Offiziere aus der Heimat ersetzt. Dies wirkt sich auch ungünstig auf den Geist der Truppe aus.

3.) Die Versorgung der Truppe ist aus dem besetzten Gebiet gesichert, nur das Fett ist z. Zt. sehr knapp. Die Ursache hierfür ist, daß die Kühe im Frühjahr kalben. Zu diesem Zeitpunkt ist mit großen Buttervorräten zu rechnen. Die Pferde erhalten täglich neben genügend Rauhfutter 4 kg Körnerfutter, und zwar 3 kg Gerste und 1 kg Hafer. Das gesamte Futter muß sehr weit hergeholt werden, so daß bei den pferdebespannten Einheiten täglich ein Drittel der Gespanne unterwegs sind. Diese Schwierigkeiten müssen in Kauf genommen werden. Hierdurch leiden naturgemäß die Fahrzeuge, die laufend repariert werden.

4.) Die Fürsorge für die Truppe ist vornehmste Pflicht des Offiziers. Dies ist noch nicht Allgemeingut des slowakischen Offizierskorps. Die Gründe hierfür sind verschiedene. Teils ist es Gleichgültigkeit und Mangel an Pflichtgefühl, teils fehlt es am selbständigen Denken. Dies letztere ist vor allem bei den Intendanzoffizieren zu beobachten. Die Truppenkommandeure müssen lernen, immer erneut in angemessener Form ihre Anforderungen rechtzeitig bei der höheren Dienstelle vorzubringen. So ist es z. B. vorgekommen, daß die Mannschaften eines Regiments bis zum 12. Dezember nur ein Hemd besaßen, obwohl die Division über genügend Bestände verfügte. Es erscheint zweckmäßig, wenn vom MNO eine entsprechende schriftliche Belehrung über diese Dinge erfolgen würde. Bei meiner Rückfahrt stellte ich fest, daß die Brückenposten an der Panzerstraße Nord bei gro ßer kälte keine warmen Stiefel anhatten. Soweit mir bekannt ist, hat das MNO die Division hiermit reichlich ausgestattet.

5.) Wachen: Es ist selbstverständlich, daß zur Sicherheit der öffentlichen Ordnung genügend Wachen vorhanden sein müssen. Doch habe ich den Eindruck, daß innerhalb der Garnisonen zuviel Posten ausgestellt sind. Es ist wohl nicht notwendig, daß vor je-

dem Haus, welches von einer Einheit belegt ist, ein Außenposten steht.

6.) Etatstärke: durch Erkrankung oder durch Kommandierungen ändern sich im Kriege die Kampfstärken naturgemäß schneller wie im Frieden. Dieses bedarf der rechtzeitigen Überwachung. Es darf nicht vorkommen, daß plötzlich bei einem Regiment 150 Mannschaften fehlen. Ich empfehle hierbei das deutsche System, bei welchem bei 10% Ausfall eine automatische Ersatzgestellung erfolgt.

7.) Kraftfahrzeuge: der Zustand der Kraftfahrzeuge ist bekannt. Bei der geringen vorhandenen Anzahl an gebrauchsfertigen Fahrzeugen darf es nicht vorkommen, daß weit fortgeschickte Fahrzeuge die Hin – oder Rückfahrt leer durchführen. Es sind immer lebensnotwendige Dinge anderer Art mitzugeben. Ich empfehle die Einrichtungvon Abmeldestellen.

8.) Schießen: ebenso wie die Artillerie müssen auch die anderen Truppenteile Zeit und Gelegenheit finden, auf behelfsmäßigen Schießständen ihre Mannschaften weiter schießtechnisch auszubilden. Besonders der Zustand der schweren Infanteriewaffen wird hierdurch fortlaufend überwacht. Die Zuteilung von entsprechender Munition stößt wohl auf keine Schwierigkeiten.

9.) Nachrichtenmittel: Die Sicherungsdivision verfügt z. Zt. nur über eine kombinierte Funk – und Fernsprechkompanie. Ob diese Kompanie bei plötzlichem Kampfeinsatz die Aufgaben einer Divisions – Nachrichten – Abteilung erfüllen kann, erscheint mir zweifelhaft. Eine Überprüfung dieser Frage halte ich für notwendig.

10.) Versorgung der Angehörigen: Nach welchen Bestimmungen die Familien der Soldaten versorgt werden, entzieht sich meiner Kenntnis. Doch habe ich mir sagen lassen, daß die Entscheidung hierüber in den Händen der Gemeindevorsteher liegt. Es erscheint mir zweckmäßig, daß das MNO sich hierüber laufend orientieren läßt, um in der Lage zu sein, gewisse Härten auszugleichen.

Gez. von Lengerke

Major von Lengerke. Bratislava, 2. 1. 1942.

Poznámky z pozorovaní zaisťovacej divízie

1.) Oddiel je, čo do chovania a disciplíny, dobrý. To potvrdzujú všetky nemecké vojenské a civilné úrady. Harmonická spolupráca s miestnymi nemeckými správnymi miestami dá sa pozorovať. Proti malým prehmatom jednotlivcov, ktoré sa vyskytnú u každého oddielu, slovenskí predstavení ihneď zakročujú.

2.) Bolo by vítané, ak by velitelia nie príliš často sa menili. Ani nepoznali mužstvo, a už sa nahradzujú novými dôstojníkmi z domova. To pôsobí neblaho na ducha oddielu.

3.) O stravovanie z obsadeného územia je postarané, len sádla je t.č. málo. Dôvod za to je ten, že kravy na jaro telia. K tomuto času možno počítať s velkýma zásobami masla. Kone do-

stanú denne okrem dostatku krmiva (Rauhfutter) 4 kg krmiva zrnkového (Körnerfutter), a síce 3 kg jačmeň a 1 kg ovos. Krmivo musí byť dovážané z ďaleka, takže u jednotiek, kde sa užívajú kone (pferdebespannte Einheiten), denne je 1/3 záprahov na ceste. S týmito ťažkostmi treba ovšem počítať. Týmto prirodzene trpia povozy, ktoré bežne musia byť opravené.

4.) Pečlivosť o jednotku je najušlachtilejšou povinnosťou dôstojníka. Toto nie je ešte úplne vlastníctvom slovenského dôstojníckeho zboru. Dôvodu pre toto sú rôzne. Čiastočne je to lahostajnosť a nedostatok povinnosti, a čiastočne chýba samostatné uvažovanie. Posledné možno badať u dôstojníkov intendancie. Velitelia jednotiek musia sa naučiť vždy znovu v primeranej forme uplatňovať u vyšších služobných miest svoje požiadavky. Tak sa na pr. stalo, že mužstvo určitého pluku malo do 12. decembra iba jednu košeľu, ačkolvek divízia disponuje s dostatkom týchto. Bolo by žiadúce, ak by MNO vydalo potrebné ponaučenie o tom. Pri svojej zpiatočnej ceste zistil som, že mostná stráž na pancierovej hradskej Sever za veľkej zime nemalo na seba tepléčižmy. Ako je mi známe, MNO vystrojilo týmito divíziu v dostatočnom množstve.

5.) Je samozrejmé, že k udržaniu verejného poriadku treba dostatok stráži. Mám však dojem, že v posádkach postavené je až priveľa strážnych. Veď neni zapotreby, aby pred každým barákom, v ktorom býva jednotka ubytovaná, bol postavený strážny.

6.) Sila jednotky (Etatstärke): Nemocami alebo komandovaním sa sila jednotky mení prirodzene rýchlejšie za vojny, ako v mieru. To vyžaduje predčasného prekontrolovania. Nesmie sa vyskytnúť, že u pluku naraz chýba 150 chlapov. Doporučujem pritom nemecký systém, pri ktorom pri 10%-nom schodku nastane automatické náhradné postavenie (Ersatzgestellung).

7.) Motorové vozidlá: Stav motorových vozidiel je známy. Pri malom počte motorových vozidiel, ktorých sa dá použiť, nesmie sa vyskytnúť, aby ďaleko odoslané vozidlá vykonali cestu tam – alebo zpäť prázdne. Vždy sa majú pridať dôležité veci. Doporučujem zriadenie Odhlasovacej stanice.

8.) Strelba: Práve tak ako delostrelectvo, i ostatné jednotky musia mať času a príležitosti, na pomôckových stavoch i naďalej ich mužstvo technicky vycvičiť. Hlavne stav ťažkých pechotných zbraní sa týmto stále kontroluje. Pridelenie potrebnej municie nenaráža asi na žiadne ťažkosti.

9.) Spojovacie prostriedky: Zaisťovacia divízia disponuje t.č. iba jednou kombinovanou rotou spojovacou – Funk – und Fernsprechkompagnie. Či môže táto rota pri rýchlom zasadení do boja plniť úkoly diviznej – spojovacej Abteilung (oddielu), zdá sa byť pochybné. Preskúšanie tejto otázky pokladám za nutné.

10.) Pečlivosť o príslušníkov: Podľa akých smerníc o rodiny vojakov je postarané, neviem. Nechal som si však povedať, že rozhodnutie o tom leží v rúk starostov obcí. Zdá sa mi potrebné, aby MNO malo sa o tom pravidelne informovať, aby bolo v stave, vyrovnať niektoré ťažkosti.

von Lengerke.

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 213, inv. č. 270

DOKUMENT 82

1942, január 8. – 12. Mazyr.

Úryvok z vojnového denníka 5. roty pešieho pluku 102, kde sa nachádza informácia o jej účasti na likvidácii Židov v bieloruskom meste Mazyr.

[...]

8. 1. 1942. Činnosť roty nezmenená. Stav nezmenený. Nálada dosť dobrá. Večer od 17 ^{00} hod. -24 ^{00} hod strielali nem. žandari s našou výpomocou Židov v Mozyre.[872] Naši mali za úkol obkolesiť Mozyr a zabrániť utek Židom z mesta.

9. 1. 1942. Rota zamestnana strážnou službou a nočnými hliadkami. Tretia hliadka bola vyslana na západ v sile 1+20., za účelom prieskumu. Nálada dosť dobrá. Stav nezmenený. Troch mužov od 6/102 sme museli poslať do nemocnice, pretože zmrznutie im počalo hnisať. 6/102 rota ešte stále sa nevrátila z akcie. Dnes sa pokračovalo v strieľaní Židov v Mozýre.

10. 1. 1942. Rota zamestnaná v strážnej službe a nočných hliadkach.

[...]

11. 1. 1942. Rota zamestnaná v strážnej službe a nočných hliadkach po uzavierajúcich strážach Mosyra

[...]

12. 1. 1942. Rota ubytovaná v Mosyre. Je zamestnaná strážnou službou a nočnými hliadkami, ktoré majú za úkol kontrolovať osoby, ktoré sa v noci potulujú po Mosyre, ako aj uzavierajúce stráže.

[...]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 87, sign. III/190

872 Bielorusky Mazyr.

DOKUMENT 83

1942, január 21. Žytomyr.

Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie na vysielanie styčných hliadok na udržanie styku s maďarskými honvédskymi pešími plukmi 41 a 49.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Č.: 82.065/Taj. 3. oddel. 1942.

S.V., dňa 21. januára 1942.

TAJNÉ!

Vec: VYSIELANIE STYČNÝCH HLIADOK –
NARIADENIE.

Podľa rozdeľovníka.

I. Cieľom udržania styku ZD s južným susedom, ktorým toho času je maďarský honvédsky p. pl. 41 a 49, nariaďujem vysielanie spojovacích hliadok na spojovacích osách: Žitomír[873] - Berdičev[874] a Zviahel[875] - Szepetowka.[876]

Maďarské kráľovské jednotky zariadia to isté.

II. Styčné miesta hliadok:

Na spoj. ose Žitomír - Berdičev stretnú sa hliadky /slovenská a maďarská/ na železničnej stanici Gorodischtsche[877] južne Žitomír na trati Žitomír - Berdičev. /ide o maď. hliadku honvéd p. pl. 41/.

Na spoj. ose Zviahel - Szepetowka, stretnú sa hliadky na železničnej stanici v dedine Orepy juhozápadne Zviahel poblíž oblastnej hranice slov. a maďarských zaisťovacích jednotiek. /ide o maď. hliadku od honvéd. p. pl. 49./

III. Čas vysielania hliadok:

Odchod hliadok z ubytovacích miest nariaďujem takto:

V januári: vždy v utorok o 0800 hod.
a v sobotu o 2000 hod.

Prvú hliadku v januári vyšlite dňa 24.I.42.

Vo februári: od 1.II – 15.II. vždy v pondelok o 0800 hod.
a v piatok o 2000 hod.
od 16.II. - 28.II. vždy vo stredu o 0800 h.
a v nedeľu o 2000 hod.

IV. Zisťovanie sa hliadok:

Pri stretnutí sa zisťuju hliadky takto: keď zvolá slovenská hliadka „Stoj !“, maďarská hliadka odpovie „Honvéd Berdičev“ /na spoj. ose Zviahel – Szepetowka „Honvéd Polonné“/.

873 Ukrajinsky Žytomyr.
874 Ukrajinsky Berdyčiv.
875 Ukrajinsky Zvjaheľ.
876 Ukrajinsky Šepetivka.
877 Ukrajinsky Horodišče.

Jestli zvolá maďarská hliadka: „Alj, ki vagy?“ /vyslov „Aj, ki vaď ?“/[878] odpovie slovenská hliadka: „Slovák Žitomír“ /Slovák Zviahel/. Dôležité je v heslách: „Slovák a „Honvéd“, čo postačí, keď sa i nevysloví: „Žitomír, Zviahel“, alebo „Berdičev, Polonné“.

V. Sila a výzbroj hliadok.

Sila hliadky: 1 plus 1 /1 poddôst. a 1 vojak/.

Výzbroj: puška, nábojníky, bodák, prilba.

Nosenie pištole na hliadku zakazujem.

VI. Výber mužstva na hliadky:

Pre hliadky vyberte mužstvo slovenskej národnosti, ktoré vie maďarský tak, aby aspoň jeden člen hliadky vedel maďarský /aspoň čiastočne/, mužstvo spoľahlivé, rozvážne a korektného vystupovania. Vysielané mužstvo poučí vždy dôstojník podľa rozkazu veliteľa p. pl. 101 a II/101 práporu, o slušnom a korektnom vystupovaní pri stretnutí sa s maď. hliadkou, aby nedošlo k nežiaducim nedorozumeniam a výstupom. Poučte taktiež vysielané mužstvo o zachovaní voj. tajomstva a voj. zrade.

Komandovanie“ mužstva maďarskej národnosti do styčných hliadok výslovne zakazujem.

O vysielaní hliadok a o získaných zprávach od hliadok pošlite hlásenie vel. ZD -3. oddel. vždy 30. a 15. v mesiaci. O prvých hliadkach t. j. 24.1.1942 už dňa 25.1.1942.

V prípade, že na styčné miesta hliadky neprídu súčasne, sú povinné na seba navzájom čakať, kým tá druhá nepríde na miesto určenia. To značí, že keď napr. príde slovenská hliadka skôr na stanicu v Orepy, čaká tam dovtedy, kým tam nepríde hliadka maďarská a naopak, maďarská hliadka bude čakať hliadku slovenskú.

Dostane: P. pl. 101, II./101 práp., MNO a oddelenia štábu obehom.

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavol Kuna

[odtlačok Veliteľstva armády o evidovaní spisu dňa 2. februára 1942 pod č. 82098, taj., 1. od.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16, inv. č. 62

878 Slovensky „Kto si?“.

DOKUMENT 84

1942, február 1. Sine loco.

Oznámenie veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina veliteľovi Zaisťovacej divízie o odvelení delostreleckého pluku 31 do dispozície Skupiny armád Juh.

Wehrmachtbefehlshaber Ukraine
Abt. Ia Nr. 724(424)742 geh.

H.Qu. den 1. 2. 42.

Geheim

An die

slowakische Sicherungsdivision.

Betr.: Herausziehung des Art. Rgt. 31.

1.) Das Oberkommando der Wehrmacht hat das slowakische Artillerie regiment 31 der Heeresgruppe Süd zur Verfügung gestellt.
2.) Auf Befehl der Heeresgruppe Süd Ia Nr. 737/42 geh. ist das Regiment sofort beschleunigt nach Kiew in Marsch zu setzen, es wird mit Eintreffen in Kiew der 6. Armee unterstellt und mit Eisenbahntransport über Poltawa an diese herangezogen.
3.) Die am 29. 1. 42 fernmündlich gegebenen Anordnungen über Eisenbahntransport des Rgts. nach Dnjepropetrowsk sind damit hinfällig.
4.) Die slowakische Sicherungsdivision meldet dem W Bfh Ukraine und der Heeresgruppe Süd in Poltawa den Beginn des Abmarsches des Rgts. nach Kiew und den genauen Marschplan.

Zur Erleichterung des Marsches kam die gesamte Munitionsausstattung mit der Eisenbahn transportiert werden. Die entsprechende Transportanmeldung ist unmittelbar an den Transporte offizier des W Bfh Ukraine zu richten.

Für den Wehrmachtbelfelshaber
Der Chef des Generalstabes:
(nečitateľný podpis)

Verteiler: (nachrichtl.)

[...]

3.2.1942

Vybavené č. 82.095/Taj. 3. odd. 1942 a ústnymi rozkazmi na prevedenie presunu 5/31 batérie z Ovruča do Žitomíra.

Zal. 4.II.1942
(nečitateľný podpis)

[odtlačok Veliteľstva Zaisťovacej divízie o evidovaní spisu dňa 4. marca 1942 pod č. 82105, taj. 3. odd. 1942, príl. 1]

Wehrmachtbefelshaber Ukraine[879]
Abt. Ia Nr. 724//242//42 geh. SV, 1. februára 1942.
Vec:

Slov. zaisťovacia divízia.

1./Oberkommando der Wehrmacht /Vrchné armádne velenie/ dalo slovenský del. pluk 31 k dispozícii Heeresgruppe Süd.[880]
2./Na rozkaz Heeresgruppe Süd Ia Nr. 737/42 taj. odošlite pluk okamžite urýchlene do Kijeva.[881] Príchodom do Kijeva bude podriadený 6 armáde a železničným transportom cez Poltawu[882] prisunutý.
3./Nariadenia o železničnom transporte pluku do Dnepropetrovska[883] udelené dňa 29.1. 1942 telefonicky sú neplatné.
4./Slovenská zaist. divízia hlási WBfh. Ukrajiny a Heeresgruppe Süd v Poltave začiatok odchodu do Kijeva a presný pochodový plán.

Aby bol pochod uľahčený, môže byť celá munícia odtransportovaná železnicou. Vhodné ohlásenie transportu učiňte priamo transportnému dôstojníkovi /Transportoffizier/ u WBfh. Ukraine.

Chef des Generalstabes.[884]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16, inv. č. 62

879 Veliteľ Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina.
880 Skupina armád Juh.
881 Ukrajinsky Kyjiv.
882 Ukrajinsky Poltava.
883 Ukrajinsky Dnipropetrovsk (dnes Dnipro).
884 Náčelník generálneho štábu.

DOKUMENT 85

1942, február 1. Žytomyr.

Rozkaz Veliteľstva Zaisťovacej divízie, ktorým sa potvrdzovali čiastočne už ústne vydané rozkazy na presuny a nové úlohy jej jednotiek.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Č. : 82. 095/Taj.3.oddel.1942. SV., dňa 1. februára 1942.
Mapy: Berdičev[885] V – 50, Čerkassy[886] W – 50 TAJNÉ!
Podľa rozdeľovníka.

ZVLÁŠTNY ROZKAZ PRE PRESUNY
A NOVÉ ÚLOHY ZD.

/Písomné potvrdenie zväčša už ústne vydaných rozkazov/

I. Rozkazom Wehrmachtsbefehlshabera Ukrajiny Abt. I a, čís. 669 /396/ 42 geh. boly vydané nové smernice pre niektoré zmeny v doterajších zaisťovacích úlohách ZD. Okrem toho tel. rozkazom Wbfh. Ukrajiny bolo nariadené odstransportovanie del. pluku 31.[887]

II. 1./ Oblasť ZD bola na juhovýchode rozšírená podľa prílohy 1[888] /týka sa len p. pl. 101 a JPO/.

Pre toto zväčšenie oblasti je treba stráženie v úsekoch p. pl. 101 a JPO obmedziť na životne dôležité žel. trate, žel. objekty, umelé objekty na dôležitých cestách, mun. sklady a sklady koristi. K tomu ovšem pristupuje i udržovanie poriadku a kľudu, ako aj obrana proti partizánom.

Všetko menej dôležité treba sveriť policii, žandárstvu, milícii, vôbec nie dôležité vypustiť.

2./ Del. pluk 31 bol vyžiadaný OKH k disp. k AOK 6.

III. Z uvedených úloh vyplývajú tieto nariadenia:

885 Ukrajinsky Berdyčiv.

886 Ukrajinsky Čerkasy.

887 Išlo o rozkaz OKW, na základe ktorého bol del. pluk 31 podriadený Skupine armád Juh. Na jej rozkaz mal byť okamžite urýchlene presunutý do Kyjeva. Tam mal prejsť pod priame velenie 6. armády. K nej sa mal pripojiť následným železničným transportom cez Poltavu. Pozri dok. 84. Postoj MNO k tomuto rozhodnutiu dodatočne osvetľuje odpoveď veliteľa ZD plk. Kunu z 5. 6. 1942 na jeho žiadosť, aby predložil spisy týkajúce sa presunu tohto útvaru: *„Na ústny rozkaz MNO predkladám všetky spisy týkajúce sa odvelenia del. pluku 31 k Heeresgruppe Süd VI Armáde. Odvelenie del. pluku 31 bolo prevedené na základe W. Bfh. Ukraine Abt. IA Nr. 724/424/42 geh. zo dňa 1. II. 1942. Písomný rozkaz MNO vo spisoch niet. Pokiaľ sa pamätám vec bola vybavovaná telefonicky, pri čom MNO naznačilo, že o rozkazu bolo už vyrozumené. Priložené spisy: príl. 1./ Rozkaz W. Bfh.. Ukraine č. 724/424/42 geh. zo dňa 1. 2. 1942 pod č. ZD 82.105/42 Taj. 3. oddel., príl. 2/ zvláštny rozkaz pre presuny a nové úlohy ZD zo dňa 1. februára 1942 č. 82.095/Taj. 3. oddel. 1942, príl. 3./ rozkaz veliteľa del. pluku 31 pre presun, vl. číslo 82. 099/Taj. Ia 1942.“* VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk.16, č.j. 82 470/Ia Taj.-1942.

888 Prílohy sa nepublikujú.

A./ P. pl. 101 bez jednej pešej roty o dvoch čatách a II/101 práp./ presunie sa žel. transportom ZVIAHEL[889] – ŽITOMÍR[890] – FASTOV[891] – KIEV[892] do priestoru KAMIONKA[893] – FASTOV – KIEV. V Žitomíre ponechá HKB u II/101 práporu. Rota z PULÍNA[894] bude prevezená do Žitomíra pečlivosťou vel. ZD – VPO v deň presunu a v Žitomíre bude naložená k transportu zo Zviahelu.[895] Ubytovanie tejto HKB pripraví PV Žitomír v dohode s vel. II/101 práporu.

SV pluku FASTOV.

Úloha pluku:

a./ všeobecne podľa odseku II-1/

b./ pre doterajšie úlohy konané v priestore PULÍN – ZVIAHEL ponechá jednu pešiu rotu o dvoch čatách vo Zviaheli, ktorá v strážnej službe spolupracuje s nem. žandárstvom a od nem. žandárstva /polície/ určenými milicionármi podľa rozkazu veliteľa pluku, ktorý dostal na SV divízie dňa 30. I. ústne smernice.

c./ II/101 prápor prevezme /odovzdá resp. zlikviduje/ podľa dispozícii PV Žitomír stráže od del. pluku 31. Veliteľ posádky a II/101 práporu dostali na SV div. dňa 30. I. ústne smernice.

d./ V novom priestore KAMIONKA – FASTOV – KIEV prevezme p. pl. 101 stráže podľa dispozícii prísl. Feldkommandatur[896] /Berdičev-Kiev-Bjelaja Cerkov[897]/ - Za tým cieľom, ako i ubytovacím boly vyslané orgány štábu ZD a p. pl. 101 dňa 31. I. do Bjelej Cerkvi a Fastova.

Podľa dosiaľ telefonicky získaných informácii strážia jednotky p. pl. 101 v novom rayone najmä trať KAMIONKA – FASTOV – KIEV s ťažiskom strážnej činnosti v úseku žel. trate KAMIONKA – FASTOV, ďalej len niektoré žel. objekty v Kieve podľa označenia Stadkommandatury[898] Kiev, čo zistí veliteľ pluku resp. jeho príslušný orgán na mieste. Iné strážne úlohy v Kieve slov. jednotkám neprislúchajú a vykonávajú ich nem. jednotky.

Pre splnenie uvedených úloh treba, aby jednotky pluku, ktoré sa premiestňujú do nového rayonu zaujaly asi takú sostavu:

Vel. pluku s guľ. rotou a pluk. jednotkami FASTOV,

1 pešia rota v priestore sev. VASILKOV,[899]

1 pešia čata Kiev – stanica,

889 Ukrajinsky Zvjaheľ.
890 Ukrajinsky Žytomyr.
891 Ukrajinsky Fastiv.
892 Kyjev, ukrajinsky Kyjiv.
893 Ukrajinsky Kamjanka.
894 Ukrajinsky Pulyny.
895 Ukrajinsky Zvjaheľ.
896 Poľných veliteľstiev.
897 Ukrajinsky Bila Cerkva.
898 Mestského veliteľstva.
899 Ukrajinsky Vasyľkiv.

1 pešia rota, alebo len 2 čaty v priestore KAMIONKA.

Sostavu pluku budú diktovať vel. pluku informácie získané v Bjelej Cerkvi /viď. ad III A, d/ a ubytovacie a zásobovacie možnosti získané tými istými orgánmi v Bjelej Cerkvi a Fastove.

P. pl. 101 hlási vel. ZD:

- čas odchodu transportu zo Zviahelu telefonicky,
- skončenie presunu telef., alebo rádiotel.
- sostavu jednotiek pluku do čiat rádiotel. ihneď po definitívnom rozhodnutí vel. pluku.

P. pl. 101 urobí už teraz všetky prípravy pre presun, aby jednotky mohly byť bez prieťahu ihneď naložené. Príchod vozňov do Zviahelu bude p. pl. 101 vel. ZD 4. oddel. zavčasu ohlásený.

Ohlásenie transportu zariadi vel. ZD – 4. oddel.

Susedné jednotky: viď príloha 1.

V ostatnom ostávajú doterajšie nariadenia pre p. pl. 101 i v novom priestore v platnosti.

B./ JPO

Úlohy JPO:

a./ všeobecne podľa odseku II. 1/

b./ k strážnej činnosti v doterajších rayonoch pristupuje strážna činnosť najmä na ceste KOROSTYŠEV[900] - KIEV /Kiev mimo/ podľa dispozícii Stadtkommandatury v Kieve, čo zistí vel. JPO na mieste.

Pre splnenie uvedených úloh je treba, aby veliteľ JPO vysunul potrebné jednotky /podľa počtu stráži atď./ do priestoru Slawichtsche[901] a Gurowschtschina.[902] Rekognoskácia bola veliteľovi JPO telefonicky nariadená /zásobovacie možnosti/.

Doterajšie SV JPO sa nemení.

Jednotky do uvedených priestorov presunú sa pochodom, resp. autami JPO podľa uváženia vel. JPO, alebo koňmo.

Veliteľ JPO hlási vel. ZD:

- čas odchodu stráž. jednotiek do uvedených priestorov /po dohode s Stadtkommandanturou v Kieve/ telef. alebo rádiom,
- skončenie presunu telef. alebo rádiom,
- sostavu jednotiek JPO do čiat rádiotel. ihneď po definitívnom rozhodnutí veliteľa JPO.

Susedné jednotky viď príloha 1.

V ostatnom ostávajú doterajšie nariadenia pre JPO i v novom priestore v platnosti.

C./ Del. pluk 31: zahájí ihneď presun svojich jednotiek peším pochodom do Kieva podľa dosahovania pohotovosti, z Kieva bude postupne odtransportovaný smerom východným k AOK 6. Presnejší smer a cieľ presunu bude jednotkám oznamovaný TO[903] Kiev.

900 Ukrajinsky Korostyšiv.

901 Ukrajinsky Stavyšče.

902 Ukrajinsky Hurivščyna.

903 Pravdepodobne sa myslí Transportoffiziere.

5. batéria z Owruča[904] bude presunutá starostlivosťou vel. ZD 4. oddel. a VPO /telefonický rozkaz bol už vydaný/.

Veliteľ del. pl. 31 urobí tieto prípravy:

a./ stiahne všetky stráže po odovzdaní podľa odseku III A c, pričom dbá, aby mužstvo, ktoré v strážnej službe prišlo do styku so zajatcami, resp. milicionármi bolo oddelené a prehliadnuté /odvšivené/ podľa dispozícii prednostu zdrav. správy divízie /2 podozrelé prípady/, ktorý ustáli, či a kedy môže toto mužstvo byť zaradené neoddelene u pluku.

b./ Ohlási transport /bolo už zariadené/,

c./ vyšle ubytovateľov na vlastných nákl. autách a to ubytovateľov pre ubytovanie na pochode a v Kieve, kde sa treba do odchodu jednotlivých jednotiek ubytovať. S ubytovateľmi pre Kiev vyšle skúsenejšieho dôstojníka resp. dvoch, ktorí vojdú vo styk so Stadtskommandaturou z dôvodov ubytovania a zásobovania. Ich povinnosťou je hlásiť zo Stadtskommandatury telefonicky ihneď AOK 6 Poltava príchod každej batérie /oddielu a ppd./ a byť stále vo styku s TO Kiev /nádražné veiteľstvo/, ktorý stanoví čas nakladania. TO informujú tiež o príchode jednotiek do Kieva /nákl. auto potrebujú v Kieve už vopred, aby zaistili zásobovanie drevom a ďalej to mali pre dovážanie proviantu v Kieve/,

d./ príprav. strelivo; /1. a 2. sled/, ktoré sa naloží na vlak, aby sa uľahčilo koňským poťahom. Vlak bude pristavený pečlivosťou vel. ZD 4. oddel. v Žitomíre. Naloženie streliva riadi stot. zbroj Biščo.[905] Treba, aby veliteľ del. pluku 31 vyžiadal okrem vagónov na strelivo tiež vagóny na ovos, seno, slamu, prípadne iný materiál pluku, v dohode so stot. zbroj Biščom a intendantom vel. ZD.

e./ objekty terajšieho ubytovania pluku odovzdá pred odchodom PV Žitomír, ktoré ich použije pre riadne prechodné ubytovanie transportov zo Slovenska /nováčkov/ viď rozkaz vel. ZD č. 80.007/Taj.1.oddel.1942 a pre ubytovanie HKB p. pl. 101 /viď ad III A/ v ubikáciách terajšieho vel. del. pl. 31.

Del. pluk 31 nesmie vziať so sebou žiadne záložné mužstvo a zál. dôstojníkov. Záložní dôstojníci budú nahradení čiastočne dôstojníkmi del. od vel. ZD 1. oddel. Veliteľ pluku už bol ústne informovaný.

1. oddelenie vel. ZD uvoľní ihneď del. pl. 31 všetko voľné odkomandované mužstvo – požiadavok bol veliteľom pluku na 1. oddel. odovzdaný.

VPO dá del. pluku 31 do stavu 3 nákl. a 1 osob. auto a síce z vozidiel z Winnice,[906] pôvodne určených pre RD, ale s povolením MNO dané k dispozícii vel. ZD. Ďalej vypomôže vozidlami, ktoré by v Kieve ešte potrebovala intendancia ZD, ktoré sa ovšem vrátia.

Po odsunu del. pluku 31 vyhradzuje si náč. štábu disponovať všetkými autmi, ktoré prišly z Winnice /mimo nákl. aut, ktoré dostáva z nich del. pl. 31/. Podľa potreby budú použité pre vel. ZD, zbytok bude prípadne odoslaný vel. RD s transportom peších plukov /RD bola vyrozumená/.

904 Ukrajinsky Ovruč.

905 Michal Biščo.

906 Ukrajinsky Vinnycia.

IV. Spojenie:

Spoj. referent vel. ZD vyrieši otázku spojenia v novej sostave tak, aby bolo umožnené spojenie:

telef. a rádiotel. FASTOV – ŽITOMÍR,

- telef. FASTOV – KIEV,
- telef. KOROSTYĚV[907] – KIEV,

Prípadne iné možnosti spojenia v rámci nem. siete navrhne náčelníkovi štábu.

Doterajšie tel. spojenie so ZVIAHELOM ponechá, s PULÍNOM zruší.

V. ZÁSOBOVANIE:

Intendancia ZD vypracuje plán zásobovania a síce podľa potrieb vyplývajúcich z novej sostavy a pre odchod del. pluku 31 a to:

[...]

Za správnosť:

Náčelník štábu ZD:
pplk. gšt. Frant. Urban
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. Pech. Pavol Kuna v.r.

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk.16

907 Ukrajinsky Korostyšiv.

DOKUMENT 86

1942, február 25. Zvláštny vlak.

Hlásenie z vlaku náčelníka OKW poľného maršala Wilhelma Keitela o rokovaní so slovenským ministrom národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandom Čatlošom o možnosti nasadenia slovenských pracovných síl v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

WFSt/Org (I) Sonderzug „Afrika“, den 25. 2. 1942

An

WF St/Qu

Bezug: Reise Chef OKW in Slowakei.
Betr.: Einsetz slowakischer Arbeitskräfte für Landbewirtschaftung in der Ukrajine zum Zwecke der Versorgung slowakischer Truppen.[908]

Der slowakische Kriegsminister[909] wird über W Bfh Ukraine feststellen lassen, ob es erwünscht und zweckmässig ist, verfügbare slowakische Arbeitskräfte in der Ukraine einzusetzen, um durch landwirtschaftliche Bestellung die Verflegung der slowakischen Division transportmässig zuvereinfachen.

Der hierfür vorgesehens Arbeitsdienst ist behalfsmässig bewaffnet, so dass er sich gegen Partisanen selbst sichern kann.[910]

Es erscheint zweckmässig, den W Bfh Ukrajine über diese Absicht zu unterrichten. Chef OKW weist jedoch daraufhin, dass es sich hier zunächst um eine politische Frage handelt, die nicht ohne massgebliche Entscheidung des Reichsministers für die besetzten Ostgebiete[911] bzw. des Reichskommissars[912] (...) verfolgt werden kann.
[...]

908 Ide o reakciu na žiadosť predsedu vlády V. Tuku obhospodarovať a spravovať vo vlastnej réžii územie ZSSR okupované slovenskou ZD, ktorú predložil počas návštevy náčelníka OKW maršala W. Keitela v Bratislave 23. 2. 1942. Zápisnicu z tohto rokovania pozri NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 50, s. 217-221.

909 Správne minister národnej obrany.

910 Slovenská strana mala na mysli jednotky Pracovného zboru MNO. Tuka dokonca v tejto súvislosti počas rokovania s Keitelom v Bratislave 23. 2. 1942 tvrdil, že tieto jednotky by boli schopné plniť tiež zabezpečovacie úlohy na okupovanom území. Tým by sa uvoľnili ďalšie sily ZD v prospech RD. Pripustil preto aj možnosť sformovania ďalšej slovenskej divízie v prospech rozšírenia slovenskej účasti na fronte. Bližšie pozri tamže, dok. č. 50, s. 217-221.

911 Alfred Rosenberg – ríšsky minister pre obsadené východné územie.

912 Ríšsky komisár v Ríšskom komisariáte Ukrajina Erich Koch.

WFSt/Org (I) Zvláštny vlak „Afrika“, den 25. 2. 1942

pre

Štáb velenia brannej moci/vojenský intendant

Vec: cesta náčelníka OKW na Slovensko.

Referencia.: nasadenie slovenských pracovných síl pre obhospodarovanie pôdy na Ukrajine za účelom zásobovania slovenských oddielov.[913]

Slovenský minister národnej obrany si nechá zistiť prostredníctvom veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine, či je žiadané a účelné nasadiť na Ukrajine disponibilné slovenské pracovné sily, aby zabezpečením poľnohospodárskych produktov uľahčili zásobovanie slovenských divízií transportami.

Pracovná služba, s ktorou sa preto uvažuje, je provizórne ozbrojená, tak že sa proti partizánom (minister obrany – I.B.) môže sám zabezpečiť.[914]

Upovedomiť o tomto úmysle veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine sa zdá byť účelné. Šéf OKW vie jednako z tohto hľadiska, že je to predovšetkým politická otázka, ktorá sa nemôže riešiť bez rozhodujúceho postoja Ríšskeho ministra pre okupované územia[915], resp. Ríšskeho komisára (...).[916]

[...]

BA – MA Freiburg, Bs. RW 5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, As. 445

913 Ide o reakciu na žiadosť predsedu vlády V. Tuku obhospodarovať a spravovať vo vlastnej réžii územie ZSSR okupované slovenskou ZD, ktorú predložil počas návštevy náčelníka OKW maršala W. Keitela v Bratislave 23. 2. 1942. Zápisnicu z tohto rokovania pozri NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II.*, c.d., dok. č. 50, s. 217-221.

914 Slovenská strana mala na mysli jednotky Pracovného zboru MNO. Tuka dokonca v tejto súvislosti počas rokovania s Keitelom v Bratislave 23. 2. 1942 tvrdil, že tieto jednotky by boli schopné plniť tiež zabezpečovacie úlohy na okupovanom území. Tým by sa uvoľnili ďalšie sily ZD v prospech RD. Pripustil preto aj možnosť sformovania ďalšej slovenskej divízie v prospech rozšírenia slovenskej účasti na fronte. Tamže, dok. č. 50, s. 217-221.

915 Alfred Rosenberg – ríšsky minister pre obsadené východné územie.

916 Ríšsky komisár v Ríšskom komisariáte Ukrajina Erich Koch.

DOKUMENT 87

1942, február 25. Zvláštny vlak.

Hlásenie z vlaku náčelníka OKW poľného maršala Wilhelma Keitela o rokovaní so slovenským ministrom národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandom Čatlošom o nemeckej pomoci pri zabezpečení transportov nováčikov pre Zaisťovaciu divíziu.

WFSt/Org Sonderzug „Afrika", den 25. 2. 1942

Geheim!

An Wehrmacht – Transportchef.

Bezug Reise Chef OKW in Slowakei
Betr.: Slowakische Transporte in das Operationsgebiet.
Die Slowaken beabsichtigen, alte ausgebildete Mannschaften aus der Sicherungsdivision zur Auffüllung der schnellen Division zu verwenden (z. T. schon durchgeführt) und dafür Rekruten aus der Heimat zur Sicherungsdivision in Marsch zu setzen.[917]
Hierfür stehen z. Zt. über 5.000 Mann bereit.
Der slowakische Kriegsminister, General Catlos hat Chef OKW gebeten, die Ersatztransporte zu ermöglichen, möglichst in der Form, daß etwa monatlich ein Transportzug oder Anhängen von Mannschaftstransporten an vorgesehene Transportzüge zugestanden wird.
Chef OKW hat unter Hinweis auf die außerordentlich schwierige Transportlage zugesagt, diese, dem Oberkommando bereits bekannte Frage, erneut zu prüfen und den TO (Oberst von Röder)[918] beauftragt, nach Möglichkeit den slowakischen Wünschen zu entsprechen.
Wehrmachts – Transportchef wird um Prüfung der Angelegenheit und entsprechende Mitteilung an OKW WFSt gebeten.
[...]

– P R E K L A D –

WFSt/Org Zvláštny vlak „Afrika", den 25. 2. 1942

Tajné!

Dopravnému veliteľovi brannej moci

917 Porovnaj so zápisnicou z porady Keitela s Tisom, Tukom a Čatlošom 23. 2. 1942. Dokument pozri NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 50, s. 217-221.

918 Felix Roeder von Diersburg.

Vec: cesta náčelníka OKW na Slovensko.
Referencia: slovenské transporty na operačné územie.
Slováci majú úmysel použiť staré vycvičené mužstvo zo Zaisťovacej divízie k doplneniu Rýchlej divízie (čiastočne už prevedené), a preto presunúť rekrútov z domova k Zaisťovacej divízii.[919]
V súčasnosti je pre tento úmysel pripravených vyše 5 000 mužov.
Slovenský minister národnej obrany generál Čatloš prosil šéfa OKW umožniť náhradné transporty, najlepšie tak, aby sa približne raz za mesiac pridelil jeden transportný vlak alebo príves na prepravu osôb k určeným dopravným vlakom. Šéf OKW s upozornením na mimoriadne ťažkú situáciu s transportami prisľúbil túto hlavnému veliteľstvu už známu otázku znovu preveriť a splnomocniť transportného dôstojníka (plk. von Röder)[920] vyhovieť podľa možností slovenským želaniam. Transportný dôstojník Wehrmachtu sa poveruje preveriť záležitosť a zodpovedajúco informovať OKW – Štáb velenia brannej moci.
[...]

BA – MA Freiburg, Bs. RW 5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, As. 445

919 Porovnaj so zápisnicou z porady Keitela s Tisom, Tukom a Čatlošom 23. 2. 1942. Dokument pozri NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 50, s. 217-221.

920 Felix Roeder von Diersburg.

DOKUMENT 88

1942, február 27. Žytomyr.

Dislokácia a krycie mená súčastí Zaisťovacej divízie podľa spojovacieho rozkazu č. 4 z 27. februára 1942.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. S.V., dňa 27. februára 1942.
Č.: 82.180/Taj. 3. oddel. 1942. TAJNÉ!

Prílohy: 2[921]
Podľa rozdeľovníka.
I./ S.V.:
ZD Žitomír[922],
Peší pluk 101 ..... Vasilkov[923],
1/101 prápor ..... Fastov,[924]
1/101 rota ..... Zviahel,[925]
2/101 rota ..... Kijev,[926]
3/101 rota ..... Popelnia,[927]
4/101 rota ..... Fastov,
K.P.Ú.V ..... Vasilkov,
II/101 prápor ..... Žitomír,
5/101 rota /o dvoch čatách/ ..... Owruč,[928]
/jedna čata/ ..... Korosten,[929]
Peší pluk 102 ..... Mosýr,[930]
I/102 prápor ..... Mosýr,
1/102 rota /dve čaty/ ..... Kalinkoviči,[931]
/jedna čata/ ..... Vasiljeviči,[932]
2/102 rota ..... Mosýr,
3/102 rota /dve čaty/ ..... Jelsk,[933]

921 Prílohy sa nepublikujú.
922 Ukrajinsky Žytomyr.
923 Ukrajinsky Vasyľkiv.
924 Ukrajinsky Fastiv.
925 Ukrajinsky Zvjaheľ.
926 Ukrajinsky Kyjiv.
927 Ukrajinsky Popiľňa.
928 Ukrajinsky Ovruč.
929 Ukrajinsky Korosteň.
930 Bielorusky Mazyr.
931 Bielorusky Kalinkaviči.
932 Bielorusky Vasiljeviči.
933 Bielorusky Jeľsk.

/jedna čata/ ..... Slavečno,[934]
4/102 rota ..... Mosýr,
II/102 prápor ..... Kopatkeviči,[935]
5/102 rota ..... Ogoliči,[936]
6/102 rota /jedna, čata/ ..... Kopatkeviči,
/jedna čata/ ..... Ptič,[937]
/jedna čata/ ..... Tčeljučeviči,[938]
7/102 rota ..... Kopatkeviči,
8/102 rota ..... Kopatkeviči,
K.P.Ú.V. ..... Kopatkeviči.

II./Telefón:

Telefón zostáva bez zmeny, ako uvedené v spoj. rozkaze č. 3.

V prílohe č. I vydávam náčrtok spojenia ruskej poštovej sieti v polovskej oblasti. Peší pluk 102 opraví si potrebné vedenia z Mosýra na SV podriadených jednotiek podľa prílohy č. I.

Pre obsadzovanie ustredien poštovej ruskej správy a v dozore nad perm. sieťou upozorňujem na spoj. rozkaz 1.

Nakoľko bolo zistené, že partizáni používajú s úspechom poštovú telefónnu sieť, zvýšte ostražitosť.

Poštové vedenie Ozariči[939] - Karpinovka[940] a ústredňu pošty v Ozariči urobte nepotrebnú /rádiogram č.119 zo dňa 27. 2./.

III./ Rádio:

Rádiostanica vz. 29 premiesti sa z Owruča do Mosýra, kde pracuje pre vel. p. pl. 102 v div. okruhu.

P. pl. 102 pridelí posádkam Kopatkeviči, Ogoliči a v Owruči po jednej rdst. vz. 31. Tieto stanice pracujú v okruhu p. pl. 102.

P. pl. 102 ponechá si zbývajuce rdst vz. 31 pre pohyblivé akcie proti partizánom.

P. pl. 101 pridelí posádke v Popelnej[941] jednu rdst. vz . 31. Do[p]ravné údaje a časové relácie ako do teraz.

Náčrtok rádiosiete viď príloha č.2.

934 Ukrajinsky Slavečne.
935 Bielorusky Kapatkevičy.
936 Bielorusky Agoličy.
937 Bielorusky Pcič.
938 Bielorusky Čeljuševičy.
939 Bielorusky Ozaričy.
940 Bielorusky Karpilovka.
941 Ukrajinsky Popiľňa.

IV./ Utajenie:

1./ Krycie mená RD:

Veliteľstvo ..... Hermelín,
P. pl. 20 ..... Fisch,
I/20 prápor ..... Fisch I,
II/20 prápor ..... Fisch II,
P. pl. 21 ..... Heide,
I/21 prápor ..... Heide I,
II/20 prápor ..... Heide II,
PO 11 ..... Knall,
Del. pluk 11 ..... Keller,
S.P.2. ..... Korb,
Pion. rota 11 ..... Libelle,
Tlf. ústredňa v Kolpakovke .... Korb 1.

Pri telefónnom styku s jednotkami RD hlásia sa podriadené útvary RD iba tak, že uvedú slovo „jednotka" ku ktorému pripoja meno svojho veliteľa bez hodnosti, na pr. "Tu jednotka Novotný". Správy sa hlásia bez udania krycieho mena proste: „intendancia".

2/ Zakazujem pri telefónnom styku opravu krycích mien na pr. "My nie sme už ..., ale Briliant", a podobne.

3/ Upozorňujem znovu, že každý účastník, komu je pridelená telefonná stanica je si zodpovedný za eventuálne jej zneužitie.

V./ Oprava:

V spojovacom rozkaze č. 3, ad II. opravte všade slovo „Fastov" na Fasovka.

Dostane: 1., 2., 4. oddel., zdrav. a vet. správa, duch. správy, intendancia,VPO, poľná pokladňa, HS, štáb. rota ZD, ŠAK, autokolona ZD, nižší poľný súd, styčný dôstojník DHM, styč. dôstojník vel. Ukrajiny, p. pl. 101, I/101 a II/101 prápor, p. pl. 102, I/102 a II/102 prápor, DPLP-15.bat., JPO, komb. spoj. rota ZD, pion. rota 3, IP, PP, PJ, PN 1, DZP, zbroj. park. Kazatín[942], ZZM 11[943], SP, DZR, dez. kolona, poľná pošta 8, vet. ambulancia, autodielne, PV Lwow[944], Žitomír, Dnepropetrovsk[945], MNO a VPV .

Veliteľ divízie.
plk. pech. Pavol Kuna
[v.r.]

[otlačok Vojenskej správy o evidovaní spisu dňa 7. marca 1942 pod č. 82220, taj. spoj., 2 príl.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16, inv. č. 62

942 Ukrajinsky Koziatin.
943 Neidentifikované.
944 Ukrajinsky Ľviv.
945 Ukrajinsky Dnipropetrovsk, dnes Dnipro.

DOKUMENT 89

1942, február 28. Jeľsk.

Rozkaz veliteľa posilneného II. práporu pešieho pluku 102 pplk. pech. Rudolfa Noskoviča na vytvorenie obranného postavenia kombinovanej roty v spolupráci s nemeckým policajným práporom 315 s cieľom zadržať ustupujúcich „partizánov“.

Peší pluk 102 S. V. 28. február 1942
II. prápor
Čís. : 49/Taj. 1942. Podľa rozdeľovníka:

Rozkaz pre obranné postavenie kombinovanej roty v priestore
Filipovičí[946] – Ptyč[947] – Michnovičí[948].

I. Situácia nepriateľská:

Nepriateľ v počte asi 1200 mužov je v útoku v priestore Kazariči[949] – Karpilovka.[950] Má silné delostrelecké zbrane. Útok nepriateľa zastavujú účinky bombardovania nemeckou leteckou zbraňou.

II. Situácia vlastná:

Jedna rota vlastnej 203. brigády[951] stiahla sa do Glusk[952] sev. záp. Kazariči, aby sa vymkla z pod účinku nem. leteckej sily, ktorá v 16. 30 hod. začne bombardovať pozície nepriateľa v okolí Kazariči – Karpilovka[953] a severne.

III. Situácia vlastného policajného práporu:

a/ 2 roty policajného práporu, ktoré postupujú západne zo smeru Skrigalov[954] – Kopatkievičí[955] – Lutšici[956] – Paretšie[957], dosiahnu tieto postupné ciele čo najrýchlejšie a zaujmu zaistené obranné postavenie u Katky smerom na Kazariči a Karpilovka.

b/ 1 rota polic. práp., ktorá postupuje vých. zo smeru Kalinkovitči[958] – Domano-

946 Bielorusky Filipovičy.
947 Bielorusky Pcič.
948 Bielorusky Michnovičy.
949 Bielorusky Azaryčy.
950 Dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.
951 Myslí sa nemeckej.
952 Bielorusky Hlusk.
953 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.
954 Bielorusky Skrygalau.
955 Bielorusky Kapatkevičy.
956 Bielorusky Lučycy.
957 Bielorusky Parečča.
958 Bielorusky Kalinkavičy.

vitši[959] – Saecselie[960] – Dubravka,[961] dosiahne tieto postupné ciele tiež čo najrýchlejšie a zaujme obranné postavenie v priestore Ozemlja.[962]

IV. Úloha kombinovanej roty:

Kombinovaná rota má vytvorené obranné postavenie na čiare Filipoviči – Ptyč – Michnoviči s úlohou zadržať ustupujúceho nepriateľa zo severu. Priestor Ptyč udržať zakaždú cenu.

V. Sostava obrany kombinovanej roty:

Nakolko je obava, že nepriateľ ustupujúci zo severu môže prelomiť ojedinelé postavenia čiat komb. roty, sústreďujem a zosilnujem sostavu roty takto: komb. rota ako obranná skupina bude sa skladať zo 2 obranných podskupín.

1/ podskupina pod velením npor. Repašského[963] má 1 pešiu čatu 7/102 r. dost. zást. Kmeť[964]/ v priestore Filipoviči, 1 pešiu čatu 1/102 roty /npor. Repašský z priestoru Salesie[965]; táto čata je zosilnená 1 čatou 6/102 r. /por. Petrík[966]/ z Rog[967], ktorá sa ihneď presunie do Salesie.

2/ podskupina: pod velením npor. pech. Grünzweiga[968] má 1 čatu 6/102 r. a ½ čaty KPUV v priestoru Ptyč /npor. pech. Grünzweig/ 1 čatu 6/102 roty, v priestore Mišinky[969] /por. Pavlovský[970]/ 1 čatu 5/102 roty v Michnoviči /čtk. Šesták/.

Čatu a ½ KPÚV v priestore Ptyč zosilní 1 pešia – čata a 1 čata TG od 5/102 roty z Mozýra.[971] Tieto čaty sa ihneď presunú do priestoru Ptyč. Čaty zaujmu obranné postavenie čo najrýchlejšie a prevádzajú neustále hliadkovanie medzi sebou. Čata 5/102 roty zaujme postavenie v Rog.

VI. Rozvrh palby:

Palbu rozvrhnú velitelia podskupín a čiat podla situácie, pri čom dbaju využitia všetkých účinných zbraní a druhov palieb.

VII. Výstroj a výzbroj:

Úplná polná s I. sledom streliva, II. sled streliva odoslal zbroj. dos[972] 1/102 práporu dňa 28. II. 1942.

959 Bielorusky Domanovičy.
960 Bielorusky Zaljessje.
961 Bielorusky Dubrova.
962 Bielorusky Vozemľa.
963 Npor. pech. Karol Repašský.
964 Kmeť.
965 Bielorusky Zaljessje.
966 Por. pech. Štefan Petrík.
967 Bielorusky Rog.
968 Viliam Grünzweig.
969 Bielorusky Myšanka.
970 Por. pech. v zál. Juraj Pavlovský.
971 Bielorusky Mazyr.
972 Dôstojník.

VIII. Styk a spojenie:

S. V. II/102 práporu Jelsk.[973]

a/ Rádio s nadriadenými velitelstvami rádiotelegraficky. Druhá rádiostanica bola odoslaná do Salesie npor. Repašský z Mozýra dna 27. II. 1942, nakolko prvá rádiostanica nefungovala.

b/ telefon: permanentného telefonneho vedenia používajte len tam, kde – sú naše jednotky a len v najnutnejšej potrebe, nakolko je nebezpečie odpočúvania.

c/ čaty medzi sebou hliadkovaním a spojkami.

IX. Zpravodajstvo:

Upozorňujem všetkých veliteľov, aby prísne dbali utajenia, poučili svojich podriadených o voj. tajomstve.

Zprávy podávajú vel. podskupín 3 × denne a to 07. 30 hod. o 12. 00 h., a 17. 00 hod. na vel. II/102 práporu. Pri narazení na nepriateľa a doležité zprávy ihneď.

X. Zásobovanie:

Roty vydaly čatám proviantne zásoby a fajčivo na 7 dní.

XI. Rôzne:

Práp. obvazište s lekárom v Mozýre. Odsun ranených od podskupín na civ. saniach.

Pri presune osôb a materiálu používajú čaty civ. saní.

Nariaďujem prísnu ostražitosť a zaistenie, bezodkladné zakročenie proti podozrivým a nebezpečným osobám, po prípade i celým dedinám.

Dostane vel. pluku ako hlásenie, 5. rota, 6. rota, čata Repašský, čata Pavlovský, čata Kmeť, čata v Michnoviči, na vykonanie. Po vykonanej akcii vrátia vel. čiat tieto rozkazy na vel. II/102 práporu.

Veliteľ II/102 práporu:
pplk. pech. Rudolf Noskovič
[v.r.]

Doplnok:

V prípade, že silný nepriateľ ohrozí lavé krídlo tak, že mu hrozí rozprášenie, stiahne sa čata Kmeť z Filipoviči do Salesie. Pri ďalšom silnom nápore všetky 3 čaty pod velením npor. Repašského do Ptyča.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 86, inv. č. III/177

973 Bielorusky Jeľsk.

DOKUMENT 90

1942, marec 3. Žytomyr.

Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre armádneho hygienika na MNO s návrhmi na opatrenia proti výskytu malárie.

Veliteľstvo ZD
zdravotná služba
402L/Taj. zdrav.1942.
Vec: Preventívne opatrenia proti malárii – návrh.

SV. , 3. III. 1942.

MNO – armádny hygienik,

Bratislava.

Hlásim, že II. prápor p. pl. 102 začiatkom t. mesiaca sa presunul do Kopatkiewitschi[974] do oblasti bažín rieky Tremlja /severne od Pripetju.[975]

Keďže predvídam, že v týchto miestach je endemická malária, navrhujem urobiť tieto preventívne opatrenia:

1. Zaistiť a zaslať PN-1 asi 10 kg chininu v tabletkách po 0.5 g, pretože lekáreň PN-1 má na sklade len 2000 kusov tab. chininu po 0.25 g a 2000 kusov po 0.5 g. Toto množstvo ovšem by nestačilo ani profylakticky ani terapeuticky a zaobstaranie chininu z nemeckých skladov je možné len s predchádzajúcim súhlasom príslušného armádneho hygienika.
2. Zaistiť a zaslať lekárni PN-1 aspoň 600 kusov Atebrinu, alebo Plasmochininu pre účele terapeutické.
3. Zaistiť a zaslať zdrav. správe ZD organtínové ochranné kukly, rukavice resp. pláštenky pre tento prápor.
4. Eventuálne zaistiť a zaslať zdrav. správe ZD organtín na obloky.

Hlásim súčasne, že zásoba 8000 prezervatívov, hlásená pod vlastným č. 66043/Dôv. zdrav.1942 zo dňa 3. II.1942 je celkom vyčerpaná a prosím preto o urýchlené zaslanie novej zásoby asi 100. 000 prezervatívov, lebo pri nedostatočnom účinku profylaxie hrozí nesmierné rozšírenie pohlavnej nákazy medzi mužstvom.

Hlásim, že v oblasti ZD je 13 záložníkov-lekárov, z ktorých väčšina slúži v poli nepretržite vyše 6 mesiacov a preto prosím o ich výmenu, keďže mužstvo ostatných zbraní bolo už pred mesiacom odoslané do zázemia k demobilizácii.

974 Bielorusky Kapatkeviči.

975 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

Prednosta zdrav. správy ZD
stot. zdrav. MUDr. Pavol Škodáček
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Vojenskej správy o evidovaní spisu dňa 9.3. 1942, čís. 82236/28,taj.] [976]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16

976 Pod pečiatkou Vojenskej správy je rukou napísané:
„*Lekárnická správa VS -*
Postupujem. Prosím, aby ste požiadavky ZD realizovali podľa možností.
II. 4. 42 (nečitateľný podpis)“.

DOKUMENT 91

1942, marec 5. Žytomyr.

Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s rozkazom veliteľa Wehrmachtu v Rišskom komisariáte Ukrajina na zefektívnenie spravodajskej činnosti v súvislosti s výskytom nepriateľských partizánov a parašutistov.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV 5. marec 1942.
Čís. 59151/dôv. 2.oddel. 1942.
Vec: Hlásenie pre Wehrmacht – befehlshaber Ukraine.[977]

DÔVERNÉ!
Podľa rozdeľovníka.

Na rozkaz Wehrmachtbefehlshaber Ukraine Gruppe Ic Nr. 1206/330/41 taj.:

Obsah vydaného nariadenia pod čís. 2372/dôv.2.oddel.1943 zo 6. novembra 1941 nadobúda s okamžitou platnosťou toto znenie:

Hlásiť ihneď treba nasledovné mimoriadne prípady:

1) Objavenie sa partizánov a parašutistov.
2) Nepriateľské činy (sabotáže, vraždy príslušníkov nemeckej armády alebo civilistov, väčšie požiare atd.).
3) Pozorovania o nepriateľskej propagande (rozhadzovanie letákov atd.).
4) Hladové revolty, rabovačky, demonštrácie, uprchnutie zajatcov.
5) Každý delikt, ktorý sa trestá zastrelením.
6) Letecké nálety.

Pri leteckých náletoch treba ihneď podať telefonické hlásenie Luftgaukommando Kiew – malá sberňa leteckých hlásení (Kleine Luftmeldsammelstelle).

Hlásenie musí obsahovať:

a) Čas a miesto náletu,
b) Počet a typ nepriateľských lietadiel, podniknuvších útok.
c) Druh náletu (výška náletu, výška útoku).
d) Cieľ útoku.
e) Druh a množstvo shodených bomb, údaje o iných prostriedkoch, ktorými bol útok podniknutý.
f) Soskočenie sovietskych parašutistov alebo vysadenie parašutistických jednotiek.
g) Zapríčinená škoda.
h) Straty na osobách.
i) Straty nepriateľa.

Zasielam na vedomie. Vyskytnuvšie sa prípady podľa citovaného nariadenia ihneď hláste 2. oddeleniu ZD.

977 Veliteľ Wehrmachtu v Rišskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karl Kitzinger.

Dostanú: Všetky podriadené jednotky.

Z rozkazu:
Náčelník štábu ZD:
pplk. gšt. František Urban.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Veliteľstva ZD o evidovaní spisu dňa 10. 3. 1942, čís. 67014/dôv.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 13, sign. I/142

DOKUMENT 92

1942, marec 6. Bratislava.

Materiál MNO – Správy Pracovného zboru so stanoviskom veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu k požiadavke na pridelenie 10 000 ha voľnej poľnohospodárskej pôdy na okupovanom území jeho jednotkám na užívanie vo vlastnej réžii za účelom riešenia problémov ich zásobovania.

MINISTERSTVO NÁRODNEJ OBRANY
Správa pracovného sboru — Bratislava, 6. marca 1942.

Vec: Rádiogram Z. D.

Získanie voľného priestoru na Ukrajine cieľom obhospodárenia
– hlásenie veliteľa zaisťovacej divízie /Z.D./:

Voľného priestoru – 10.000 ha – v oblasti Z.D. podľa zistenia u nemecko-ukrajinských úradov niet.

V oblasti Z.D. kolchozy[978] a solchozy[979] majú dostatok pracovných síl.

Podľa dopytu u úradov v južnej časti Ukrajiny bude pre nedostatok robotníkov mnoho ornej pôdy neobrobené. Tam dostali údajne niečo Rumuni. Do tejto časti bude údajne z oblasti Z.D. dodané 10.000 robotníkov.

Hospodárske úrady majú už vypracovaný osevný plán, ktorý bude pravdepodobne presne dodržaný a splnený.

Severne od Žitomíra sú už niektoré kolchozy rozparcelované a odovzdané do súkromného užívania jednotlivým sedliakom.

Solchozy /štátne majetky/ sú obrábané robotníkmi za mzdu, ktorá sa im udeľuje v hospodárskych produktoch a plodinách, lebo za peniaze sa nedajú potraviny vôbec kúpiť. Snáď z týchto solchozov by prišly niektoré v úvahu pre Z.D.

Veliteľ Z.D.

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, varia, šk. č. 11, sign. V12/10

978 Forma kolektívneho poľnohospodárstva, ktorá bola vytvorená na vidieku počas tzv. kolektivizácie v bývalom ZSSR.

979 Správne sovchoz – štátom vlastnený poľnohospodársky podnik v ZSSR.

DOKUMENT 93

1942, marec 7. Žytomyr.

Sťažnosť veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na nedostatok funkčných motorových vozidiel, ktorý komplikoval zásobovanie divízie, ako aj jej nasadenie do boja s partizánmi.

Odpis

H u g h e s o g r a m čís. 285.
Došiel z WSRN[980] do Bratislavy 7. 3. 1942 11. 20 hod.

ZVP – Bratislava

Svojim rdgrm číslo 496 zo dňa 6/3 T/+/R/+ zaslaným VS Autospráva ako aj rdgrm číslo 210 až 214 zo 14/1 T/+/ R/+ vyslovil som svoj požiadavok ohladne automobilového materiálu /+ doposial som však nič nedostal. Znovu opakujem svoju žiadosť s prosbou, aby môj požiadavok bol čím skôr realizovaný.

Teraz sú rôzne presuny jednotiek a mnoho akcii proti partizánom. Jednotky majú mnoho zásob, ktoré vlastnými prostriedkami nemôžu presunovať a ja im buď nemôžem pomôcť, alebo keď pomôžem ostatné zásobovanie viazne. Priestor, ktorý zaisťujem a kde na mnohých miestach sú ťažké boje s partizánmi je veľký ako Slovensko. Pre nedostatok motorových vozidiel zásobovanie na mnohých miestach viazne. Pre nedostatok mot. vozidiel zbytok áut sa velmi upotrebúva a je nebezpečie že zanedlho budem nútený hlásiť, že nemám už ani jedného pojazdného automobilu. Nastáva otázka, ako potom zariadiť nerušený chod zásobovania hlavne krmivom, keďže zásobovacie stanice sú vzdialené od jednotlivých SV najmenej 80 km a konský ako aj vozový materiál je velmi chatrný a neschopný zaistiť zásobovanie. Ako príklad uvádzam, že jeden pluk má stráže na čiare dlhej 160 km bez auta tieto stráže nemožno zásobovať. Preto je veľmi súrne čím skôr realizovať moje požiadavky predložené vo vyšie uvedených rádiogramoch.

Briliant[981] / Kuna.[982]
pplk. gšt. K. Brezany[983]
[v.r. B]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné, I. časť, šk. 270 inv. č. 324

980 Pravdepodobne rádiový alebo spojovací štáb nemeckej brannej moci.

981 Krycí názov pre veliteľstvo ZD.

982 Plk. pech. Pavol Kuna.

983 Pplk. gšt. Koloman Brezány, zázemný veliteľ pre potreby armády.

DOKUMENT 94

1942, marec 8. Žytomyr.

Nariadenie veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina s informáciami o činnosti partizánov, metódach ich boja, ale aj spôsobe ich likvidácie (vrátane využitia rôznych brachiálnych metód postihujúcich civilné obyvateľstvo) distribuované Veliteľstvom Zaisťovacej divízie podriadeným útvarom a jednotkám.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV., dňa 8. marca 1942.
Č. : 82.214/Taj. 3. oddel. 1942. TAJNÉ!
Podľa rozdeľovníka.

Nariadenie Wehrmachtbefehlshaber Ukraine Gruppe Ic Nr. 1376/165/42 geh. dávam v plnom znení na vedomie :

Zprávy o nepriateľovi č. 2.

I. Partizánske veci.

a./ Pozor! Zvýšené partizánske nebezpečie na jaro !

Zistilo sa, že rozličné partizánske oddiely dostaly smernice, aby sa cez zimu rozišly, našly si niekde úkryt a prácu a aby boly pripravené na prichádzajúce jaro. Medzi partizánmi, ktorí zostali v lesoch nachádzajú sa prevážne vedúci, komisári a členovia komunistickej strany, ktorí sa musia obávať, že pri opustení lesov budú prezradení a zatknutí. Rozpustení partizáni majú rozkaz verbovať pre partizánske hnutie, takže boj bude po ukončení zimného obdobia vedený na novej, širšej základni.

V posledných týždňoch sa očividne rozmnožili túlajúci sa Rusi. Bez preukazov, zničení a roztrhaní potuľujú sa títo ľudia sem-tam-Udávajú, že boli odvlečení Sovietmi násilne na práce a po oslobodení nemeckými jednotkami chcú ísť domov. Dá sa predpokladať, že medzi týmito osobami je mnoho partizánov, ktorí chcú byť obyvateľstvom pohltení.

b./ Prieskumna činnosť partizánskych oddielov.

Viackrát sa objavili partizáni, ktorí činili dojem hospodárskych robotníkov. Boli vystrojení kosami a hrabľami a mali plátené vrecúško s jedlom a ručnými nástrojmi. Pri ich prehliadke sa zistilo, že pod jedlom a ručnými nástrojmi mali ukryté ručné granáty, muníciu, výbušniny a fľaše so zápaľnými prostriedkami. Mnohí prepustení ruskí zajatci sa potuľujú po kraji a prevádzajú pre partizánov vyzvedačskú službu. Čiastočne majú britvy, ktoré nosia vo vreckách nohavíc. Treba počítať s tým, že tieto britvy sú počítané ako zbrane, ktorých nebezpečie sa nesmie podceňovať ako neškodných a potrebných osobných vecí.

Sovietská zpravodajská služba používa podľa možnosti agentov, ktorí hovoria po nemecky, ktorí majú za úkol medzi iným zistiť aj to, kde leží nemecká bezpečnostná polícia,

kde sú zajatecké tábory a aká je nálada medzi zajatcami. Znovu a znovu sa pokúšajú ruskí vojaci, ktorí prináležia k partizánom, urobiť zo zajatcov pracovné jednotky, aby sa takto bez obťažovania dostali do zajateckých táborov, čiastočne preto aby ušli zastreleniu, ktorým je partizánom pohrozené a čiastočne preto, aby mohli vyzvedať.

V decembri 1941 bola v oblasti veliteľa zadnej južnej voj. oblasti zatknutá jedna 18-ročná študentka, po ktorej výsluchu sa ukázalo, že odnášala dopisy zašité pod podšívkou blúzy komunistickým vodcom v rozličných obciach. Dopisy obsahovaly výzvu, aby na kolchozoch[984] zadržiavaly, alebo uchovávaly obilie, zemiaky a iné potraviny. Dá sa predpokladať, že takýmto spôsobom bolo už mnoho dopisov doručených a treba preto zatknutých obidvojeho pohlavia aj z tohto hľadiska vypočuť a prezrieť. Treba ich považovať za pomocníkov partizánov a podľa toho s nimi jednať.

c./ Zásobovanie partizánskych oddielov.

U partizánov treba zásadne rozlišovať v obci usadlých a cudzích partizánov. Usadlé partizánske oddiely sú zpravidla čo sa týka výzbroje a výcviku podriadené cudzím oddielom a sú často vedené nie tak prísne ako tieto. Preto však sú nie menej nebezpečné ako partizánske oddiele z cudzincov, pretože trpia menej zásobovacími a ubytovacími ťažkosťami a preto aj sú pohotovejšie a sú ako obyvatelia lepšie oboznámení s okolím v každom ohľade.

Partizáni cudzinci /nie príslušníci do obce/ sú prevážne vycvičení v zadnej sovietskej oblasti v partizánskych školách. Sú vyhľadaným ľudským materiálom, ktorý je pokladaný za absolútne spoľahlivý, bárs aj príslušnosť k strane nehraje pri ich výberu žiadnu rolu. Tieto vycvičené partizánske oddiely sa prepravujú buď cez frontu, alebo sú sosadení ako parašutisti. Sú obyčajne vystrojení /vybavení/ potravou len na niekoľko dní a preto odkázaní zaopatriť si potravu od obyvateľstva v oblasti ich činnosti. Aj keď majú smernice pýtať si od obyvateľstva potravu jednotlive, aby sa zamedzilo podozreniu, ukázalo sa napriek tomu, že toto nariadenie sa prevádza len v najnutnejších prípadoch. Skoro vždy si opatrujú bandy to čo potrebujú k živobytiu od obyvateľstva násilne. Na každý pokus sedliakov postaviť sa proti partizánom sa odpovie smrťou, alebo zapálením. Je vysvetliteľné, že sa obyvatelia stavajú cudzím partizánskym oddielom nepriateľsky. V poslednom čase sa cudzí partizáni neobjavujú vo väčšej sile ako 20 mužov, lebo väčšie skupiny sa skoro prezradia a bojom zničia.

Podľa denníkov najdených u niektorých partizánov sa môžeme domnievať, že zásobovanie rozličných partizánskych skladov sa prevádza lietadlami. Časté zjavovanie sa nepriateľských lietadiel v malej výške v tom istom okolí oprávňuje preto k podozreniu, že sa v blízkosti nachádza partizánsky oddiel. Dokonca aj pošta sa partizánom dodáva lietadlom. Niektoré bandy maly vo svojich skladištiach dokonale zariadené pekárne, jatky, živý rožný statok, tlačiarne v ktorých sa zhotovujú štvavé letáky v nemeckej a ruskej

984 Forma kolektívneho poľnohospodárstva, ktorá bola vytvorená na vidieku počas tzv. kolektivizácie v bývalom ZSSR.

reči, ako aj dielne na zhotovovanie falošných pasov, ktoré maly aj suché pečate a písacie stroje. Údajne zaopatrovaly falošnými pasmi a potvrdeniami uprchlých voj. zajatcov. Samozrejme aj zásobovanie zbraňami a muníciou sa prevádza často lietadlami.

d./ Druhy boja partizánov.

Použitie pušiek s tlumičom zvuku.

Cudzí partizáni majú často pušky s tlumičmi zvuku. Tlumič zvuku pozostáva z gumovej trubky, ktorá sa natiahne a upevní na hlaveň. Smie sa používať len tedy, keď sa strieľa zvláštnou muníciou, lebo pri použití obyčajne munície sa trubka už pri prvom výstrelu roztrhne. Zvláštnou muníciou /zelená strela a zelená zápalka/ sa dá vraj strieľať gumovou trubkou až 100 krát. Pokusy ukázaly, že pri vystrelení rany z pušky s nasadeným tlumičom a pri použití špeciálnej munície je počuť len výbuch zápalky a slabý, tichý zvuk /šum/. Partizánom je prikázané najprísnejšie utajenie čo sa týka tlumiča zvuku. V prípade nebezpečia rozbijú zbraň tým, že hlaveň strčia do zeme a vystrelia náboj.

Útoky na železničné trate.

Partizáni sa rýchlo zariadili na taktiku používanú zo strany Nemcov, totiž že pred vlakmi dreziny, alebo niekoľko prázdnych vagónov, aby sa prípadné výbušniny privriedly predčasne k výbuchu. Teraz používajú na železničných tratiach také trhaviny, ktoré vybuchnú až na 6 alebo 12 kole. Tak sa tedá dá vysvetliť, že v jednom prípade napriek tomu, že pred lokomotívou boly tlačené 4 prázdne vagóny, zapálila sa výbušnina až pri vagóne za lokomotívou.

Útoky na veliteľské budovy atď.

Partizáni, ktorí majú príkaz vyhadzovať do vzduchu obsadené budovy, na pr. budovy veliteľstiev, privádzajú k výbuchu nálože vo väčšine prípadov pred dverami, aby urobily paniku a aby vojakov, ktorí potom dverami sa hrnú von usmrtili ručnými granátmi.

Bojová morálka partizánov.

Veľká väščina doteraz prišlých hlásení ukazuje, že smernice vydané vedením partizánskeho hnutia sa skutočne aj dodržujú. Železnice boly zničené, zásobovacie /proviantné/ a obilné sklady zapálené, mosty vyhodené do vzduchu, cesty podminované a vojenský telegrafný kábel prerezaný. Často boly odrezané konce kábelu spojené ručnými granátmi, ktoré potom pri prehliadke vedenia poruchovými hliadkami vybuchly. Taktiež zásobovacie kolony a jednolivé autá boly partizánmi prepadnuté, nemeckí vojaci boli odvlečení a k smrti mordovaní. Sedliakom odohnali statok a Rusom, ktorí sa k Nemcom priateľský chovali zapálili domy.

Velitelia band, ako aj zástupcovia majú úplnú rozkazovaciu moc. Keď sa niekto vzdiali bez povolenia a rozkazu, môžu ho potrestať okamžitou smrťou. Tomuto dôvodu sa dá pripísať to, že partizáni sa bránia, dokiaľ žijú ich velitelia s najväčšou húževnatosťou a často keď nemajú už inú možnosť, ukončia svoj život sami. Keď však padne veliteľ ihneď na začiatku boja, zanechá veľká časť bandy okamžite odpor a dá sa zajať.

e./ Boj proti partizánom.

Osvedčilo sa pohroziť v krajoch preplnených partizánmi najprísnejšími opatreniami prostredníctvom oznámení, že proti tým ktorí poskytnú elementom potulujúcim sa v lesoch príbytok a stravu, budú použité najprísnejšie opatrenia. Obce, ktorých obyvatelia sú usvedčení, že sa zúčastnili partizánskeho boja dodávaním potravín, prenášaním zpráv, alebo prepadávaním príslušníkov armády treba v takých prípadoch zapáliť a časť obyvateľstva zastreliť.

Konečne sa stále znovu a znovu ukázalo, že partizánske nebezpečie nemôže byť odstránené tým, že sa niekde jednotky zasadia len na krátku dobu, ale že sa týmto len nepriateľ vzchopí k zvýšenej činnosti. Napriek tomu sa osvedčilo, viacdenným zasadením väčších a vhodne vyzbrojených jednotiek nepriateľa tak dlho znepokojovať, až sa odpúta od svojej základne, od svojho proviantného a muničného operného bodu a potom sa zničí.

f./ Zaobchádzanie s partizánmi, ktorí sa sami prihlasujú.

Opätovne sa stávajú prípady, že sa partizáni sami prihlásili a že prezradili stanovisko ich kamarátov, poťažne vydali ich do rúk nem. brannej moci. Pri takýchto prípadoch sa stalo. V takýchto prípadoch sa stávalo, že pri objavení boli odstrelení. Spolupráca týchto ľudí môže byť v boji proti partizánom veľmi cenná, keď sú použití ako zvedi v prospech nemeckej armády. Nie je preto prenáhlené zastrelenie v takýchto prípadoch vždy účelné. /V ostatnom je zrejmé zaobchádzanie so zatknutými partizánmi z nariadenia WBFH. Ukrajiny /Ast/ III H Nr. 966/41 geh. z 11. 11. 1941/.

II./ Zápalné látky a ochrana proti ním.

O používaní nových druhov zápalných látok je známe toto :

Fosfor bol so strany Rusov použitý v rôznej forme. Raz boly použité tenké, fosforom naplnené plechové nádoby, ktoré sa pri náraze natrhnú a ich obsah sa roztieka, a potom skorej alebo neskorej zapáli, iný raz použili lietadlá, letiace vo výške 30 – 50 m. Zo zariadenia pod lietadlom bol viditeľný najskôr biely dym, cez ktorý potom steká tuhá tekutina. Po nejakom čase dym odplynie a pôda je potiahnutá hustou mazlavou masou, ktorá potom sama od seba, alebo dotykom a našlapnutím počne horeť.

Použitie tejto mase sa robí častejšie, skoro každý druhý až tretí deň.

Pretože sa táto vec pozná, neboly ztraty žiadne.

Boly vraj spustené aj kúsky horiaceho a silne dymiaceho fosforu z lietadiel, ktoré sú veľmi neprijemné čo sa týka ich horľavého účinku. U plechových nádob sa jedná zrejme o zvláštny druh „Molotov Coctailu“ plechové gule o priemeru 12 cm s tekutým obsahom majúcim v sebe fosfor. Plechové gule keď sa shadzujú vo väčšom množstve nachádzajú sa vo válcovej nádrži, ktorá sa v určitej výške otvorí. Pri narazení na zem sa gule rozbijú. Náplň obsahujúca fosfor sa po krátkej dobe zapáli a horí žltým plameňom. Za tvorenia bieleho dymu pomaly zhorí. U fosforových kúskov jedná sa o fosforové kúsky podobné

vajíčku, ktoré sa vo vzduchu, alebo krátky čas po shodení na zemi zapália a zhoria za silného tvorenia dýmu.
Že bol použitý fosfor poznať na týchto úkazoch :

Pri horení vznikajú husté biele steny hmly. Fosforom napáchlé veci za tmy fosforeskuje. Nezhorený fosfor vyvoláva spáleniny a nesmie preto prísť do styku s kožou. Popáleniny natrite losantinovou kašou alebo prikryte vlhkou handrou až pokiaľ príde lekár. Oblek postriekaný zápaľnou masou rýchle vyzlečte a pod vodou silno vykefujte. V horiacich budovách musí sa plameň prikryť pieskom a potom sa musí piesok navlhčiť. Zápalná masa musí sa potom dodatočne zakopať 1 meter hlboko. Postriekané miesta na stenách, dekách atď. treba vodou soškrábať a vodou sotreť.

III./ Stav záloh v ruskej armáde.

Čiastka vyslúžilých vojakov zdá sa už vyčerpaná. Povolávajú sa preto teraz len ročníky, ktoré ešte neslúžily. Že vrchné velenie rudej armády sa nezdrží zásad o povolávaní, zistilo sa zas v poslednom čase. Tak boly práve v boji o obranu Moskvy a k doplneniu terajšej protiofenzívy vrhnuté do boja osoby, ktoré slúžily aj neslúžily a síce nedospelci vo veku, kedy sú ešte nie vojnopovinný, trestanci z väzníc, robotníci z kolchozov, priemyselných podnikov a pracovných táborov, obyvatelia evakuovaných oblastí a osoby vandrujúce akokoľvek staré až do 60 roku bez výberu. Tieto osoby bez výnimky pochytaly , resp. povolaly, okamžite ošatily a ozbrojily a bez akéhokoľvek výcviku, resp. s veľmi krátkym výcvikom vrhly do boja. Len takýmito drakonickými opatreniami je možné, že tam kde to práve situácia vyžaduje dodávajú denne bojujúcim jednotkám dostatočnú náhradu.

Mužstvo pristávajucich oddielov /parašutistických/ na východnom Kryme je z väčšej časti zo záložníkov staršieho ročníka, len 20 % je mladých aktívnych vojakov. Mužstvo sa skladá z Gruzincov, Armencov, Ukrajincov z Oblasti Kriwoirog,[985] ktori pracovali až do nedávna na Kavkaze ako civilní zajatci. Títo boli prepustení z väzby a pridelení k vojsku. Nálada je medzi nimi zlá, stravovanie nedostačujúce.

IV. / Rozličnosti.

a./ Najdenie výbušných zápalníc medzi palivovým materiálom.

Medzi uhlím istej jednotky v Krementschugu[986] boly nájdené papiere, v ktorých boly najdené zápalky z ruských ručných granátov. Ako sa tam dostaly nemohlo byť zistené. Sabotážny úmysel nie je vylúčený. Jednotky poučte vo spojení s týmto, že musia počítať so sabotážami najrafinovanejších druhov v každej oblasti a v každú dobu. Najlepšia je boj proti vlastnej dôverčivosti.

b./ Shadzovanie leteckých mín.

Z istého ruského lietadla bola shodená u jednej armády letecká mína. Mína mala propelerovité krídla a síce na jednom červenom balonku o priemere ½ m, ktorý sa pri

985 Ukrajinsky Kryvyj Rih.

986 Ukrajinsky Kremenčuk.

dotknutí míny na zem uvoľnil a uletel. Krýdla boly upevnené na tomto balonku.

c./ Postavenie národnostných ochranných rôt a jazd. eskadrón.

Jednym nariadením ľudového komisariátu pre obranu bolo dané na známosť postavenie národnostných ochranných rôt a jazd. eskadrón pozostávajúcich z Turkmenov, Uzbekov, Tačikov, a Kirgizov. Velitelia majú byť stejnej národnosti.

Dostane: Všetky oddelenia a správy štábu ZD, všetky jednotky ZD /roty v to/ PV Lwow[987], Žitomír[988] a Dnepropetrowsk[989].

Veliteľ divízie :
plk. pech. Pavol K u n a v. r.

Za správnosť :
Náčelník štábu ZD:
pplk. gšt. Frant. Urban.
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, inv. č. II/45, šk. 28

987 Ukrajinsky Ľviv.

988 Ukrajinsky Žytomyr.

989 Dnes ukrajinské mesto Dnipro.

DOKUMENT 95

1942, marec 11. Kapatkeviči.

Rozkaz pre presun II. práporu pešieho pluku 102 s cieľom zaujatia východiskových pozícií pre protipartizánsku akciu proti obci Karpilovka[990] 13. marca 1942.

Peší pluk 102 SV., 11. marec 1942
II. prápor.
Čís. 58/Taj. 1942

ROZKAZ

pre presun II/102 práporu do východiska k prieskumu
Porečje[991] – Katka dňa 12. marca 1942.

I. SITUÁCIA:

Podľa zistených správ nachádzajú sa silnejšie skupiny partizánov v priestore Katka – Osemlje[992] – Karpilovka – Lomoviči[993] – Kurin[994] – Sekeriči[995] – Kolki – Saviči[996] – Kaplitchi[997] odkial vysielajú do okolia menšie skupiny, ktoré mobilizujú nové sily, prepadávajú osoby, odstrelujú starostov a habu potraviny. Prepadli tiež menšie skupiny robotníkov na železnici Pinsk – Gomel.[998]

Presné sídla /lágry/ partizánov nie sú známe. Podľa dosiaľ získaných zpráv nachádza sa jeden láger východne Kolopeniči,[999] ďalší láger v lese medzi Kasariči[1000] a Osemlja / niekde pod poslednou písmenou „i“ v nadpise Kasariči/. Ďalej majú obsadenú železnicu Karpilovka – Osemlja.

II. ÚLOHA:

II/102 prápor presunie sa dňa 12. 3. 1942 do priestoru východiska prieskumu Porečie[1001] – Katka, kde sa zaistí pre ubytovanie z 12. 3. 42 na 13. 3. 42. Presuny do východísk musia byť vykonané do 20. 00 hod.

III. VYKONANIE:

Jednotky II/102 práporu nastúpia k presunu takto:

990 Obec je dnes súčasťou bieloruského mestečka Akciabrski.
991 Bielorusky Parečča.
992 Bielorusky Vozemľa.
993 Bielorusky Lamavichy.
994 Bielorusky Kuryn.
995 Bielorusky Sekeričy.
996 Bielorusky Savičy.
997 Bielorusky Kapličy.
998 Bielorusky Homeľ.
999 Bielorusky Chalopeničy.
1000 Bielorusky asi Kosaričy.
1001 Bielorusky Parečča.

Ako predvoj práporu 5/102 rota /dve čaty/veliteľ por. pech. Ižo.[1002]

Ako valný voj: 7/102 rota /bez jednej čaty o 50 mužoch/vel. por. pech. Majer Jozef,
6/102 rota/veliteľ npor. pech. Grünzweig Viliam/
8/102 rota/1 čata gul., 1 čata min. /
KPÚV rota/dve čaty/

Skupina Porečje: 1 družstvo čaty 7/102 roty,
čata HKB, velitel por. pech. Dittrich Eduard,
1 družstvo TG v Lučici,[1003]

Ako zadný voj dve družstvá čaty 7/102 roty.

S.V. velitelstva II/102 práporu na čele 7/102 roty.

Nástup jednotiek: bol určený pri ústne vydanom rozkaze dňa 10. 3. 1942.

Podanie hlásenia: Hlásenie za predvoj a hlavný voj podá vel. II/102 práporu npor. pech. Tibor Samo, vel. 8/102 roty, za skupiny Porečie, npor. pech. Jozef Repko, veliteľ 7/102 roty. Títo sú mi zodpovední za včasný nástup, poriadok, a za dodržiavanie vzdialeností.

Npor. pech. Repko Jozef, podá hlásenie v 05. 45 hod.

npor. pech. Samo Tibor, podá hlásenie v 05. 50 hod.

Smer postupu pochodového prúdu: Kopatkeviči[1004] – Celuščeviči[1005] – Kapcieviči[1006] – Lučici – Košjeviči[1007] – Demenka – Bubnovka[1008] – Porečie – Katka.

Dodržiavanie vzdialeností: Vzdialenosti medzi pochodovými prúdmi za presunu určujem takto. Predvoj od valného voja 150 m, valný voj od zadného voja 100 m.

Odchod: Odchod jednotiek II/102 práporu z posádky Kopatkeviči.
06.00 hod. zo severozáp. okraja ubytovacie miesta.

Počas presunu pripoja sa k pochodovému prúdu tieto jednotky: Čata 5/102 roty v Celuščeviči pripojí sa v 06. 30 hod. k predvoju pochodového prúdu.

6/102 rota v Lučici s družstvom KPÚV a ŤG je v pohotovosti od 08. 00 hod. a pripojí sa k valnému voju za 7/102 rotou. Družstvo KPÚV pripojí sa k svojej rote a družstvo TG k skupine npor. Repku. 6/102 rota odovzdá toto družstvo do stavu živených 7/102 rote.

Obidve jednotky sú postavené k odchodu tak, aby pripojením nezdržovaly pochodový prúd /stoja kolmo na hlavnú hradskú/.

Skupina npor. Repku Jozefa po príchode do Porečie sa odpojí a vyčká v tomto priestore II/102 prápor s ktorým dňa 13. 3. 42 sa spojí a bude spoločne postupovať na Karpilovku.

Zaistenie pochodového prúdu do strán:

1002 Štefan Ižo.

1003 Bielorusky Lučycy.

1004 Bielorusky Kapatkeviči.

1005 Bielorusky Čaľuščeviči.

1006 Bielorusky Kapceviči.

1007 Bielorusky Kaševiči.

1008 Bielorusky Bubnauka.

Za účelom zaistenia pochodového prúdu do strán vysielam bočné voje, ktoré postupujú po okraji lesa tak, aby boly v stálom zrakovom spojení s čelom valného voja.
[...]

Veliteľ II/102 práporu:
pplk. pech. Rudolf Noskovič.
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 86, sign. III/177

DOKUMENT 96

1942, marec 11. Berlín.

Správa štátneho sekretára (zástupcu ministra) na nemeckom Zahraničnom úrade Ernsta von Weizsäckera o jeho postoji k slovenskej žiadosti rokovať s Ríšskym ministerstvom pre obsadené východné územia ohľadne pridelenia 10-tisíc ha pôdy na území Ríšskeho komisariátu Ukrajina obsadeného slovenskou Zaisťovacou divíziou.

St. - S. Nr. 152 Berlin, den 11. März 1942.

Der Slowakische Gesandte teilte mir heute mit, er sei im Begriff, sich mit dem Reichsminister Rosenberg über eine Frage zu unterhalten, die bei dem Besuch des Feldmarschalls Keitel in Preßburg aktuell geworden sei. Es handle sich dabei um den Wunsch (wessen, konnte der Gesandte mir nicht angeben),[1009] etwa 10 000 ha eines von den slowakischen Truppen zur Zeit besetzten Gebiets landwirtschaftlich bearbeiten zu lassen. Die technische Einzelheiten machten eine Aussprache mit Reichsminister Rosenberg[1010] erforderlich.

Ich habe dem Gesandten erwidert, Verhandlungen mit inneren Reichsstellen müßten durch das Auswärtige Amt gehen. Ich wolle mich in diesem Falle, da es sich nach Cernak´s[1011] Angabe nur um technische Einzelheiten handle, dem direkten Kontakt mit Reichsminister Rosenberg nicht entgegenstellen.

Trotzdem wird es notwendig sein, dem Ostministerium[1012] mitzuteilen, daß die Zustimmung des Auswärtige Amts sich nur auf die obengenannte Materie bezieht und daß das Auswärtige Amt die Verhandlungen selbst weiterzuführen beabsichtigt, sobald dieser Rahmen verlassen werden sollte.

(gez.) Weizsäcker

[...]

– P R E K L A D –

Štátny tajomník. č. 152 Berlín 11. marca 1942

Slovenský vyslanec mi dnes oznámil, že je pripravený zhovárať sa s ríšskym ministrom Rosenbergom[1013] o otázke, ktorá sa stala aktuálnou počas návštevy poľného maršala Keitela v Bratislave. Ide pritom o prianie (koho, to mi vyslanec nemohol udať)[1014], aby

1009 Pozri dok. 86, 87, 92, 136.

1010 Alfred Rosenberg, ríšsky minister pre obsadené východné územie.

1011 Matúš Černák, slovenský vyslanec v Berlíne.

1012 Myslí sa Ríšske ministerstvo pre obsadené východné územie.

1013 Alfred Rosenberg, ríšsky minister pre obsadené východné územie.

1014 Pozri dok. 86, 87, 92, 136.

sa približne 10 000 ha z územia toho času obsadeného slovenskými jednotkami mohlo hospodársky využívať. Technické jednotlivosti vyžadujú diskusiu s ministrom Rosenbergom.

Vyslancovi som odpovedal, že jednania s vnútornými ríšskymi miestami musia ísť cez Zahraničný úrad. V tomto prípade som sa však nechcel, keďže podľa udania pána Černáka[1015] ide iba o technické detaily, stavať proti priamemu kontaktu s ríšskym ministrom Rosenbergom.

Napriek tomu bude potrebné oznámiť ministerstvu Východ,[1016] že súhlas Zahraničného úradu sa viaže iba na vyššie spomínanú látku, a že Zahraničný úrad má v úmysle sám viesť ďalšie rokovania, pokiaľ by prekročili tento rámec.

podpísaný Weizsäcker

[...]

NA Praha, f. 136 - Auswärtiges Amt Berlin, sign. 136, 18/71, č. 249524
NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. (eds.). Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945. Prešov : Universum – EU, 2011, dok. č. 53, s. 227-228.

1015 Matúš Černák, slovenský vyslanec v Berlíne.

1016 Myslí sa Ríšske ministerstvo pre obsadené východné územie.

DOKUMENT 97

1942, marec 11. – 17. Čaľuščevičy, Katka, Porečie.

Úryvky z vojnového denníka 5. roty II. práporu pešieho pluku 102 popisujúce bojový stret slovenských jednotiek s partizánmi v priestore Perekalle – Zaljessje.

11. 3. 42. Rota sa pripravuje na akciu proti partizanom. Nálada veľmi dobrá.

12. 3. 42. Naša rota v ramci praporu vyrazila ráno o 6 tej hod. na akciu smerom Celustieviči,[1017] Lučicu,[1018] Bubnovku.[1019] 5 rota išla ako predvoj pred dedinou Porečie[1020] narazila na hliadku partizanov z ktorých jedného zabila. V dedine Slobodka zase sme narazili na hliadku partizanov ale nakoľko bola už tma nepodarilo sa nám ani jedného zastreliť. Ušli do lesa a zanechali za sebou len tri stare kozuchy. Zapalili sme jeden partizanský dom a išli sme do dediny Katka, kde sme prenocovali. Nálada dobrá. Stav 123.

13. 3. 42. Z Katky sme postupovali rozčleneni dalej smerom na Perekalje, kde sme zas dostali paľbu od partizanov, po malom momente rozpútal sa veľký boj, ktorý trval plných 7 hodin. Boli sme v nevýhode lebo sme boli obklúčeni zo všetkých strán. Od našej roty boli ranení strel. Minás strel. Galičinský Stefán a strel. Tulej Ján. Dokiaľ sme bojovali na predu partizani nás napadli zo zadu naše treny a nakoľko ich bola veľká presila, čata ktorá zaisťovala treny zo zadu musela ustúpiť a partizani zabrali kuchyňe, proviant. torby mužstvu so všetkým príslušenstvom. Tam sa pravdepodobne dostal do zajatia streľ. Kováč Michal. Zo všetkých rot iba naša zachranila kuchyňu. Po zapaleni dediny, prebili sme sa do predu a za stálej palby sme postupovali až sme prišli do dediny Ozemlia[1021], kde sme sa stretli s I práporom Nemcov[1022] a tam sme aj prenocovali. Nalada dobra. Stav 123

14. 3. 42 Sme išli spolu s Nemcami do dediny Porečie, cestou boli malé prestrelky, ale nikdo nepadol ani nebol ranení. Zapalili sme niektoré partizanské domy. Do Poriečia prišli sme o 2 hod v noci tam sme prenocovali. Rota sa ubytovala po domoch. Boli rozostavené stráže a posielané hliadky. Rano sa pokusila partizanská hliadka dostať do dediny ale bola zahnaná na utek. Nálada dosť dobrá. Mužstvo trpi veľkou zimou. Stav 119.

15. 3. 42. Rano odišli raneni do nemocnice. Prapor aj s Nemcami stoji v Porieči, kde do okola je postavená stráž. Stav 119.

1017 Bielorusky Čaľuščevičy.
1018 Bielorusky Lučycy.
1019 Bielorusky Bubnauka.
1020 Bielorusky Parečča.
1021 Bielorusky Vozemľa.
1022 Nemecký policajný prápor 315.

16. 3. 42. Ráno strážny zbadal že od lesa sa približujú traja chlapi, s ďalekohľadmi zistili, že sú to partizani, hneď na to zbadali aj oni nás a začali utekať späť do lesa. Spustili sme na nich palbu, ale nakoľko to bolo daleko nepadol ani jeden. Počasie je veľmi nepriaznivé tuhé mrazy sa striedajú s fujavicami. Nálada nerušená. Stav 119.

17. III. 42 Sme spolu s Nemcami v Porieči, tiež spolu sa koná strážná a zaisťovacia služba. Zima polevuje. Nálada dosť dobrá. Stav 119.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 87, sign. III/204

DOKUMENT 98

1942, marec 12. Katka.

Rozkaz veliteľa II. práporu pešieho pluku 102 pplk. pech. Rudolfa Noskoviča na preskúmanie a „vyčistenie" priestoru v okolí Cholopeničy – Perekalle – Karpilovka[1023], ktorý mal byť obsadený skupinami partizánov. Akcia mala byť realizovaná v kooperácii s nemeckým policajným práporom 315.

Čís. 60/Taj. 1942 SV 12. marec 1942

Rozkaz pre prieskum v priestore Cholopeniči[1024] – Perekalje – Salesje[1025] – Karpilovka dňa 13. III. 1942

I. Situácia: Podľa dosiaľ získaných (preverených a neoverených) zpráv zdržuje sa štáb partizánov v Cholopeniči 3 km juhovýchodne Katka. Ďalšie sídla partizánov (lágre) v priestore – Perekalje vo smere juhovýchodnom a juhozápadnom a v Karpilovke, kde sa partizáni po rozprášení znovu organizujú.

II. Úloha II/102 práporu: preskúmať a vyčistiť priestor z Katka v smere na Cholopeniči – Perekalje – Salesje – Dertky[1026] – Karpilovka pričom drží sa stále západnej strany železnice. Uvedené obce pokladám za postupné ciele (podávať hlásenie). Keď dosiahne Perekalje – oznámi to nemeckému policajnému práporu 315 RDRG[1027] do Oseml-ja, ktorý ihneď vyrazí na Salesje pri čom preskúma železnicu, ako i cestu východne tejto. Pri Salesje nadviažu velitelia práporov osobný styk, na čo sa vydajú na ďalší prieskum takto. II/102 prápor na západ od železnice do Dertky, kde sa spojí s jednotkami s Porečie a ďalej spolu postupujú na Karpilovku (jednotky v Porečie boly včas upovedomené o postupe do Dertka RDGR Úloha nemeckého polic. práporu 315: Preskúma Bf.[1028] Dubrovka[1029] a odbočí na Smykoviči,[1030] kde uzavrie východnú hranicu od Karpilovky a znemožní eventuelný ústup partizánov týmto smerom. V týchto miestach predvídam prvé nocovanie.

III. Sostava II/102 práporu za približovania:
II/102 prápor vykoná približovanie v tvare kosoštvorcovom, ktorý nariaďujem takto: 6/102 rota ako čelná rota (2 čelné čaty, 1 čata – záloha), 5/102 rota ako pravá bočná frota (2 čaty rozvinuté stupňovite do hĺbky)

1023 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.

1024 Bielorusky Cholopeničy.

1025 Bielorusky Zaljessje.

1026 Bielorusky Dertka.

1027 Myslí sa forma rádiogramu.

1028 Pravdepodobne Bahnhof – vlaková stanica.

1029 Bielorusky Novaja Dubrova a Staraja Dubrova.

1030 Bielorusky Smykovičy.

7/102 rota ako ľavá bočná rota (2 čaty rozvinuté stupňovite do hĺbky) Moja záloha 1 č. 5/102 roty. Za zálohou 6/102 roty nastúpi práporový lekár, pomocná čata práporu s veliteľstvom, čata TG (v polohe nízkej pripr. pre streľbu), minomet. čata, rádiostanica so spoj. čatou práp., rota KPÚV. Po príchode skupiny Porečie nariadim tvar sostavy podľa situácie. Kuchyne a trény za kul. rotou. Rozostupy a vzdialenosti medzi jednotkami na dohľad. Nástup jednotiek v nariadenej zostave v 05. 45 hod. Hlásenie na juhovýchodnom okraji Katka podá z jednotky II/102 práporu npor. Tibor Samo.

IV. Styk a spojenie:

Spojenie zrakové a spojkami. Každá rota vyšle po dve spojky k pom. čate práporu. Druhé body rozkazu sú platné podľa rozkazu čís. 58/Taj. 1942. Nepriateľ bojuje so zákernosťou (strieľa zo stromov, okien a pod.) preto upozorňujem na zvýšenú ostražitosť pred nepriateľom a bezohľadnosť.

Dostane: Vel. p. pl. 102 ako hlásenie, 5, 6, 7, 8 rota a rota KPUV

Veliteľ II/102 práporu

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 86, sign. III/177

DOKUMENT 99

1942, marec 15. Žytomyr.

Rádiografické hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu pre MNO o bojovej činnosti II. práporu pešieho pluku 102 počas protipartizánskej akcie v priestore Perekalle – Zaljessje na území juhovýchodného Bieloruska.

Radiogram čís. 428-429-430-431.
Slov 610-610-610-610 dňa 15/3 1942 hod. 12.40.

MNO – náčelník štábu

Hlásim situáciu jednotiek od 6. do 14. marca t. r. za

1./Rdgramom[1031] č. 219 zo dňa 6. marca hlásil som, že Opál[1032] mal započať novú akciu proti partizánom. Priestor som podrobne uviedol. Pretože akcia mala byť väčšieho rázu, boly nutné dôkladné prípravy, takže sa akcia započala až 13. marca. Dňa 11. marca bola letectvom nemeckým bombardovaná Karpilovka,[1033] kde podľa zpráv bol hlavný stan partizánov. Dňa 12. marca dorazil II. prápor Opál so sprievodnými zbraniami do východiska k útoku a to časť do Katka a časť do Poretschejew,[1034] policajný prápor 315 mal východisko v Osemlje.[1035] Dňa 13. marca vyrazil prápor Opál smerom na Perekalje, kde narazil na silný odpor partizánov. Vlastné jednotky sa dostaly do prudkého boja s partizánmi. Po 5 hod. boji bol odpor partizánov zlomený. Vlastné straty: 14 mŕtvych, 8 nezvestných a 22 ranených, ktorí boli prevezení do nemocnice v Bobrnisk.[1036] Okrem toho 7 koní vlastných zabitých, viac koní civilných, 3 kuchyne zničené. Z dôstojníkov padol por. pech. v zál. Pavlovský, ranený je por. pech. Petrík, dôst. zást. Kmeť, dôst. zást. Pisch, rtk. Kováč[1037] a por. Ižo sa nervove zrútil a po tomto boji vlastné jednotky prebily sa do Osemljew, kde sa spojily s nem. policajným práporom 315, ktorý je Opálu podriadený.[1038] Partizánov, na ktorých vlastné jednotky narazily, bolo podľa velit. Opálu asi tisíc /1.000/ vyzbrojení 8 ŤG, 15 ĽG, automatické pušky a kanóny. Na bojišti zanechali partizáni asi 600 mŕtvych. Dňa 14. marca vlastné jednotky i policajný prápor 315 na rozkaz veliteľa pluku stiahli sa do Porietschejew,[1039] kde dostanú ďalšie rozkazy. Pretože podľa môjho úsudku je v priestore Osemlje – Su-

1031 Rádiogramom.
1032 Krycie meno II. práporu.
1033 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.
1034 Bielorusky Parečča.
1035 Bielorusky Vozemľa.
1036 Asi bieloruské mesto Babrujsk.
1037 Rtk. pech. Ján Kováč.
1038 Policajný prápor 315 bol v skutočnosti podriadený pešiemu pluku 102.
1039 Do Parečče dorazili až do polnoci 15. 3. 1942. Pozri dok. 97.

bareviči[1040] – Kasarici[1041] – Porietschje – Karpilovka väčšia skupina partizánov, nariadil som velit. Opál, aby dokončil sústredenie jednotiek v Porietscheje, aby sa sám presvedčil o situácii a predložil svoje rozhodnutie akcie nám ku schváleniu. Ďalšie podrobnosti o boji budem hlásiť ako mi dojdu.

2./ Dynamit na presune na východ, dňa 10. marca zaviazol asi 8 km za p. Perejaslav v závejoch, takže sa musel ubytovať a prerušiť presun. Npor. Modranský ako spojka na lyžiach s omrzlinami 2. a 3. stupňa odsunutý do nemocnice v Kijeve.[1042] Dynamit však 12. marca nastúpil ďalší presun a 13. marca dosiahol Lubny.

3./ Ostatné jednotky nezmenené.

4./ V ostatných dňoch trvá citeľná zima, sú snehové fujavice. Cesta Žitomír[1043] – Lwow[1044] doteraz voľná.

Plk. Kuna

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/4

1040 Neidentifikované.

1041 Neidentifikované.

1042 Kyjev, ukrajinsky Kyjiv.

1043 Ukrajinsky Žytomyr.

1044 Ukrajinsky Ľviv.

DOKUMENT 100

1942, marec 18. – 19. Žytomyr.

Žiadosti veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na MNO v Bratislave o pridelenie čaty ľahkých tankov a pozorovacej letky s lietadlami Letov Š-328 a civilnými typmi pre potreby boja proti partizánom.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. SV. 18. marec 1942
Č. 62.037/Dôv. 3. oddel.1942
Vec: Pridelenie PA/ľahkých tankov-
žiadosť.

MNO – minister národnej obrany
B r a t i s l a v a .

Prosím o odoslanie pre ZD: 1 čatu ľahkých tankov. Tieto zbrane sa veľmi osvedčily pre boj v osadách a ušetria mnoho ľudských životov.

V terajších bojoch ZD proti partizánom, najmä pri útokoch na osady, by vykonaly cenné služby. Nakoľko v oblasti ZD musím počítať v budúcnosti so zásahmi v osadách a proti zákernému nepriateľovi, nemohol by som zabrániť zbytočným stratám na životoch.

Podľa informácií ľahké tanky /bez kanónov, len guľomety/[1045] nie sú spôsobilé pre boj u RD a naopak, u ZD by boly veľmi dobrou pohyblivou zálohou a ušetrily by životy našich vojakov.

Preto prosím ak tieto tanky máme k dispozícii, aby mojej žiadosti bolo vyhovené a čata bola najbližším transportom odoslaná do Žitomíra.

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavol Kuna
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstvo národnej obrany, spisy dôverné o evidovaní spisu dňa 26. III. 1942 pod č. 94 412/II/1]

1045 Žiadosť sa týkala pridelenia siedmich kusov tančíkov Tč vz. 33, resp. po ich zamietnutí ľahkých tankov Lt vz. 35. Keďže uvedené vozidlá už boli opotrebované, ZD nakoniec dostala ľahké tanky Lt vz. 40 a neskôr tiež vz. 38. FRANCEV, Útočná vozba slovenské armády, c.d., s. 118.

Jussogram
Brat WSRN[1046] S 513 19/3 – 1820 hod.

Číslo 62.038 Dôv. 3. oddel. 1942.
Vec: Pridelenie letectva – žiadosť.

MNO – minister národnej obrany, Bratislava.

Prosím, aby ZD bola čo najskôr pridelená pozorovacia letka s lietadlami Š 328 a civilnými typmi. Dôvody: Posledné boje so silnými partizánskymi oddielmi ukázaly, že bojujúca jednotka by nebola prekvapená a nebola by asi mala toľko straty, keby bola zaistená letectvom. S nastávajúcim teplým ročným obdobím zvýši sa činnosť partizánov a tým i potreba spolupráce jednotiek ZD s letectvom. 3 veliteľstvo ZD má s podriadenými jednotkami iba rádiotelegrafické spojenie a to iba tranzitom a telefón. Letectvo by v prípade poruchy obstarávalo i spojenie. K vôli prehľadu dislokácie uvádzam, že p. pl. 101 je vzdialený od p. pl. 102 389 km a medzi nimi rieka Pripiat[1047] miestami až 1 km široká na ktorej sú všetky mosty zničené. Úsek práporu je za 200 km a roty za 100 km. Pri akciach spolupráca s nemeckým letectvom je veľmi ťažká. Jednak sú veľmi ďaleko a spolupráca s letectvom u nemeckej armády sa neshoduje s našou. Vzdialenosti medzi jednotkami ZD, terén a povaha bojov s partizánmi často vyžadujú, aby veliteľ alebo dôstojník štábu bol čo najrýchlejšie dopravený k bojujúcej jednotke. Na to sa hodí jedine lietadlo najmä v nastávajúcom období povodní a pri špatných komunikáciách a zničených objektoch na nich. Dá sa predpokladať prípad, že letectvo bude zásobovať jednotky strelivom a proviantom. Úlohy, ktoré ZD dostala [pri] rozdelení oblasti sú také, že strážne oddiely budú od seba značne vzdialené až 300 km. Tu by sa použilo pozorovacieho letectva na stráženie a prieskum. Lietadlá S 328 by sa u RD neuplatnily vôbec /malá rýchlosť/, kdežto pre ZD by znamenaly veľké posilnenie. Letka pridelená ZD mohla by byť zapojená i do kuriernej služby a mohla by pokračovať vo výcviku vyk. letcom. Na letisku Žitomír[1048] by som zaistil pre letectvo hangáry. Bolo by jej však treba prideliť pred presunom čo najväčšie množstvo LPH. Presun vlakom je možný až na stanicu Žitomír. Vzdušná vzdialenosť zo Sp. N. Vsi[1049] do Žitomíra je 612 km. Zbroj. park ZD má i zásobu pum.[1050]

Vel. div. plk. pech. Kuna

1046 Neidentifikované.
1047 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku, ukrajinsky Prypiať, bielorusky Prypiac.
1048 Ukrajinsky Žytomyr.
1049 Spišská Nová Ves.
1050 Druh leteckej munície.

K veci: 1/ Súhlasím.
2/ Navrhujem vyslať čo najskôr 1 pozorovaciu letku (: 6 strojov +) bojových
3 - „ - - kurier

[odtlačok pečiatky zástupcu šéfa VÚ a veliteľa VVZ pplk gšt. Emila Novotného z 25. III. 1942]
[v.r.]

Pán pplk. Lendvay[1051] o veci referoval p. min., ktorý o odoslaní lietadiel k ZD nesúhlasí.[1052]
[npor. nečitateľný podpis][1053]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 238, inv. č. 331

1051 Pplk. del. Elemír Lendvay.

1052 Ide o ručne dopísanú poznámku.

1053 Obidve žiadosti MNO zamietlo. Potvrdzuje to telegram z 1. 4. 1942 z úrovne náčelníka Štábu ministra pplk. gšt. Štefana Tatarku adresovaný priamo veliteľovi ZD. Ten sa zachoval ako súčasť spisu, v ktorom sa nachádza aj Kunova žiadosť. Tu sa konštatuje: *„Tanky ani lietadlá nemôžu byť pridelené Z. D., nakoľko ich nemôžeme prideliť ani R. D. Potrebné bojové prostriedky pre splnenie bojových úkolov Z. D. vyžiadajte si včas vždy u veliteľa Ukrajiny, ktorého upozornite čím, akými zbraniami Z. D. disponuje, aby Vám podľa toho bola dávaná i úloha.“* VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 278, inv. č. 331.

DOKUMENT 101

1942, marec 19. Rivne.

List hlavného veliteľa poriadkovej polície v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. por. polície a Gruppenführera Otta von Oelhafena adresovaný veliteľovi Zaisťovacej divízie s reakciou na straty jednotiek pešieho pluku 102 v boji pri obci Perekalle.

Otto von Oelhafen
Generalleutnant d. Polizei
SS - Gruppenführer

O.U., den 19. März 1942

Herrn
Oberst Kuna,
Kommandeur der slow. Sicherungs-Division,
Shitomir.

Hochverehrter Herr Oberst!

Nachdem ich am Montag, dem 16. 3. 42, nachmittags meinen Besuch bei Ihnen gemacht hatte, fand ich abends bei meiner Rückkehr in Rowno Ihren Brief vom 13. 3. 42 vor.

Ich danke Ihnen für die aufrichtige Anteilnahme an dem Verlust unserer wackeren Männer und danke Ihnen auch vielmals für die Teilnahme einer Offiziersabordnung und eines Ehrenzuge bei der Beisetzung des Hauptmann Dürrer und des Oberwachtmeisters Zinßer auf dem Heldenfriedhof in Shitomir.

Für den Vorschlag an Ihren Herrn Verteidigungsminister zur Verleihung von Tapferkeitsmedaillen an 3 der Gefallenen bin ich Ihnen besonders dankbar.

Zu den schweren Verlusten an Offizieren und Männern, die Ihr II. Batl. Inf. Regt. 102 in den Gefechten bei Perekalje-Salesje erlitten hat, spreche ich Ihnen meine aufrichtige Anteilnahme aus und bitte, dieselbe auch dem Regiment zu übermitteln.

Wenn, anscheinend infolge von Mißverständnissen, die weiteren gemeinsamen Aktionen noch nicht zu vollen Erfolg geführt haben, so bitte ich doch, der weiteren guten Zusammenarbeit und treuer Waffenbrüderschaft versichert zu sein.

Mit dem Ausdruck vorzüglicher Hochachtung.

Heil Hitler!
Ihr sehr ergebener
[v.r. Oelhafen]

Otto von Oelhafen
generálporučík polície
SS - Gruppenführer

miestne ubytovanie, 19. marec 1942

Pán
plukovník Kuna,
veliteľ slov. Zaisťovacej divízie,
Žytomyr.

Vysoko ctený pán plukovník!

Po skončení mojej poobedňajšej návštevy u Vás v pondelok 16. 3. 42 poobede, našiel som večer po mojom návrate do Rivneho Váš list z 13. 3. 42.

Ďakujem Vám za prianie úprimnej sústrasti k strate našich statočných mužov a ďakujem Vám tiež mnohokrát za účasť delegácie dôstojníkov a jednej čestnej čaty na pohrebe kapitána Dürrera a hlavného strážmajstra Zinßera na cintoríne hrdinov v Žytomyre.

Za návrh vášmu ministrovi národnej obrany k udeleniu medailí za statočnosť 3 padlým som Vám zvlášť vďačný.

K ťažkým stratám na dôstojníkoch a mužoch, ktoré utrpel Váš II. prápor pešieho pluku 102 v bojoch pri Perekalle – Zaljesse, vyjadrujem Vám svoju úprimnú sústrasť a prosím tiež o jej sprostredkovanie na pluk. Aj keď, zrejme v dôsledku nedorozumení, ďalšie spoločné akcie ešte neviedli k uspokojivému úspechu, predsa len prosím o pokračovanie dobrej spolupráce pre zaistenie lojálneho bratstva v zbrani.

S výrazom veľkého rešpektu

Heil Hitler!
Váš veľmi oddaný
[v.r. Oelhafen]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/28

DOKUMENT 102

1942, marec 19. Parečča.

Rozkaz veliteľa II. práporu pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie pplk. pech. Rudolfa Noskoviča na presun jeho jednotiek spolu s podriadeným nemeckým policajným práporom 315.

Peš. pluk 102
II. prápor

5. rota

SV. 19. III. 1942
Podľa rozdeľovníka

Rozkaz

pre presun II/102 práporu Poračije[1054] – Bubnovka[1055] – Kopatkiciviči[1056] dňa 19. 3. 1942.

Situácia: Nepriateľ menšími sylami rozložený na oboch stranách cesty po obciach západne Meduchov, Satičje,[1057] Andrejovka,[1058] západne Bubnovka,[1059] Demenka,[1060] Koševiči,[1061] Ludšici.[1062] Nebezpečnejšia strana východna. Partizanské skupiny majú medzi sebou spojenie hliadkami, ktoré stále pretínajú osu nášho pochodu.

Sz. vlastná: Jednotky II/102 práp. a nem. polic. prápor 315 ktoré z 19 na 20 marca 1942 nocujú v Pareči, presunú sa dňa 20. 3. 1942 z Porečia cez Bubnovku, Lučici na Kopatkieviči.

Úloha: II/102 prápor presunie sa s polic. práp 315 zaisteným pochodom po ose postupu uvedenej vo vlastnej situácii. Behom presunu preskúma najbližšie okolie pochod. osy. V prípade narazenia na nepriateľa zdolá ho a postupuje ďalej.

Zostava: 1) policajný prápor č. 315 vyšle predvoj. vnútornú sostavu určí sám vel. polic. práporu 315

2) II/102 prápor ktorého sostavu nariaďujem takúto: 7. rota, 6. rota, práp. čata, spoj. čata, 8. rota, HK.B., KPÚV a ako zadný voj 5 rota

Vykonanie: Nastup jednotiek: Jednotky II/102 práporu nastúpia čelom u vel. budovy podľa uvedeného sostavenia, smerom južným o 05.30 h kedy mi podá hlasenie za II/102

1054 Bielorusky Parečča.
1055 Bielorusky Bubnauka.
1056 Bielorusky Kapatkeviču.
1057 Bielorusky Zacišša.
1058 Bielorusky Andrejeŭka.
1059 Bielorusky Bubnauka.
1060 Bielorusky Demenka.
1061 Bielorusky Kaševiču.
1062 Bielorusky Lučycy.

prápor npor. pech. Samo. Zároveň určujem vel. pochodového prúdu II/102 práporu. Odchod práporov po mojej prehliadke o 06.00 hod.

Zaistenie a spojenie: Zaistenie z predu prevedie polic. práp. 315, II/102 prápor zaisťuje poch. prúd zadným vojom (5/102 rota)

Zaistenie do strán: 7/102 rota zaisťuje prúd zľava, 6 rota vpravo

Styk a spojenie: zrakom, spojkami, smluv. znameniami

Smluv. znamenia: červená raketa nepriateľ, zelená – vlastný.

Rôzne: Polic. práp. 315 pridelujem 1 kanón na doplnenie čaty KPUV ktorej veliteľom určujem dôst. zást. Vdoviak Jána. Toto družstvo vezme do stavu živených polic. práp. 315. Rádiostanice prideľuje vel. pluku takto: Had, Sup a Tak II/102 práporu, Kos polic. práp. 315. Toto družstvo vezme do stavu živených polic. páp. 315. Po odchode jednotiek prevezmú príslušné veliteľstvá ubykacie a sú mi zodpovední že nezostanú za nami písomnosti alebo predmety voj. rázu. Upozorňujem všetkých príslušníkov na opatrnosť, bojové a voj. chovanie sa. Zakazujem akekoľvek opúšťanie poch. prúdu, vchadzanie do chát za akymkoľvek účelom mužstvo poučte o zákaze rabovania, zvlášť upozorňujem na Koščieviči (škvrnitý týfus)

Veliteľ II/102 práporu
[v.r. Noskovič]

Dostane 5, 6, 7, 8 rota HKB a KPUV.
Skončené 20.30 h.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 87, sign. III/197

DOKUMENT 103

1942, marec 24. Žytomyr.

Žiadosť prednostu zdravotnej správy Zaisťovacej divízie stot. MUDr. Pavla Škodáčka o náhradu za opotrebované sanitné autá.

O p i s

Veliteľstvo ZD.
Č. 84026/Taj. Zdrav. 1942.
Vec: Náhrada za opotrebované sanitné autá - vyžiadanie.

S.V., 24. marca 1942.
Tajné!

Zázemné veliteľstvo
pre potreby v poli,

Bratislava.

Hlásim, že pri nesmiernej rozlohe územia chráneného jednotkami ZD, skoro 2krát tak veľkého ako je územie Slovenska /asi 60.000 km^2/ a pri špatných odsunových cestách od jednotiek k poľ. nemocnici /vždy vyše 150 - 200 km/ boly sanitné auta DZR-1, ktoré sú od začiatku poľného ťaženia neustále v prevoze tak opotrebované, že po každej vykonanej ceste od jednotky k nemocnici boly nespôsobilé k jazde najmenej na 1 – 2 týždne, až sa nakoniec ich celkový stav zhoršil tak, že t. č. z 8 improvizovaných a 1-ho špec. sanitného auta má DZR-1 iba jedno pojazdné. Z nepojazdných sanitných aut /7 improvizovaných a 1 špeciálne/ je jedno improvizované a 1 špec. sanitné auto /Škoda 206 ev.č.10.577/ určené k odsunu na Slovensko, kde v tieto dni bude odsunuté.

Týmto stavom sanitných aut DZR-1 je celkom ohrožený chod zdravotnej služby u ZD, pretože odsun nemocných a ranených od jednotiek je skoro nemožný.

Jedine štyrmi špec. sanitnými autami /prekarosované AV[1063] vozy/ pridelenými ZD MNO koncom r. 1941 udržuje sa ako tak chod zdravotnej služby s vypetím všetkých síl až do krajnosti a zabraňuje tak celkovému ochromeniu chodu zdravotnej služby u ZD. Avšak uvedené špec. sanitné auta sú celkom nespoľahlivé, pretože prekarosovaním /Praga AV vozov/ je neprispôsobené pérovanie tak zaťažené, že po každých ujazdených 100 -150 km po rovnej ceste /menšom ujazdených km pri zlých cestách, ktorých je tu väčšina/ lámajú sa perá poťažne čapy od pérovania, takže ich trvalé dlhšie používanie, ako sa ukázalo, je celkom nemožné.

Preto v záujme udržania a zabezpečenia nerušeného chodu zdravotnej služby u ZD je bezpodmienečne potrebné čím včašie dodanie náhrady opotrebovaných 8 improvi-

1063 Veliteľský automobil Praga AV.

zovaných a 1-ho špec. sanitného 6-lôžkového auta zo zázemia, čo týmto súrne prosím.

Pre odsun ležiacich nemocných do zázemia z poľ. nemocnice, kde je denný stav okolo 150 nemocných, potrebuje ZD prideliť veľký 15 - 20 lôžkový spoľahlivý špeciálny sanitný autobus, pretože odsun ležiacich nemocných zdravotným vlakom deje sa vo veľmi veľkých a nepravidelných časových intervaloch a pri odsune pridelenými špec. sanitnými prekarosovanými 4-lôžkovými Praga AV vozmy, poťažne 6-lôžkovým špec. sanitným autom Škoda 206 sa tieto pre rôzne defekty počas cesty vrátily zo zázemia až za 3 mesiace po ktorý čas ich ZD postrádalo, čo je dnes nemysliteľné.

Prosím preto tiež o pridelenie vhodného spoľahlivého 15 - 20 lôžkového sanitného autobusu.

Prednosta zdrav. správy ZD
stot. zdrav. MUDr. Pavol Škodáček. v. r.
[v. r.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16, inv. č. 62

DOKUMENT 104

1942, marec 24. Žytomyr.

Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie obsahujúci nariadenie veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o správaní sa v jemu podriadenej oblasti, s ktorým malo byť oboznámené všetko mužstvo divízie.

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE. S.V., dňa 24. marca 1942.
Č.: 123.037/3. oddel. 1942.

Podľa rozdeľovníka.

Nariadenie Wehrmachtbefehlshabera Urajiny[1064] Abt. O. Qu. Br. Nr. 457/42. dávam v plnom znení na vedomie a prevedenie:

"Smernice o spravovaní sa v oblast i W. Bfh. Ukrajiny.

1./ Wehrmachtbefehlshaber Ukraine je najvyšší vojenský predstaviteľ v jemu podriadenej oblasti. On prevádza vojenské výsostné práva.

W. Bhaferovi Ukraine sú mimo jemu úplne podriadených jednotiek a veliteľstiev všetky v jeho obvode sa nachádzajúce jednotky a veliteľstvá /Reichkommissariat Ukraine[1065]/ bez ohľadu na ich taktické podriadenie a zvláštne úlohy TERITORIÁLNE podriadené:

Všetky v jeho obvode existujúce, trvalé veliteľstvá /veliteľstvá zaisťovacích oblastí ako aj O.F.K, E.K a O.K. /ako aj jednotkami utvorené, nie trvalo usadené posádkové veliteľstvá sú VOJENSKÉ VELITEĽSTVÁ. Ich úloha záleží v udržaniu poriadku a kázne oblasti ako aj starostlivosť o všetkých príslušníkov armády a vojenských sprievodov.

2./ Oblasť Ukrajiny má veľkú dôležitosť pre výživu nemeckej armády a celého nemeckého národa. Úplné využitie zeme pre nemecké vedenie vojny musí byť preto zaistené. Toto je len vtedy možné, keď svojmocné zásahy so strany jednotiek do hospodárskeho zloženia odpadnú.

PRETO ODOBERANIA A ZHABANIA AKÉHOKOĽVEK DRUHU SÚ ZAKÁZANÉ.

3./ Každá jednotka, ako aj jednotlive cestujúci dôstojníci, poddôstojníci a mužstvo a príslušníci vojenských sprievodov musia sa pri príchode hlásiť na najbližšom veliteľstve, ktoré im pridelí byty a zariadi odovzdanie nástrojov, palivového materiálu atď.

SAMOSTATNÉ UBYTOVANIE JE PRÍSNE ZAKÁZANÉ.

Byty, zničené Rusmi boly s najväčšou námahou dané do poriadku. Každé znečistenie, alebo poškodenie činí príbytky preto pre ďalšie jednotky nepoužívateľnými a ohrožuje týmto prísun osôb pre bojujúce jednotky. BYTY PREVEZMITE V PORIADKU A PRI ODCHODE ZAS V PORIADKU ODOVZDAJTE. V zime je zvlášť dôležité: Pece neprekurujte. Četné príbytky, ktoré sa už nedajú nahradiť boly ohňom následkom zlého zaobchádzania s pecmi zničené.

1064 Veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

1065 Ríšsky komisariát Ukrajina.

JE PRÍSNE ZAKÁZANÉ CUDZÍ PALIVOVÝ MATERIÁL VZIAŤ, ALEBO VSTAVANÉ DREVO /OKENNÉ RÁMY, DLÁŽKU/, ako sa už bohužiaľ stalo POUŽÍVAŤ NA KÚRENIE.

Oproti priestupkom musí okamžite zakročiť každý predstavený. Veliteľ každej jednotky je zodpovedný za disciplínu jeho jednotky. Pri zanedbávaní dozoru nad službou má zariadiť súdne pokračovanie.

4./ Pre čiastky jednotiek bez ohlásenia sa nevydá u Kommandatúry[1066] žiaden proviant.

Proviant a krmivo, ako aj mydlo treba vyžiadať, alebo odobrať u vojenskej zásobovacej stanice. Kde sa tieto nachádzajú sdelí veliteľstvo dávajúce byt.

Frontové správy ako aj sberné a informačné miesta starajú sa o zásobovanie jednotlivcov tiež o ich uspokojenie peňažných náležitostí /žold, mydlo atď./

5./ Pohonná hmota sa vydáva len proti odovzdaniu Gen. Qu. Tankscheinov[1067]. Autá idúce zo západu na východ vybaví Tankscheinami Wehrkreiskommando[1068], alebo výdajňa benzínu v Krakove, alebo vo Varšave. Autá idúce z východu na západ vybavia Tankscheinami Generalkommanda[1069]. Jednotky podriadené W. Bfh. Ukraine dostanú Tankscheiny od O. Qu. H. Mot.[1070]

6./ Každé zhabanie, alebo samostatná výmena koní je zakázaná. Jednotlivé záprahy môžu byť vyžiadané od Kommandantúr. Veterinári sa nachádzajú u veliteľstiev zaisťovacích oblasti a u Feldkommandantúr.[1071]

7./ O zdravotnej starostlivosti nemocných, ktorí nemôžu pochodovať podajú informácie v odseku 1. uvedené vojenské veliteľstvá.

Pred stykom s civilným obyvateľstvom varujeme zo zdravotných dôvodov. Nebezpečie škvrnitého týfu.

Nákup mäsa vo voľnom obchode zakázaný. Pochádza často z porážok bez lekárskej prehliadky /trichin a iné nákazy/.

Voľný nákup vodky pre nebezpečie otrávenia je zakázaný. /Obsah metylalkoholu, veľký obsah pálenky/.

PRAŠINA a MOR v rôznych oblastiach veľmi rozšírený. Vyhýbajte sa maštaliam, v ktorých sú prašivé kone, alebo takým, ktoré sú označené ako prašivé. V daných prípadoch starať sa o vhodné označenie a podať hlásenie na príslušnú Feldkommandatúru.

Tiež treba dbať na zabránenie rozšírenia slintavky a krívačky, ktoré sa veľmi ľahko prenášajú a zapríčiňujú ťažké hospodárske škody. Dvory napadnuté krívačkou a slintavkou nenavštevovať, lebo pri ich opúšťaniu aspoň topánky riadne očistiť.

Besnota je najmä v Ukrajine a Gen. Guv.[1072] veľmi rozšírená. Brať so sebou z obsade-

1066 Veliteľstvá.

1067 Palivový/benzínový poukaz vydaný generálnym intendantom.

1068 Veliteľstvo vojenského okruhu.

1069 Veliteľstvá zborov.

1070 Hlavný intendant pre motorizované jednotky pozemných síl.

1071 Poľné veliteľstvá.

1072 Generalgouvernement/okupované územie Poľska pod nemeckou civilnou správou.

ných východných území do Ríše psov mimo tých, ktorí patria armáde a ktorí sú určení pre zvláštne úlohy je podľa OKW zakázané a bude sa trestať. Psi, ktorí sú dovezení do Ukrajiny musia sa vodiť 3 mesiace na šnorke, alebo musia mať košík.

Styk s psami, mačkami /nebezpečie besnoty/ ako aj tunajšími koňmi a dobytkom /slintavka a krívačka/ zabráňte.

8./ Kommandatúry sú oprávnené jednotlive cestujúcich ako aj jednotky dlhšie sa zdržiavajúce použiť k službe. Velitelia takýchto jednotiek sú povinní vyhovieť žiadostiam Kommandatúr o dodanie síl na stráženie a dodanie záprahov.

9./ Každý príslušník armády a vojenského sprievodu musí byť vedomý toho, že v oblasti W. Bfh. Ukrajiny vydané rozkazy slúžia na jednej strane na udržanie poriadku a kázne a na strane druhej k starostlivosti o jednotky.

Ohľad na kamarátov vyžaduje ZACHÁDZAŤ SO VŠETKÝM ZARIADENÍM BYTOVÝM A POŽIARNYM OPATRNE AKO AJ OPATRNÉ ZAOBCHÁDZANIE SO VŠETKÝM ČO JE NA OSOH CELKU“

Poučte všetko mužstvo!

Dostane: p. pl. 101 a p. pl. 102 15x, JP0 3x, komb. spoj. rota ZD, DPLP – 14 batéria, pion. rota 3, štáb. rota ZD, ŠAK, autokolona ZD 2, IP, PP, PJ, PN 1, DZR, DZP, DSP, dez. kol., vet. amb., pol. pošta 8, autodielne, PV Žitomír[1073], Lwow[1074] a Dnepropetrowsk[1075] a všetky oddelenia štábu vel. ZD.

Prvý dôstojník gen. štábu: Veliteľ divízie:
pplk. del. Lad. Šišovský. plk. pech. Pavol Kuna
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/30

1073 Ukrajinsky Žytomyr.

1074 Ukrajinsky Ľviv.

1075 Ukrajinsky Dnipropetrovsk, dnes Dnipro.

DOKUMENT 105

1942, začiatok apríla. SV.

Hlásenie veliteľstva zosilneného pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie o účasti jeho jednotiek na akcii Bamberg od 27. marca do 3. apríla 1942.

Meldungen
des verstärkten slow. Rgt. 102.[1076]

27. 3. 1942.

20. 00 Uhr: Nachstehende Linie besetzt: Osaritschi – Beresnjaki mit 1 2/3 Kp., 1/3 M.G. -Kp. und 4 Pak. Sawitschi – Kolki – Sublitsche – Brodi mit 3 1/3 Kp., 1 M.K. -Kp., 4 Pak und 2 Gebirgsgeschützen. Luszizy – Koschewitsche mit 2 2/3 Kp. Polizei Batl. 315, 4 Pak und 2 Gebirgsgeschützen. Philippowitsche mit 1/3 Polizeikp.[1077]

28. 3. 1942.

11. 00 Uhr: Das Pol. Batl. 315 erhielt beim Abmarsch aus Poretschie aus dem Südwestrand des Waldes, ostw. Poretschie, Art. =Pak= und s. M.G. feuer.

13. 00 Uhr: Feind greift in Stärke von etwa 2 Zügen mit Gewehren bewaffnet in Gegend 2 km nördl. Bubnowka von beiden Seiten das Gros des nach Süden marschierenden Pol. Batl. an. Eigene Verluste: 2 Tote, 2 Verwundete.

14. 00 Uhr: Pol. Streife stiess im Walde südostw. Poretschie auf Feind mit Geschütz. Eigene Verluste: 1 Toter, 1 Verwundeter.

14. 35 Uhr: Verbindungsoffizier kann nicht gestellt werden.

16. 15 Uhr: Teile des Pol. Batl. 315 ziehen sich z. Zt. von Poretschie nach Koschewitsche heran.

20. 00 Uhr: Detachement Hluchan[1078] vom I./102[1079] mit 2 Kpn., einer s. M.G. – Gruppe und einem Pak in Osaritschi und Beresnjaki. II./102[1080] mit Stab, 7./Kp., einer s. M.G. – Gruppe, einem Pak und 2 Gebirgshaubitzen in Kolki, mit 6./Kp., einer s. M.G. - Gruppe und einem Pak in Sawitschi, mit 2./Kp., einer s. M.G. – Gruppe und einem Pak in Lublitschi und mit 5./Kp., einer s. M.G. – Gruppe und einem Pak in Brody. Pol. Batl. 315 mit Stab, 1./ und 3./Kp., 2 Pak und 2 Gebirgshaubitzen in Koschewitsche.

1076 Slowakisches Infanterie-Regiment 102.

1077 Uvádzané zlomky pravdepodobne označujú početnú naplnenosť jednotiek pešieho pluku 102 a policajného práporu 315.

1078 Stot. pech. Ján Hlucháň bol počas akcie Bamberg veliteľom I/102 práporu.

1079 I. Bataillon des Infanterie-Regiments 102.

1080 II. Bataillon.

29. 3. 1942.

10. 30 Uhr: II./102 hat Sekeritschi ohne besonderen Vorkommnisse erreicht und klärt nach Norden auf. 6./102[1081] im Vorgehen auf Pogerelija Sloboda und 3./102 Alt im Vorgehen auf Trametz.

11. 30 Uhr: Nach Aussage von Überläufern ist in der Gegend zwischen Andrewka und Meduchow (südwestl. Poretschie), etwa 7 km nördl. Andrewka, ein grösseres Partisanenlager mit mindestens 150 Mann, welche nach Angabe der Überläufer den deutschen Truppen in Poretschie in den Rücken fallen wollen. (I. R. 747 wurde sofort verständigt.)[1082]

12. 00 Uhr: 3./102 Neu hat Jurki ohne Berührung erreicht und besetzt.

14. 00 Uhr: Pol. Batl. 315 hat Chojnow ohne Feindberührung besetzt u. klärt nach Norden und Nordwesten auf.

15. 00 Uhr: II./102 ist bei Aufklärung in Sselez (2 km nördl. Kanewka) auf starken Feind gestossen (etwa 2 Kpn.), welche zum Partisanenkommando Lomowitschi gehören. Nach Angriff flüchten Teile des Feindes in nördlicher Richtung und auf Podgat. Der Rest verteidigt Sselez weiter und wird um 17. 00 Uhr umzingelt und zusammengeschossen. Verbindung mit linkem Flügel I.R. 727[1083] in Wolushje hergestellt.

16. 30 Uhr: Eine Streife der rechten Flügel –Kp. des Pol. Batl. 315 erhielt bei Aufklärung bei der Wegespinne nördl. Chojne starkes M.G. -und Minenwerferfeuer aus dem Waldrand nördlich dieser Wegespinne. Stärke des Feindes etwa 1 Kp. Eigene Verluste: 1 Toter, 1 Verwundeter.

19. 00 Uhr: Feindwiderstand bei Sselez gebrochen. Sselez eingeäschert. Verluste der Partisanen etwa 150 Tote; eigene Verluste: 0-.

23. 15 Uhr: II./102 klärt auf gegen Podkat und Kanewka. Das Batl. hat Sekeritschi besetzt.

30. 3. 1942.

9. 00 Uhr: Einheiten des I.R._102 treten nach Säuberung der Orte im erreichten Abschnitt den weiteren Vormarsch an.

17. 00 Uhr: Lage des verstärkten Rgt. 102: Detachement Hluchan des I./102 hat heute mittag ohne Feindberührung Wolosowitschi erreicht und führt Säuberung und Aufklärung in der Umgebung durch. Verbindung mit I.R. 727 in Wolosowitschi aufgenohmen. II./102 hat heute mittag mit seinen beiden Kampftruppen Saritsche und Podgat erreicht. Partisanen, welche nördl. in kleineren Gruppen geschen wurden, weichen Kampf aus und ziehen sich in ihre Waldlager zurück. Das Batl. durchsucht gründlichst von Saritsche aus die Wälder in Richtung Grabje, von Podgat aus in Richtung Schkukoritsche und Kurin. Pol. Batl. 315 hatte heute vormittag kurzes Gefecht im Wald nördl. Chojno. Feind ging nach Norden zurück. Das Batl. setzt. Vormarsch auf Kurin fort.

20. 00 Uhr: Pol. Batl. 315 hat Kurin ohne besonderen Vorkommisse besetzt.

1081 6. Kompanie des Infanterie-Regiments 102.

1082 Pluk bol súčasťou nemeckej 707. divízie a „partizánske“ zoskupenie mal obkľučovať zo severozápadu.

1083 Pluk bol súčasťou nemeckej 707. divízie a „partizánske“ zoskupenie mal obkľučovať zo severovýchodu.

31. 3. 1942.

10. 00 Uhr: Rgt. meldet: Detachement Hluchan auf Vormarsch Poroslischtsche. Rechte Gruppe des II./102 war am 30. 3.42 abends noch in den Wäldern nördlich Saritsche, genauer Standpunkt nicht bekannt, tritt um 2, 00 Uhr Vormarsch auf Grabje an. Linke Kampfgruppe des II./102 war am 30. 3. 42. abends in Schukoritsche und tritt heute früh Vormarsch auf Lomowitschi an.

12. 30 Uhr: Rechte Gruppe des II./102 hat 4.30 Uhr Grabje ohne Feindberührung besetzt. Feind hatte Stellung 2 km nördl. Saritsche vorbereitet, diese aber am Morgen des 30. 3. 42. in Richtung Grabje verlassen. Feind wich überall Kampf aus und hat sich auch aus Grabje in Waldlager zurückgezogen.

16. 45 Uhr: Detachement Hluchan hat heute mittag Poroslischtsche erreicht und in Podwetka Verbindung mit I./727 aufgenommen.

22. 30 Uhr: Einheiten haben nach Erreichen der ersten Angriffsziele Befriedung durchgeführt. II./102 hat ostw. Grabje Waldlager erobert, Partisanen liessen Lager im Stich und flüchteten nach Norden (Gatok). Beute: 60 Schlitten mit Proviant, Bekleidung und Ausrüstung. Im Abschnitt Chojno wurde festgestellt, dass Feind das Dorf räumt und sich nach Norden zurückzieht.

1. 4. 42.

14. 25 Uhr: Einheiten des I.R. 102 heute vormittag Grabniki – Lowstyki – Bahnhof Udarnaja feindfrei besetzt. Anscheinend keine Partisanen mehr im Sperrgebiet. Verbindung mit I.R. 747, welches Karpilowka[1084] feindfrei besetzt hat, aufgenommen. Einheiten verbleiben bis auf weiteren Befehl auf Linie Leski – Lowstyki.

15. 40 Uhr: Bis 31.3.42. 18.00 Uhr haben Einheiten des I. R. 102 im Kampf 271 Partisanen erschossen: In Sselez, Dolgowina bei Kurin und Gatok. Zahl der erschossenen Partisanen wahrscheinlich wesentlich höher, da die Einheiten die Zahl der in den Ortschaften festgenommenen Partisanen bisher oft nicht ausdrücklich gemeldet haben. Beute an Waffen bisher nicht gemeldet. Im Waldlager bei Grabje wurden 67 Säcke Roggen, 17 Sack Mehl und 11 Fässer mit verschiedenen Getreidesorten erbeutet.

17. 00 Uhr: II./102 hat um 15.15 Uhr Leski erreicht. Dort auch I./727[1085] eingetroffen.

18. 30 Uhr: Bis 1. 4. 42 erreicht Leski –Grabniki – Lowstyki – Karpilowka.

Erschossen: 335 Partisanen in Kämpfen um Sselez, Kurin und Umgebung und Gatok. Beute an Waffen und Ausrüstung bisher nicht gemeldet. An Vieh 40 gefunden, 300 Rinder, 500 Schafe, 67 Säcke Roggen, 17 Sack Mehl und 11 Fässer mit verschiedenen Getreidesorten erbeutet. Genaue Meldung der Einheit folgt.

20. 40 Uhr: Partisanen aus dem Gebiet in Linie erster Angriffsziele des I. R. 102 scheinen nach Westen geflüchtet zu sein. So bekunden Einwohner, dass Anführer Parlowski mit 250 Mann am 1. 4. 42. 4.00 Uhr in westlicher Richtung in Gegend Bahnhof Udarnaja das Gebiet verlassen hat mit vermutlichem Ziel Sagelje.

1084 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.

1085 I. Bataillon des Infanterie-Regiments 727.

2. 4. 42.

20. 45 Uhr: Lage um 18.00 Uhr: In Leski II./102 mit 2 Kpn. In Lowstyki Pol. Batl. 315 und 2. Kpn. vom II./102. Detachement Hluchan u. ein reitendes Pol. Batl.[1086] führen Säuberung im Gebiet zwischen vorderster Linie und Linie erster Angriffsziele durch.
In Choromnaje 6, in Siedlung Udarnaja 13, in Mnadja 1, in Leski 43 und bei Sariske 17 Partisanen (zusammen 80) erschossen. 4 Schlitten erbeutet.

3. 4. 42.

12. 30 Uhr: Gemäss Funkspruch der Div.[1087] vom 1. 4. 42. 11. 00 Uhr u. 2. 4. 42. 23.25 Uhr haben die Einheiten des verstärkten slow. Rgt. 102 Befehl erhalten, aus Linie Lowstyki – Leski abzumarschieren und unter nochmaliger gründlichster Säuberung des Zwischengeländes die Linie Bahndamm – Kurin – Lomowitschi – Grabje – Poroschlischtsche zu beziehen. Geb. – Batt. infolge Tauwetters herausgezogen.
22. 10 Uhr: Säuberung im gesamten Gebiet fortgesetzt. Bei Gatok Schiesserei mit kleiner Partisanengruppe, die nach kurzem Feuergefecht in den Wäldern verschwand. Zu der Meldung über erschossene Partisanen wird ergänzend gemeldet: a.) ausser den bei Kampfhandlungen Erschossenen wurden etwa 2 000 Partisanen und Helfer bei Befriedungsaktion erschossen. b.) Partisanen setzten sich zumeist aus ehem. Rotarmisten,[1088] darunter Kosaken, entlassene Kgf., mehreren Offizieren zusammen. Ausserdem Einheimische, die aber zum gr. T. zwangsweise erfasst sind. Bei einer Vernehmung wurde angegeben, dass am 20. 3.42. bei Karpilowka 50 Fallschirmjäger gelandet seien. c.) Bisher wenig Beute an Waffen usw. Die meist bei Gefechtshandlungen zerstört oder später vernichtet, da Waffen unbrauchbar waren oder wegen Schlittenmangels nicht mitgeführt werden konnten.

Nach fernmündlicher Mitteilung des Chefs des Stabes W. Befh. Ukraine muss slow. Div. sofort herausgezogen und nach Süden in Marsch gesetzt werden, da wegen des Tauwetters der Übergang über den Pripet gefährdet ist. Die slow. Division wird daraufhin sofort dem W. Befh. Ukraine unterstellt.

1086 Pravdepodobne kozácky jazdecký oddiel 102.

1087 Myslí sa nemecká 707. pešia divízia.

1088 Myslí sa príslušníkov Červenej armády.

Hlásenia zosilneného slov. plk.[1089] 102

27. 3. 1942.

20. 00 hod.: Obsadená nasledujúca línia: Azaryčy – Bereznjaky s 1 2/3 rotou, 1/3 guľometnej roty a 4 protitankovými kanónmi. Saviči – Kolki – Zubliše – Brady s 3 1/3 rotami, 1 guľometnou rotou, 4 protitankovými kanónmi a 2 horskými kanónmi. Lučycy – Kaševiči s 2 2/3 rotami policajného práporu 315, 4 protitankovými kanónmi a 2 horskými kanónmi. Filipaviči s 1/3 policajnej roty.[1090]

28. 3. 1942.

11. 00 hod.: Policajný prápor 315 sa pri odchode z Parečča z juhozápadného okraja lesa, východne od Parečča, dostal pod paľbu delostrelectva, protitankových kanónov a ťažkých guľometov.

13. 00 hod.: Nepriateľ ozbrojený puškami útočil v sile asi dvoch čiat v oblasti 2 km severne Bubnawky z oboch strán na väčšinu na juh pochodujúceho policajného práporu. Vlastné straty: 2 mŕtvi, 2 zranení.

14. 00 hod.: Policajná prieskumná hliadka narazila v lese juhovýchodne od Parečča na nepriateľa s delom. Vlastné straty: 1 mŕtvy, 1 zranený.

14. 35 hod.: Styčný dôstojník sa nemôže dostaviť.

16. 15 hod.: Časť policajného práporu 315 sa momentálne blíži z Parečča ku Kaševiči.

20. 00 hod.: Oddiel Hlucháň[1091] z I./102[1092] s 2 rotami, čatou ťažkých guľometov, jedným protitankovým kanónom v Azaryčy a Bereznjaky. II./102 so štábom, 7. rotou, čatou ťažkých guľometov, protitankovým kanónom a 2 horskými húfnicami v Kolki, so 6. rotou, čatou ťažkých guľometov a protitankovým kanónom v Saviči, s 2. rotou, čatou ťažkých guľometov a protitankovým kanónom v Lučicy a s 5. rotou, čatou ťažkých guľometov a protitankovým kanónom v Brady. Policajný prápor 315 so štábom, 1. a 3. rotou, 2 protitankovými kanónmi a 2 horskými húfnicami v Kaševiči.

29. 3. 1942.

10. 30 hod.: II./102 dosiahol bez mimoriadnych udalostí Sekeriči a vykonal prieskum severným smerom. 6./102[1093] postupuje na Pogorelaju Slobodu a stará 3./102[1094] na Tramec.

1089 Slovenského pešieho pluku.

1090 Uvádzané zlomky pravdepodobne označujú početnú naplnenosť jednotiek pešieho pluku 102 a policajného práporu 315.

1091 Stot. pech. Ján Hlucháň bol počas akcie Bamberg veliteľom I/102 práporu.

1092 Myslí sa I. práporu pešieho pluku 102.

1093 6. rota pešieho pluku 102.

1094 3. rota pešieho pluku 102.

11. 30 hod.: Podľa výpovede prebehlíkov je v okolí medzi Andrejevkou a Meduchovom (juhozápadne Parečča), asi 7 km severne od Andrejevky, väčší partizánsky tábor s minimálne 150 mužmi, ktorí podľa údajov prebehlíkov chceli vpadnúť do chrbta nemeckým jednotkám v obci Parečča. (peší pluk 747 bol ihneď upovedomený).[1095]
12. 00 hod.: Nová 3./102 dosiahla a obsadila bez styku (s nepriateľom) Jurki.
14. 00 hod.: Policajný prápor 315 obsadil bez styku s nepriateľom Chvojnja a vykonal prieskum severne a severozápadne.
15. 00 hod.: II./102 pri prieskume v Seleč (2 km severne Kanevky) narazil na silného nepriateľa (asi 2 roty), ktorý patril k partizánskemu komandu z Lamaviči. Po útoku utiekla časť nepriateľa severným smerom a na Podgať. Zvyšok ďalej bránil Seleč a okolo 17. 00 bol obkľúčený a rozstrieľaný. Spojenie s ľavým krídlom pešieho pluku 727[1096] vo Volučje nadviazané.
16. 30 hod.: Hliadku pravého krídla roty policajného práporu 315 pri prieskume rázcestia severne od Chojnja zasiahla silná guľometná a mínometná paľba z okraja lesa severne od tohto rázcestia. Sila nepriateľa približne 1 rota. Vlastné straty: 1 mŕtvy, 1 zranený.
19. 00 hod.: Nepriateľský odpor pri obci Seleč zlomený. Seleč vypálený. Straty partizánov asi 150 mŕtvych, vlastné straty: 0.
23. 15 hod.: II./102 na prieskume proti Podgať a Kanevke. Prápor obsadil Sekeriči.

30. 3. 1942.
9. 00 hod.: jednotky pešieho pluku 102 po vyčistení miesta v dosiahnutom úseku nastupujú na ďalší presun.
17. 00 hod.: Situácia posilneného pluku 102: zoskupenie Hlucháň z I./102 dnes poobede bez styku s nepriateľom dosiahlo Volosaviči a preskúmavalo a čistilo okolie. Spojenie s peším plukom 727 vo Volosaviči nadviazané.
II./102 dosiahol dnes poobede s obomi svojimi bojovými skupinami Zarišje a Podgať. Partizáni, ktorí boli pozorovaní severne v menších skupinách, sa vyhýbajú boju a sťahujú sa do svojich lesných táborov. Prápor prehľadáva kompletne lesy od Zarišja v smere Grabjo, od Podgat v smere Šukaviči a Kuryn. Policajný prápor sa dostal dnes doobeda do krátkej potýčky v lese severne od Chvojnja. Nepriateľ ustúpil späť na sever. Prápor[1097] pokračuje na Kuryn.
20. 00 hod.: Policajný prápor 315 obsadil bez zvláštnych udalostí Kuryn.

31. 3. 1942.
10. 00 hod.: Pluk hlási: Zoskupenie Hlucháň postupuje do Porosliščia. Pravá skupina II./102 bola večer 30. 3. 42 ešte v lesoch severne Zarišje, presnejšie stanovište nie je známe, o 2. 00 hod. začala postup na Grabjo. Ľavá bojová skupina II/102 bola 30. 3. 42 večer v Šukaviči a dnes skoro začala postupovať na Lamaviči.

1095 Pluk bol súčasťou nemeckej 707. divízie a „partizánske“ zoskupenie mal obkľučovať zo severozápadu.
1096 Pluk bol súčasťou nemeckej 707. divízie a „partizánske“ zoskupenie mal obkľučovať zo severovýchodu.
1097 Policajný prápor 315.

12. 30 hod.: Pravé krídlo II/102 obsadilo o 4. 30 hod. bez bojového styku Grabjo. Nepriateľ mal pripravené postavenie 2 km severne Zarišje, toto však ráno 30. 3. 42 v smere Grabjo opustil. Nepriateľ sa všade vyhýbal boju a stiahol sa tiež z Grabjo do lesného tábora.
16. 45 hod.: Zoskupenie Hlucháň dosiahlo dnes na obed Porosliščе a v Podvetke nadviazalo spojenie s I./727 práporom.
22. 30 hod.: Po dosiahnutí prvých útočných cieľov jednotky odpočívali. II./102 dobyl lesný tábor východne od Grabjo, partizáni tábor opustili a utiekli na sever (Gatok).
Korisť: 60 saní s proviantom, oblečenie a výstroj. V úseku Chvojnja sa zistilo, že nepriateľ dedinu vypratal a stiahol sa na sever.

1. 4. 42.
14. 25 hod.: Jednotky pešieho pluku 102 dnes doobeda bez prítomnosti nepriateľa obsadili Grabniki – Lavstyki – stanica Udarnaja. Pravdepodobne už žiadni partizáni v uzavretej oblasti. Nadviazané spojenie s peším plukom 747, ktorý bez prítomnosti nepriateľa obsadil Karpilovku.[1098] Jednotky zotrvávajú až do ďalších rozkazov na línii Leski – Lavstyki.
15. 40 hod.: Do 31. 3. 42. 18. 00 hod. jednotky pešieho pluku 102 zastrelili v boji 271 partizánov: V Seleč, Dolgovina pri Kuryne a Gatok. Počet zastrelených partizánov pravdepodobne podstatne vyšší, jednotky tu počet v dedinách zaistených partizánov doteraz často dôsledne nehlásili. Ukoristené zbrane doteraz nehlásené. V lesnom tábore pri Grabjo sa ukoristilo 67 vriec raže, 17 vriec múky a 11 sudov s rôznymi druhmi obilia.
17. 00 hod.: II./102 dosiahol o 15.15 hod. Leski. Prišiel tam tiež I./727.[1099]
18. 30 hod.: Do 1. 4. dosiahnutý [priestor] Leski – Grabniki – Lovstyki – Karpilovka. Zastrelených: 335 partizánov v bojoch o Seleč, Kuryn a okolie a Gatok. Ukoristené zbrane a výstroj doteraz nehlásené. Našlo sa do 40 kusov hydiny, ukoristených 300 ks hovädzieho dobytka, 500 oviec, 67 vriec raže, 17 vriec múky a 11 sudov s rôznymi druhmi obilia. Celkové presné hlásenie nasleduje.
20. 40 hod.: Zdá sa, že partizáni z územia v línii prvých útočných cieľov pešieho pluku 102 utiekli na západ. Obyvatelia dosvedčujú, že vodca Parlowski s 250 mužmi 1. 4. 42. o 4. 00 hod. opustil územie západným smerom v okolí stanice Udarnaja s údajným cieľom Sagelje.[1100]

2. 4. 42.
20. 45 hod.: Situácia okolo 18.00 hod.: V Leski II./102 s 2 rotami. V Lovstyki policajný prápor 315 a 2 roty z II/102. Zoskupenie Hlucháň a jeden jazdecký policajný prápor[1101]

1098 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.
1099 I. prápor nemeckého 727. pešieho pluku.
1100 Obec sa nepodarilo identifikovať.
1101 Pravdepodobne kozácky jazdecký oddiel 102.

čistia územie medzi najprednejšou líniou a líniou prvých útočných cieľov. Zastrelených v Choromnoje 6, v osade Udarnaja 13, v Mnadja[1102] 1, v Leski 43 a pri Sariske[1103] 17 partizánov (spolu 80). Ukoristené 4 sane.

3. 4. 42.

12. 30 hod.: Podľa rádiogramu divízie[1104] z 1. 4. 42. o 11. 00 hod. a 2. 4. 42. o 23. 25 hod. dostali jednotky zosilneného slovenského pluku 102 rozkaz, odpochodovať z línie Lovstyki – Leski a za opakovaného čo najdôkladnejšieho čistenia medziľahlého terénu zaujať líniu – Kuryn – Lamaviči – Grabjo – Poroslišče. Horská batéria následkom odmäku vyňatá.

22. 10 hod.: Čistenie pokračuje na celom území. Pri Gatoku prestrelka s menšou partizánskou skupinou, ktorá po krátkej streľbe zmizla v lesoch. K hláseniu o zastrelených partizánoch sa dodatočne uvádza: a.) okrem zastrelených v boji, bolo pri pacifikačných akciách zastrelených asi 2 000 partizánov a pomocníkov. b.) Partizáni sa väčšinou zoskupujú z bývalých červenoarmejcov,[1105] medzi iným z kozákov, prepustených vojenských zajatcov, viacerých dôstojníkov. Okrem toho z domácich, ktorí sa ale k nim z veľkej časti pridávajú z donútenia. Počas jedného z výsluchov vyplynulo, že 20. 3. 42 pri Karpilovke pristálo 50 výsadkárov. c.) zatiaľ málo ukoristených zbraní atď. Poväčšine poškodené počas boja, alebo neskôr zničené, keďže zbrane boli nepoužiteľné, alebo pre nedostatok saní nemohli byť odvezené.

Na základe telefonického oznámenia šéfa štábu veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina sa musí slov. divízia okamžite uvoľniť a odpochodovať na juh, keďže odmäk ohrozuje prechod cez Prypiať.[1106] Slovenská divízia sa následne podriadi veliteľovi Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina.

BA – MA Freiburg, Bs. RH 22 – Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete, As. 231
BAKA, Igor – SCHVARC, Michal. Dokumenty o účasti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie na protipartizánskej operácii „Bamberg" na prelome marca a apríla 1942. In. Historický časopis, 2022, roč. 70, č. 2, s. 331-358.

1102 Neidentifikované.
1103 Neidentifikované.
1104 Myslí sa nemecká 707. pešia divízia.
1105 Myslí sa príslušníkov Červenej armády.
1106 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

DOKUMENT 106

1942, apríl 10. SV.

Správa Veliteľstva pešieho pluku 102[1107] Zaisťovacej divízie o jeho účasti (spolu s podriadeným policajným práporom 315) na protipartizánskych akciách od konca februára do začiatku apríla 1942 v priestore juhovýchodného Bieloruska. Dokument tvoril prílohu mesačnej správy č. 7 z 21. apríla 1942 veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina pre Štáb velenia OKW.

Anlage 1 zu Monatsbericht Nr. 7
(W Bfh Ukraine Abt. Ia Nr. 2552 (1450)/42 geh. v. 21. 4. 42)

Bericht

über den Einsatz des slowakischen Infanterie-Regiments 102 (mit unterstelltem deutschem Pol. Btl. 315) bei den Partisanenunternehmungen nördlich des Pripjet.[1108]

Nach dem Überfall auf die OT-Arbeiter bei Muljarowka an der Bahnstrecke Pinsk – Gomel wurde Ende Februar das slow. Inf. Rgt. 102, dem das Pol. Btl. 315 unterstellt war, beauftragt, mit stärkeren Kräften das Gebiet nördlich des Pripjet von Partisanen zu säubern. Am 3. 3. 42 hatte eine Kompanie des Pol. Btl. bei Osemlja ein Feuergefecht mit einer überlegenen Partisanenabteilung, die mit s. M.G. und l. M.G. ausgerüstet war. Die eigenen Verluste betrugen bei diesem Gefecht 7 Tote und 4 Verwundete. Am 13. März stieß das II. Btl./Inf. Rgt. 102 in den Wald westlich von Karpilowka[1109] vor. Der Feind stellte sich in Stärke von etwa 1.000 Mann bei Perekalje – Salesje zum Kampf. Das Btl. nahm beide Orte und fügte dem Feind Verluste in Höhe von 250 Mann zu. Da das Pol. Btl. 315 in diesen Kampf nicht eingriff, gelang es den Hauptkräften des Feindes, sich von dem Btl. zu lösen und in die Wälder zu entweichen. Die gerichtliche Untersuchung über die Gründe, aus denen das Eingreifen des Pol. Btl. unterblieb, ist noch im Gange.[1110]

1107 Autorom správy je buď samotný veliteľ pluku pplk. Lokšík, alebo styčný dôstojník Nemeckej vojenskej misie pri veliteľstve pluku.

1108 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku.

1109 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.

1110 Počas vyšetrovania bol odvolaný veliteľ policajného práporu mjr. Klaus. Ten po vojne tvrdil, že vo funkcii bol vymenený už 15. 3. 1942, a to za „*zámerné porušenie služobných povinností*." V januári 1943 ho SS a policajný súd odsúdil na 3 roky väzenia. Pred povojnovým súdnym tribunálom v roku 1960 Klaus tvrdil, že pomoc ZD odmietol, keďže cieľom týchto akcií bola likvidácia v lesoch sa ukrývajúcich Židov. Otvorene pritom upozornil na zaangažovanosť samotnej ZD pri prenasledovaní Židov. Bližšie pozri SCHÄFER, T. *„Jedenfalls habe ich auch mitgeschossen". Das NSG-Verfahren gegen Johann Josef Kuhr und andere ehemalige Angehörige des Polizeibataillons 306, der Polizeireiterabteilung 2 und der SD-Dienststelle von Pinsk beim Landgericht Frankfurt am Main 1962 – 1973. Eine textanalytische Fallstudie zur Mentalitätsgeschichte*. Münster : LIT Verlag, 2007, s. 189; «http://www.forum-der-wehrmacht.de/index.php/Thread/41563-Polizei-Bataillon-315/»; Klausove slová však ostro kontrastujú s nasadením jeho jednotky v predchádzajúcich mesiacoch, keď sa dokázateľne zúčastnila masového vraždenia Židov. Jeho tvrdenie odmietli aj nemecké vyšetrovacie orgány v roku 1972. Bližšie pozri BAKA, I. – SCHVARC, M. Dokumenty o účasti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie na protipartizánskej operácii „Bamberg",

Die eigenen Verluste bei diesem Gefecht betrugen 21 Tote und 19 Verwundete.[1111] Ein weiterer Angriff, den das Rgt. für den 19. März gegen das südlich von Karpilowka gelegene Gebiet vorgesehen hatte, unterblieb mit Rücksicht auf die inzwischen von der 707. Division geplante große Säuberungsaktion in dem Raum von Paritschi – Kasaritschi – Koschewitschi – Osaritschi, an der das Rgt. zusammen mit den deutschen Inf. Rgt. 727 und 747 teilnehmen sollte. Bis zum Beginn dieses Unternehmens fiel dem Rgt. die Aufgabe zu, durch starke in Poretschje stehende Kräfte den Gegner in Karpilowka zu binden, ferner sein Ausweichen nach Westen und Süden zu verhindern. Es kam in dieser Zeit zu verschiedenen Feuergefechten mit kleineren Partisanenabteilungen.

Für das Unternehmen selbst, das unter dem Stichwort „Bamberg" lief, bekam das Rgt. den Auftrag, die Linie Osaritschi – Koschewitschi zu besetzen, abzuriegeln und aus dieser Linie zum Angriff nach Norden anzutreten, während das Inf. Rgt. 727 von Osten und Norden, das Inf. Rgt. 747 von Westen aus angreifen sollte. Am 27. und 28. März rückte das auch weiterhin durch das Pol. Btl. 315 verstärkte slow. Inf. Rgt. 102 in die befohlene Bereitstellungslinie Osaritschi – Koschewitschi ein. Der Aufmarsch vollzog sich ohne wesentliche Feindberührung. Lediglich das Pol. Btl. hatte auf seinem Marsch von Poretschje nach Koschewitschi ein Feuergefecht mit Partisanen, die in Stärke von 2 Zügen die Nachhut des Btl. anzugreifen versuchten. Während der Bereitstellung wurde Verbindung mit den beiden Nachbar-Rgt. aufgenommen. Die Verbindung blieb dann auch während des Angriffs durch Streifen und Funk stets aufrecht erhalten.

Am Morgen des 29. März trat das Rgt. aus den Bereitstellungsräumen zum Vormarsch auf die ersten Angriffsziele Poroschlitsche, Grabje, Lomowitschi, Kurin und Bahndamm westlich davon an. Die Breite des Angriffsabschnitts des Rgt., das mit 9 Schützenkompanien, 1 s. M.G.-Komp., 1 Pak-Komp. und einer Gebirgs-Haubitz-Battr. eingesetz war, betrug 40 km und verengte sich in der Linie der ersten Angriffsziele auf 20 km. Da nach den Erkundungsergebnissen in dem östlichen Teil des Angriffsabschnitts nicht mit stärkeren Feindbewegungen zu rechnen war, wurde der rechte Flügel nur schwach besetzt, während die Mitte und der linke Flügel stark gehalten wurden. Angriffseinheit war die einzelne Kompanie, der schwere Waffen zugeteilt waren. Die Kompanien gingen von ihren Bereitstellungsorten aus auf den einzeln nach Norden führenden Waldwegen vor. Sie waren auf dem linken Flügel und in der Mitte etwa 3 – 5 km voneinander entfernt, so daß sie bei stärkerem Feindwiderstand einander zu Hilfe kommen und ferner durch kleine Streifen auf den Seitenwegen wirksam das Zwischengelände absuchen konnten.

Der Vormarsch bis zu den ersten Angriffszielen vollzog sich in der Zeit vom 29. 3. – 31. 3. Dabei waren im südlichen Teil des Angriffsgebietes zunächst zahlreiche größere Ortschaften und Siedlungen zu durchsuchen. Die Dörfer waren zum größten Teil von der Be-

c.d., s. 331-358; Pozri tiež GERLACH, Ch. *Kalkulierte Morde*, c.d., s. 886; KLEMP, S. *„Nicht ermittelt. Polizeibataillone und die Nachkriegsjustiz. Ein Handbuch*. Essen : Klartext Verlag, 2005, s. 278-279.

1111 Počet obetí sa nakoniec vyšplhal až na 24-25 osôb. BAKA, I. Krvavá predohra v predvečer štátneho sviatku. Prvá väčšia zrážka jednotiek Zaisťovacej divízie s partizánmi 13. marca 1942 v juhovýchodnom Bielorusku. In: *Historie a vojenství*, 2018, č. 4, s. 54-69.

völkerung verlassen, männliche Einwohner wurden nur vereinzelt angetroffen, sie waren entweder aus dem Partisanengebiet geflüchtet oder leisteten teils freiwillig, teils gezwungen bei den Partisanen Dienste. Durch den nördlichen Teil des Angriffsgebietes zogen sich große dichte Wälder, deren Durchsuchung besonders schwierig war. Die Kompanien, die auf Schlitten aufgesessen waren, waren an die Wege gebunden, da rechts aud links vom Wege der Schnee häufig bis zu 1m hoch lag. Schwierig gestaltete sich das Absuchen des Waldgebietes, soweit es mit Sümpfen durchsetzt war. Die Seitenwege endigten hier in Sümpfen und das Eis war nicht mehr stark genug, um weiter vorgehen zu können.

Der Feind, der durch die zurückgebliebene Bevölkerung in ausgezeichneter Weise über das Vorgehen unserer Einheiten unterrichtet wurde, wich dem Kampf aus. Es waren einzelne Partisanenstreifen zu sehen, die aber beim Herannahen unserer Truppen und bei Feuereröffnung sofort tief in die Wälder verschwanden. Widerstand setzte der Feind unserem Vormarsch nur bei Selez und Choino entgegen. In Selez stellte sich eine Partisanenabteilung in Stärke von 200 Mann, die zum Kommando Lomowitschi gehörte, zum Kampf. Sie waren mit Gewehren, l. M. G. und 3 s. M. G. ausgerüstet. Nachdem die Waldränder um Selez, in denen sich der Feind in drei hintereinander liegenden Schützengräben verteidigte, genommen waren, wurde das Dorf selbst im konzentrischen Angriff unter dem wirksamen Feuer der eigenen schweren Waffen gestürmt. Der Feind verlor 150 Mann, die angreifende Kompanie hatte keine Verluste, das Dorf wurde eingeäschert. Auf dem linken Flügel des Rgt. versuchte der Feind bei Choino in Stärke von etwa 100 Mann unseren Vormarsch unter Einsatz von Maschinengewehren und Minenwerfern aufzuhalten. Er wurde durch das Feuer der slow. Gebirgs-Haubitzen vertrieben, konnte jedoch seine Toten und Verwundeten mitnehmen. Eigene Verluste ein Toter, ein Verwundeter.[1112]

Die ersten Angriffsziele Poroschlitsche, Grabje, Lomowitschi und Kurin, die nach früheren Feststellungen wichtige Stützpunkte der Partisanen gewesen waren, waren geräumt und wurden kampflos besetzt. Der Feind war von hier mit einzelnen Abteilungen in nahe gelegene Waldlager, mit anderen Abteilungen nach Norden geflüchtet. Sofort angesetzte Aufklärung führte zur Entdeckung von 6 Waldlagern, die der Feind (meist in Zugstärke) zum Teil hartnäckig verteidigte, zum Teil bei Erscheinen der Truppe fluchtartig verließ. Der Feind hatte bei diesen Kämpfen etwa 110 Tote. Größere Vorräte an Getreide, Vieh, Ausrüstung, Schlitten, Pferden wurden erbeutet, dagegen war die Beute an Waffen gering. (3 l. M.G., 30 Gewehre, etwas Artl. Munition und Handgranaten.)

Nach Säuberung der Umgebung der ersten Angriffsziele trat dann das Rgt. am 1.4. zum Angriff auf Karpilowka an. Das Rgt. ging in drei Gruppen vor. Die östliche, von Poroschlitsche und Grabje, eroberte nach kurzem Feuergefecht Choromnoje und besetzte kampflos Leski, 3 km südostwärts von Karpilowka. Die mittlere Kampfgruppe, die aus Richtung Kurin vorging, erfuhr bereits kurz nach dem Heraustreten aus der Bereitstellung, daß Karpilowka ohne Kampf in die Hand des I. R. 747 gefallen sei. Sie besetzte

1112 Ide pravdepodobne o straty policajného práporu 315.

die südlich von Karpilowka gelegenen Orte Lowstyki und Grabnicki, die der Feind nicht mehr ernstlich verteidigte. Lediglich einzelne Partisanen schossen aus dem Hinterhalt auf die Truppe bei der Säuberungsaktion. Die westliche Gruppe stieß auf Udarnaja vor, rieb dort eine Partisanengruppe auf und ging dann im Buschwald längs des Bahndammes gegen Karpilowka vor. Am 2. 4. säuberten die Einheiten noch einmal gründlich die unmittelbare Umgebung ihrer Ortschaften.

Am 3. und 4. April ging das Rgt. im Zuge der von der 707. Div. befohlenen Aktion – „Bamberg Y" – unter nochmaliger gründlicher Säuberung des Gebietes auf die Linie der ersten Angriffsziele, an den beiden nächsten Tagen bis zu der Ausgangslinie zurück. Dabei wurden noch einzelne Waldlager entdeckt, Partisanengruppen wurden nur noch in ganz geringer Stärke gesichtet und vernichtet.

Die eigenen Verluste in der Zeit vom 1. März bis 5. April betrugen bei dem Pol. Btl. 12 Tote und 10 Verwundete, bei dem slow. Inf. Rgt. 102 21 Tote und 23 Verwundete.[1113]

Die Partisanen verloren im Kampf etwa 650 Mann, bei Befriedungsaktionen wurden rd. 2 500 Partisanen, Partisanenhelfer und - angehörige liquidiert. Zehn Dörfer in dem Hauptpartisanengebiet wurden eingeäschert, die gleiche Anzahl von Waldlagern wurde ausgehoben.[1114]

Die Partisanenabteilungen setzten sich zusammen aus ehemaligen Rotarmisten, darunter Kosaken, entwichenen Kriegsgefangenen und den wehrfähigen Einwohnern der umliegenden Ortschaften, die z. T. zwangsweise erfaßt waren. Fallschirmjäger wurden nicht festgestellt. Anführer der Partisanen dieses Gebietes war ein gewisser Michailowski, früher oberster Parteifunktionär in Kopatkewitschi. Seine Ergreifung gelang nicht. Im übrigen waren die Führer ehemalige Offiziere und Juden. Die gefangenen Partisanen zeigten eine gute militärische Haltung, verweigerten jede Aussage, ebenso wie auch die Zivilbevölkerung weder durch Drohungen noch durch Versprechungen zu Angaben über Standorte, Bewegungen, Stärke usw. der Partisanenabteilungen zu bringen war.

Die Bewaffnung der Partisanen war gut, sie waren mit Pak, Granatwerfern, s. M. G., l. M.G., automatischen Gewehren, Gewehren und Pistolen ausgerüstet. Die Munition war knapp.

Die Verpflegung der Partisanenabteilungen, die Feldküchen besaßen, wurde teils von den umliegenden Ortschaften freiwillig geliefert, teils durch Streifzüge mit Gewalt aus entfernteren Dörfern geholt. In Waldlagern wurden die Vorräte dann gesammelt.
10. 4. 1942

1113 Správa sa tu odvoláva na nepresné údaje o stratách II. práporu pešieho pluku 102 pri obci Perekalle 13. 3. 1942. Pozri poznámku 1111.

1114 Je otázne, či nejde „len" o údaje z akcie Bamberg, keďže napr. podľa hlásenia vyššieho vodcu SS a polície na Ukrajine z 12. 5. 1942 pre ríšskeho komisára na Ukrajine „zničil" peší pluk 102 spolu s policajným práporom 315 v čase od 26. 2. do 6. 4. 1942 3 500 mužov. Podľa iných údajov zabili tieto jednotky len počas prípravných akcií údajne vyše 1 000 osôb. Na druhej strane rozdiel medzi údajmi vo vyššie uvedenom hlásení veliteľstva pešieho pluku 102 z 3. 4. (pozri predchádzajúci dokument) možno vysvetliť tým, že v tom čase Lokšík ešte nemal k dispozícii celkové výsledky akcie. Bližšie pozri GERLACH, Ch. *Kalkulierte Morde*, c.d., s. 886-887.

Príloha 1 k mesačnej správe č. 7
(veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine odd. Ia č. 2552 (1450)/42 taj. od 21. 4. 42)

Správa
o nasadení slovenského pešieho pluku 102 (s podriadeným nemeckým policajným práporom 315) pri protipartizánskych akciách severne od Prypiate.[1115]

Po prepadnutí robotníkov z Organizácie Todt pri Muljarovke na železničnej trati Pinsk – Homeľ bol koncom februára slovenský peší pluk 102, s jemu podriadeným policajným práporom 315, splnomocnený so silnejšími prostriedkami vyčistiť od partizánov územie severne od Pripiate. 3. 3. 42 sa jedna rota policajného práporu pri obci Vozemlja dostala do prestrelky so silnejším partizánskym oddielom, ktorý bol vyzbrojený s ťažkými a ľahkými guľometmi. Vlastné straty pri tomto boji predstavovali 7 mŕtvych a 4 zranených. 13. marca útočil II. prápor/pešieho pluku 102 v lese západne od Karpilovky.[1116] Nepriateľ sa postavil v sile asi 1000 mužov pri Perekalje – Zaljessje k boju. Prápor obsadil obe obce a spôsobil nepriateľovi straty približne 250 mužov. Keďže policajný prápor 315 do tohto boja nezasahoval, podarilo sa hlavným silám nepriateľa od práporu odpútať a utiecť do lesov. Súdne vyšetrovanie dôvodov, pre ktoré sa nekonal zásah policajného práporu, ešte prebieha.[1117] Vlastné straty pri tomto boji predstavovali 21 mŕtvych a 19 zranených.[1118] Ďalší útok na územie ležiace južne od Karpilovky, ktorý pluk predvídal na 19. marca, sa nekonal s ohľadom na medzitým zo strany 707. divízie plánovanú veľkú vyčisťovaciu akciu v priestore Parečča – Kosariči – Košjeviči – Azaryčy, na ktorej sa mal pluk zúčastniť spolu s peším plukom 727 a 747. Do začiatku tejto akcie pripadla pluku úloha viazať nepriateľa v Karpilovke početnými silami nachádzajúcimi sa v obci Pareč-

1115 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

1116 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.

1117 Počas vyšetrovania bol odvolaný veliteľ policajného práporu mjr. Klaus. Ten po vojne tvrdil, že vo funkcii bol vymenený už 15. 3. 1942, a to za „zámerné porušenie služobných povinností." V januári 1943 ho SS a policajný súd odsúdil na 3 roky väzenia. Pred povojnovým súdnym tribunálom v roku 1960 Klaus tvrdil, že pomoc ZD odmietol, keďže cieľom týchto akcií bola likvidácia v lesoch sa ukrývajúcich Židov. Otvorene pritom upozornil na zaangažovanosť samotnej ZD pri prenasledovaní Židov. Bližšie pozri SCHÄFER, T. *„Jedenfalls habe ich auch mitgeschossen". Das NSG-Verfahren gegen Johann Josef Kuhr und andere ehemalige Angehörige des Polizeibataillons 306, der Polizeireiterabteilung 2 und der SD-Dienststelle von Pinsk beim Landgericht Frankfurt am Main 1962-1973. Eine textanalytische Fallstudie zur Mentalitätsgeschichte*. Münster : LIT Verlag, 2007, s. 189; http://www.forum-der-wehrmacht.de/index.php/Thread/41563-Polizei-Bataillon-315/; Klausove slová však ostro kontrastujú s nasadením jeho jednotky v predchádzajúcich mesiacoch, keď sa dokázateľne zúčastnila masového vraždenia Židov. Jeho tvrdenie odmietli aj nemecké vyšetrovacie orgány v roku 1972. Bližšie pozri BAKA, I. – SCHVARC, M. Dokumenty o účasti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie na protipartizánskej operácii „Bamberg", c.d., s. 331-358; Pozri tiež GERLACH, Ch. *Kalkulierte Morde*., c.d., s. 886; KLEMP, S. *Nicht ermittelt. Polizeibataillone und die Nachkriegsjustiz. Ein Handbuch*. Essen : Klartext Verlag, 2005, s. 278-279.

1118 Počet obetí sa nakoniec vyšplhal až na 24-25 osôb. BAKA, I. Krvavá predohra v predvečer štátneho sviatku. Prvá väčšia zrážka jednotiek Zaisťovacej divízie s partizánmi 13. marca 1942 v juhovýchodnom Bielorusku. In: *Historie a vojenství*, 2018, roč. LXVII, č. 4, s. 54-69.

ča, ďalej prekaziť jeho ústup na západ a juh. V tomto čase došlo k rôznym prestrelkám s menšími partizánskymi oddielmi.

Pre samotnú akciu, ktorá prebiehala pod krycím heslom „Bamberg“, dostal pluk príkaz, obsadiť líniu Azaryčy – Košjeviči, uzatvoriť ju a z tejto línie nastúpiť do útoku na sever, zatiaľ čo mal peší pluk 727 útočiť z východu a severu, peší pluk 747 zo západu.

27. a 28. marca slov. peší pluk 102 posilnený o policajný prápor 315 naďalej nastupoval na nariadenú pripravenú líniu Azaryčy – Košjeviči. Nástup prebehol bez podstatného styku s nepriateľom. Len policajný prápor sa počas svojho postupu z obce Parečča do Košjeviči dostal do prestrelky s partizánmi, ktorí sa v sile dvoch čiat pokúsili zaútočiť na zadný voj práporu. V priebehu príprav sa nadviazalo spojenie s obidvomi susednými plukmi. Spojenie potom zostalo nepretržite priamo zachované tiež počas útoku pomocou prieskumu a vysielačky.

Ráno 29. marca nastúpil pluk z pripraveného priestoru k postupu na prvé ciele útoku Poroslišče, Grabjo, Lamaviči, Kuryn a železničná hrádza západne odtiaľ. Šírka úseku pre útok pluku, ktorý bol nasadený s 9 pešími rotami, 1 rotou ťažkých guľometov, 1 rotou protitankových kanónov a jednou batériou horských húfnic, predstavovala 40 km a v línii prvých cieľov útoku sa zúžila na 20 km. Keďže po výsledkoch prieskumu vo východnej časti úseku útoku sa nepočítalo so silnejšími pohybmi nepriateľa, bolo pravé krídlo chránené len slabo, zatiaľ čo stred a ľavé krídlo sa posilnili. Útočnú jednotku predstavovala jediná rota s pridelenými ťažkými zbraňami. Roty vychádzali z ich prípravných pozícií na sever vedúcimi lesnými chodníkmi. Na ľavom krídle a v strede boli asi 3 – 5 km od seba vzdialené, takže pri silnejšom odpore nepriateľa si mohli vzájomne prísť na pomoc a ďalej malým hliadkami na postranných cestách mohli účinne prehľadávať medziľahlý terén.

Pochod do prvých útočných cieľov sa uskutočnil v čase od 29. 3. – 31. 3. V južnej časti nástupného priestoru pritom boli najskôr prehľadané viaceré väčšie dediny a usadlosti. Obyvateľstvo obce z veľkej časti opustilo, mužské obyvateľstvo bolo vidieť len ojedinele, buď ušlo z partizánskeho územia, alebo slúžilo čiastočne dobrovoľne, čiastočne z donútenia u partizánov. Severnou časťou útočného priestoru sa tiahnu husté lesy, ktorých prehľadávanie bolo zvlášť ťažké. Roty používajúce sane boli viazané na cesty, keďže napravo a naľavo od cesty ležal sneh často vo výške 1 m. Prehľadávanie lesov sa uskutočňovalo obtiažne, pokiaľ sa v nich nachádzali močiare. Vedľajšie cesty tu skončili v močiaroch a ľad nebol dosť silný, aby sa mohlo postupovať ďalej.

Nepriateľ, veľmi dobre informovaný zostavším obyvateľstvom o postupe našich jednotiek, sa vyhýbal boju. Zahliadli sa jednotlivé partizánske hliadky, tie však po priblížení našich jednotiek a po začatí paľby ihneď zmizli v lesoch. Na odpor nášmu útoku sa nepriateľ postavil len pri obciach Seleč a Chvojnja. V Seleči sa do boja zapojil partizánsky oddiel o sile okolo 200 mužov, ktorí patrili k oddielu Lamaviči. Vyzbrojení boli s puškami, 1 ľahkým guľometom a 3 ťažkými guľometmi. Po tom, ako sa obsadili okraje lesa okolo obce Seleč, v ktorých sa nepriateľ bránil v troch za sebou ležiacich zákopoch, zaútočilo sa na samotnú dedinu koncentrovaným útokom účinnou paľbou vlastných ťažkých zbraní.

Nepriateľ stratil 150 mužov, útočiace roty nemali žiadne straty, obec bola spálená. Na ľavom krídle pluku pokúsil sa nepriateľ o sile 100 mužov zadržať náš postup nasadením guľometov a mínometov. Paľba slovenských horských húfnic ho zahnala, mohol ale svojich mŕtvych a ranených vziať so sebou. Vlastné straty jeden mŕtvy, jeden zranený.[1119]

Prvé ciele útoku Porosliščе, Grabjo, Lamaviči a Kuryn, ktoré boli podľa predchádzajúcich zistení dôležité oporné body partizánov, boli vyprázdnené a obsadené bez boja. Nepriateľ s jednotlivými oddielmi v blízkosti ležiaceho lesného tábora odtiaľto ušiel s inými oddielmi na sever. Okamžité nasadenie prieskumu viedlo k objaveniu 6 lesných táborov, ktoré nepriateľ (najviac o sile čaty) čiastočne tvrdošijne bránil, čiastočne po objavení sa jednotiek veľmi rýchlo opustil. Nepriateľ mal pri týchto bojoch asi 110 mŕtvych. Boli ukoristené veľké zásoby obilia, dobytka, výstroja, saní, koní, korisť v podobe zbraní bola oproti tomu nepatrná (3 ľahké guľomety, 30 pušiek, čosi delostreleckej munície a ručných granátov).

Po vyčistení okolia prvých útočných cieľov nastúpil potom pluk 1. apríla k útoku na Karpilovku. Pluk postupoval v troch skupinách. Východne od Porosliščе a Grabjo dobyl po krátkej prestrelke Choromnoje a obsadil bez boja Leski, 3 km juhovýchodne od Karpilovky. Stredná bojová skupina, ktorá postupovala zo smeru Kuryn, sa už krátko po opustení východzích pozícií dozvedela, že Karpilovka padla bez boja do rúk pešieho pluku 747. Obsadila južne od Karpilovky ležiace obce Lavstyki a Grabniki, ktoré nepriateľ už viac vážne nebránil. Na jednotky pri očistnej akcii strieľali z úkrytu len jednotliví partizáni. Západná skupina útočila na Udarnaju, zničila tam partizánsku skupinu a postupovala potom cez vŕbový les pozdĺž trate na Karpilovku. 2. 4. jednotky vyčistili ešte raz dôkladne bezprostredné okolie ich lokalít.

3. a 4. apríla sa pluk vracal, v priebehu akcie „Bamberg Y“ nariadenou 707. divíziou, zároveň za opakovaného dôkladného čistenia územia na líniu prvých útočných cieľov, v oboch nasledujúcich dňoch späť po východziu pozíciu. Objavené pritom boli ešte jednotlivé lesné tábory, spozorované partizánske skupiny mali už len nepatrnú silu a boli zničené.

Vlastné straty v čase od 1. marca do 5. apríla predstavovali v prípade policajného práporu 12 mŕtvych a 10 zranených, u slov. pešieho pluku 102 21 mŕtvych a 23 zranených.[1120]

Partizáni stratili v boji asi 650 mužov, pri pacifikačných akciách bolo zlikvidovaných okolo 2 500 partizánov, partizánskych pomocníkov a ich rodinných príslušníkov. V hlavnom partizánskom regióne bolo vypálených desať obcí, vyprataný bol rovnaký počet lesných táborov.[1121]

1119 Ide pravdepodobne o straty policajného práporu 315.

1120 Správa sa tu odvoláva na nepresné údaje o stratách II. práporu pešieho pluku 102 pri obci Perekalle 13. 3. 1942. Pozri poznámku 1118.

1121 Je otázne, či nejde „len“ o údaje z akcie Bamberg, keďže napr. podľa hlásenia vyššieho vodcu SS a polície na Ukrajine z 12. 5. 1942 pre ríšskeho komisára na Ukrajine „zničil“ peší pluk 102 spolu s policajným práporom 315 v čase od 26. 2. do 6. 4. 1942 3 500 mužov. Podľa iných údajov zabili tieto

Partizánske oddiely sa skladali z bývalých červenoarmejcov, medzi nimi kozákov, ušlých vojnových zajatcov, čiastočne nútene naverbovaného bojaschopného obyvateľstva okolitých dedín. Parašutisti zistení neboli. Vodca partizánov týchto území bol istý Michajlovskij, predtým najvyšší stranícky funkcionár v Kapatkeviči. Dolapiť sa ho nepodarilo. Zvyšní vodcovia boli bývalí dôstojníci a Židia. Zatknutí partizáni preukázali dobré vojenské vystupovanie, odmietali akékoľvek výpovede, podobne ako aj civilné obyvateľstvo, ani pod vyhrážkami, ani pod sľubmi neposkytli údaje o stanovištiach, pohybe, sile atď. partizánskych oddielov. Výzbroj partizánov bola dobrá, mali protitankové kanóny, mínomety, ťažké guľomety, ľahké guľomety, automatické zbrane, pušky a pištole. Munícia bola nedostačujúca.

Stravovanie partizánskych oddielov, ktoré vlastnili poľné kuchyne, bolo zabezpečované sčasti dobrovoľne z okolitých dedín, sčasti násilne zo vzdialenejších dedín v rámci prieskumných výprav. Zásoby potom zhromažďovali v lesných táboroch.

10. 4. 1942

BA – MA Freiburg, Bs. RW 41 – Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion, As. 1
BAKA, Igor – SCHVARC, Michal. Dokumenty o účasti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie na protipartizánskej operácii „Bamberg" na prelome marca a apríla 1942. In. Historický časopis, roč. 70, 2022, č. 2, s. 331-358.

jednotky len počas prípravných akcií údajne vyše 1 000 osôb. Na druhej strane rozdiel medzi údajmi vo vyššie uvedenom hlásení veliteľstva pešieho pluku 102 z 3. 4. (pozri predchádzajúci dokument) možno vysvetliť tým, že v tom čase Lokšík ešte nemal k dispozícii celkové výsledky akcie. Bližšie pozri GERLACH, Ch. *Kalkulierte Morde*, c.d., s. 886-887.

DOKUMENT 107

1942, začiatok apríla. SV.

Úryvky z hlásenia Veliteľstva pešieho pluku 727 nemeckej 707. pešej divízie s informáciami o likvidácii Židov počas akcie Bamberg od 27. marca do 4. apríla 1942.

Meldungen des I. R. 727

[...]

2. 4. 42.

8.50 Uhr: I./727 hat am 31. 3. 42. 16. 00 Uhr Leski erreicht. Karpilowka[1122] frei von Partisanen. Gleichzeitiges Angreifen der Slowaken. Nach Mitteilung der Slowaken sind Partisanen am 30. und 31. 3. 42. nach Süden durchgebrochen, teile davon vernichtet. Durchstreiftes Gebiet frei von Juden und Partisanen.

9.00 Uhr: O. D. Wasiljewka[1123] meldet: Kowschitschi I (12 km südwestl. Wasiljewka) von Partisanen besetzt.

20.00 Uhr: Ergebnismeldung: Juden, von Partisanen entlassen, erschossen 133.[1124] Keine Waffenbeute. An Lebensmitteln und Vorräten: 250 Kühe, 250 Schafe, 28 dz. Heu, 33 dz. Stroh.

[...]

Nachtragsmeldung vom 2. 4. 42.

5.00 Uhr: [...] I./727 von Ljuban antretend erreicht um 16. 00 Uhr Leski gleichzeitig mit einem verst. Slow. Batl. Karpilowka brennt und war frei von Partisanen bereits durch Einheiten des I. R. 747 besetzt. Nach Mitteilung der Slowaken sind Partisanen am 30. und 31. 3. nach Süden durchgebrochen, wobei Teile von ihnen durch Slowaken u. Polizei vernichtet werden konnten. Vor ihrer Flucht hatten die Partisanen die Juden entlassen. [...]

– P R E K L A D –

Hlásenia pešieho pluku 727

[...]

2. 4. 42.

8.50 hod.: I./727 prápor dosiahol do 16. 00 hod. 31. 3. 42 Leski. Karpilovka[1125] oslobodená od partizánov. Súčasne útočia Slováci. Podľa hlásenia Slovákov partizáni 30. a 31. 3. 42. prerazili na juh, časť z nich zničená. Prejdené územie zbavené Židov a partizánov.

1122 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.

1123 Výslovnosť Vasiljovka.

1124 Z uvedených informácií nie je jasné, ktoré jednotky týchto Židov zavraždili. Podľa informácií Belarus Holocaust Memorial Project bolo v marci len vo vyššie uvedenej obci Kovčicy zavraždených 318 Židov. Pozri: «www.belarusmemorials.com».

1125 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.

9.00 hod.: Nadriadený úrad Vasilëvka[1126] hlási: Kovšicy I (12 km juhozápadne Vasilëvka) obsadené partizánmi.
20.00 hod.: Hlásenie o výsledku: Židia, partizánmi prepustení, zastrelených 133.[1127] Žiadne ukoristené zbrane. Z potravín a zásob: 250 kráv, 250 oviec, 28 metrákov sena, 33 metrákov slamy.
[...]

Doplňujúce hlásenie z 2. 4. 42.

5.00 hod.: [...] I./727 prápor vyrážajúci z Ljubaň prichádza o 16. 00 hod. do Leski súčasne s posilneným slovenským práporom. Karpilovka horí a bola po odchode partizánov už obsadená jednotkami pešieho pluku 747. Podľa hlásenia Slovákov unikli partizáni 30. a 31. 3. na juh, pričom časti z nich by mohli byť zničené Slovákmi a policajtami. Pred svojim útekom partizáni prepustili Židov. [...]

BA – MA Freiburg, Bs. RH 22 – Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete, As. 231

1126 Výslovnosť Vasiljovka.

1127 Z uvedených informácií nie je jasné, ktoré jednotky týchto Židov zavraždili. Podľa informácií Belarus Holocaust Memorial Project bolo v marci len vo vyššie uvedenej obci Kovčicy zavraždených 318 Židov. Pozri: «www.belarusmemorials.com».

DOKUMENT 108

1942, apríl 11. Žytomyr.

Rozkaz slovenského posádkového veliteľa v Žytomyre mjr. pech. Otta Klementa, ktorý špecifikoval úlohy pre jednotky Zaisťovacej divízie v jeho teritoriálnej pôsobnosti pri uskutočnení brachiálnych preventívnych opatrení proti skutočným a potenciálnym odporcom okupačného režimu.

Posádkové veliteľstvo SV. 11. aprila 1942

Č.j.: 99/taj. 1942

Očistenie miest od podozrivých osôb.

I. So súhlasom slov. ZD. nem. SS a policie budú prevedené cieľom očistenia a zaistenia mesta Žitomír[1128] od podozrivých osôb partizánov, parašutistov a cudzincov tieto úkoly:

II. Mesto Žitomír rozdeľuje sa na tri okresy:
   1. okres je ohraničený riekou Teterw[1129] - Kamonka[1130] – Divadelná ulica – Hlavné nám. – Kijevská ulica všetko v to.
   2. okres od tohoto severne a
   3. okres zbytok Žitomira západne od Kamienky.

   Prideluje sa: 1 okres I/101 praporu, 2. okres nem. policii, 3. slov. žandárom.

III. V pridelených okresoch a zaisťovacích priestoroch odposielajú denne od 12. IV. 1942 horemenované jednotky v nepravideľných časových intervaloch /aj v noci/ a v nepravidelných smeroch hliadky v sile najmenej 1:4, v poľnej čiapke s pištoľou /bez pušky/ a nábojmi.Slovenský oddiel poľ. žandárstva dodá ku svojej hliadke vždy jedného strážmajstra ako velitela, ostatný potrebný personál vyžiada si priamo a podľa potreby vždy u 1/101. praporu.

   Úloha: námatkové prehliadky obyvateľstva pri čom načim kontrolovať: osobnú legitimáciu, prihlašku do soznamu obyvateľstva, zadržanie záverečnej hodiny, priepustky/ povolenie zdržovať sa na ulici po záverečnej hodine /atď., či má osoba: podozrivý materiál pri sebe osobnú legitimáciu /Aussweiss[1131]/ ako je v meste Žitomir zamestnaná.

IV. Osoby bez dostatočných legitimácií a dokladov, alebo inak podozrivé civilné osoby, odovzdajte nem. SD /Sicherheitsdienst /Hauptstrasse 121/bývalá ulica Berdičevská/. Bývalých ruských vojakov, alebo osoby dosiaľ v ruských vojenských službách činné odovzdajte nem. jednotke Stalag.[1132]

1128 Ukrajinsky Žytomyr.

1129 Ukrajinsky Teteriv.

1130 Ukrajinsky Kamianka. Ide o rieku.

1131 Nemecky správne Ausweis.

1132 Stammlager für kriegsgefangene Mannschaften und Unteroffiziere – termín v nemeckej brannej moci na označenie zajateckých táborov pre vojakov a poddôstojníkov.

V. Hliadky hlásia prevedenie svojich úloh, ako aj výsledok cestou slov. poľ. žandárstva na Feldkommandanturu[1133] Abt. 1c. V prípade nutnosti použite telefonného vedenia. Slov. oddiel. poľ. žandárstva hlási mi vždy po prevedení hliadkovania výsledok. Dostanú: I./101 prapor a odd. poľ. žand. na prevedenie a vel. ZD na vedomie.

Posádkový veliteľ
mjr. pech. Otto Klement v. r.

VHA Bratislava, f. ZD, sign. II/89

1133 Poľné veliteľstvo.

DOKUMENT 109

1942, apríl 13. SV.

Úryvky zo správy o činnosti veliaceho generála zaisťovacích oddielov a veliteľa vo Vojenskej oblasti Stred gen. pech. Maxa von Schenckendorffa za mesiac marec 1942, kde sa popisuje priebeh akcie Bamberg.

Der Kommandierende General H.Qu., 13. April 1942
der Sicherungstruppen
und Befehlshaber im Heeresgebiet Mitte
Ia

Tätigkeitsbericht für Monat März 1942.

1.) Partisanenkampf.

Mit Befehl vom 1. 3. 42 OKH/Gen. Qu Op. Abt. II/427/42 g. Kdos. wurde die erneute Vernichtung der Partisanen im rückw. Heeresgebiet und den rückw. Armeegebieten befohlen. Unter Führung des Generals der Inf. von Schenckendorff sollten hierfür zwei Divisionen eingesetzt werden. Die 707. I. D. (Generalmajor Frhr. von Bechtholzheim[1134]) und eine aus Kräften des Befehlshabers zusammengesetzte Ls. – Division. Gleichzeitig wurde die Zuführung von 18. Ls. Btlnen. In das rückw. H.Geb. Mitte befohlen.

[...]

Unternehmen „Bamberg".

Der Befehlshaber entschloß sich, mit der aus Weißruthenien heranzuführenden 707. I. D. die Gegend um Bobruisk, und zwar zuerst südl. Bobruisk zu bereinigen. Dort stand zu erwarten, daß mit der Bekämpfung der Partisanen auch große Mengen Vieh und Landesvorräte erfasst werden konnten. Große Beschleunigung war geboten, da mit dem baldigen Eintritt der Schlamperiode zu rechnen war. Die Division wurde nach Ablösung in Weißruthenien durch Sich. Brig. 202 und 8 Ls. Btlne. im Raume um Bobruisk versammelt. Sie wurde durch Kos. Schwadron 102 und eine Gruppe des Ls. Btl. 420 unter Führung des Btl. Kdrs. Verstärkt, mit schweren Waffen und Nachrichtengerät zusätzlich ausgestattet.

Durch Zuteilung verstärkter GFP und SD-Gruppen, weitgehende Heranziehung von V-Leuten und ortskundigen Offizieren wurde das Unternehmen „Bamberg" vorbereitet. La-Führer wurden zur Erfassung des Viehs und der Landesvorräte den Truppenteilen beigegeben. Auch wurde nachdrückliche propagandistische Ausnutzung des Unternehmens angestrebt. Insbesondere wurde auch die intensive Mitwirkung der Partisanenbekämpfungs-Fliegerstaffel in Bobruisk sichergestellt.

1134 Gustav Maria Benno Freiherr von Mauchenheim alias Bechtolsheim.

Südl. Dg.[1135] VII wurde im Raum Paritschi – Kasaritschi – Koschewitschi – Glussk ein Kessel gebildet, in dem sich die Masse der Partisanen befinden sollte. Ein Inf. Rgt. wurde an der Ostseite, ein Inf. Rgt. an der Westseite des Kessels aufgestellt, im Süden gingen das zu den Truppen des Wehrmachtbefehlshabers Ukraine gehörige slow. Inf. Rgt. 102 und Pol. Btl. 315 vor. Die Nordseite des Kessels sollte durch Einschwenken beider Flügel im Verlaufe des Angriffs geschlossen werden.

Bis 28. 3. war die Bereitstellung beendet. Am 29. 3. begann der konzentrische Vormarsch aller Teile. Trotz schwieriger Wegeverhältnisse erreichte die Truppe die gesteckten Tagesziele. Es kam nur an wenigen Stellen zu nachhaltigen Kämpfen. Der Feind wich nach dem Innerndes Kessels aus. Gegen Ende der Berichtszeit war der Kessel bis auf 10-15 km Durchmesser verengt. Angriffsziel beider Rgter. für den 1. 4. war die Einsenbahnlinie Bobruisk – Koschewitschi. So sollte der Kessel eingedrückt werden. Erfolgsmeldungen lagen bis zum Ende der Berichtszeit noch nicht geschlossen vor, sie werden im nächsten Bericht enthalten sein. Es war aber bereits festzustellen, daß das Unternehmen nach jeder Richtung erfolgreich verlief.
[...]

– P R E K L A D –

Veliaci generál veliteľské stanovište, 13. apríl 1942
Zaisťovacích oddielov
a veliteľ vo Vojenskej oblasti Stred

Ia

Správa o činnosti za mesiac marec 1942.

1.) Boj s partizánmi

Rozkazom OKH/Gen. Qu Op. Abt. II/427/42 g. Kdos. z 1. 3. 42 sa obnovilo nariadenie zničiť partizánov v Zadnej vojenskej oblasti a v zadných armádnych oblastiach. Pod vedením gen. pechoty von Schenckendorffa mali byť k tomuto účelu nasadené dve divízie. 707. pešia divízia (genmjr. slobodný pán von Bechtholzheim[1136]) a jedna zemská strelecká divízia zostavená z prostriedkov veliteľa (von Schenckendorffa - I. B.). Súčasne bolo nariadené presunúť do Zadnej vojenskej oblasti Stred 18. zemský strelecký prápor.
[...]

Akcia „Bamberg“.

Veliteľ sa rozhodol, vyčistiť s použitím 707. pešej divízie, presunutej z priestoru Bieloruska,[1137] oblasť okolo Babrujska, a síce ako prvý priestor južne od Babrujska. Tam sa očakávalo, že porážka partizánov by mohla priniesť tiež zisk veľkého množstva dobyt-

1135 Asi Dienstgruppe – služobná skupina.

1136 Gustav Maria Benno Freiherr von Mauchenheim alias Bechtolsheim.

1137 V nemeckom origináli Weißruthenien. Išlo o Obecnú oblasť (Generalbezirk) Weißruthenien, čo bola administratívna jednotka ríšskeho komisariátu Ostland v priestore dnešného západného Bieloruska.

ka a miestnych zásob. Bola potrebná veľká rýchlosť, keďže sa počítalo s rýchlym príchodom bahenného obdobia. Divízia, ktorú v Bielorusku vystriedali Zaisťovacia brigáda 202 a 8. prápor zemských strelcov sa zhromaždila v priestore Babrujska. Bola posilnená kozáckou švadronou 102 a skupinou práporu zemských strelcov 420 pod velením veliteľa práporu. Posilnenie s ťažkými zbraňami a zariadením pre spojárov realizované dodatočne.

Pridelením zosilnenej tajnej poľnej polície a skupiny SD, rozsiahlym využitím dôverníkov a dôstojníkov znalých terénu bola akcia „Bamberg" pripravená. Veliteľ zodpovedný za poľnohospodárstvo bol pridelený k časti oddielov, aby evidoval hospodárske zvieratá a zásoby krajiny. Dôrazne sa tiež usilovalo o propagandistické využitie akcie. Predovšetkým bola zabezpečená intenzívna spoluúčasť letiek využívaných na boj s partizánmi v Babrujsku.

Južne od služobnej skupiny VII[1138] bol obkľúčený priestor Paryčy – Kosariči – Kaševiči – Hlusk, v ktorom sa malo nachádzať množstvo partizánov. Jeden peší pluk bol rozmiestnený na východnej strane, druhý peší pluk na západnej strane obkľúčenia. Na juhu postupovali peší pluk 102 a policajný prápor 315 patriace k oddielom veliteľa Wehrmachtu na Ukraine. Severná strana obkľúčenia mala byť uzavretá rozvinutím obidvoch krídel v priebehu útoku.

Príprava mala byť ukončená do 28. 3. Dňa 29. 3. začal koncentrovaný postup všetkých častí. Napriek ťažko priechodným komunikáciám dosiahli oddiely vytýčené denné ciele. K trvalejším bojom došlo len na niektorých miestach. Nepriateľ ustúpil do vnútra obkľúčenia. V čase, keď bolo odosielané hlásenie, sa obkľúčenie zúžilo na priemer 10-15 km. Cieľ útoku obidvoch plukov k 1. aprílu bola železničná trať Babrujsk – Kaševiči. Takto by malo byť obkľúčenie zatlačené. Informácie o úspechu v čase odosielania hlásenia ešte neboli vyhodnotené, bude ich obsahovať nasledujúca správa. Bolo už však zistené, že akcia prebehla v každom ohľade úspešne.

[...]

BA – MA Freiburg, Bs. RH 22 – Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete, As. 231

1138 V nemeckom origináli je uvedená skratka Dg. VII, čo pravdepodobne znamená Dienstgruppe – služobná skupina VII.

DOKUMENT 110

1942, apríl 15. SV.

Úryvok z desaťdňovej správy o činnosti veliaceho generála zaisťovacích oddielov a veliteľa vo Vojenskej oblasti Stred gen. pech. Maxa von Schenckendorffa, ktorý obsahuje informácie o výsledku akcie Bamberg.

Der Kommandierende General H. Qu., den 15. 4. 1942.
der Sicherungstruppen
und Befehlshaber im Heeresgebiet Mitte
Ia Br. B. NrI 1393/42 geh.
Bezug: OKH/Gen.St.d.H./Gen.Qu. Abt.K Vorw. (Qu 4 B)
Nr. II 536/42 g. K. v. 31. 3. 42
Betr.: 10 – Tagesmeldung – Stand 10. 4. 42.
1 Anlage

An
Oberkommando des Heeres
Gen. Qu.
Nachr.: Heeresgruppe Mitte.

1.) Gebietsveränderung.
[...]
2.) Veränderungen im Einsatz.
[...]
3.) Das Unternehmen „Bamberg“ wurde in der Zeit bis zum 3. 4. abgeschlossen. 3604 Partisanen wurden unschädlich gemacht, 2 I. G., 5 Pak, 2 Gr. W., 2 MP., 1 Krad, 1 Feldküche, Handfeuerwaffen und größere Munitionsbestände, sowie 39 Pferde und 201 Schlitten erbeutet, 39 Bunker und Partisanenlager zerstört. 4000 Stück Schlachtvieh, 6 t Getreide und 5 t Rauhfutter wurden sichergestellt.[1139][...]

1139 Čiastočne odlišné údaje o stratách na strane protivníka, ako aj množstve ukoristeného materiálu sa nachádzajú v správe, ktorú o priebehu a výsledkoch akcie Bamberg vyhotovilo Veliteľstvo 707. divízie. Väčšiu časť tohto dokumentu publikuje Hamburger Institut für Sozialforschung (Hg.): *Verbrechen der Wehrmacht… Ausstellungskatalog*, c.d., s. 484-485. Celú správu pozri BA – MA Freiburg, Bs. RH 22, As. 231.

Veliaci generál veliteľské stanovište, 15. apríla 1942
Zaisťovacích oddielov
a veliteľ vo Vojenskej oblasti Stred
Ia Br.B. NrI 1393/42 geh.
Vec: OKH/Gen.St.d.H./Gen.Qu. Abt. K Vorw. (Qu 4 B)
č. II 536/42 taj. veliteľská záležitosť z 31. 3. 42
Referencia: 10-dňové hlásenie – stav 10. 4. 42.
1 príloha

pre
Hlavné veliteľstvo pozemného vojska
Hlavný intendant
Na vedomie: Skupina armád Stred.

1.) Zmena územnej pôsobnosti.
[...]
2.) Zmeny v nasadení.
[...]
3.) Akcia „Bamberg“ bola ukončená v čase do 3. 4. Zneškodnených bolo 3604 partizánov, ukoristené boli 2 pechotné delá, 5 protitankových kanónov, 2 mínomety, 2 samopaly, 1 motorka, 1 poľná kuchyňa, ručné palné zbrane a veľké zásoby munície, tak ako 39 koní a 201 saní, zničených 39 bunkrov a partizánskych táborov. Zaistených bolo 4000 kusov jatočného dobytka, 6 ton obilia a 5 ton objemového krmiva.[1140]
[...]

BA – MA Freiburg, Bs. RH 22 – Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete, As. 231

1140 Čiastočne odlišné údaje o stratách na strane protivníka, ako aj množstve ukoristeného materiálu sa nachádzajú v správe, ktorú o priebehu a výsledkoch akcie Bamberg vyhotovilo Veliteľstvo 707. divízie. Väčšiu časť tohto dokumentu publikuje Hamburger Institut für Sozialforschung (Hg.): *Verbrechen der Wehrmacht… Ausstellungskatalog*, c.d., s. 484-485. Celú správu pozri BA – MA Freiburg, Bs. RH 22, As. 231.

DOKUMENT 111

1942, apríl 15. Žytomyr.

Protokol o správaní sa veliteľa II/102 práporu pplk. pech. Rudolfa Noskoviča počas bojovej činnosti jeho jednotiek pri obci Perekalle 13. marca 1942.

Príloha k čís. 50 004 Taj (...) 1942 (čís 102, 443 Dôv/II/3/MNO – 1942)
rukopis

Protokol

Spísaný na rozkaz veliteľa ZD s npor. pech. Samo Tiborom a npor. pech. Vitalay Alexandrom. Oba príslušníci /býv./ II/102 práporu.

Predmet: Pplk. pech. Noskovič – chovanie sa za bojov proti partizánom dňa 13. III. 1942 u Perekalje.

Menovaní boli napomenutí, aby o predmetnej veci vypovedali podľa pravdy a zistených skutočností.

Výpoveď :

Pri akcii proti partizánom u Perekalje /:dňa 13. III. 1942:/ sa veliteľ praporu pplk. pech. Noskovič zo strachu uplne zhrutil.

Stalo sa to takto: SV. II/102 praporu, ktorému velel pplk. pech. Noskovič, bolo vtedy v lesíku asi 800 m záp. Perekalje. Predné časti 6/102 a 7/102 roty prenikly až do partizánmi obsadeného Perekalje a to 6. na južný a 7. rota na severný okraj. /:Podrobný popis bojov u Perekalje bol predložený na veliteľstvo ZD-3. oddelenie.:/ Paľba partizánov ozývala sa v blízkych lesoch zo všetkých strán. Neskoršie boly partizánmi napadnuté aj trény práporu od zadu.

Asi o 13 45 hodín kritického dňa, keď sa kruh útočníkov okolo SV. práporu trochu zúžil, na SV. II/102 praporu nastal úplný chaos a to hlavne pričinením veliteľa praporu pplk. pech. Noskoviča, ktorý po celý čas keď mal viesť boj, len bezhlave a splašene vykrikoval, ak sa ozvala hoci aj len jediná rana: „Chlapci sem, chlapci tam, chlapci sem sa ku mne." – Keď sa potom dostala jedna zo skupiniek partizánov bojom blíž k SV. II/102 praporu, veliteľ praporu kľakol na zem, objímal strom, plakal a kričal: "Veď mám ženu a deti, keby som len nebol ranený, Bože, Bože."

Nakoniec bezvládne padol do snehu, nechal sa naložiť na sane a sluhovia ho museli prikryť prikrývkami.

O 13 45 hodín ujal sa potom velenia II/102 praporu npor. pech. Tibor Samo, vidiac, že veliteľ praporu stal sa nespôsobilým a vydal rozkaz prebiť sa cez Perekalje smerom na Salesje[1141] až do Osemlja.[1142]

1141 Bielorusky Zaljessje.

1142 Bielorusky Vozemľa.

S podplukovníkom Noskovičom stretol sa npor. Samo až o 16 15 hodín v dedine Salesje po jej dobytí, keď veliteľ práporu bezmyšlienkovite sedel ešte na saniach, pýtal sa npor. Sama, že kde je a chcel niečo jesť, že má hlad.

Že aký strach mal o seba pplk. Noskovič na SV. pred Perekalje je vidieť aj z tohto: Dôst. sluha npor. Sama bol ranený. Npor. Samo sa rozbehol, aby mu dal svoj kožuch /:silne mrzlo:/. Pplk. Noskovič však kričal na neho: „Nechoď odo mňa preč, nenechávaj ma tu, čo ťa je po pucákovi.“[1143] Toto počul aj por. pech. Nič.[1144]

Pred odchodom z SV kričal údajne na každého: “Nenechajte ma tu, zachráňte ma.“

Dňa 13. 3. 1942 večer dorazil II/102 prapor do Osemlja, kde naviazal styk s polic. práporom 315. Dňa 14. III. večer ubytoval sa v Porečie.[1145] Dňa 15. III. dopoludnia ležal pplk. Noskovič v posteli, snáď nemocný a zavolal si svojho pobočníka npor. pech. Vitalay-a. Chcel po ňom akýsi spis. Keď mu bol žiadaný spis doručený, zakričal na npor. Vitalay-a: “Nechcem, nič nechcem, dajte mi pokoj.“ Potom neskoršie hovorí: “Musím sa zastreliť, nevykonal som všetko tak, ako som mal.“ Potom spis zase chcel a zase len nechcel. – Spoločným úsilím npor. Vitalaja a npor. Sama, ktorého prvý zavolal na pomoc, podarilo sa pplk. Noskoviča ukľudniť, na toľko, že trochu prišiel k sebe. Stalo sa tak len nahovorením mu, že všetko dobre vykonal, že sa vlastne nič nestalo, a pod. – Keď sa pplk. Noskovič už ukludnil, hovorí npor. Samovi: “Môžem byť na seba hrdý, čo? To som sa statočne držal, chlapci mi môžu byť povďační, že som ich zachránil. Priviedol som ich (...)

Dňa 9. apríla 1942 pri malom rozlúčkovom večierku v Kozinky za prítomnosti mjr. Dr. Kranebittera,[1146] 3 nem. lekárov a npor. Záhoráka[1147] bol ktorýmsi nemeckým hodnostárom oslovený: Á, tu je náš hrdina od Perekalje.“ Pplk. Noskovič mu nato odpovedal: „Robil som len svoju povinnosť.“

Ďalej bol v tej samej veci vypočutý npor. pech. Alexandrej Vitalay, pobočník II/102 práporu, ktorý spočiatku vypovedá veľmi podobne o priebehu bojov dňa 13. III. u Perekalje, ako ráno o 06 00 hodín vyrazili z Katky zaisteným pochodom cez Cholopeviči[1148] do Perekalje a ďalej cez Salesje do Osemlja.

Pokial sa jeho výpoveď týka nervového zrútenia pplk. Noskoviča úplne súhlasí s výpoveďou npor. Sama a preto ju potvrdzuje.

Dodáva, že sám sa už nemohol dívať na počínanie vel. práporu a ochotne vykonal rozkaz npor. Sama, prebiť sa dopredu cez Perekalje, vlastne okolo sev. okraja tejto dediny, vezmúc na povel všetko mužstvo nachádzajúce sa SV. práporu, ktoré podchytil a vyrazil s ním dopredu.

1143 Vo vojenskom slangu dôstojnícky sluha.

1144 Por. pech. Ján Nič.

1145 Bielorusky Parečča.

1146 SS-Sturmbannführer Friedrich Kranebitter, veliteľ jednotky Sicherheitsdienstu, ktorá bola pričlenená k pešiemu pluku 102 počas protipartizánskej akcie Bamberg.

1147 Npor. pech. Ján Záhorák.

1148 Bielorusky Chalopeničy.

Pri novej akcii dňa 28. marca 1942 na Karpilovku[1149] behom presunu vyjadril sa pplk. Noskovič, že už je kľudný, lebo sa vraj dozvedel, že ho príde vystriedať p. mjr. Werner.[1150] Ďalej sa výsluchom oboch zistilo toto:
1./ Dodatočným výsluchom civilistov v Karpilovke sa zistilo, že s našimi dvoma zajatcami, ktorí sem boli odvlečení, partizáni zachádzali dobre, dovolili sa im vraj i zabávať s civilným obyvateľstvom, ba partizáni vraj aj prehlásili, že ak slovenské vojsko nebude na nich útočiť, tak ich prepustia bez úhony.

2./ Partizáni ukoristené veci II/102 práporu /časť:/ boly v Karpilovke najdené praporom nem. 707. pluku[1151] po jeho vniknutí do dediny. Keď sa však žiadalo o ich vydanie, bolo im zo strany nem. jednotiek odpovedané, že všetky nájdené veci sa spálili, keďže boly považované za partizánsky majetok. Po bedne s písomnosťami 6/102 stopy nebolo ani stopy.

3./ Por. pech. Ižo: Je mladý a neskúsený dôstojník a v bojoch o Perekalje sa neosvedčil. Pri istej bojovej akcii sa ťažko nervove zrútil; prebral sa z bezvedomia až na druhý deň.

Por. pech. Mayer[1152]: Podobne ako Ižo. Bol poslaný na pomoc 6/102 rote, a úkol nesplnil, svoju jednotku pustil z ruky, ktorá bola potom paľbou partizánov rozprášená a vrátila sa SV. praporu, odkiaľ vyšla. Je nervove veľmi slabý..

4./ Dobre sa v týchto bojoch osvedčili:
por. pech. v zal. Tkáčik, ako chytrý, obetavý a výtečný dôstojník,
por. pech. Petrík,
čat. Škut., dôst. zást. asp. Ruttkay a dôst. zást. asp. Kmeť.
Poslední traja svoju skvelú vojenskú hodnotu v bojoch dokázali najmä odvážlivosťou.

5./ Výpovede civilistov z okolia Karpilovky potvrdzujú zprávu, že medzi partizánmi v Karpilovke bolo mnoho príslušníkov rozprášenej ruskej[1153] armády, ktorí sa už od leta skovávali, prezimovali s úplnou výstrojou najprv v lágru u Skorodnoje[1154] a potom sa cez zamrznutý Pripjať presťahovali do priestoru Karpilovka.

6./ Po taktickej stránke vypovedajú oba súhlasne:
Bolo chybou posielať hneď od vyrazenia v prehľadnom teréne bočné zaistenie v sile

1149 Obec je dnes súčasťou bieloruského mestečka Akciabrski.

1150 Mjr. pech. Fridrich Werner.

1151 V skutočnosti išlo o 747. pluk 707. pešej divízie, ktorá sa na prelome marca a apríla zúčastnila spolu s peším plukom 102 a ďalšími menšími jednotkami protipartizánskej akcie Bamberg. Karpilovku tento pluk obsadil ešte pred príchodom slovenských jednotiek dňa 1. 4. 1942. Bližšie pozri dok. 107.

1152 Npor. pech. Jozef Majer.

1153 Správne sovietskej.

1154 Bielorusky Skarodnaje.

1 roty po obidvoch stránach cesty, kde sa mužstvo muselo predierať miestami až po pás snehom, čím sa unavilo a do boja prišlo zmorené.
Príčinou neúspechu pri dobíjaní dediny Perekalje bola okrem iného i tá okolnosť, že hneď na počiatku boli vyradení z boja všetci traja velitelia čiat čelnej 6/102 roty a to: por. Pavlovský – zomrel, por. Petrík – ranený do ruky a rtk. Kováč – ranený do nohy.
Por. pech. Petrík držal sa však statočne aj napriek svojmu poraneniu a svoje zranenie ohlásil až potom, keď bolo už vlastne po boji, totiž až po dorazení do Osemlja.

7./ Trény II/102 práporu boly zaistené takto: na každých desiatych saniach bol jeden ozbrojený muž a okrem toho ako zadné zaistenie určené boly 2 družstvá od 5/102 roty.

8./ Slobodník Nikmond[1155], ktorý mal za úlohu strážiť debnu s písomnosťami 6/102 roty bol nájdený mrtvý. Bol zajatý a zavlečený pravdepodobne do Karpilovky a pri ústupe partizánov z nej, ho niekoľko kilometrov od Karpilovky zastrelili.[1156]
Protokol skončený, prečítaný a podpísaný.
Podpísaní prehlasujeme, že naša výpoveď je pravdivá a súhlasí so skutočnosťou.

SV. dňa 15. apríla 1942

Npor. pech. Tibor Samo:
..... [v.r.].....
Npor. pech. Alexander Vitalay
Vypočúval:..... [stot. Cisárik v.r.][1157]..... .....[v.r.].....[1158]

[odtačok pečiatky Ministerstva národnej obrany]

ABS Praha, f. Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 1951 MV, III. časť

1155 Bartolomej Nikmond zo 6/102 roty.

1156 Do zajatia spolu s ním padol tiež strelník Michal Kováč z 5. roty. Obidvoch pravdepodobne popravili partizáni pred svojím útekom koncom marca 1942 po začiatku protipartizánskej akcie Bamberg. Bližšie pozri: BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 291.

1157 Stot. pech. Ján Cisárik.

1158 Autori mali k dispozícii len kópiu dokumentu, ktorej súčasťou je aj čestné vyhlásenie obidvoch svedkov z 8. 3. 1944, v ktorom uviedli, že trvajú na svojich výpovediach a sú ochotní „*kedykoľvek tieto aj prísahou potvrdiť*."

DOKUMENT 112

1942, apríl 24. Žytomyr.

Návrh Veliteľstva Zaisťovacej divízie na zlúčenie slovenských pionierskych a železničných stavebných rôt do jedného pionierskeho práporu.

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE. SV., dňa 24. apríla 1942.

Č.: 82.344/Taj.3.oddel.1942.

Vec: Slúčenie pion. rôt. – návrh.

Ministerstvo národnej obrany,
Bratislava.

Na vyžiadanie MNO predkladám návrh na slúčenie pionierskych rot 1 N č. poľ. pošty 42664, 2 N č. poľ. pošty 43922, žel. stav. roty 12 N č. poľ. pošty 40301 a žel. stav. roty 11 č. poľ. pošty 04887 v jeden pioniersky prápor s veliteľstvom práporu, ktoré by usmerňovalo prácu jednotlivých rot.

Dôvody:

Roty sú samostatné, podriadené priamo Kommandeur der Eisenbahn Panzer 2 in Briansk Feldpost No 30036. Pracujú na zužovaní trate v úseku Orel – Kursk.

Veliteľstvu ZD nepodliehajú, preto nemajú sa na koho so svojimi požiadavkami obrátiť. Napriek tomu predkladajú tieto požiadavky na vel. ZD., ktoré im vždy vyhovelo, nakoľko to bolo možné.

Materiálnym požiadavkom nemôže im spomenuté nem. veliteľstvo vyhoveť, lebo súčiastky výzbroja a výstroja neshodujú sa s našimi. Pre nedostatok zodpovedných tlumočníkov k prekladaniu nemeckých rozkazov, nariaďujú im v mnohých prípadoch nemecké pion. roty s ktorými pracujú a tým sa stávajú naše roty menej cennými.

Je potrebné určiť:

1./ Veliteľstvo práporu a to:

a./ energického veliteľa práporu s pobočníkom, ktorý by riadil prácu týchto rot, sprostredkovával rozkazy medzi veliteľstvom ZD a nemeckým veliteľstvom, staral sa o zásobovanie týchto rot po stránke materiálnej, tak i po stránke hospodárskej,

b./ proviantného dôstojníka,

c./ správcu technického materiálu,

d./ kancelársky personál práporu,

2./ Celý prápor prideliť do materiálnej starostlivosti ZD. Podotýkam, že pri sriadení tohto práporu výkonnosť a disciplína u týchto rôt sa určite zvýši.

3./ Zariadiť tiež výmenu týchto rôt z dôvodov rekreačných, lebo podľa situačných hlásení rôt sú tieto veľmi vyčerpané ťažkou prácou, zlým ubytovaním a stravovaním.

Lekárska správa:

Lekári : lekársku službu u obidvoch pion. rot. bude vykonávať doterajší lekár pridelený pre uvedené pion. roty.

Lekársku službu u obidvoch žel. stav. rot bude vykonávať lekár pridelený žel. stav. rote 12 N. Žel. stav. rota 11 odošle svojho doterajšieho lekára por. zdrav. MUDr. Kaufmana Jakuba do zápolia za účelom demobilizovania. Práporné obväzisko pridelené žel. stav. rote 12 N odošle táto príležitostne do PN – 1 k úschove.

O zpravodajstvo /informovanie vel. ZD/ staral by sa buď veliteľ práporu sám, alebo pobočník, podľa smerníc ZD oddel. Ic.

Z rozkazu:
Ia dôst. gšt.:
pplk. del. L. Šišovský[1159].
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Vojenskej správy o evidovaní spisu dňa 4. mája 1942 pod č. 82 426][1160]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16

1159 Ladislav Šišovský.

1160 Pod spisom je poznámka z 29. 5. o jeho vybavení nariadením MNO č. 82.426 taj. III/12-1942 a pečiatka s podpisom prednostu Všeobecného vojenského úradu pplk. jazd. Štefana Horského.

DOKUMENT 113

1942, apríl 24. SV.

Úryvok z desaťdňovej správy o činnosti veliaceho generála zaisťovacích oddielov a veliteľa vo Vojenskej oblasti Stred gen. pech. Maxa von Schenckendorffa, ktorý obsahuje informácie o výsledku akcie Bamberg.

Der Kommandierende General — H. Qu., den 24. April 1942
der Sicherungstruppen
und Befehlshaber im Heeresgebiet Mitte — 4. Ausfertigungen
Ia Br.B. Nr. 172/42 g. Kdos. — 3. Ausfertigungen
Bezug: K Verw (Qu 4B) Nr. II/536/42 g. Kdos.
Betr.:10-Tagesmeldung – Stand 20. 4. 42 –

An
Oberkommando des Heeres
Gen. Qu.
nachrichtl.:
Heeresgruppe Mitte.

1.) Grenzberichtigung.
[...]
2.) Einsatz.
[...]
3.) Die Partisanenlage hat sich weiterhin verschärft. Das im Raum südwestl. Bobruisk durchgeführte Unternehmen „Bamberg“ hat leider zu keiner dauernden Erleichterung geführt, da die eingesetzten Kräfte (707. I.D.) vorzeitig herausgezogen werden mußten.
[...]

– P R E K L A D –

Veliaci generál — veliteľské stanovište 24. apríla 1942
Zaisťovacích oddielov
a veliteľ vo Vojenskej oblasti Stred — 4. vyhotovenia
Ia Br.B. Nr. 172/42 taj. vel. záležitosť — 3. vyhotovenie
Vec: K Verw (Qu 4B) Nr. II/536/42 tajná vel. záležitosť
Referencia: 10-dňové hlásenie – Stand 20. 4. 42 –

pre
Hlavné veliteľstvo pozemného vojska
Hlavný intendant

na vedomie:
Skupina armád Stred.

1.) Korekcia hraníc.
[...]
2.) Nasadenie.
[...]
3.) Situácia s partizánmi sa naďalej vyostrila. V priestore juhozápadne od Bobruiska[1161] realizovaná akcia „Bamberg“ žiaľ neviedla k žiadnemu trvalému odľahčeniu, sily, ktoré tu boli nasadené (707. pešia divízia), museli byť predčasne stiahnuté.
[...]

BA – MA Freiburg, Bs. RH 22 – Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete, As. 23

1161 Bielorusky Babrujsk.

DOKUMENT 114

1942, apríl 25. Žytomyr.

Situačné hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie pre MNO v Bratislave o nasadení jej jednotiek v boji s parašutistami a partizánmi.

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE. S.V., dňa 25. apríla 1942.
Č.: 82.355/Taj. 3. oddel. 1942.
Vec: Situačné hlásenie z 25/4 1942
s oleátou – predloženie.

Príloha: 1[1162]

Ministerstvo národnej obrany.
B r a t i s l a v a.

1./ P. pl. 102 zaujal 20/4 sostavu pre stráženie železnice Pinsk – Gomel[1163] podľa priloženej priesvitky.

2./ 1/102 prápor a pion. rota 2 je už 14 dní pripravená, navagonovaná a cez všetky žiadosti nemožno ju dostať dopredu.

Velit. p. pl. 102, plukovné jednotky a II/102 prápor presunuje sa do Žitomíru[1164] čiastočne pochodom a autami. Komunikácie sú miestami nesjazdné pre autá a nemáme dostatok APH a aut pre presun. Z 56 nákladných aut DAK je len 10 pojazdných.

3./ Pre vyčistenie priestoru Malín[1165] a západne bola v dňoch 6/4 až 12/4 1942 zasadená I/101 rota, ktorá prečistila priestor a zneškodnila 10 parašutistov. Po tejto akcii, ktorú viedol stot. Vosátko[1166] sa rota premiestnila do Jelska[1167] a bola podriadená p. pl. 102. Vlastné straty žiadne.

4./ 22/4 boly zasadené tri skupiny /každá v sile asi čaty/ proti parašutistom a partizánom v priestore Skorodnoje[1168] pod vedením p. pl. 102, ktorý určil veliteľom slovenských skupín npor. Záhoráka[1169].

Akcia skončená dna 24/4 bez vlastných strát. 2 parašutisti zastrelení – partizáni uprchli.

5./ 5/4 1942 vyslaná čata s družstvom ŤG do Brusilova[1170], zneškodniť v noci soskočivších parašutistov. Čata sa vrátila ešte ten deň bez výsledku.

1162 Príloha sa nepublikuje.
1163 Bielorusky Homeľ.
1164 Ukrajinsky Žytomyr.
1165 Ukrajinsky Malin.
1166 Stot. Leopold Vosátko.
1167 Bielorusky Jeľsk.
1168 Bielorusky Skarodnaje.
1169 Npor. Ján Záhorák.
1170 Bielorusky Brusilaŭ (výslovnosť Brusilav).

6./ JPO premiestnené 1/4 1942 z priestoru Korostyčew[1171] do priestoru Korosten[1172] – Owruč[1173].

7./ Väčšina záložníkov odsunutá do zázemia /roč.1938 a starší/.

14.batéria odoslaná do zázemia.

8./ Od 5/4 do 25/4 1942 vlastné straty:

2 mŕtvi a 7 ranených. Všetko mimo boj, len vnútorné straty.

9./ Počasie teplejšie, sňah zmiznul – cesty nesjazdné, miestami aj cesty s pevným podkladom sa prepadávajú.

10./ Wbfh. Ukraine pochválil ZD a zdravotnú správu za účinnú pomoc v boji proti partizánom.

Z rozkazu:
Ia dôst. gšt.:
plk. del. L. Šišovský
[v.r.]

[odtlačok Veliteľstva armády o evidovaní spisu dňa 12. mája 1942 pod č. 82476, taj., 1. od., príl. 1]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign I/4

1171 Ukrajinsky Korostyšiv.

1172 Ukrajinsky Korosteň.

1173 Ukrajinsky Ovruč.

DOKUMENT 115

1942, apríl 29. Bratislava.

Oznámenie Vojenskej správy MNO o nových krycích menách Zaisťovacej divízie platných od 12. apríla 1942.

Vojenská správa.
Čís.: 364/Taj. spoj. 1942.

Bratislava, 29. apríla 1942.
Tajné.

Vec: Krycie mená ZD – vydanie.
Príloha: 1

Personálie
Tu

Na prípis velit. zaisťovacej divízie čís. 88.049/Taj. spoj. 1942:

V prílohe predkladám nové krycie mená zaisťovacej divízie, platné od 12. t. m.

Za správnosť:
npor. (nečitateľný podpis)

Referent spoj. správy u VS:
pplk. spoj. Karel Skala v. r.

Príloha k čís. 82.364/Taj. spoj. 1942.

Krycie mená zaisťovacej divízie.

Veliteľstvo ZD .....Váh,
Štábna rota .....Cejlón,
štábna autokolona .....Malta,
Autokolona ZD .....Ural,
Poľný súd. .....Etna,
Div. zbroj. park, zbroj. odd. .....Texas 1,
Div. zbroj. park, mun. odd. .....Texas 2,
Spojovací park ..... Kalifornia,
Intendančný park ..... Sicília,
roľné jatky .....Cigágo,
Poľné pekárne .....Spicberky,
Poľná pošta 8 .....Florida,
Poľná nemocnica .....Riviéra,
Div. zdrav. rota .....Himalaja,
Dezinfekčná kolona .....Sudan,
Veterinárna ambulancia .....Kordiléry,
Bat. - DPLP .....Alpy,
Peší pluk 101 .....Laponsko,
I/101 práp.....Sahara,
II/101 práp.....Gobi,

Peší pluk 102 .....Gronsko,
I/102 práp.....Island,
II/l02 práp.....Kréta,
JPO .....Tasmánia,
Komb. spoj. rota,.....Mont - Blank,
Pion. rota 5 .....Dunaj,
Autodielne .....Misisipi.

Krycie mená, ktoré vydávam pre vnútornú potrebu útvarov:

Peší pluk 101: Fialka, Ruža, Tulipán, Hrebíček, Kalina, Hezabúdka, Prvosenka, Jalovec, Hadínec, Margaréta.

Peší pluk 102: Šťuka, Hlavatka, Candát, Mrena, Rejnok, Belica, Žralok, Piliar, Lipeň, Pstruh, Kapor, Lín, Okuň, Bolen, Jeseter.

JPO: Jeleň, Diviak, Danek, Antilopa, Rys, Srna, Zebra.

Del. pl. 31: Dynamit – viď čís. 6263/hosp. 1942

del. pl. 31

vl. čís. 82495 ZVP Taj.[1174]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16, inv. č. 62

1174 Text dokumentu v kurzíve dopísaný rukou.

DOKUMENT 116

1942, máj 5. Žytomyr.

Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie o počte zbraní nachádzajúcich sa v jej výzbroji.

Veliteľstvo Z. D. S.V., 5. mája 1942.
Č.: 83094/Taj. Zbroj. 1942.
Vec: Počty zbraní u ZD – Hlásenie.

Tajné.

Ministerstvo národnej obrany
(ZVP)
B r a t i s l a v a.

Na rdgrm. č. 406 hlásim počty zbraní u jednotiek zaisť. divízie a div. zbroj. parku ku dňu 5. mája 1942.

U jednotiek je:

4.130	kus	puška vz. 24
1.580	kus	pištoľ vz. 24 (22)
185	kus	guľomet vz. 26
62	kus	guľomet vz. 24
24	kus	3.7 cm KPUV vz. 34
12	kus	7.5 cm hor. kanón vz. 15
12	kus	8 cm mínomet vz. 36
8	kus	20 mm kanón PL vz. 36

Záloha u div. zbroj. parku je:

270	kus	puška vz. 24
170	kus	pištoľ vz. 24 (22)
10	kus	guľomet vz. 26
2	kus	guľomet vz. 24
2	kus	3.7 cm KPUV vz. 34 (dve neúplné súpravy potrieb a bez dvoch ojek a jednoho zamerovača)
2	kus	3.7 cm KPUV vz. 37-M (dve neúplné súpravy potrieb)
2	kus	3.7 cm KPUV vz. 37 (dve neúplné súpravy potrieb a bez dvoch ojek)
11	kus	7.5 cm hor. kanón vz. 15 (poškodený, bude odsunutý do zázemia)

5 kus 8 cm mínomet vz. 36
4 kus 10 cm ľahká húfnica vz.30 (s neúpl. súpravami – zál. súč. a bez jednoho ďalekohľadu vz. 8/34)
2 kus 10.5 cm kanón vz. 35 (s neúpl. súpravami zál. súč. a bez jednoho ďalekohľadu vz. 8/14).

Z rozkazu:
1. dôst. štábu zaisť. divízie
pplk. del. Ladislav Šišovský
[v.r.]

[odtlačok Vojenskej správy o evidovaní spisu dňa 11. mája 1942 pod č. 82474/ZVP.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 17, inv. č. 62

DOKUMENT 117

1942, máj 5. Žytomyr.

Nariadenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie na vystriedanie pešieho pluku 101 maďarskými jednotkami a jeho presun do nových priestorov.

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE. S.V., dňa 5. mája 1942

Č.: 82.391/Taj. Ia 1942.

Vec: Nové zaisťovacie úlohy

p. pl. 101.

Tajné!

Podľa rozdeľovníka.

I. Sosílená partizánska činnosť v severnej časti oblasti našej divízie, vyžaduje si sosilnenie tam zasadených jednotiek.

II. Kráľovské maďarské zaisťovacie oddiely prevezmú ochranu žel. tratí Kasatin[1175] – Kiew[1176], od Browky[1177] až po Kiew /v to/ a vystriedajú slovenské jednotky.

III. Vystriedanie stráží prevedie sa po čatách postupne od východu na západ. Veliteľ maď. jednotiek bude sa hlásiť na vel. 101. pluku a práp. II/101, s ktorým podrobnosti vyjednajte.

Podmienky vystriedania:

a./ žiadny objekt, ktorý má byť strážený, nesmie byť opustený skôr, kým nepríde výmena. Odchádzajúci velitelia jednotiek sú za to zodpovední, aby táto podmienka bola bezpodmienečne dodržaná,

b./ odchádzajúci velitelia riadne odovzdajú povinnosti stráženia, hliadkovania a ubikácie vo vzornom poriadku

Zvlášť poučte podriadených, aby pri odovzdávaní nedošlo k treniciam a nedorozumeniam. V každom smere žiadam vzorné vojenské vystupovanie.

IV. Deň kedy sa s vystriedaním započne Vám oznámi vel. maď. jednotky. Ukončenie vystriedania hláste na ZD Ia.

V. Presun jednotiek p. pl. 101 bude vykonaný dvoma železničnými transportmi takto :

I. transport: 50 vozňov a to :

a./ Pre posádku v Kiewe: 5 Z[1178]-voj. vozňov pre mužstvo, 2 Z-koň. pre kone, 2 Z pre kuchyne a proviant, 2 VK[1179] pre vozy.

1175 Ukrajinsky Koziatyn.

1176 Kyjev, ukrajinsky Kyjiv.

1177 Ukrajinsky Brovky.

1178 Myslí sa krytý vagón/vozeň.

1179 Asi Verlade-Kolonne – kryté vagóny pre prepravu materiálu.

b./ Pre jednotky vo Wasilkowe[1180] – hlav. stan.: 1 BC[1181], 11 Z-voj., 13 Z-koň., 5 VK /pre kanóny, vozy a káry/, 9 Z pre kuchyne a materiál.

2. transport: 41 vozňov a to :

a./ Pre posádku Fastow[1182]: 1 BO, 7 Z-voj., 9 Z-koň., 5 Z /kuchyne a materiál/.

b./ Pre posádku Popelnija[1183]: 6 Z-voj., 2 Z-koň., 2VK, 2 Z /pre /kuchyne a proviant/.

Vozne budú pristavené na každej nakladacej stanici podľa predchádzajúceho článku.

Upozorňujem, že:

a./ Do Z-voj. vozňa zmestí sa 56 mužov, avšak velit. ZD povoľuje naložiť do jednoho vozňa iba 30 mužov. Takto ušetrený priestor slúži ako záloha pre nepredvídané prípady.

b./ Do vozňa Z-koň. možno umiestniť 8 ľahkých koní a 4 mužov.

Transportné čísla budú p. pl. 101 včas oznámené. Tento ich sdelí príslušným posádkam a príslušní velitelia vyžiadajú si u prednostov staníc pristavenie vozňov sami. /Ž-II-2 § 13/

Vykladacia stanica pre oba transporty je Turtschinky.[1184]

VI. Pre ďalší presun zo stanice Turtschinky, ako i novú dislokáciu dostanú velitelia transportov pri príchode do Žitomíra.

V prípade, že by sa presun neuskutočnil železnicou, bude včas vydaný iný rozkaz.

Dostane: P. pl. 101 na prevedenie, Wbfh. Ukraine, DHM u ZD /v nem. preklade/ a MNO na vedomie a p. pl. 102, JPO.

Z rozkazu:
Ia dôst. štábu ZD:
pplk. del. Ladislav Šišovský.
[v.r.]

[odtlačok Vojenskej správy o evidovaní spisu dňa 7. mája 1942 pod č. 82467/1, taj.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/4

1180 Ukrajinsky Vasyľkiv.

1181 Myslí sa veliteľský/služobný vagón.

1182 Ukrajinsky Fastiv.

1183 Ukrajinsky Popiľňa.

1184 Ukrajinsky Turčynky.

DOKUMENT 118

1942, máj 5. Sine loco.

Hlásenie veliteľa delostreleckého pluku 31 pplk. del. Karola Pichla o nasadení pluku v priestore severovýchodne od Charkova, požiadavkách na doplnenie počtu zboru dôstojníkov a dodanie potrebného výstrojného a výzbrojného materiálu.

Delostrelecký pluk 31. S.V., 5. mája 1942.
Vec: Požiadavky del. pluku 31 – predloženie.

Tajné

Prílohy: 6.[1185]

Ministerstvo národnej obrany,
~~osob. oddelenie~~
VPZ

B r a t i s l a v a .

Hlásim, že del. pluk 31 od 10. 4. 1942 je zasadený v priestore 60 km severovýchodne Charkowa,[1186] kde po namáhavých pochodoch z priestoru Schitomír[1187] a Owruč[1188] cez Kiew[1189] – Lubny[1190] – Poltawa[1191] – Charkow dorazil. Del. pluk 31 je zasadený v tomto priestore a podlieha 3. streleckej pancierovej brigáde. K pluku je pridelený toho času jeden nemecký delostrelecký oddiel, ako všeobecná činnosť, ktorý má 3 batérie – jedna batéria 21 cm mažiare, druhá batéria hrubé húfnice 15 cm a tretia batéria ďalekonosné húfnice 10.5 cm.

Pre ťažké zásobovacie podmienky a cieľom udržania kondície koní, ktorá po takých ťažkých pochodoch sa zhoršila, zriadil som detachementy v Pessotschine[1192] (pre 3 SP[1193] a 1/31 odd.) a v Starom Ljubotíne[1194] pre II/31 odd. obe dediny 6 až 20 km západne Charkowa na pochodovej ose Charkow – Poltawa, kde sa nachádzajú všetky kone pluku

1185 Prílohy sa nepublikujú.
1186 Ukrajinsky Charkiv.
1187 Ukrajinsky Žytomyr.
1188 Ukrajinsky Ovruč.
1189 Ukrajinsky Kyjiv.
1190 Ukrajinsky Lubni.
1191 Ukrajinsky Poltava.
1192 Ukrajinsky Pisočyn.
1193 Neidentifikované.
1194 Ukrajinsky Ľubotyn.

pod velením veliteľov záprahov jednotlivých stotín, veliteľom celku je npor. del. Bedrich Černický, ktorý má u každého detachementu jedného veterinára, ktorý sa stará, aby všetok konský a delostrelecký materiál bol v čo najkratšom čase pripravený k ďalšiemu pochodu prípadne pre boj.

V bojovej čiare som zanechal pre každú batériu jeden šestizáprah, štyri D kone 2 Jc kone a 3 vozy, ktoré sú určené pre prípadnú zmenu palebných postavení, pre dovezenie stravy do pal. post. a pre dovážanie munície v tom prípade, keď by traktory pre nezjazdnosť barín nemohly dodať strelivo. Zásobovacie podmienky pre tieto kone v bojovej čiare sú veľmi ťažké, seno vôbec nie je a ovos 2-5 kg na deň podľa prísunu.

Zásobovanie mužstva: dobré.

Duch a kázeň mužstva: dobrý, mužstvo ukáznené, dobrého vojenského vystupovania, čo mi bolo už mnoho krát tlumočené najvyššími predstavenými, až po veliteľa armády, ktorý už trikrát navštívil naše pal. postavenia. Bojový duch veľmi dobrý, ba mužstvo má radosť zo streľby, zvlášť na pancierové vozy a bunkery. Mužstvo už dávno prekonalo počiatočnú depresiu, ktorá bola spôsobená tým, že hneď v prvý deň pri zasadení pluku utrpeli sme ztratu 3 mrtvých mužov a 12 ťažných koní a tiež, že v lesoch okolo palebných postavení a pozorovatelieň sa nachádzalo ohromné množstvo mŕtvol, ktoré sme však pomocou civ. obyvateľstva čiastočne zakopaly. Mužstvo pluku si už zviklo na všetky tieto vojnové zjavy a vyhľadáva až pred bojovou líniou ruské mŕtvoly, aby si obstaralo boty a iný výstroj. Doposiaľ padlo od pluku 5 mužov, ranených 9. Z dôstojníkov bol ranený črepinou granátu do boku por. del. Štefan Puskailer, ktorého zranenie po prevedenej operácii nie je ťažkého rázu.

Dovolenky môžem udeľovať len mimoriadne na povolenie veliteľstva divízie. Dňa 8. 5. 1942 odíde na dovolenú od každej stotiny 1 muž, od celého pluku 1 dôst. a 1 rtm.

Zdravotný stav u pluku dobrý, nákazlivých chorôb dosial nieto u pluku.

Súčasne predkladám:

A/ Požiadavky osobné podľa prílohy 1, ktoré odôvodňujem tým, že za veľkých pochodov odsunom nemocných, pri zasadení odsunom ranených, padlých sa už bez toho malý stav pluku ešte viac zmenšil, a preto prosím čím skôr o doplnenie zvlášť 1/31 oddielu (s príslušníkov del. pluku 2 Ružomberok).

a) Stav 3 dôstojníci u batérie nezodpovedá, keď je nutný u batérie veliteľ batérie, prví dôstojník a dôstojník pátrač, ktorý je však u každej batérie použitý ako predsunutý pozorovateľ. Na vystriedanie predsunutého pozorovateľa nie je možné počítať, dokiaľ u každej batérie nebudú aspoň štyria dôstojníci.

b) U del. pluku 31 nie je od 10. marca 1942 hospodár pluku, por. hosp. František Závodský onemocnel, funkciu hospodára vykonáva rtk. hosp. Emil Sokol. Čtk. Ján Húšta, ktorý mi bol pridelený od ZD, ako samostatný proviantný dôstojník pluku absolútne nevedel si rady a bol som nútený určiť proviantným dôstojníkom pluku por. del. Jána Husovského, del. pluk 2, ktorý ako proviantný nebol školený. Likvidátora

pluku tiež nemám a túto funkciu zastáva čtk. Ján Húšta. Ačkoľvek som pred odchodom z Poltawy a tiež z terajšieho miesta prosil ústne, písomne i telegraficky hospodára a proviantného dôstojníka pluku, nebol mi ani jeden dosial daný a mám obavu, že hospodárska činnosť pluku nebude intendančne správne prevedená.

B/ a) Požiadavky materiálne a výstroj podľa prílohy 2. Výstroj je pre dlhý pobyt v poli už tak značne upotrebená, zvlášť boty a nohavice, že mužstvo si zaobstaráva tieto od padlých Rusov, alebo sú nahradzované nemeckými. Požiadavok výstroja som už predložil veliteľstvu ZD telegrafický i písomne a je nutné [jeh]o čím rýchlejšie dodanie.

b) výzbroj, del. materiál: podľa prílohy 2 a.

c) Automateriál: Doplnok aut, avizovaný rádiogramom z velit. ZD, dosiaľ do Charkowa nedošiel a nachádza sa podľa dopočutia v Kijewe. Všetky nákladné autá, osobné auto pluku a motocykel musel byť zanechaný v Poltawe pre nezjazdnosť ciest, ktoré však budú prisunuté za priaznivejšieho počasia do Charkowa. Je nutne, aby u pluku bol 1 terénny voz, pretože obyčajným osob. autom po tunajších špatných cestách nemožno sa dostať nikde.

Vyznamenanie: Predkladám návrh na vyznamenanie podlá prílohy 3.

a) Príslušníkov slovenskej armády – na vyznamenanie za statočnosť 3.triedy.

b) Príslušníkov nemeckej armády – na vyznamenanie podľa rozhodnutia p. ministra národnej obrany.

Súčasne prosím, aby mi boly dané k dispozícii pre del. pluk 31 700 medajlí za zásluhy. Ohľadne vyznamenania za statočnosť prosím o patričné pokyny, pretože spojenie je veľmi sťažené tým, že cesta do Charkowa je nezjazdná a iný spojovací prostriedok (veľká rádiostanica) nemám.

Prosím za l) posielanie všetkých rozkazov na veliteľstvo pluku na adresu:

Del. pluk 31

Feldpost[1195] 44.725.

2) o rozkaz, aké hlásenie mám predkladať a akou cestou aby som mal spojenie s MNO.

Veliteľ pluku:
pplk. del. Karol Pichl
[v.r.]

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 16. mája 1942 pod č. 82 495/ZVP, taj.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 17, inv. č. 62

1195 Poľná pošta.

DOKUMENT 119

1942, máj 9. Bratislava.

Hlásenie nemeckého vojenského atašé plk. Heinricha Beckera o plánovanej návšteve veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karla Kitzingera na Slovensku.

Deutsche Gesandschaft
Der Militärattaché

Preßburg, den 9. 5. 1942

Betr.: Gen. d. Flieger Kitzinger in der Slowakei.

An Generalstab des Heeres
Attaché - Abteilung
Berlin W. 35

Generalleutnant Schlieper[1196] hatte mich auf Grund einer Unterredung mit dem Verteidigungsminister General Čatloš darüber unterrichtet, dass Gen. d. Fl. Kitzinger (Wehrmachtbefehlshaber Ukraine) einer Einladung des Staatspräsidenten Dr. Tiso folgend etwa Mitte Mai mehrere Tage in der Slowakei zubringen würde.

Diese Tatsache wurde bestätigt, durch ein Fernschreiben des Ausw. Amtes Berlin an den hiesigen deutschen Gesandten.[1197] In diesem Fernschreiben wurde besonders darauf hingewiesen, dass General Kitzinger sich jeder Äusserung auf politischem, militärischem und wirtschaftlichem Gebiet zu enthalten habe. Gen. Kitzinger ist durch einen persönlichen Brief des Herrn Gesandten hierauf hingewiesen worden.

Gen. Lt. Schlieper unterrichtete mich in diesem Zusammenhang darüber, dass der Verteidigungsminister General Čatloš geäussert habe, er möchte mit General Kitzinger über eine weitere Verwendung der dem Befehlshaber Ukraine unterstellten Sicherungsdivision sprechen. - General Čatloš habe scheinbar die Absicht, eine weitere Frontdivision aufzustellen und selbst das Kommando über die slowakischen Divisionen zu übernehmen.

Hierüber erstattet Gen. Lt. Schlieper noch einen eingehenden Bericht an den WFSt. Abdruck erhält GenstdH. Att. Abteilung.

Becker [v.r.]

1196 Genpor. Fritz Schlieper, nemecký generál pri slovenskom MNO a šéf Nemeckej vojenskej misie na Slovensku.

1197 Hanns Elard Ludin.

Nemecké vyslanectvo
vojenský atašé

Bratislava 9. 5. 1942

Vec: Gen. letectva Kitzinger na Slovensku.

Generálnemu štábu pozemného vojska
Oddelenie atašé
Berlín W. 35

Generálporučík Schlieper[1198] ma na základe rozhovoru s ministrom obrany generálom Čatlošom informoval o tom, že v polovici mája gen. let. Kitzinger (veliteľ brannej moci na Ukrajine) strávi na pozvanie prezidenta Dr. Tisa niekoľko dní na Slovensku.

Táto skutočnosť sa potvrdila ďalekopisom Zahraničného úradu v Berlíne tunajšiemu nemeckému vyslancovi.[1199] V tomto ďalekopise sa obzvlášť poukazovalo na to, aby sa generál Kitzinger vyvarovať akéhokoľvek vyjadrenia v politickej, vojenskej a hospodárskej oblasti. Pán vyslanec na to upozornil gen. Kitzingera v osobnom liste.

Genpor. Schlieper ma v tejto súvislosti informoval, ako sa minister obrany Čatloš vyjadril, že by chcel s generálom Kitzingerom hovoriť o ďalšom využití Zaisťovacej divízie, ktorá je podriadená veliteľovi Ukrajiny. - Generál Čatloš má zrejme v úmysle vytvoriť ďalšiu frontovú divíziu a následne sám prevziať velenie slovenských divízií.

Genpor. Schlieper o tomto zatiaľ zostavuje podrobnú správu pre WFSt. Kópiu dostane Generálny štáb pozemného vojska – Oddelenie atašé.

Becker [v. r.]

BA – MA Freiburg, Bs. RW/5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, As. 446
NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. (eds.). Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945. Prešov : Universum – EU, 2011, dok. č. 75, s. 285-286.

1198 Genpor. Fritz Schlieper, nemecký generál pri slovenskom MNO a šéf Nemeckej vojenskej misie na Slovensku.

1199 Hanns Elard Ludin.

DOKUMENT 120

1942, máj 12. Žytomyr.

Rozkaz Veliteľstva Zaisťovacej divízie na zosilnenie bezpečnosti železničných tratí zapojením (aj formou spoluzodpovednosti) civilného obyvateľstva okolitých obcí.

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE
Č. 82.416/Taj.Ia 1942. S V., dňa 12. mája 1942
Vec: Atentáty na žel. tratiach –
zabezpečenie.

Podľa rozdeľovníka.

Podľa zprávy W. Bfh. Ukraine stávajú sa atentáty na životu-dôležitých žel. tratiach stále v honejšom počte.

Toto vyžaduje, aby doterajšie zaisťovanie železnice bolo zosilnené. Keď je to potreba, nech sa zúčastnia zabezpečovania železnice aj obyvatelia okolných obcí a zároveň ich urobte spoluzodpovedných za bezpečnosť prevozu.

Pri atentátoch je treba zostrených bezpečnostných opatrení.

Dostane: P. pl. 101, p. pl. 102, JPO a DHM v nemeckom preklade.

Z rozkazu:
I. a dôst. štábu ZD:
pplk. del. Ladislav Šišovský, v. r.

P e š í p l u k 101.
Č. 246/Taj.1942. S V., 5. júna 1942.
Vec: Atentáty na žel. tratiach –
zabezpečenie.

Podľa rozdeľovníka.

Nariadenie vel. ZD č.82.416/Taj.Ia 1942 dávam v plnom znení na vedomie a prevádzanie.

Dostane: I/101. a II/101. prápor, 1. – 8. rota, HKB, KPÚV, pom., spoj. rota,ZHGR-1, ZHGR-2.

Za správnosť:
I. pobočník veliteľa pluku:
npor. pech. Ján Nálepka
[v.r.]

Veliteľ pluku:
pplk. pech. M. Palkovič, v. r.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 35, sign. II/89

DOKUMENT 121

1942, máj 12. Kozenki.

Rozkaz veliteľa pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie s opatreniami na zosilnenie dovtedajšieho zabezpečenia trate Pinsk – Homeľ. Špecifikuje sa v ňom aj postup proti civilnému obyvateľstvu v okolí trate podozrievanému z podpory partizánov a spolupráce s nimi.

SV. 12. máj 1942.
Tajné.

Podľa rozdeľovníka.

Peší pluk 102.
Čís. 344/Taj.1942.
Vec: Stráženie železničnej trate – obranne-zprav. pripomienky[1200]

V posledných dňoch stalo sa niekoľko prípadov z ktorých usudzujem, že partizáni a sabotéri chystajú sa na zvýšenú záškodnícku činnosť a túto už aj z čiastky prevádzajú.

Nepriateľ v najbližšom čase bude sa pokúšať v prvej rade rušiť premávku na železničnej trati.

Podľa už zistených prípadov ide najmä nepriateľovi o:

a/ podmínovanie železničných koľají,

b/ vyhodenie mostov trhavinami,

c/ prepadávanie telef. a rádiotelegrafných ústrední,

d/ prerušenie telef. spojenia,

e/ prepadávanie našich stráží u mostov a hliadok po železničnej trati stráženého námi úseku,

f/ sabotáže v železničných a vojenských objektoch každého druhu v blízkosti žel. trate.

Vzhľadom na našu úlohu v stráženom úseku železnice, upozorňujem na uvedené príklady. Počítam s tým, že záškodníci v najbližšom čase svoju činnosť rozšíria na všetky uvedené body.

Z hľadiska obranného čo najprísnejšie nariaďujem :

1/ Konanie strážnej služby.

Všetky jednotky konajúce strážnu službu musia byť preniknuté vedomím o dôležitosti svojej služby. Každý príslušník p. pl. 102 musí mať na pamäti vydané rozkazy a konať všetky svoje povinnosti čo najsvedomitejšie.

1200 Toto nariadenie nadväzovalo na rozkaz Vel. ZD z 12. 5. 1942. Pozri dok. 120. Korešpondovala s ním však tiež séria ďalších opatrení, ktoré sa mali v podmienkach ZD uplatňovať na základe nemeckých smerníc. Napríklad podľa rozkazu Vel. ZD z 30. 5. 1942 nariadilo OKH *„...Zosilnenie prinutenie obyvatelov z obci, ktoré ležia na trati ku kontrole trati a ozbrojených poriadkových policajtov /ukr./ k strážnej službe. Učinte zodpovednými príslušných starostov obcí a náčelníkov rayonov...*“ VHA Bratislava, f. ZD, šk. 89, sign. II/89, rozkaz Vel. ZD z 30. 5. 1942.

Keďže strážna služba je vykonávaná pred najzákernejším nepriateľom, musí si byť každý vedomý neobyčajnej dôležitosti a vážnosti svojej úlohy a ťažkých následkov, ktoré i najmenšie zanedbanie strážnych povinností vyvoláva.

Ako som už osobne pri konaných prehliadkach a vo vydaných rozkazoch nariadil, zdokonalte všetky obranné opatrenia a spojovacie zariadenia. Každá strážna jednotka je súčasne jednotkou bojujúcou a chráni na mieste všetkými prostriedkami sverenú jej úlohu.

Upozorňujem na pohotovosť strážnych a stráží podľa A-I-1, čl.168. Akékoľvek úľavy pre vojakov v strážnej službe zakazujem.

Každá stráž musí mať strážne pravidlá a poplachové smernice. Poplach a zaujatie obrany nutno niekoľkokrát vyskúšať, tak aby každý jednotlivec vedel presne ako si má počínať v prípade napadnutia nepriateľskej skupiny.

Velitelia všetkých stupňov denne kontrolujú výkon a pohotovosť strážnej služby. Zdôrazňujem, že len dokonalým prevádzaním a neprestajnou kontrolou strážnej služby, môžeme splniť zodpovednú úlohu, ktorá nám bola sverená.

2/ Sriadenie pozorovatelieň u pluku, práporov a samostatných /odlúčených/ rôt.

Velitelia práporov po dohode s veliteľmi odlúčených rôt aktivujú v svojom úseku pozorovateľne členené pozdĺž žel. trate.

Plán spojenia pozorovatelien s vydaným rozkazom pre pozorovanie a naslúchanie predložte vel. pluku do 1. júna 1942.

Podľa predpisu P-I-3, čl. 81 vydaný rozkaz pre pozorovateľňu prispôsobte daným miestnym pomerom s hlavnou úlohou pátrať po podozrelých osobách a v noci naslúchaním zistiť, či partizáni alebo iné podozrelé osoby bezpečnosť stráží a žel. trate neohrožujú.

Pozorovateľne vybavte podľa daných vám možností.

3/ Záznam zpáv o nepriateľovi – vedenie.

Podľa predpisu G-VII-3 všetky veliteľstvá počínajúc práporm vedú samostatne Záznam zpráv o nepriateľovi s týmito rubrikami :

1/ Poradové číslo, 2/ zpráva došla dňa. hod. min., 3/obsah zprávy, 4/prameň zprávy, 5/čas zistenia, 6/kým zpráva bola dodaná, 7/krátke ocenenie zprávy, 8/čo bolo na podklade zprávy zariadené – aké protiopatrenia urobené.

Zprávy dôležité predložte ihneď veľ. pluku a to rádiogramom. Zprávy, ktoré neznesú odkladu, hláste telefonicky s patričným utajením.

Hlásiť ihneď treba nasledovné mimoriadne prípady :

a/ objavenie sa partizánov a parašutistov,

b/ nepriateľské činy, ako sabotáže, vraždy príslušníkov slov. a nem. armády, vraždy príslušníkov organizácie OT, alebo inej organizácie a civ. obyvateľstva, ďalej založené sabotážne požiare, - slovom nepriateľské činy každého druhu,

c/ pozorovanie o nepriateľskej propagande /rozhadzovanie letákov atď./

d/ hladové revolty, rabovačky, demonštrácie, uprchnutie zajatcov,

e/ každý delikt, ktorý sa trestá v poli zastrelením.

Pri leteckých náletoch podajte hlásenie, ktoré musí obsahovať:

a/ čas a miesto náletu,

b/ počet a typ nepriateľských lietadiel podniknuvších útok,

c/ druh náletu /výška náletu a útoku,

d/ cieľ útoku,

e/ druh a množstvo shodených bomb, údaje o iných prostriedkoch, ktorými bol útok podniknutý,

f/ soskočenie sovietkých parašutistov, alebo vysadenie parašutistických jednotiek,

g/ zapríčinená škoda,

h/ straty na osobách a straty nepriateľa.

Záznam zpráv o nepriateľovi vedú i odlúčené roty.

4/ Hlásenie o nepriateľskej činnosti – úprava:

Každý zistený prípad o nepriateľskej činnosti nutno hlásiť podľa týchto bodov:

1/ kto to pozoroval – zistil – alebo od koho je zpráva získaná,

2/ kedy sa prípad vo skutočnosti stal a kedy bola zpráva o ňom získaná,

3/ presné označenie miesta, kde bol nepriateľ zistený,

4/ čo nepriateľ robil alebo podnikal,

5/ ako bol nepriateľ silný a aké ma zbrane,

6/ či a ako obyvateľstvo pomáhalo nepriateľovi,

7/ aké protiopatrenia boly veliteľom, ktorý zprávu hlási, už podniknuté.

Keďže v našom prípade pôjde najviac o sabotážne činy na spojovacích prostriedkoch, dávam na vedomie obsah spisu W. Bfh.Ukraine- Abt. III. Az B 4:

- Zisťovanie v prípadoch sabotáže na spojovacích zariadeniach neprevádzajú sa ešte s potrebnou starostlivosťou a presnosťou. Je neprístojné, keď v prípadoch v ktorých sa často zahráva so životom pravých alebo podozrelých previnilcov, alebo rukojmých, pracuje sa len možnosťami, kombináciami alebo nevyčerpanými zprávami, ktoré sa nedržia presného preverenia, ba často sú podložené len osobnými dohadmi. Preto načim, aby nutné zisťovania prevádzaly osoby s odbornými znalosťami a s týmito spájaly zodpovednosť svojich zistení pre ich ďalekosiahlosť. Ďalej bude zpravidla potrebné navštíviť miesto činu a prípad objasniť škicou. Takto získané zistenia treba spísať a vypočuť svedkov, ktorí boli pri čine prítomní, -

K tomu nariaďujem :

Každý zistený sabotážny čin musí byť bezpodmienečne a podrobne vyšetrený. Ku každému zistenému prípadu bude podľa možnosti vyslaný odborný zpravodajský orgán, ktorý prevedie vyšetrovanie spolu s veliteľom práporu na mieste činu.

Vyšetrovanie sabotážneho činu je komisionálne a koná sa v prítomnosti nemeckých bezpečnostných orgánov a vyslaných orgánov nem. železničnej správy.

Vyšetrovanie sabotážneho činu musí byť doplnené náčrtom situácie na mieste.

5/ Prepadávanie našich stráži a hliadok – hlásenie :

Zistil som, že velitelia čiat a rôt, ktorých mužstvo bolo napadnuté v strážnej a hliadkovacej službe, nepredložili o tomto hlásenie a ak, stalo sa to oneskorene.

Tento nešvár nebudem v budúcnosti trpieť a vezmem k zodpovednosti každého, kto zanedbanie dôležitej služobnej povinnosti, t. j. hlásenia zanedbal. Vštepte každému jednotlivcovi zásadu, že hlásenie má len vtedy cenu, keď dôjde včas.

Aby v budúcnosti k podobným prípadom nedošlo, vydávam túto jednotnú úpravu :

a/ O každom prepadnutí alebo len pokuse o prepadnutie a ostreľovanie našich stráží a hliadok musí byť veliteľ roty ako aj veliteľ práporu bezpodmienečne ihneď informovaný.

b/ Veliteľ práporu predloží vel. pluku v najkratšom čase jasné a výstižné hlásenie o udalosti s tým, čo sám osobne už zariadil. O udalosti treba vždy informovať susednú, t. j. západnú a východnú jednotku.

c/ Po každom prepade, alebo len pokuse o prepad musí byť zavedené čo najprísnejšie vyšetrovanie civilného obyvateľstva v najbližších obciach. Nie je predsa mysliteľné, aby sa nepriateľské prepadové skupiny mohly dostať do blízkosti žel. trate a aby miestne obyvateľstvo o tom nevedelo, alebo nepriateľskému činu nenapomáhalo.

d/ O každom prepade našej stráže nech je vždy podané písomné hlásenie vel. pluku s výsledkom vyšetrovania a náčrtkom situácie. O ďalšom postupe proti obyvateľstvu rozhodnem sám.

e/ Nariaďte všetkým strážam, aby po prepadnutí vždy posbieraly vystrielané nábojnice a to jak vlastné, tak i nepriateľské. Počet nájdených nábojníc uveďte v písomnom hlásení. Nábojnice odovzdajte vel. pluku – zbroj. dôstojníkovi.

./.

Zakazujem a budem prísne trestať akukoľvek neodôvodnenú streľbu, keďže sa tým vyvolá poplach na širokom úseku a premávka bude musieť byť z toho dôvodu aspoň prechodne zastavená.

6/ Spolupráca s nem.bezpečnostnými orgánmi a úradmi žel. správy :

Keďže je spoločným a najvyšším záujmom zaistenie hladkej premávky na železničnej trati v stráženom úseku, naviažte a udržujte stále spojenie s bezpečnostnými orgánmi a úradmi železničnej správy. Táto spolupráca bude sa týkať najmä zaistenia sprievodu prechádzajúcich vlakov, zadržovania a eskortovania podozrelých osôb, alebo osôb zistených či prichytených pri sabotážnom čine.

O každom prepadnutí našej stráže, sabotážnom čine na vlak, na nádražné objekty a spojovacie zariadenia, alebo obranné opatrenia, nutno vždy upovedomiť najbližšiu žandársku stanicu a najbližšiu železničnú stanicu smerom Kalinkowitschi[1201].

Podľa ústneho dohovoru s kompetentnými činiteľmi žel. správy pri vyšetrovaní sabotážneho činu na vlak a na železničné objekty a zariadenia, účastní sa tohto vyšetrovania vždy vyslaný zástupca železničnej správy.

1201 Bielorusky Kalinkavičy.

Velitelia práporov sa dohovoria osobne o aktívnej spolupráci s kompetentnými úradníkmi a ostávajú s nimi v stálom a úskom styku. Vychádzajte odôvodneným požiadavkam žel. správy ochotne v ústrety, vštepte túto zásadu všetkým vašim podriadeným. Nezabúdajte však, že ste nositelia mena hrdinskej slovenskej armády.

7/ Dozor nad milicionármi v železničnej strážnej službe :

Ako som osobne ujednal s nem. činiteľmi, prideľujem pre železničnú strážnu službu v našom úseku i milicionárov, ktorí sú regrutovaní z tunajšieho obyvateľstva a sú už pre strážnu službu z čiastky vycvičení.

Dozor nad milicionármi je sverený nám. Výplatu náležitostí a kázeňskú právomoc som ponechal starostlivosti nemeckého žandárstva.

Poučte všetkých dôstojníkov, poddôstojníkov, veliteľov stráží, aby od milicionárov vyžadovali skutočné plnenie ich povinností v strážnej službe, tak ako je to stanovené našimi predpismi a vydanými rozkazmi. Spoločné ubytovanie milicionárov s našimi jednotkami zakazujem. Nedovoľte, aby sa naše mužstvo s nimi dôverne zbližovalo a kamarátilo.

Akékoľvek porušenie povinností milicionárov v strážnej službe hláste krátkou cestou cez vel. práporu veliteľstvu pluku, ktorý ďalšie zariadi.

Buďte však sami vzorom v statočnom a obetavom plnení povinností. Nesmú sa stáť prípady, že milicionári budú hlásiť zistené nedostatky u nášho mužstva.

Milicionárom venujete pozornosť i po stránke obrannej. Nie je vylúčené, že medzi nimi budú nasadení i sovietskí agenti a spolupracovníci partizánov, alebo záškodníkov. Každé sebamenšie podozrenie v tomto smere hláste ihneď vel. pluku a žiadajte o výmenu podozrelého.

Ak zistíte, že ktorýkoľvek milicionár bezdôvodne použil strelnej zbrane, tohto ihneď zatknite a odošlite eskortou. Tento nešvár je u milicionárov známy a práve preto ho nesmiete trpieť za žiadnych okolností. Podrobnejší rozkaz pre rozdelenie milicionárov do strážnej služby, pre vykonávanie ich služby a dozor nad nimi, vydajú velitelia práporov podľa mojho osobitného rozkazu.

Nakoľko sú milicionári pre naše stráže len pridelení, heslá im nesmú byť známe, ani vydávané.

8/ Koncentrovanie podozrelých osôb a zistených vinníkov-nariadenia:

Všetky civilné osoby zatknuté pre akékoľvek podozrenie, alebo osoby zistené či prichytené pri záškodníckej činnosti, eskortujte do Kalinkowitschi a to z celého úseku námi stráženého.

Podľa už vydaného ústneho rozkazu, veliteľ I/102 práporu pripraví koncentračný tábor, kde všetky zadržané osoby budú zaistené do konečného vyšetrovania.

Stravovanie zadržaných prevezme mestská správa v Kalinkowitschi.

Vypočúvanie osôb zariadi veliteľstvo pluku.

9/ Zachovávanie vojenského tajomstva :

Poučovanie mužstva o zachovaní vojenského tajomstva prevádzajte pri každej vhodnej príležitosti. V prítomnosti milicionárov zakážte akékoľvek služobné rozhovory.

Každý telefonický rozhovor si predom pripravte. Vo fonogramoch hláste len skutočne nutné údaje a vyvarujte sa hovorov z ktorých by nepriateľ pri odpočúvaní mohol získať.

Keďže počítam s tým, že nepriateľská zpravodajská služba bude sa usilovať v našom úseku zachytiť všetky udalosti, varujem pred stykom s neznámymi osobami. Vstup civilných osôb do vojenských objektov zakazujem. Výnimky povoľuje len veliteľ ubytovacieho miesta a to v najnutnejších prípadoch.

Buďte pamätliví, že zachovávanie vojenského tajomstva je jednou z najdôležitejších složiek úspechu.

10/ Spojovací personál – upozornenie :

Vzhľadom na veľkú zodpovednosť služby, ktorú spojovací personál vykonáva, nutno osobitne zdôrazniť, aby sa svojej službe skutočne verne, oddane a obetave venoval. Nesmie sa stáť, aby v prípade nebezpečia telefonisti alebo rádiotelegrafisti opustili svoje stanovište bez rozkazu a títo musia konať svoju službu i za tých najhorších podmienok.

Spojovací dôstojník a velitelia ktorým je spojovací personál pridelený poučia mužstvo, aby vo službe bolo stále ostražité a pohotové. Všetky písomnosti vedené na telef. a rádiotelegrafných ústredniach sú prísne tajné. Služobné sošity, knihy a poznámky nesmú sa dostať za žiadných okolností nepovolaným osobám do rúk. Dodržiavajte a dbajte, aby na spojovacie ústredne nemala žiadna nepovolaná osoba prístup. Vyveste všade viditeľné tabule, že vstup je zakázaný.

Obsah odosielaných tranzitných a prijatých depeší nesmie spojovací personál, keď sa o obsahu dozvedel, nikomu vyzradiť. Ďalej spojovací personál musí dbať, aby depeše dostaly sa len adresátovi a aby nedovolil nikomu, ani nepovolanému dôstojníkovi nahliadnúť do obsahu.

Depeše doručujte včas a to i v noci i keď nie je to príkaz podateľa.

Uvedomte si, že spojovacia služba je základom úspechu a od jej pohotovosti závisí osud našich životov. Buďte na túto službu hrdí a vykonávajte ju k najväčšej spokojnosti svojich nadriadených.

Záver:

Akékoľvek ťažkosti, závažné poznatky a nedostatky pri konaní služobných povinností hláste zavčasu, aby tieto mohly byť odstránené. I keď sa vám vyskytnú určité prechodné ťažkosti v službe, ktoré sa nedajú hneď odstrániť, vykonávajte službu však s napnutím všetkých vašich síl a schopností.

Som si vedomý, že budete konať i naďalej tak statočne svoju službu ako doteraz a očakávam od vás preto, že každý na svojom mieste vyplní svoju veľmi zodpovednú úlohu statočne a svedomite.

Poukazujem ešte raz, že vykonávame všetci službu pred najzákernejším nepriateľom, ktorý nešetrí nikoho a ničoho a ktorý siaha na ludské životy a národný majetok tým najbrutálnejším a najhnusnejším spôsobom.

Žiadam od všetkých príslušníkov p. pl. 102, aby nielen svojim výkonom v službe, ale aj svojim správaním sa a vystupovaním mimo služby robili česť nášmu pluku, slovenskej armáde a nášmu drahému národu slovenskému.

Náš pluk si svojimi hrdinskými činmi už vydobil čestné meno a preto musíme si všetci aj naďalej uvedomiť, že nás naši priatelia, ako aj nepriatelia, len podľa skutočne získaných zásluh a to jak v priamom boji, tak aj v statočnom plnení svojej zodpovednej služby, budú si ceniť.

Statočné plnenie našich povinností prispeje ku skorému, istému a víťaznému zakončeniu tejto vojny.

Tento rozkaz zapíšte do soznamu rozkazov trvalej platnosti.

Dostane: Vel. ZD ako hlásenie,
I/102, II/102, 1.-8. rota, pom. rota, kan. rota, HKB, 1/101 rota, spoj. dôst., zbroj. dôst., vel. pluku 3 exempláre

Veliteľ pluku :
Pplk. Pech. Michal Lokšík.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Pešieho pluku 102, 5. roty o evidovaní spisu dňa 20. mája 1942, čís. 190/Taj.] [1202]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 87, sign. III/190

1202 Pod pečiatkou je rukou dopísané: *„Po prevedení spis založený. 20/5 1942.“* Nasleduje nečitateľný podpis.

DOKUMENT 122

1942, máj 13. Bratislava.

Časť štvrťročnej správy o činnosti nemeckého generála pri MNO pre OKW, v ktorej sa hodnotí nasadenie slovenskej Zaisťovacej divízie.

Abschrift.

DER DEUTSCHE GENERAL
BEIM SLOWAKISCHEN
VERTEIDIGUNGSMINISTERIUM
Abt.Z. Nr. 161/42 geh.

Pressburg den 13. Mai 1942

Betr.: Tätigkeitsbericht.
Bezug: OKW 11 b 10 WFSt/Org. (I)
Nr. 770/42 geh. v. 18. 3. 1942.

An den Herrn Chef des Oberkommandos der Wehrmacht
Über Abt. Ausland im Amt Ausl/Abw.
Berlin W 35

[...] [1203]

bb) Sicherungs-Division:

Die Sicherungsdivision verblieb in ihrem weiträumigen und schwierigen Sicherungsgebiet nördlich Shitomir. Die Südgrenze des Abschnitts wurde am 29. 4. an die Rollbahn Shitomir – Kiew verlegt, und damit der Schutz der Eisenbahnlinie Kasatin – Kiew den Slowaken abgenommen und den Ungarn übertragen. Neben den örtlichen Aufgaben wurde in der Zeit 29. 3. – 3. 4. ein größeres Unternehmen gegen die Partisanen durchgeführt, die sich in Stärke von etwa 8. 000 Mann unter Führung eines russischen Divisionskommandeurs in den Pripjetsümpfen herumtreiben und zahlreiche Überfälle ausführen.[1204]

Ein slowakisches Regiment, das I. R. 102, wurde zu diesem Zweck der 707. I. D. unterstellt und beteiligte sich wirksam an der Einkesselung dieser Partisanen. Das Unternehmen griff erheblich in den nördlichen Nachbarabschnitt über. Der Erfolg war gut. Es wurden 2.530 Partisanen vernichtet.[1205] Die Unternehmung wurde auch im deutschen Wehrmachtbericht vom 5. 4. bekanntgegeben - allerdings leider ohne Nennung der Teilnahme der slowakischen Sicherungs-Division; solche Erwähnungen würden hier besonders dankbar begrüßt werden.

1203 Prvú vynechanú časť správy, kde sa nachádzajú aj ďalšie informácie o ZD, publikuje NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 76, s. 286-291.

1204 Myslí sa akcia Bamberg.

1205 Porovnaj s dok. 105, 106, 110.

Örtliche Störungen durch Partisanen treten jedoch nach wie vor auf und nehmen gerade in den letzten Tagen wieder ernsthaftere Formen an.

Der Wehrmachtbefehlshaber Ukraine hat sich erneut lobend über die Tätigkeit der slowakischen Sicherungs-Division und die Arbeit des Verbindungsstabes ausgesprochen.

[...]

gez. Schlieper

– P R E K L A D –

Odpis.

NEMECKÝ GENERÁL
PRI SLOVENSKOM
MINISTERSTVE OBRANY
Abt.Z. Nr. 161/42 g

Bratislava 13. mája 1942

Vec: Správa o činnosti
Referencia: OKW 11 b 10 WFSt/Org. (I)
Čís. 770/42, tajné z 18. 3. 1942

Pánovi náčelníkovi Hlavného veliteľstva brannej moci
Prostredníctvom oddelenia Zahraničie v Amt Ausland/Abw.
Berlín W 35

[...] [1206]

bb) Zaisťovacia divízia:

Zaisťovacia divízia zostala v rozsiahlom a ťažko zaistenom území na sever od Žytomyru. Južné hranice úseku boli k 29. 4. preložené na dráhu Žytomyr – Kyjev a zároveň ochrana železničnej línie Koziatyn – Kyjev bola odobraná Slovákom a prenesená na Maďarov. Okrem miestnych úloh bola v čase 29. 3. – 3. 4. realizovaná väčšia akcia proti partizánom, ktorí sa v sile asi 8.000 mužov pod vedením ruského divízneho veliteľa potĺkajú v Pripjaťských močiaroch a vykonávajú početné prepady.[1207]

Slovenský pluk, peší pluk 102, bol za týmto účelom podriadený 707. pešej divízii a podieľal sa účinne na obkľúčení týchto partizánov. Akcia presiahla podstatne do severného susedného úseku. Mala dobrý úspech. Zničených bolo 2.530 partizánov.[1208] O akcii informovala tiež nemecká situačná správa Wehrmachtu z 5. 4. – v každom prí-

1206 Prvú vynechanú časť správy, kde sa nachádzajú aj ďalšie informácie o ZD, publikuje NIŽŇANSKÝ, E. a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II*., c.d., dok. č. 76, s. 286-291.

1207 Myslí sa akcia Bamberg.

1208 Porovnaj s dok. 105, 106, 110.

pade bohužiaľ bez zmienky o účasti slovenskej Zaisťovacej divízie; také zmienky boli by tu zvlášť vďačne vítané.

Miestne incidenty spôsobené partizánmi sa vyskytujú tak ako predtým a nadobúdajú práve v posledných dňoch opäť vážnejšiu podobu.

Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine sa vyslovil opätovne s chválou o činnosti slovenskej Zaisťovacej divízie a práci spojovacieho štábu.

[...]

podpísaný Schlieper

BA – MA Freiburg, Bs. RW 5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, As. 446

DOKUMENT 123

1942, máj 15. Bratislava.

Žiadosť veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karla Kitzingera tlmočená nemeckým generálom pri MNO genpor. Fritzom Schlieperom ministrovi národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandovi Čatlošovi o posilnenie Zaisťovacej divízie v boji proti partizánom.

Der Deutsche General
beim slowakischen
Verteidigungsministerium.

Pressburg, den 15. Mai 1942

An den
Verteidigungsminister
Herrn General I. Klasse Čatloš
Pressburg

Sehr geehrter Herr Minister!

Der Wehrmachtsbefehlshaber Ukraine hat um eine Verstärkung der Sicherungsdivision gebeten, weil zur Bekämpfung der erneut einsetzenden starken Partisanentätigkeit im Sicherungsgebiet der slowakischen Division und für die nach Abschluß der Schlammperiode vorgesehene Säuberungsaktion in den Sumpfgebieten die jetzigen Kräfte (4 Batlne und 2 Schwadronen[1209]) nicht ausreichen.

Die D.H.M. schließt sich dem Antrage des Wehrmachtbefehlshabers Ukraine an, und regt an, die dritten Bataillone der beiden Infanterie-Regimenter aufzustellen, und, wie dies bereits kurz besprochen ist, der Division eine Art.-Abt., Flugzeuge und Panzerspähwagen zuzuführen.

Die Aufstellung der Einheiten bei der Artillerie war vom V.P.V. bereits vorgesehen worden. Ich schlage vor nunmehr noch nachzuprüfen, ob es möglich ist, aus den jetzt beim Heimatheer befindlichen Infanterie-Truppenteilen 2 Batlne. für die Sicherungs-Division aufzustellen. Soweit hier bekannt, befinden sich bei jedem der 6 Heimat=Inf.=Regimenter 450 – 650 aktive Mannschaften.

[...]

1209 Jazdecké eskadróny.

Nemecký generál
pri slovenskom
ministerstve obrany

Bratislava, 15. máj 1942

pre ministra obrany
pána generála I. triedy Čatloša
Bratislava

Vážený pán minister!

Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine prosil o posilnenie Zaisťovacej divízie, pretože na likvidáciu novo nasadenej silnej partizánskej činnosti na území zaisťovanom slovenskou divíziou a pre vyčisťovacie akcie v močaristom území, s ktorými sa počíta po ukončení blatistého obdobia, momentálne sily (4 prápory a 2 eskadróny) nepostačujú.

Nemecká vojenská misia súhlasí so žiadosťou veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine a iniciuje postavenie tretích práporov obidvoch peších plukov a, ako sa o tom už krátko diskutovalo, dodanie delostreleckého oddielu, lietadiel a prieskumných obrnených automobilov pre divíziu.

Postavenie delostreleckých jednotiek VPV už predpokladalo. Teraz ešte navrhujem preveriť, či je možné postaviť z časti peších jednotiek, ktoré sa teraz nachádzajú pri domácom vojsku, dva prápory pre Zaisťovaciu divíziu. Pokiaľ je tu známe, nachádza sa pri každom zo 6 domácich peších plukov 450 – 650 príslušníkov aktívneho mužstva.
[...]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, varia, šk. 14

DOKUMENT 124

1942, máj 16. Žytomyr.

Hlásenie Veliteľstva ZD pre Doplňovaciu správu MNO s priloženým výkazom počtu osôb v útvaroch a jednotkách Zaisťovacej divízie k 14. máju 1942.

Veliteľstvo ZD SV. 16. máj 1942.

Číslo: 80053/Taj.IIa ZD-1942.

Vec: Výkaz počtov ZD v poli – predloha.

Tajné

Ministerstvo národnej obrany
dopl. správa

Prílohy: 2.

B r a t i s l a v a.

V prílohe predkladám nový výkaz počtov osôb u ZD.

K tomu hlásim, že vo výkaze počtov, predloženom dňa 14. 5. 1942, nebol vykázaný I/101 prápor, k čomu došlo omylom, nakoľko spomenutý prápor je odlúčený a pluk predložil počty bez I/101 práporu.

Z rozkazu:
1.dôstojník gšt. ZD:
pplk. del. Ladislav Šišovský
[v.r. v zast. mjr. Jamriška[1210]]

[odtlačok pečiatky Vojenskej správy, spisy tajné, o evidovaní spisu dňa 23. mája 1942 pod číslom 82536/15]

Odpis výkazu počtu osôb v poli u ZD vyhotovený štvormo. Jeden predložený náč. štábu ministra, jeden poslaný ZVP a jeden org. ref. VS. Jeden odpis i s 2 prílohami uložený pre služobnú potrebu u dopl. správy vo sväzku „Výkazy počtu osôb v poli".

Založiť.

28/5 1942

[odtačok pečiatky prednostu Všeobecného vojenského úradu pplk. jazd. Horského[1211]]
(nečitateľný podpis s dátumom 1/6)

[odtlačok pečiatky prednostu doplňovacej správy VS]
(nečitateľný podpis)

1210 Dušan Jamriška.

1211 Štefan Horský.

Ministerstvo národnej obrany

Č. 82.536 Taj./15-1942

Tajné!

V ý k a z

počtu osôb v poli u ZD so stavom zo 14/5 1942.

Veliteľstvo - jednotka	Dôstojníkov		Rotmajstrov akt.	Poddôst. z pov.	Mužstva					Vedno
					prez. sl.		v zálohe			
	akt.	zál.			1. roč. 1941	2. roč. 1940	odv. roč. 1939	ostat. starš. odv. roč.	Vodičov v zál. odv. r. 1938 a st.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Veliteľstvo ZD	32	7	19	17	70	159	157	.	.	386
Peší pluk 101	33	16	10	55	1489	152	169	.	.	1810
Peší pluk 102	28	13	13	68	1314	153	206	1	.	1674
JPO	13	6	4	15	9	176	232	.	1	418
Komb.spoj.rota	5	5	.	5	16	97	104	1	1	219
Pion.rota 3	3	.	3	9	1	93	72	.	.	166
Intendanč.park	3	3	5	5	12	60	57	.	.	129
DPLP-3.bat	3	.	1	7	66	25	32	.	.	123
Div. zbroj. park	3	3	1	4	6	80	49	.	1	136
Poľná pošta 8	.	1	.	.	1	5	2	.	.	8
Poľné jatky	2	2	.	1	23	24	30	1	.	78
Poľné pekárne	1	2	3	2	41	45	58	.	.	144
Zdrav. rota 1	1	1	2	.	9	29	47	.	.	85
Poľná nemocnica 1	6	5	2	4	42	59	62	.	.	163
Dezinfekč. kol.	.	.	.	1	3	8	4	.	.	15
Vet. ambulancia	.	.	.	.	5	15	11	.	.	31
PV Lwow[1212]	4	.	2	1	4	16	24	1	.	45
Div. spoj. park	1	.	1		.	2	6	.	.	8
Autodielne ZD	.	.	1	2	17	22	37	.	.	76
Celkom:	138	64	67	196	3128	1220	1359	4	3	5.714

Bratislava 28/5 1942

Spracoval:

[v.r. por.] (nečitateľný podpis)

[odtlačok pečiatky prednostu doplňovacej správy VS]

[v.r. v.z.] (nečitateľný podpis)

Org. ref. VS

Bratislava

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16

1212 Ukrajinsky Ľviv.

DOKUMENT 125

1942, máj 26. Bratislava.

Zápisnica z výpovede príslušníka pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie des. v zál. Františka Daňa o incidente s veliteľom jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslavom Kmicikievičom vyvolanom jeho reakciou na chýry o zverstvách páchaných slovenskými vojakmi voči civilnému obyvateľstvu.

Odpis.

Peší pluk 102

Zápisnica

napísaná na rozkaz vel. pl. 102 s des. v zál. Františkom DAŇO-m, prísl. p. pl. 6, nar. dňa 3. XI. 1919 v Nitre, tamtiež príslušný, slobodný, rím. kat, Slovák, odv. roč.1939, skončil 4 triedy št. mešť, školy v Nitre a 2 roč. odb. stavebnej školy v Bratislave, trestaný nebol.

Vec: Rozšifrovanie nepravdivých zpráv o p. pl.102.
Prítomní:Predseda: npor. pech. Ján Baláž,
člen : rtk. pech. Karoly Mikuláš,
zapisovateľ : strel. asp. Horňaček Emil.
Vypočúvaný bol napomenutý aby na kladené otázky odpovedal podľa pravdy tak, aby ich mohol odprisahať aj pred súdom.

1./:Kedy a za akých okolností rozširoval p. pplk. jazd. Kmicikievič nepravdivé zprávy o p. pl. 102. Uveďte presne ktoré výrazy použil? Bolo to dňa 19. mája 1942 keď som cestoval nákladným autom z Mozýra[1213] /kozinky/do Žitomíra[1214] pre poľnú poštu. Na aute viezlo sa tiež mužstvo, ktoré ešte dodatočne od p. pl. 102 k RD. V Korostene[1215] sme museli jazdu prerušiť pre poruchu auta a tiež sme v Korostene hlásili príchod. Počas zastávky prišiel k nášmu autu pán podplukovník jazd. Kmicikievič nakolko sme stáli blízko jeho veliteľskej budovy s úmyslom pravdepodobne zistiť odkiaľ sme prišli a kam odchádzame. Keďže k nám prišiel vyšší dôstojník bol každý zvedavý čo od nás chce. Všetci vojaci sišli z auta dolu a okolo pána podplu-

1213 Bielorusky Mazyr.
1214 Ukrajinsky Žytomyr.
1215 Ukrajinsky Korosteň.

kovníka Kmicikievicza sa shromaždilo 23 vojakov z ktorých 15 odchádzalo k RD. Ostatní sme išli len do Žitomíra služobne. Všetci sme stáli na ulici a bolo asi 11. 15 hod. Po našom pozdravení započal pplk. jazd. Kmicikievič rozhovor. Pýtal sa nás: Chlapci odkiaľ ste a kam idete? Jeden z nás povedal, že ideme od p. pl. 102 a niektorí idú k RD. Pán podplukovník na zo povedal. Tak vy ste tiež tí, čo strieľate nevinné ženy a deti. V zápätí na to dodal: Na Slovensku ste dobre zapísaní a Slovensko vám to nezabudne. – Po týchto slovách sa väčšina prítomných vojakov s rozhorčením od pána podplukovníka odvrátila a s hundraním odišli na bok, kde v hlúčkoch s neskrytým odporom posudzovali slová pána podplukovníka Kmicikieviča, ktoré všetci pochopili ako vyhrážku. Medzi sebou hovorili takto :-To máme za to že si konáme svoju povinnosť a teraz čo ideme k RD i naďalej ju vykonávať budeme. Takéto reči sú nám odplatou. Ešte si pamätám, že pán pplk. Kmicikievič hovoril o akciách npor. Záhoráka a npor. Samu[1216] ale mi unikol súvis jeho slov. Viem ale presne, že mená týchto dvoch dôstojníkov vyslovil sa:-Také akcie npor. Záhoráka a npor. Samu – ale ktoré slová použil ďalej neviem sa rozpamätať. Z jeho rečí dalo sa jasne vycítiť, že tieto akcie odsudzuje. Ja som si dovolil pánu pod plukovníkovi povedať:b – Ale pán podplukovník, veď nikto nemá na čele napísané, že nie je partizánom. – Myslel som to tak ako som to sám skúsil, že partizáni sa skrývajú medzi normálnymi občanmi a potom prepadávajú našich vojakov. O tomto azda pán podplukovník ani nevedel. Po slovách akými nás pán podplukovník privítal v Korostene, sme ovšem všetci tratili chuť k rozhovoru a preto pán podplukovník skoro odišiel. Všetci prítomní vojaci boli nadmieru rozhorčení a prosili ma, keďže sa zpäť ku p. pl.102 vrátim aby som jeho urážky na pluk na dôstojníkov a mužstvo na veliteľstve pluku hneď hlásil po príchode zo Žitomíra. Ešte v ten istý deň kým trvala prestávka pre poruchu auta odišiel som do kancelárie veliteľa jednej eskadrony, ktorá je v budove JPO. Tam prítomný pán stotník, nižší, tučný, blond vlasov s bajuzami trochu ovislými, vždy veselý začal so mnou rozhovor o partizánoch a povedal: -Však aj my sme tam boli a partizánov sme nevideli. Iba jednoho sme videli aj ten keď chcel na nás streliť, jeden náš jazdec ho zastrelil.– Na to som mu ja žartom pove-

1216 Npor. pech. Tibor Samo.

dal:–Keby ste neboli vodku hľadali, tak by ste sa tak boli stretli s partizánmi ako aj my.– Na to mi pán stoník povedal:– Ale nehovor chlapče, však my sme dobre informovaní od vaších dôstojníkov ktorí išli dolu. Na to som nič nepovedal, ale vzal som dopis pre ktorý som vlastne prišiel a išiel som k autu.

2/ : Okrem tu uvedených prípadov, máte ešte vedomosť o iných prípadoch.

Áno. Asi pred mesiacom keď som bol pre poľnú poštu v Žitomíri stál som so skupinou vojakov zo Žitomíra ktorých mená nepoznám. Ked sa dozvedeli, že som od p. pl. 102 povedali mi, že strašné veci počúvajú v Žitomíri o našom pluku a že čo je na tom pravdy. V tom prišiel k nám jeden pán nadporučík, ktorý keď sa dozvedel, že som od 102. pluku povedal: –Tak teda aj vy ste od toho zabíjackeho pluku. Po tomto výroku pán nadporučík hneď odišiel a pýtal som sa vojakov, že kto je ten pán, nevedel ani jeden z ních povedať jeho meno. Keď, že som tomu neprikladal veľkej váhy, ďalej som sa na meno toho pána nedopytoval.

3./ : Sú vaše výpovede pravdivé a správne zapísané? Čo máte ešte podotknúť?

Moje výpovede sú pravdivé a správne zapísané. O viacej prípadoch, kde by boli dôstojníci, mužstvo a tým celý p. pl. 102 urážaní neviem. Dodatočne si spomínam, že pán stotník od jazdectva s ktorým som hovoril sa menuje pravde podobne Marcinka – ale určite neviem to. Viac nemám čo podotknúť.
Zápisnica bola prečítaná, podpísaná a schválená.

SV. 26. máj 1942.

Nečitateľný podpis v. r.	Nečitateľný podpis v. r.	Nečitateľný podpis v. r.
člen	predseda	vypočúvaný

Ministerstvo národnej obrany
Bratislava, 31. mája 1944.
Za správnosť odpisu
(nečitateľný podpis)

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-54-4

DOKUMENT 126

1942, Sine dato. Žytomyr.

Slovenský preklad nemeckých „Smerníc pre uspokojenie Ukrajiny“ distribuovaných z úrovne velenia Zaisťovacej divízie pravdepodobne na jar 1942. Ich súčasťou je rozbor metód a postupov na pacifikovanie nepriateľského odporu zo strany partizánov, parašutistov a ich podporovateľov na okupovanom území ZSSR vrátane bezohľadného teroru voči bezbrannému civilnému obyvateľstvu.

Príloha k čís. 81072 Taj. Ic 1942.

S M E R N I C E
p r e u s p o k o j e n i e U k r a j i n y.

1) Všeobecné uspokojenie v zemi je našou prvou a najdôležitejšou úlohou. Keď sa prevedie s úspechom, podarí sa ľahko rozriešiť i ostatné. Keď sa neprevedie ostane všetko ostatné neúplné. Ťažkosti neprestanú, vojenské pohyby budú stále rušené, práce civilnej správy, hlavne na poli hospodárskom a priemyslovom, budú vždy obmedzované a hatené. Pre budovateľskú prácu v Ukrajine potrebujeme pokoj v zemi. Od tohoto cieľa sme nateraz ešte veľmi ďaleko. Povinnosťou nás vojakov je za každú cenu sjednať tento pokoj.

2) Máme do činenia s tvrdošíjným protivníkom. Keďže protivník je tvrdošíjny, my musíme byť v bojoch proti nemu ešte tvrdší. Bolo by najväčšou chybou, keby sme tieto pomery považovali za neodstraniteľné a keby sme toto chceli omlúvať rozlohou priestoru a slabosťou našich vojenských a policajných síl. Proti takémuto názoru čo najprísnejšie zakročím.

3) Keď chcem nepriateľa účinne ničiť musím ho poznať. K tomu vydávam nasledujúce smernice:

a) Voči nám nepriateľsky smýšľajúce elementy sú presiaknuté komunistickým svetovým názorom a od tohto sú sfanatizované. Sú to buď členovia komunistickej strany sovietskej únie, alebo ich prívrženci. Považujú to za svoju samozrejmú povinnosť, každý rozkaz vedúcich strany, ktorý orgány strany nariadia, previesť a zaň aj vlastný život nasadiť. Ústredný orgán, ktorý vydáva rozkazy strany, je NKVD (slovensky: ľudový komisariát pre vnútorné záležitosti.) Tieto komunistické masy skladajú sa z mužov a žien každého veku a z každej sociálnej vrstvy. Ich činnosť sa rozprestiera cez celé obsadené sovietske územie. Môžeme ich označiť ako proti nám bojujúca „neviditeľná armáda.“

b) U tejto masy môžeme rozoznávať dve skupiny: aktívnu a pasívnu.

Aktívna skupina pozostáva z jednotiek partizánov, ktorí majú zvlášť osvedčených vodcov, sú vyzbrojení bojovými prostriedkami a sú riadení z neobsadených krajov sovietskej únie. Sú vystrojení z najväčšej časti vysielacími a prijímacími

aparátmi.Tieto jednotky majú ako špionážne, tak aj teroristické oddiely. Zdržujú sa v úkrytoch nielen v známych partizánskych oblastiach, ale tiež v iných okresoch, na pr. vo veľkých obciach a mestách (v podzemných ubikáciách).

Pasívna skupina pozostáva z komunistickej masy, ktorá nepatrí k aktívnym partizánskym jednotkám, ale na jednotlivých cestách prevádza taktiež nebezpečnú a škodlivú prácu ako aj partizáni. Kde sa jej naskytuje príležitosť naväzuje styky s partizánmi a vyplňuje všetky rozkazy, ktoré od nej žiadajú vodcovia partizánov. V prvom rade sú títo činní ako špioni a sabotážnici.

4) Zničenie tohto nepriateľa nemôže byť uskutočnené len vojenskými prostriedkami, ale musí sa proti nemu bojovať v rôznych oboroch všetkými možnými prostriedkami a musí sa toto diať nepretržite.

Pri tomto dbajte na nasledujúce body:

a) Najskôr záleží na tom, zistiť fanatické komunistické elementy a tieto zneškodniť. Táto činnosť nie je úlohou len jednej alebo druhej jednotky alebo veliteľstva. Nemožno na pr. tvrdiť, že to má na starosti bezpečnostná služba alebo Gebietskommissar a preto vraj nás vojakov sa to netýka. Pri tomto má spolupracovať v tejto zemi každý Nemec a taktiež každý spojenec. Vedúce osobnosti všetkých vojenských, civilných a policajných veliteľstiev musia považovať za svoju najväčšiu povinnosť práve túto úlohu. Úzku spoluprácu všetkých zaistiť, lebo úspech tejto práce je k prospechu všetkých.

Samozrejme nesmie to svádzať k divokým a nesporiadaným honbám na komunistov. Spolupráca musí byť riadená dohodou medzi všetkými veliteľstvami.

b) Je dôležité, aby obce boly vždy znovu prečisťované a aby bolo v nich vždy pátrané čo najpečlivejšie po podozrivých elementoch. Táto činnosť nesmie nikdy prestať. Čím častejšie a s väčším prekvapením sa budú robiť prehliadky, tým budú mať väčší úspech. Taktiež stranou ležiace obce nesmia byť vynechané zo zreteľu, lebo práve tieto sa zvlášť hodia za „skrýše“.

c) Taktiež je dôležitá stála práca dôverníkov medzi obyvateľstvom. Toto je v prvom rade úlohou policie, zpravodajskej služby a civilnej správy. Spolupráca vojenských veliteľstiev môže však aj v tomto prípade prichádzať v úvahu. Dôležité zprávy získané od dôverníkov veľkomyseľne odmeňujte!

d) Často sa podarí nepriateľským elementom šikovne maskovať ich pravé presvedčenie. Tieto urobily všetko, aby si získaly dôveru zaisťovacích jednotiek. Na základe tohoto sa používajú na dôverných miestach ako na pr. starostovia, úradníci, riaditelia škôl, hospodárski alebo priemysloví vedúci. Keď sa pevne usídlia započnú svoju nebezpečnú činnosť.

Protiopatrenie: Nezdôverovať sa nikomu, naopak zväčšená ostražitosť a kontrola v úvahu prichádzajúcich osôb.

e) Zvýšená opatrnosť voči ženám. Je oddávna známe, že práve tieto sú najúčinnejším nástrojom nepriateľskej špionáže a tieto pripravujú pôdu nepriateľskej sabotážnej činnosti. Fanatické ženy sú o mnoho viac nebezpečnejšie ako fanatickí muži.

5) Mimo presvedčených komunistov, ktorí musia byť zničení je veľká časť obyvateľstva komunistickou ideologiou síce preniknutá, avšak nie úplne nakazená. Tu nastáva práca našej propagandy.

Jej práca má najväčší význam hlavne vo vplývaní na mládež. Sily, ktoré sú civilnej správe k tejto úlohe k dispozícii sú primalé. Každý Nemec musí sa preto cítiť ako propagandista a tiež ako taký musí byť činný všade tam, kde príde do styku s civ. obyvateľstvom. Je dôležité, aby sa tunajšiemu obyvateľstvu vždy vysvetľovalo a vtĺklo do hlavy, že bolševizmus ho oklamal o všetko, čo činilo život životom: o dom, o dvor a iný majetok, o plody jeho práce, o vieru, o rodinu a každú z toho prameňa vznikajúcu radosť zo života. Toto všetko sa im teraz vracia, hoci pre vojnový stav len obmedzene. Účinná pomoc nakloneným, ktorá sa teraz začína poskytovať civilnou správou, hlavne v zaobstarávaní všade chýbajúcich potrebných životných článkov, bude túto propagandu účinne podporovať.

6) Kapitola, ktorej treba venovať zvláštnu pozornosť vo spojitosti s týmto, týka sa vojenských zajatcov. Neustále opakujúce sa prípady uprchnutia z táborov, od pracovných jednotiek a transportov sú veľkým nebezpečím pre naše uspokojujúce úlohy, že už je na čase zamedziť tomuto zlu inými ako doteraz používanými prostriedkami.

Ukázalo sa, že organizácia pre vojenských zajatcov pri nesmiernej rozlohe našej oblasti nie je v stave tomuto zlu zamedziť. Kladiem preto za povinnosť veliteľom zaisťovacích oblastí a opravňujem ich týmto k tomu, aby tu zasiahli všade tam, kde je to potrebné.

Chovanie sa strážneho mužstva je v mnohých prípadoch v najvyššej miere bezstarostné a nevojenské. V mnohých prípadoch na pr. strážne mužstvo zanechalo v spálňach vojenských zajatcov nástroje, ako sekery, krompáče a lopaty. Bolo potom týmto svojim náradím pobité. Strážni sa často bavia a pri pozdrave obracajú sa k zajatcom chrbtom. Iní sa zas dajú rôznymi zámienkami odlákať zo svojich stanovíšť na iné miesto. Tu sa musí proti hlúposti a dobromyselnosti ostro zakročiť.

Spolupráca veliteľov zaisťovacích oblastí musí sa zvlášť vzťahovať na tieto body:

a) Pri transportoch vojenských zajatcov: Opatrenia k najsilnejšiemu obsadeniu nádraží, na ktorých sa budú podľa predpokladov transporty dlhšiu dobu zdržovať. Pribrať k spolupráci poľné žandárstvo a policiu. Veliteľ týchto síl musí ihneď naviazať styk s veliteľom transportu. Dôležité je sosilnenie stráženia pri vydávaní stravy, pri čom podľa skúseností uprchne najviac zajatcov. Podporovať veliteľa transportu pri zakročovaní proti tunajším železničným sriadencom (medzi inými i proti strojvedúcim), ktorí sú v podozrení, že sú nápomocní zajatcom pri úteku (pašovaním náradia, najmä pomalou jazdou v lesnatých krajoch); pomoc pri rýchlej obrannej skúške transportu.

b) U pracovných jednotiek: Preskúmanie veliteľov táborov ako aj činnosť strážnych.

c) U hlavných táborov: Preskúmanie bezpečnostných opatrení proti úteku.

Všetky chyby oznámte veliteľovi zajatcov, ktorý zariadi potrebné za spolupráce veliteľa zaisť. oblasti. Zároveň nech sú upovedomení okresní velitelia zajatcov (KGF. -Bezirkskommandanten[1217]) R. Shitomír[1218], S. Winniza[1219], X Kirowograd[1220]. V dôležitých alebo zásadných prípadoch tiež hlásenie W.Bfh.Ukraine. V súrnych prípadoch musí sa hneď na mieste zakročiť.

7) Vzhľadom na zaisťovacie vojenské sily,ktoré stoja k dispozícii predom poznamenávam, že s ich sosilnením nie je možné počítať. Preto žiadosti sú bezúčelné. I tu je vojna systémom vzájomnej pomoci. Každý musí byť vo svojom okruhu iniciatívnym a nesmie sa spoliehať na pomoc z vonku.

Ťažisko všetkých zaisťovacích opatrení je v tom, ako bolo už nariadené, aby boly strážené trate dôležité pre dovoz na front. Všetky ostatné objekty sú druhoradé. Podľa toho sa teda riadi rozdelenie síl ako podľa počtu, tak i podľa vojenskej hodnoty.

Kde sa určité priestory stanú strediskom partizánov, treba ich vyčistiť zvláštnymi akciami ako doposiaľ. Keďže k tomuto je policia často slabá, je potrebné aj zasadenie jednotiek. Pri doterajších akciach sa spolupráca medzi jednotkami, policiou, bezpečnostnou správou osvedčila. Spoluprácu s jednotkami vzdušných zbraní je tak isto treba podporovať. Riadna príprava a prekvapujúci útok sú najdôležitejšími predpokladmi pre úspech takejto akcie.

Poukazujem na body, ktoré sú dôležité pre sosilnenie a vybudovanie bežných zaisťovacích opatrení:

a) Kde to sily dovoľujú, musia byť sostavené zo zvlášť k tomu sa hodiacich ľudí stíhacie oddiely, školené a používané pre aktívne potieranie partizánov. V priestoroch zamorených partizánmi musia tieto stíhacie oddiely byť stále na presunoch. Musia sa zjaviť raz tu, raz tam a svoju činnosť, na pr. príležitostnou streľbou i bez nepriateľa priestor udržovať v nepokoji. Doterajší stav, že partizáni nás znekľudňovali musí sa týmito oddielami obrátiť v náš prospech.

Zasadenie týchto oddielov alebo podobných vojenských jednotiek musí sa diať v úzkej spolupráci s bezpečnostnými úradmi v dotyčnej oblasti.

b) Boj proti partizánom z lietadiel treba viesť palubnými zbraniami a bombami.

c) Ďalekosiahle používanie panc. vlakov na zaistenie železnice, taktiež aj k aktívnemu zakročovaniu údernými skupinkami a panciernikmi.

d) Používajte vo zväčšenej miere ukrajinských pom. policajtov. Podrobnosti o tomto sú už známe. Ťažkosti v obstarávaní šatstva a výzbroje a šatstva dajú sa prekonať, keď sa včas urobia potrebné kroky.

e) Používanie civ. obyvateľstva k strážnym účelom. Ručí životom a telom celej svojej rodiny za bezpečnosť stráženého objektu. Údaje, ktoré vedú k zamedzeniu atentá-

1217 Kriegsgefangenen-Bezirks-Kommandant.

1218 Ukrajinsky Žytomyr.

1219 Ukrajinsky Vinnycia.

1220 Ukrajinsky Kirovograd, od roku 2016 Kropyvnyckyj.

tov alebo k zničeniu partizánov bohato odmeňujte.

f) Ďalekosiahla ochrana objektov drotenými prekážkami (na tieto navešajte krabice z konzerv alebo pod. hluk vzbudzujúce predmety).

g) Použitie vysokých domov a pozorovateľní na zvlášť dôležitých alebo ohrožených tratiach a bodoch.

h) Vybudujte spojovaciu zprav. sieť. Priania (žiadosti) musia sa urychlene predkladať.

i) Poučte mužstvo, ktoré zaisťuje, o výbušinách nepriateľa, ináč nemôže tieto vykonávať a poznať. Ide vo väčšine prípadoch o jednoduché výbušné telesá z ekrazitu alebo ruskej pion. trhaviny Toluol[1221] v hnedom, zelenom alebo žltom balení, ktoré je možno v krátkom čase upevniť a sotva sú viditeľné. Zapálenie sa prevádza vačkovými baterkami a dvoma drótmi. Takéto výbušniny sú často vo veľkom množstve v rukách banditov. Bárs sa to zdá aj nepravdepodobné, ale v Berditschewe[1222] bolo jeden rok neobjavené skladište výbušnin v prázdnom dome a dalo sa z neho kradnúť. Prípad poučný pre všetky posádkové veliteľstvá.

k) Trvalá, ale v nepravidelných dobách prevádzaná ostrá kontrola stráží, stojek a hliadok. K tomuto je potrebné, aby velitelia práporov a rot boli ubytovaní vo strede svojich úsekov a nie snáď z dôvodov pohodlnejšieho bývania na krídlach. Veliteľom zaisť.oblasti prináleží stála kontrola tejto kontrolnej činnosti. V mestách a obciach musia na to dbať posádkoví dôstojníci.

l) Využitie všetkých aj len prechodne prítomných a územne podriadených jednotiek pre strážnu a propagačnú službu, pokiaľ to nezamedzuje ich osobité úlohy. Nateraz prichádzajú v úvahu k tomuto účelu na pr. pre rekviráciu obilia zasadené vojenské a policajné sily (u posledných samozrejme po dohode s príslušným policajným úradom).

m) Činnosť partizánov závisí od bojových prostriedkov, ktoré majú. Keď upadá ich zásoba zbraní a hlavne streliva, sú znemožnení. Poučte preto všetky zaisťovacie sily, aby bolo zamedzené v každom prípade, aby partizánom padly do rúk zbrane a strelivo. Naproti tomu dávajte pochvaly úderným skupinám, ktorým sa podarí partizánom alebo iným bandám odobrať zbrane alebo strelivo.

8) Všetky tieto opatrenia sú len polovičnou prácou, keď v prípade nepriateľských útokov na nemecký majetok a krv nebude ihneď s najväčšou bezohľadnosťou a tvrdosťou zakročené. Platí ešte vždy rozkaz Führera, že za každého Nemca, ktorý bude zavraždený, musí položiť život veľký počet nepriateľa. To isté platí v stejnej miere samozrejme i pre každého vojaka spojeneckých armád. V širšom slova smysle platí to i pre prepady na milicionárov, stojacich v našich službách.

V prípadoch sabotáže preveďte trestné akcie aj vtedy, keď tieto si nevyžiadali žiadne obete na životoch.

1221 Myslí sa pravdepodobne trinitrotoluén (TNT).

1222 Ukrajinsky Berdyčiv.

Či sa má exekúcia okamžite previesť jednotkou, alebo či partizáni budú odovzdaní bezpečnostným orgánom alebo policii, závisí na jednotlivých prípadoch. Poukazujem znovu na to, aby ľudia pred popravou boli riadne vypočutí. Pre branie a popravu rukojmých boly vydané zvláštne smernice.

Ako pravidlo platí však, že pri pochybách ohľadne opatrení budú vždy používané opatrenia najprísnejšie. Sme ešte stále v boji a Clausewitz[1223] poukazoval na to, že chyby, ktoré sa vo vojne prevádzajú z dobromyselnosti, sú práve tie najťažšie.

9) Ostro sa musí zakročiť aj vo vlastnom okruhu proti všetkým tým, ktorí sa previnia proti zaisťovacej a bezpečnostnej službe. Dám všetky prípady, kde sa podarilo nepriateľovi uskutočniť sabotáže, prepady alebo úteky aj v tomto smere vyšetriť. Kde sa podobné prípady často opakujú, uspokojenie nerobí teda žiadne pokroky, ba naopak upadá, nemôže sa tiež prevádzať udelovanie dovoleniek. Zakázal som v určitých oblastiach udelovat dovolenky a prosím, aj veliteľov zaisťovacích oblastí, kde je to potrebné podobným spôsobom zakročiť.

10) Tieto smernice obsahujú mnoho, čo som už viackrát ústne alebo písomne nariadil. Niektoré myšlienky sú nové. Neškodí však poukázať vždy znova a znova na už známe, ale potrebné veci. Jednotvárnosť zaisťovacej služby môže spôsobiť otupelosť a nedbanlivosť. Proti tomuto sa musí bezohľadne zakročiť. Prevedenie našej úlohy, Ukrajinu úplne uspokojiť, vyžaduje od všetkých úradov neúmornú prácu, od ktorej sa nesmie nikdy a na žiadnom mieste odkloniť.

11) Poučte o týchto nariadeniach v patričnej miere všetkých Vašich podriadených.

VHA Bratislava, f. VPV, šk. 6, č.j. 40 455

1223 Carl von Clausewitz (1780 – 1831), pruský generál a vojenský teoretik.

DOKUMENT 127

1942, máj 27. Žytomyr.

Dôverný rozkaz č. 49 veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu so smernicami veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o zaobchádzaní s civilným obyvateľstvom na okupovanom území.

Veliteľstvo ZD .

SV., dňa 27. mája 1942.

Len pre služobnú potrebu!

Dôverný rozkaz č. 49.

O b s a h:

čl. 304. D o v o l e n k y – udelenie.
čl. 305. Zranenia zapríčinené neopatrným zachádzaním so zbraňou – nariadenie.
čl. 306. Vyznamenanie – úprava.
čl. 307. Zachádzanie s civil. obyvateľstvom na východe.
čl. 308. Jazyková úprava príspevkov do rozkazov ZD – nariadenie.

čl. 304. D o v o l e n k y – udelenie:

[...]

čl. 305. Zranenia zapríčinené neopatrným zachádzaním so zbraňou – nariadenie:

Hoci už niekoľko razy bolo poukázané na nesprávne zachádzanie so zbraňou, množia sa prípady zranenia u vojakov, ba dokonca i u poddôstojníkov /hodnostníkov/.

Poddôstojník musí byť vzorom mužstva a preto ak by sa v predmete uvedeného činu dopustil, značilo by to, že za poddôstojníka nie je spôsobilý.

Nariaďujem, aby každému poddôstojníkovi, ktorí sa takto previní, bola odňatá hodnosť príslušným veliteľom, ktorí má právo degradovať.

Toto nariadenie vyhláste všetkým hodnostníkom a poddôstojníkom z povolania dvakrát mesačne.

Toto nariadenie zapíšte do trvale platných rozkazov a nariadení. 57.586/IIa-1942.

čl. 306. V y z n a m e n a n i e – úprava:

Nariadenie MNO čís. 71283/Dôv.II/3-1941 dávam v plnom znení na vedomie:

Do vydania predpisu o vyznamenaniach vydávam následovné smernice:

Príslušníci poľných jednotiek pri odchode do zápolia, sústreďujú sa v rekreačných strediskách. Rekreačné strediská vedú o týchto príslušníkoch soznamy s následovnými rubrikami:

[...]

Vedenie týchto soznamov sťahuje sa len na vyznamenanie za zásluhy, nakoľko veliteľ RD a ZD pri hrdinnom čine podáva návrhy na vyznamenanie rdgrm respektívne vyznamená na mieste činu. Z týchto rdgrmov zostavuje MNO zvláštne soznamy.

Soznamy spracované rekreačnými strediskami predloží veliteľ MNO – personáliám každých 14 dní. Akt vyznamenania prevedie p. min. NO, respektívne jeho poverenec.

Ti vyznamenaní, ktorí obdržali vyznamenanie v poli, t. j. na mieste činu a k nemu príslušnú potvrdenku, odovzdajú ju po príchode z poľa v rekreačnom stredisku, ktoré sozbierané potvrdenky s príslušnými soznamami odošle Ministerstvu národnej obrany. MNO vydá zane príslušné dekréty.

Všetky kmeňové jednotky vedú dvojmo soznamy o vyznamenaných. Pri preložení bývalá kmeňová jednotka prečiarkne preloženého v sozname a nová ho vpíše.

Nakoľko rekreačné strediská boly zriadené len dňom 1. februára 1942 čís. 92.100-dôv. III/9.Mat.-1942, vyskytly sa prípady, že jednotlivci prišli z poľa vymkli sa z evidencie, preto nariaďujem:

Kmeňové jednotky predložia soznamy tých príslušníkov, ktorí boli v poli od 22. júna do 1. januára 1942 a dosiaľ nedostali vyznamenanie.

Za ťaženia proti Sovietskému sväzu, založil som Pamätný odznak, ktorý má tri stupne:

Na prvý stupeň majú nárok vojenské osoby, ktoré sa zúčastnily bojov v rámci ktorejkoľvek jednotky, alebo boly v poli príslušníkmi aspoň mesiac tých jednotiek, ktoré bojovaly na fronte.

Na druhý stupeň majú nárok vojenské osoby, ktoré sa zúčastnily na poľnom ťažení za hranicami Slovenska a neboly zaradené k jednotkám, ktoré sa bojov činne zúčastnily, alebo boly v poli najmenej 30 dní.

Treti stupeň patri tým osobám, ktoré svojou službou, alebo prácou vo voj. rovnošate, alebo rovnošate pracovného sboru MNO prispely aspoň tri mesiace doma k poľnému ťaženiu proti Sovietskému sväzu.

Soznamy na udelenie Pamätného odznaku s overením pravdivosti údajov, predpokládajú velitelia stotin, resp. ich nadriadení velitelia.

Kmeňové jednotky vypracujú na tieto odznaky návrhy na príslušný stupeň pre tých, ktorí dosiaľ nedostali. Toto nariadenie vzťahuje sa aj na tie voj. osoby, ktoré boli prepustené z brannej moci pre invaliditu.

Súčasne zakazujem nosenie odznakov ktoré vydaly poľné veliteľstvá. Tieto ponechávam príslušníkom ako pamiatkové odznaky. Zápisné pokračovanie o týchto odznakoch neprevádzajte.

Tí ktorí boli vyznamenaní cudzími vyznamenaniami a súčasne s vyznamenaním bol im odovzdaný dekrét, predložia odpis dekrétu a s príslušnými nacionálami Ministerstvu národnej obrany. Toto nariadenie nevzťahuje sa na tých, ktorí obdržali dekréty cestou Ministerstva národnej obrany.

Jednotky, ktorých príslušníci obdržali nemecké vyznamenanie a dekrét k vyznamenaniu nebol zaslaný cez MNO, urobia opisy dekrétov a predložia MNO.II/ cez vel. ZD-IIa.

Č. 57.576/Dôv.IIa-1942.

Čl. 307. Zachádzanie s civilným obyvateľstvom na východe:

Nar. W. Bfh. Ukraine Gruppe Ic Nr. 3326 /379/ /42 taj. a „Smernice pre zachádzanie s civilným obyvateľstvom na východe“ dávam na vedomie:

„Uspokojenie a znovu zbudovanie zadných území bude malým počtom zaisťovacích jednotiek pri velikosti obsadeného priestoru len vtedy možné, keď bude udržané doterajšie nadšenie obyvateľstva pre budovateľsku prácu.

Vydané Smernice obsahujú body ako sa majú jednotky chovať voči civ. obyvateľstvu.

Všetky veliteľstvá sú za to zodpovedné, že každému nemeckému vojakovi, ktorý je zasadený na východe, stálym poučovaním bude dané na vedomie, že od dodržaní týchto Smerníc záleží:

a/ nerušený prísun a odsun pre poľnú armádu,

b/ prevedenie zásobovania jednotiek na využitie územia,

c/ využitie prameňov východného priestoru pre nemecké vojenné hospodárstvo“

S m e r n i c e

pre zachádzanie s civilným obyvateľstvom na východe.

Cieľom boja, ktorý vedie nemecký vojak na východe, je zničenie boľševickej moci. Postoj armády k pokojnému obyvateľstvu, pokiaľ vidí v nemeckom vojakovi posla nového spravodlivého poriadku, sa týmto neporuší. Nemec má možnosť v Rusku ako nikde v ostatných obsadených územiach Európy, aby bol dobrovoľne uznávaný obyvateľstvom jeho vodcovský nárok. Smerodajným je preto spôsob jeho vystupovania. Má byť považovaný ako pán na východe. Pánskosť nemá smerovať nikdy proti bezbranným porazeným. Rus je poslušný a povoľný keď sa s ním zachádza tvrdo, ale spravodlivo. Pre rýchle uspokojenie obsadených území je potrebná uspokojujúca dôvera obyvateľstva.

Je nespravodlivé a naším záujmom neprospešné domáce obyvateľstvo pre jeho chudobný vzhľad, ktorý podľa skúsenosti bol často len maskovaný pre boľševický teror, považovať za bezprávne a bezcnostné. Nemecký vojak chráni vlastníctvo pracujúceho a pokojného obyvateľstva, ctí cnosť ruských žien a dievčat a napomáha k výstavbe zadných oblastí. Musí vedieť, že nátlak budí protitlak a tým ohrožuje bezpečnosť vlastných jednotiek.

Nevyhnuteľné opatrenia, ktoré pre ďalšie vedenie boja musely byť vydané a mnoho zasahujú do práv obyvateľov, je treba podľa možnosti obyvateľstvu vysvetliť. Branie dobytka a prevádzanie iných rekvirácií, ktoré musia znechucovať, zverujte podľa možností starostov obcí. Nemecký vojak má dokázať svojim vystupovaním voči civ. obyvateľstvu, že je príslušník kultúrne vysoko stojacého národa, ktorého vláda sa musí prejavovať ako oslobodenie od boľševického jarma.

Po druhej stránke vyžiaduje ovládanie obsadených území a využitie zeme prísnosť.

Každá mäkkosť a slabosť bola by chybou. Kde sa civ. osoby búria oproti nariadeniam vojenských veliteľstiev, kde oproti príslušníkom nemeckej armády činne vystupujú, alebo ich ohrožujú, lebo hodlajú prejaviť alebo prevádzajú násilnosti hociakého druhu, treba na základe doteraz vydaných smerníc a na nariadenie zodpovedného dôstojníka okamžite bezohľadne zakročiť.

Toto stanovisko má veľký význam pri všetkých opatreniach jednotky. Kto sa pomstí za surovosti červenej armády na bezbrannom a nevinnom obyvateľstve, pomáha nepriateľskej propagande. Vojak musí byť so svojím prísnym, ale spravodlivým zachádzaním s civ. obyvateľstvom najlepším propagandistom pre Veľkonemeckú ríšu.

K tomu nariaďujem:

Všetci velitelia poučia v tomto smysle všetkých svojich podriadených a prísne dbajú na dodržiavanie tohto nariadenia a vydaných Smerníc.

Každý príslušník slovenskej armády svojím vystupovaním a chovaním proti civilnému obyvateľstvu musí dokázať, že patrí k národu kultúrne vyspelému. Načím zdôrazniť, že slovenská armáda po boku silnej nemeckej armády bojuje za oslobodenie od boľševického teroru a lepšiu budúcnosť národa.

Č. 81.050/Taj. Ic 1942.

[...]

Č. 62.077/Dôv. Ia-1942.

Za správnosť:
I.dôst. gšt. ZD
pplk. del. Ladislav Šišovský
v zast. mjr. del. Dušan Jamriška
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavel Kuna v. r.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 15, sign. I/148

DOKUMENT 128

1942, máj 27. Kozenki.

Hlásenie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka adresované veliteľovi Zaisťovacej divízie s reakciou na chýry o zločinoch páchaných jeho vojakmi voči civilnému obyvateľstvu.

O d p i s.

P e š í p l u k 102.
Čís. 391/Taj.1942.

SV., dňa 27. mája 1942.
T a j n é .

Vec : Nepravdivé zprávy o pešom pluku 102 – hlásenie.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie
/do rúk veliteľa/

Prílohy: 4.

S V .

Vo fonograme vel. ZD čís. 898-S zo dňa 23. 5. 1942 v prvom odstavci sa hovorí:

„Tu, u RD. a na Slovensku sa povráva, že naše vojsko sa pri akciach proti partizánom dopúšťa násilností, vrážd na bezbrannom obyvateľstve.“ Keďže tu ide o dopúšťanie sa vrážd a násilností na bezbrannom obyvateľstve pri akciách proti partizánom, domýšľam sa, že v prvej rade ide o peší pluk 102. Samozrejme, že takýmto počínaním poškodzuje sa dobré meno a česť nášho vojska. V tomto prípade išlo by o česť a dobré meno pešieho pluku 102 a česť a meno tohto pluku sa srovnáva s mojou osobnou cťou a s mojím menom. V rozkazoch a pred každou akciou pluku proti partizánom bolo mužstvo vždy poučované, aby proti nepriateľovi, ktorý zákerným spôsobom ukladá o naše životy a stavia sa proti nám a našim spojencom i so zbraňou v ruke, bolo postupované energicky a bezohladne, na druhej strane však, aby prísne dbalo všetkého toho, čo by našu česť a dobré meno našej armády v očiach nám nakloneného, bezbranného domáceho obyvateľstva povznieslo. Pripúšťam, že snáď niektorí z účastníkov akcií, aby práve svoju osobnosť povzniesli čo najviac, chystajú sa v kruhu svojich najbližších priateľov hrdinskými činmi, ku ktorým veľa pribásnia a že tieto potom slúžia ako odklad pre rozširovanie spomenutých tendenčných zpráv. Ja som si však stopercentne vedomý a istý toho, čo môže byt kedykoľvek aj preskúšané, že pri akciách pluku proti partizánom ani len zo strany jediného príslušníka nášho pluku nepoužívalo sa proti bezbrannému obyvateľstvu ukrutností. Nutných zákrokov a protiopatrení vykonaných z našej strany pri bojových akciách využívajú, či zneužívajú mnohí z príslušníkov ZD, ba i dôstojníci, aby rozširovaním nepredložených, zámerných a vonkoncom nepravdivých zpráv poškodili dobré meno a česť príslušníkov pluku a tým aj meno a česť pešieho pluku 102, mysliac pritom snáď len na vyrovnanie t.zv osobných účtov.

Pri návšteve veliteľstva ZD, jak v osobnom rozhovore s veliteľom, tak aj písomne som hlásil vel. ZD, že prípady takého ohovárania sa objavily práve v súvislosti s akciami pešieho pluku 102 proti partizánom a prosil som o zakročenie. Z písomných mojich hlásení uvádzam tu prípad por. Briatka – npor. Záhorák, ktorý som predostrel pod, vl. čís.270/Dôv.1942 dňa 20. apríla 1942 na vel. ZD, poľ. prokuratúra a 2. oddelenie. Podľa prezatýmneho rozhodnutia poľ. prokurátora ZD, čís.Pp-104/1942 pripisuje sa však por. Briatkovi len prečin porušenia subordinácie. V istej stati tohto spisu podchytil som aj mená iných /npor. Pláňovský, npor. Hanus a por. Macko/ a predpokladal som, že voj. súd sa tejto state chytí. Ďalej uvádzam príklad npor. jazd. Gondu,[1224] ktorý som hlásil pod vl. čís. 85/Dôv.zprav.1942 zo dňa 15. apríla 1942. Ako novší prípad uvádzam pplk. jazd. Kmicikieviča, veliteľa JPO. Menovaný dňa 19. 5. 1942 pri hlásení sa mužstva pešieho pluku 102 na PV. Korosten[1225], ktoré odchádzalo nákladným autom ako výmena k RD do Shitomír.[1226]“ privítal „toto so slovami: “Tak vy ste tiež tí, čo strieľate nevinné ženy a deti? Na Slovensku ste dobre zapísaní a Slovensko vám to nezabudne.“ Tieto výroky vzbudily u mužstva odchádzajúceho k RD veľké pohoršenie a toto sa od pplk. Kmicikieviča odvrátilo priamo s odporom lebo za vykonávanie svojich najsvätejších povinností neočakávalo od vyššieho dôstojníka slovenskej armády takéto slová. Menovaný ako Neslovák, berúc do úvahy i protinárodný čin jeho manželky, má čo najmenej oprávnenia posudzovať činy našich statočných slovenských chlapcov a to najmä v tom, čo si o nás tu v poli zapisuje doma náš slovenský národ.

V tomto smysle s radosťou konštatujem, že vel. ZD dá tieto ohovárania preveriť a že proti vinníkom sa zavedie súdne pokračovanie. Tu musím znovu vel. ZD uistiť tým, že práve tak ako doteraz bolo u pluku vždycky postupované, i teraz na jednej strane dôrazne nariaďujem /viď pripojené čís. 390/Dôv.1942/, že proti zákernému a brutálnemu nepriateľovi so zbraňou v ruke musí každý jednotlivec pluku postupovať tiež bezohľadne a nemilosrdne, tak ako to otvorený či zákerný boj vyžaduje, na druhej strane prísne zakazujem, aby bezbrannému, pokoj hľadajúcemu a nám naklonenému obyvateľstvu bolo zo strany príslušníkov pluku vykonané i čo len najmenšie príkorie, ba naopak, aby sa mu poskytovala čo najväčšia ochrana.

Keď napokon hlásim, že za doterajšieho stavu vecí počúvajúc zo všetkých strán – ale najmä zo zvestí kolujúcich v Shitomír – takéto, peší pluk 102 hanobiace, nepravdivé zprávy, nielen mužstvo a dôstojníci, ale i ja sám, sme k ďalšej práci znechutení, nemôžem nič viac len s vďakou opäť kvitovať toto rozhodnutie vel. ZD v nádeji, že prípady tieto už teraz konečne budú likvidované a prosiť o najprísnejšie zakročenie proti vinníkom.

Z tu uvedených prípadov a z prípadov, ktoré ešte nie sú podrobne vyšetrené, bezpečne uzatváram, že poškodzovanie dobrého mena pešieho pluku 102, ktorý je zvlášť mimoriadne činný v tomto nepriateľskom území a ktorému za jeho činy v bojoch proti

1224 Stot. jazd. Daniel Gonda.

1225 Ukrajinsky Korosteň.

1226 Ukrajinsky Žytomyr.

partizánom okrem pochvaly veliteľstva ZD dostalo sa i uznania vysokých nemeckých veliteľov, tak aj ustavičné podlamovanie bojovej sily a morálky pluku deje sa plánovite s úmyslom rozleptať zdravé jadro armády v prospech nepriateľov. Posudzujúc takto prácu týchto indivíduí, slúžia oni smerniciam vydaným v Londýne a v Moskve. Obávam sa len, aby podkopná práca týchto zakuklených benešovcov a kuvíkov neuškodila celému národu v nutnej spolupráci slovensko-nemeckej.

Vzhľadom na závažnosť vecí a na to, že-jak z vášho fonogramu vyplýva o týchto sa povráva jak tu, tak u RD, ba dokonca i na Slovensku, prosím aby moje hlásenie bolo predostreté p. ministrovi národnej obrany.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Michal Lokšík v. r.

- - - -

DOKUMENT 129

1942, máj 27. Kozenki.

Obežník veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka reagujúci na rozkaz veliteľa Zaisťovacej divízie, podľa ktorého mal byť každý príslušník pluku poučený o zákaze dopúšťať sa násilia voči civilnému obyvateľstvu.

P e š í p l u k 102.
Čís. 390/Dôv.1942.
Vec: Ohovárania a nepravdivé zprávy,
rozširovanie – zákaz.

SV., 27. mája 1942.
Dôverné!

Podľa rozdeľovníka.

Podľa rozkazu vel. ZD. čís. 62.068/Dôv.Ia 1942, zaslaného fonogramom čís. 898-S dňa 23. 5. 1942 vykonajú všetci velitelia do 30. mája 1942 poučenie každého príslušníka pluku v tom smysle, že pri akciách proti partizánom neslobodno dopúšťať sa vrážd a násilnosti na bezbrannom obyvateľstve. Takýmto počínaním poškodilo by sa dobré meno nášho vojska. V podstate ide tu o to, že v ostatnom čase šíria sa chýry, akoby sa pri akciách proti partizánom takéto veci skutočne dialy. Chýry tieto vznikajú najviac tým, že mnohí z účastníkov akcií vychvaľujú sa pred druhými činmi, ku ktorým si vždy niečo pribásnia. Takéto chýry majú charakter ohovárania a poškodzujú dobré meno vojska, preto ako také budú preverené a prípadne súdne prejednané.

V o j a c i .

Keď toto uvádzam, musím konštatovať, že v tomto smere bolo doteraz u pluku vždy postupované len v intenciách mojich rozkazov, t. j. :

- proti zákernému, bezohľadnému a našich kamarátov, ktorí svoje bojové a sväté národné povinnosti vzorne a oddane plnia, vraždiacemu nepriateľovi-partizánom postupovať energicky a nemilosrdne, kdežto

- bezbrannému, pokoj hľadajúcemu a nám a našim spojencom naklonenému obyvateľstvu poskytnúť pred partizánmi ochranu a vystupovať pred ním tak, aby ono videlo, že má pred sebou odvážnych, statočných, poctivých, disciplíny a poriadku milovných synov zdravého a mladého slovenského národa.

Keď po mnohých rozkazoch a upozorneniach predošlých znovu vám týmto nariaďujem, aby ste i vy kráčali v šľapajach hrdinných a až k smrti národu a štátu verných a oddaných kamarátov-predchodcov, verím, že svojimi činmi v boji i všeobecných správaním sa navonok, súc poslušní svojim veliteľom a ich rozkazom, ťažko vydobité a krvou spečatené dobré meno a hrdý štít cti pešieho pluku 102 ešte viac povznesiete. Nedajte sa znechutiť a zlákať rôznymi, našimi neprajníkmi rozširovanými chýrmi, ktorými chcú títo poškodiť dobré meno a česť pluku. Každý zistený prípad rozširovania proti nášmu pluku zamerených chýrov a ohováraní hláste hneď veliteľstvu pluku prostredníctvom svojich predstavených. Veliteľstvo pluku sa postará, aby proti rozširovateľom bolo zakročené so všetkou prísnosťou.

Buďte si na každom kroku vedomí toho, že chrániť dobré meno a česť pluku, pracovať a bojovať zaň je našou najsvtejšou povinnosťou. Žijeme preto, aby sme robili česť pluku a keď treba za česť pluku a za národ dáme v boji spoločne i naše životy.

Dostane: Vel. ZD. ako hlásenie,
všetky prápory a roty, HS a zprav. dôst.

Veliteľ pluku:
pplk. pech Michal Lokšík, v. r.

Za správnosť:
II. pobočník vel. pluku
npor. pech. František Petrík
[v.r.]

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-55-1

DOKUMENT 130

1942, máj 27. Mazyr.

Zápisnica z výpovede šoféra Vojenskej správy Júliusa Hradnianskeho z vyšetrovania urážlivých výrokov voči pešiemu pluku 102, ktorého vojaci boli obviňovaní z páchania zločinov voči bezbrannému civilnému obyvateľstvu.

peší pluk 102

Z á p i s n i c a

napísaná na vel. p. pl. 102 s Júliusom HRIADNIANSKÝ-m, šoférom SŽ[1227] prevzatý do služieb voj. správy, nar. dňa 28. 3. 1906 v obci Šurany, t. č. Maďarsko, príslušný do obce Važec, ženatý s 2 deťmi, Slovák, rim. katol., podľa jeho udania netrestaný, vychodil ob. ľud. školu v Šuranoch, šofér SŽ, čítať a písať vie.

Vec: Urážlivé výroky na p. pl. 102.
Prítomní : predseda : npor. pech. Ján Baláž,
člen : rtk. pech. Karoly Mikuláš,
zapisovateľ : strel. asp. Horňáček Emil.

Vypočúvaný, ktorý sa prihlásil dobrovoľne k výpovedi bol napomenutý aby na kladené otázky odpovedal podľa pravdy tak aby ich mohol aj pred súdom odprisahať.

1./: Čo viete o urážlivých výrokoch na p. pl. 102? Kedy a kto tak urobil a uveďte presne znenie urážajúcich výrokov? Dňa 19. mája 1942 išiel som služobne s mojím nákladným autom do Žitomíra[1228]. Išiel som pre benzín a viezol som defektné vozy vo vleku. Pred Korostenom[1229] asi 6 km prevzal som vojakov idúcich k RD a ktorí už predošlého dňa na inom aute odchádzali k Kosinki[1230]. Auto sa ím pred Korostenom pokazilo a nechcel som aby na ceste ďalej čakali kým bude ích auto opravené a vzal som ích svojím autom do Korostenu, kde vyčkajú na

1227 Slovenských železníc.
1228 Ukrajinsky Žytomyr.
1229 Ukrajinsky Korosteň.
1230 Bielorusky Kozenki.

svoje auto. Po príchode do Korostenu zastal som pred vel. JPO na odhlásenie príchodu a odchodu a mužstvo idúce k RD vyložiť. Do Korostenu sme došli okolo 11. hod. Hneď ako som auto zastavil, prichádzal k nám na koni pán pplk. Kmicikievicz. Ja som mu podal hlásenie o príchode a povedal som mu v akej situácii mám autá. Pán podplukovník sa obrátil k mužstvu a pýtal odkiaľ a kam idú. Vojaci povedali, že idú z toho partizánského kraja od p. pl. 102 a že idú ďalej k RD. Nato pán pplk. jazd. Kmicikievicz povedal:-Tak vy ste tak vy ste tiež tí čo strieľate nevinné ženy a deti. Na Slovensku ste dobre zapísaní a Slovensko vám to nezabudne.-Mužstvo sa však hneď ohradilo, že si konali len svoju povinnosť. Pán podplukovník povedal: Viem ja o všetkom, však my to už hovorili vaši dôstojníci a viem o akciách - pričom spomenul mená niektorých dôstojníkov, ktoré mená som si od prekvapenia z jeho rečí ani nezapamätal a hneď som sa stránil jeho prítomnosti. Viac pán pplk. jazd. Kmicikievicz nehovoril a odišiel do kancelárie. Počas výrokov pána podplukovníka bolo asi 25 vojakov od p. pl. 102. Ako svedkov uvádzam des. v zál. Daňo[1231], automechanik zdravotnej roty strel. Kočan, ďalej strel. Bosnovič ktorý je teraz v autodielnách v Žitomíri. Po výrokoch pána podplukovníka sa všetko mužstvo s rozhorčením od neho odvrátilo, že takýmito rečami bola potupená ích celá doterajšia robota. Vojaci rozprávali : Keby tu bol náš pán podplukovník hneď by sme mu to hlásili a by sme sa sťažovali, že ako je to možné, že my sme celú zimu sa trápili v ťažkom a nebezpečnom kraji, že naší kamaráti umierali v bojoch a teraz keď pôjdeme na Slovensko ešte nás tam budú mať za vrahov a zbojníkov. Toto sme si veru nezaslúžili. Načo nás teda sem posielali, prečo sme sa obetovali? Teraz zase máme ísť k RD a doteraz sme si takúto vďaku zaslúžili. Mužstvo bolo do krajnosti pobúrené. Rozchádzali sa po odchode pána podplukovníka po malých skupinkách a vyslovovali sa, že toto si nenechajú a že toto budú hlásiť. Takáto debata medzi mužstvom trvala stále kým som si nepripravil voz na odchod a ja som ích tam nechal, keďže ích auto nebolo ešte opravené.

2/: Sú vaše výpovede pravdivé
a správne zapísané.
Máte alebo viete
ešte podob né prípady
a čo máte podotknúť?

1231 Des. v zál. František Daňo, bližšie pozri dok. 125.

Moje výpovede sú pravdivé a správne zapísané. Podotýkam, že som už počul ale neviem teraz kedy a kto mi to hovoril, o chýroch, ktoré sú rozširované najmä v Žitomíri, lebo ten kto tu hore bol, tento najlepšie vie v akom kraji tu žijeme a akému nebezčiu sme vystavení. Ja osobne som presvedčený, že takéto výpovedi môžu povedať len ľudia čo sú nie presvedčenia slovenského, lebo inak by nemohli haniť prácu svojej armády.Viac nemám čo podotknúť.

Zápisnica bola prečítaná, podpísaná a schválená.

SV 27. máj 1942.

[v.r. rtk. Karoly Mikuláš]
člen

[v.r. Július Hradňanský]
vypočúvaný

[v.r. npor. Baláž Ján]
predseda

[v.r. stk. asp. E. Horňáček]
zapisovateľ

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-53-5

DOKUMENT 131

1942, máj 29. Žytomyr.

Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu adresované veliteľovi jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslavovi Kmicikievičovi, aby obratom zdôvodnil svoje výroky na adresu pešieho pluku 102.

O d p i s.

Veliteľstvo ZD.
Čís. :50. 001-Taj. vel. 1942. SV. dňa 29. mája 1942.
Vec: Nepravdivé zprávy o p. pl. 102
- šetrenie.

Smiešaný[1232] prezvedný oddiel,

K o r o s t e ň.

P. pl. 102 predložil, veliteľstvu ZD hlásenie, s ktorého vysvitá, že príslušníci ZD, medzi iným aj dôstojníci, používanim nepremyslených výrokov, kritizujúc činnosť p. pl. 102 v boji s partizánmi, dopúšťajú sa ohovárania príslušníkov tohto pluku a znižujú tým úmyseľne, lebo neumyseľne dobré jeho meno.

Z predloženeho hlásenia sa dozvedam, že dňa 19. mája 1942 pri príchode mužstva p. pl. 102, idúceho k RD pri zástaveke v Korosteni mal ste k nemu povedať tieto slová:

„Tak vy ste tiež ti čo strieľali nevinné ženy a deti? Na Slovensku ste dobre zapísaní a Slovensko vám to nezabudne.

Nariaďujem Vám predložiť obratom hlásenie o tom, či ste uvedeného výroku použili a v kladnom prípade čo Vám dalo podnet k nemu.

Veliteľ ZD:
plk. pech. Pavol Kuna v. r.

Za správnosť odpisu:
Korosteň, dňa 3. júna 1942.
[v. r. npor.] (nečitateľný podpis)

VHA Bratislava, f. gen. Ferdinand Michal Čatloš 1914 – 1971 (pozostalosť), šk. 4, III/B, výpis z Čatlošových pamätí pre Ústav dejín KSS

1232 K reorganizácii JPO na zmiešaný priezvedný oddiel velenie ZD pristúpilo až v júli 1942.

DOKUMENT 132

1942, máj 30. Sine loco.

Hlásenie veliteľa delostreleckého pluku 31 plk. del. Quida Dotzauera o stratách pluku 12. mája v boji pri obci Ternova[1233] odoslané prostredníctvom Nemeckej vojenskej misie na Slovensku Ministerstvu národnej obrany.

F e r n s c h r e i b e n

HYFXA / Fue 530 30/5 2030

An die Deutsche Heeresmission in der Slowakei Pressburg

Slowakisches Artillerie-Regiment 31 hat sämtliche Geschütze ohne Munitionswagen an den Feind verloren. Davon 5 von Panzern überrannt. Rest unbrauchbar gemacht.-

Seit Einsatz 1 Uffz. 18 Mann tot.-

3 Offz., 1 Uffz. und 10 Mann verwundet.-

3 Offz., 3 Uffz. 1 Arzt und 13 Mann vermisst.

Nachrichtenmaterial ist fast komplett verloren gegangen. Ebenso Vermessungsinstrument und 10 fache Fernrohre, Regimentsstab-Kanzleiwagen, 2 Nachrichtenfahrzeuge, 2 Verpflegungsfahrzeuge, 1 Lastauto durch Feindeinwirkung liegengeblieben. 4 Geschützprotzen in Feuerstellung geblieben. Bedienungsmannschaften, Beobachtungspersonal verlor fast sämtliche Bagage. Genaue Materialverluste konnte ich, da Bedienungsmannschaften mit den Batterie-Chefs als Infanterie bis 28. 5. 42 eingesetzt waren, noch nicht aufnehmen. Materialkontrolle ist mit 29. 5. 42 beginnend anbefohlen, 24 Panzermunitionswagen samt Protzen wurden am 27. 5. 42 nach Poprad abgeschoben.

Regimentskommandeur Oberst
Dotzauer.

Deutsche Heeresmission
in der Slowakei

Pressburg, den 1. 6. 1942

An das

Ministerium für nationale Verteidigung
z. Hd. Herrn Oberstleutnant i. G. Tatarko

Vorstehende Abschrift wird zur gefl. Kenntnisnahme übersandt.

1233 12. 5. 1942 počas útoku sovietskych tankových jednotiek pri ukrajinskej obci Ternova delostrelecký pluk 31 stratil väčšinu diel, a preto v ďalších dňoch nemecké velenie nasadilo jeho jednotky do obranných bojov ako pešie. Po skončení ich bojového nasadenia (29. 5. 1942) bolo veliteľstvo pluku spolu s 1/31 delostreleckým oddielom umiestnené v Pisočyne a II/31 delostrelecký oddiel v Ľubotyne, kde čakali na dodanie diel. 28. 7. 1942 bol delostrelecký pluk 31 pridelený RD a na základe rozhodnutia ministra národnej obrany gen. F. Čatloša mu bolo 10. 8. zo Slovenska odoslaných 24 kusov 100 mm ľahkých húfnic vz. 14/19 spolu s ďalším delostreleckým materiálom. K RD sa pripojil v polovici septembra 1942.

I.A.
(nečitateľný podpis)
Oberstleutnant.

P r e k l a d.

D i a l k o p i s HYFXA/ FUE 530 30/5 2030

Nem. voj. misie na Slovensku v Bratislave.

Slovenský del. pl. 31 stratil v boji s nepriateľom všetky delá bez muničných vozov. 5 z nich boly zvalcované tankami. Zbytok nie je použitia schopný.

Od zasadenia 1 poddôstojník, 18 mužov mŕtvych,
3 dôstojníci, 1 poddôst., 10 mužov zranených,
3 dôstojníci, 3 poddôst., 1 lekár a 13 mužov nezvestných.

Skoro všetok spoj materiál bol stratený. Práve tak zamerovacie prístroje a 10-násobné ďalekohľady, kancelársky voz plukovného štábu, 2 spoj. vozy, 2 prov. vozy, 1 nákl. auto boly zničené. 4 kolesny diel ostaly palebnom postavení. Obsluha a pozorovacie mužstvo stratili skoro všetky zavazadlá. Presné straty na materiále nemohol som ešte zistiť, pretože mužstvo s veliteľmi batérií bolo do 28.V. 1942 zasadené ako pechota. Materiálna kontrola bola nariadená počínajúc dnom 29. 5. 1942. 24 pancierových mun. vozov bolo s kolesnami 27. 5. 1942 odsunuté do Popradu.

Plk. Dotzauer
veliteľ pluku.

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 16. mája 1942 pod č. 99000, II/1, dôv.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, inv. č. 1/240, zn. sp. 7 1/3

DOKUMENT 133

1942, máj 30. Žytomyr.

Výpis z dôverného rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie č. 50 o postupe pri riešení incidentov vyskytujúcich sa pri spolunažívaní nemeckých a slovenských jednotiek.

Veliteľstvo ZD. S.V., dňa 30. mája 1942.

Len pre služobnú potrebu.

Dôverný rozkaz č. 50.

[...]

Čl. 315. Incidenty medzi príslušníkmi nemeckej a slovenskej brannej moci:

Pri spoločnom spolunažívaní slovenských a nemeckých jednotiek miestami dochádza k nedorozumeniam z najrozličnejších príčin.

Nedorozumenia však sa dajú včasným zásahom nadriadených veliteľstiev a energickým vojenským jednaním jednotiek odstrániť, prípadne predísť. Zakazujem podriadeným, aby prípadné nedorozumenia chceli urovnať sami.

Aby nadriadené veliteľstvo mohlo hneď na mieste zasiahnuť, musí byť bezpodmienečne hneď z miesta upovedomené PV telefonicky.

PV Žitomír[1234] obráti sa priamo na štáb ZD, prípadne DHM a požiada o zakročenie tiež z nemeckej strany. PV za seba vyšle tiež ihneď jednoho nemecky hovoriacého dôstojníka na miesto incidentu, ktorý ihneď vec vyšetrí, prípadne nedorozumenie likviduje priamo na mieste a o incidente podá písomné hlásenie na Ia oddel. ZD.

Pre útvary mimo posádky Žitomír vydajú velitelia útvarov svoje nariadenia, v duchu tohoto rozkazu.

Oneskorené hlásenie zapríčiňuje nemožnosť vyšetrenia /jednotka odíde z posádky/ a zásahu priamo na mieste dôstojníkom.

Zakazujem, aby takýmito nedorozumeniami bol narušovaný dobrý pomer medzi nem. a slovenskou brannou mocou.

Zrovna tak je nesprávne incidenty zamlčovať, nakoľko pri prípadnom hlásení z nemeckej strany, velit. ZD nie je informované a nemôže podať patričné vysvetlenie prípadu.

Ak niektorý veliteľ zapríčiní zamlčanie, alebo oneskorené hlásenie, bude zodpovedný za následky a potrestám ho čo najprísnejšie.

Č. 62.072/Ia Dôv. 1942.

[...]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 2, sign. I/36

1234 Ukrajinsky Žytomyr.

DOKUMENT 134

1942, máj 30. Žytomyr.

Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie k ochrane dôležitých železničných tratí.

- Odpis -

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE. S.V., dňa 30. mája 1942.

Č.: 82.450/Ia Taj. – 1942.

Vec: Ochrana dôležitých železničných tratí.

Tajné.

Podľa rozdeľovníka.

O. K. H. svojim č.11/696/42 g. Kdos. v predmetnej veci nariaďuje nasledovné:

Mnohé výbuchy dôležitých železničných tratí dávajú nutnosť previesť zvláštne opatrenie na ochranu týchto pre zásobovanie jednotiek životne dôležitých zadných spojení.

Jednotky k tomu nariadia nasledovné:

a./ Preskúšanie použitia /zasadenia/ tam kde je ťažisko všetkých k dispozícii stojacich zaisťovacích síl na úsekoch trati, ktoré sú uznané za zvlášť ohrožené.

b./ Zosilnenie prinútenia obyvateľov z obcí, ktoré ležia na trati ku kontrole trati a ozbrojených poriadkových policajtov /ukr./ k strážnej službe. Učiňte zodpovednými príslušných starostov obcí a náčelníkov rayonov.

c./ Odstránenie úkrytových možností /stromy, krovie, domy/ na obidvoch stranách ohrozeného úseku železnice. Postavenie strážnych veží. Zriadenie opevnených príbytkov pre stráž.

d./ Zväčšenie používania ochranných a stopovacích psov. Zariaďte odoslanie potrebných vodcov psov do kurzov, ktoré boly oznámené H. V. z rádov personálu, ktoré je pridelené na ochranu železničnej trati.

Potrebné opatrenia urobte v úseku spojení a s podporou príslušného transportného veliteľstva.

K tomu W. Bfh. Ukraine svojim č. 247/180/42 jako doplnok nariaďuje, aby vojenskí velitelia vo svojich úsekoch previedli potrebné opatrenia v dohode s Gebietskommisarmi a SS und Polizeiführermi[1235] toto:

1./ nepretržité zaistenie železničných tratí dôležitých pre transportovanie jednotiek a pre zásobovanie je nateraz v popredí všetkých strážnych, ulíc a musí byť bezpodmienečne zaistené.

Kde nevystačujú zaisťovacie /strážne/ sily vlastných, alebo spojeneckých jednotiek, použite ukraj. pom. pol., alebo v dohode s miestnymi veliteľstvami R-K-U obyvateľov, ktorých dajte pod zodpovedné vedenie ich starostu.

1235 Oblastnými komisármi a SS a policajnými veliteľmi.

2./ Keď to pripustia sily, ktoré sú k ochrane k dispozícii, urobte zo zaisťovacích síl zálohy, bár aj malej sily, ktoré sú na predom zistených a určených ťažiskách zaistenia k rýchlemu zasadeniu použiteľné.

3./ Velitelia zaisťovacích oblasti a velitelia spojeneckých jednotiek nech zariadia odstránenie možností úkrytu /stromy, kríky, domy/ na zvlášť ohrožených miestach železničnej trati.

Pri tom treba však dávať pozor na to, aby na ďalekých tratiach tej časti Ukrajiny, kde nie sú stromy a sú pozdĺž tratí nasadené úzke pruhy stromov a krovia ako ochrana proti snehovým závejom, neboly tieto porážané.

Ďalej nech začnú so stavbou blokových domkov, strážnych veží a drôtených prekážok okamžite, tam kde to uznávajú za nutné. Toto treba W. Bfh. Ukraine hlásiť k 10.6.1942 kde a koľko takýchto objektov sa predpokladá postaviť.

4./ Ohľadne pridelenia ochranných psov ide na Ls. Btl. zvláštny rozkaz.

5./ V mesačnom hlásení hláste krátko pod odsekom 2./ boje, výsledok a skúsenosti, ako aj stav predpokladaných ochranných objektov.

K tomu nariaďujem:

a./ Na najohrozenejších úsekoch železnice, organizujte urýchlene menšie skupiny z miestneho obyvateľstva v dohode s mies R. K. U. pod zodpovedným velením starostu obce.

b./ Začnite ihneď s odstraňovaním stromov, kríkov a iných úkrytov pozdĺž železnice.

Zasadené stromy proti závejom snehovým však neodstraňujte.

V prípade, že bude potrebné vo vašom úseku postaviť strážne veže, blokové domy, strážne búdky a strážnice, drôtenné prekážky, hláste do 8. júna 1942 na Ia-ZD koľko takýchto objektov bude potrebné postaviť.

Dostane: P. pl. 101, p. pl. 102 a JPO.

Za správnosť:
Ia dôst. štábu ZD:
pplk. del. Ladislav Šišovský,
v. z. mjr. del. Dušan Jamriška, v. r.

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavol Kuna, v. r.

P e š í p l u k 101.
Č.: 262/Taj. 1942
Vec: Ochrana dôležitých železničných tratí.

SV., 2. júna 1942.

Podľa rozdeľovníka.

Opis nariadenia vel. ZD zasielam na vedomie a prevedenie.
Hlásenie na b./ nariadenia vel. ZD predložte na veliteľstvo pluku obratom.
Dostane: I/101. a II/101. prápor, HKB, KPÚV a pom. rota.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Martin PALKOVIČ:
[v.r.]

[odtlačok pešieho pluku 101, kanónová rota o evidovaní spisu dňa 3. júna 1942 pod č. 25/Taj.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 35, inv. č. II/95

DOKUMENT 135

1942, máj 31. Novoaleksandrovskij.

Zápis z výpovedí bývalých príslušníkov Zaisťovacej divízie o incidente s veliteľom jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslavom Kmicikievičom zhotovený na veliteľstve motorizovaného pešieho pluku 20 Rýchlej divízie.

O d p i s.

S V., 31. máj 1942

MOT. PEŠÍ PLUK 20
K č. j. 1139/Dôv. 1942

Zápis.

spísaný na rozkaz veľ. RD so:
slob. Šťastný Šebestian, 1918 – 1939, p. pl. 1,
stk. Balko Jozef, 1917 – 1939, p. pl. 4,
stk. Záborský Karol. 1918 – 1939, p. pl. 4,
stk. Ševčík Pavel, 1918 – 1939, p. pl. 4, všetci od p. pl. 102:
Predmet: Pplk. jazd. Kmicikievič, urážlivé výroky voči príslušníkom p. pl. 102.

Predseda: npor. pech. Hano Vojtech,
člen : npor. pech. Kysel Aladár,
zapisovateľ: čtk. z pov. Rožňavský Ján

Menovaní boli napomenutí, aby odpovedali podľa pravdy a najlepšieho vedomia, aby svoje výpovede mohli, keď to bude treba, aj pred súdom odprisahať.

Horemenovaní vypovedajú:

Dňa 18. mája 1942 boli sme odoslaní od p . pl. 102 z Koziniek[1236] do Žitomíra,[1237] kde sme mali hlásiť sa u štábnej roty velit. ZD, odkiaľ sme mali byť odoslaní k RD. Šli sme na dvoch nákladných autách. Naše auto, na ktorom nás bolo 17, na ceste z Koziniek do Žitomítu malo poruchu a preto sme sa zastavili v obci Korostene /Korosteň/.[1238] Keď sme sišli s auta, išiel okolo nás pplk. jazd. Kmicikievič, ktorý sosadnúc s koňa, pristavil sa pri nás a spýtal sa nás, že odkiaľ ideme. Na odpoveď, že ideme z Koziniek odpovedal: „Aha, to ste vy, tá sobránka, čo ste tie nevinné ženy a deti bili." Na túto poznámku ozval sa des. Daňo, ktorý je t. č. na veliteľstve p. pl. 102 ako pošt. podd. a ohradil sa proti tomuto slovami, že nikto nemá na čele napísané, či je partizán, alebo nie.

1236 Bielorusky Kozenki.
1237 Ukrajinsky Žytomyr.
1238 Ukrajinsky Korosteň.

Hneď na to pplk. Kmicikievič obrátil sa náhodou na stk. Balku Jozefa, ktorý sa mu pravdepodobne zdal byť známy a opýtal sa ho: „A Vy ste odkiaľ ? “Na odpoveď, že je od jazd. čaty od p. npor. Záhoráka, pplk. Kmicikievič znovu urobil poznámku: “To ste Vy od npor. Záhoráka aj so Samom!“ /npor. pech. Samo/. Ďalej sám od seba upozornil celú skupinu slovami: „Však doma Vás majú už dobre zaznamenaných“. My sme sa potom od něho vzdialili a pplk. Kmicikievič potom sa ešte ďalej dohováral s uvedeným des. Daňom, ktorý sa nás zastával a ktorý by vedel v tejto veci povedať ďalšie podrobnosti a informácie.

Zápis bol ukončený, prečítaný a podpísaný.

SV 31. mája 1942

slob. Šťastný
stk. Balko
stk. Záborský
stk. Ševčík
.....
čtk. Rožňavský
.....
zapisovateľ

npor. Kysel
.....
člen

npor. Hano
.....
predseda

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-55 -1

DOKUMENT 136

1942, jún 6. Berlín.

Informácia z úrovne nemeckého Zahraničného úradu pre nemeckého vyslanca na Slovensku Hannsa E. Ludina o stanovisku Ríšskeho ministerstva pre obsadené východné územia k požiadavke slovenskej Zaisťovacej divízie obhospodarovať vo vlastnej réžii 10 000 ha na okupovanom území ZSSR.

Auswärtiges Amt — den 6. Juni 1942
Nr. Ha Pol Va 153/42

In der Frage der Bereitstellung von 10 000 ha Land für eine slowakische Sicherungsdivision war der hiesige slowakische Gesandte, im Einverständnis mit dem Auswärtigen Amt, im Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete persönlich vorstellig geworden.[1239]

Das Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete hatte schon vor dieser Unterhaltung den von ihm vertretenen Standpunkt dem Auwärtigen Amte folgendermaßen mitgeteilt:

"In der vorgetragener Form kann der slowakische Wunsch, ihre Sicherungsdivision möge 10 000 ha Land zur Selbstbewirtschaftung zur Verfügung gestellt erhalten, nicht entsprochen werden. In der Umgehend von Shitomir, wo die slowakische Truppeneinheit sich befindet, sind nicht genügend Sowchosen[1240] vorhanden, aus denen das Land bereitgestellt werden könnte. Die Kolchosen[1241] dürfen wegen der gerade verkündeten Agrarreform unter keinen Umständen angegriffen werden. Die Berücksichtigung des Wunsches würde auch dem Grundsatz widersprechen, daß die Landbewirtschaftung aus kriegswirtschaftlichen Gründen von einer Zentralstelle nach einheitlichen Gesichtspunkten straff geleitet werden muß. Deswegen sind ähnliche Anträge deutscher Truppeneinheiten nach Überweisung von Land zur Selbstbewirtschaftung abgelehnt worden. Auch einem gleichen Antrage der Ungarischen Regierung im Herbst vorigen Jahre konnte nicht entsprochen werden.

Dagegen bestehen keine Bedenken, wenn die Slowaken durch Bereitstellung von Arbeitskräften an der Förderung der landwirtschaftlichen Erzeugung mitwirken. Im Bezirk Shitomir, der dicht bevölkert ist, herrscht allerdings kein nennenswerter Mangel an menschlichen Arbeitskräften. Hier würde die Bereitstellung von Zugkräften eine wertvolle Hilfe bedeuten. Als Entgelt könnte den Slowaken eine bevorzugte Belieferung mit nicht bewirtschafteten Lebensmitteln, wie Eiern und Geflügel, zugesagt werden.

Die spätere Besprechung mit dem Slowakischen Gesandten im Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete hat dann ergeben, daß auf slowakischer Seite zur Zeit kein besonderes Interesse mehr besteht, slowakische Arbeitskräfte in die besetzten Ostge-

1239 Pozri dok. 92 a 96.

1240 Štátom vlastnený poľnohospodársky podnik v ZSSR.

1241 Forma kolektívneho poľnohospodárstva, ktorá bola vytvorená na vidieku počas tzv. kolektivizácie v bývalom ZSSR.

biete zu entsenden. Auch hätten die in Betracht kommenden slowakischen Stellen sich davon überzeugt, daß die von der slowakischen Sicherungsdivision ursprünglich erbetene Überlassung von Land zur Selbstbetreuung aus vielfachen Gründen gegenwärtig nicht möglich ist. Der Slowakische Gesandte hat daher gebeten, von einer weiteren Verfolgung der Bitte Abstand zu nehmen.[1242]

Mit dem Slowakischen Gesandten wurde im Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete vereinbart, daß die Frage der Überlassung landwirtschaftlicher Betriebe an geeignete slowakische Betriebsführer zwischen dem Reichsministerium und ihm weiter erörtert werden solle, sobald die Verhältnisse eine praktische Durchführung ermöglichen werden.

Es wird mit Beziehung auf den Bericht der Gesandschaft vom 3. März d. J. - Nr. 85 g - und auf die Unterhaltung des Generalfeldmarschalls Keitel in Preßburg mit dem Ministerpräsidenten Tuka ergebenst gebeten, die seitens des Reichsministeriums für die besetzten Ostgebiete vertretene Auffassung, als Bestätigung der Besprechung des Slowakischen Gesandten im Reichsministerium, nochmals zum Ausdruck bringen zu wollen.

Im Auftrag

An die Deutsche Gesandschaft in Preßburg.

– P R E K L A D –

Zahraničný úrad 6. júna 1942
Č. Ha Pol Va 153/42

V súvislosti s otázkou pripravenia 10 000 ha územia pre slovenskú Zaisťovaciu divíziu sa tunajší slovenský vyslanec, majúc súhlas Zahraničného úradu, nechal osobne predstaviť na Ríšskom ministerstve pre obsadené východné územia.[1243]

Ríšske ministerstvo pre obsadené východné územia však už pred týmto rozhovorom informovalo Zahraničný úrad o ním zastávanom nasledovnom stanovisku:

„V podobe, v akej bola slovenská požiadavka prednesená, tzn. že ich Zaisťovacia divízia by dostala 10 000 ha pôdy na obrábanie vo vlastnej réžii, nie je možné vyhovieť. V okolí Žytomyru, kde sa nachádzajú slovenské oddiely, nie je k dispozícii dostatok sovchozov,[1244] z ktorých by spomínaná pôda mohla byť pripravená. Vzhľadom k práve oznámenej agrárnej reforme nesmie za žiadnych okolností dôjsť k siahnutiu na kolchozy.[1245] Branie

1242 Slovenskú iniciatívu pribrzdil samotný minister národnej obrany gen. Čatloš. Potvrdzuje to list MZV priamo do jeho rúk z 11. 5. 1942, kde sa konštatuje: *„K tamojšiemu prípisu č. 163.230/dôv.-16-3-1942 z 28. II. 1942 oznamujem, že vyslanec Černák – ako mi to oznamuje svojím prípisom č. 50/42 dôv. z 5. t.m. ešte dňa 12. III. t.r. navštívil v tejto veci ríšskeho ministra Rosenberga. Dňa 21. III. t.r. však pán minister gen.* Čatloš *oznámil vyslancovi Černákovi, že pre nedostatok pracovných síl na tento rok nereflektujeme na prídel pôdy na Ukrajine. V minulých dňoch tiež štátny minister Riehe z ministerstva pre obsadené východné územie upovedomil vyslanca Černáka, že prídel pôdy na tento rok neprichádza do úvahy, pretože ani nemeckým, ani iným vojenským formáciam nedávajú povolenie na obrábanie určitých teritórií. Na stráž!“* VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/42-99/9.

1243 Pozri dok. 92 a 96.

1244 Štátom vlastnený poľnohospodársky podnik v ZSSR.

1245 Forma kolektívneho poľnohospodárstva, ktorá bola vytvorená na vidieku počas tzv. kolektivizácie v bývalom ZSSR.

ohľadu na túto požiadavku by tiež odporovalo zásade, že obrábanie pôdy musí byť z vojensko-hospodárskych dôvodov pevne podchytené z jedného centrálneho miesta a prísne vedené podľa jednotných stanovísk. Práve preto sa podobným návrhom nemeckých jednotiek ohľadne prevodu pôdy na obrábanie vo vlastnej réžii taktiež nevyhovelo. Tiež aj podobnému návrhu maďarskej vlády z jesene minulého roka sa nemohlo vyhovieť.

Naproti tomu nejestvujú žiadne námietky proti tomu, aby sa Slováci spolupodieľali na poskytovaní pracovných síl v súlade s nárokmi poľnohospodárskej produkcie. V okrsku Žytomyr, ktorý je husto osídlený, však nevládne žiaden za zmienku stojaci nedostatok pracovných síl. Cennú pomoc by tu skôr predstavovalo poskytnutie poťahov. Ako náhrada by sa Slovákom mohla prisľúbiť uprednostňovaná dodávka nepestovaných potravín, ako sú vajcia alebo hydina.

Z neskoršej porady so slovenským vyslancom na Ríšskom ministerstve pre obsadené východné územia potom vzišlo, že v súčasnej dobe nemá slovenská strana žiaden výrazný záujem vysielať slovenské pracovné sily na obsadené východné územia. Takisto aj slovenské miesta prichádzajúce do úvahy sa presvedčili, že pôvodná požiadavka Zaisťovacej divízie na prenechanie pôdy za účelom zásobovania vo vlastnej réžii nie je v súčasnej dobe z mnohých dôvodov možná. Slovenský vyslanec preto požiadal, aby sa k tomuto želaniu pristupovalo s väčším odstupom.[1246]

Na Ríšskom ministerstve pre obsadené východné územia sa spolu so slovenským vyslancom dohodlo, že by sa o otázke prenechania poľnohospodárskych prevádzok vhodným slovenským podnikateľom medzi Ríšskym ministerstvom a ním aj naďalej malo rokovať, ako náhle podmienky dovolia jej praktickú realizáciu.

V súvislosti so správou vyslanectva z 3. marca toho roku - č. 85 taj. - a s rozhovorom generála poľného maršala Keitela s ministerským predsedom Tukom v Bratislave sa čo najoddanejšie žiada, aby mienka, zastupovaná zo strany Ríšskeho ministerstva pre obsadené východné územia, sa opätovne zvýraznila formou potvrdenia porady slovenského vyslanca na Ríšskom ministerstve.

Z rozkazu
pre nemecké vyslanectvo v Bratislave.

NA Praha, f. 136 - Auswärtiges Amt Berlin, sign. 136-79-1
NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. (eds.). Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945. Prešov : Universum – EU, 2011, dok. 81, s. 297-299.

1246 Slovenskú iniciatívu pribrzdil samotný minister národnej obrany gen. Čatloš. Potvrdzuje to list MZV adresovaný priamo do jeho rúk z 11. 5. 1942, kde sa konštatuje: *„K tamojšiemu prípisu č. 163.230/dôv.-16-3-1942 z 28. II. 1942 oznamujem, že vyslanec Černák – ako mi to oznamuje svojím prípisom č. 50/42 dôv. z 5. t.m. ešte dňa 12. III. t.r. navštívil v tejto veci ríšskeho ministra Rosenberga. Dňa 21. III. t.r. však pán minister gen.* Čatloš *oznámil vyslancovi Černákovi, že pre nedostatok pracovných síl na tento rok nereflektujeme na prídel pôdy na Ukrajine. V minulých dňoch tiež štátny minister Riehe z ministerstva pre obsadené východné územie upovedomil vyslanca Černáka, že prídel pôdy na tento rok neprichádza do úvahy, pretože ani nemeckým, ani iným vojenským formáciam nedávajú povolenie na obrábanie určitých teritórií. Na stráž!“* VHA Bratislava, f. 53, sign. 53/42-99/9.

DOKUMENT 137

1942, jún 9. Korosteň.

Hlásenie veliteľa jazdeckého priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslava Kmicikieviča pre Veliteľstvo Zaisťovacej divízie o príčinách a priebehu jeho incidentu s príslušníkmi pešieho pluku 102, ktorých obvinil z páchania zločinov voči bezbranným ženám a deťom.

O d p i s.

Jazdecký priezvedný oddiel.
Číslo: 96/Taj.1942.
Vec: Zprávy o p. pl. 102. – hlásenie.

S. V. 9. júna 1942.
T a j n é

Tajné! Otvorí veliteľ.

Veliteľstvo Z. D.
S. V.

Na rozkaz vel. ZD. Číslo 50006/taj. vel. 1942. hlásim:

Dňa 11. mája 1942, v ranných hodinách po mojom návrate z rannej jazdy koňmo zastalo pred budovou vel. JPO. nákladné auto s pešiakmi. Keď som sosadol s koňa, opýtal som sa ích: „Odkiaľ idete, chlapci?“ Oni odpovedali, že z Mosyra[1247] od p. pl. 102, a že idú k RD. Ďalej som sa ích opýtal: „Či ste vy tiež strieľali bezbranné ženy a deti?“ Oni mi na to odpovedali: „Nie my sme to nerobili.“ Ja som pokračoval: „Ja som tam nebol, ale vaši predchodcovia, čo išli k rýchlej divízii mi to hovorili. Na Slovensku sú tieto veci dobre známe a Slovensko to nezabudne. Dobre, že idete k RD, lebo tam sa môžete vyznamenať v boji muža proti mužovi.“

K týmto mojím rečiam asi došlo preto, že som počul od nich, že prichádzajú z Mozýru, z toho kraja, kde boly počiatkom apríla t. r. spomenuté akcie.

Čo sa týka mojej osoby, uvádzam:

V r. 1919, válčil som vo Wranglovej armáde[1248] ako dobrovoľník proti bolševíkom. Hlásil som sa dobrovoľne k RD, aby som mohol bojovať proti SSSR[1249]. Tam som osobne viedol niekoľko úspešných protiútokov a bol som za to vyznamenaný. Trikrát som mal odísť do zázemia, ale zostával som dobrovoľne ďalej u RD. Taktiež po ukončení mojej dovolenej mal som prevziať velenie strediska pre výcvik remont, v Lipt. Sv. Mikuláši, ale

1247 Bielorusky Mazyr.

1248 Gen. Peter N. Wrangel (1878 – 1928), jeden z veliteľov bielej armády bojujúcej počas októbrovej revolúcie v Rusku a následnej občianskej vojny proti boľševickej armáde.

1249 Správne ZSSR.

opäť som sa dobrovoľne hlásil do poľa. Môj brat Bohdan, poručík vo Wranglovej armáde padol v boji proti bolševikom 20. októbra 1920 pod Kochovkou[1250]. Mladší brat Alexej, doktor práv, utiekol v r. 1939 s nasadením života cez hranice ku mne, keď miesto jeho pobytu bolo obsadené bolševíkmi. Zdržoval sa u mňa tak dlho, dokiaľ bolševíci z jeho kraja neboli vyhnaní.

Z uvedeného je nad každú pochybnosť zrejmé, že som nepriateľom bolševíckeho režimu. Som však toho názoru, že v zázemí vzdialenom 1000 km od frontu má sa získavať dôvera civilného obyvateľstva. Boj proti partizánom má sa prevádzať rozumne a bude len vtedy úspešný, keď civilné obyvateľstvo bude v tomto boji nápomocné. V každom prípade civilné obyvateľstvo vo veľkej väčšine je proti partizánom, lebo od týchto najviac trpí. Ak však miesto poskytnutia ochrany a právnej istoty čas od času niekoľkí z radov civilného obyvateľstva sú odstrelení, je len samozrejmé, že i tí mierni občania, ktorí toto vidia, z obavy pred podobným osudom utekajú a z nutnosti pridávajú sa k partizánom.

O tom, že sa v aprílových akciách strieľalo do bezbranných žien a detí, rozprávali mi dôstojníci p. pl. 102, odchádzajúci k RD v prítomnosti mojich dôstojníkov. Okrem spomenutého hovorili títo aj o iných veciach, o ktorých však nehovorím a taktiež zo známych dôvodov neudávam mená dotyčných.

Že o týchto veciach sa na Slovensku vie, dozvedel som sa od jedného dôstojníka, ktorý prišiel zo zázemia a bol určený k p. pl. 102. Tento ma prosil, aby som sa za neho prihovoril v tom smysle, aby bol poslaný k RD., lebo, vraj nechce, aby sa o ňom hovorilo, že bojuje proti ženám a deťom.

Uznávam, že môj výrok, prenesený k vojakom nebol na mieste, ale keď som sa toho toľko napočúval od bývalých dôstojníkov p. pl. 102., od farárov a lekárov, bol som tým roztrpčený, nakoľko ako príslušník slovenskej armády na túto som sa do tých čias počul iba chválu. A tak bez dôkladnejšieho uvedomenia a uváženia v návale roztrpčenosti použil som slov, ako je vyššie uvedené.

Veliteľ JPO
pplk. jazd. Jaroslav Kmicikievič, v.r.

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany]

Bratislava, 31. mája 1944.
Za správnosť odpisu:
(nečitateľný podpis)

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55- 55-1

1250 Správne Kachovka, mesto na Ukrajine.

DOKUMENT 138

1942, jún 10. Bratislava.

Výkaz počtu osôb v Zaisťovacej divízii so stavom k 30. máju 1942.

Ministerstvo národnej obrany — Tajné!

K č. 82.591 Taj./15-1942

V ý k a z

počtu osôb v poli ZD so stavom z 30/5 1942.

Veliteľstvo ZD -jednotka	Dôstojníkov		Rot-maj-strov akt.	Pod-dôst. z pov.	Mužstvo					Vedno mužstva /stĺpec 6 až 10/
					prezenčnej služby		v zálohe			
	akt.	zál			1. roč. 1940	2. roč. 1941	odv. roč. 1939	ostatné staršie odv. roč.	vodičov v zál. odv. r. 1938 a st.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Veliteľstvo ZD	35	5	19	16	70	156	158	1	-	385
Peší pluk 101	33	19	10	62	1605	172	176	-	-	1954
Peší pluk 102	25	15	13	62	1203	139	158	1	-	1501
JPO	13	6	4	15	9	175	231	-	1	416
Komb. spoj. rota ZD	4	4	-	4	16	97	104	1	1	219
Pion. rota 3	2	1	3	9	1	92	70	-	-	163
Intendančný park	3	3	5	5	14	63	60	-	-	137
DPLP 3. bat.	2	-	1	7	65	25	33	-	-	123
Div. zbroj. park	5	2	1	3	8	76	49	-	1	134
Poľná pošta 8	-	1	-	-	1	5	2	-	-	8
Poľné jatky	1	2	1	1	24	24	29	1	-	78
Poľné pekárne	1	2	3	2	41	45	56	-	-	142
Div. zdrav. rota 1	1	2	1	-	14	26	39	-	-	79
Poľná nemocnica 1	5	5	2	2	36	49	47	-	-	132
Dezinfekč.kolona	-	-	-	1	3	8	4	-	-	15
Vet. ambulancia	-	-	-	-	5	15	11	-	-	31
PV Lwow[1251]	3	1	2	1	3	19	19	1	-	42
Div. spoj. park	1	-	1	-	-	2	6	-	-	8
C e l k o m:	134	68	66	190	3136	1215	1290	5	3	5649

Spracoval:

por. (nečitateľný podpis)

Org. ref. VS

Bratislava

Bratislava 10/6 1942

Prednosta doplňovacej správy MNO (VS)

pplk. pech. Július Surový

[v.r.]

videl 10/6. 42[1252]

Prednosta všeob. vojenského úradu

pplk. jazd. Štefan Horský

[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 16, inv. č. 62

1251 Ukrajinsky Ľviv.

1252 Dopísané rukou.

DOKUMENT 139

1942, jún 11. Žytomyr.

Situačné hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu za dobu od 25. apríla do 10. júna 1942 odoslané Ministerstvu národnej obrany.

Veliteľstvo Z. D.
Č.: 82.494/Taj Ia – 1942.
Vec: Situačné hlásenie
za dobu od 25. apríla do
10. júna – predloženie.

S.V., dňa 11. júna 1942.

Tajné!

Príloha: 1[1253]

Ministerstvo národnej obrany
B a t i s l a v a.

22. apríla zastrelený Gebietskommisar[1254] v Jelsku[1255] i s jeho sprievodom /5 nemeckých osôb/ partizánmi.

29. apríla odišla pion. rota 2 a I/102 prápor k RD.

7/102 rota previedla akciu proti partizánom do priestoru Michedkowitschi[1256] a Badunitschi.[1257] Akcia trvala od 29. 4. až do 17. 5. pod velením npor. Záhorák Jána, prenikla do Ptitsch[1258] na Kurititschi[1259] – Bobrik – Sapolje[1260] – Germ. Sloboda[1261] – Koschewitschi[1262] – Kopatkewitschi[1263] – Klinsk.[1264] V tomto priestore nenarazila nikde na partizánov, lebo títo včas uprchli zo svojich lágrov. Nájdené táboriská v lesoch Demenka[1265] boly zničené. Vlastné ztraty neboly.

5. mája nariadená zmena juhovýchodnej hranice oblasti. Priesvitka predložená na MO[1266] pod č. 82.591/Taj. Ia 1942.

1253 Príloha sa nepublikuje.
1254 Komisár oblasti.
1255 Bielorusky Jeľsk.
1256 Bielorusky Michjedavičy.
1257 Bielorusky Baduničy.
1258 Bielorusky Pcič.
1259 Bielorusky Kurycičy.
1260 Bielorusky Zapollje.
1261 Bielorusky Njamjeckaja Slaboda.
1262 Bielorusky Kaševičy.
1263 Bielorusky Kapatkevičy.
1264 Dnes časť obce Jakimavičy.
1265 Bielorusky Dziamjonka.
1266 Správne MNO.

8. mája v Mosyri[1267] p. pl. 102 shotovil si improvizovaný pancierový vlak, ktorým hliadkuje na železnici Pinsk – Gomel[1268].

10. mája odišiel II/102 prápor, HKB, KPÚV a HS p. pl. 102 k RD.

14. mája veliteľ p. pl. 102 pribral 550 ukrajinských milicionárov na sosílenie stráženia železnice Pinsk – Gomel.

15. mája prerušila pion. rota 5 stavbu žel. mostu u Korosten[1269] a bola prevezená do Korzecu[1270] na opravu hlavnej hradskej Rowno[1271] – Žitomír[1272].

16. mája atentát na vlak pri Ptitschi v ktorom bol i veliteľ p. pl. 102. Zranený nebol nikto. Rušeň bol poškodený.

17. mája začína riadna premávka na železnici Pinsk – Gomel.

V dňoch 18. – 20. mája vykladajú jednotky velit. p. pl. 101, II/101 práporu, KPÚV v Ushomiru[1273] a pochodujú 4 denným pochodom do priestoru Jelsk,[1274] kde záujmu východisko pre akciu „Šur".

Akcia sa započala 27. mája o 05.00 hod, a skončila 2. júna 1942. Za celej akcie sa na partizánov z blízka nenarazilo.

22. mája vyslaná jedna čata zosilnená jednou čatou milicionárov do priestoru Lutschizi[1275] – Koschewitschi. V noci o 02.00 h. boli prepadnutí partizánmi. Vlastné ztraty: 5 mŕtvi, 1 nezvestný, jedna kára a jeden TG zničený min. paľbou.

4. júna presunoval sa por. vet. Roman so svojim sluhom pod ochranou 1 + 8 mužov /s LG/ z Kopatkewitschi do Ptitsch. Cetou 5 km severne Ptitsch boli prepadnutí partizánmi o 16.00 hod. Vlastné ztraty por. vet. Roman[1276] a 4 muži mŕtvi,1 nezvestný a 2 ranení. 2 ranení a 3 zdraví sa vrátili do Ptitsch.

9. júna atentát na železničnej trati u Ptitsch /úsek II/102 práporu/. Ranení 2 železničiari a 5 vagonov rozbitých, /maďarské vagony/.

Toho istého dňa rozobrali partizáni kola je u Zitkowiczi[1277] a vykoľajili vlak. Straty na životoch neboly.

V poslednej dobe je pozorovať zvýšenú sabotážnu činnosť a soskoky sovietskych parašutistov na viacerých miestach. V jednom prípade bola i stráž u mostu v úseku II/102 práporu prepadnutá – útok však bol bez ztrát odrazený.

1267 Bielorusky Mazyr.
1268 Bielorusky Homeľ.
1269 Ukrajinsky Korosteň.
1270 Ukrajinsky Korec.
1271 Ukrajinsky Rivne.
1272 Ukrajinsky Žytomyr.
1273 Ukrajinsky Ušomyr.
1274 Bielorusky Jeľsk.
1275 Bielorusky Lučycy.
1276 Fabián Roman.
1277 Bielorusky Žytkaviči.

Nová dislokácia p. pl. 101 v priestore Owrutsch[1278]– Jelsk. Sosilnenie p. pl. 102 o dve roty od p. pl. 101.

Disciplína dobrá.

Počasie veľmi teplé.

Výcvik pokračuje podľa možnosti. Cvičí u práporu len l. rota, ktorá vymení po mesiaci roty, ktoré sú rozmiestnené ako stráže. Týmto sa doba výcviku predlžuje o trikrát a pokračuje sa veľmi pomaly, nakoľko medzi tým ešte robia sa akcie bojové, pri čom cvičiť nie je možné. U práp. p. pl. 102 je ešte väčšia ťažkosť, nakoľko k výcviku nemôže byť uvoľnená len 1. čata. Špeciálne zbrane cvičia asi na 50% a vykonaly už ostrú streľbu.

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavol Kuna.
[v.r.]

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 24. júna 1942 pod č. 82688, taj., príl. 1]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/4

1278 Ukrajinsky Ovruč.

DOKUMENT 140

1942, jún 13. Žytomyr.

Odpis článku 353 dôverného rozkazu Veliteľstva Zaisťovacej divízie číslo 55 o zriadení Skupiny vzdušných zbraní pri Zaisťovacej divízii.

[...]

čl. 353. Skupina vzduš. zbraní u ZD – sriadenie.

Veliteľstvo vzdušných zbraní sriadilo svojim č. 83657/Taj. let. 42 skupinu vzdušných zbraní u ZD.

1./ Veliteľom skupiny VZ bol ustanovený mjr. let. A. Ďurčanský[1279], abs. VVŠ, ktorý ostáva i naďalej orgánom štábu ZD.

2./ Zloženie skupiny: l. a 11. letka, 4/DPLP bat.

K letke 11 je včlenené dielenské družstvo LP. Každej letke je pridelená jedna spoj. čata od OVZ. Skupina etabluje sa na letišti Žitomír[1280]- Sud.[1281]

3./ Podriadenosť: Po stránke taktickej a materiálnej horeuvedené jednotky VZ podliehajú veliteľovi ZD.

4./ Úloha skupiny: Spolupráca so zaisťovacou divíziou.

5./ VVZ zariadia tiež leteckú kuriérnu službu medzi Bratislavou a Žitomírom podľa ďalšieho rozkazu.

6./ Zásobovanie:

a./ APH: bude skupina odoberať u AK-ZD až do odvolania.

b./ LPH: bude ešte rozhodnuté, či sa bude používať slovenské, alebo nemecké LPH.

c./ Proviantom: Letku 1. a 11. a 4/DPLP bat. pričleňujem ako samostatné hospodárske stotniny k HS-ZD, ktorá sa bude starať o ich peňažné a materiálne náležitosti a bude prevádzať kontrolu ich vyúčtovania a spotreby.

7./ Rôzne:

a,/ Kancelársku miestnosť a byty pre dôstojníkov a mužstvo veliteľstva skupiny dodá PV-Žitomír v budove posádkového veliteľstva.

b./ Kancelárske potreby dodá pomocný úrad velit. ZD. Písací stroj vyžiada veliteľ skupiny VZ od VVZ. Pokiaľ mu tento bude dodaný, zapožičia mu písací stroj 3. oddelenie ZD.

c./ Kým bude veliteľovi skupiny zaslaný pisár zo zázemia, prideľujem mu ako pisára slob. Vöröša, 4. oddelenia velit. ZD.

d./ Ohľadne pridelenia osobného auta pre velit. skupiny dohodne sa tento s prednostom 4. oddelenia ZD.

[...]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. č. 2, sign. I/36

1279 Mjr. let. Anton Ďurčanský.

1280 Ukrajinsky Žytomyr.

1281 Süd/Juh.

DOKUMENT 141

1942, jún 15. Žytomyr.

Osobitný rozkaz veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na zabezpečenie činnosti Skupiny vzdušných zbraní pri Zaisťovacej divízii.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie. S.V., dňa 15. jún 1942.
Skupina vzdušných zbraní u ZD.
Č.: 1. Taj./SVZ u ZD. 1942.
Prílohy: 6.[1282] Tajné.
Podľa rozdeľovníka.

OSOBITNÝ ROZKAZ
pre činnosť skupiny vzdušných zbraní u ZD.
I. ČASŤ.

I. Organizácia: Dňom príchodu do Žitomira[1283] (po 15. júni. 1942) sú veliteľstvu slovenskej zaisťovacej divízie podriadené tieto jednotky slov. vzdušných zbraní:

pozorovacia letka 1,
stíhacia letka 11,
4/DPLP batéria;

K letke 11 je včlenené dielenské družstvo LP a každej letke je pridelená jedna čata OVZ.

Tieto jednotky tvoria skupinu vzdušných zbraní pod velením mjr. let. A. Durčanského, abs. VVŠ.

II. Letiská: Základným letiskom pre obe letky je zatiaľ letisko Žitomír – Süd.[1284]

Zámenné letisko pre prípad, že by letisko Žitomír – Süd nebolo schopné premávky je Žitomír – Nord[1285] (pri ceste Žitomír – Kijew[1286]).

Pracovné letiská: Pre činnosť letiek v prospech p. pl. 101 a JPO predvídam pracovné letisko Korosten[1287] alebo Owrutsch,[1288] v prospech p. pl.102 letisko Kosinky.[1289] Rekognoskácia týchto letísk prevedie sa starostlivosťou veliteľa skupiny VZ u ZD.

III. Označenie lietadiel: Lietadlá majú výsostný znak slovenského štátu a na trupe žltý pás. (Viď príl. 5).[1290]

1282 Prílohy sa nepublikujú.
1283 Ukrajinsky Žytomyr.
1284 Juh.
1285 Sever.
1286 Ukrajinsky Kyjiv.
1287 Ukrajinsky Korosteň.
1288 Ukrajinsky Ovruč.
1289 Bielorusky Kozenki.
1290 Príloha sa nepublikuje.

Aby nemeckými a spojeneckými jednotkami nebolo na slovenské lietadlá strieľané, prosím DHM, aby príslušným veliteľstvám nemeckej a maďarskej brannej moci oznámila, že nad obsadením sovietskym územím budú lietať slovenské lietadlá, označené podľa prílohy. Na základe skúseností so zasadením slovenskej vzdušnej zbrane v r. 1941 prosím, aby všetky spojenecké jednotky boly s obrysom a označením slovenských lietadiel dobre oboznámené, lebo len tak sa predíde nedorozumeniam. Upovedomiť treba nie len jednotky stále podriadené ale i všetky transporty a kolony, prechádzajúce priestorom, kde slov. lietadlá lietajú.

PV Lwow[1291] vyrozumie o tomto rozkaze nemecké PV a nem. nádražné veliteľstvo Lwow a požiada tieto veliteľstvá, aby upovedomily všetky spojenecké jednotky, prechádzajúco Lwowom či už po železnici, alebo po cestách.

Podotýkam, že slov. lietadlá budú lietať:

1./ V oblasti slov. zaisťovacej divízie,

2./ Na trati Bratislava – Lwow – Žitomír,

3./ Event. tiež na trati Žitomír – Dnjepropetrovsk[1292] – Ambroziewka.[1293]

IV. Úloha skupiny VZ.:

1./ Letka 11:

a.) Obrana letiska a mesta Žitomír proti útokom a pozorovaniu nepr. letectva v rámci celkovej obrany OPL. Nepriateľské lietadlá prenasledujte maximálne po hranicu oblasti ZD. (Viď príl. 6)[1294]

b.) Bitevné nálety na nepr. parašutistov a výsadky. Pre tento účel musí byť vo dne pripravený jeden trojčlený roj k okamžitému zasadeniu.

Všetci velitelia, ktorí sa dozvedia o príp. soskoku nepriateľských parašutistov, oznámia to čo najrýchlejšie priamo veliteľovi letky 11, pri čom udajú miesto soskoku čo najpresnejšie podľa nemeckej mapy 1:300.000.

Styčného dôstojníka nemeckej armády u ZD prosím, aby zariadil u pána gen. komisára v Žitomíre, aby tento nariadil všetkým žandárskym, policajným a milicionárskym jednotkám, ako i Gebietskommisarom,[1295] že sú povinní dodržať ustanovenie predošlého odstavca, práve tak, ako slovenskí velitelia.

Tak isto o tomto rozkaze treba upovedomiť i litovské jednotky, jednotky OT, ako i všetky ostatné pracovné jednotky dislokované v oblasti slov. ZD.

Treba tiež zakročiť, aby na heslo "Hlásenie letcov" boly všetky telefonické rozhovory prerušené a linka uvoľnená okamžite pre toho, kto volá letisko Žitomír – Süd, veliteľ letky 11.

Prosím tiež, aby povinnosť hlásiť nepr. lietadlá letke 11 bola daná tiež nemeckej PL službe.

Za týmto účelom zapoja sa jednotky slov. vzdušného zpravodajstva prostredníctvom nem. PL jednotiek na letisku Žitomír – Süd do nem. hlásnej služby.

1291 Ukrajinsky Ľviv.

1292 Ukrajinsky Dnipropetrovsk, dnes Dnipro.

1293 Ukrajinsky Amvrosijivka.

1294 Príloha sa nepublikuje.

1295 Oblastní komisári / komisári oblastí.

c.) Bitevné nálety na shromaždiská a hniezda partizánov podľa zvláštnych rozkazov.

2./ Letka 1:

a./ Prieskum ciest, železníc a vodných tokov v oblasti ZD s dôrazom na železnicu Gomel[1296] – Pinsk – podľa osobitných rozkazov. Pri týchto letoch koná tiež výcvik vo všetkých druhoch orientácie, vo fotografovaní a v rádiotelegr. spojení ako i v pristávaní na cudzom letisku (pristávanie na pracovnom letisku, ktoré musí ovšem byť na to zariadené).

b./ Spolupráca so zbraňami – podľa zvláštnych rozkazov.

c./ Bitevné nálety – ako letka 11.

d./ Kuriérna služba v oblasti ZD – podľa osobitných rozkazov.

c./ Evidencia letísk v oblasti ZD.

3./ 4/ DPLP batéria:

a./ Obrana letiska Žitomír – Süd a mesto Žitomír proti útokom a pozorovaniu nepr. letectva.

Pre plnenie tejto úlohy je veliteľovi skupiny VZ k dispozícii tiež batéria 3/DPLP.

Organizácia OPL. bude prevedená po rekognoskácii.

V. Spojenie: Príl: 1 – 4 a 6.

1./ SV. – viď príl. 1 (dostane iba letka 1 a 11 a 4/DPLP batéria).

2./ Náčrt telef. spojenia ZD – viď pril. 2.

3./ Náčrt rádiotelegr. spojenia, viď príl. čís. 3.

4./ Soznam účastníkov – viď príl. čís. 4.

5./ Krycie mená: letka 1: Madagaskar
letka 11: Atlas
4/DPLP bat.: Kongo

/II. ČASŤ.

I./ Organizácia služby na letisku: Veliteľom letiska Žtomír – Süd určujem veliteľa letky 11.

Tento organizuje službu na letisku v dohode s nem. vzduš. zbraniami a vydá tieto rozkazy:

1./ Všeobecné nariadenia o disciplíne a poriadku.

2./ Nariadenia pre dozorného dôstojníka letiska.

3./ Strážne predpisy pre stráž na letisku.

4./ Poriadok poľného letiska.

5./ Nariadenia pre prípad požiaru.

6./ Nariadenia pro prípad leteckého poplachu.

7./ Nariadenie pre prípad pozemných útokov.

II./ Zásobovanie:

1./ Proviantom: Letku 1 a 11 a 4/DPLP bat. pričleňujem ako samostatné hosp. stotniny k HS – ZD.

1296 Bielorusky Homeľ.

Podrobné nariadenia o prísune drob. proviantu, chleba a mäsa vydá int. ZD. Nariadenie o príp. spoločnom varení, ako i o stravovaní dôstojníkov vydá veliteľ skupiny VZ u ZD.

2./ Strelivom: Muníciu bude skupine VZ dodávať DZP – ZD. Vagónová zásielka až na letisko Žitomír – Süd vlečkou.

Veliteľ letiska postará sa o vhodné uloženie munície na letisku.

3./ Leteckým materiálom: Starostlivosťou VVZ.

Dielenské družstvo LP je pričlenené k letke 11, ale bude pracovať pro všetky jednotky VZ – ZD v poli.

V prípade havárie lietadla požiada príslušný veliteľ letky veliteľstvo najbližšieho nemeckého letiska o odvezenie havarovaného lietadla.

Odsun ostatného nepotrebného materiálu, ako i všetky odsuny na Slovensko zariadi veliteľstvo ZD – 4. oddel.

4./ Pohonnými hmotami: a./ LPH budú dodávané na letisko Žitomír – Süd starostlivosťou Luftgaukommando[1297] Kiew a odoberané slovenskými letkami od výdajne LPH.

b./ APH budú jednotky skupiny VZ u ZD odoberať u AK – ZD až do odvolania.

5./ Spoj. materiálom: Prostredníctvom DSP.

6./ Automateriálom: Náhradu za autá, odsunuté do zázemia vyžadujte na VVZ.

Opravy automobilov prevádzajú autodielne ZD.

III. Zdrav. správa: Veliteľ letiska zariadi na letisku Žitomír – Süd ošetrovňu chorých.

Na letisku musí byť vždy pojazdný zdravotný automobil. V prípade, že by zdrav auto veliteľa letiska bolo nepojazdné, dodá náhradu zdrav. správa ZD.

Nemocných a ranených budú jednotky skupiny VZ odsunovať vlastnými prostriedkami do PN – ZD, ak by sa táto premiestnila zo Žitomíra, do najbližšej nemeckej poľnej nemocnice.

IV. Pion. správa: Technické práce na letisku robí nemecká pracovná stotnina. Veliteľ letiska predloží svoje požiadavky, spadajúce do tohoto oboru nemeckému veliteľovi letiska Žitomír – Süd.

Pion. práce, spojené s úpravou pracovných letísk zariadi velit. ZD. – 4.oddel.

V. Poľná pošta: bude na letisko dovážaná pečlivosťou veliteľa letiska príležitostnými jazdami do Žitomíra.

Poľná pošta jednotiek, podriadených priamo velit. ZD má číslo 8 a je umiestnená v Žitomíri – Hlavná ulica (vedľa dôst. jedálne velit. ZD).

Príklad adresy: strel. Ján Hviezdoslav, poľná pošta 8, voj. útvar Atlas.

VI. Cirkulácia: Upozorňujem, že s APH načim čo najviac šetriť. Preto:

1./ Veliteľ letiska zariadi prísnu kontrolu všetkých automobilnych vozidiel, odchádzajúcich s letiska.

2./ Každé vozidlo, vychádzajúce z garáže, musí mať osobitné povolenie k jazde (okrem jazdného rozkazu), z ktorého musí byť vidieť:

1297 Veliteľstvo leteckej oblasti.

a./ Účel jazdy,

b./ Presnú trať jazdy,

c./ Dobu odchodu (presne) a príchodu (deň presne, hodina približne),

d./ Meno vodiča a vozených osôb.

3./ Povolenie k jazde, znejúce na jazdu mimo obvod posádky Žitomír, musí byť vidované veliteľom skupiny VZ u ZD. V súrnych prípadoch (havária a pod.) treba toto povolenie vyžiadať dodatočne, najneskôr druhý deň po vykonaní jazdy.

4./ Veliteľ letiska musí jazdy spojovať. To znamená, že jedným autom obstará dodávky pre všetky jednotky ubytované na letisku tak, aby tonáže každého auta bolo čo najviac využité.

5./ Vozidlá sú pri jazdách kontrolované orgánom 4. oddel. ZD a poľným žandárstvom. Pokynov týchto orgánov musí každý vodič bez rozdielu hodnosti uposlúchnuť.

VII. Zajatci: Osoby zadržané, zatknuté, alebo zajaté odsunujte na velit. ZD – 2. oddel.

Dostane: Letka 1 a 11, 4/DPLP bat., PV Lwow; (len s príl. 5) – na vykonanie, p. pl. 101, 102, JPO, 1, 2, 3, 4, oddel. velit. ZD., int., VPO[1298], zdrav. správa, bat. 3/DPLP (všetci iba s príl. 5), DHM (15x), DLM (posledný dva v nemeckom preklade) – všetci iba s príl. 5 na vedomie, MNO, VVZ, ZVP – všetci bez príloh – ako hlásenie.

Za správnosť.

Veliteľ skupiny VZ u ZD.
mjr. let. A. Ďurčanský, abs. VVŠ:
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavol Kuna

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 28. júna 1942 pod č. 82703/ZVP 25, Taj.]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16, inv. č. 62

1298 Asi vojenská protiletecká ochrana.

DOKUMENT 142

1942, jún 15. Ovruč.

Obežník veliteľa pešieho pluku 101 pplk. pech. Martina Palkoviča s inštrukciami (cestou Veliteľstva Zaisťovacej divízie) veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

P e š í p l u k 101. S V. 15. júna 1942
276/Taj.1942. Tajné!
Vec: Ochrana dôležitých
železničných tratí. Podľa rozdeľovníka.

Nariadenie veliteľstva ZD, číslo 82.463/Taj.Ia-1942: dávam v opravenom znení ako dodatok k vlast. čís. 262/Taj. 1942.:

Nariadenie W.Bfh.Ukraine 388/2283/42 geh, ktoré zasielam ako dodatok k č. 82416/Taj. ia a 82.450/Taj. Ia 1942:

V poslednom čase sa rozmnožujú sabotáže a atentáty proti hlavným železničným linkám, čím je osobné a materiálne zásobovanie pre bojujúci front v takej miere ohrožené, že sa to už viac nemôže trpieť. Rozkaz Abt.Ia Nr. 247/180/42 geh. Kdos. z 21. 5. 1942 potrebuje preto ďalšie doplnky.

1./ Pretože doterajšia ochrana železničných tratí sa prejavuje ako nedostačujúca, musí byť táto sosilnená. Zvýšenie počtu zaisťovacích síl však nie je nateraz možné. Preto sa musí previesť iné rozdelenie jednotiek, ktoré sú k dispozícii.

Zaisťovacie sily, ktoré boly doteraz používané na zaisťovacie úlohy na autostrádach a cestách, musia sa odtiaľ až na najnutnejšie výnimky vziať a zasadiť na železniciach. Platí to i o železnici Pinsk – Gomel[1299].

Zaistenie premávky na tejto železnice je rozhodujúce. Všetko ostatné proti tomuto ustupuje do pozadia. Vedľajšie úlohy nech plnia nemecké ochranné mužstva /ukrajinská pom. polícia/.

Aj menšie priepuste a mosty poskytujú vhodnú príležitosť k atentátom výbušinami, ako na pr. vyhodenie mostu medzi Zdolbunovom[1300] a Šepetowkou.[1301] Zaisteniu týchto treba venovať náležitú pozornosť.

Velitelia zaisťovacích oblastí a velitelia spojeneckých jednotiek nech prevedú okamžite potrebné opatrenia. Znovu zadelenie ich zaisťovacích síl hlásia na W. Bfh. Ukraine k 15. 6. 1942.

2./ a/ Nemecké a spojenecké jednotky zasadené na ochranu trati zatknú okamžite všetky osoby, ktoré sa učinia podozrivými, alebo sa previnia proti smerniciam

1299 Bielorusky Homeľ.

1300 Ukrajinsky Zdolbuniv.

1301 Ukrajinsky Šepetivka.

vydaným na ochranu žel. trate a odovzdajú príslušnému nemeckému policajnému veliteľstvu.

b/ Aj nemeckí civilní železniční zamestnanci musia byť vybavení osobným preukazom, vystaveným nemeckým železničným, alebo policajným veliteľstvom, z ktorého je zrejmy ich úkol. Tak isto musia mať služobným razítkom opatrenú pásku na rameni.

c./ Ríšskym železniciam a ríšskym komisárom bolo nariadené, aby preukazy vystavovali podľa možností v troch rečiach /nemecky, maďarsky poťažne slovensky, ukrajinský/.

3./ Keď sa i naďalej objavia sabotážne akcie, treba previesť okamžite najostrejšie trestné opatrenia a hlásiť W.Bfh.Ukraine.

Keď sa vinník nedá chytiť treba okamžite z obyvateľstva obcí, ktoré ležia nablízku obce kde sa sabotáž stala, vziať rukojmých. Právo brať rukojmých má každé vojenské veliteľstvo počnúc veliteľom práporu /nemeckých a spojeneckých armád/.

Nariadiť zastrelenie smie však len W.Bfh. Ukraine.

Ako ďalšie trestné opatrenie môže byť zavedenie kontribúcie, ktorú treba počítať podľa počtu obyvateľstva tých obcí, ktoré prichádzajú v úvahu. Keď prichádzajú v úvahu odmeny, na pr. pre úspešné hlásenia, podajte zodpovedný návrh.

Pri výbere rukojmých ako aj otázky a výšky kontribúcie treba spolupracovať s veliteľstvami civilnej správy.

4./ Použitie civilného obyvateľstva z obcí, ktoré ležia v blízkosti železničných tratí na ochranu týchto.

Ríšsky komisár dal k tomu svoje zásadné svolenie.

Pri tomto treba však podotknúť, že veľká časť mužských pracovných sil je potrebná pre iné dôležité úlohy /použitie v poľných hospodárstvach, pri jarných prácach a ako pracovníkov vo vlasti/, kde je však nutné, priznáva sa ich zasadeniu prednosť na ochranu železničnej trate.

Organizácia mohla by byť takýmto spôsobom prevedená:

a/ Každej obci, ktorá prichádza v úvahu pridelí sa na stráženie presne zistený úsek trate v premávke v km. Starostom obce dajte na známosť, že pri atentátoch v úseku im svereného k stráženiu, budú použité trestné opatrenia podľa odseku 3./ a že ľudia /obyvatelia/, ktorí strážia trať a ich príbuzní môžu očakávať ostré opatrenia, v danom prípade trest smrti.

b./ Treba preskúmať, či ľudia používaní k stráženiu sú schopní obrany /policajné orgány/.

c./ Obyvateľstvo používané k stráženiu nech hlási okamžite podozrenie nepriateľského jednania proti železnici. Za úspešné hlásenia vyplácajte odmeny.

Velitelia zaisťovacích oblastí dohodnú sa o týchto otázkach ihneď s generálnymi komisármi a SS und Polizeiführermi.[1302] Oni preberajú túto úlohu aj pre zaisťovacie priestory spojeneckých jednotiek v úzkej spolupráci s veliteľstvami týchto jednotiek.

1302 Veliteľmi SS a polície.

Výsledok týchto dohovorov a návrhy na prevedenie tejto organizácie hláste podľa možností čím skorej na W. Bfh. Ukraine.

Keď je to potrebné pri stavbe používajte blokových domkov a strážnych veží príslušné Heeresbaudienststellen /voj. stav. veliteľstvá/ pre technickú poradu alebo prevádzanie. Pre nedostatok materiálu a pracovných sil využite pokiaľ možno už postavené budovy. Pri prevádzaní novostavieb volte taký spôsob stavby, ktorý za daných okolností /vzhľadom na myslený účel/ bude najrýchlejší pri čom kladťe dôraz na dobré obranné možnosti. Strážne veže zriaďte v najjednoduchšej forme aj s priestorom /pod pozorovacím miestom/ pre strážnych. Veže sú podobné ako pre vzdušnú zbraň sriadené pozorovacie veže /Flaktürme/.

Keď na prevedenie stavby nie je dosť vhodných remeselníkov k dispozícii, dodajte vhodných pracovníkov od jednotiek. Keď práce prevádzajú Heerensbaudienststellen,[1303] podporujte ich čo najviac pracovnými silami a vozidlami.

Dostane: I., II/101.prápor, HKB, KPÚV a pom. rota.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. M. Palkovič
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Pešieho pluku 101, kanónová batéria o evidencii došlej pošty dňa 16.VI.1942, čís. 31 Taj.][1304]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 35, sign. II/89

1303 Vojenské stavebné služobné úrady.

1304 Pod pečiatkou je rukou dopísané „Vzaté na vedomosť" a nachádza sa tam odtlačok pečiatky s dátumom 16. 6. 1942. Pod tým je rukou napísané *„Zal."*, pripojený odtlačok pečiatky s nápisom *„Veliteľ batérie"* a nečitateľný podpis.

DOKUMENT 143

1942, jún 15. Bratislava.

Prípis nemeckého generála pri MNO genpor. Fritza Schliepera pre ministra národnej obrany gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša so žiadosťou OKW o zosilnenie Zaisťovacej divízie.

DER DEUTSCHE GENERAL
BEIM SLOWAKISCHEN
VERTEIDIGUNGSMINISTERIUM
Abt. Z. Nr. 226 /42 geh.

PRESSBURG den 15. Juni 1942
FRZ. ERKELGASSE 5
T.: 5903

An den

Geheim

Verteidigungsminister
Herrn General I. Kl. Č a t l o š

B r a t i s l a v a

Sehr geehrter Herr Minister!

Das Oberkommando der Wehrmacht rechnet mit der Verstärkung der Sicherungs-Division um 2 Infanterie-Bataillone und 1 Artillerie-Abteilung und hat durch Fernschreiben vom 12. 6. erneut um Meldung über die Marschbereitschaft dieser Verbände gebeten. Ich bitte ergebenst mirt mitzuteilen, zu welchem Zeitpunkt das Oberkommando der Wehrmacht mit der Beendigung der Aufstellung der Verbände rechnen kann.

Mit
Na stráž! und Heil Hitler!

Ihr
ergebener
Schlieper
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany, tajné – zo dňa 17/6 1942, číslo: 82656]

Preklad

Nemecký generál
pri slovenskom ministerstve
národnej obrany
Odd. Z. č. 226/42 – tej.

Bratislava, 15. júna 1942 .
Ulica Fr. Erkela 5.
Tel. č. 5903.

Tajné!

Ministrovi národnej obrany
pánovi generálovi I. tr. Č a t l o š o v i

B r a t i s l a v a .

Vysokovážený pán minister !

Hlavné veliteľstvo brannej moci počíta so zosilnením zaisťovacej divízie s 2 pešími práporm i a 1 delostreleckým oddielom a prosilo ďalekopisom z 12. 6. o hlásenie pochodovej pohotovosti týchto sväzkov. Prosím zdvorile o oznámenie v ktorom čase môže hlavné veliteľstvo brannej moci rátať s ukončením postavenia týchto sväzkov.

S

Na stráž a Heil Hitler
Vám oddaný
Schlieper v. r.[1305]

VHA Bratislava, MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16

1305 Pod dokumentom je rukou dopísané *„Preložil: 17/6 1942 – 9. 10 hod. por. poč. Melicharek“.*

DOKUMENT 144

1942, jún 26. Bratislava.

Prípis ministra národnej obrany gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša pre nemeckého generála pri MNO genpor. Fritza Schliepera s kladnou odpoveďou na žiadosť OKW o posilnenie Zaisťovacej divízie.

Ministerstva národnej obrany
Čís.: 82.656 Taj. III/9 – 1942.
Vec: Zosilnenie ZD 2 pešími prápormi a 1 del. oddielom.

Bratislava, 26. Juni 1942.
Tajné
An

den Deutschen General beim
Slowakische Verteidigungsministerium

P r e s s b u r g.

Auf Ihre Zuschrift Abt. Z Nr. 226/42 geh. vom 15. Juni 1942 teile ich Ihnen mit, dass die 2 Infanteriebattailone für die Sicherungsdivision am 10. Juli 1942 zum Abgang bereit gestellt sein werden.

Die artillerie Abteilung wird Ihre Bereitschaft erst am 20. Juli 1942 nach Ableistung der Scharfschiessübung erlangen.

Minister i. v.
gen. Pulanich

Ministerstvo národnej obrany
Čís.: 82.656 Taj.III/9-1942.
Vec: Zosilnenie ZD 2 pešími práporm a 1 del. oddielom.

Bratislava, 26. jún 1942.
Tajné
Nemecký generál u slov.
MNO

B r a t i s l a v a.

Na Váš prípis Abt. Z Nr.226/42 geh. zo dňa 15. júna 1942 Vám oznamujem, že 2 pešie prápory pre ZD budú pohotovo na odoslanie dňa 10. júla 1942.

Del. oddiel až po prevedenej ostrej streľbe, t. j. dňa 20. júla 1942.

Za ministra:
gen. Pulanich

VHA Bratislava, MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16

DOKUMENT 145

1942, jún 26. Sine loco.

Hlásenie veliteľa delostreleckého pluku 31 plk. del. Quida Dotzauera o výsledkoch prieskumu bývalých palebných postavení pluku južne od Charkova pri obci Ternova.

Delostrelecký pluk 31. S.V, 29. 6. 1942.
Čís.: 539 Dôv./1942. Dôverné
Vec: Výsledok priezkumu býv. pal. postavení – hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany,
osobné oddelenie.
B r a t i s l a v a.

Hlásim výsledok priezkumu pal. postavení, ktoré dňa 12. 5. boly pod tlakom nepriateľa opustené. Vzhľadom k tomu, že boly hlásené 2 pancierove divízie na postupe z juhu na sever, ktoré mali za úkol „aufrollen“[1306], neboli delá trhané, ale len zrobené neupotrebiteľnými ako som hlásil pod. čís. 440/Taj. 1942 dňa 24.5.1942.

1./ V pal. post. 2/31 bat. asi 200 m pred priečelím bolo nájdené delo, ktorého ľavé koleso je úplne zničené a ústie hlavne bolševíkmi dodatočne roztrhnuté.

2./ V pal. post 6/31 bat. jedno delo s roztrhnutou hlavňou po výbuchu predčasovaného granátu.

3./ V pal. post. a na pozorovateľni sa ďalej už nič nenašlo ako i zo zakopaných delových súčiastok a optických prístrojov, ačkoľvek úkryty boly predom pripravené a po zahrabaní zamaskované. Bolševíci v okolí 1-3, 5 a 6 bat. v okruhu 20 m všetko poprekopávali. Je preto domienka, že zo zajatých vynútili priznanie, kde boly ukryté súčiastky diel.

4./ Zanechané veci hosp. správou v ubytovacom priestore boly odnesené buď bolševíkmi a z veľkej čiastky, podľa výpovede dedinčanov, zhabané „partizánmi“ to jest civili, ktorí sledujú regulárne vojsko.

5./ Kríže na vojenských hroboch vytrhané a prehádzané. Cintorín znova opravujú nemecké poriadkové jednotky. Presnú polohu hrobov naších mŕtvych som označil nemeckej jednotke, ktorá je poverená úpravou tohto cintorínu.

6./ Ďalej bolo zistené, že mŕtvoly des. v zál. Chvojku, strel. Lauku, príslušníkov 3/31 bat. boly uložené v civilnom dome, ktorý podľa výpovede civilného obyvateľstva nepriateľ zapálil a rozbúral.

7./ Z bývalého SV. pluku v Ternowaji[1307] zostalo len zhorenište. Majiteľka domu, ktorá teraz býva v pivnici na zemiaky, sa mňa pýtala, jestli je pravda, že druhý vysoký dôs-

1306 Rozbiť, prelomiť obranu.

1307 Ukrajinsky Ternova.

tojník je v zajatí. Zprávu počula od „krásnoarmijcov“, ktorí bývali vo vedľajšej chate. Viac o osude pplk. del. Pichla[1308] nepočula.

Snažím sa pomocou AOK 6 zbývajúce delá z pal. post. u Ternowaja vytiahnuť a dopraviť do Charkova[1309] a postarať sa o ich odsun na Slovensko.

Veliteľ pluku.
plk. del. Quido Dotzauer
[v.r.]

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 16. mája 1942 pod č. 100841, I/3, ZVP, dôv.]

VHA Bratislava, f. RD, dodatky, šk. 210

1308 Pplk. del. Karol Pichl, veliteľ delostreleckého pluku 31.

1309 Ukrajinsky Charkiv.

DOKUMENT 146

1942, jún 30. Bratislava.

Časť štvrťročnej správy o činnosti nemeckého generála pri MNO genpor. Fritza Schliepera pre OKW, v ktorej sa hodnotí nasadenie slovenskej Zaisťovacej divízie.

DER DEUTSCHE GENERAL
BEIM SLOWAKISCHEN
VERTEIDIGUNGSMINISTERIUM
Abt. Z. Nr. 261/42 g

Pressburg den 30. Juni 1942

Betr.: Tätigkeitsbericht für die Zeit
vom 15. Mai bis 30. Juni 1942.

Geheim

Bezug: OKW 11 b 10 WFSt/Org. (I)
Nr. 770/42 geh. vom 18. 3. 1942.

An den Herrn Chef des Oberkommandos der Wehrmacht
über Abt. Ausland im Amt Ausl/Abw.
Berlin W 35

[odtlačok pečiatky oddelenia Ausland o evidovaní spisu dňa 6. júla 1942 po číslom 8023]

[...]

bb) Sicherungs-Division:

Die Sicherungs-Division hält im wesentlichen das gleiche Gebiet besetzt. Das II./I.R.101 hat die Sicherung der Bahnlinie Kiew – Fastow – Browki an die benachbarte ungarische Sicherungs – Division abgegeben.

Das II./I.R. 101 wurde in den Raum Jelsk – Mosyr verlegt.

Die Partisanentätigkeit hat trotz der Unternehmungen Anfang April nicht nachgelassen. Es ist beabsichtigt, dieserhalb baldigst ein neuerliches größeres Unternehmen gegen die Partisanen durchzuführen, außerdem weitere Einheiten aus dem Süd – und Mittelabschnitt der Division zur verstärkten Sicherung der für den Nachschub wichtigen Bahnstrecke Gomel – Pinsk heranzuziehen. Die geplante Verstärkung der Sicherungs – Division ist durch die im Juni erfolgte Zuführung von Panzerspähwagen[1310] und einigen Jagd – und Aufklärungsflugzeugen mit dem dazugehörigen Bodenpersonal zum Teil angelaufen. Die noch fehlenden 2 Inf. Batl. und die Art. Abt. sollen im Juli folgen.

[...]

1310 Išlo o čatu obrnených automobilov pričlenených k JPO, ktorý sa následne premenoval na zmiešaný priezvedný oddiel. BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942), c.d., s. 38.

NEMECKÝ GENERÁL
PRI SLOVENSKOM
MINISTERSTVE OBRANY
Odd. Z. č. 261/42

Bratislava 30. júna 1942

Vec: Správa o činnosti za obdobie od 15. mája do 30. júna 1942 — tajné
Referencia: OKW 11 b 10 WFSt/Org. (I) čís. 770/42, tajné z 18. 3. 1942

Pánovi náčelníkovi Hlavného veliteľstva brannej moci
prostredníctvom oddelenia Zahraničie v Úrade Ausland/Abw.
Berlín W 35

[...]

bb) Zaisťovacia divízia:

Zaisťovacia divízia drží obsadené v podstate rovnaké územie. II. prápor pešieho pluku 101 odovzdal zabezpečenie železničnej trati Kyjev – Fastiv – Brovky susednej maďarskej zaisťovacej divízii.

II./101 peší prápor bol preložený do priestoru Jeľsk – Mazyr.

Činnosť partizánov napriek akciám zo začiatku apríla nepoľavila. Je zamýšľané z tohto dôvodu previesť čo najskôr novú väčšiu akciu proti partizánom, okrem toho presunúť ďalšie jednotky z južného a stredného úseku divízie k posilneniu bezpečnosti zásobovania dôležitej železničnej trate Homeľ – Pinsk.

Plánované posilnenie Zaisťovacej divízie prebieha čiastočne prostredníctvom v júni úspešne prisunutých obrnených prieskumných vozidiel[1311] a niekoľkých stíhacích a prieskumných lietadiel s príslušným pozemným personálom. V júli majú nasledovať ešte chýbajúce 2 pešie prápory a delostrelecký oddiel.

[...]

BA – MA Freiburg, Bs. RW 5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, As. 446

1311 Išlo o čatu obrnených automobilov pričlenených k JPO, ktorý sa následne premenoval na zmiešaný priezvedný oddiel. BYSTRICKÝ, J. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942), c.d., s. 38.

DOKUMENT 147

1942, júl 3. Žytomyr.

Všeobecný rozkaz veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu k zmenám v dislokácii jazdeckého priezvedného oddielu a jednotiek pešieho pluku 101.

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE. S.V., dňa 3. júla 1942
Č.: 82.549/Taj. Ia – 1942. TAJNÉ!
Vec: Zmena dislokácie ZD
v júli 1942
Príloha: 1.[1312]

VŠEOBECNÝ OPERAČNÝ ROZKAZ Č. 1.

Časť I.

Vzhľadom na zosilnenú záškodnícku činnosť v severnej časti oblasti nariaďujem túto zmenu dislokácie :

1./ JPO veliteľstvo: Bragin[1313]. Eskadrony podľa rozhodnutia veliteľa JPO.
Začiatok presunu po odovzdaní stráží I/101 rote smer Korosten[1314] – Dovljady – prevážanie cez Pripjať – Choiniki[1315] – Bragin.
Prevoz postaví pion. rota 3, pre ktorú vydá vel. JPO pokyny pre prevoz.

2./ Veliteľstvo I/101 práporu, 4/101 rota, čata KPÚV: Jelsk[1316],

3./ HKB 101: Owrutsch[1317],

4./ 12/101 rota /ZHG[1318] l. r. npor. Dulík[1319]/: Korosten,

5./ 12/102 rota/ZHG 2. r. npor. Orlický[1320]/: Kosinki[1321],

6./ 1/101 rota: Korosten,
I/101 rota prevezme od JPO stráženie železnice Sarny – Korosten.
Presun vykoná dňa 2. júla 1942 /dostala osob. rozkaz dňa 1.7.1942./,

7./ 2/101 a 3/101 rota ostávajú v Žitomíru.[1322]

8./ Veliteľstvo II/101 práporu po uvoľnení s 8/101 rotou dávam k dispozícii veliteľovi p. pl. 102 na stráženie železnice Pinsk – Gomel.[1323]

1312 Príloha sa nepublikuje.
1313 Bielorusky Brahin.
1314 Ukrajinsky Korosteň.
1315 Bielorusky Chojniki.
1316 Bielorusky Jeľsk.
1317 Ukrajinsky Ovruč.
1318 Neidentifikované.
1319 Npor. pech. Jozef Dulík.
1320 Npor. pech. Šimon Orlický.
1321 Bielorusky Kozenki.
1322 Ukrajinsky Žytomyr.
1323 Bielorusky Homeľ.

SV II/101 práporu ako aj dislokáciu rôt určí vel. p. pl.102 a hlási na Ia ZD.

5/101 rota zostáva naďalej v Jelsku.

9./ Pohotovosť jednotiek k odchodu, smer a spôsob presunu, ako aj prenocovanie udáva príloha 1.

Uvoľnené budovy vyčistené a uzamknuté v Žitomíri prevezme PV protokolárne od veliteľa 1/101 práporu.

Záhrady odovzdajte 2/101 rote, do opatery. Vel.roty vyžiada si osobne smernice pre udržovanie od intendanta ZD.

Dostane: P. pl. 101, 102, 1/101, JPO, Pion. rota 3, PV Žitomír na prevedenie, DHM, W. Bfh Ukraine na vedomie.

Za správnosť:
Ia dôst. štábu ZD:
pplk. del. Ladislav Šišovský.
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavol Kuna v. r.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 13, sign. I/141

DOKUMENT 148

1942, júl 7. Žytomyr.

Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu proti rozširovaniu „protispojeneckých“ názorov slovenskými vojakmi pred civilným obyvateľstvom.

Veliteľstvo Z. D.
Čís. 59399 Dôv. Ic 1942 SV 7. júl 1942.

Vec: Protispojenecké a proti - štátne výroky mužstva – nariadenie. DÔVERNÉ

Podľa rozdeľovača.

Prílohy: 1.

V poslednom čase dostava veliteľstvo ZD hlasenia zo spojeneckých úradných miest, že mužstvo slovenskej národnosti vyjadruje sa pred miestnym civilným obyvateľstvom takými výrokmi, ktoré svedčia, že dotyční sú protispojeneckého a proti štátneho založenia.

Bolo zistené, že tohto trestuhodného činu dopúšťa sa najmä mužstvo rozličných divíznych útvarov (poľ. jatky, poľ. pekárne a pod.), ktoré nedbalosťou priamych veliteľov je málo kontrolované, po stránke národnej a osvetovej výchovy zanedbávané, čím je mu umožnený častý a dlhý styk s civilným obyvateľstvom, ktoré využíva každej príležitosti k vštepovaniu bolševických názorov do duše slovenského vojaka.

Len tak je možné, že vojak s malou inteligenciou, nepatrným rozhľadom a slabým národným povedomím konečne podľahne tejto nepriateľskej propagande a dá sa sviesť k protispojeneckým výrokom, zväčša len preto, aby sa ľahšie dostal do milosti daktorej Ukrajinky pochybnej povesti, ktorá mnohokrát len na to čaká, aby mohla takého previnilca čo najskôr udať spojeneckým bezpečnostným úradom.

Nariaďujem veliteľom všetkých stupňov, aby svoje podriadené mužstvo srozumiteľne poučili o škodlivosti podobného jednania, lebo ten, kto prejaví svoje protispojenecké názory pred obyvateľstvom nám a našim ochrancom nepriateľsky nakloneným, škodí nielen sebe, ale aj slovenskému štátu. Sebe škodí preto, lebo skôr alebo neskôr príde na neho udanie. Svojej otčine škodí preto, lebo ju stavia do špatného svetla pred jej bezprostrednými ochrancami a pred národom, ktorý to so Slovákmi myslí skutočne dobre.

Poučenie prevedú velitelia stotnín spolu s poučením o vojenskom tajomstve každý týždeň raz po dobu jedného mesiaca a okrem toho dajú si od každého svojho podriadeného podpísať na osobitnom sozname prehlasenie o poučení. Velitelia stotnín pred-

ložia tieto soznamy služobným postupom veliteľovi svojho pluku (iného samostat. útvaru) koncom každého mesiaca. Divízne útvary predkladajú tieto soznamy s prehlásením priamo na vel. ZD, oddelenie Ic.

Vzor prehlásenia pripojujem.

Zprav. dôstojníci predložia soznamy po ich sústredení najneskoršie do 5. v nasledujúcom mesiaci na vel. ZD-oddel. Ic!

Pri predlohe soznamov odvolajte sa vždy na tento rozkaz.

Upozorňujem tiež, že ak by priami velitelia nemali toľko vplyvu na svojich priamych podriadených, aby konečne prestaly udania pre protispojenecké výroky, zakážem styk s civilným obyvateľstvom pre všetkých príslušníkov ZD vôbec a budem toto čo najprísnejšie kontrolovať.

Dostane: Všetky útvary a zložky ZD.

Veliteľ divízie:
plk. pech. Pavol Kuna v. r.

Za správnosť:
Prednosta Ic.
stot. pech. Cisárik Jan.[1324]
[v.r.]

Dôverné!

[odtlačok pečiatky Pešieho pluku 102. zprav. dôstojník. č.j.259/Dôv. zprav., príl. 1, prijaté dňa 14.VII.1942]

5./102. rota

S. V.

Postupujem k prevadzaniu. Soznam predložte do 1. každého mesiaca.

Dostanu: prápory a všetky roty.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Michal Lokšík
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Pešieho pluku 102, 5. rota, prijaté 15.7.1942, č. j. 244, príl. 1][1325]

Veliteľ roty
npor. pech. JOZEF REPKO
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 87, sign. III/204

1324 Ján Cisárik.

1325 Pri pečiatke je rukou dopísané *„Vec: Protispoj. a protištát. výr."* a *„Zal. 19.7. 1942"*.

DOKUMENT 149

1942, júl 9. Žytomyr.

Hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu na MNO v Bratislave s jeho postojom k obvineniam jednotiek pešieho pluku 102 z páchania zločinov voči bezbrannému civilnému obyvateľstvu.

Odpis.

Vec: Nepravdivé zprávy o
p. pl. 102 – šetrenie. Tajné.

MNO, náč. štábu – B r a t i s l a v a .

V prílohe predkladám hlásenie p. pl. 102 o údajnom rozširovaní nepravdivých zpráv, zkresľujúcich činnosť tohoto pluku v boji s partizánmi.[1326]

Jednotlivé časti tohoto hlásenia nechal som podrobne vyšetriť a ako z pripojeného spisového materiálu vidno, zprávy, ktoré sa maly rozširovať, ukázaly sa pri vyšetrovaní veľmi skreslenými, zveličenými a často úplne bezpodstatnými. Pôvodcov týchto zpráv nemožno vo väčšine prípadov zistiť, nakoľko mnohí už z nich sú v zázemí, iní u RD, takže vypočúvaný má sa možnosť na kohokoľvek vyhovoriť, väčšinou však udáva, že o ničom nevie ani nič nepočul.

Zprávy, ktoré svojho času kolovaly aj v Žitomíre[1327], vznikly tým, že príslušníci jednotiek správ, ktoré vôbec neboly v boji s partizánmi, snáď vo snahe vyzdvihnúť svoje hrdinstvo, popisovali boje úplne fantasticky, takže niektorí príslušníci ZD v rozhorčení použili výrokov, ktoré sú podkladom hlásenia veliteľa p. pl 102, k čomu sa priznali. /Viď prípad pplk. jazd. Kmicikieviča, ktorému som jeho jednanie vytknul a upozornil ho na to, aby podobných výrokov pred mužstvom nepoužíval./

Svojho času kolovala na pr. zpráva, že naši vojaci v oblasti p. pl. 102 vypálili istú obec. Vyšetrovaním sa však zistilo, že to bol nemecký policajný prápor. Podobných zpráv bolo viacej, avšak dosiaľ vždy vyšetrenie dokázalo ich nepravdivosť. Z tohoto dôvodu prosím, aby ďalšie vyšetrovanie nebolo vedené, najmä aj preto, že podobné hlásenia, ako sa domnievam, robia sa často, len z chuti vyrovnať týmto spôsobom medzi sebou osobné účty a nesrovnalosti.

9. VII.1942.

Príl. : 5.

Veliteľ ZD:
plk. pech. Pavol K u n a, v. r.

Ministerstvo národnej obrany
Bratislava, 31. mája 1944.
Za správnosť odpisu:
(nečitateľný podpis)

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-55-1

1326 Pozri dok. 128.

1327 Ukrajinsky Žytomyr.

DOKUMENT 150

1942, júl 14. Žytomyr.

Situačné hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre náčelníka štábu MNO za dobu od 10. júna do 10. júla 1942.

VELITEĽSTVO ZAISŤOVACEJ DIVÍZIE.
Č. : 82.573/Taj.Ia – 1942.
Vec : Situačné hlásenie za dobu od
10. 6. do 10. 7. 1942 – predloženie.

S. V., dňa 14. júla 1942

TAJNÉ!

Ministerstvo nár. obrany,
náč. štábu
B r a t i s l a v a .

Príloha 1.

I. Situácia podľa priesvitky.

II. Činnosť:

Dňa 8. júna 1942 atentát na železničnej trati 11km východne Zytkowicze.[1328] Vlak sa vykolajil tým, že v dĺžke 15 m bol vybratý piesok a uvoľnené šroby – ztraty na životoch neboly.

Dňa 12. júna 1942 poškodený mínou mostík u obce Akriony[1329] – oprava bola ešte v ten deň prevedená.

Dňa 13. júna 1942 : Vyslaná 6/101 a 7/101 rota zosilnená ŤG, KPÚV a 2 tankami z panc. vlaku 25 do priestoru Iwaskowitschi[1330], kde bola zistená skupina partizánov v sile 200 mužov, že sa prevážа cez rieku Ptitsch.[1331]

- Srážka presunujúcich sa Litevcov s parašutistami. Nariadili sme p. pl. 101, aby poskytol lit. práporu pomoc. Pluk poskytnul túto pomoc: 2 čaty z Jelska[1332] a 2 kanóny KPÚV z Owrutsch.[1333] Zásah z našej strany nebol už potrebný. Padli 2 Litevci a 5 parašutistov.

- Dvaja muži ranení v Žitomíri[1334] exploziou nezistenej látky.

Dňa 14. júna 1942 Gebietskommissar[1335] Lojew[1336] žiada o pomoc proti 300 partizánom, ktorí ohrožujú Lojew a okolie. Peší pluk 102 dostal rozkaz, aby vyslal jednu zosilnenú rotu do tohto priestoru s úlohou vyčistiť priestor.

1328 Bielorusky Žytkaviči.
1329 Bielorusky Akryjony.
1330 Bielorusky Ivaškaviči.
1331 Bielorusky Pcič.
1332 Bielorusky Jeľsk.
1333 Ukrajinsky Ovruč.
1334 Ukrajinsky Žytomyr.
1335 Miestny veliteľ.
1336 Bielorusky Lojeŭ (výslovnosť Lojev).

Dňa 16. júna 1942 : 1./ Nariadené p. pl 102 vyčistenie priestoru Ptitsch – Rog – Kuritschi[1337] – Badunitschi[1338] – Seletitschi[1339] od partizánskych báns, ktoré z tohto priestoru podnikajú záškodnícke výpravy na železničnú trať Pinsk – Gomel.[1340] Akcia má krycie meno „Blesk“. Akciu prevedú 6/101 a 7/101 rota. Na akciu bolo vyžiadané i jedno lietadlo Štorch.[1341]

2./ Hlásil príchod na vel. ZD veliteľ žel. práporu 12.

3./ Vybuchla mína pod nemeckým muničným vlakom západne Staruschki.[1342] Šťastnou náhodou však prešiel vlak bez nehody, traverza priepuste musela byť však vymenená.

Dňa 19. júna 1942 nariadené p. pl. 101 vyslať zosilnenú čatu do priestoru Golowschitzi[1343], kde podľa hlásenia žandárskej stanice Narowl[1344] boli videní 3 parašutisti.

Dňa 20. júna 1942 prepadnutie Skorodnoje[1345] partizánmi, milicia rozprášená, veliteľ milicie zastrelený.

Pešiemu pluku 101 nariadené, aby ihneď na autách vyslal jednu rotu zosilnenú ťažkými zbraňami do Skorodnoje. Pred príchodom roty partizáni v sile 100 mužov ustúpili bez boja do Medwednoje,[1346] nasledujúceho dňa je obkolesené Medwednoje, ale partizáni sú už preč v bažinách. Akcia sa skončila 22. júna 1942.

Dňa 23. júna 1942 : 1./ predviedla zosilnená eskadrona JPO vyčistenie priestoru Uschomir[1347] – Biloskaja Rudnja[1348] s negatívnym výsledkom.

2./ Priletela pozorovacia letka.

Dňa 26. júna 1942 vybuchla mína pod maďarským transportom pri 379 km západne Zitkowitschi.

Dňa 27. júna 1942 prišla zo zázemia cyklistická eskadrona s čatou panc. aut a vyvagonovala v Korostene.[1349]

Dňa 28. júna 1942 : 1./ Ortskommandantur Owrutsch[1350] prosila o pomoc, lebo žandárstvo je v boji so silnou skupinou partizánov u Kliviny.[1351] O 14. 00 hodín p. pl. 101 na

1337 Bielorusky Kurycičy.
1338 Bielorusky Babuničy.
1339 Bielorusky Vialikija Sialiuciči.
1340 Bielorusky Homeľ.
1341 Nemecké ľahké prieskumné a spojovacie lietadlo Fieseler Fi 156 Storch (bocian).
1342 Bielorusky Staruški.
1343 Bielorusky Golovčicy.
1344 Bielorusky Naroŭlja (výslovnosť Narovľa).
1345 Bielorusky Skarodnaje.
1346 Bielorusky Miadzviednaje.
1347 Ukrajinsky Ušomyr.
1348 Bielorusky Beloberežskaja Rudnja, dnes už zaniknutá obec.
1349 Ukrajinsky Korosteň.
1350 Miestne veliteľstvo Ovruč.
1351 Ukrajinsky Klyvyny.

autách vyslal 100 mužov od 1/101 roty. Rota obsadila cestu Alexandrovka[1352] – Denisowitschi,[1353] na partizánov však nenarazila.

2./ Žand. stanica Klewy[1354] bojuje s partizánmi, žiada o pomoc. Vyslaná zosilnená rota od p. pl. 102 s úlohou pomôcť žandárom a vyčistiť priestor Jurewitschi[1355] – Malodusch[1356] – Amelkowitschi[1357] – Welikij Bor[1358] – Budka Schibinka[1359] – Dubrowa.[1360] Akcia má meno „Martin".

Dňa 29. júna 1942 previedla letka 1 prieskum v obci Kliviny.

Dňa 1. júla 1942: a/ Pion. rota 3 sriadi prevoz cez rieku Pripjať[1361] u Dovljady[1362] a dňa 10. júla 1942 začne prevážať JPO do nového priestoru. SV JPO Bragin.[1363]

b/ Priletela do Žitomíra stíhacia letka.

c/ 1/101 rota presunie z Owrutsch do Korosten, kde prevezme strážne úlohy od JPO.

Dňa 2. júla 1942 vybuchla mína záp. Mischenki[1364] pod maďarským transportom. 12 vozňov rozbitých, 15 mŕtvych a 26 ranených.

Dňa 3. júla 1942 atentátnici u Mischenki chytení.

1./ Stráž u mostu západne Demechi[1365] napadnutá o 01. 30 hodín a bola zatlačená na druhú stranu mostu, pri čom sa podarilo partizánom položiť na most nálože v dvoch chlebníkoch, z nich jeden vybuchol. Naša stráž zranená nebola. Nálož poškodila jeden pilier. Oprava bola prevedená asi za 24 hodín.

2./ V noci z 2. na 3. júla 1942 :Vykolajenie 8 vagónov medzi Zytkowicze a Dziedowka.[1366] Záškodníci vybrali koľajnicové klince.

Dňa 4. júla 1942 okolo 18. 00 hodín prepadli partizáni loď na rieke Uzosch[1367] pri Scharpilowka[1368] a vzali z nej 30. 000 vajec a 1800 kg masla vezených do Gomela. Z posádky lode bolo 6 osôb zranených.

1352 Ukrajinsky Oleksandrivka.
1353 Ukrajinsky Denysovyči.
1354 Bielorusky Klivy.
1355 Bielorusky Juravičy.
1356 Bielorusky Maladuša.
1357 Bielorusky Amelkovščina.
1358 Bielorusky Vjaliki Bor.
1359 Bielorusky Budka Šibenka.
1360 Bielorusky Dubrova.
1361 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.
1362 Bielorusky Daŭljady (výslovnosť Davľady).
1363 Bielorusky Brahin.
1364 Bielorusky Myšanka.
1365 Bielorusky Dzemjachi.
1366 Bielorusky Dziedaŭka (výslovnosť Dziedavka).
1367 Myslí sa rieka Sož v Bielorusku.
1368 Bielorusky Šarpilawka.

Dňa 6. júla 1942 : 1./ Bolo pretrhnuté telefonné vedenie medzi Skrygalovo[1369] a Ptitsch.

2./ Asi 30 partizánov strielalo na maďarský transport pri Demechi. Boly rozbité obloky osobného vozňa. Maďari odpovedali paľbou.

Dňa 7. júla 1942 : 1./ Utopil sa v rieke Bobrik u Ogolitschi Rudnja[1370] strel. Kušnír Ján, príslušník p. pl. 6.

2./ Nakladá na stanici v Žitomír velit. I/101 práporu, 4/101 rota, čata KPÚV a 12/102 rota. Do Korostenu pojde železnicou, ďalej pešo do Jelska až na 12/102 rotu, ktorá ide do Kosinki.[1371]

3./ O 18. 00 hodín bol odstreľovaný partizánmi maďarský vlak 13 km západne železničnej stanice Wasiljewitschi.[1372]

Dňa 9. júla 1942 : 1./ Nakladá na stanici Žitomír HKB/101, 12/101 rota do Korostena vlakom, odtiaľ len HKB/101 do Owrutsch peším pochodom.

2./ Jazdecká eskadrona nakladá v Korosten a odíde do zázemia.

3./ O 4. 00 hodín asi 4 km záp. Demechi explodovala mína pod prázdnym maďarským transportom. Trať po hodine opravená.

4./ O 04. 50 hodín na tom samom mieste boly zneškodnené na trati 3 ekrazitové nálože s elektrickým zapaľovaním.

5./ O 13. 00 hodín na tomže mieste explodovala ďalšia mína pod prázdnym maďarským transportom. Poškodený jeden vagón a 1 meter kolajnice. Trať po 1 a pol hodine opravená.

Záver : Lietadlá „Štorch“ a tanky z nem. panc. vlaku 25, ktoré sme maly pridelené od Nemcov sa plne osvedčily. V boji proti partizánom na prvom mieste je rýchly pohyb, možnosť rýchleho presunu.

Tanky i lietadlá majú i veľký morálny vliv jednak na naše jednotky, ktoré sa už necítia osamotené. Na nepriateľa pôsobia tak, že sa neodváži postaviť sa do otvoreného boja a radšej utečie.

Navrhujem, aby boly už teraz prevedené potrebné prípravy pre vystrojenie poloviny mužstva ZD lyžami.

Pre úlohu stráženia železnice Pinsk – Gomel sú naše sily slabé a nie je nám možné zabrániť rôznym sabotážnym akciam. Roty sú stálymi úbytkami zoslabované a žiadnu náhradu za mrtvých a ranených nedostavajú – hoci sme o to už viac ráz prosili. Sú roty už len v sile dvoch čiat. Zosilnenie plukov ešte o jeden prápor je súrne, aby divizia mohla splniť danú jej úlohu.

III.Výcvik: U poloviny mužstva je skončený výcvik čaty, spolupráca so sprievodnými zbraňami. Začína sa podľa možnosti s výcvikom roty.

1369 Bielorusky Skrygalau.

1370 Bielorusky Oholičskaja Rudnja.

1371 Bielorusky Kozenki.

1372 Bielorusky Vasiljevičy.

Ostrá poľná streľba z 50 % skončená. Sú ťažkosti, nakoľko sú jednotlivé roty od seba ďaleko. U rôt sú aj družstvá od seba niekoľko desiatok km.

IV. Vzdušná zbraň : Koná cenné úlohy prieskumné a bojové. Zasahuje bojove pri zistení partizánskych skupín a spolupracuje s pechotou na akciach.

V. Malé tanky /tančíky/, ktoré boly ZD sľúbené doteraz nedošly. Tieto v tunajšom teréne pieskovitom sú jedine schopné presunu. PA sú len po cestách dobré.

VI. Nálada mužstva na železničnej trati Pinsk – Gomel horšia, u p. pl. 101 dobrá.

VII. Počasie : Veľké horúčavy a niet pitnej vody najmä u vzdialenejších stráží.

Z rozkazu:
Ia dôst. štábu ZD :
plk. del. Ladislav Šišovský
[v.r.]

[odtlačok pečiatky Ministerstva národnej obrany, tajné – evidencia došlej pošty zo dňa 20. júla 1942. čís. 82808/4, príl.1][1373]

Na vykonanie Vás týkajúcich sa požiadavkov:
Lyže! Odoslanie lyžiarskeho materiálu som si poznamenal.
(nečitateľný podpis)

1/ Intendancia VS:

2/ ZVP:
[odtlačok pečiatky MNO-ZVP, došlo dňa : 23. VII. 1942]
[odtlačok pečiatky Zázemný veliteľ pre potreby armády v poli]

Vrátiť št. ministra
(nečitateľný podpis)

Príloha: priesvitka

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945 varia, šk. 14, sign. II/4

1373 Vedľa odtlačku pečiatky je uvedené *„Zal. 22. VII. 1942“.*

DOKUMENT 151

1942, júl 15. Bratislava.

Časť záznamu z rokovania medzi nemeckým generálom pri MNO genpor. Fritzom Schlieperom a gen. I. tr. Antonom Pulanichom 14. júla o opatreniach realizovaných na posilnenie slovenských poľných jednotiek adresovaného ministrovi národnej obrany gen. I. tr. Ferdinandovi Čatlošovi.

Der deutsche General
beim slowakischen
Verteidigungsministerium
-Abt. Z. Br. B. Nr. 320/42 geh. -
An das
Ministerium für nationale Verteidigung
Pressburg

Pressburg 15. Juli 1942.

In der Anlage wird die Niederschrift über die Besprechung zwischen Herrn General Pulanich und dem Deutschen General[1374] vom 14. Juli 1942 mit der Bitte um Kenntnisnahme übersandt.[1375]

[v.r. Schlieper]

Der Deutsche General
beim slow. Vert. Ministerium
Br. B. Nr. 320/42 geh.

A. Feldheer:
1. Schnelle Division:
[...]

1374 Myslí sa genpor. F. Schlieper.

1375 Tomuto rozhovoru predchádzala žiadosť gen. Schliepera z 10. 7. 1942 o stretnutie s ministrom národnej obrany gen. Čatlošom, na ktorom sa malo prerokovať najmä pripravované nasadenie RD do nemeckej letnej ofenzívy na južnom krídle východného frontu. Schlieper tu však chcel hovoriť tiež o záležitosti, ktorá sa dotýkala ZD. Konkrétne mu chcel vysvetliť dôvody rozkazu veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina preložiť jej divízny štáb zo Žytomyra ďalej na sever. Už tu pritom uviedol, že za týmto rozhodnutím boli taktické dôvody, ako aj aspekty velenia. Potreby zásobovania si podľa neho vyžadovali tiež ponechanie malej jednotky v Žytomyre. Ministrovi chcel tiež sprostredkovať dojmy zo svojej krátkej návštevy v Lešti, ktorá podľa neho dopadla potešiteľne. Stretnutie medzi Schlieperom a Čatlošom sa však pravdepodobne pre ministrovu zaneprázdnenosť neuskutočnilo. Ministra na tomto rokovaní, ktoré sa uskutočnilo 14. 7. o 9. 30 h, zastúpil gen. Pulanich. Potvrdzuje to rukou vpísaná poznámka samotného Pulanicha v záhlaví Schlieperovej žiadosti z 10. 7.: *„Ústne dojednal p. gen. Schlieper s gen. Pulanichom pri schôdzke dňa 14/VII. 9 30. gen. Pulanich.“* VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 213, inv. č. 270.

2. Sicherungs – Division:
a, General Pulanich wurde verständigt, daß vom WBfh. Ukraine die Verlegung des Div. Stabes von Shitomir nach Owrutsch aus taktischen Gründen zum 25. 7. befohlen wurde. Bezüglich der Notwendigkeit, einen Transport-Verb.-Offz. für Weiterleitung der Nachschubzüge in Berditschew und für eine begrenzte Zeit einen Verb. Offz. für Regelung des Nachschubes und für die Nachr. – Übermittlung in Shitomir zu belassen, besteht volle Übereinstimmung. Höh. W. N. Fhr. wurde angewiesen, für die Verbesserung der Nachr. – Übermittlung durch Bereitstellung von Gerät (Verstärker, Fernschreiber usw.) zu sorgen.
b, Der vom OKH übermittelte Wunsch des WBfh. Ukraine bezüglich Aufstellung einer weiteren Pi.-Kp. zum Einsatz im Pripietgebiet wurde zur Kenntnis gebracht. General Pulanich will die Aufstellung einer Kp. zu 2 Zügen, Gesamtstärke 60-70 Mann, aus dem Pi. Batl. 11 prüfen.
c, An instandgesetzten Kraftfahrzeugen sind für die Sicherungs Div. vergesehen: 14 Kräder, 25 Pkw. u. 33 Lkw.
d, Die in Lešť zusammengestellten Inf. Batle werden im letzten Juli – Drittel, die Art. Abt. Anfang August, marschbereit sein. Auf die nachteiligen Folgen der späten Einteilung der Offze und des Wechsels in der Offz. – Stellenbesetzung für die Ausblidung der Bataillone wurde hingewiesen.

Transportanmeldung soll in Kürze erfolgen.

– P R E K L A D –

Nemecký generál pri slovenskom ministerstve národnej obrany
-odd. Z. Br. B. Nr. 320/42 geh. -
pre ministerstvo národnej obrany
Bratislava

Bratislava 15. júl 1942

V prílohe sa preposiela záznam o rozhovore medzi pánom generálom Pulanichom a nemeckým generálom[1376] zo 14. júla 1942 so žiadosťou o oboznámenie sa.[1377]

[v.r. Schlieper]

1376 Myslí sa gen. Schlieper.

1377 Tomuto rozhovoru predchádzala žiadosť gen. Schliepera z 10. 7. 1942 o stretnutie s ministrom národnej obrany gen. Čatlošom, na ktorom sa malo prerokovať najmä pripravované nasadenie RD do nemeckej letnej ofenzívy na južnom krídle východného frontu. Schlieper tu však chcel hovoriť tiež o záležitosti, ktorá sa dotýkala ZD. Konkrétne mu chcel vysvetliť dôvody rozkazu veliteľa Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina preložiť jej divízny štáb zo Žytomyra ďalej na sever. Už tu pritom uviedol, že za týmto rozhodnutím boli taktické dôvody, ako aj aspekty velenia. Potreby zásobovania si podľa neho vyžadovali tiež ponechanie malej jednotky v Žytomyre. Ministrovi chcel tiež sprostredkovať dojmy zo svojej krátkej návštevy v Lešti, ktorá podľa neho dopadla potešiteľne. Stretnutie medzi Schlieperom a Čatlošom sa však pravdepodobne pre ministrovu zaneprázdnenosť neuskutočnilo. Ministra na tomto rokovaní, ktoré sa uskutočnilo 14. 7. o 9. 30 h, zastúpil gen. Pulanich. Potvrdzuje to rukou vpísaná poznámka samotného Pulanicha v záhlaví Schlieperovej žiadosti z 10. 7.: „*Ústne dojednal p. gen. Schlieper s gen. Pulanichom pri schôdzke dňa 14/VII. 9 30. gen. Pulanich.*“ VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 213, inv. č. 270.

Nemecký generál pri slov. ministerstve obrany
Br. B. č. 320/42 geh.

A. Poľné vojsko:
1. Rýchla divízia:
[...]
2. Zaisťovacia divízia:
a, Gen. Pulanich bol vyrozumený, že veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine nariadil 25. 7. z taktických dôvodov preloženie divízneho štábu zo Žytomyra do Ovruče. Existuje úplná zhoda ohľadne potreby ponechať v Žytomyre dopravného – styčného dôstojníka pre prepravu zásobovacích vlakov do Berdyčivu a na ohraničený čas styčného dôstojníka pre riadenie zásobovania a pre doručovanie správ. Vyšší spojovací veliteľ Wehrmachtu bol vyrozumený, aby sa postaral o zlepšenie kvality spojenia poskytnutím zariadení (zosilňovač, telegraf atď.).
b, Želanie veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine sprostredkované cestou OKH ohľadne postavenia ďalšej roty pionierov k nasadeniu na území Pripiate sa vzalo na vedomie. Gen. Pulanich chce vyskúšať z pionierskeho práporu 11 postaviť rotu z 2 čiat, o celkovej sile 60-70 mužov.
c, pre Zaisťovaciu divíziu sa spolu s opravenými motorovými vozidlami počíta s pridelením: 14 motoriek, 25 osobných vozidiel, a 33 nákladných vozidiel
d, V Lešti zostavený peší prápor bude pripravený k pochodu v poslednej júlovej dekáde, delostrelecký oddiel začiatkom augusta. Na nepriaznivé následky neskorého zadelenia dôstojníkov a zmien v obsadzovaní dôstojníckych pozícií pre výcvik práporov sa poukázalo.

Hlásenie o transporte bude v krátkom čase nasledovať.
[...]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 213, inv. č. 270

DOKUMENT 152

1942, júl 17. – august 24. Sine loco.

Úryvok z vojnového denníka 4. roty pešieho pluku 101 ZD.

[...]

17. júla 1942

Stav: nezmenený,

V noci okolo 2. 00 hod. prepadla skupina partizánov /údajne asi 50 mužov/ nemeckú žandarmeriu v Remezy[1378] 12 km SZ Jelsk[1379] zapálila drevený most vedúci do dediny a prestrihla telefonické vedenie. Žandári ubytovaní v tamojšej škole /10 mužov/ boli 3 zastrelení, 6 ranení /3 z nich ťažko/ a jednomu sa nestalo nič. Milicianti, ktorí mali stráž pri žandárskej stanici, 2 sú nezvestní, pravdepodobne zbehli k partizánom. Taktiež niektorí sú ranení.

Nemeckí žandári a gebeickomisár[1380] v Jelsku; požiadali veľ. I/101 práporu o pomoc.

o 6. 30 hod. Na rozkaz veľ. práp. nariadený poplach pre všetko volné mužstvo 4. roty.

o 6. 45 hod. Nastúpilo 1 mužstvo ŤG, ostatné volné mužstvo ako pešia čata. /celkový počet 67 mužov/ tiež 1 družstvo KPUV.

S jednotkou odišiel stot. pech. Štefan Želinský, ako veliteľ a por. pech. v zál. Štefan Ladislav, ako veliteľ čaty. Guľ. družstvo odišlo autom, ostatní peši.

Po príchode do Remez, naša jednotka obstavila dedinu, nemecky žandari a policia prevádzala v niektorých domoch bytové prehliadky, zapálila 6 domov obyvateľov z nich naložili na auto /medzi nimi boly ženy i deti/ a pravdepodobne zastrelili, ďalej bolo zhabaných asi 10-12 kusov hovädzieho dobytka.

[...]

6. augusta 1942

Stav: 5 dôst., 2 rtm., 248 mužov, 60 koní.

Rota zamestnaná na úprave ubytovania.

o 23. 00 hod. nariadený poplach. Odoslaná jedna pešia čata s 2 TG autami do Potapowitschi.[1381] Z Potapowitschi pešim pochodom do Wjasovky[1382] – ktorú mala čata dosiahnuť za svitania a previesť v nej dôkladnú raziu, a odtial presunuť sa do Waskovitschi.[1383] Ako velitel čaty bol určený por. pech. v zál. Štefek Ladislav.

1378 Bielorusky Ramjazy.

1379 Bielorusky Jeľsk.

1380 Gebietskommissar.

1381 Ukrajinsky Potapovyči.

1382 Ukrajinsky Vjazivka.

1383 Ukrajinsky Vaskovyči.

7. augusta 1942

o 01. 30 hod. keď stál zbytok roty v úplnej pohotovosti na nariadenie vel. Z. D. /o 01. 30 hod./postavila rota jednu guľ. a jednu min. čatu pod velením npor. pech. Čordáša.[1384]

Tato jednotka bola pridelená ako posluhové prostriedky lotyšskému práporu, ktorý mal za úlohu preskúmať lesy obojstranne Lipníky[1385] – Ignatpol.[1386]

o 02. 45 hod. boly obe čaty s práporom Lotišov 10, autami odvezené cez Lewkovitschi[1387] Weledníky[1388] do Lipníky, odkial mala akcia začať za svitania. Nakoľko však na mape označené cesty sú nepoužiteľné, lebo mosty sú všetky zničené, musel byť presun prevedený po lesných cestách, kde tiež bolo treba auta preťahovať cez rieku, čím sa stalo, že oddiel dorazil do Lipníky až o 10. 40 hod. a akcia skončila o 19. 00 hod. akcia bola prez úspechu.

8. augusta 1942

o 8. 30 hod. nariadilo veľ. ZD prevedenie razie v obci Norinsk[1389] 17 km juhozápadne Owrutsche[1390]kam sa mala údajne stiahnuť skupina partizánov s priestoru Ignatpol. Pohotovostný oddiel pod velením npor. Čordáša predviedol raziu v obcách Norinsk, Kajetanowka[1391] a Záhreblia.[1392] Pri prehliadke sa nič podozrivého nenašlo. Podľa udania vypočutých osôb potulujú sa južne Norinsk, južne Kajetanowka vo dvoch skupinách ato jedna skupina asi 11 ľudí a druhá skupina 5-7 ľudí partizánov. Pasáci, ktorí ich videli udávali; že nevideli u nich žiadne zbrane. Dňa 31. júla 1942 prepadli partizáni starostu Kajetanowky i s pisarom. Starostovi sa podarilo utiecť, pisara však ťažko zranili. Dňa 1. augusta 1942 nemecká policia postrieľala v Kajetanowke 20 osôb príbuzných jednoho partizána, ktorý sa nachádza údajne v skupine spomenutých partizánov.

9. augusta 1942

U roty zorganizovaný pohotovostný oddiel pre rýchly zásah. /1 peš. čata, 1 guľ. družstvo a 1. min. čata/ Oddiel má k dispozícii 4 nákladné autá, veliteľom je

1384 Mikuláš Čordáš (1909 – 1976), účastník SNP, po vojne príslušník čs. armády. V roku 1952 odsúdený na 8 rokov (po odvolaní na 5 rokov) za svoju činnosť na východnom fronte. V roku 1953 prepustený a v roku 1969 Vyšším vojenským súdom oslobodený spod obžaloby pre nedostatok dôkazov. BAKA, I. Povojnové stíhanie niektorých príslušníkov Zaisťovacej divízie slovenskej armády. In: *Hrdinstvo a násilie počas 2. svetovej vojny* (ed. Katarína Ristveyová). Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2023, s. 42-43.

1385 Ukrajinsky Lypnyky.

1386 Ukrajinsky Ignatpiľ.

1387 Ukrajinsky Levkovyči.

1388 Ukrajinsky Novi Velidnyky.

1389 Ukrajinsky Norynsk.

1390 Ukrajinsky Ovruč.

1391 Ukrajinsky Kajtanivka.

1392 Neidentifikované.

npor. Čordáš. Dnes boly všetky stráže, ktoré stavá rota zosílené o 1/3. Večer, vrátil sa doprovod, ktorý bol určený od roty ako doprovod pri dovoze municie pre p. pl. 101. Veliteľ doprovodu čtk. z pov. Filo Ján, hlásil mi, že dňa 8. VIII.1942 cestou tam v mieste asi 2-3 km s mosta Sanjuky, nemecké osobné voj. auto, ktoré šlo asi 500 m pred nimi, bolo prepadnuté partizánmi. Z piatych cestujúcich jeden bol zabitý. Partizáni po prepade utiekli do lesa. Cestou späť dňa 9.VIII.1942 takmer na tom istom mieste /niečo severnejšie/ keď prechádzalo nem. voj. nákladne auto prez mostik /na hradskej/ sotvaj prešlo, vyletel tento do vzduchu. Za náklad. autom idúce osobné auto už nemohlo prejsť. Naše auto s doprovodom prišlo na miesto činu asi 15 minut po výbuchu.

[...]

24. augusta 1942

o 4. 00 hod. za svitania 1. a 4/101 rota začala postupovať, zaistená a ako sprievodcu mala starostu /civila/ zo Walausk.[1393] Keď sme prišli za Walausk na okraj lesa, objavily sa 2 naše letadlá, ktoré pozorovaly les. Postupujeme zaistený so všetkych strán smerom na láger banditov, ktorý má byť asi 3 km hlboko v hustom lese. Guľomety a minomety, sú naložené na najatych vozoch.

o 11. 00 hod. prišli sme na láger, ktorý však bol už opustený. Banditi pravdepodobne spozorovali naše jednotky a zavčasu ustupili. Láger pozostával s niekolkých búd, ktoré boly urobené z guľatého dreva a obložené drnom. Bol v hustom lese a viedlo k nemu so všetkých strán niekoľko chodníkov. Keď sme boli pred lágrom asi 100 m, bolo počuť, že naše lietadlá zahájili gulometnú palbu. Postupovali sme ďalej lesom do Rudnje Walawskej.[1394] Pri prestupovaní riečky Bativlji[1395] chytili vojaci jednu asi 18-20 ročnú ženskú, ktorá udávala, že ide do Jelsk.[1396] Avšak podľa odevu /mala na sebe asi troje šaty/ dalo sa predpokladať, že je z táboru banditov. Kde sa títo nachádzajú udať nechcela.

o 16. 30 hod. za Rudnju Walawskáju v hustom lese za postupu, pokúsila sa táto ženská o útek. Skočila do lesa, vojak, ktorý ju mal na starosti za nou vystrelil. Mužstvo poplašené výstrelom, všetko zalahlo a keďže bolo znovu počuť niekoľko výstrelov z lese, vyvinula sa silná paľba najmä z TG. i LG. do smeru ktorým utiekla ženská. Či bola uvedená ženská zastrelená nebolo zistené. Pred tým vojaci zbadali druhú ženskú ktorá išla smerom k nám a niesla na ruke koš. Počas strelby ukrila sa v lese, kde ju však vojaci našly. Nemecký policista, ktorý chodil s našou jednotkou uvedenú ženskú zastrelil.

1393 Bielorusky Valaŭsk.

1394 Bielorusky Valaŭskaja Rudnia.

1395 Bielorusky Batyvľa.

1396 Bielorusky Jeľsk.

o 18. 20 hod. pred vstupom do Kotschitsche[1397] bola zbadaná skupina civilov, ktorá utekala do lesa. Z lesa bolo počuť niekolko výstrelov. Znovu bola zahájená silná palba do toho smeru. Skupina však skoro zmizla v lese a či bol niekto i zasiahnutý nie je známe. Z dediny všetko obyvateľstvo poutekalo do lesa, tak že takmer všetky chaty boly prázdne. Po dvoroch i po ulici behali svine, telce a hydina. Ubytovali sme sa v škole, kde sme prenocovali.

[...]

VHA Bratislava, f. ZD, Válečný denník, šk. 46, sign. II/193

1397 Bielorusky Kočišči.

DOKUMENT 153

1942, júl 18. Kozenki.

Nariadenie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka k dislokácii podriadených jednotiek, organizačným zmenám v pluku, zriadeniu leteckého detašmánu a jeho úlohám.

P e š í p l u k 102. S.V., dňa 18. júla 1942.
Čís.: 511/Taj. 1942.

T A J N É !

Vec: Dislokačné a org. zmeny
p. pl. 102 – vykonanie.

Podľa rozdeľovníka.

I. Ako potvrdenie ústne, alebo rádiotelegraficky vydaných už rozkazov.

Na základe rôznych zpráv o činnosti partizánov a parašutistov v úseku pluku z taktických dôvodov a podľa rozkazov vel. ZD /rádiogramy/ do 17. 7.1942 nariadil som previesť tieto dislokačné, resp. i strážne zmeny.

1/ Aby mohol byt obsadený západný úsek železnice Pinsk – Gomel[1398] od Staruzski[1399] až po západnú hranicu oblasti ZD, býv. poľsko-ruskú hranicu, na rdgr. vel. ZD čís. 698-S z 18. 6.1942 a čís. 318-S z 25. 6. 1942 zrušil som dislokáciu 7/101 roty v Michedowitschi[1400] a táto prevzala stráženie tohto úseku od 1. 7. 1942 a dislokovala sa takto:

SV roty a jedna čata v Zytkowicze[1401],

jedna čata v Dziedowka[1402] /most cez rieku Slucz[1403] mimo, tento stráži Wehrmacht/ a jedna čata v Briniewo.[1404]

Stráženie robotníckych skupín OT v úseku tejto roty vykonáva zároveň 4. rota Re. Sch. Pol. Batl. 69, ktorej SV je v Mikaszewicze.[1405]

Posádky a dislokované stráže vybudujte ako oporné body. Ku stráženiu priberte milíciu a civ. obyvateľstvo. Vybudujte blokové domky, strážne búdky a pozorovacie veže. So západným susedom naviažte hneď a udržujte vždy spojenie. Veliteľ II/102 práporu vydá veliteľovi roty odpisy rozkazov vel. p. p1. 102, vydaných pre stráženie a ochranu žel. trate. Vykonanie rozkazu, rozostavenie stráží, ako i prípadné požiadavky a nedostatky hláste vel. pluku.

1398 Bielorusky Homeľ.
1399 Bielorusky Staruški.
1400 Bielorusky Michedaviči.
1401 Bielorusky Žytkaviči.
1402 Bielorusky Dzjadowka.
1403 Bielorusky Sluč.
1404 Bielorusky Brynjoŷ (výslovnosť Brynjov).
1405 Bielorusky Mikaševiči.

Ďalšiu čatu 7/101 roty som vl. čís. 462/Taj. 1942 uvoľnil pre I/102 prápor.

Veliteľa 7/101 roty určujem zároveň veliteľom tohto úseku, je však podriadený veliteľovi II/102 práporu.

2/ Aby sa mohla z taktických dôvodov uvoľniť jedna pešia rota ako pohyblivá záloha pluku, zrušil som podľa rdgr. vel. ZD čís. 866-8 z 13. 7. 1942 obsadenie posádky Kurititschi[1406] 6/101 rotou, nariadil jej premiestenie dňa 14. 7. 1942 do posádky Kopatkewitschi,[1407] kde vystriedala 7/102 rotu. Táto bola dňa 15. 7. 1942 stiahnutá do Ptitsch.[1408]

Posádku Kopatkewitschi ponechávam i naďalej obsadenú z nutných taktických dôvodov.

Z posádky Ptitsch podľa rdgr. vel. ZD čís. 944 zo dňa 16.7.1942 presunul som 7/102 rotu dňa 17. 7. 1942 vlakom do Rietschitza,[1409] ako dočasne pridelenú do úseku I/102 práporu a podriadil veliteľovi tohto, aby v každom prípade mohlo sa čeliť zpráve, že partizáni majú príkaz do 25. júla 1942 s 200 mužmi napadnúť Rietschitzu, most cez Dnjepr[1410] vyhodiť do povetria a jednotky v meste pobiť. Partizáni sú uniformovaní a vyzbrojení guľometmi.

3/ Podľa rdgr. vel. ZD čís. 703-SD z 9. 7. 1942 stiahnutú čatu 1/102 roty z Bulawki[1411] a podľa rdgr. vel. ZD čís. 866-S z 13. 7. 1942 použil som ku stráženiu silničného mostu cez Dnjepr, juhových. Rietschitza a dislokoval pri obci Bronnoje.[1412]

4/ Uvoľnená čata 7/101 roty pre I/102 prápor zúčastnila sa akcie MARTIN podľa osobitného rozkazu čís. 483 /Taj. 1942. Po skončení akcie MARTIN podľa dožiadania Gebietskommissára[1413] Wasiljewitschi[1414] a podľa rdgr. vel. ZD čís. 822-S z 16. 7. 1942 ako dočasné zosilenie údajne ohrozenej posádky pridelil som túto do Wasiljewitschi, do stavu 2/102 roty.

5/ Na ústny rozkaz vel. divízie z taktických dôvodov nariadil som armírovať[1415] IPV tiež s jedným KPÚV. Armiráciu vykoná veliteľ I/102 práporu v dohode s veliteľom kanonovej roty tak, aby použitie tohto bolo plne bezpečné. Vykonanie hláste.

II. Nová dislokácia:

1/ Podľa rozkazu čís. 82. 549/taj. Ia 1942 zo dňa 3. 7. 1942 časť I., vzhľadom na zosilnenú záškodnícku činnosť v severnej oblasti ZD na železničnej trati Pinsk – Gomel, v úseku p. pl. 102, zo strany partizánov a parašutistov veliteľstvo ZD po uvoľnení II/101 práporu s 8/101 rotou z Jelsk[1416] dáva k dispozícii pre stráženie železnice Pinsk – Gomel pešiemu pluku 102, II/101 prápor spolu s 3/101 rotou presunul sa dňa 14. 7. 1942 do

1406 Bielorusky Kurycičy.
1407 Bielorusky Kapatkevičy.
1408 Bielorusky Pcič.
1409 Bielorusky Rečyca.
1410 Bielorusky Dnjapro.
1411 Bielorusky Bulawka.
1412 Bielorusky Bronnaje.
1413 Oblastný komisár.
1414 Bielorusky Vasiljevičy.
1415 Zosilniť.
1416 Bielorusky Jeľsk.

Kosinki[1417] a po naložení do vagónov za mostom cez Pripjať[1418] pri Mosyr,[1419] presunul sa do Kalinkowitschi,[1420] odkiaľ dňa 15. 7. 1942 presunul sa ďalej do priestoru na žel. trati Pinsk – Gomel v úseku Staruszski[1421] v to až po most cez rieku Slucz[1422] mimo a dislokovala sa takto:

SV práporu a 8/101 roty v Zytkewicze. Veliteľ práporu je mjr. pech. Otto Klement.

V dôsledku toho SV 7/101 roty presunulo sa do Dziedowka.[1423]

5/101 rota, doteraz dislokovaná v Jelsk,[1424] na ústny rozkaz veliteľa divízie presunula s dňa 16. 7. 1942 do Kosinki,[1425] odkiaľ po naložení do vagónov za mostom cez Pripjať[1426] pri Mosyr dňa 18. 7. 1942 bola presunutá do Brinjewo,[1427] kde bude SV roty. Podrobnú dislokáciu jednotlivých čiat a prevzatie stráží od části 7/101 roty vykoná veliteľ roty spolu s veliteľom II/101 práporu,

Dislokáciu 6/101 roty viď odsek I. ad 2/.

Veliteľ práporu po dôkladnej rekognoskácii vykoná túto dislokáciu a vydá podrobné rozkazy; prípadné odchýlky v dôsledku možností zlepšenia ubytovania, hlási vel. pluku. Po príchode 5/101 roty do úseku vykoná zosilenie, resp. potrebné zhustenie, stráží tak, aby prípadným ďalším atentátom bolo celkom zabránené. Prekontroluje rozmiestenie stráží 7/101 roty. Veliteľ 7/101 roty odovzdá veliteľovi práporu povinnosti v úseku podľa odseku I. ad. 1/ a veliteľ práporu predloží potom potrebné hlásenia vel. p. pl. 102.

2/ Pridelenie záložnej guľ. roty p. pl. 102:

Podľa rozkazu vel. ZD čís. 82. 560/Taj. Ia 1942 zo dňa 3. 7. 1942 záložná guľ. p. pl. 102, ktorá bola doteraz podriadená priamo ZD, dňom 10. júla 1942 prechádza do podriadenosti p. pl. 102. Organizovaná bude ako ostatné guľ. roty pluku u zaraďuje sa ako 12. rota. Spolu s novoprichádzajúcim práporom III/102, ktorý dôjde zo zápolia len s troma pešími rotami, utvorí táto kompletný III. prápor p. pl. 102.

Príchod tohto práporu predvída sa na konci júla 1942. Do príchodu tohto práporu ponechávam 12/102 rotu v Kosinki, kde táto došla dňa 15. 7. 1942 a ubytovaná je v budove kan. roty. Veliteľom zostáva npor. pech. Šimon Orlický.

3/ L e t e c t v o:

Dodatkom k vl. čís. 467/Taj. 1942 zo 6. 7. 1942:

Dôv. rozkazom čís. 64/1942, čl. 405 vel. ZD sriadilo v Kosinki na letišti letecký detašmán dňom 6. 7. 1942.

1417 Bielorusky Kozenki.
1418 Bielorusky Prypjac.
1419 Bielorusky Mazyr.
1420 Bielorusky Kalinkaviči.
1421 Bielorusky Staruški.
1422 Bielorusky Sluč.
1423 Bielorusky Dzjadoŭka (výslovnosť Dzjadovka).
1424 Bielorusky Jeľsk.
1425 Bielorusky Kozenki.
1426 Bielorusky Prypjac.
1427 Bielorusky Brynjoŭ (výslovnosť Brynjov).

A/ Složenie: Veliteľ let. detašmánu určený bol npor. let. Fratrič Ján, 1. letky. Od dňa 13. 7. 1942 veliteľom je por. let. Viktor Cvacho.

Personál: Zbrojárov, mechanikov, šoférov a spolujazdcov, GOPL, sberačov ranených určí veliteľ letiska Shitomír-Süd.[1428]

Materiál: Po upravení letiska Kosinki, zariadia velitelia letiek prelietnutie po dvoch lietadlách na pracovné letište.

Posádky lietadiel po prílete na letisko, hlásia sa u veliteľa p. pl. 102. O výmenu posádok starajú sa velitelia letiek, ktorí zariadia, aby všetky posádky sa zúčastnili rovnakou mierou spolupráce s p. pl. 102.

Automateriál, mechanický a zbrojný materiál určí vel. letiska Shitomir-Süd.

B/ Úloha let. detašmánu:

Spolupracovať s jednotkami s jednotkami p. pl. 102 podľa disposíc, ktoré dostane veliteľ detašmánu od veliteľa p. pl. 102.

Všeobecne to bude:

1/ Kontrola žel. trate v úseku Rietschitza – Mikaszowicze. Trať bude prelietnutá jedenkrát denne, v prípade výnimočnej potreby viackrát.

Pri týchto letoch bude posádka stopovať po prípadnej činnosti partizánov. Podotýkam, že partizánske hniezda možno zistiť najlepšie ráno okolo 04. 00 hod. a večer okolo 16. 00 hod., kedy vystupuje dým z ohníšť.

2/ Spolupráca pri akciách jednotiek p. pl. 102.

3/ Bitevné nálety v súrnych prípadoch. VVZ týmto prosím, aby ostrá streľba na PC a ostré bombardovanie, vykonané pri týchto letoch, bolo počítané do podmienok pre menovanie do výcvikovej kategórie poľných letcov podľa predp. Sm 25.

C/ Zdravotná správa: Na letišti Kosinki musí byť počas lietania vždy zdrav. auto. Ako lekára určujem des. asp. MUDr. Šári Alfréd, pom. zdrav. personál určí veliteľ letky 11.

D/ Stravovanie: Letky odovzdajú svojich príslušníkov do stavu živených štábnej rote p. pl. 02 v Kosinkách.

E/ Spojenie: Spojenie let. detašmánu s p. pl. 102 vybuduje p. pl. 102, s letiskom Shitomir-Süd prostredníctvom div. spoj. siete.

F/ Strážna služba: Stráž na letišti Kosinki dodá p. p1. 102. Strážne pravidlá pre stráž vypracuje veliteľ detašmánu npor. let. Frátrič Ján.

G/ Hlásenie: Len čo bude letisko pripravené, hlási to veliteľ detašmánu na veliteľstvo ZD-SVZ rádiotelegraficky.

Prípadný doplnok mužstva a náradia pre úpravu letiska dodá peši pluk 102.

K tomu dodávam:

Stráž v sile čaty dodá HKB. Pre stráž bola vystavená strážna búda a plocha letiska upravená pomocou civ. robotníkov. Mužstvo let. detašmánu je dočasne v stave živených u kan. roty.

1428 Žytomyr – juh.

Veliteľovi detašmánu nariaďujem, aby plochu letiska ďalej upravil a taktiež cestu z Hlinkových kasáreň na letisko. K tomu účelu po dohode s Arbeitsamt Gebietskommissariátu[1429] Mosyr až do ukončenia prác dávam mu k dispozícii všetkých civilných robotníkov z obcí Kosinki a Schtschekotowo.[1430]

4/ Sriadenie nem. zásobovacej skupiny:

Po dohode s intendanciou ZD a Oberzáhlmeistrom Verpflegsstelle[1431] Korosten,[1432] povolil som sriadit nem. zásobovaciu skupinu – Verpflegsstelle[1433] v Hlinkovej kasárni Kosinki a pridelil som tejto potrebné miestnosti v budove HS. Správa budov upraví tieto miestnosti pre tieto účely. Verpflegsstelle bude zásobovať proviantom všetky časti slov. armády severne Owrutsch[1434] a nem. jednotky v Mosyr.

5/ S u s e d i a:

V oblasti ZD:

a/ Na juh od južnej hranice pluku, medzi riekami Dnjepr a Pripjať od 11. 7. 1942 sú dislokované eskadrony JPO, ktorého SV je v Bragin.[1435] JPO má pričlenenú čatu PA, ktorá v prípade potreby môže byť vel. pluku od JPO vyžiadaná a zasadená.

b/ Na juh od južnej hranice a na západ od priestoru JPO až po západnú hranicu oblasti ZD, priestor patrí p. pl. 101 a v Jelsk je dislokované vel. I/101 práporu so 4/101 rotou a čatou HKB/101.

Susedia na západ, sever a východ úseku pluku zostávajú.

III. P r e d v í d a n á d i s l o k á c i a:

Podľa ústneho rozkazu vel. ZD má sa v dohľadnom čase do západnej časti úseku p. pl. 102 na žel. trať Pinsk – Gomel presunúť i veliteľstvo p. pl. 101 s III/l0l práporom, ktorý má prísť zo zápolia, ako to už uvádzam v odseku II. ad 2/.

Rozhraním medzi plukmi má byť: rieka Ptisch,[1436] most cez rieku pre p. pl. 101 v to. Po príchode vel. p. pl. 101 a III/101 práporu, odovzdanie stráží a vystriedanie II/102 práporu jednotkami p. pl. 101, ako aj zasadenie II. a III/102 práporu do východného úseku od rieky Ptitsch, nariadim včas osobitným rozkazom.

V úseku p. pl. 102 predvídam toto nové rozmiestenie práporov:

I/102 prápor: SV Kalinkowitschi,

východná hranica Wasiljewitschi v to,

západná hranica rieka Npa[1437] a most cez rieku mimo.

1429 Úrad práce oblastného komisariátu.

1430 Bielorusky Ščakatava.

1431 Hlavný účtovník zásobovacieho oddelenia.

1432 Ukrajinsky Korosteň.

1433 Zásobovacia stanica.

1434 Ukrajinsky Ovruč.

1435 Bielorusky Brahin.

1436 Bielorusky Pcič.

1437 Asi Ipa (ľavostranný prítok rieky Prypjac).

II/102 prápor: SV Mischenki,[1438]

východná hranica rieka Npa a most cez rieku v to,

západná hranica rieka Ptitsch a most cez rieku mimo.

III/102 prápor: SV Rietschitza,

východná hranica rieka Dnjepr, mosty cez rieku v to,

západná hranica Wasiljewitschi mimo.

Prápory budú zásadne spolu s príslušnou guľ. rotou a čatou KPÚV.

IV. R ô z n e:

1/ Upozorňujem, že vzhľadom na závažnosť a tajnosť tohto rozkazu sú mi velitelia zaň osobne zodpovední, ako aj za jeho vykonanie a včasné podanie príslušných hlásaní.

2/ Roty p. pl. 101 podľa rozkazu vel. ZD čís. 82. 549/Taj. Ia 1942 časť II. vzaly so sebou to strelivo, ktoré u seba maly pred presunom. Hláste preto zbroj. dôst. pluku, či máte plný I. a II. sled, v opačnom prípade predložte požiadavok na doplnenie. Inak roty majú byť vybavené predpísaným zbroj. materiálom.

3/ Velitelia rôt p. pl. 10l hlásia hosp. správe p. pl.102, pod starostlivosť ktorej sú pričlenené, do kedy a akým druhom proviantu boly zásobené, taktiež presné počty osôb a koní, Hosp. správa pluku tieto údaje skontroluje podľa dokladov, ktoré si vyžiada od HS p. pl. 101.

Seno a slamu, ako aj ubytovacie potreby vyťažte z miestnych zdrojov. Ďalšie zásobovanie po skončení presunu riadi proviantník pluku s proviantníkom II/101 práporu.

4/ Spojenie v západnom úseku vybudujte čo najlepšie. Potrebné mužstvo a materiál dodá spoj. čata II/101 práporu a práce riadi spoj. dôst. p. pl. 102, ktorého som do toho úseku už odoslal.

5/ Lekársku službu v úseku II/101 práporu vykonáva pridelený práporný lekár, ktorý predkladá nariadené denné hlásenie hláv. lekárovi p. pl. 102. Odsun chorých a ranených do DZR-1 v Kosinki[1439].

6/ Veterinárnu službu u II/101 práporu vykonáva tiež hlavný veterinár p. pl. 102.

7/ Vzhľadom na neustálu možnosť prepadov a ohrozenia posádok so strany partizánov, nariaďujem dbať prísne čo najväčšej pohotovosti a ostražitosti jednotlivých posádok a stráží a tieto načim urýchlene vybudovať ako oporné bod.

8/ Počas presunov i ubytovania dbajte všetkých bezpečnostných opatrení, aby nedošlo ku zraneniam a nešťastiam. Zakazujem opäť akékoľvek rabovačky a svojvoľné počínanie si. Dbajte cti a dobrého mena slov. vojaka.

9/ Očakávam i od mne dočasne pridelených príslušníkov p. pl. 101 a let. detašmánu, že budú disciplinovaní a poriadkumilovní a že budú svoje služobné povinnosti plniť aj naďalej tak svedomite ako doposiaľ. Verím, že sa nevyskytne prípad, aby som musel zakročovať disciplinárne, prípadne súdne. V tomto smysle všetko mužstvo o všetkom dôkladne poučte, oňho sa starajte a vykonávanie služby vždy kontrolujte.

1438 Bielorusky Mišenki.

1439 Bielorusky Kozenki.

Dostane: Vel. ZD ako hlásenie,
p. pl. 101 a DZR-1 na vedomie,
I., II/102, II/101, 1. – 8. a 12/102, 5. – 8/101, pom., kan. rota HKB, zbroj. spoj. a zprav. dôst., hláv. lekár a vel. let. detašmánu na vykonanie.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Michal Lokšík, v. r.

Za správnosť:
II. pobočník vel. pluku:
npor. pech. František Petrík.
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 59, sign. III/5

DOKUMENT 154

1942, júl 19. Kozenki.

Rozkaz veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka na realizáciu protipartizánskej akcie s krycím názvom Neptun.

P e š í p l u k 102.
Čís. 534/Taj.1942.

SV., dňa 19. júla 1942.

T A J N É .

Podľa rozdeľovníka.

R O Z K A Z
Pre akciu NEPTUN dňa 20. 7. 1942.

I. S i t u á c i a :

Podľa hlásenia vlatných dôverníkov a dôverníkov Ortskommandantúry[1440] Mosyr,[1441] nachádzajú sa v priestore Grjada[1442] – Schereiki[1443] – Prudok – Kryschitschi[1444] – Ogorodniki[1445] – Jurewitschi,[1446] väčší počet partizánov, ktorí tam rabujú a terorizujú obyvateľstvo. Tiež starostovia niektorých obcí majú byť vo spojení s partizánmi. V poslednom čase sú tam hlásení i parašutisti.

II. Ú l o h a :

Sosilnenou kanonovou rotou /bez kanonov/ poskytnúť pomoc nemeckej skupine z Mosyr, ktorá prepátra uvedený priestor a zničí tam sa nachádzajúceho nepriateľa.

P r o s t r i e d k y:

Veliteľ npor. pech. Ladislav G i n d l, kan. rota bez kanonov, vyzbrojená 8 ľahkými guľometmi, jazdecká čata bez koní, jedna čata 12/102 roty bez TG, rádiostanica vz. 31 a telefonný roj, hlavný lekár so zdrav. hliadkou.

Nemecká skupina: 5 dôstojníkov + 46 mužov a 3 kanonové člny a letka leteckého detašmánu Kosinki.

III. Ú m y s e ľ:

Chcem obidve skupiny presunúť čo najrýchlejším spôsobom kanonovými člnami po rieke Pripjať až do blízkosti obce Grjada a priestor Grjada – Schereiki – Prudok –

1440 Miestneho veliteľstva.
1441 Bielorusky Mazyr.
1442 Bielorusky Hrada.
1443 Bielorusky Šarejki.
1444 Bielorusky Kryšyčy.
1445 Bielorusky Aharodniki.
1446 Bielorusky Juraviči.

Kryschitschi – Ogorodniki – Jurewitschi prepátrať, zničiť nepriateľa a očistiť tento kraj od nepriateľských živlov.

IV. V y k o n a n i e:

Východisko: prístav Mosyr.

Začiatok akcie dňa 20. júla 1942 o 03. 15 hod.

Kombinovaná slov. skupina presunie sa z Hlinkovej kasárni Kosinki[1447] autami o 02.15 hod. k prístavu Mosyr, kde po spojení s nem. skupinou nalodia do pripravených kanonových člnov tak, aby tieto mohly opustiť prístav o 03.15 hod. Plavbou asi 18 km po prúdu Pripjať,[1448] odíde skupina až ku predom vyhľadanému miestu pre vylodenie, v blízkosti obce Grjada, kde sa vylodí. Po vylodení prepátrajú obidve skupiny obce Grjada – Schereiki – Prudok - Kryschitschi – Ogorodniki – Jurewitschi a priestor medzi týmito, tam sa nachádzajúceho nepriateľa bojom zničia a pritom tiež preveria doteraz hlásené zprávy o partizánoch a parašutistoch v tomto priestore.

Letka leteckého datašmánu Kosinki o 04.30 hod. vykoná priezkum uvedeného priestoru a zistené zprávy hlási vel. pluku, resp.súrne zprávy shodí tiež priamo velitelovi akcie.

Ďalšie riadenie akcie si ponechávam sám. Predvídam ukončenie akcie tohože dňa a návrat skupiny do Mosyr, resp. Kosinki tými istými dopravnými prostriedkami.

Veliteľ akcie v prípade naliehavosti rozhodne sa sám podľa zpráv a situácie v dohode s vel. nem. skupiny, s ktorou spolupracuje, svoje rozhodnutie hlási vel. pluku. Pri prepátravaní lesov pozor na koruny stromov.

V. Styk a spojenie:

Dohovorené znamenia: viď príloha.

Telefon: pokiaľ to civ. permanentné telef. linky dovolujú, v naliehavých prípadoch používajte týchto. Pozor však na odpočúvanie a na čas potreby poštové úrady obsaďte vojakmi.

Rádiotelegrafia: Skupina má pridelenú rádiostanicu vz. 31, ktorá korešponduje priamo s pluk. rádiostanicou. Volacie znaky a dlžku vln pre rádiostanice určil priamo spoj. dôstojník pluku.

VI. Z p r a v o d a j s t v o :

Utajenie: Používajte zásadne krycích mien.

Kombinovaná rota a celá akcia dostáva krycie meno „NEPTUN.“ Nepotrebné písomnosti so sebou neberte. Pozor na šifrovacie pomôcky, stratu hesla, alebo šifr. kľúča a stratu vôbec hláste ihneď.

Zakazujem mimoslužobný styk s civ. obyvateľstvom, rabovačky a akékoľvek násilnosti na bezbrannom obyvateľstve. Mužstvo o tomto a o vojenskom tajomstve pred celou akciou dôkladne poučte.

Akcie sa zúčastní zprav. dôstojník pluku.

1447 Bielorusky Kozenki.

1448 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

Predkladanie zpráv: Dôležité zprávy ihneď, inak situáciu každých 6 hodín. O priebehu akcie upovedomím veliteľa I/102 práporu sám.

VII. Z a i s t e n i e : Dbajte vždy dôkladného zaistenia a pozorovania, možnosť prepadov a stretnutia sa so zákerným nepriateľom je stála. Hliadky a stráže vždy dôkladne poučte.

VIII. Pokyny pre správy:

1/ So sebou vezmite I. a II. sled streliva, funkciu zbraní preskúšajte.

2/Roty vybavia zúčastnených suchou stravou na dva dni.

3/ Hlavný lekár zúčastní sa akcie so zdrav. hliadkou /v celku 1+6/ a vezme sebou potrebné obväzy a liečivá.

Odsun chorých a ranených po rieke Pripjať do Mosyr, odkiaľ ďalší presun zariadim.

IX. R ô z n e:

1/ Využitie spolupráce s letcom.

2/ V prípade potreby vyžiadajte pomoc rádiogramom, letcom, prípadne i telefonicky.

3/ Veliteľ akcie po ukončení predloží vel. pluku písomnú reláciu o akcii dvojmo.

Dostane: Vel. ZD ako hlásenie,
Kan.. pom. a 12/102 rota, let. detašmán, HS, hl. lekár
pluku, spoj., zprav. a zbroj. dôst. na vykonanie,
I/102 práp. a OK Mosyr na vedomie

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Michal Lokšík, v. r.

Za správ-nosť:
II. pobočník vel. pluku
npor. pech. František Petrík.
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 59, sign. III/5

DOKUMENT 155

1942, júl 30. Žytomyr.

Osobitný rozkaz veliteľa armády a ministra národnej obrany gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša pre Zaisťovaciu divíziu pri príležitosti jej návštevy predsedom slovenskej vlády Vojtechom Tukom.

Príloha k div. rozkazu č. 96, čl. 802.

Osobitný armádny rozkaz pre ZD.

Predseda slovenskej vlády Dr. Vojtech Tuka navštívil v týchto dňoch oblasť ZD. Návšteva táto patrila vojakom slovenskej armády, ktorí súc od vlasti odtrhnutí, konajú svedomite a verne svoju zodpovednú službu štátu v časoch pre náš národ veľmi dôležitých. Význam návštevy spočíva najmä v tom, že vojaci ZD vidia v prítomnosti pána predsedu vlády v ďalekom kraji, kde cestovať aj pre mladého a otužilého vojaka je vecou namáhavou a ťažkou, dôkaz starosti najvyššieho predstaviteľa vlády o nich a o ich statočné činy, ako aj výsostný záujem slovenského zázemia a celej našej pospolitosti o hodnotu a účasť slovenskej brannej moci vo všeobecnej borbe proti Sovietom.

Vojsko, vedomé si svojho mimoriadneho postavenia za hranicami Slovenskej republiky je povďačné pánu predsedovi vlády za živú účasť a duševnú posilu, ktorú osobnou prítomnosťou na Ukrajine mu preukazuje, pozdravuje vzácneho hosťa a uisťuje ho, že povzbudené a obodrené touto milou pozornosťou, bude ešte lepšie, ak sa to dá, konať svoju službu na prospech štátu i novej Európy.

Presvedčil som sa aj osobne, že príslušníci ZD sú vo svojich úlohách i v službe nanajvýš svedomití, presní i húževnatí; ďakujem preto všetkým, menom armády, za česť a dejinný prínos, ktorý prinášajú celému Slovensku i budúcim naším pokoleniam. I keď sa o RD viac hovorí a píše ako o ZD, nakoľko už povaha jej činnosti to tak vyžaduje, zostane neodškriepiteľným faktorom a zásluhou aj ZD, že v konečnej súvahe činov a zahraničnej vojenskej služby prináša a prinesie azda ešte naša zaisťovacia divízia nesmierne dôležité úžitky pre spoločnú nám vec a že príslušníci ZD, svoje dejinné poslanie konajú a konali v okolnostiach, najmä pre ich osobné ohľady čo najťažších i najhorších.

Pozdravujúc Vás všetkých, privolávam Vám slovenské:

” Na stráž ”

Žitomír,[1449] 30. júla 1942.

veliteľ slovenskej armády
a minister národnej obrany
generál Čatloš.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 3, sign. I/49

1449 Ukrajinsky Žytomyr.

DOKUMENT 156

1942, júl 30. Ovruč.

Obežník veliteľa pešieho pluku 101 pplk. pech. Martina Palkoviča s nariadením veliteľa Zaisťovacej divízie o spôsobe likvidovania zajatých partizánov.

Peší pluk 101 SV., 30. júl 1942.
Číslo: 123/Taj. 1942. TAJNÉ
Vec: Boj proti partizánom. Podľa rozdeľovníka.

Na nariadenie vel. ZD č. 81.086/Taj. Ic 1942:

Aby opovrhnutiahodná činnosť partizánov bola stále na očiach civilného obyvateľstva a aby bol zvýšený dojem ich likvidovania, partizáni nemajú byť v budúcnosti zastrelení, ale na dobre viditeľnom mieste obesení.

Partizáni sa majú obesiť i vtedy, keď predtým boli zastrelení v boji.

Toto nariadenie sa vzťahuje len na osoby, ktorým bolo dokázané, že sú partizánmi, nie však na príbuzných partizánov, alebo na osoby, ktoré sú v podozrení, že pomáhaly partizánom.

Zasielam na vedomie. Riaďte sa podľa toho.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Martin Palkovič, v. r.

Za správnosť:
1. pobočník vel. pluku:
stot. pech. Ján Nálepka
[v.r.]

Tajné
[Peší pluk 101 – 10. rota, došlo: VS 30.7. 1942, Čís. : 4/1942. Príl.:0 – dopísané rukou namiesto odtlačku pečiatky][1450]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 52, sign. II/252

1450 Pod dokumentom je rukou dopísané *„Vzal na vedomie. Spis založiť 1. 8. 1942. Veliteľ roty: npor. pech. Rudolf Čillik“*. Pod menom je nečitateľný podpis.

DOKUMENT 157

1942, júl 31. Kozenki.

Nariadenie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka k novej organizácii a dislokácii jednotiek pluku.

P e š í p l u k 102. S.V., dňa 31. júla 1942.

Čís.: 543/Taj. 1942

Vec: Nová organizácia a dislokácia TAJNÉ!

p. pl. 102 – nariadenie.

Podľa rozdeľovníka.

Prílohy: 1.[1451]

A./ O r g a n i z á c i a.

Podľa rozkazu vel. ZD, čís. 82. 560/taj. 3. 7. 1942 záložná guľ. rota p. p1. 102, ktorá bola pred 10. 7. 1942 podriadená priamo vel. ZD, dňom 10. 7. 1942 prešla pod podriadenosť vel. ppl. 102. Od 16. 7. 1942, kedy došla ku pluku, je dislokovaná v Hlinkovej kasárni v Kosinki.[1452] Organizovaná je ako ostatné guľ. roty pluku. Po príchode vel. III/102 práporu s 3 pešími rotami zo zápolia transportom dňa 30. 7. 1942 o 16.20 hod. do Rietschitza,[1453] zaraďuje sa zál. rota ako 12/102 rota a spolu takto tvoria kompletný III/102 prápor.

B./ Dislokácia.

Vel. ZD rozkazom čís. 82. 602/Taj. Ia -1942 zo dňa 18. júla 1942 úsek železnice Pinsk – Gomel[1454] v oblasti ZD /doterajší úsek ppl. 102, ktorý siaha od rieky Dnjepr[1455] na východe až ku rieke Slucz[1456] na západe uvedenej železničnej trate/ dňom l. augusta 1942 rozdeľuje na ppl. 101 a ppl.102 takto:

Peší pluk 101 od západnej hranice oblasti ZD – rieka Slucz – až po rieku Ptitsch[1457] a most cez rieku v to.

Peší pluk 102 od rieky Ptitsch a mostu cez túto mimo až po východnú hranicu ZD – rieka Dnjepr a most cez rieku pri Rietschitza v to.

I. V dôsledku toho nariaďujem vykonať túto dislokáciu jednotlivých práporov a rôt v úseku pluku:

l/ Kosinki: veliteľstvo pluku, HS, pom. rota, HKB, SV kan. roty /s 5 družstvami KPÚV/ a strážny oddiel.

DZR-1 a let. detašmán SVZ, ako pridelené.

1451 Príloha sa nepublikuje.

1452 Bielorusky Kozenki.

1453 Bielorusky Rečyca.

1454 Bielorusky Homeľ.

1455 Bielorusky Dnjapro.

1456 Bielorusky Sluč.

1457 Bielorusky Pcič.

2/ II/102 prápor: – veliteľ stot. pech. Pavel Nerer, funkciu prevezme od stot. pech. L. Šuška.[1458]

– pobočník npor. pech. Ladislav Varga.

Rietschitza: SV práporu a dve družstvá KPÚV,

SV 11/102 roty – veliteľ: npor. pech. Viliam Nemček.

SV 12/102 roty – veliteľ: npor. pech. Šimon Orlický.

Demetschi[1459]: SV 10/102 roty – veliteľ: npor. pech. Ján Franko.

Babitschi[1460]: SV 9/102 roty – veliteľ: npor. pech. Ján Lovich.

3/ I/102 prápor – veliteľ mjr. pech. Martin Strapák,

– pobočník npor. pech. Jozef Palkovič.

Kalinkowitschi[1461]: SV práporu a tri družstvá KPÚV/jedno z tých na IPV/ a čata 3/102 roty.

SV 1/102 roty – veliteľ: npor. pech. Pavel Lovásik

SV 4/102 roty – veliteľ: npor. pech. Vlad. Kuchta.

Wasiljewitschi[1462]: SV 2/102 roty – veliteľ: npor. pech. Ján Havránek /obsadí i Nachow[1463]/.

Alexandrowka[1464]: SV 3/102 roty – veliteľ: npor. pech. Ladislav Lehôtzky /obsadí i Loski/.

4/ II/102 prápor: – veliteľ: stot. pech. Albert Czermín,

– pobočník: por. pech. Štefan Ižo.

Mischenki[1465]: SV prápor a dve družstvá KPÚV a čata 7/102 roty.

SV 8/102 roty – veliteľ: npor. pech. Theofil B. Galba.

Klinsk: SV 6/102 roty veliteľ: stot. pech. Ľudevít Šuška, funkciu prevezme po odovzdaní funkcie vel. III/102 práporu. Zat.[1466] vel. roty: por. pech. v zál. Zmaržlák Emil.

Michnowitschi[1467]: /južne žel. stan. Kazury/ SV 7/102 roty – veliteľ: npor. pech. Ladislav Kleinert.

Terebovo[1468]: SV 5/102 roty – veliteľ: npor. pech. Jozef Repko.

Guľ. roty zostávajú zásadne u SV práporu a pokračujú vo výcviku.

Po dvoch družstvách KPÚV pridelil som každému práporu k dispozícii ako posilový prostriedok podľa rdgr. čís. I5-S z 30. 7. 1942, pozmeneného potom telef. rozhovorom

1458 Ľudovít Šuška.

1459 Bielorusky Dzajmečy.

1460 Bielorusky Babičy.

1461 Bielorusky Kalinkavičy.

1462 Bielorusky Vasiljevičy.

1463 Bielorusky Nachaŭ (výslovnosť Nachau).

1464 Bielorusky Aljaksandraŭka (výslovnosť Aljaksandrovka).

1465 Bielorusky Mišenki.

1466 Myslí sa zatímny (nespisovný hybridný tvar odvodený z českého prídavného mena zatímní), resp. dočasný.

1467 Bielorusky Michnovičy.

1468 Bielorusky Trebovo.

s I. dôst. štábu vel. ZD. I/102 prápor má už okrem toho jedno družstvo KPÚV pre IPV /improvizovaný pancierový vlak./

II. Rozdelenie strážnych úsekov pre prápory:

a/ III/102 prápor: – východná hranica: rieka Dnjepr a mosty cez rieku v to,

– západná hranica: Wasiljewitschi mimo.

b/ I/102 prápor: – východná hranica: Wasiljewitschi v to,

– západná hranica: stretný bod žel. trate od mostu cez Pripjať pri Mosyr[1469] do Kalinkowitschi a žel. trate Kalinkowitschi – Ptitsch asi 4 km záp. že1. stanice Kalinkowitschi v to.

c/ II/102 prápor: – východná hranica: stretný bod žel. trate asi 4 km záp. Kalinkowitschi mimo,

– západná hranica: rieka Ptitsch a most cez rieku mimo.

d/ Susedia: – na východe a na severe zostávajú.

– západe: III/101 prápor s SV Ptitsch.

– na juhu: od južnej hranice pluku medzi riekami Dnjepr a Pripjať /od 11. 7. 1942/ sú dislokované eskadrony JPO, ktorého SV je v Bragin.[1470] JPO má pričlenenú čatu PA, ktorá v prípade potreby môže byť vel. pluku prostredníctvom vel. ZD od JPO vyžiadaná a zasadená. Na juh od južnej hranice pluku a na západ od priestoru JPO až po západnú hranicu oblasti ZD priestor patrí ppl. 101 a v Jelsk[1471] je dislokovaná 2/101 rota.

III. V y k o n a n i e:

1/ Po tejto zmene v dislokácii najdôležitejšou úlohou je uhájiť železničnú trať Rietschitza – Ptitsch pred sabotážnymi aktami a premávku na tejto trati pred prepadmi zo strany záškodníckych partizánskych a parašutistických báND, ktoré v ostatnom čase vyvíjajú značne zvýšenú činnosť. Premávka na žel. trati musí byť každopádne zaistená týmto zhusteným obsadením a zhusteným rozmiestením stráží na žel. trati. Podrobné rozmiestenie a silu jednotlivých posádok a stráží vo svojom úseku určia si velitelia práporov.

2/ Velitelia práporov vykonajú s veliteľmi rôt podrobnú rekognoskáciu novopridelených úseku a všade tam, kde už stráženie bolo zariadené, tieto stráže prevezmú. Taktiež prevezme sa stráženie objektov, ktoré doteraz strážila ozbrojená milícia, ktorú po odovzdaní a prevzatí stráží sústreďte u SV I/102 práporu. Ozbrojenú milíciu načim podľa rozkazu vel. ZD čís. 82.638/Taj. Ia – 1942 potom ihneď odovzdať príslušnej žandárskej stanici, ktorá dala týchto milicionárov k dispozícii pre stráženie trate. Odovzdanie vykonajte s odvolaním sa na nariadenie W. Bfh. Ukraine čís. 5923/3734/42 geh. Upozorňujem, že objekty ktoré sa odovzdávajú milíciou, nesmú zostať ani na prechodný čas bez stráženia; preto určite presný čas vystriedania.

1469 Bielorusky Mazyr.

1470 Bielorusky Brahin.

1471 Bielorusky Jeľsk.

Odovzdanie milicionárov musí byť vykonané do 15. 8. 1942 najneskoršie. Vykonanie hláste vel. pluku do 17. 8. 1942 s udaním počtu milicionárov ktorých ste odovzdali.

3/ Podľa tohože nariadenia W. Bfh. Ukraine však obyvatelia, ktorí sú zadelení ako neozbrojení poplachoví strážni na zaistenie žel. trate a sú z obcí ležiacich blízko žel. trate, môžu sa i naďalej používať. Predpokladám a predvídam však, že postupom času, pokiaľ to nutnosť i naďalej vyžadovať nebude, budú aj títo vypustení zo stráženia a poplašnej ochrany žel. trati. V prípade, že stráženie prevezme vojsko úplne a v dostačujúcom zaistení, prístup na žel. trať a do blízkosti tejto civilnému obyvateľstvu prísne a celkom zakážte. Toto však verejne publikujte a príslušné civilné a vojenské miesta – úrady – včas upovedomte.

4/ II/102 prápor so svojimi rotami po odovzdaní strážnych úloh a úseku III/101 práporu presunie sa ihneď peším pochodom, resp. prostredníctvom IPV z Ptitsch do Myschenki, až na 5/102 rotu, pre ktorú som na presun z Kopzewicze[1472], resp. Ogolitschi[1473] do Myschenki vyžiadal od vel. ZD Ib dňa 30. 7. 1942 transport. Po príchode na nové SV rozmiestia sa roty podľa novonariadenej dislokácie a vystriedajú tam časti I/102 práporu.

5/ Presun a instradovanie transportu pre 12/102 rotu z Kosinki do Rietschitza nariadim sám a potrebné zariadi samo vel. pluku.

6/ III/102 prápor vystrieda vo svojom úseku všetky části a stráže I/102 práporu svojimi rotami a zaujatím novonariadenej dislokácie. Po vystriedaní svojich častí stiahne si velitrľ I/102 práporu tieto z terajšieho úseku III/102 práporu buď peším pochodom, alebo prostredníctvom IPV /napr. stráže pri mostov cez Dnjepr/.

7/ Keď to uznáte za potrebné a nutné, na dôležitých miestach žel. trate sriaďte aj nové stráže okrem doterajších/ napr. keď medzi jednotlivými stráženými objektami je dlhý a nestráženým úsek/.

8/ Po príchode na nové SV sriaďte všade posádkové veliteľstvo a i

tam, kde je nemecká Ortskommandantura[1474] sriaďte vždy i slovenské PV. V takom prípade potom všetky civilné záležitosti vybavuje si nem. OK sama.

9/ Strážnu službu u SV práporov vykonávajú tam dislokované pešie roty, rešp. čaty.

10/ Styk a spojenie: viď spoj. rozkaz čís. 6 /v prílohe/, ktorý dôkladne preštudujte a dôsledne vykonávajte.

11/ Po vykonaní dislokácie velitelia práporov predložia velit. pluku do 15. 8. 1942 najneskoršie podrobné rozmiestenia a silu všetkých svojich jednotiek, posádok a stráží s príslušnou priesvitkou.

IV. Pokyny pre správy:

a/ Zbrojná správa: Všetky jednotlivé části pluku i odlúčené /KPÚV/ majú vždy u seba I. a II. sled streliva. Zbroj. dôst. pluku prekontroluje počty, najmä u III/102 práporu a ne-

1472 Bielorusky Kapcevičy.

1473 Bielorusky Agoličy.

1474 Miestne veliteľstvo.

dostatky doplní. Počty vystrieľanej munície hláste vždy ihneď zbroj. dôst. pluku a na doplnky munície predložte tomuto predpísané žiadanky.

b/ Intendančná správa: Všetky podrobnosti ohľadom zásobovacia riadi hospodár a proviantník pluku s proviantníkmi práporov podľa mojich rozkazov. Proviantník III/102 práporu hlási HS pluku: dokedy a ktorým proviantom je prápor zásobený zo Slovenska. Ďalšie potom zariadi hospodár pluku podľa ústne mu udaných rozkazov. Seno slamu a ubytovacie potreby pokiaľ možno ťažte z miestnych zdrojov.

c/ Zdravotná správa: Pridelení práporní lekári spolu s vel. práporov a veliteľmi rôt starajú sa o zdravotnú stránku a o zachovávanie všetkých zdravotných nariadení a opatrení čo najviac. Nariadené denné zdrav. hlásenia predkladajte včas hlavnému lekárovi pluku. Odsun chorých a ranených do DZR-1 Kosinki. Hlavný lekár pluku kontroluje často činnosť práporných lekárov.

d/ Veterinárna správa: Veterinár pluku vykonáva týždenne raz vet. prehliadku jednotlivých práporov. Koňom a všetkému vozot. materiálu venujte zvýšenú. osobitnú, pozornosť. Veterinár a vozot. dôst. pluku vykonávajú u podriadených orgánov časté kontroly.

e/ Duchovná správa: Duchovní pluku vykonávajú pastorácie a osvetové prednášky u odlúčených práporov a ich části každý druhý týždeň raz. Program predostrú a odchod na slúž. cesty hlásia vel. pluku.

V. Organizovanie strážneho oddielu v Kosinki:

Vzhľadom na zvýšenú potrebu mužstva pre strážnu službu v posádke u SV pluku a keďže pre túto strážnu službu nemožno používať org. jednotiek okrem HKB, podľa rozkazu vel. ZD čís. 82. 602/Taj. Ia -1942 odsek III, nariaďujem dňom 6. augusta 1942 zriadiť v posádke Kosinki strážny oddiel – SO v sile 130 mužov.

Strážny oddiel prideľujem do stavu živených kanonovej rote, keďže SV tejto

s malým počtom vlastného mužstva ostáva v Kosinki, čo bolo mi pri telef. rozhovore s I. dôst. štábu ZD povolené. Kan. rota zariadi aj ubytovanie SO.

Do strážneho oddielu dodá:

1. rota: 1 hodnost. a 5 mužov,	2 rota: 2 hodnost. a 25 mužov,
3. rota: 2 hodnost. a 20 mužov	4. rota: 1 poddôst. z pov. a 5 mužov,
5. rota: 2 hodnost. a 8 mužov,	6. rota: 1 hodnost. a 10 mužov,
7. rota: 3 hosnost. a 8 mužov,	8. rota: 1 poddôst. z pov. a 5 mužov,
9. rota: 2 hodnost. a 8 mužov,	10. rota: 8 mužov,
11. rota 2 hodnost. a 8 mužov,	12. rota: 5 mužov.

Počty pre strážny oddiel sú stanovená vzhľadom na početné stavy u rôt a tak, aby sa tieto odoslaním mužstvá pre SO približne vyrovnaly. Do SO vyberte mužstvo starostlivo a to také, ktoré je v strážnej službe dobre vycvičené, nie však špecialistov. Nestrpím však, aby sa roty pri tejto príležitosti snáď chcely zbaviť podradného materiálu, ktorý ináč môžete použiť u roty ako vozkov alebo podkoniakov. V prípade, že by podobné pokusy boly zistené, proti príslušnému veliteľovi roty zakročim. Mužstvo

odošlite ku kanonovej rote dňa 5. augusta 1942 a dňom 6. augusta odovzdajte ho tejto do stavu živených. Mužstvo odošlite s plnou výstrojou a výzbrojou a vybavte všetkými potrebnými dokladmi. Príslušné roty vedú si toto mužstvo i ďalej v evidencii ako odvelené, lebo po prípadnom zrušení SO toto sa zase vráti k svojim rotám. Mužstvo i po pridelení do SO pri korešpondencii používa v adrese i naďalej krycie meno svojej roty. Kan. rota odovzdá preto menovitý soznam prideleného mužstva do SO na poľnú poštu pluku, ktorá potom zariadi doručovanie pošty podľa tohto soznamu.

SO podlieha veliteľovi kan. roty, ktorý podľa potreby určuje mužstvo tohto do strážnej služby. Okrem toho denne zistí dopytom u pom. roty koľko mužov môže táto pre ten ktorý deň uvoľniť pre strážnu službu. HKB má k dispozícii pre strážnu službu 115 mužov a kan. rota 55 mužov. Stavanie stráží v posádke u SV pluku usmernia podľa tohto vo vzájomnej dohode veliteľ kasárne a posádkový dôstojník

VI. Rôzne:

1./ Vzhľadom na závažnosti a tajnosť tohto rozkazu sú mi zaň príslušní velitelia osobne zodpovední. Taktiež zodpovedajú mi osobne za jeho dôsledné, svedomité a včasné vykonanie a včasné predkladanie hlásení.

2/ Pretože možnosť prepadov a ohrozenia posádok zo strany partizánov je neustála a sa zvyšuje, nariaďujem dbať prísne čo najväčšej pohotovosti a ostražitosti jednotlivých posádok a stráží. Vybudujte tieto čo najskôr ako oporné body. Zakazujem tiež čo najprísnejšie chodiť jednotlivcom v ubytovacích miestach a najmä potulovať sa menším skupinám po okolí mimo služobných pochôdzok a hliadok. Každá vyslaná hliadka, alebo služobne vyslaný doprovod, napr. vyžiadaný civ. úradmi /pre dodanie doprovodu vyžiadajte si vždy predom súhlas vel. pluku/ musia byť dostatočne silné a vyzbrojené.

3/ Počas presunov i ubytovania dbajte prísne všetkých bezpečnostných opatrení, aby nedošlo ku zraneniam a nešťastiam. Zakazujem opäť akékoľvek rabovačky a každé svojvoľné počínanie si. Dbajte cti a dobrého mena slovenského národa a slovenského vojaka.

4/ Počas transportov správajte sa presne vydanými smerniciami a tieto dôsledne zachovávajte.

5/ Na presuny malých častí /družstiev, čiat/ a malého množstva materiálu po žel. trati využite ciest IPV po predchádzajúcej dohode s veliteľom I/102 práporu.

6/ Všetci referenti pluku vydajú vel. III/102 práporu a jeho rotám všetky doteraz vydané dôležité a stále platné rozkazy v odpisoch. Ide najmä o rozkazy pre stráženie a ochranu žel. tratí, o všeobecný boj proti partizánom, o mínach a nebezpečí pri odstraňovaní týchto, atď.

7/ Starí velitelia pri odchode z doterajšieho úseku do nového svojich nástupcov o všetkom dôkladne informujú, najmä čo sa týka činnosti partizánskych a parašutistických skupín. Všetko, najmä novoprišlé mužstvo upozornite dôrazne na nebezpečenstvo v tomto kraji, zdôraznite mu nutnosť najväčšej kolektívnej i osobnej ostražitosti a pohotovosti a poučte ho o dôležitosti svedomitého vykonávania každej mu sverenej úlohy.

Dostane: Vel. ZD Ia ako hlásenie,
vel. ZD spoj. vojsko, DZR-1 a let. detašmán na vedomie,
I., II. a III/102 prápor, 1. – 12/102 rota, pom., kan. rota,
HKB, zbroj., spoj. a zprav. dôst., HS, hlavný lekár a veterinár pluku na vykonanie.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Michal Lokšík, v. r.

Za správnosť:
II. pobočník vel. pluku:
npor. pech. František Petrík.
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 59, sign. III/5

DOKUMENT 158

1942, august 2. SV.

Hlásenie veliteľa cyklistickej eskadróny zmiešaného priezvedného oddielu npor. jazd. Štefana Belka o masakre civilného obyvateľstva v bieloruskej obci Maladuša vykonanej vojakmi pešieho pluku 102.

O d p i s .

Smiešaný prezvedný oddiel — SV, dňa 2. augusta 1942.
cykl. eskadrona.
Čís. : 29/Taj.1942.
Vec: Protipožiar – pomocná akcia – hlásenie.

Smiešaný prezvedný oddiel,

S. V.

Dňa 2. augusta 1942 o 09. 30 hod., bolo mi žand. stanicou v Chojniky hlásené, že v obci Maludusch,[1475] asi 35 km severovýchodne od Chojníkov,[1476] horia obytné domy, zapálené 4 nepriateľskými lietadlami. Túto zprávu som hneď hlásil veliteľovi SPO[1477] do Bragina[1478] a na ústny rozkaz vel. SPO vyslal som do obce Malodushe 1 nákladné auto s požiarnou jednotkou z Chojníkov, 3 družstva cykl. eskadrony na nákladnom aute pol čatu PA o dvoch vozoch a lekára. S touto jednotkou išli npor. Donoval Ladislav, por. Gašš Imrich[1479] a por. Riška Florian.[1480] Jednotka odišla o 11. 00 hod. a to pre poruchu mot. vozidiel, ktoré boly do tejto doby opravené.

Jednotka dorazila do obce Malodusch o 12. 10 hod. Už z diaľky sme videli horiace domy. Jednotka zastavila sa pred dedinou na hradskej Chojniky – Rietzihitza,[1481] odkiaľ ďalekohľadom sme pozorovali shluk ľudu v prostriedku obce a medzi nimi uniformovaných vojakov o ktorých sme predpokladali, že sú to uniformovaní parašutisti, ktorí napadli dedinu. Veliteľ PA čaty vyslal do dediny pancierové vozy, ktoré za chvíľku hlásily, že v dedine je slovenská pechota v sile asi 1 roty. Na toto odišla celá jednotka i s požiarnou hotovosťou do dediny a zostala na autách.

1475 Bielorusky Maladuša.
1476 Bielorusky Chojniki.
1477 Pplk. jazd. Jaroslav Kmicikievič.
1478 Bielorusky Brahin.
1479 Por. jazd. Imrich Gaš.
1480 Por. jazd. Florián Riško.
1481 Bielorusky Rečyca.

Dôstojníci jednotky išli k veliteľovi pešej roty od ktorého žiadali informácie o zapálení dediny. Od veliteľa roty p. pl. 102, ktorého meno je neznáme[1482] a od por. pech Goliaša,[1483] dozvedeli sme sa, niekoľko obytných domov bolo zapálených slovenskými letcami o 09. 20 hod. a tiež niekoľko v túže dobu bolo ranených palubnými zbraniami z lietadiel. Pri tom veliteľ pešej roty podotkol, že podľa jeho vedomia nemali letci zapáliť obec Malodusch, ale niektorú inú obec. Veliteľ pešej roty dostal od letca hlásenie, že obec Malodusch zapálená o 09. 20 hod. na niekoľkých miestach horí. Toto hlásenie letca bolo podpísané por. let. Od vel. peš. roty sme sa ďalej dozvedeli, že včera vo večerných hodinách prepadli partizáni asi 10 km juhz. Rjetschitze na hradskej jedno nákladné auto, na ktorom bolo desať ozbrojených ľudí, ktorých včera večer partizáni prepadli, musia sa pomstiť. Pešiakov, ktorých odzbrojili a vyzliekli z uniforiem, potom postrieľali a auto i mrtvoly zapálili. Preto pešia rota dostala úkol prepátrať okolie pričom im pomáhali lietadla. Takto dostali sa až do obce Malodusch, ktorá už horela asi na 15 miestach. Vo chvíli keď naša jednotka dorazila do obce, videli sme tento obraz: Všetko obyvateľstvo bolo zohnané na voľné priestranstvo pre strážnicou miestnej milície a strážené dokola peším vojskom. Dedina horela už asi na 20 miestach, nikým nehasená, hoci miestna posádka požiarná pohotovosť bola nastúpená.

Veliteľ pešej roty vypísal práve mená niektorých rodín, ktorých mužovia podľa udania milicie sú partizánmi. Týchto členov rodín bolo asi 15, medzi ktorými bolo viac žien s malými deťmi /1 – 2 ročnými/ a niekoľko deti od 10 do 15 rokov.

Týchto 15 ľudí nariadil veliteľ pešej roty odviesť do blízkeho domu, asi 15 m. od shromaždišťa ľudí a tam odstreliť.

Na to dôstojníci cyklistickej eskadrony dohovárali veliteľovi pešej roty, že týmto spôsobom boja by náš veliteľ, ani my nesúhlasili. Na toto on odpovedal s výsmechom, že pravdepodobne sme tu krátku dobu a že oni /u p. pl. 102/ to takto všade robia a tento spôsob je jedine správny. Ďalej hovoril, že za svojich 10 ľudí, ktorých včera večer partizáni prepadli, musí sa pomstiť.

V tom už padaly rany v dome, kde 2 vojaci pešej roty a 1 príslušník nemeckej armády[1484] priamo sadisticky a vášnivo strieľali do bezbranných detí a žien. K tomu podotýkame, že medzi zastrelenými bol aj jeden bezmocný starší muž. Po výkone vraždy, dom kde mrtvoly ležaly, nechal veliteľ pešej roty zapáliť. Pri tom starostovi nakázal, aby prehovoril k shromaždenému obyvateľstvu celej obce, pred očami, ktorého bolo toto vraždenie a zapálenie domu vykonané, že aby tento obraz bol im odstrašujúcim príkladom a takto, že sa stane s každým, kto nebude lojálný k Nemcom.

1482 Veliteľom 7. roty pešieho pluku 102 zodpovedným za masakru civilného obyvateľstva v obci bol npor. pech. Ladislav Kleinert. Po vojne ho Národný súd v Bratislave odsúdil na trest smrti, ktorý bol vykonaný dňa 16. 12. 1947.

1483 Por. pech. v zál. Juraj Goliaš.

1484 Nebol to príslušník nemeckej armády, ale člen miestnych milícií v nemeckej uniforme. Bližšie pozri BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu*, c.d., s. 338.

Keď sme sa veliteľa pešej roty spýtali, či ľudia, ktorí boli na leteckom útoku zranení sú ošetrovaní, ironicky odpovedal: „Ba ešte tých budem ošetrovať.“ Na to dali sme rozkaz svojmu lekárovi ošetriť ranených. Lekár nám hlásil, že stretol ošetrovateľov p. pl. a na otázku prečo neošetrovali ranených odpovedali, že veď sú to len ranení civili, že veľ. roty by s tým nesúhlasil, že videl príslušníkov pešej roty ako sa prehrabávali vo veciach, ktoré si ľudia z horiacích domov povynášali. Preto sme s takýmto počínaním nesúhlasili a keďže sme obyvateľov tejto dediny poznali, ako dobrosrdečných a pohostinných ľudí pri nedávnej akcii, nanosili našim vojakom množstvo vajec, syra, mlieka, smotany, za to nechceli žiadne peniaze. Bez rozlúčenia s veliteľom pešej roty odišli sme o 13. 00 hod. do svojho ubytovacieho miesta v Chvojnikoch.

Veliteľ cykl. ekadrony:
npor. jazd. Štefan B e l k a v. r.

Údaje potvrdzuje:
npor. jazd. Donoval Ladislav v. r.
por. jazd. Gášš Imrich v. r.
por. jazd. Riška Florian v. r.

Archív Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, f. Pozostalosť Jaroslava Šolca, šk. 11/2
VHA Bratislava, f. č. 3. Zbierka protifašistického odboja (1937 – 1944), arch. j. 69

DOKUMENT 159

1942, august 3. Brahin.

Hlásenie veliteľa zmiešaného priezvedného oddielu pplk. jazd. Jaroslava Kmicikieviča veliteľovi Zaisťovacej divízie plk. pech Pavlovi Kunovi o masakre civilného obyvateľstva v bieloruskej obci Maladuša.

O d p i s .

Smiešaný presvedný oddiel. S.V., dňa 3. augusta 1942.
Čís.: 142/Taj.1942.
Vec: Bombardovanie a vyvraždenie
v Malodusch[1485] – hlásenie. Veliteľstvo ZD,

S. V.

Hlásenie vel. cykl. eskadrony a dôstojníkov tejto, ktorí dňa 2. augusta 1942 boli ako asistenčný oddiel v Maloduschi v odpise predkladám a k tomuto hlásim:

Za dobu 3 týždňov previedol som mnoho akcií aj v takýchto priestoroch do ktorých predomnou nikto nechcel ist, a ani z nemeckej ani zo slovenskej armády tam nikto nebol. Zo všetkých týchto akcií nepadol ani jeden výstrel na mojich vojakov a v každom prípade sa partizáni vyhli mojim jednotkám, takže som ani[1486] vojensky zasiahnuť. Stal sa prípad, že pri jednej akcii traja cyklisti zostali v zadu vzdialený od svojej jednotky, vôbec sa nezaistili a v lese opravovali i svoje porúchané bicykle. V tom došli k nim ozbrojení partizáni a na preľaknutie cyklistov ohľadne prepadnutia povedali im: „Nebojte sa chlapci mi vám nič neurobíme, len si opravujte.“ Po celú dobu zásobujem sa po ceste Lowljady[1487] – Chojniki – Bragin[1488] a skoro vždy týmto 30 km lesom musia vodiči jazdiť v noci, aby sa dostali na Pripjať[1489] za včasného rána. Po týchto vykonaných jazdách i keď boli šofermi a doprovodom spozorované podozrivé osoby, nikdy nebolo strieľané ani na jednotlivé auta.

Hlásim, že počas akcií z mojich obcí sa mi sťažovali, že v zime a z jara bolo mnoho ľudí postrieľaných slovenskými jednotkami a že títo ľudia boli nevinní. S týchto správ nevyvodil som žiadné dôsledky, lebo som nevedel a neviem za akých situácii k tomu došlo, nie som povolaný, aby som niekoho kritizoval, lebo viem ako starý vojak, ako k všetkému môže dôjsť. Naopak musím hlásiť, že vo všetkých obciach obyvateľstvo voči nám sa chovalo zdržanlivo, bojácne, ale veľmi pohostínsky a keď bolo dotazované, prečo sa tak obávajú,..že my sa Čechoslovákov veľmi bojime, lebo tí hneď strieľajú a pália de-

1485 Bielorusky Maladuša.
1486 Nemusel.
1487 Neidentifikované.
1488 Bielorusky Brahyn.
1489 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

diny. Ale keď sa potom oboznámili s našími jednotkami hovoria toto: „Vy s tými žltými výložkami, ste iní vojaci, ako tí s červenými.“ Príslušníci cykl. esk. dňa 15. júla 1942 keď odchádzali na akciu nariadenú veľ. ZD pod čís. RDGR 784, prenocovali v obci Malodusch a obyvateľstvo tejto obce podávalo im veľmi ochotne mlieko, maslo, vajcia a pod. a ani peniaze za toto prijať nechcelo, takže vojaci nechciať to za darmo nasilu dávali im cigarety. Ako veliteľ útvaru nemôžem súhlasiť s takým postupom, ako bol urobený v Maloduschíký[1490], lebo týmto spôsobom:

1./ Nezmenší sa počet partizánov, ba o mnoho sa zväčší.

2./ Propaganda nepriateľská, ktorá chce, aby sa v okupovanom území zasial nekľud, nespokojnosť a sabotážne činy, len sa podporuje a pracuje v duchu nepriateľskej propagandy.

3./ Nenávisť medzi kľudným obyvateľstvom, ktoré boli vždy proti politické a ktoré vítalo s radosťou spojeneckú armádu sa vytvára a každým takým zásahom sa zväčšuje až do najväčšej miery.

4./ Aktívnosť partizánskych band sa len tým zväčší a bude viacej obetí aj v mojom kraji, kde doposiaľ nechali partizáni moje jednotky na pokoji, musím teda od prípadu v Maloduschi počítať teroristickými činmi, ako to dokazuje počet mrtvých a ranených u iných jednotiek.

5./ V smysle nariadenia velit. ZD č. 59.277/Dôv.Ic.1942 je neprípustné, keď sa zahráva so životom podozrivých, alebo rukojmých.

K tomu hlásim, že podla vyše uvedeného nariadenia zisťovať previnilosť majú osoby s odbornými znalosťami, lebo nezprávny krok môže mať za následok otras dôverného pomeru civilného obyvateľstva.

V tomto prípade nebol prítomný žiadný zpravodajský orgán, nebolo postúpené s popravovaním tak, aby boli až do konca vyšetrenia strážený a bola postúpená podľa výrokov velitela pešej roty ...., že on sa musí pomstiť za svojich ľudí a nie že by si uvážil o tom, že tú pomstu previedli príslušníci slovenskej armády na bezbranných starcoch, deťoch a ženách.

Podľa tvrdenia Klauzewitscha[1491] armáda, nie zodpovedná za vojnu, ale zodpovedná je za prevedenie, za svoju česť, povinnosť a ľudskosť.

V tomto prípade nebolo šetrené ani cti slovenskeho vojaka, ani ľudskosti, ktorú každý odvážny vojak musí mať. Ba práve ranené ženy a deti, ktoré boly postrieľané z vlastných lietadiel a ktoré s partizánmi nič nemaly, neboly zdrav. hliadkov peš. roty ošetrené s odôvodnením, že ide len o civilistov a táto hliadka dostala na neošetrenie týchto priamo rozkaz od veliteľa roty.

Takéto činy dávajú najlepší obraz o veliteľovi tejto roty, o jeho dôstojníckej cti a ľudskoti.

1490 V Maladuši.

1491 Myslí sa pruský generál a vojenský teoretik Carl von Clausewitz (1780 – 1831).

I pán minister národnej obrany svojim osobitným armádnym rozkazom zo dňa 30. júla 1942, nevedel o takomto postupe slovenskej jednotky, keď ďakoval všetkým príslušníkom slov. armády menom armády za česť dejinný prínos, ktorý prináša celému Slovensku i budúcim naším pokoleniam.

Som presvedčený, ako dôstojník, ktorý slúžim v tejto hodnosti už 27 rokov, že naše budúce pokolenie za takéto činy bude sa hanbiť a že to bude veľkou škvrnou v našich dejinách.

Ako vojak, ktorý sa neraz díval zoči-voči smrti, ktorý som aj za poslednej zimnej kampane viedol osobne útok 26-28 decembra 1941 PO-11 a bol som v prvej línii, som si vedomý toho, že vojak musí byť v nevyhnuteľných prípadoch tvrdým, ale v prípade v Maloduschi tá tvrdosť nebola na mieste, lebo zabitie vojakov bolo v priestore 10 km juhozápadne Rjetschitzi[1492] a obec Malodusch nachádza sa 20 km južne od Rjetschitzi a medzi tým miestom, kde boli naši vojaci usmrtení a medzi obcou Malodusch nachádza sa ešte niekoľko obcí, ktoré by skorej mohli prísť v úvahu pre trestnú výpravu.

Prípad v Maloduschi bol úplne analogický s odstrelovaním židov v roku 1941, ale k tomuto sa nemecká armáda nesnížila, ale tieto prevádzaly zvláštne tzv. odstreľujúce oddiely. Česť našej armády nie je tá istá ako, u nemeckej armády.

Prosím, aby hlásenie mojich dôstojníkov od cykl.eskadrony, bolo predložené ministerstvu NO, aby sa vysvetlilo raz navždy poslanie ZD, že je strážnym oddielom a nie trestnou inkvizíciou so stredovekými spôsobmi, keby sa maly takého prípady opakovať nemôžem veliť u ZD, ktorá takéto činy mlčky trpí, lebo som vojakom a nie katom.

Veliteľ SPO:
pplk. Jaroslav Kmicikievič v. r.

VHA Bratislava, f. č. 3. Zbierka protifašistický odboj (1937 – 1947), arch. j. 69

1492 Bielorusky Rečyca.

DOKUMENT 160

1942, august 4. Ovruč.

Obežník Veliteľstva Zaisťovacej divízie s inštrukciami veliteľa Wehrmachtu v Rížskom komisariáte Ukrajina o správaní sa okupačných jednotiek k civilnému obyvateľstvu. Nariadenie sa malo vzťahovať aj na slovenské jednotky.

O d p i s.

V e l i t e ľ s t v o ZD.
Čís.: 81.097/Taj. Ic 1942.

SV., 4. august 1942.

Vec: Postoj slov. armády k domácemu obyvateľstvu - nariadenie.

T A J N É.

Podľa rozdeľovača.

Wehrmachtbefehlshaber Ukraine skup. Ic vydala 18. 7.1942 pod číslom 5771/564/42 taj. toto nariadenie týkajúce sa chovania sa vojska k civilnému obyvateľstvu:

„Čo sa týka chovania sa voči Ukrajincom boly vydané jasné smernice. Nemecký postoj k Ukrajincom je teda priateľský a nie nepriateľský. Je však pochybné, že do akej miery je tento postoj slušným, čo sa týka styku s domácim obyvateľstvom.

Výnos dľa ktorého sa bolo treba riadiť (Erlass des Wbfh. U. Ic zo dňa 29. 12.1941) bol však mnohými úradmi pochopený mýlne a príslušníci vojska sa nerozvážne osobne stýkajú s domácim obyvateľstvom. Z výnosu však jasne vysvitá, že každý mimoslužobný osobný styk s domácim ovyvateľstvom je veľmi nebezpečným a preto, ak je to možné, má sa od toho vôbec upustiť. Neexistujú ani reprezentačné povinnosti voči civilnému obyvateľstvu; Nemec reprezentuje svojou prácou, výkonom a predovšetkým svojím postojom.

Tento postoj nesmie byť jak u dôstojníka tak u muža dvojsmyseľným, ale nemecký pánskym postojom. Tento pánsky postoj neznamená však namyslenosť, ale zdôraznenú zdržanlivosť (dištanz) a uzavrenosť (exkluzivitu) oproti všetkým vplyvom z vonku, ktoré by boly vhodné k tomu, aby podkopávaly nemecké spôsoby a nemecký vplyv. Tento inštinktívny pánsky nemecký postoj žiaľbohu často u Nemcov nebadať. Musia teda byť vychovaní. Ukrajinec je a zostáva nám cudzím. Každé zmäkčilé a dobrosrdečné venovanie sa Ukrajincom a každý nevhodný záujem o ich spôsoby a zvyky a kultúrne nažívanie podkopáva nemecké základné rysy, ktorým Nemecko ďakuje za svoju moc a veľkosť.

Často sa pochybuje o tom, či príslušníci armády su oprávnení prijať ich pozvania, či možno navštevovať ukrajinské zábavy, či príslušníci armády môžu pozvať domáce obyvateľstvo na vlastné zábavy atď. K vôli vyjasneniu týchto otázok nariaďujem toto:

1.) Súkromné pozvania pre uzavreté ukrajinské zábavy sa majú prijať len vtedy, ak to vyžaduje služobný záujem. Inak sú zakázané. Či pozvanie v osobitnom prípade môže byť prijaté, o tom rozhodne najbližší vyšší predstavený, v hodnosti najmenej veliteľa oddielu.

2.) Či sa majú navštivovať verejné ukrajinské zábavy (divadlo, tanec, hudba, kino) treba sa riadiť dľa miestnych pomerov. Zásadne je navštivovanie týchto miest príslušníkom armády zakázané do toho času, kým tieto nie sú prekontrolované veliteľom a pre príslušníkov armády povolené. Pred povolením takejto zábavy treba si zadovážiť aj názor nemeckej civ. správy a príslušnej zdrav. správy. Miestnosti, do ktorých príslušníci spoj.[1493] armád nemajú prístup, majú byť vhodne označené.

3.) Návšteva vojenských zábav v doprovode civ. obyvateľstva je zakázaná. Výnimky môže urobiť len usporiadateľ a to v odôvodnených prípadoch.

4.) Čo sa týka styku s miestnymi ženami radím osobitnú zdržanlivosť. Všetcia dôstojníci (im na roveň postavené osoby) majú tu jednať s osobitnou zodpovednosťou a sami ukazovať dobrý príklad.

Obsah tohto nariadenia predneste mesačne raz mužstvu jednotky. Doporučujem toto poučenie vykonať po poučení o obrane proti špionáži ,-a o nebezpečí politického vplývania miestnou propagandou na príslušníkov spoj. armád.“

K tomu nariaďujem:

Obsah nariadenia platí v plnom znení aj pre príslušníkov ZD. Svojim podriadeným vydajte (patričné) poučenie len nakoľko sa to týka našej armády, ktoré opakujte raz mesačne vždy pri príležitosti poučenia podľa nariadenia vel. ZD. čís. 59.399/Dôv. Ic 1942.

V prílohe Spoločné prehlasenie“ na koncí pripíšte vždy: “Súčasne bol som poučený o chovaní sa voči miestnemu civil. obyvateľstvu.“

Toto nariadenie zapíšte do soznamu trvale platných rozkazov.

Dostane: Všetky útvary, oddelenia, složky a správy ZD.

Veliteľ ZD:
plk. pech. Pavol Kuna, v. r.

Za správny odpis:
stot. pech. Ján Oškvarek
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 87, sign. III/204

1493 Spojeneckých.

DOKUMENT 161

1942, august 4. Kozenki.

Komentáre a inštrukcie veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka k rozkazu veliteľa Zaisťovacej divízie o správaní sa slovenských vojakov pri styku s civilným obyvateľstvom.

Peší pluk 102. SV., 4. august 1942.
Čís. 317/Taj.1942.
Vec: Postoj slov. armády k do -
mácemu obyvateľstvu – nariadenie TAJNÉ
Podľa rozdeľovača.

Prílohy: 1

V prílohe zasielam vám rozkaz vel. ZD čís. 81 097/Taj. Ic 1942.

V zmysle tohto rozkazu preveďte poučenie.

V predmetnej veci boly už vel. plukom vydané jasné nariadenie. V čís. 97/Taj. zprav. 1942 zakázal som návštevu ruských domácností z dôvodov obranných a hygienických.

Upozorňujem, že v rozkaze ZD sú spomínaní Ukrajinci, ktorým je i nemecký postoj priateľský. Jednotky ppl. 102 dislokované sú na Bielej Rusi,[1494] kde je obyvateľstvo väčšinou ruskej národnosti a stále silne naklonené sovietom. Vzhľadom na túto skutočnosť je nutno i v potrebnom služobnom styku s civ. obyvateľstvom zachovať odstup a ráznosť. Opakujem ešte raz, že dôvera prísl. ppl. 102 k civ. obyvateľstvu bola už draho zaplatená a nesmie sa preto ani jeden príslušník pluku s domácim obyvateľstvom zbližovať.

Domáce obyvateľstvo musí bezpodmienečne cítiť v príslušníkovi slov. armády predstaviteľa víťaznej armády v Rusku. Obyvateľstvo musí vedieť, že za každý spáchaný zločin na našom vojakovi nesie plnú zodpovednosť, ktorá sa bude stupňovať ak beštiálne činy neprestanú a obyvateľstvo nestane si plnou váhou a pomocou na našu stranu.

Po posledných výčinoch spáchaných na našich vojakoch, bol by priam zradcom nášho boja každý, kto by ešte i teraz prejavoval otvorené sympatie, alebo škodlivú dôveru k domácemu obyvateľstvu.

V tomto smysle poučte vašich príslušníkov. Zistené nedostatky trestajte nemilosrdne.

Pri každom poučení o zachovaní voj. tajomstva a poučení o škodlivosti protispojeneckých a protištátnych výrokoch, poučujte tiež o chovaní sa príslušníkov slov. armády k domácemu civ. obyvateľstvu.

Zapíšte do Soznamu rozkazov trvalej platnosti.

Dostane: I, II, III/102 prápor, 1. – 12. rota, kan. rota, štábna rota a HKB.

Za správnosť: Veliteľ pluku:
stot.pech. Ján Oškvarek [v.r.] pplk. pech. Michal Lokšík, v.r.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 87, sign. III/204

1494 Myslí sa Bielorusko. Rozkaz vel. ZD sa publikuje ako dok. 160

DOKUMENT 162

1942, august 5. Kozenki.

Rozkaz veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka s inštrukciami na uskutočnenie protipartizánskej akcie s krycím názvom Adi.

P e š í p l u k 102. SV. dňa 5. augusta 1942.

Čís. : 580/Taj.1942.

Pílohy: 2. Podľa rozdeľovníka.

Tajné.

R o z k a z p r e a k c i u „A D I“.

v dňoch 4. – 8. augusta 1942.

I. S i t u á c i a :

V ostatnom čase činnosť partizánskych a parašutistických skupín na železničnej trati a v blízkosti tejto v úseku Rietschiza[1495] – Kalinkowitschi[1496] a najmä v priestoroch južne a severne tejto, prejavuje sa vo zvýšenej miere.

Podľa dôverných zpráv nachádzajú sa partizánske skupiny v priestore Karowotitschi[1497] – Tischkowka[1498] – Budka, kde 1.5 km, vých. Tischowka má byť láger v sile asi 350 partizánov. V priestore Budka Shibenka[1499] – Dubrowa[1500] – Wassilkowo[1501] sa tiež nachádza väčšia skupina partizánov. Skupiny týchto objavujú sa tiež v priestore Malodusch[1502] – Andrejewka[1503] – Slob. Rowenskaja,[1504] napokon menšie alebo väčšie skupiny partizánov šarapatia v priestore Jurewitschi[1505] – Boljschije Awtjuki[1506] – Gulowitschi[1507] a v priestore Kalinkowitschi – Gorbowitschi[1508] – Suchowitschi[1509] – Schalypa[1510] – Buda.

V týchto priestoroch vyskytujúce sa partizánske skupiny rabujú u civilného obyvateľstva, toto silne terorizujú, spaľujú mosty, vykonávajú sabotáže na žel. trati, prepadá-

1495 Bielorusky Rečyca.
1496 Bielorusky Kalinkaviči.
1497 Bielorusky Karavaciči.
1498 Bielorusky Tiškovka.
1499 Bielorusky Budka Šibenka.
1500 Bielorusky Dubrova.
1501 Bielorusky Vasilkovo.
1502 Bielorusky Maladuša.
1503 Bielorusky Andrejeŭka (výslovnosť Andrejevka).
1504 Bielorusky Rovenskaja Slabada.
1505 Bielorusky Juraviči.
1506 Bielorusky Vjalikija Aŭcjuki (výslovnosť Vjalikija Avcjuki).
1507 Bielorusky Guleviči.
1508 Bielorusky Gorboviči.
1509 Bielorusky Suchoviči.
1510 Bielorusky Šalypy.

vajú transporty a naše stráže na tejto, neustále ohrožujú riečnu dopravu po Pripjať,[1511] prepadávajú naše zaisťovacie doprovodné skupiny /napr. prepad v priestore Malodusch dňa 1. 8. 1942, kedy pri prepade nášho doprovodu v sile 1 ÷ 10, mali sme 8 mŕtvych a 3 ranených/. Starostovia niektorých obcí v uvedených priestoroch sú vo spojení s partizánmi a obyvateľstvo je týmto tiež značne naklonené. V priestoroch je znateľná a zistená činnosť tu shodených a sov. armádou dôkladne vycvičených parašutistických buniek, ktoré sú zväčša ako organizátori a vedúci činnosti partizánskych band.

II. Ú l o h a :

Uvedené priestory dôkladným priezkumom očistiť od nepriateľských živlov, vyskytnuvšieho sa nepriateľa so zbraňou v ruke bojom zničiť, miestnemu obyvateľstvu, ktoré je nám prajne naklonené poskytnúť ochranu a pomoc, a týmto ho morálne posilniť a takto zaistiť v úseku pluku hladký chod premávky na žel. trati, tak i dopravy po rieke Pripjať.

Pre priezkum na akciu sú k dispozícii tieto prostriedky:

I. Slovenské jednotky:

a/ Skupina Kleinert: - veliteľ npor. pech. Ladislav Kleinert, časť 7/102 roty a jedna čata 2/102 roty pod velením por. pech. v zál. J. Goliaš, a zdrav. hliadka s prideleným lekárom.

b/ Skupina Gindl: -veliteľ npor. pech. Ladislav Gindl, časť mužstva kan. roty ako pešiaci a časť mužstva 7/102 roty a zdrav. hliadka s prideleným lekárom.

c/ 9. a 10/102 rota.

d/ Pluk. jazd. čata v sile 1 dôst. /npor. pech. Ján Záhorák/ a 13 mužov ako doprevádzajúca skupina 3 tankov železničného pancierového vlaku 25.

e/ Letecký detašmán SVZ Kosinky.[1512]

f/ Improvizovaný pancierový vlak – IPV.

g/ Tri telef. roje 1 3 a 3 rádiostanice vz. 31,

II. Nemecké jednotky:

Pri tejto akcii spolupracujú tieto nemecké jednotky:

1/ Begleit. Btl.RF-SS pod velením Sturmbannführera Massel a vyzbrojený je takto:

8 LG skupín, 22 strojných pištolí, 5 kusov 2 cm a 1 kus 3.7 cm protilietadlových diel, 3 kusy 3.7 cm KPÚV, spoj. čata 2 rdst a 8 telef. prístrojov.

2/ Nem. železničný pancierový vlak 25 /ŽPV. 25/ z Luniniencz,[1513] veliteľ Oblt. Oslislo, s posádkou vlaku a 3 tankami, ktorým velí Oblt. Sommer.

3/ Nem. pion. rota v Mosyr[1514] s 3 kanonovými člnami – veliteľ Hptm. Böder.

Begleit. Btl. RF. SS je skupina poverená osobitnou úlohou a z rozkazu Reichsführera SS má práve v tomže čase vykonať v úseku ppl. 102 a JPO akcie proti partizánom a parašutistom. Po vzájomnom dohovore pri akcii pluku spolupracuje a je podriadená mojmu veleniu.

1511 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

1512 Bielorusky Kozenki.

1513 Bielorusky Luninec.

1514 Bielorusky Mazyr.

III. Ú m y s e ľ :

Chcem využitím spolupracujúcich rýchlych skupín presunúť všetky priezkumové skupiny čo najrýchlejším spôsobom do priestoru Babitschi[1515] – Karowotitschi – Budka – Moltschany[1516] – Rabusa – Demechi,[1517] tento priestor dôkladne prepátrať, tam sa nachádzajúceho nepriateľa zničiť, obce a lesy očistiť od nepriateľských živlov. Podobne za súčinnosti všetkých spolupracujúcich skupín s let. detašmánom očistiť od nepriateľa a nepriateľských živlov aj ostatné priestory, kde sa tieto nachádzajú, pritiahnuť k spolupráci s nami lojálne smýšľajúce obyvateľstvo a zamedziť tak ďalším prepadom a sabotážam na železničnej trati, resp. pri riečnej doprave po Pripjať.

IV. V y k o n a n i e :

Východisko pre akciu: Skupina Kleinert Rietschiza, skupina Záhorák a IPV Demechi, -skupina Gindl Babitschi, - Begleit. Btl. RF-SS a ŽPV-25 Kalinkowitschi, nem. pion. rota prístav Mosyr.

Začiatok akcie dňa 4. augusta 1942 o 04.00 hod.

Dňa 4. augusta 1942:

V stanovenú hodinu pre vyrazenie Begleit. Btl. RF-SS vyrazí z Kalinkowitschi po hradskej na východ do priestoru južne Karowotitschi – Budka a tento priestor uzavre. Dosiahnutie tohto priestoru hlási mi hneď rádiotelegraficky heslom „Sonne“. Po obdržaní tohto hesla vydám rozkaz k započatiu akcie aj ostatným skupinám tým istým heslom. Ostatné skupiny preto zaujmú do 06.00 hod. dňa 4. augusta 1942 stanovené východiská a na týchto čakajú v pohotovosti na heslo k vyrazeniu.

Po obdržaní hesla „Sonne“ vyrazia skupiny k priezkumu takto:

Skupina Gindl: Babitschi – Krasnyje Orly[1518] – Bogdanowka[1519] – Kaporowka[1520] – Moltschany – Pobeditelj[1521] – Nowyj Sswet[1522] – Demechi, kde predvídam nocovanie skupiny.

Skupina Kleinert: Rietschizan – Woltschja Gora[1523] – Basujeff[1524]– Ostroff[1525] – Podmostje[1526]– Gariwody[1527] – Ossowez[1528] – Nowyje Shary[1529] – Antopolj – Demechi. Nocovanie: Demechin – Kosje[1530]

1515 Bielorusky Babičy.
1516 Bielorusky Molčany.
1517 Bielorusky Dzemjachi.
1518 Neidentifikované.
1519 Bielorusky Bogdanovka.
1520 Bielorusky Kaporovka.
1521 Neidentifikované.
1522 Bielorusky Novy Svet.
1523 Bielorusky Voŭčaja Gara (výslovnosť Vovčaja Gara).
1524 Bielorusky Bjazujeŭ (výslovnosť Bjazujev).
1525 Bielorusky Ostrov.
1526 Bielorusky Padmosce.
1527 Bielorusky Vjoska Garyvada.
1528 Bielorusky Asavec.
1529 Neidentifikované.
1530 Bielorusky Kozze.

Skupina tankov: /Záhorák – Sommer/ Demechi – Kosje – Liski[1531] – Jassnaja Poljana[1532] – Lasarewka[1533] – Moltschany – Podmostje – Gariwody – Perfesswjatoje[1534] – Rabusa – Nowyj Borez[1535] – Bugrajmowka[1536] – Nowyje Shary[1537]– Kosje – Demechi, kde predvídam nocovanie skupiny.

Begleit. Btl. RF-SS: Postupuje po tejto ose: Kalinkowitschi – Malyje Awtjuzewitschi[1538] – Glinaja Ssloboda[1539] – Saschtschebje[1540] – Karowotitschi – Gariwody, kde predvídam nocovanie tejto skupiny. Skupina na tejto hradskej uzavre priestor akcie južne Karowotitschi – Budka – Gariwody a taktiež prepátra priľahlé obce a okolie.

Ž P V – 25: Z Wassiljewitschi[1541] hliadkuje stále po žel. trati na juh až po Bf. Awramowskaja[1542] a späť a pri Saschtschebje zaujme uzatváracie postavenie. Večer sa vráti do Wassiljewitschi, kde nocuje.

IPV. Vyčkáva na ďalšie rozkazy v Demechi a je pripravený na prípadný odsun ranených do Kalinkowitschi. Nocuje v Demechi.

9. a 10/102 rota: Od 06.00 hod. uzavru rozostavením stráží a stálym hliadkovaním na žel. trati v úseku Rabuscha – Demechi – Liski – Babitschi priestor akcie zo severu.

Let. detašmán: Letci v tento deň vykonajú priezkum v tomto priestore na moj osobitný rozkaz po obdržaní hesla „Sonne“. Zistené i negatívne zprávy mi podajú na moje SV. vo Wassiljewitschi a v prípade nebezpečenstva upozornia na toto ihneď i príslušnú skupinu.

Ďalšie riadenie akcie si ponechávam sám, a to podľa situácie a získaných zpráv z uvedených priestorov pre priezkum, či už od letcov alebo od jednotlivých skupín. Na základe týchto vydám i ďalšie svoje podrobné rozkazy.

Predvídam asi tento ďalší priebeh akcie:

Dňa 5. augusta 1942:

Skupina Gindl: Pokračuje v priezkume za včasného rána z Demechi – Sselischtsche[1543] – Krinki[1544] – Budka Schibenka – Dubrowa – Jelisarowitschi[1545] – Wassiljkowo[1546] – Krinki, kde nocuje.

1531 Bielorusky Liski.
1532 Jasnaja Paljana.
1533 Bielorusky Lazarevka.
1534 Bielorusky Peresvjatoje.
1535 Bielorusky Barec.
1536 Bielorusky Bugrymaŷka (výslovnosť Bugrymavka).
1537 Neidentifikované.
1538 Bielorusky Malyja Awciuki.
1539 Bielorusky Glinnaja Slabada.
1540 Bielorusky Zaščob`e (výslovnosť Zaščobje).
1541 Bielorusky Vasilieviči.
1542 Asi Abramovka.
1543 Neidentifikované.
1544 Bielorusky Krynki.
1545 Bielorusky Jelizaraviči.
1546 Bielorusky Vasilkova.

Skupina Kleinert: Z Demeschi na sever do Krassnoje,[1547] odkiaľ na severoseverovýchod asi 3.5 km v lese, východne rieky Dneprik,[1548] má sa nachádzať partizánsky láger, ktorý zničí a vráti sa cez Retschizkaja Rudnja-Derashnja[1549] – Ssaltanowo[1550] – Rymschewka a Antopolj[1551] do Demechi, kde nocuje.

Skupinu tankov: /Záhorák – Sommer/ rozdeľujem a prideľujem takto:

1 tank a npor. pech. Záhoráka skupine Gindl,

2 tanky a Oblt. Sommer-a skupine Kleinert i s príslušnou posádkou a doprovodom a takto rozdelená zúčastní sa už priezkumov s jednotlivými skupinami.

Begleit. Btl. Rf-SS: Presunutie sa z Gariwody do Woltschja Gora a odtiaľ na juh po hradskej smerom na Malodusch – Dubrowica[1552] do Choiniki, kde predvídam nocovanie. Počas priezkumu po tejto ose prepátra všetky priľahlé obce a okolité lesy, prípadného nepriateľa a nepriateľské živly zničí.

Ž P V – 25: Po celý deň až do návratu skupín do nocovacích miest hliadkuje na žel. trati Demechi – Budka Schibenka a udržuje pritom s tankami rádiospojenie.

IPV., 9. a 10/102 rota ako dňa 4. augusta 1942.

Dňa 6. augusta 1942:

Skupina Gindl: S prideleným jedným tankom pokračuje v priezkume z Krinki na Liski – Krassnaja Dubrowa[1553] – Babitschij – Golowki[1554] – Saschtschebje – Wassiljewitschi, kde nocuje.

Skupina Kleinert: S pridelenými 2 tankami po prevezení z Demechi do Wassiljewitschi na ŽPV-25 o 05.00 hod. vyrazí odtiaľ na priezkum smerom Nowinki[1555] – Korma – Nassawitschi[1556] – Samostje[1557] – Nachoff,[1558] kde nocuje.

Begleit. Btl. RF-SS: Vyrazí o 04. 30 hod. z Choiniki smerom na Jurewitschi-Kryschitschi[1559] až Boljschije Awtjuki, kde predvídam nocovanie. Priestor dôkladne prepátra a nepriateľa zničí.

Ž P V – 25: Po vyložení skupina Kleinert vo Wassiljewitschi vykonáva hliadkovanie na žel. trati v úseku Loski[1560] – Liski, pokiaľ to dovoľuje jazdný poriadok a s tankami udržuje aj naďalej rádiospojenie.

1547 Bielorusky Starakrasnaje a Navakrasnaje.

1548 Bielorusky Dniepryk.

1549 Bielorusky Dziaražnia.

1550 Bielorusky Saltanova.

1551 Bielorusky Antopal.

1552 Bielorusky Dubrovica.

1553 Bielorusky Krasnaja Dubrova.

1554 Bielorusky Haloŭki (výslovnosť Halovki).

1555 Bielorusky Navinki.

1556 Bielorusky Nasavičy.

1557 Bielorusky Zamosče.

1558 Bielorusky Nachaŭ (výslovnosť Nachav).

1559 Bielorusky Kryničny.

1560 Bielorusky Lozki.

Nem. pion. rota: Vyrazí tiež o 04.30 hod. s 3 kanonovými člnmi z prístavu Mosyr do priestoru Jurewitschi a hliadkujúc v úseku Mosyr – Jurewitschi po rieke Pripjať uzavrie priestor akcie na juhozápade až do 18.00 hod., kedy sa vráti do prístavu Mosyr.

I P V.: Presunie sa predpoludním do Wassiljewitschi.

9. a 10/102 rota: Ako dňa 4. augusta 1942.

Dňa 7. augusta 1942:

Skupina Gindl: Presunie sa prostredníctvom ŽPV-25 až do priestoru Bf. Awramowskaja, kde vysadne, prepátra najbližšie okolie a zpiatočnou cestou doprevádzaná ŽPV-25 prepátra všetky v blízkosti žel. trate ležiace obce a lesy až po Wasiljewitschi, odkiaľ zase na ŽPV-25 presunie sa do Kalinkowitschi, kde nocuje.

Skupina Kleinert: Z Nachow vykonáva priezkum smerom Glinnaja Ssloboda[1561] – Chobnoje[1562] – Hf. Schawlowskije[1563] – Glinaja Ssloboda, kde nocuje.

Begleit. Btl. RF-SS: Z Boljschije Awtjuki priezkumom cez Prudok – Ignatowka[1564] – Gulewitschi[1565] – Ssirod[1566] presunie sa do Kalinkowitschi, kde nocuje.

I P V.: Zostáva vo Wassiljewitschi.

9. a 10/102 rota: Vykonávajú už normálnu strážnu službu na žel. trati a podľa rozkazov veliteľa práporu.

Dňa 8. augusta 1942:

Skupina Gindl: sa týmto dňom rozpustí, časť 7/102 roty zostáva v Kalinkowitschi a zbytok skupiny -kan. rota- bude s IPV presunutá do Kosinki.

Skupina Kleinert: Z Glinnaja Ssloboda vykoná priezkum do Loski, kde naloží na ŽPV-25, ktorý najprv odvezie čatu 2/102 roty do Wassiljewitschi, potom vráti sa so zbytkom skupiny do Kalinkowitschi. V Kalinkowitschi veliteľ 7/102 roty priberie časť svojej roty zo skupiny Gindl, ktorá je už na stanici pripravená a prostredníctvom ŽPV-25 presunie sa do nového SV. podľa novej dislokácii do Michnowitschi.[1567] Po vyložení, ŽPV-25 sa vráti do Kalinkowitschi.

Begleit. Btl. RF - SS: Vykoná priezkum v priestore sev. a severozáp. Kalinkowitschi a po návrate z tohto do Kalinkowitschi akcia sa ukončuje.

V. S t y k a s p o j e n i e :

Telefon: Využite permanentného vedenia a kde bude zapotreby vybudujte prípojky a potrebné priečky. Pluk. spoj. čata pre tento účel postaví 3 stavebné roje, ktoré rozdeľujem na skupinu Kleinert, Gindl a Záhorák. Potrebný materiál vydá spoj. dôst. pluku.

Rádiotelegrafia: Rádiotelegr. stanice vz. 31 prideľujem takto:

1561 Bielorusky Hlinnaja Slabada.

1562 Bielorusky Chobnaje.

1563 Bielorusky Šaŭloŭskija.

1564 Bielorusky Ihnata-Fabijanaŭka (výslovnosť Ihnata-Fabijanavka).

1565 Bielorusky Hulevičy.

1566 Bielorusky Sirod.

1567 Bielorusky Michnavičy.

Skupina Kleinert ..... rdst. Štípala,

Skupina Gindl ..... rdst. Franek,

Ž P V – 25 ..... rdst. Bobák.

Každá rádiostanica pracuje pre svoje veliteľstvo, prijíma, odosiela alebo tranzituje rádiogramy a sleduje, pričom tiež odpočúva depeše svojich susedov a o tom informuje svojho veliteľa. Zrušenie, alebo iné tech. zmeny hlási ihneď riadiacej rdst. Wasiljewitschi šifrou -Q-kodu.

Utajenie: Nariaďujem používať šifr. kľúča A-4/1, každú zprávu šifrujte, pričom používajte tiež písmenkového KODU. Šifrovací text ihneď spálte a prvopis vráťte.

Krycie mená:

Veliteľ akcie ..... A D I,

skupina Kleinert ..... R i a,

skupina Gindl ..... L u n a,

skupina Záhorák ..... S i l v a,

Ž P V – 25 ..... M a x,

let. detašmán ..... O r o l,

I P V ..... J á n o š í k,

Begleit. Btl. RF – SS ..... H o c h b a h n,

nem. pion. rota ..... Neptun,

skupina Oblt. Sommer ... F e l i x a M o r i z.

Volacie znaky a dlžky vln pre rádiostanice viď príloha č. 2,[1568] ktorú obdržali velitelia rádiostaníc priamo od spoj. dôstojníka.

Spojenie s letcom pomocou vyznačovacích a signalizačných terčov viď príloha 1.

Raketový Kodex viď príloha č.3.

Nabíjanie akumulátorov v Kosinki.

Upozorňujem veliteľov, ktorým sú podriadené rádiostanice, aby tieto boly neustále strážené, lebo ide tu o drahý materiál a šifrovacie kľúče.

SV. pluku Wassiljewitschi.

SV. práporov zostávajú nezmenené podľa platnej dislokácie.

VI. Z p r a v o d a j s t v o :

Jednotky zasadené priamo do akcie nesmú brať so sebou nijaké prísomnosti, okrem nutných potrieb na hlásenie. Taktiež jednotlivci pred odchodom musia nechať vo svojej posádke všetky písomnosti, ktoré by pri strate, alebo v prípade zajatia mohly dať nepriateľovi cenné správy.

Straty hesla, alebo šifrovacích kľúčov a straty vôbec musia byť hneď hlásené vel. pluku.

Styk s civilným obyvateľstvom:

Upozorňujem, že akcia koná sa v silne nepriateľsky naladenom území, kde obyvateľstvo je pod vplyvom nepriateľa a bude preto zákernosťou napomáhať partizánskym

1568 Prílohy sa nepublikujú.

odrjadom. Okrem nutného služobného styku zakazujem akýkoľvek iný styk s civilným obyvateľstvom. Zakazujem dopúšťať sa násilností na bezbrannom obyvateľstve a taktiež krádeže všetkého druhu. Obyvateľstvo musí v zasadenej jednotke vidieť svojich obrancov a osloboditeľov. Chráňte za všetkých okolností česť pluku a dobré meno slovenského vojska, avšak akýkoľvek odpor zo stany obyvateľstva bezohľadne zlomte.

Predkladanie zpráv: Zprávy predkladajte každých 6 /šesť/ hodín, pri oddychu naviažte hneď spojenie a hláste svoje SV. Velitelia majú tento rozkaz u seba a sú zaň osobne zodpovední.

Zprav. personál prideľujem takto:

SV. pluku – zprav. dôst. pluku,

Skupine Kleinert – rtk. z pov. Jozef Chachula,

skupine Gindl – rtk. z pov. Mikuláš Karoly.

VII. Z a i s t e n i e :

Vzhľadom nato, že priezkum sa koná vo veľmi neprehľadnom teréne, kde je stále možnosť stretnutia sa s nepriateľom, nariaďujem všetkým veliteľom dbať dôkladného zaistenia, jak za presunov, tak za prechodného ubytovania. Upozorňujem na pozorovanie korún stromov. Stráže a hliadky vždy dôkladne poučte. Na priezkum soberte si vždy sprievodcov z domáceho obyvateľstva.

VIII. Pokyny pre správy:

Zbrojná správa: Jednotky vezmú so sebou I. a II. sled streliva. Výdajňa munície v Kosinki. Spotrebu streliva hláste. Pred akciou prehliadnite zbrane a preskúšajte ich funkciu.

Intendačná správa: Skupiny vezmú so sebou proviant a chlieb na 8 dní, ostatok ťažia z miestnych zdrojov. Pre tieto účely vezmú velitelia skupín so sebou zálohu 1000.-RM. Poľné kuchyne sebou neberte, ale várnice a kuchára.

Zdravotná správa: So skupinou Gindl zúčastní sa akcie hlav. lekár pluku s príslušnou zdrav. hliadkou. So skupinou Kleinert zúčastní sa lekár III/102 práporu s príslušnou zdrav. hliadkou. U skupiny tankov je MUDr. Kaschel, lekár ŽPV-25.

Na ošetrovateľni I/102 práporu sriadi sa sberňa ranených, ktorej dá k dispozícii DZR-1 improvizovanú a špeciálnu sanitku.

Odsun chorých a ranených na IPV do Kalinkowitschi, odkiaľ autami sberňa ranených ku kompe na rieke Pripjať v Mosyr a odtiaľ do Kosinki ďalší presun zariadi veliteľ DZR 1. V prípade potreby, veliteľa DZR-1 o pristavení aut včas upovedomte. Hlavného lekára pluku počas neprítomnosti zastupuje v Kosinki lekár let. detašmánu. III/102 prápor počas akcie v prípade potreby vyžiada si lekársku pomoc od I/102 práporu. Malá chirurg. skupina DZR-1 je počas akcie v pohotovosti.

Vet. správa: Počas priezkumu na presuny používajte len civ. povozov. Postarajte sa o výdatné krmenie a o vozkov a ich kone starajte sa ako o vlastné.

IX. R ô z n e :

1/ Vykonanie akcie schválené vel. ZD rdgr. č. 51-SD z 1. 8. 1942.

2/ Pre akciu použité mapy 1 : 100.000, a to Mosyr – Ost a Gomel[1569] – West.

3/ Časti skupiny Gindl a Záhorák budú presunuté z Kosinky do východísk dňa 3. 8. 1942 na IPV.

4/ Rozkaz rozoslaný na príjemcov prostredníctvom letcov.

5/ Vzájomnú pomoc medzi skupinami podľa situácie nariadim sám. V naliehavých a neodkladných prípadoch si vypomôžu velitelia skupín sami. Upozorňujem na najvyššiu opatrnosť pri sjednávaní spojenia medzi skupinami a vlastnými hliadkami, aby nedošlo k vzájomným prestreľkám, pričom upozorňujem, že aj partizáni používajú našich a nemeckých uniforiem. Využite všetkých doteraz získaných skúseností z bojov proti partizánom a poučte tiež dôkladne mužstvo. V lesoch a obciach vykonajte riadne zaistenie do všetkých strán. Počítajte so zákernosťou nepriateľa. V obciach berte rukojemníkov a vyskytnuvšie sa odpory zdolávajte so všetkou prudkosťou a bezohľadne.

6/ Využite čo najviac možnosť spolupráce s letcom.

7/ Za presné vykonávanie všetkých rozkazov sú zodpovední velitelia osobne.

Dostane: Vel. ZD. ako hlásenie,

I. – III/102 prápor, 1., 2., 7., 9.- 11/102 rota, kan., pom. rota, HS, zbroj., spoj. a zprav. dôstojník, hlavný lekár a DZR-1 na vykonanie.

V nemeckom znení: Begleit. Btl. RF-SS, ŽPV-25 a nem. pion. rota.

Za správnosť:
II. pobočník vel. pluku
npor. pech. František Petrík.
[v.r.]

Veliteľ pluku :
pplk. pech. Michal Lokšík, v. r.

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 59, sign. III/5

1569 Bielorusky Homeľ.

DOKUMENT 163

1942, august 6. Bratislava.

Správa nemeckého vojenského atašé na Slovensku plk. Heinricha Beckera o ceste predsedu vlády Vojtecha Tuku k slovenskej Zaisťovacej divízii.

Deutsche Gesandschaft — Preßburg, den 6. 8. 1942
Der Militärattaché

An Generalstab des Heeres
– Attaché – Abteilung
Berlin W. 35

Betr.: Reise Min. Präs. Dr. Tuka
zur slowakischen Sicherungsdivision.

Teilnehmer:

Ministerpräsident Dr. Tuka.
Oberleutnant Bajadieff (als Adjutant).
Oberst Becker.[1570]
Gesandtschaftsrat Dr. Endrös[1571] d. Gesandschaft Pressburg auf Anordnung des Auswärtigen Amtes, Berlin.
Begleitpersonal.

Verlauf:

Sonnabend. 25. 7. 42

14^{10} Uhr Abfahrt mit fahrplanmässigen D-Zug ab Preßburg nach Sillein.

Hier wurden die 3 Sonderwagen an den slowakischen Lazarett-Zug angehängt und dieser als normaler Wehrmachttransport über Oderberg – Krakau – Lemberg – Dubno nach Berditschew geführt.

Da der Zug am

Sonntag. 26. 7. 42

In Krakau zwei Stunden Aufenthalt hatte, hatte Dr. Tuka den Wunsch geäussert zu einer Rundfahrt durch Krakau. In Verbindung mit der Dienststelle des Generalgouverneurs gelang es einen Kraftwagen zu bekommen. Im Auftrag des Generalgouverneurs Dr. Frank begrüsste Staatsekretär Boepple[1572] den Ministerpräsidenten am Bahnhof.

Die Besichtigungsfahrt durch die Stadt endete mit einer etwa 1/2-stündigen Kaffeepause auf der Burg.

1570 Nemecký vojenský atašé na Slovensku Heinrich Becker.

1571 Anton Endrös, od augusta 1940 do apríla 1945 nemecký poradca na Úrade propagandy.

1572 Ernst Boepple, štátny tajomník v Generálnom gouvernemente.

Ankunft des Lazarettzuges in Berditschew erfolgte am

Dienstag. 28. 7. 42 um 15^{15} Uhr.

In Berditschew erwartete General Čatloš den Ministerpräsidenten. Weiterfahrt mit Kraftwagen nach Shitomir. Hier Unterkunft im früheren Stabsgebäude der slowakischen Sicherungsdivision.

Der Divisionsstab selbst war befehlgemäß am 25. 7. nach Owrutsch (nördl. Schitomir) übersiedelt.

Während Ministerpräsident Dr. Tuka mit seiner Begleitung ein slowakisches Lazarett besuchte, fuhr ich mit Gesandschaftsrat Dr. Endrös zu dem in der Nähe liegenden Quartier des Reichsaussenministers[1573], wo sich Dr. Endrös anmelden wollte. Nach kurzer Vorsprache bei dem Adjutanten führen wir zum Flugplatz Schitomir-Süd. Hier trafen wir wieder mit Min. Präs. Dr. Tuka und General Čatloš zusammen. Nach Besichtigung einer dort aufgestellten slowakischen Flak-Batterie (2 cm) und Flugvorführungen durch 3 slowakische Jagdflieger erfolgte gegen 20^{00} Uhr Rückfahrt nach Schitomir.

Mittwoch. 29. 7. 42:

8^{00} Uhr Abfahrt mit Kraftwagen über Korosten nach Owrutsch. 13^{00} Uhr Ankunft. Empfang vor dem Gebäude des Divisionstabes durch eine Ehrenkompanie mit Musik. - Ausserdem waren dienstfreie Offiziere, Unteroffiziere und Mannschaften angetreten.

Nach Abschreiten der Front sprach Ministerpräsident Dr. Tuka etwa 10 Minuten. Er übermittelte die Grüße der Heimat, sprach die Anerkennung für das bisher Geleistete aus und forderte weiteren Einsatz und Pflichterfüllung für das Wohl des slowakischen Staates und Volkes.

Am Nachmittag erfolgte eine Rundfahrt durch Owrutsch mit Besichtigung einiger Truppenunterkünfte.

Bei dem Abendessen im Div. St. Quartier an dem ca 30 Offiziere teilnahmen sprachen General Čatloš und Dr. Tuka.

Aus den längeren Ansprache Dr. Tuka's ist folgender Gedankengang beachtenswert:

"..... Ihr Offiziere müßt jetzt kämpfen und euch einsetzen, um für spätere Zeiten mir oder meinem Nachfolger die Unterlagen zu liefern, damit wir dann am grünen Tisch unsere Ansprüche anmelden können."

Donnerstag. 30. 7. 42

9^{00} Uhr Abfahrt von Owrutsch. Durch den deutschen Landwirtschaftsberater wurde noch ein ehem. Kolchos gezeigt. Dr. Tuka verlangte dabei auch Wohnungen von Dorfbewohnern zu sehen. Die besichtigten beiden Wohnungen befriedigten Dr. Tuka insofern sehr als

a) eine gewisse Sauberkeit infolge frisch geweißter Decke und Wänden vorherrschte,

b) in beiden Wohnungen je 4 - 6 Heiligen-Bilder aufgehängt und

c) einfache aber volkskundlich gestickte und selbstgewebte Leinenstreifen um die Bilder herum gehängt waren.

Dr. Tuka unterhielt sich auch verschiedentlich mit Dorfbewohnern, die in ihren

1573 Myslí sa Joachim von Ribbentrop.

Antworten sehr aufgeschlossen waren.

Rückkehr nach Schitomir 17^{00} Uhr.

Freitag. 31. 7. 42

6^{30} Uhr Abfahrt im Kraftwagen nach Kiew. Besichtigung der Stadt, verschiedener Kirchen und der Dnjepr-Brücke unter Führung eines Offiziers der Stadtkommandantur. Regenwetter. Rückkehr nach Schitomir um 14^{00} Uhr.

Weiterfahrt um 15^{45} Uhr nach Rowno. Infolge zahlreicher Autopannen Ankunft in Rowno erst um 20^{45} Uhr.

Begrüssung durch den Befehlshaber Ukraine, General der Flieger Kitzinger.[1574] Abendessen mit kurzer Begrüssungsansprache seitens Generals Kitzinger und Dank Dr. Tuka's.

Die Rückfahrt nach Preßburg erfolgte um 23^{13} Uhr ab Bahnhof Sdolbunow.

Die Sonderwagen wurden teils in Personenzügen, teils mit Sonderlokomotiven, teils in SF-Zügen geführt.

Eintreffen in Pressburg am

Sonntag. 2. 8. 42 um 16^{10} Uhr.

Gesamteindruck:

Der Verlauf der Reise hat den Ministerpräsidenten Dr. Tuka stark beeindruckt.

Die während der Eisenbahnfahrt angetroffenen grossen Mengen von Materialzügen aller Art (Kraftfahrzeuge, Panzerwagen, Kohlen, Rohrleitungen, Pflüge, Baracken, Brückenbaumaterial, Lokomotiven und dergl.) liessen den Ministerpräsidenten häufig anerkennende Worte für das deutsche Organisationstalent finden.

Besonders beeindruckt war der Ministerpräsident von der überall sichtbaren Bewirtschaftung der Felder, sowohl im Generalgouvernement als auch in der Ukraine.

Auch die besichtigten Gebäude verfehlten in ihrer primitiven Bauart sowie ihrem Verfall ihre Wirkung auf dem Ministerpräsidenten nicht. Das Gleiche war der Fall bezüglich der abgerissenen Bekleidung der Bevölkerung, wobei der Mangel jeglichen Schuhwerkes besonders auffiel.

Die Masse der Kasernen in Schitomir, Owrutsch und Zwjahel[1575] z. B., deuteten, wie sich Dr. Tuka ausdrückte, ohne jeden Zweifel auf Vorbereitungen zum Überfall auf Europa hin.

Sehr stark drängte Ministerpräsident Dr. Tuka darauf, mit Flugzeug noch zur Schnellen Division gebracht zu werden, obwohl General Čatloš ihm die Schwierigkeiten für einen derartigen Besuch aus eigener Anschauung heraus schilderte. Schliesslich sah er aber ein, dass bei den z. Zt. im Gange befindlichen Kämpfen ein Erreichen der Schnellen Division für ihn fast aussichtslos sein würde.

Der Herr Gesandte[1576] hat Kenntnis.

[...]

Becker [v.r.]

1574 Veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karl Kitzinger.

1575 V rokoch 1795 – 2022 Novohrad-Volynskyj.

1576 Hanns Elard Ludin.

Nemecké vyslanectvo Bratislava 6. 8. 1942
vojenský atašé

Generálnemu štábu pozemného vojska – Oddelenie atašé
Berlín W. 35

Vec: Cesta ministerského predsedu Dr. Tuku k slovenskej Zaisťovacej divízii.

Účastníci:

ministerský predseda Dr. Tuka.
nadporučík Bajadieff (ako pobočník)
Plukovník Becker.[1577]
vyslanecký radca Dr. Endrös[1578] vyslanectva v Bratislave na základe nariadenia Zahraničného úradu, Berlín.
Sprievodný personál.

Priebeh:
sobota. 25. 7. 42

14^{10} h odchod podľa cestovného plánu služobným vlakom z Bratislavy do Žiliny.

Tu sa 3 mimoriadne vozne pripojili k slovenskému lazaretnému vlaku a ten bol cez Oderberg[1579] – Krakov – Ľviv – Dubno vypravený do Berdyčiva ako bežný transport brannej moci.

Vzhľadom k tomu, že vlak v
nedeľu. 26. 7. 42
stál v Krakove dve hodiny, Dr. Tuka prejavil želanie prehliadkovej jazdy po Krakove. V spolupráci s úradovňou generálneho guvernéra sa podarilo zohnať motorové vozidlo. Na nariadenie generálneho guvernéra Dr. Franka privítal na stanici ministerského predsedu štátny tajomník Boepple.[1580]

Prehliadková jazda mestom skončila na hrade asi 1/2-hodinovou prestávkou na kávu.

Príchod lazaretného vlaku do Berdyčiva sa uskutočnil v
utorok. 28. 7. 42 o 15^{15} hod.

V Berdyčive očakával ministerského predsedu generál Čatloš. Pokračovanie jazdy motorovým vozidlom do Žytomyru. Tam ubytovanie v bývalej štábnej budove slovenskej Zaisťovacej divízie.

1577 Nemecký vojenský atašé na Slovensku Heinrich Becker.
1578 Anton Endrös, od augusta 1940 do apríla 1945 poradca na Úrade propagandy.
1579 Bohumín.
1580 Ernst Boepple, štátny tajomník v Generálnom gouvernemente.

Divízny štáb samotný sa podľa rozkazu z 25. 7. premiestnil do Ovruča (severne od Žytomyru).

Zatiaľ čo ministerský predseda Dr. Tuka so svojím sprievodom navštívil slovenskú poľnú nemocnicu, ja som šiel s vyslaneckým radcom Dr. Endrösom na neďaleké veliteľstvo ríšskeho ministra zahraničia,[1581] kde sa Dr. Endrös chcel ohlásiť. Po krátkej úvodnej debate s pobočníkom sme sa vybrali na letisko Žytomyr-Juh. Tu sme sa opätovne stretli s ministerským predsedom Dr. Tukom a generálom Čatlošom. Po prehliadke tamojšej slovenskej protilietadlovej batérie (2 cm) a leteckých ukážok 3 slovenských stíhacích pilotov nasledovala okolo 20^{00} h spiatočná cesta do Žytomyru.

streda. 29. 7. 42:

8^{00} h odchod motorovým vozidlom cez Korosteň do Ovruča. 13^{00} h príchod. Privítanie pred budovou divízneho štábu čestnou rotou s hudbou. - Okrem toho tam nastúpili dôstojníci, poddôstojníci a príslušníci mužstva, ktorí neboli v službe.

Po prehliadke nastúpených hovoril ministerský predseda Dr. Tuka približne 10 minút. Tlmočil pozdravy z vlasti, vyslovil uznanie doposiaľ vykonaného a vyzval k ďalšiemu nasadeniu a plneniu si povinností pre dobro slovenského štátu a národa.

Popoludní sa uskutočnila okružná jazda po Ovruči spojená s prehliadkou niektorých vojenských ubikácií.

Na večeri v sídle divízneho štábu, ktorej sa zúčastnilo približne 30 dôstojníkov, rečnili generál Čatloš a Dr. Tuka.

Z dlhšieho prejavu Dr. Tuku boli pozoruhodné nasledovné postrehy:

„..... Vy dôstojníci musíte teraz bojovať a svojim nasadením poskytnúť mne alebo mojim nástupcom pre neskoršie obdobie podklady k tomu, aby sme potom za zeleným stolom mohli ohlásiť naše nároky."

štvrtok. 30. 7. 42

9^{00} h odchod do Ovruča. Nemecký poľnohospodársky poradca ešte predstavil jeden býv. kolchoz. Dr. Tuka pritom požiadal, či by nemohol vidieť príbytky obyvateľov obce. Dve navštívené obydlia Dr. Tuku výrazne potešili, pretože

a) v nich vládla istá čistota vďaka čerstvo obielenému stropu a stenám,

b) v oboch obydliach viselo po 4 - 6 svätých obrazov a

c) okolo obrazov boli zavesené jednoduché ale s ľudovou zručnosťou uštrikované a svojpomocne utkané pruhy plátna.

Dr. Tuka sa aj rôzne zhováral s obyvateľmi dediny, ktorí boli vo svojich odpovediach veľmi otvorení.

Návrat do Žytomyru o 17^{00} hod.

piatok. 31. 7. 42

6^{30} h odchod motorovým vozidlom do Kyjeva. Prehliadka mesta, rozličných kostolov a mosta cez Dneper za sprievodu dôstojníka veliteľstva mesta. Daždivé počasie. Návrat do Žytomyru okolo 14^{00} h.

1581 Myslí sa Joachim von Ribbentrop.

Okolo 15^{45} h pokračovanie cesty do Rivneho. V dôsledku početných porúch vozidla príchod do Rivneho až 20^{45} hod.

Privítanie veliteľom Ukrajiny, generálom letectva Kitzingerom.[1582] Večera s krátkym uvítacím prejavom zo strany generála Kitzingera a poďakovanie Dr. Tuku.

Návrat do Bratislavy sa uskutočnil okolo 23^{13} h zo stanice v Zdolbunive.

Mimoriadne vozne sa sčasti vypravili ako osobné vlaky, sčasti pripojili za mimoriadne rušne a sčasti zaradili do rýchlikov pre vojakov, ktorí boli z frontu na dovolenke.

Príjazd do Bratislavy v

nedeľu. 2. 8. 42 o 16^{10} h.

Celkový dojem:

Ministerského predsedu Dr. Tuku priebeh cesty výrazne ohromil.

Obrovské množstvo vlakov s materiálom všetkého druhu (motorové vozidlá, tanky, uhlie, potrubia, pluhy, baraky, mostový materiál, lokomotívy a pod.), ktoré bolo možné stretnúť počas jazdy po železnici, pobádali ministerského predsedu k častému vyjadrovaniu uznanlivých slov na adresu nemeckého organizačného talentu.

Mimoriadne veľký dojem urobilo na ministerského predsedu všade zjavné obrábanie polí, a to ako v Generálnom gouvernemente i na Ukrajine.

Taktiež aj primitívny spôsob stavby ako aj chátranie obhliadnutých budov zapôsobili na ministerského predsedu. Rovnaký účinok malo tiež otrhané oblečenie obyvateľstva, pričom mimoriadne nápadný bol najmä nedostatok akejkoľvek obuvi.

Množstvo kasární, napr. v Žytomyre, Ovruči a Zvjaheli, bezpochyby, ako sa vyjadril Dr. Tuka, poukazovalo na prípravy napadnutia Európy.

Ministerský predseda Dr. Tuka veľmi intenzívne naliehal na to, aby ho ešte odviezli lietadlom k Rýchlej divízii, hoci generál Čatloš mu podľa vlastnej mienky vysvetlil komplikácie spojené s návštevou takéhoto druhu. Nakoniec však uznal, že dostať sa k Rýchlej divízii by v dôsledku prebiehajúcich bojov bolo preňho takmer neuskutočniteľné.

Pán vyslanec[1583] je oboznámený.

[v.r. Becker]

BA – MA Freiburg, Bs. RW/5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr , As. 446
NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. (eds.). Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945. Prešov : Universum – EU, 2011, dok. 92, s. 341-345.

1582 Veliteľ Wehrmachtu v Rišskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karl Kitzinger.

1583 Hanns Elard Ludin.

DOKUMENT 164

1942, august 9. Ovruč.

Nariadenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. pech. Pavla Kunu adresované veliteľstvu zmiešaného priezvedného oddielu s inštrukciami na zintenzívnenie protipartizánskej činnosti v oblasti jeho pôsobnosti.

Veliteľstvo ZD. Odpis
Číslo: 50.011-Taj. vel.1942. SV, dňa 9. aug. 1942.
Vec: Zakročovanie proti parti –
zánom - dopyt Smiešaný priezvedný oddiel,
Bragin.[1584]

V rôznych vašich hláseniach a podľa správ od jednotlivých osôb Vášho útvaru bolo zistené, že proti partizánom nezakročujete s potrebnou prísnosťou.

1. Hlásite nebezpečne priestory obsadené partizánmi, ale nepostaráte sa vôbec o ich prepátranie a zničenie partizánskych skupín.

2. Pri narazení na partizánov nedošlo dosiaľ hlásenie od Vás o tom, že by ste bol partizánov zničil, naopak vždy hlásite, že ustupujú do lesov. V takýchto prípadoch treba zabrániť k ich uniknutiu a treba privodiť ich k zničeniu.

3. Je nemysliteľné, aby veliteľ útvaru čakal len na rozkaz a len potom niečo vykonal.

Hláste vždy aj výsledky týkajúce sa nepriateľa po vykonaní každej akcie.

Ak zistíte lager partizánov, zakročte proti nim rýchle a bezohľadne, aby konečne bol urobený poriadok a konec výčinov partizánov.

Vašou úlohou nie je vyhybať sa boju proti partizánom, ale zničiť ich, a tak prispeť k organizovaniu spokojného života vo Vašej oblasti. Ak zistite partizánske skupiny, nečakajte na rozkaz, ale čo najrýchlejšie zakročte.

Doteraz ste nehlásili ani jediný prípad zničenia partizánskej skupiny, ba ani odstránenie jednotlivých partizánov, hoci bezpečne viem, možnosti sa Vám naskytlo k tomu veľa.

Nariaďujem Vám, aby ste vo vašej oblasti zakročoval proti partizánom a záškodníkom energicky, aby konečne boly partizánske skupiny v tomto priestore zničené.

Veliteľ ZD:
plk. pech. Pavol Kuna v. r.

Za správnosť odpisu:
Bragiň, dňa 10. augusta 1942
(nečitateľný podpis)

Archív Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, Pozostalosť Jaroslava Šolca, šk. 11/2

1584 Bielorusky Brahin.

DOKUMENT 165

1942, august 10. Ovruč.

Telegram veliteľstva ZD adresovaný náčelníkovi štábu ministra národnej obrany do Bratislavy s odmietavým stanoviskom k možnosti využitia Židov ako odborníkov a remeselníkov pre potreby divízie.

<table>
<tr><td rowspan="4">Prijal
z .....ZD.....
dňa.....10/8.....
hod.....1727.....
telegrafista slob.
Gábor</td><td colspan="4">Telegram
do Bratislavy</td><td rowspan="4">Odoslal
do.....
dňa.....
hod.....
telegrafista</td></tr>
<tr><td>Číslo</td><td>Druh</td><td>Slov</td><td>Čas podania</td></tr>
<tr><td>249</td><td>SD</td><td>340</td><td>Dňa 10/8 hod. 1410</td></tr>
<tr><td colspan="4">Služobná poznámka .....</td></tr>
<tr><td colspan="6">MNO náč. Štábu

Ako z nemeckej strany tak i dôst. sborom bolo jednotne odhlasované že ZD potrebuje väčší počet remeselníkov a odborníkov, nemôže sa táto potreba kryť židovskými pracovníkmi pre tunajší nebezpečný priestor a nespoľahlivosť týchto elementov.

10/8 17 50
Váh I. 249 42 10/8 17 57
des. asp. (nečitateľný podpis)</td></tr>
</table>

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/33

DOKUMENT 166

1942, august 13. Ovruč.

Dôverný rozkaz č. 76 nového veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska s inštrukciami o správaní sa slovenských vojakov k civilnému obyvateľstvu.

Veliteľstvo ZD.

SV., dňa 13. augusta 1942.
Len pre služobnú potrebu!

Dôverný rozkaz č. 76.

[...]

čl. 464. Prevzatie velenia ZD:

Dňom 10/8 prevzal som velenie nad jednotkami ZD. Využívam tejto príležitosti, aby Vám k úvodu do našej spoločnej práce povedal toto:

a./ Náš úkol je v pridelenom priestore udržovať pokoj, poriadok a bezpečnosť s hlavným dôrazom na stráženie trati Pinsk – Gomel[1585] a zaistiť jej bezpečnú prepravu.

Aby sa mohla táto úloha splniť je potrebné:

1./ Aby v prvej rade každý príslušník ZD sám nedal príčiny k tomu, aby pokoj, poriadok a bezpečnosť boly jeho vinou rušené t.j. aby chovanie a vystupovanie jak v ubytovacom mieste tak v strážiach, obciach bolo bezvadné-chlapské-vojenské.

Podľa toho nás bude oceňovať civilné obyvateľstvo, náš nepriateľ-partizáni a podľa toho nás budú ceniť všetci bojovníci pre lepšiu budúcnosť Európy, hlavne Nemci.

2./ S pokojným civilným obyvateľstvom chcem mať korektný /dobrý/ pomer, aby slovenský národ a vojak bol v tomto kraji ctený a považovaný za osloboditeľa od bolševických hord a útrap.

Pri styku s civilným obyvateľstvom nech je každý príslušník ZD pamätlivý toho, že nepriateľ-partizáni majú v civilnom obyvateľstve svojich zpravodajských orgánov – hlavne ženy a že pri neopatrnom styku zväčša rozprávaním a neopatrnosťou vyzradenie služobných tajomstiev má v tomto kraji zhubné následky. Zradíte tak svojich vlastných kamarátov, ste príčinou ich zúfalého, alebo bezvýsledného boja alebo akcie.

Preto omedzte svoj styk s civ. obyvateľstvom na najnútnejšie a aj ten nech využíva každý príslušník ZD k tomu, aby nenápadným spôsobom získal zprávy o pohybu a činnosti partizánov a oznámil pokojnému civilnému obyvateľstvu zprávy o víťaznom postupe a boji naších spojencov proti sovietskej armáde.

Z toho vidno, že každý príslušník ZD je aj mimo služby, vo službe zpravodajskej, na ktorú kladiem veľký dôraz.

Dúfam, že núdzu civ. obyv. za terajších časov nik z prísl. ZD ani vlivom svojho služob-

1585 Bielorusky Homeľ.

ného postavenia a funkcie, nebude využívať k vlastnému obohateniu, či už kupčením, alebo nedovoleným vydieraním.

3./ Za bezpečnosť svojej jednotky ručí každá stráž, dozorná služba a veliteľ jednotky osobne.

Preto každá ubytovaná jednotka má svoj obranný plán, zosilený prípadne i zákopami, každý príslušník ZD má svoju zbraň a muníciu aj v noci pri ruke. Pre prípad nočného prepadu /strelby/ má každá jednotka /stráž/ urobené opatrenie, aby sa v noci dalo predpolie osvetliť /Osvetlovacia raketa, stoh slamy, pri väčšom prepadu aj zapálením domov atď./

U každej jednotky /stráže/ musí byť aj v noci palebná disciplína. Tak na príklad; aby sa na jedno šústnutie tisíce a tisíce rán marne nevypálilo. Aj pri nočnej palbe musí vystrelený počet nábojov a mŕtvych partizánov byť v určitom pomere.

Osobitný dôraz kladiem pri hliadkovaní a presunu na riadne a účelné zaistenie jak čelného, tak bočného ako aj od zadu. Sila samostatnej hliadky /doprovodu/ musí byť aspoň jedna čata a dôstojníci až do vel. rot nech sú vyzbrojení puškami, pokiaľ možno automatickými.

Zakazujem bez výslovného rozkazu nadriadeného – nočné presuny a jazdy, hlavne jednotlivých aut.

Velitelia prúdov a jednotiek na presun urobia patričné opatrenie, aby ľudia a vozidlá, ktoré z určitých príčin z pochodu vypadli neboli zničení.

4./ Boj proti partizánom dokiaľ podľa príznakov a zpráv ide o malé sily vedie sa v pridelených priestoroch aktívne podľa rozkazov a smerníc velitelov priestorov automaticky a to jak prenasledovaním hlásených partizánov, tak iniciatívnym prieskumom podozrelého terénu /lesov a dedín/.

Kde vlastné sily nestačia bude vel. ZD organizovaná posila.

Ak konajú spojenecké /nemecké/ jednotky v pridelených priestoroch nejaké väčšie akcie, trvám na tom, aby sa velitelia priestorov alebo jeho zástupca ich súčastnil.

b./Konečne kladiem na srdce všetkým veliteľom, aby sa všemocným spôsobom o svoje mužstvo a o drahocenné časti nenahraditelného vojnového materiálu starali, týka sa to hlavne: ubytovania, stravovania, zábavné strávenie voľného času, spoločné počúvanie rádia, šport, prednášky, večery atď.

O dostatočný počet rádio-prístrojov sa postarám.

Každá vhodná príležitosť využíva sa ale aj na účelný a systematicky výcvik – hlavne bojový.

Dúfam, že všetci príslušníci ZD, dôst- rotm., poddôst. a mužstvo budú ma podporovať v mojej práci zo všetkých síl v prospech vlasti a Slovenského národa.

[...]

Za správnosť:
I. dôst. gšt. ZD.
pplk. del. Ladislav Šišovský.
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. gšt. Rudolf Pilfousek v.r

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 15, sign. I/148

DOKUMENT 167

1942, august 14. Bratislava.

Žiadosť Veliteľstva Zaisťovacej divízie o posilnenie vlastných jednotiek adresovaná MNO prostredníctvom DHM a jeho rozhodnutie v tejto záležitosti.

Preklad[1586]

DG pri MNO

Bratislava, 14. VIII. 1942.

Oddelenie Z č. 408/42 Taj.
Vec: Ďalšie sosílenie ZD.

Tajné!
MNO k rukám pplk. gšt. Tatarka
Bratislava

Cestou nemeckého styčného dôstojníka boly predložené nasledujúce želania divízie, ktoré sdeľujeme cieľom preskúmania možnosti ich splnenia:

1/Sosílenie JPO o
1 čatu pion./ všetko s plným
1 " spoj./ výstrojom
1 " min./
1 " ľahkých tankov /už sa stavia/
1 jazd. eskadrónu
1 cykl. "
2/ Po 1 spoj. čate pre obidva pešie prápory
1 oddiel poľných žand. o sile asi 100 mužov so psami
1 rádiostanicu vzor 29 s 9-členou obsluhou.

Pokiaľ ide o nové postaviť sa majúce jazd. eskadrónu, cykl. eskadrónu nech je dovolené poznamenať, že najúčelnejším by snáď bolo, keď jazd. a cykl. eskadróny nachádzajúce sa u divízie zostanú zasadené u nej a vo vlasti stavaná cykl. eskasdróna sa pridelí ako nová, takže JPO by disponovalo v budúcnosti 1 jazd. eskadrónou a 2 cykl. eskadrónami. Pridelenie všetkých ostatných vyžiadaných posilových prostriedkov, pokiaľ je to personálne a materiálne možné, sa doporučuje.[1587]

Z rozkazu
pplk. Stitzinger v.r.

[otlačok pečiatky Dôverné, Ministerstva národnej obrany Bratislava o evidovaní spisu dňa 17. VIII. 1942 pod č. 102982]

1586 Ide o preklad zhotovený priamo na MNO, nemecký originál dokumentu nepublikujeme.

1587 Pod dokumentom je rukou dopísané *„vybavené! 25/8"* a nečitateľný podpis.

Náčelník štábu ministra.

Z požadovaných jednotiek v tomto spise, po zistení, personálnych a materiálnych možností, nariadil som postaviť a odoslať do poľa[1588] tieto jednotky pozemných zbraní:

a/ Na sosilnenie SPO:

1 čatu zákopnícku,

1 čatu spojovaciu,

1 čatu ľah. tankov,

1 cyklistickú eskadronu.

b/ 2 čaty spojovacie pre III prápor peš. pl. 101 a 102.

1 oddiel polných žandárov o sile 10 mužov, z toho 2 so psami.

1 rádiostanicu vzor 29 s 9 člennou obsluhou.

Postavenú cykl. eskadronu som určil na výmenu jazd. eskadrony, ktorá je v poli a potrebuje už výmenu.

Novú jazdeckú eskadronu som dosial nenariadil postaviť.

1 čatu minometnú nemôžem postaviť.

28/8-1942.

Z rozkazu:
náčelník štábu VS
[v.r. pplk. gšt. Krnáč[1589]]

Príl.: 1.[1590]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 213, inv. č. 270

1588 Na tomto mieste je rukou dopísané „*so súhlasom p. ministra*“.

1589 Ján Krnáč, do augusta 1942 náčelník štábu Vojenskej správy, k 1. 8. vymenovaný za podnáčelníka štábu ministra národnej obrany.

1590 Pod dokumentom je rukou dopísaná poznámka, ktorej autorom je stot. pech. Jozef Albín Hrabek: „*Nem. voj. misia bola 1/9 42 upozornená o tomto opatrení. stot. Hrabek*“.

DOKUMENT 168

1942, Sine dato. Mazyr.

Správa veliteľa pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie pplk. pech. Michala Lokšíka o priebehu protipartizánskej akcie s krycím názvom Adi.

Peší pluk 102.
K čís.: 611/Taj.1942.

Relácia
o akcii ADI v dňoch 4. 8. až 9. 8. a 15. 8. 1942
v priestore:

Kalinkovitschi[1591] – Leski[1592] –Nachow[1593] – Wasiljewitschi[1594] – Babitschi[1595] – Demechi[1596] – Krinki[1597] – Dubrowa[1598] – Wasilkovo[1599] – Budka Schibenka[1600] – Soltanovo[1601] –Karowotischi[1602] – Budka – Rietschitza[1603] – Malodusch[1604] – Chojniki – Jurewitschi[1605] – Bolschje Awtjuki[1606].

A./Časť všeobecná

I. Situácia:

V ostatnom čase činnosť partizánskych a parašutistických skupín na železničnej trati a v blízkosti tejto v úseku Rietchitza – Kalinkowitschi a najmä v priestoroch južne a severne tejto, prejavuje sa vo zvýšenej miere.

Podľa dôverných správ nachádzajú sa partizánske skupiny v priestore Karowotitschi – Tischowka[1607] – Budka, kde 1, 5 km východne Tischkowka má byť láger v sile asi 350 partizánov. V priestore Budka Schibenka – Dubrowa – Wasilkowo sa tiež nachádza väčšia skupina partizánov. Skupiny partizánov sa tiež objavujú v priestore Malodusch

1591 Bielorusky Kalinkavičy.
1592 Bielorusky Lozki.
1593 Bielorusky Nachov.
1594 Bielorusky Vasiljeviči.
1595 Bielorusky Babiči.
1596 Bielorusky Dzemjachi.
1597 Bielorusky Krynki.
1598 Bielorusky Dubrova.
1599 Bielorusky Vasilkovo.
1600 Bielorusky Budka Šibenka.
1601 Bielorusky Saltanova.
1602 Bielorusky Karavaciči.
1603 Bielorusky Rečyca.
1604 Bielorusky Maladuša.
1605 Bielorusky Juraviči.
1606 Bielorusky Vjalikija Aŭcjuki (výslovnosť Vjalikija Avcjuki).
1607 Bielorusky Tiškovka.

– Andrejewka[1608] – Slob. Rawenskaja[1609], napokon menšie alebo väčšie skupiny partizánov šarapatia v priestore Jurewitschi – Bolschaje Awtjuki, Gulewitschi[1610] a v priestore Kalinkowitschi – Gorbowitschi[1611] – Schalypa[1612] – Buda.

V týchto priestoroch vyskytujúce sa partizánske skupiny rabujú u civilného obyvateľstva, toto silne terorizujú, spaľujú mosty, konajú sabotáže na železničnej trati, prepadávajú transporty a menšie stráže, neustále ohrozujú riečnu dopravu po Pripjať[1613], prepadávajú naše zaisťovacie doprovodné skupiny /napr. prepad v priestore Malodusch dňa 1. 8. 1942, kedy pri prepade nášho doprovodu v sile 1:10 mali sme 8 mŕtvych a 3 ranených /.[1614] Starostovia niektorých obcí v uvedených priestoroch sú vo spojení s partizánmi a obyvateľstvo je partizánom tiež značne naklonené. V priestoroch je zistená činnosť shodených a armádou dôkladne vycvičených parašutistických buniek, ktoré sú zväčša ako organizátori a vedúci činnosti partizánskych bánd.

II. Úloha:

Uvedené priestory dokladným prieskumom očistiť od nepriateľských živlov, vyskytnuvšieho sa nepriateľa so zbraňou v ruke bojom zničiť, miestnemu obyvateľstvu, ktoré je nám prajne naklonené poskytnúť ochranu a pomoc a týmto ho morálne posilniť a takto zaistiť v úseku pluku hľadký chod premávky na železničnej trati, tak i dopravy po rieke Pripjať.

III. Úmyseľ:

Chcem využitím spolupracujúcich rýchlych skupín presunúť všetky priezkumové skupiny čo najrýchlejším spôsobom do priestoru Babitschi – Karowotitschi – Budka – Moltschany[1615] – Rabusa – Demschi[1616], tento priestor dôkladne prepátrať, tam sa nachádzajúceho nepriateľa zničiť, obce a lesy očistiť od nepriateľských živlov. Podobne za súčinnosti všetkých spolupracujúcich skupín s let. detašmánom očistiť od nepriateľa a nepriateľských živlov aj ostatné priestory, kde sa tieto nachádzajú, pritiahnuť k spolupráci a nami lojálne smýšlajúce obyvateľstvo a zamedziť tak ďalším prepadom a sabotážam na železničnej trati, resp. pri riečnej doprave po Pripjať.

Pre prieskum na akciu boly k dispozícii tieto prostriedky:

1/ Slovenské jednotky:

a/ Skupina Kleinert: veliteľ npor. pech. Ladislav Kleinert, časť 7/102 roty, jedna čata 2/102 roty pod velením por. pech. v zál. Juraja Goliaša a zdravotná hliadka s prideleným lekárom.

1608 Bielorusky Andrejeŭka (výslovnosť Andrejevka).

1609 Bielorusky Rovenskaja Slabada.

1610 Bielorusky Huleviči.

1611 Bielorusky Gorboviči.

1612 Bielorusky Šalypy.

1613 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.

1614 Bližšie pozri: MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II*., c.d., s. 74-75.

1615 Bielorusky Molčany.

1616 Bielorusky Dzemjachi.

b/ Skupina Gindl: veliteľ npor. pech. Ladislav Gindl, časť mužstva kanonovej roty ako pešiaci a časť mužstva 7/102 roty a zdravotná hliadka s prideleným lekárom.

c/ 9. a 10/102 roty.

d/ Pluk. jazd. čata v sile 1 dôst. /npor. pech. Ján Zahorák/ a 23 mužov ako doprevádzajúca skupina 4 tankov od železničného pancierového vlaku 25 /Panzerzug Nr. 25/.

e/ Let. detašmán SVZ Kozinki.[1617]

f/Improvizovaný pancierový vlak – IPV.

g/ Tri telef. roje a 4 rdst. vz. 31.

2/Nemecké jednotky:

Pri tejto akcii spolupracujú tieto jednotky nemecké:

a/Begleit. Btl. RF-SS pod vedením Sturmbannfuhrera Massell.

Výzbroj: 8 LG skupín, 22 strojných pištolí,[1618] 5 kusov 2 cm a 1 kus 3,7 cm protilietadlových diel, 3 kusy 3, 7 cm KPÚV, spoj. čata, 2 rdst. a 8 telefónnych prístrojov.

b/Nemecký železničný pancierový vlak 25 /ŽPV – 25 – Panzerzug Nr. 25/ z Luniniecz, veliteľ stot. Oslialo s posádkou vlaku a 4 tankami, ktorým velia npor. Sommer a npor. Gelbaar.

c, Nem. pion. rota /Pionierkompagnie/ v Mosyr[1619] a 3 kanonovými člnami, veliteľ stot. Böder.

Begleit. Btl. RF – SS bol poverený osobitnou úlohou a z vyššieho rozkazu mal právo v tom čase vykonať v úseku p. pl. 102 akcie proti partizánom a parašutistom. Po vzájomnom dohovore pri akcii pluku spolupracoval a bol podriadený mojmu veleniu.

Krycie mená jednotiek ADI:

Veliteľ akcie ..... ADI,
Skupina Kleinert ..... RIA,
Skupina Gindl ..... LUNA,
Skupina Zahorák[1620] ..... SILVA,
ŽPV-25 /Panzerzug Nr. 25/ ..... MAX,
Let. detašmán ..... OROL,
IPV ..... JÁNOŠÍK,
Begleit. Btl. RF-SS ..... HOCHBAHN,
Nem. pion. rota /Pionierkompagnie/ ..... NEPTUN
Skupina tankov ..... FELIX a MORIZ,
9/102 rota ..... SUMEC
10/102 rota ..... DELFIN

SV. ADI od 4. 8. do 7. 8. 1942 vo Wasiljewitschi, 8. 8. 1942 v Rietschitza, 9. 8. 1942 vo Wasiljewitschi, od 10. 8. do 15. 8. 1942 v Kozinki.

1617 Bielorusky Kozenki (výslovnosť Kozjenki).

1618 Samopalov.

1619 Bielorusky Mazyr.

1620 Správne Záhorák.

B. Priebeh akcie:

Akcia ADI započala dňa 4. augusta 1942 o 04.00 hod. podľa rozkazu čís. 580/Taj. 1942.

Begleit. Btl. RF-SS vyrazil z Kalinkowitschi po ceste smerom Glinnaja Sloboda[1621] – Saschtschebje.[1622] O 06. 10 hod. hlásil Sturmbannführer Massell, že most 9.5 km vých. Saschtschebje je spálený a preto sa musí zdržať s opravou mostu najmenej 3 hodiny.

Opravovaním mostu všetky ostatné jednotky ADI boly zadržané, nakoľko až o 10.00 hod. uzavrel Begleit Btl. RF – SS priestor južne Karowotischi – Budka a odovzdal dohovorené heslo „Samo" a až na to ostatné jednotky ADI vyrazily k prieskumu.

Spomínaný most 9.5 km vých. Saschtschebje bol spálený partizánmi ešte 1. 8. 1942. Ako veliteľ úseku požiadal som cez veliteľa 2/102 roty zástupcu Gebietskommissara vo Wasiljewitschi, aby tento most bol dňa 2. a 3. augusta 1942 opravený.

Vydaný požiadavok zástupca Gebietskommissara nesplnil. Celá akcia ADI sa preto o 5 hodín oneskorila a kotlovité obkolesenie partizánov s prekvapením pre ich výbornú zpravodajskú sieť, nemohlo byť uskutočnené.

Poukazujem na tento markantný prípad, kedy civilné úrady neplnia požiadavky vojenskej správy a pre spoluprácu nemajú porozumenie, čím sťažujú výkon bojových jednotiek.

Sturmbannführer Massell predmetnú vec sám vyšetril a o prípade podal správu na kompetentné miesta.

Dňa 4. augusta 1942:

a/ Skupina Gindl:

Prezkumala priestor Babitschi – Krasnyje Orly[1623] – Bogdenowka[1624] – Kaporowka[1625] – Moltschany – Pobeditelj[1626] – Nowyj Swet.[1627] V obciach, ktorými skupina prešla, väčšia časť obyvateľstva utiekla do lesov a menšia časť pracovala na poli.

V Tischkowke starosta obce oznámil, že partizánsky láger má byť asi 4 km severozáp. obce v močaristých lesoch. Toto isté udal i lesník z Tischkowka. I ďalším výsluchom civ. osôb bola potvrdená zpráva, že sa tam partizánsky láger nachodí. Taktiež starosta z Demechi a lesné robotníctvo potvrdili zprávu, že v lesoch 7-8 km juhozáp. Demechi sa partizáni zdržiavajú. Počet týchto podľa udania civ. obyvateľstva, je asi 400-600 ozbrojených mužov, okrem žien.

b/ Skupina Kleinert:

Prezkúmala priestor Rietschitza smerom na Woltschja Gora[1628] – Bjesujew[1629] – Ko-

1621 Bielorusky Hlinnaja Slabada.

1622 Bielorusky Zaščob`e (výslovnosť Zaščobje).

1623 Neidentifikované.

1624 Bielorusky Bogdanovka.

1625 Bielorusky Kaporovka.

1626 Neidentifikované.

1627 Neidentifikované.

1628 Bielorusky Voŭčaja Gara (výslovnosť Vovčaja Gara).

1629 Bielorusky Bjazueŭ (výslovnosť Bjazujev).

rostanj[1630] – Antonowka[1631] – Konje[1632], kde došla o 21. 00 hod. a tam prenocovala. V obci Woltschja Gora zistené: dňa 3. 8. 1942 o 24.00 hod. prišlo do obce asi 20 partizánov, sobrali rôzne potravné články, ošípané a odišli smerom Bjesujew. V Bjesujew výsluchom obyvateľstva nebolo nič zistené. Obyvateľstvo sa zdráhalo o partizánoch vypovedať.

V obci Korestanj starosta oznámil, že v noci na 4. augusta prešlo cez obec asi 29 partizánov na vozoch. Ďalšiu stopu po nepriateľovi nebolo možné zistiť.

c/ Begleit. Btl. RF-SS:

Po vystavení mostu u Saschtschebie uzavrel priestor Korowotitschi - Budka – Gariwody[1633] a prepátral priľahlý priestor a obce. Na odpor nenarazil.

d/ Skupina tankov /Sommer – Zahorák/:

Vykonala priezkum v priestore Demechi – Kosje[1634] – Liski – Jasnaja Poljana[1635] – Lazarowka[1636] – Moltschany – Podmostje[1637] – Garivody – Pereswätoje[1638] – Rabusa – Novyj Borez[1639] – Bugrejmowka[1640] – Nowyje Shary[1641] – Kosja – Demechi, kde skupina prenocovala.

Skupina výsluchom civ. osôb potvrdila, že v tomto priestore sa partizáni stále pohybujú v skupinách po 30 – 40 mužov a že v lese juhozáp. Demechi majú mať svoj láger.

e/ ŽPV-25 /Panzerzug Nr. 25/:

Previedol hliadkovanie na železničnej trati z Wasiljewitschi do Awramowskaja[1642] – Choiniki a uzavieral prezkúmaný priestor od západu.

f/ IPV:

Hliadkoval na trati Kalinkowitschi – Wasiljewitschi – Demechi – Rietschitza.

g/ Let. detašmán:

Vykonal 4 pozorovacie lety v preskúmanom priestore.

h/ 9. a 10/102 rota:

Od 06.00 hod. rozostavením stráží a stálym hliadkovaním uzavrely úsek na trati Babitschi – Liski – Demechi – Rabusa.

Počas prieskumu dňa 4. 8. 1942 jednotky ADI cez namáhavý a ťažký priezkum na láger, ani menšie skupiny partizánov nezistily. Preverily zprávu, že v priestore juhozáp. Demechi, v ťažko dosiahnuteľnom mieste je partizánsky láger, dobre maskovaný a chránený.

1630 Bielorusky Korostan‘.
1631 Neidentifikované.
1632 Bielorusky Kozze (výslovnosť Kozje).
1633 Bielorusky Vjoska Garyvada.
1634 Bielorusky Kozze (výslovnosť Kozje).
1635 Neidentifikované.
1636 Bielorusky Lazarevka.
1637 Bielorusky Padmoscje .
1638 Bielorusky Perasvjatoje.
1639 Bielorusky Barec.
1640 Bielorusky Buhrymaŭka (výslovnosť Buhrymavka).
1641 Neidentifikované.
1642 Neidentifikované.

Veliteľ akcie dňa 4. 8. 1942 od 22. 00 hod. do 05. 00 hod. 5. 8. 1942 vykonal s veliteľom I/102 práporu na IPV prehliadku úseku a kontrolu stráži na železničnej trati Wasiljowitschi – Demechi – Rietschitza.

Osobne zasiahol do boja pri prepade našej stráže asi 1.5 km záp. žel. stanice Demechi. Partizánov bolo asi 100 a útočili z juhu a západu. K umlčaniu a ich rozprášeniu bolo použité TG a KPÚV. Pri prestreľke s partizánmi bol smrteľne zranený stk. Kolárik Jozef. Dňa 5. 8. 1942 o 02. 30 hod. sa nepriateľ stiahol do lesov juhozáp. Demechi. Ako z tohto prepadu našej stráže je vidieť, trúfalosť partiz. bola už taká, že na stráž útočili i vtedy, keď v Demechi boly sústredené skoro všetky jednotky akcie ADI.

Dňa 5. augusta 1942:

Na podklade dosť presných zpráv, ktoré boly získané priezkumom dňa 4. 8. 1942 program akcie ADI na 5. 8. 1942 som pozmenil. Hlásenie vel. ZD rdgr. čís. 249 SD.

Ide o silnú skupinu partizánov v počte asi 600 osôb, ktorí majú mať láger v lesoch 7 – 8 km juhozáp. Demechi.

Nariadeného prieskumu pre tento deň zúčastnili sa všetky jednotky ADI.

a/ Slúčené skupiny Gindl - Kleinert pod velením npor. pech. Kleinert Ladislava z východiska postupu Liski prezkúmaly oblukovite k Tischkovke les a všetky obce. V Tischkovke boli získaní sprievodcovia, ktorí postup k lágru viedli.

Cez veľmi namáhavý priezkum močiarami, hustým ťažko preniknuteľným lesom a vysokou trávou, bol láger dosiahnutý o 19. 00 hod. a zistené, že bol len pred krátkym časom opustený.

Umiestnenie lágru na mape 1: 100.000 je 4 km severne Tischkowka. Na mieste samotnom boly najdené rôzne predmety. Neďaleko lágru najdené mnoho kostí z dobytku, mnoho handár a roztrhaných listov.

Samotný láger nebol zvlášť budovaný. Boly tam len jednoduché koliby z mladých briez, ktoré boli pred odchodom zničené. V lágri nájdené 3 veľké ohniská. Rozprestieral sa na ploche 200×200 m. Pri obhliadke okolia boly nájdené stanovištia pre východovú stráž. Tieto boly veľmi maskované a maly dobrý výhľad.

Kedy bol láger opustený, nedalo sa presne zistiť. Mohlo to však byť behom minulého dňa, alebo minulej noci. Väčšie skupiny z lágra sa pravdepodobne stiahly južne od cesty Karowotitschi – Budka. Menšie časti sa mohly snadno pokryť v blízkych okolitých lesoch. Tento predpoklad je potvrdený i tým, že po odchode naších jednotiek od lágra k Demechi, bolo vidieť výstrely osvetlovacích rakiet, a to z východu i západu lágra. Celkom bolo vystrelené i behom nastalej noci asi 30 osvetlovacích rakiet. Je pravdepodobné, že týmto znamením sa partizáni svolávali a oznamovali koniec nebezpečia.

b/ Begleit.Btl. RF-SS:

Uzavieral južný priestor na ose Saschtschebje – Karowotitschi – Budka.

c/ Skupina tankov:

Uzaviera priestor Demechi – Kosja – Tischkowka a hliadkovala v blízkom okolí.

d/ ŽPV – 25 a IPV:

Hliadkovaly na železničnej trati v priestore Wasiljewitschi – Demechi.

e/ Let. detašmán:

Letec vykonal 3 priezkumné lety a to v priestore juhozáp. Demechi a Budka Schibenka.

f/ 9. a 10/102 rota:

Uzavieraly hliadkovaním železničnú trať v úseku Babitschi – Rabusa.

Dňa 6. augusta 1942:

Jednotky ADI vykonaly priezkum bez zmeny podľa rozkazu čís. 580/Taj. 1942, ktorý bol určený na 5. 8. 1942.

a/ Skupina Gindl:

Na priezkume v obci Krinki previedla prehliadku domov. Výsledok prehliadky: 2 nem. voj. opasky, 1 nem. poľná miska, rôzne náboje, pušný prach, rôzne broky, neznáma trhavina, ktorá bola zneškodnená.

Touto prehliadkou bolo potvrdené, že obyvatelia v obci Krinki sú partizánom naklonení a mnohé domy tu slúžia na prechovávanie streliva a trhavín. Domy, v ktorých bolo strelivo a trhaviny nájdené, boly zapálené. Majitelia domov však nemohli byť zaistení, keďže títo prchli zavčasu z obce.

V Budka Schibenka bola preverená zpráva, že asi 4 km sev. vých. obce v hustých lesoch bol partizánsky odrjad, ktorý sa pred krátkym časom premiestil južne železničnej trate do okolia Demechi – Leski[1643].

Skupina prenocovala v Krinki.

b/ Skupina Kleinert:

Vykonala priezkum z Kosje cez Demechi – Staré Krasnoje[1644], Nove Krasnoje[1645] – Soltanowo – Demechi.

Starosta v Stare Krasnoje hlásil, že dňa 24. 7. 1942 prišli k nemu 8 partizáni a pohrozili mu, že ho zabijú ak odošle ludí na prácu do Nemecka. V ten deň zobrali partizáni so sebou 4 chlapcov a 3 dievčatá z obce. Prehliadky domov boly bezvýsledné. Taktiež v obci Nové Krasnoje bolo potvrdené, že sa partizáni z okolia Budka Schibenka presťahovali na juh od železničnej trati. Skupina prenocovala v Demechi.

c/ Begleit. Btl. RF – SS:

Vykonal priezkum v priestore Tischkowka – Koporowka – Podmostje – Gariwody a v priľahlom južnom priestore.

1643 Bielorusky Liski.

1644 Bielorusky Starakrasnaje.

1645 Bielorusky Novakrasnaje.

d/ Skupina tankov:

Skupina tankov vykonala prieskum spolu s jazd. čatou v priestore severozáp. Babitschi a v okolí obce Ch. Podkosel[1646], bez dotyku s nepriateľom.

e/ ŽPV – 25 /Panzerzug Nr. 25/:

Hliadkoval na trati Wasiljewitschi – Demechi a udržoval s tankami radiospojenie. Trať Demechi – Budka Schibenka nie je ešte celkom prestavaná na normálnu kolaj.

f/ IPV:

Bol v pohotovosti v Demechi.

g/ Let. detašmán:

Letec vykonal 4 priezkumné lety nad priestorom Krinki – Budka Schibenka v priestore juhozáp. Rietschitza – Malodusch.

h/ Nem. pion. rota /Pionierkompagnie/:

Hliadkovala s 3 delovými člnmi na Pripjať a uzavierala priestor od Mosyru k Jurewitschi.

Zvláštne udalosti:

1/ Dňa 5. 8. 1942 pricestoval do Kosinki[1647] Obersturmbannführer SS Hellwig[1648] a hlavný veliteľ žandárstva pplk. žand. von Bredow, cielom zistenia situácie. Veliteľ akcie a veliteľ Begleit. Btl. RF – SS Sturmbannführer Massel odcestoval z priestoru akcie do Kosinki, kde bola porada o situácii vlastnej a situácii nepriateľa. Sturmbannführer Massell dostal pre ďalšie konanie akcie v priestore južne Rietschitza na Malodusch osobitné pokyny od svojho predstaveného. Po skončení porady vrátil sa veliteľ akcie so Sturmbannführerom Massell a so stot. Císaríkom[1649] od vel. ZD do priestoru akcie.

Na ceste z Kalinkowitschi do Wasiljewitschi, asi 5 km záp. Glinnaja Sloboda bolo auto, v ktorom sa uvedené osoby nachádzaly, prepadnuté partizánmi. Prepad bol kombinovaný hodením ručného granátu, explóziou míny namontovanej v ceste, silnou guľometnou a puškovou paľbou, auto bolo poškodené, bez osobných strát.

2/ v noci z 5. 8. na 6. 8. 1942 bola ostreľovaná stráž u Nachowa a Demechi. ŽPV – 25 použil v Demechi na zahnanie nepriateľa ťažkých zbraní.

3/ V ranných hodinách 7. 8. 1942 bol prevedený mínový atentát na transportný vlak asi 3 km západne Wasiljewitschi.

Dňa 7. augusta 1942:

Program akcie ADI na 7. 8. bol pozmenený na podklade danej situácie, že v priestore Wasiljewitschi – Nachow – Alexandrowka – Glinnaja Sloboda – Saschtschobje zdržiava sa silnejšia ozbrojená skupina partizánov, ktorá je slúčená s parašutistami.

1646 Neidentifikované.

1647 Bielorusky Kozenki.

1648 Otto Hellwig (1898 – 1962), v tom čase SS – Oberführer, od marca 1941 inšpektor Bezpečnostnej polície a Bezpečnostnej služby (der Sicherheitspolizei und des Sicherheitsdienst) v Štetíne a od októbra 1942 do mája 1943 veliteľ SS a polície v Žytomyre.

1649 Stot. gšt. Ján Cisárik.

Pozmenenie programu hlásené vel. ZD rdgr. č. 610 SD.

Doplnením situácie je preverená zpráva, že dňa 5. 8. 1942 bolo 8 parašutistov vysadených u Schawlowskije[1650], asi 9 km juhozáp. Saschtschebje. Táto skupina pravdepodobne podnikla 6. 8. 1942 prepad na auto veliteľa akcie a ďalšie atentáty na železničnú trať.[1651]

Na podklade danej situácie nariadil som skupine tankov a jazd. čate prezkúmať priestor južne a juhozáp. Wasiljewitschi až po Chobnoje.[1652]

a/ Skupina Gindl:

Stiahnutá bola do Wasiljewitschi, kde bola pripravená zasiahnuť podľa potreby. Pri odchode z Krinki našla v jednom dome znovu trhaviny. Bolo zistené, že majiteľ domu je už dávnejšie u partizánov. Dom bol zapálený.

b/ Skupina Kleinert:

Bola stiahnutá spolu so skupinou Gindl do Wasiljewitschi, kde bola pripravená zasiahnuť podľa potreby.

c/ Begleit. Btl. RF – SS:

Vykonal podľa vyššieho rozkazu akciu v priestore Bjesujew – Malodusch. Zlikvidoval tam nepriateľské živly a paľbou zničil Bjesujew, Rownoje,[1653] Slob. Rowenskaja a Malodusch. Bolo zistené, že tieto obce boly hniezdom partizánskeho hnutia, ba čo viac nad očakávanie, arzenálom zbraní a trhavín. V zapálených domoch vybuchovalo strelivo a trhaviny.[1654]

Ako bolo ďalším vyšetrovaním zistené, uvedené obce boly organizované v partizánskom hnutí. V každej obci boli spolupracovníci partizánov, ktorí ich podrobne informovali o situácii, prechádzajúcich jednotkách a transportoch.

Ako dôkaz, že tieto obce boly vo spojení s partizánmi a boly nápomocnými prepadu našej hliadky dňa 1. 8. 1942, boly našími jednotkami najdené zásobníky do nášho ĽG v rumoch spálenej obce Bjesujew. Veliteľstvo p.pl. 102 má soznam osôb, ktoré potvrdzujú, že uvedené obce boly organizované plánovite pre otvorený odboj a vzburu. Každá obec mala niekoľko organizátorov. Ústredie tajnej organizácie bolo v Rietschitzi, kde už niekoľko osôb bolo usvedčených a zastrelených.

Bolo dalej zistené, že prepad našich vojakov u Bjesujew bol taktiež dielom partizánskej bandy, ktorá sa zdržiavala prechodne v uvedených obciach a najmä západne Malodusch. Spolupracovníci partizánov z Malodusch podali zprávu do lágra, že malá skupina vojakov odchádza na nákladných autách z Malodusch smerom Rietschitza.[1655]

1650 Neidentifikované.

1651 K atentátu bližšie pozri: MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II*, c.d., s. 116.

1652 Bielorusky Chobnoje.

1653 Bielorusky Rownaje.

1654 Porovnaj s nemeckým hlásením o činnosti sprievodného práporu v dok. 179.

1655 Lokšík sa týmto tvrdením snažil zdôvodniť prepad obce Maladuša 2. 8. 1942 a následné represálie, ktoré tu rozpútala jedna z rôt jeho pluku. Vzhľadom na to, že táto nehumánna akcia bola v tom čase predmetom ostrej kritiky veliteľa zmiešaného priezvedného oddielu pplk. jazd. Kmicikieviča, pravdivosť Lokšíkovych slov je otázna. O týchto udalostiach bližšie pozri: BAKA, I. *Slovenská armáda vo vojne proti ZSSR*, c.d., s. 337-346.

Begleit. Btl. RF-SS po vykonaní akcie v priestore Malodusch sa presunul na vlastnej ose do priestoru Choiniki bez dotyku s nepriateľom.

d/ Skupina tankov:

Počas priezkumu skupiny tankov a jazd. čaty, tieto dotyk so silnejšou skupinou nepriateľa nemaly. Asi 2 km južne Nachow narazily na slabšiu skupinu nepriateľa, pravdepodobne nepriateľskú rozviedku, ktorá sa pred nimi ukryla južne Glinnaja Sloboda. Prehliadky domov v Samostje[1656], Nachow, Chobnoje boly bezvýsledné.

e/ ŽPV – 25 /Panzerzug Nr. 25/:

Hliadkoval na trati Kalinkowitschi – Wasiljewitschi – Demechi – Rietschitza. Mužstvo ŽPV – 25 zatklo v horárni u Demechi 4 osoby u ktorých v byte bola najdená puška bez preukazu. Dom pri zapálení vybuchol tam uloženými trhavinami. Osoby boli odovzdané nem. žandárstvu vo Wasiljewitschi a ako bolo oznámené, boly už aj zastrelené.

f/ IPV:

Hliadkoval na trati Kalinkowitschi – Wasiljewitschi – Demechi – Rietschitza.

g/ Let. detašmán:

Letec vykonal 7. 8. 1942 3 priezkumné lety a to do priestoru Malodusch a do priestoru Glinnaja Sloboda a Budka Schibenka.

h/ Nem. pion. rota /Pionierkompagnie/:

Nem. pion. rota v Mosyr hliadkovala v priestore Mosyr – Jurewitschi – Narowl.[1657]

Poznámky:

1/ Obce okolo železničnej trate slúžia partizánom a záškodníkom za skladištia trhavín a streliva. Zistené miesta v Krinki a Liski boly radikálne vyčistené. Taktiež jednotlivé domy, hájovne – Chutory[1658] – slúžia záškodníkom za prechodný útulok.

2/ Vlastnými dôverníkmi i letcom bola potvrdená zpráva, že západne Andrejewka, Malodusch sa cez energické čistenie priestoru skupinou Begleit. Btl. RF-SS stále zdržiava silnejšia skupina partizánov.

3/ Obyvateľstvo postihnutých obcí z priestoru Malodusch sa z väčšej čiastky porozutekalo po okolitých obciach k svojim rodinám.

K partizánom utiekli len tí – ak neboli odstrelení – ktorí skutočne už s nimi mali dávnejšie spojenie. Ako bolo zistené, energický zákrok skupiny Begleit. Btl. RF – SS mal za následok zdvihnutie odporu civilného obyvateľstva proti partizánom, na ktorých zvaľujú zodpovednosť za všetky nešťastia spáchané na vojsku, žandárstve a civilnom obyvateľstve, ako aj za tajné organizovanie a huckanie obyvateľstva proti úradom a na prípravu pre hromadné vzbury a vraždy.

1656 Bielorusky Zamosčje.

1657 Bielorusky Naroŭlja (výslovnosť Narovľa).

1658 Osamotené vidiecke staviská.

Dňa 13.[1659] augusta 1942:

Na podklade správ o nepriateľovi juhozáp. Rietschitza v priestore záp. Andrejewka – Malodusch, nariadil som slúčenie skupín Kleinert, Gindl, Záhorák /bez tankov/ s úlohou priestor Slob. Rowenskaja – Malodusch –Kaporowka – Budka – Pruditschi[1660] dôkladne vyčistiť od nepriateľských živlov a tam nachádzajúceho sa nepriateľa so všetkou rozhodnosťou zničiť.

Dňa 8. 8. 1942 o 04. 00 hod. presunuly sa skupiny Kleinert, Gindl, Záhorák z Wasiljewitschi do Rietschitza so všetkými im pridelenými prostriedkami. Presun obstaral IPV.

SV. veliteľa akcie bolo 8. 8. 1942 v Rietschitza.

a/ Slúčená skupina Kleinert:

Priezkum skupín pod velením npor. pech. Kleinerta zistil, že láger partizánov pre 200 osôb bol umiestnený asi 3 km západne Andrejewka a pred krátkym časom opustený. Partizáni prchali na juhozápad. V lágri a v okolí ponechaný dobytok bol zaistený.

Slúčená skupina vrátila sa o 22. 30 hod. do Rietschitza.

b/ Begleit Btl. RF – SS:

Vykonal priezkum v priestore Choiniki.

c/ Skupina tankov:

Skupina tankov pod velením npor. Sommera vykonala samostatný priezkum v priestore juhovýchodne Saschtschebje na Kobylewo – Borowojelabynj[1661] – Osinowka[1662] – Welikyj Bor [1663]– Mokamilitschi, bez dotyku s nepriateľom.

d/ ŽPV – 25 /Panzerzug Nr. 25/:

Vykonával hliadkovanie na trati Wasiljowitschi – Awramowskaja[1664] – Choiniki

e/ IPV:

Vykonal hliadkovanie na trati Rietschitza – Demechi – Babitschi a späť.

f/ Let. detašmán:

Letec vykonal 2 priezkumné nálety do priestoru Malodusch a Welikyj Bor.

g/ Nem. pion. rota /Pionierkompagnie/:

previedla hliadkovanie po Pripjať v priestore Mosyr – Jurewitschi – Narowl.

Dňa 8. 8. 1942 od chyteného partizánskeho zveda bolo zistené: asi 5 km juhových. Leski je partizánsky láger z ktorého bol zved vyslaný, aby zistil aké jednotky konajú akciu a aké nové jednotky došli do Babitschi a Demechi. Veliteľom odrjadu je istý Kostrama z Rietschitza, v lágri má byť asi 500 osôb. Vyzbrojení sú 4 ĽG, 1 TG Maxim, 1 LG slovenský s niekoľkými zásobníkmi, 1 KPÚV so skazeným úderníkom. Majú mať jedno nákladné

1659 Ide o preklep, správne má byť 8. augusta.

1660 Bielorusky Prudzičy.

1661 Neidentifikované.

1662 Neidentifikované.

1663 Bielorusky Vjaliki Bor.

1664 Neidentifikované.

auto v ktorom vozia míny, trhaviny a granáty. Majú tiež jeden rádioprístroj na posluch, jeden telef. prístroj pre zapojenie sa do telef. sieti Tento láger svoje postavenie mení skoro každý týždeň.

Úloha Kostramovho odrjadu:

Prepadávať slovenské stráže u mostov, podkladať miny na železničnej trati a trhavinami vyhadzovať mosty, prepadávať malé hliadky a transporty, organizovať civ. obyvateľstvo k otvorenému odboju a sabotážam. Partizánsky zved menom V. A. Rudenko, je t.č. v Rietschitza, kde usvedčuje ľudí, ktorí partizánom nadržiavajú, alebo majú s týmito priamo spojenie.

Veliteľ akcie previedol dňa 8. 8. 1942 na IPV prehliadku úseku III/102 práporu a veliteľom III/102 práporu.

Dňa 9. augusta 1942:

Na podklade zprávy o partizánskom lágri juhových. Leski presunuly sa skupiny Gindl, Kleinert, Záhorák do priestoru Leski na IPV.

a/ Slúčená skupina Kleinert:

Prieskumom lesa za vedenia partizánskeho zveda, pod vedením npor. Kleinerta, bolo potvrdené, že partizánsky láger asi 5 – 6 km juhových. Leski skutočne bol, ale pred krátkym časom bol opustený. Partizáni sa rozprchli južne cesty Olinnaja sloboda[1665] a poskrývali sa v hustých okolitých lesoch. V samotnom lágri okrem zbytkov kostí nič nebolo najdené.

b/ Begleit. Btl. RF – SS:

Vykonal samostatnú akciu v priestore juhovýchodne Kalinkowitschi. Likvidoval obec Alexitschi[1666], kde narazil na nepriateľsky odpor. V tomto priestore a v okolí sev. Kalinkowitschi vykonal Begleit. Btl. RF – SS priezkum i dňa 10. 8. a 11. 8. 1942.

c/ ŽPV – 25 /Panzerzug Nr. 25/:

Presunul sa z Wasiljewitschi do Kalinkowitschi a odtiaľ na svoje SV.

d/ IPV:

Vykonal hliadkovanie na trati Wasiljewitschi – Leski – Kalinkowitschi a späť do Rietschitza.

e/ Let. detašmán:

letec vykonal 2 prieskumné lety do priestoru Wasiljewitschi – Leski a Malodusch.

f. Nem. pion. rota /Pionierkompagnie/:

Hliadkovala po Pripjať v priestore Mosyr – Jurewitschi.

Vlastné jednotky po vykonaní priezkumu južne Leski boly presunuté v noci na 10. 8. 1942 do Kosinki. Skupinu Kleinert ako výpadovú jednotku akcie ADI som ponechal naďalej v Rietschitza, keďže som predvídal, že partizánsky láger u Andrejewka – Malodusch bude stále ohrožovať bezpečnosť na cestách, na železnici, najmä mosty cez Dnjepr.

1665 Neidentifikované.

1666 Bielorusky Aljeksičy.

Že tento môj predpoklad ukázal sa byť správny, potvrdil sa prepadnutím železničného mostu cez Dnjepr pri Rietschitza v noci na 15. 8. 1942, kedy skupina Kleinert tam zasiahla a nepriateľa zahnala.

Dňa 15. augusta 1942:

Od dvoch chytených partizánskych partizánskych zbehov bolo bezpečne zistené, že juhozáp. Rietschitza v blizkosti Andrejewka – Malodusch je partizánsky láger asi s 200 osobami. Veliteľom tohto odrjadu je Makar Fjodorovič Turčinský, pochádzajúci z Rietschitza. V lágri je asi 130 pušiek, 3 ĽG, mnoho ručných granátov a trhavín.

Nariadil som skupine Kleinert, aby dňa 15. 8. 1942 tento láger bol s prekvapením zničený a tam nachádzajúci sa zbrojný a iný materiál zaistený. Skupina npor. Kleinerta, doplnená jednou čatou TG a jednou min. čatou, vyrazila z Rietschitza 15. 8. 1942 o 06. 30 hod. peším pochodom.

Presun bol zdržaný obchádzaním spáleného mostu južne Slob. Rowenskaja, takže skupina dorazila do spálenej obce Malodusch o 14.00 hod. Kone a mužstvo bolo už čiastočne vyčerpané dlhým pochodom bez akéhokoľvek oddychu alebo prestávky. Autá pre presun boly vyžiadané od civilnej správy Rietschitza, ktorá ačkolvek ich mala, tieto nedodala, vyhovárajúc sa všemožne, že nemá pohonné látky atď. Na moj energický zákrok u Gebietskommissariatu vo Wasiljewitschi boly autá dodané i s pohonnými hmotami, ovšem skupina ich mohla použiť len na spiatočnej ceste. Tým opätovne dokazujem nepochopenie civilných úradov pre vojenské veci, nehovoriac o tom, že výsledok boja mohol byť oveľa úspešnejší a že mužstvo mohlo byť s čerstvými silami včas zasadené.

O 14. 30 hod. pokračovala skupina ďalej po ceste Malodusch – Krasnyj Ostrow,[1667] prepátrajúc hlavne les po severnej strane. Južná strana lesa bola zaistená jedným družstvom. Toto družstvo bolo o 15. 30 hod. nastrelené z juhu mohutnou paľbou s automatických pušiek, pištolí a LG z hustého, ťažko viditeľného podrostu. Keďže podľa palby bol v tomto mieste predvídaný láger, boli palebné prostriedky i mužstvo usporiadané tak, aby láger bol oblukovite obkolesený a zničený.

Z počiatku boja prevahu mali partizáni, pretože z huštiny mohli lepšie pozorovať. Až po zahájení paľby z našich TG rozsevom na húštinu, bola prevzatá našou skupinou iniciatíva boja a po 1 a pol hodinovom boji podarilo sa láger dobiť. Po naviazaní rádiospojenia bol vyslaný do priestoru letec, ktorý utekajúcich partizánov na juh zistil a účinne ostreľoval.

Prenasledovanie nepriateľa, ktorý sa odpútal, po 17. 00 hod. nebolo možné pre nastávajúcu tmu v lese a pre veľmi ťažko schodný močaristý terén.

1667 Bielorusky Krasny Astrav.

Po skončení boja a po vyčistení lágru boly zistené ztraty nepriateľa a bolo napočítané 42 mŕtvych na mieste boja, alebo najbližšom okolí. Asi toľký počet bol aj ranených podľa zpráv obyvateľstva.[1668]

Vlastné straty: ranení rtk. z pov. Hencovský Ján, slob. Novák Matej a stk. Šimek Ján.

Soznam ukoristeného materiálu bol vel. ZD predložený pod vl. čís. 103/taj. zbroj. 1942.

Partizánsky láger nachádzal sa presne 2, 5 km záp. Malodusch v lese južne cesty na Krasnyj Ostrow s počtom asi 200 – 300 osôb. Partizáni ktorí zostali na žive, boli nútené utiecť bez prostriedkov a zachraňovali hlavne zbrane, ktoré odoberali i od padlých.

Rozbitím tohto lágra priestor juhozáp. Rietschitza a okolie Malodusch je vyčistené.

Vzhľadom na statočné a energické počínanie si veliteľa celej skupiny npor. Kleinerta a iných príslušníkov akcie ADI, predložím osobitný návrh na ich vyznamenanie.

Presunutím skupiny Kleinert 18. 8. 1942 z Rietschitza do Michnowitschi[1669] je akcia ADI ukončená.

C./ Záver:

1/ Zdravotný a morálny stav mužstva:

Počas celého priezkumu bol veľmi dobrý, berúc do ohľadu ťažké terénne prekážky, hustým lesom, močiarinami a vysokou trávou, ktoré každá pešia skupina musela prekonávať. Nemocných počas prieskumu nebolo.

2/ Styk a spojenie:

Pre spojenie so zasadenými jednotkami bolo čo najmenej využité permanentného telef. vedenia. Stalo sa tak z dôvodov obranných, keďže je preverená zpráva, že partizáni naše telef. hovory odpočúvajú. Spojenie rádiotelegrafický uspokojovalo, hoci neraz pre dlhšie trvajúce atmosferické poruchy nemohly byť dôležité zprávy a rozkazy včas doručené. V takomto prípade vypomáhalo sa bzučákom u telef. prístroja, ktoré spojenie sa tiež dobre osvedčilo. Pre spojenie s vlastnými i nemeckými jednotkami mal veliteľ akcie ADI vlastnú rádiostanicu, ktorá pracovala len so zasadenými jednotkami.

Spojenie s Begleit. Btl. RF – SS bolo udržiavané pomocou rádiostanice, ktorú som tejto skupine aj s naším personálom pridelil. Hoci táto jednotka s nami len spolupracovala, čo sa týka podávania hlásenia a zpráv, konala to najsvedomitejšie. Velitelia našich skupín cez všetko poučovanie stále ešte nevedia dostatočne pochopiť veľký význam včasného podávania správ a udržovanie spojenia s nadriadeným veliteľstvom. Táto závada však v nasledovný deň akcie bola odstránená.

3/ Popis komunikácií a terénu:

Zemepisné spracovanie mapy 1: 300.000, 1: 100.000 nezodpovedá úplne. Z Kalinkowitschi do Rietschitza vedie nová, kamením dláždená hradska a prechádza cez Malé

1668 Viac svetla do priebehu tejto akcie prinieslo povojnové svedectvo vtedajšieho veliteľa I/102 práporu mjr. pech. Martina Strapáka. Ten sa síce akcie nezúčastnil, na základe minimálneho počtu ukoristených zbraní však dedukoval, že obeťami namiesto partizánov museli byť civilisti ukrývajúci sa v lese. Porovnaj BAKA, l. *Slovenská armáda vo vojne proti ZSSR*, c.d., s. 362.

1669 Neidentifikované.

Awtjusewitschi[1670] – Glinnaja Sloboda – Letoschaje[1671] 1.5 km južne Karowotischi na Budka – Bjesujew – Bronnoje.[1672]

Hradské Kalinkowitschi – Rietschitza, Rietschitza – Choiniki a Jurewitschi sú v každom ročnom období pri ošetrovaní sjazdné. V letnom období je možno prechádzať tankami a stredným delostrelectvom i po cestách, ktoré sú na mapách označené ako poľné.

Stará hradská z Kalinkowitschi do Rietschitza je pieskovitá a pre autá neprejazdná.

V zimnom období sú tieto cesty sjazdné len pri dobrom ošetrovaní. Prezkúmavaný priestor severne i južne železničnej trate tvorí hustú zákernú sieť požiarov, ktoré ani v tomto letnom období nevysychajú. Lesné kultúry sú pokryté okrem starých stromov i hustým podrostom a vysokou trávou. Prechádzať týmito kultúrami možno len s domácim sprievodcom. V tomto období je močiaristý kraj plný komárov a všelijakého väčšieho i menšieho hmyzu. Keďže kraj je veľmi nezdravý a partizáni sa najviac tu prechovávajú, bolo zistené, že mnoho partizánov je chorých na maláriu a iné nemoce.

4/ Spolupráca zbraní, zasadených na akcii ADI.

Akcia ADI bola složením zbraní, ktoré počas priezkumov vzájomne spolupracovaly, doteraz u pešieho pluku 102 čo najlepšia.

a/ Begleit. Btl.RF – SS:

Ako najpohyblivejšia jednotka, ktorá s našími jednotkami spolupracovala, priestor podľa potreby nie-len že rýchlo uzavrela, ale tento aj skoro vyčistila. Táto jednotka disponuje potrebným počtom mužstva so špeciálnym výcvikom, dostatočným počtom ťažkých zbraní, ktoré najmä pri rýchlom prepade osád sú nezbytné, keďže – „proti zákernému chovaniu obyvateľov je treba postupovať so všetkou prísnosťou, ktorá sa nesmie zastaviť ani pred zničením celej osady“ /P-I-2[1673], čl. 354/.

Konštatujem, že Begleit. Btl. RF-SS preukázal vysokú disciplínu a iniciatívu u každého jednotlivca pre vzájomný súlad cítenia a spontánneho bojového prejavu.

b/ ŽPV – 25 /Panzerzug Nr. 25/:

Spolupracoval pri hliadkovaní na železničnej trati Kalinkowitschi – Wasiljewitschi – (...) Demechi a Wasiljewitschi – Choiniki.

Priestor, ktorým ŽPV – 25 prechádzal bol dobre prepátraný a s pekným výsledkom.

ŽPV – 25 vyzbrojený ťažkými zbraňami účinne zasiahol pri nočnom prepade stráže u Demechi a pri čistení priestoru okolo železničnej trati.

Porozumenie veliteľa ŽPV – 25 stot. Oslislo pre potreby priezkumu, iniciatíva jeho, ako aj jeho mužstva boly od počiatku výtečné.

Nutno vyzdvihnúť psychologický moment, že naše mužstvo neraz priamo s ŽPV – 25 spolu jeden priestor prepátravaly.

1670 Bielorusky Malyja Aucjuki.

1671 Neidentifikované.

1672 Bielorusky Bronnaje.

1673 Vojenský predpis Cvičebný poriadok pechoty. Bojový výcvik.

Táto skutočnosť pôsobila veľmi morálne na bojový duch nášho mužstva a taktiež i určila hrdosť môcť spolupracovať s takto moderne vystrojeným, najmä vyzbrojeným bojovým prostriedkom.

Mohutnosť priezkumu ŽPV – 25, doplnená priezkumom tankov a priezkumom jednotlivých peších jednotiek, slúčeného viackrát s pozorovaním letca, pôsobila na obyvateľstvo veľkým a zastrašujúcim dojmom.

c/ Skupina tankov a pluk. jazd. čata:

Počas celého priezkumu pracovaly 4 tanky od ŽPV – 25 pod velením npor. Sommera a npor. Oolhaara,[1674] doplnené mužstvom pluk. jazd. čaty.

Skupina tankov počas akcie buď prieskumávaný priestor uzavierala, alebo tiež konala samostatné priezkumné akcie.

Vzhľadom na zradný močaristý, hustý a neistý terén, muselo sa hliadkovanie tankmi pridržiavať aspoň poľných komunikácií a chodníkov, kým mužstvo jazd. čaty konalo v blízkom i širšom okolí priezkumy.

Priezkum skupiny tankov pôsobil na obyvateľstvo morálne a pôsobivo najmä v priestore južne Sachtschebje, kde ešte priestor nemohol byť skôr tak prezkúmaný a obyvateľstvo vlastne prvý krát videlo slovenského a nemeckého vojaka.

d/ Nemecká pion. rota /Pionierkompagnie/:

Uzavierala a hliadkovala v dňoch 6. až 9. 8. 1942 v priestore Mosyr – Jurewitschi k Narowl a týmto hliadkovaním zamedzila preskupovaniu partizánskych báND v čase akcie do nového priestoru. Že uzavieranie bolo potrebné, je vidieť tiež z toho, že paľbou z delových člnov zničila jeden drevený čln s 10 mužmi, ktorí sa pokúšali prejsť cez Pripjať. Vzájomné porozumenie pre spoluprácu s nem. pion. rotou najmä s jej veliteľom stot.[1675] Böderom bolo veľmi dobré a pre akciu prospešné a nutné.

e/ Pešie jednotky skupiny Kleinert a Gindl:

Dokázaly i s touto akciou, že rozhodnutie boja je v rukách pechoty. Naše mužstvo je nielen odvážne a statočné, ale i vytrvalé i pri najnamáhavejších a vysilujúcich priezkumoch. Treba vyzdvihnúť, že počas akcie ADI panovala sparná horúčava s prudkými búrkami a chladnými nocami. Mužstvo ponajviac prenocovalo pod stanmi.

Bojový duch mužstva počas celej akcie bol výborný. Chovanie sa mužstva skupiny Kleinert pri útoku na partizánsky láger záp. Malodusch bolo jedinečné a mužstvo zaslúži si plnú pochvalu a uznanie za skvelé výkony najmä v priamom boji s početne silnejším nepriateľom.

Spolupráca zasadených jednotiek akcie ADI vo vzduchu, na zemi i na vode bola účelná a zdarivá, keďže všetkým prideleným, alebo podriadeným veliteľom a jednotkám išlo skutočne o jeden cieľ – zničiť partizánske bandy.

f/ Letecký detašmán SVZ:

Prezkúmavaný priestor bol dobre zaistený vzdušným pozorovaním letcov, ktorí boli pripravení každú chvíľu zasiahnuť svojimi palebnými prostriedkami do boja. Podľa

1674 Na inom mieste je uvedený ako Gelbaar.

1675 Správne kapitánom.

doterajších mojich skúseností pre pozorovanie partizánov letcom, lepšie sa osvedčujú v tomto priestore lietadlá typu Storch.[1676] Naše pozorovacie lietadlá sú pre pozorovanie v tomto teréne veľmi rýchle a tak dôležité podrobnosti a zjavy im unikajú. Lietadlá typu Storch, ktoré pri minulých akciach s našími jednotkami spolupracovaly, ukázaly sa pre pozorovanie byť veľmi dobré a nie menej pre spojenie pozemnej jednotky s letcom, keďže rádiostanice lietadla typu Storch môžu pomocou svojich rdst. korešpondovať s rdst. pozemnej jednotky, čo u naších pozorovacich alebo stíhacich lietadiel nie je možné, pokiaľ nebudú kompletne vystrojené.

Kapacita bojovej sily naších pozorovacích, najmä stíhacich lietadiel je rozhodne lepšia. Podľa daných možností pozorovacia i stíhacia letka zhostily sa počas akcie svojej úlohy veľmi dobre a priezkumom i náletami okrem bojovej činnosti pôsobily na nepriateľa i civilné obyvateľstvo deprimujúco a výstražne. Tento účinok najmä u civilného obyvateľstva nedá sa ani dobre oceniť.

Upozorňujem, že nie je možné šablonovite vydávať rozkazy pre nálety, ako napr. : „Nálety musia byť len v časných ranných hodinách, ako dôvod uvádzam rannú hmlu a prefíkanosť nepriateľa.

g/ Improvizovaný pancierový vlak:

Počas akcie ADI bol najmä výborným dopravným a nie menej bojovým prostriedkom. Svojou pohyblivosťou predišiel ŽPV – 25 a bol preto používaný k rychlému zabezpečenému presunu naších jednotiek do nových priestorov. Počas celej akcie ADI pracoval s IPV veliteľ I/102 práporu mjr. pech. Martin Strapák, ktorý vlastne s posádkou IPV tvorí pohyblivú obranu železničnej trate nášho úseku. Mužstvo IPV už dokonale vycvičené v streľbe s TG, ĽG a KPÚV a v hádzaní ručných granátov bolo už viackrát zasadené pri nočných prepadoch naších stráží s veľmi dobrým úspechom. Treba zdôrazniť skutočnosť, že všetko mužstvo postavené k zodpovednej strážnej službe na železničnej trati, IPV posilňuje morálne a dáva nášmu mužstvu istotu, aby pri prepadu vydržalo, keďže príchod IPV v nutných prípadoch je samozrejmý.

V danom prípade je ešte fakt, že mjr. pech. Martin Strapák na mužstvo v úseku vie blahodárne vlívať a jeho bojový elán udržať svojim pevným jednaním a rozhodnosťou.

Prosím, aby mjr. pech. Martin Strapákovi bola divíznym rozkazom udelená osobitná pochvala.

5/ Spolupráca s miestnými nemeckými veliteľstvami a úradmi:

V prvom rade ide o skutočnosť, že kraj okolo Pripjaťu až k Dnjepru je priestor, kde partizánske bandy stále šarapatia a kde proti ním stoja slovenské jednotky v otvorenom boji. Priestor, v ktorom sa stále bojuje a ktorý si vyžiadal už toľko obetí na životoch, nie je ešte vždy dosiaľ vyhlásený za operačné pásmo.

Vzájomná spolupráca, nie našou vinou v riešení najpodstatnejších otázok tohto priestoru sa rozbíja niekoľkými prúdami. OK Mosyr miestne a obvodné žandárske veli-

1676 Fieseler Fi 156 Storch (bocian), nemecké ľahké prieskumné a spojovacie lietadlo.

teľstvo, Gebietskommissariat, OT, Reichsbahn[1677] riešia tú istú otázku každý svojim spôsobom a každý uvedený činiteľ chce niečo pre seba získať, zahrať sa na detektíva a svojim vlastným, azda i pochybným úspechom pochváliť sa pred svojimi vyššími inštanciami. Takýto stav ale veci samotnej samozrejme škodí. K žiaducemu úspechu sa nedospeje a koniec koncov potieranie partizánskych band ponecháva sa, ba musí sa ponechať silnej jednotke. Do toho spadá samozrejme i rozvírená hladina života civilného obyvateľstva, pre utíšenie, ktorého sa nerobia také opatrenia, aké sú v daných prípadoch nutné.

Nepriateľská propagačná služba pracuje stále, samozrejme rafinovane a kraj je zaplavovaný novými vlnami propagandy, ktorá predkladá civ. obyvateľstvu falošné správy, boje červenej armády zveličuje sľubovaním skorého návratu do dohto kraja. Na odstránenie tejto propagandy sa vôbec nič nepodniká, takže obyvateľstvo je bez novín, bez letákov a chce, či nechce, musí načúvať a nakoniec i uverí nepriateľskej propagande.

Obyvateľstvo nie je jednotné. Zistené, že 5 % obyvateľstva sú vlastne banditi, 35 % je naklonené partizánom a zbytok žije v nerozhodnosti, zastrašené pod tlakom nepriateľskej propagandy a partizánskych band. Obyvateľstvo svojou nerozhodnosťou stojí vlastne v službách nepriateľa a miestami priamo i nepriamo vykonáva to, čo mu je vodcami partizánov nariadené, alebo k čomu je donútené.

Že u mnohého obyvateľstva je skrytý i zjavný odpor proti partizánom, je zrejmé. No táto skutočnosť nie je dosť dobre podchytená. Aby sa skutočného vojenského úspechu dosiahlo, t.j., aby kraj bol očistený od partizánskych band a ich živlov, je treba bezpodmienečne, aby bol jeden veliteľ oblasti vybavený potrebnou plnou mocou. Slovom, aby bola dosiahnutá centralizácia vo všetkých otázkach boja proti partizánskym bandám.

Terajší stav vyzerá tak, že i požiadavok vznesený na civ. správu v záujme skutočného boja proti partizánom nie je splnený, ako je vidieť z prípadu Gebietskommissariátu z Wasiljewitschi, ktorý spálený most za 3 dni nenechal opraviť, čím úspech celej akcie ADI bol v samotnom počiatku podlomený. Kriklavým prípadom sa stáva tiež nedodanie aut civilnou správou dňa 15. 8. 1942 v Rietschitza – viď túto reláciu, strana 13, odstavec 3.

Pokiaľ ide o železničnú správu, je to tiež obdobné. Je predsa samozrejmé, že najväčším záujmom železničnej správy musí byť, aby partizáni a záškodníci trať neohrožovali a kde sa len vyskytnú, aby rýchlym zásahom boli odrazení a rozbití. Napr.: pri vyžadovaní lokomotívy pre IPV, ktorý ináč je vždy v pohotovosti, prejde niekedy hodina, aj 2, aj viac, kým lokomotíva je k IPV pristavená. Tu nejde o prípad, že lokomotívy v nádraží niet. Deje sa tak byrogratizmom železničnej správy. Je samozrejmé, že na miesto ohrožené prišiel IPV viackrát neskoro, kedy záškodníci – partizáni svoju zločinnú prácu už previedli.

Ide tu taktiež o dôležitý poznatok, preverený akciou ADI, že činnosť nepriateľa sa prevádza plánovite so stálym zdokonalovaním prostriedkov a presvedčenia. Keďže vedenie partizánskeho hnutia prevzali veľmi dobre školení bolševickí komisári, rozrastá sa činnosť nepriateľa na tajné organizovanie obyvateľstva, pre hromadné vzbury a odboj pre ídeovú prípravu na príchod červenej armády a bolševického režimu. Za takéhoto

1677 Nemecká železničná spoločnosť.

stavu je nutno chápať boj proti partizánom z vyššieho stanoviska a podriadiť tento boj jednotnému zodpovednému veleniu.

To, čo náš vojak v daných pomeroch vykonáva, za situácie v akej sa nachodí, je také hrdinstvo, ktoré len ťažko vieme oceniť. Zaisťovacia služba v tomto úseku vyčerpáva vojaka nervove, ktorý dňom i nocou je na stráži lebo v pohotovosti, že náš vojak svoju úlohu plní statočne a zodpovedne, cez viacnásobné ťažkosti, možno vďačiť jeho vysokej morálke a telesnej zdatnosti.

Treba si však všimnúť a vyzdvihnúť, že strážna služba v tomto priestore nemôže mať subjektívne blahodárny vplyv na morálku a kázeň mužstva, berúc do úvahy jeho odlúčenosť v širokom nepriateľskom úseku, súc ponechávané samo na seba bez kontaktu s kultúrnym prostredím.

Všetky tieto faktory však dosiaľ nepoškodily ani v tom najmenšom naše mužstvo. Toto zvlášť vyzdvihujem ako dôkaz vysokej hodnoty našeho muža – vojaka.

Strážna a zaisťovacia služba v tomto priestore vyčerpáva vojaka ďaleko viacej ako na priamom fronte, keďže vojak tu nikdy nemôže vedieť, odkiaľ, kedy a akým spôsobom zákerný nepriateľ ho môže napadnúť. Že je táto skutočnosť pravdivá, je potvrdené už doteraz veľkými a ťažkými obeťami, ktoré v tomto kraji priniesol peší pluk 102.

Pod týmto zorným uhlom treba chápať spoluprácu s nem. vel. a civilnými úradmi, aby obete a úmorné boje boly korunované zdarom.

6/ Taktické poznatky pre boj s partizánmi:

Boj vedený s partizánmi je pre ich nevypočitateľnú zákernosť a mnohorakosť prejavu ich boja veľmi ťažký. Vyžaduje vojakov veĺmi skúsených, iniciatívnych oveľa viac ako boj s regulérnym vojskom.

a/ Priezkum v partizánskych priestoroch:

Vyžaduje najväčšiu ostražitosť a opatrnosť. Partizáni majú svoje lágre umiestnené na ťažko dosiahnuteľných miestach, dobre maskované, na ostrovkoch barín a močiarov, ku ktorým prístup vedia mnoho ráz len sami.

Rozostavenie stráži, vysielanie silných hliadok partizánmi je každodenné. V blízkych i vzdialenejších obciach majú veľa svojich prívržencov a spolupracovníkov, ktorí ich o situácii, približovaní vojenských priezkumov, prechádzaní transportov, stále informujú.

Zdôrazňujem, že nájsť obsadený láger partizánmi a prísť s nimi do priameho dotyku považujem za veľké šťastie pre vojaka.

Priezkum pešími jednotkami do priestoru, kde má byť láger, je skoro vždy predom odsúdený k nezdaru, keďže partizáni majú jedinečnú zpravodajskú sieť, vlastné strážením a hliadkovanie. V ťažko dosiahnuteľných močiaristých krajoch je veľa a veľa možností, kde partizáni sa môžu bezpečne kryť pred priezkumom peších jednotiek, ba i pred priezkumom letca. Keďže v tomto teréne sa boj rozpadne na boj a priezkum jednotlivca, pre neprehľadnosť terénu, je treba, aby každý vojak bol mimoriadne iniciatívny a odvážny.

Zdarilý priezkum partizánskeho priestoru je možno previesť rýchlym presunom motorizovaných úderných jednotiek. Obsadením obcí a ciest, aby nikto z civ. obyva-

teľstva zprávu o prítomnosti vojenskej jednotky im nemohol podať. Obkolesenie lágra - partizánskeho priestoru – treba previesť rýchle a čo najmä kotlovitým spôsobom, za použitia všetkých zbraní.

Doteraz sa osvedčili vhodne vybraní domáci sprievodcovia, ktorí obyčajne ukážu smer a miesto kde nepriateľský láger sa nachádza.

Boj s partizánmi spája všetky fáze boja cez najrôznejšie prekážky. Treba vždy počítať, že partizáni spália mosty a jednotka musí improvizovaným spôsobom prechádzať cez vodné toky, kanály a pod.

Predpis P-I-2 nevyčerpáva v popise ani jednoho boja úplne podstatu boja s partizánmi. Je to kombinovaný boj proti partizánom – záškodníkom parašutistom, ktorí vedú svoj nápor na všetky dôležité miesta, ktoré môžu zdržať – ochrániť silu, či morálku vojenskej jednotky, zariadenia každého druhu vojensky a životne dôležitých.

Keďže boj proti partizánom, najmä v lesnatých priestoroch sa rozpadáva na boj jednotlivca, prestáva tu často jednotné velenie nad rotou, čatou, ako celkom. Víťazí rozhodne ten, kto je odvážnejší a iniciatívnejší.

Zbrane používajú partizáni rôzne. Počnúc od najmodernejších TG, LG, automatických pištolí, automatických pušiek, majú aj zbrane starého pôvodu a hodne loveckých pušiek a rakiet. Strelivo používajú každého druhu i dum-dum. Do loveckých pušiek používajú brokov väčšieho rozmeru. Bolo možno už pozorovať, že strelné rany mrtvých i ranených našich vojakov sú veľké a nezodpovedajú morálnym strelám.

Partizáni už vyškolení parašutistami – sabotérmi používajú i trhavín hlavne na cestách a lesných priesekoch a to najviac pri obrane lágru, alebo pri ústupe.

Chovanie sa partizánov k zajatým alebo raneným vojakom je nanajvyš beštialne a ukrutné.

Navrhujem, aby peším jednotkám, bojujúcim v lese boly pridelené tanky malej alebo strednej veľkosti. Dopravným kolonám je zahodno prideliť PA a dôležité komunikácie taktiež zaistiť ich hliadkovaním.

V dôsledku veľkého lesnatého a močaristého priestoru, neschodnosti terénu a malého počtu zaisťovacích síl považujem za najúčinnejšiu zbraň proti zločinným bandám použiť v lese trvalého plynu.

b/ Prepad partizánmi – obrana:

Doteraz partizáni prepadávali všetko čo je vojensky a životne dôležité. Trúfalosť partizánov v posledných týždňoch bola až nadpriemerná. Najčastejšie prepadávajú partizáni jednotlivcov – hliadky, osamelé autá, malé transporty. Konajú tiež kombinovaný prepad na stráže u železničných mostov a dôležitých objektov, spojených s podkladaním mín sabotážnej skupiny na inom neželezničnom moste.

Svojou zákernosťou pripravujú sa osamelé autá a malé transporty najrafinovanejšie triky a liečky.

Samotné autá, alebo malé skupiny vojakov nemôžu sa púšťať na cestu. Najlepšie keď ide kolona a autá idú najmenej aspoň 100 m vzdialenosti za sebou tak, aby pri podmino-

vaní prvého auta mohlo druhé auto zavčasu zastaviť a prispeť pomocou prepadnutému vozidlu. Keď jedno auto zastaví, musia taktiež všetky autá stáť a naopak.

Doprovod vojakov musí byť primeraný, dobre vyzbrojený a pre tento boj aj dobre vyškolený. Minimálne treba aspoň 2 ĽG a tieto účelne rozdeliť na prednú a zadnú časť kolony. Okrem pušiek je potrebné hodne ručných granátov, nakoľko prepad treba účinne a rýchle odraziť. V prípade prepadu doporučuje sa hádzať ručné granáty zdánlive bez cieľa na všetky strany, nakoľko treba nepriateľa morálne prevahou paľby deprimovať a zahnať.

Pozorovanie z auta – kolony pri prechádzaní partizánskym krajom je treba viesť na obidve strany, obzvlášť treba pozorovať koruny stromov. Taktiež i pri prepade treba si zaistiť paľbou i pozorovaním stranu zdánlive pokojnú.

Na prepad u mostov a dôležitých objektov musí byť strážna jednotka stále pripravená v pohotovosti. Podľa toho musí si svoje obranné postavenie a zariadenie čo najlepšie upraviť účelnými okopami, upravením strážnic, obklopením oblokov zo všetkých strán, zavedením poplachového zariadenia a pod. Jednotka musí byť stále pohotová k obrane a k výpadu na útočiace skupiny. Doporučuje sa, aby dôležité objekty boly vyzbrojené tiež ťažkými zbraniami a pokiaľ možno i minometom. Priestor najmenej 300 – 500 m okolo objektu nesmie brániť vo výhľade, ani vo výstrele a podľa toho musí byť okolie objektu aj upravené.

Najhlavnejší dôraz však kladiem, aby každá i tá najmenšia jednotka sa zaisťovala nielen obranou, ale i častým neunavným priezkumom blízkeho i širšieho okolia, zaisťovaním podozrelých osôb a v pátraní po partizánskych špionoch a ich spojencoch. Vzhľadom na možnosť prepadov, najmä kolon je potrebné, aby prepady a zvlášť obrana boly predom cvičené tak, aby mužstvo nebolo prekvapené a prepad vedelo energicky zdolať.

7/Všeobecné:

Akcia ADI mala vysoký morálny účinok na obyvateľstvo v prezkúmanom i ďalšom priestore. I keď všetky partizánske lágre a hniezda nemohly byť zničené, bolo presvedčive vojenským spôsobom preukázané, že zaisťovacie jednotky disponujú dostatočnými silami a majú iniciatívu nad nepriateľom v ruke.

Ako bolo bezpečne zistené, civ. obyvateľstvo je od skončenia akcie ADI poslušnejšie a prejavuje dosť vážnosti k vojsku.

Chovanie civ. obyvateľstva napr. v Rietschitza sa veľmi zmenilo. Obyvateľstvo našich vojakov veľmi slušne pozdravuje a prejavuje im zvýšenú úctu, čo predtým celkom chýbalo.

V ďalšom konaní priezkumov sa musí stále pokračovať. Partizánom nesmie byť dopriane ani len trochu oddychu a stálymi výpadovými skupinami ich štvať a zničiť.

Akcia ADI mala veľký morálny a bojový úspech taktiež u vlastných príslušníkov pluku. Vlastné jednotky spolupracovaly a výborne organizovanými a vyzbrojenými nemeckými kamarátmi a ukázaly sa v bojovom eláne ako rovnocenné, čo bolo s uspokojením konštatované i so strany spolupracujúcich veliteľov nemeckých jednotiek. Keďže toto bola už druhá väčšia samostatná bojová akcia pešieho pluku 102 vo spojení s nemeckými jed-

notkami[1678] a k tomu teraz ešte doplnená i naším letectvom, dostala sa nášmu mužstvu jedinečná príležitosť preukázať výšku svojich vojenských vedomostí a bojovať vo sväzku vysoko kvalitných zbraní nemeckých kamarátov.

Nechcem pri zhodnotení akcie ADI opomenúť na najhlavnejší úspech tejto, že prepad a beštiálne zavraždenie naších 8 vojakov u Bjesujew bol okamžitou odvetou pre nepriateľa. Týmto energickým a bezohľadným zákrokom docielila táto akcia vysokú bojovú a morálnu hodnotu muža a dôstojníka pešieho pluku 102.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Michal Lokšík.

ABS Praha, f. 302 (Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky), sign. 302-291-4/1-23

1678 Prvou bola akcia s krycím názvom Bamberg. Pozri dok. 105, 106, 107, 109, 110, 113, 122.

DOKUMENT 169

1942, august 19. Rivne.

Úryvky z mesačného hlásenia č. 11 (s uzávierkou k 31. júlu) veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina s informáciami o činnosti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie.

Wehrmachtbefehlshaber Ukraine H.Qu., den 19. 8. 1942

Monatsbericht Nr. 11
abgeschlossen am 31. Juli 1942.

1.) Allgemeines.

a) Befriedung des Landes.

[...]

c) Verbündete Truppen.

1. Slowaken.

Die andauernde Gefährdung der Eisenbahnlinie Pinsk – Gomel im Sicherungsbereich der slowakischen Sicherungs – Division erforderte den Einsatz der Hauptkräfte der Division zum Schutz dieser Bahnstrecke, auch der Div. Stab musste deshalb weiter nach Norden, von Shitomir nach Owrutsch verlegt werden.

Die am 31. 7. eingetroffenen III. Batle. der Inf. Regtr. 101 und 102 wurden gleichfalls zur Verdichtung der Bahnsicherung eingesetzt. (Anlage 2).[1679]

Bei der Aufklärungs-Abt.[1680] wurde eine Reiter-Schwadron durch eine Radfahr-Schwadron ersetzt, außerdem wurden ihr 6 Panzerspähwagen zugeführt.

Die der Division neu zugeteilten Fliegerkräfte bestehen aus 1 Jagdstaffel von 12 Flugzeugen vom Typ Avia B 534, 1 Aufklärungs – Staffel von 6 Flugzeugen vom Typ Letov S 328 und einem Luft -Nachr. Betriebszug. Die slowakischen Flieger horsten auf dem Flugplatz Shitomir.

Mit Generalleutnant Schlieper, dem deutschen General beim slow. Verteitigungs-Ministerium, der sich einige Tage bei den Einheiten der slow. Sich. Div. aufhielt, wurden alle die slow. Truppen betr. Fragen durchgesprochen.

2. Ungarn:

Das ung. Radfahr – Batl. VII wurde auf Weisung des ung. Generalstabes mit der Bahn nach Ungarn abtransportiert.

d) Besuch des slowakischen Ministerpräsidenten.

Am 30. und 31. Juli 1942 besuchte der slowakische Ministerpräsident[1681] Professor

1679 Prílohy sa nepublikujú.

1680 Myslí sa jazdecký priezvedný oddiel, ktorý bol reorganizovaný na zmiešaný priezvedný oddiel.

1681 Správne predseda vlády.

Dr. Tuka in Begleitung des Kriegsministers[1682] General Catloš die slowakische Sicherungs-Division in Owrutsch. Auf der Rückreise stattete der Ministärpresident dem Wehrmachtbefehlshaber in Rowno[1683] einen Besuch ab. Bei einem Zusammensein mit den Offizieren des Wehrmachtbefehlshabers, bei dem dieser seine besondere Anerkennung für die gute Haltung der slowakischen Sicherungstruppen in den Partisanenkämpfen der letzten Monate zum Ausdruck brachte, hielt der Ministerpräsident eine Ansprache. Er knüpfte an das schon frühzeitig durch den Führen gegebene Versprechen an, die Slowaken in ihrem Kampf um ihre Unabhängigkeit zu unterstützen. Dieses Versprechen habe den Slowaken die Kraft zu ihrem Kampf gegeben, der durch die historischen Ereignisse des März 1939 seine Erfüllung gefunden habe. So sei die Übernahme der Garantie durch Deutschland die Grundlage des staatlichen Lebens der Slowakei für jetzt und in der Zukunft. Aus dem Gefühl der Dankbarkeit und der Verpflichtung gegenüber Deutschland heraus werde die Slowakei stets ein treuer Bundesgenosse sein. Der Ministerpräsident hob besonders hervor, daß die Slowakei als einziger Staat während des Polenfeldzuges an der seite Deutschlands gekämpft habe, und daß bei Ausbruch des Krieges gegen Russland die Slowakei das erste Land – abgesehen von den unmittelbar bedrohten Staaten Finnland und Rumänien gewesen sei, das sich Deutschland angeschlossen habe. Seine Ansprache endete mit einem Hoch auf „Unseren gemeinsamen Führer Adolf Hitler“.

[...]

Der Wehrmachtbefehlshaber Ukraine:

2 Anlagen [v.r. Kitzinger]

– P R E K L A D –

Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine H.Qu., 19. 8. 1942.

Mesačná správa č. 11
s uzávierkou 31. júla 1942.

1.) Všeobecné.

a) Pacifikácia krajiny.

[...]

c) Spojenecké jednotky.

1. Slováci.

Pokračujúce ohrozenie železničnej trate Pinsk – Homeľ v bezpečnostnej oblasti slovenskej Zaisťovacej divízie si vyžiadalo nasadenie hlavných síl divízie k ochrane tejto železničnej trate, tiež štáb divízie sa preto musel preložiť ďalej na sever, zo Žytomyru do Ovruča.

1682 Správne Minister für nationale Verteidigung.

1683 Veliteľ Wehrmachtu v Říšskom komisariáte Ukrajina.

Tretie prápory peších plukov 101 a 102, ktoré dorazili 31. 7., boli práve nasadené k posilneniu bezpečnosti trate. (príloha 2).[1684]

Pri priezvednom oddiele[1685] došlo k nahradeniu jazdeckej eskadróny za cyklistickú, okrem toho jej bolo pridelených 6 obrnených prieskumných automobilov.

Pre divíziu novo pridelené letecké sily pozostávajú z 1 stíhacej letky po 12 lietadiel typu Avia B. 534, 1 prieskumnej letky so 6 lietadlami typu Letov Š - 328 a čaty vzdušného spravodajstva. Slovenskí letci majú základňu na letisku Žytomyr.

S generálporučíkom Schlieperom, nemeckým generálom pri slovenskom ministerstve národnej obrany, ktorý sa niekoľko dní zdržiaval pri jednotkách slovenskej Zaisťovacej divízie, sa prerokovali všetky otázky týkajúce sa fungovania slovenských jednotiek.

2. Maďarsko:

Maďarský cyklistický prápor VII bol rozkazom maďarského generálneho štábu odtransportovaný železnicou do Maďarska.

d) Návšteva slovenského ministerského predsedu.

30. – 31. júla 1942 navštívil slovenský ministerský predseda prof. Dr. Tuka v sprievode ministra vojny[1686] generála Čatloša slovenskú Zaisťovaciu divíziu v Ovruči. Na spätnej ceste vykonal ministerský predseda návštevu veliteľa Wehrmachtu[1687] v Rivnom

Pri stretnutí s dôstojníkmi veliteľa Wehrmachtu, ktorí vyjadrili špeciálne uznanie za dobrý výkon slovenských zaisťovacích jednotiek v bojoch s partizánmi v posledných mesiacoch, predniesol ministerský predseda reč. Nadviazal na už skôr Vodcom daný sľub, podporovať Slovákov v ich boji o nezávislosť. Tieto sľuby dali Slovákom silu k ich boju, ktorý sa naplnil prostredníctvom historických udalostí v marci 1939. Prevzatie garancií zo strany Nemecka tak je základom štátneho života Slovákov nateraz a v budúcnosti.

Z pocitu vďačnosti a záväzku smerom k Nemecku bude Slovensko vždy verným spojencom. Ministerský predseda zvlášť zdôraznil, že Slovensko ako jediný štát bojovalo počas poľského ťaženia na strane Nemecka, a že po výbuchu vojny proti ZSSR bolo Slovensko prvou krajinou – odhliadnuc od bezprostredne ohrozených štátov Fínska a Rumunska, ktorá sa pripojila k Nemecku. Jeho prejav končil s prevolaním slávy „nášmu spoločnému Vodcovi Adolfovi Hitlerovi."

[...]

Veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine:

2 prílohy [v.r. Kitzinger]

BA – MA Freiburg, Bs. RW 41 – Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion, As. 46

1684 Prílohy sa nepublikujú.

1685 Myslí sa jazdecký priezvedný oddiel, ktorý bol reorganizovaný na zmiešaný priezvedný oddiel.

1686 Správne minister národnej obrany.

1687 Veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

DOKUMENT 170

1942, august 21. Ovruč.

Situačné hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska pre MNO za obdobie od 10. júla do 10. augusta 1942.

Veliteľstvo zaisťovacej divízie.
Č.: 82. 692/Taj. Ia – 1942.

S.V., dňa 21. augusta 1942.

Tajné!

Vec: Situačné hlásenie za dobu
od 10. júla do 10. augusta 1942.

Prílohy: 2.[1688]
Mapy 2[1689]
(Nečitateľný podpis)

Ministerstvo národnej obrany
B r a t i s l a v a.

Predkladám situačné hlásenie od 10. 7. do 10. 8. 1942:

I. Situácia podlá priesvitky, príloha 1.

II. Činnosť:

Mesiac júl vyznačuje sa veľkými presunmi divízie. Presun p. pl. 101 na železnicu Pinsk – Gomel[1690] a všetkých zložiek a velit. ZD zo Shitomira[1691] do Owrutsch[1692] a konečná organizácia a presun JPO z priestoru Korosten[1693] do Mokrého trojuholníka /priestor Choiniki[1694] – Bragin[1695] – Lojew[1696]/.

Nakoľko presun SPO /JPO/ cez Pripjať[1697] bol možný len u Mosyr[1698] a v poslednom čase aj tento most sa stal nepoužívateľným, bolo nariadené pion. rote 5 vybudovať 4 a 8 t prevoz pre osu SPO u Dowljady.[1699]

Celkove vyznačuje sa mesiac júl zvýšenou činnosťou partizánov a parašutistov. Najmä vysadzovanie parašutistov bolo zisťované skoro denne vo viacerých miestach.

1688 Publikuje sa len príloha č. 2.
1689 Mapy sa nepublikujú.
1690 Bielorusky Homeľ.
1691 Ukrajinsky Žytomyr.
1692 Ukrajinsky Ovruč.
1693 Ukrajinsky Korosteň.
1694 Bielorusky Chojniki.
1695 Bielorusky Brahin.
1696 Bielorusky Loeў (výslovnosť Lojev).
1697 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiať.
1698 Bielorusky Mazyr.
1699 Bielorusky Doўljady (výslovnosť Dovljady).

Prepadávanie stráží je časté. Rušenie premávky na žel. trati bolo silné napriek tomu, že jadro divízie /5 práporov/ je zasadené len na splnenie tejto úlohy – zaisteniu premávky na žel. Pinsk – Gomel.

Zabrániť podmínovaniu žel. trati je veľmi ťažké, nakoľko okolo železnice sú husté lesy, ktoré sú až celkom k násypu. Zem pod koľajnicami pieskovitá a stačí rukou odhrabať piesok a nasadiť mínu a zas zahrabať /čo trvá len niekoľko vterín/.

Napriek zasadeniu letectva, ktoré denne konalo prieskumné lety nedalo sa atentátom úplne zabrániť.

V tomto mesiaci bola tiež ZD zosilnená dvomi prápormi a del. oddielom, ktoré zosilnily postavenie ZD a umožnily aktívny zásah proti nepriateľovi a nemusia sa pešie pluky obmedzovať len na pasívne stráženie žel. objektov.

28. júla 1942 bola ZD poctená návštevou pána predsedu vlády, min. národnej obrany a plk. Beckera.[1700] Návšteva posádok Lwow[1701], Žitomír[1702], Korosten a Owrutsch.

10. 8. 1942 zmena veliteľa ZD: Plk. pech. Kuna[1703] bol vystriedaný plk. gšt. Pilfouskom.[1704]

Ihneď po presune velit. ZD do priestoru Owrutsch zasiahlo veliteľstvo ZD z vlastných štábnych prostriedkov proti partizánom, ktorí prepadávali menšie transporty aut a jednotlivé autá na ose Žitomír – Mosyr. Pri týchto akciach zasahuje aj štábna rota ZD.

Pion. rota 3 prevádza okrem prievozu u Dovljady stavbu železničného mostu s nemeckou firmou v Korosten, a dvoma skupinami odmínovanie ruských mínových polí.

III. Ubytovanie v Owrutsch dobré, len niet svetla a vody. Úprava vedenia a vodovodu je sľúbená.

IV. Disciplína dobrá, jednotlivé výčiny najmä u dôstojníkov odstraňované s najväčšou prísnosťou.

V. Doplňovanie jednotiek zo zázemia nie je vôbec prevádzané. ZD od 1. 1. 1942 odsunula do zázemia a či stratila padlými vyše 400 mužov a 2 dôstojníkov. Ani za dôstojníkov ani za mužstvo nedostala divízia doteraz náhradu, takže stavy rôt klesajú pod 100, niektoré až na 80. Náhrada vyžiadaná už druhý raz.

VI. Straty: 2 dôstojníci /por. vet. Roman[1705] a npor. pech. Formender[1706]/, 16 mŕtvych vojakov a 11 ranených, nepočítajúc nemocných, z ktorých do zázemia boli odsunutí 3 dôstojníci, por. pech. Fabian[1707], Hricišák[1708] a Pápol.[1709]

1700 Nemecký vojenský atašé na Slovensku Heinrich Becker.

1701 Ukrajinsky Ľviv.

1702 Ukrajinsky Žytomyr.

1703 Plk. pech. Pavol Kuna.

1704 Plk. gšt. Rudolf Pilfousek.

1705 Por. vet. v z. Fabián Roman.

1706 Npor. pech. Aladár Formender.

1707 Por. pech. Štefan Fabian.

1708 Por. pech. Karol Hricišák.

1709 Por. pech. Jozef Pápol.

VII. Výcvik bol koncom júla v čate skončený aj s ostrou poľnou streľbou. V rote cvičiť nie je možné pre zasadenie rôt až do družstiev na jednotlivé stráže.
Jednotlivé dôležité události podľa prílohy 2.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. Rudolf Pilfousek.
[v.r.]

[odtlačok Ministerstva národnej obrany o evidovaní spisu dňa 27. augusta 1942 pod č. 82 983/1, Taj., 2 + 2 príl., mapy]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/4

DOKUMENT 171

1942, august 21. Mazyr.

Smernice veliteľa pešieho pluku 102 pplk. pech. Michala Lokšíka s inštrukciami na odstránenie klesajúcej morálky a protištátnych tendencií v jednotkách Zaisťovacej divízie.

Peší pluk 102. SV., dňa 21. augusta 1942
Čís.: 628/Taj.1942 TAJNÉ – Otvorí veliteľ.
Vec: Nežiadúce zjavy vo vojsku-
Opatrenia k ich odstráneniu.

Podľa rozdeľovača.

V smysle výnosu MNO čís. 82.751/Taj.1942 a rozkazu vel. ZD čís. 81.102/Taj. Ic 1942 nariaďujem:

1/ Zvýšenie obrannej činnosti vo vnútri jednotiek:

Bolo zistené, že niektorí dôstojníci a mužstvo prejavujú smýšľanie nepriaznive pre vývoj vecí Nemecka a jeho spojencov. I keď takéto prípady som doteraz u dôstojníkov a mužstva ppl. 102 nezistil, predsa upozorňujem, aby v zárodku takéto pokusy boly udusené. Velitelia musia byť neustále správne informovaní o smýšľaní a cítení svojich podriadených.

Ide najmä o také prípady, kde nerozvážny jednotlivec svojim kriticizmom a defaitizmom pokúša sa ovplyvniť svoje okolie. Či už stojí alebo nie v službách nepriateľských, je takáto činnosť nanajvýš zradná a odsúdeniahodná. V každom prípade však z toho môže mať prospech len náš nepriateľ, keďže tým by bola naša morálna a bojová sila podlomená.

Ak sa takéto prípady predsa vyskytly, tu treba nemilosrdne a bezohľadne zakročiť. Nesmie sa ani minutu trpieť takýto zločinec uprostred našich radov, lebo ten podžiera zdravé jadro našej sily a ducha.

Vyskytnuvšie sa prípady ihneď hláste, aby delikvent mohol byť odoslaný tam, kam patrí a aby bolo podľa jeho zločinnej práci s ním naložené.

Musíme byť úskostlive pozorní na každé i ojedinelé prípady deštruktívneho vplyvu niektorých jednotlivcov. Treba pamätať, že nepriateľská propaganda pokúša sa stále vniesť do radov nášho vojska nejednotnosť zosmiešňovaním osobnosti a rôznych prípadov. Netrpte ani na pohľad nevinné žarty, ktoré vo skutočnosti sledujú zločinný cieľ a sú výtvorom nepriateľskej propagandy. Ide tu o žarty, ktoré zosmiešňujú našich vedúcich činiteľov štátu, armády a nášho boja na východnom fronte.

2/ Shromaždenie dôstojníkov, poddôstojníkov:

Mesačne raz vykonajte shromaždenie dôstojníkov a osobitne poddôstojníkov /rtm./, na ktorých dôkladne vysvetlite prítomným nebezpečie nepriateľskej propagandy a nariaďte, aby sami vo vnútri svojich jednotiek išli dobrým príkladom v ústrety mužstvu, ktoré je na nich závislé a ktoré priamo i nepriamo ich myšlienky a prejavy preberá za svoje.

Tieto shromaždenia spájajte s vhodnou prednáškou v rámci osvetovej činnosti, prípadne iným vhodne voleným programom.

3/ Zvýšenie úsilia o výchovu podriadených:

Výchove podriadených venujte zvýšenú starostlivosť, ako si to dôležitosť udalostí v dnešných časoch zasluhuje a vyžaduje. Každý veliteľ je osobne zodpovedným za výchovu svojich podriadených. Podriadeným veliteľom dávajte smernice a návody, akým spôsobom majú títo ovplyvňovať jednotku a mužstvo.

Vštepujte neochvejné presvedčenie a vieru v konečné víťazstvo Osi a spojencov a toto presvedčenie aj zdrave odôvodňujte. Presvedčujte svojich podriadených veliteľov i mužstvo o potrebe našej neochabujúcej účasti v ďalšom boji, aby bola zaistená budúcnosť našej domoviny a zachovaná kultúra Európy. Odôvodňujte, že sa to dá previesť len slúčením naších síl v boji s veľkým národom nemeckým, ktorý je nám nielen ochráncom, ale i priateľom a dobrým partnerom.

Velitelia všetkých stupňov vyvinú osobitne zosilnenú činnosť propagačnú a túto podoprú kontrolnou i zpravodajsky – obrannou činnosťou.

Nesmie sa stáť prípad, že by príslušník pluku sa snažil dostať domov z poľa nečestným spôsobom a hladaním rôznych protekcií. Kto oznamuje svoju chorobu len v čase, kedy jeho osoby je najviac zapotreby, vrhá na seba plané svetlo a podozrenie, že tak robí z vypočítavosti. Kto je neschopný vykonávať poľnú službu, nemôže mať nároky na práva plnohodnotného dôstojníka, muža-vojaka.

Len najprísnejšia opatrnosť a najstarostlivejšie vedomie si terajšej zodpovednosti pred národom a dejinami pomôže prekonať nám všetky úskalia dnešných časov. Len pri železnej disciplíne i pozornosti na svoje správanie sa, môžeme vykonať naše vojenské a národné poslanie.

Dnešné časy a najmä tu na fronte sú skúškou pre každého veliteľa na celý jeho život a vysvedčením na názov-veliteľský. Veliteľ nielen technikou, ale najmä silou ducha a zápalu a optimizmu na svoje povolanie a na jemu kladené úlohy môže dosiahnuť žiadúcnych úspechov.

Tento spis zapíšte do soznamu rozkazov trvalej platnosti.

Dostane: I. II. III/102 prápor, 1. – 12/102 rota, HKB, kan. rota, štáb. rota, let. detašmán, DZR – 1 na vykonanie.

Veliteľ pluku:
pplk. pech. Michal Lokšík.
[v.r.]

[odtlačok pečiatky 5. roty pešieho pluku 102 o evidovaní spisu dňa 27. augusta 1942 pod č. 270/taj 1942][1710]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. č. 87, sign. III/204

1710 Pod pečiatkou je rukou dopísané „*Vzaté na vedomie – založené 28. VIII. 1942*“. Pod touto poznámkou je nečitateľný podpis.

DOKUMENT 172

1942, august 21. Ovruč.

Hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska pre MNO o udalostiach v priestore nasadenia divízie a jej činnosti od 10. júla do 10. augusta.

Príloha 2 k čís. 82.692/Taj. Ia 1942
Tajné!

Jednotlivé události za dobu od 10.7. do 10. 8. 1942.

Dňa 10. júla 1942:

- Jedna jazdecká eskadrona odsunutá do zázemia.

- Akcia „Martin", ktorú teraz prevádzal p. pl. 102 bola zrušená a nariadený prieskum priestoru Wasiljewitschi[1711] – Demechi[1712] pod krycím menom „Ruda".

- Od MNO vyžiadané doplnky strát a ranených v pošte 350 mužov.

- Veliteľstvo pion. roty 3 a dve čaty presunuly sa do Dovljady,[1713] kde budú prevážať JPO cez Pripjat.[1714]

Dňa 11. júla 1942:

- 4 km záp. nádražia Staruschki[1715] položené 3 míny. Boly našou hliadkou zistené a odstránené.

- Stráž u stanice Kazury[1716] napadnutá partizánmi. Prestrelka trvala pol hodiny. Vlastné straty žiadne.

Dňa 12. júla 1942:

- Pri odstraňovaní míny na kolajnici 8 km záp. Ptitsch[1717] bol zabitý npor. pech. Aladár Formender, velitel 6/102 roty.

- Vybuchla mína pod naloženým maďarským transportom 1 km vých. stanice Golewitzi[1718] /15 km vých. Kalinkowitschi[1719]/. Vlak vykolajený, 12 vagónov rozbitých, jeden maď. vojak zabitý, jeden ranený.

- 6 km záp. Demechi vybuchla ďalšia mína. Vlak prešiel bez nehody.

- 6 km záp. Kopzewicze[1720] boly zistené na trati 2 míny, ktoré boly našou hliadkou odstránené.

1711 Bielorusky Vasiljeviči.
1712 Bielorusky Dzemjachi.
1713 Bielorusky Dowljady.
1714 Bielorusky Prypjac.
1715 Bielorusky Staruški.
1716 Bielorusky Kazura.
1717 Bielorusky Pcič.
1718 Bielorusky Haleviči.
1719 Bielorusky Kalinkaviči.
1720 Bielorusky Kapceviči.

Dňa 13. júla 1942:

- Časť SPO prevezená cez Pripjať do nového priestoru /Bragin[1721]/.

- Na železničnej trati 2 km záp. Demechi boly zistené a odstránené 2 míny.

- Letec pri prieskume zistil 5 km záp. Demenka[1722] tábor partizánov, ktorý odstreľoval. Paľba opätovaná. Lietadlo zasiahnuté 10 ranami. Nálet opakovaný a shodených 6 bômb. Podľa zpráv získaných neskoršie bol pri nálete zranený i obávaný vodca partizánov Michajlovskij[1723].

- O 13.00 hodín pochovaný v Kosinky[1724] npor. Formender.

Dňa 14. júla 1942:

- 11/101 prápor a 8/101 rota zahajuje presun do Zytkowicze.[1725]

- SPO nariadené uzavrieť od 16.7. ráno do 17. 7. 09. 00 hodín priestor Cholmytsch[1726] – Lojew,[1727] aby zabránilo prekročenie Dnepra skupine partizánov, proti ktorým susedná nem. divízia koná akciu.

Dňa 15. júla 1942:

- Hlásené MNO, že 24. 7. 1942 sa premiestni divízia do Owrutsch.[1728]

- SPO skončilo svoj presun. Dislokácia v priestore Bragin[1729] - Choiniki.[1730]

- Pancierový vlak 25 nastrelený z guľometov u lesa v Laski. Nemecké orgány z obce vzaly 42 osôb pre podozrenie partizánstva, lebo obec je arzenálom trhavín.

Dňa 16. júla 1942:

- 5/101 rota presunuje sa do Dziedovka[1731] /na žel. trati/. Stráže zatiaľ preberá 4/101 rota.

- W. Bfh. Ukraine žiada o odmínovanie ruských mín. polí v priestore Malín.[1732] Odmínovanie sa prevedie.

- P. pluku 102 bolo nariadené zosilniť posádku v Retschiza,[1733] lebo podľa zpráv majú partizáni toto mesto prepadnúť.

- Pri odstraňovaní vybuchla mína 4 km záp. Zytkowicze. Strojvodca usmrtený.

- Stráže 2/101 roty v Zwiahel[1734] zrušené. Rota sa presunie do Jelsk.

- Prevedené vystriedanie rôt nem. policajného práporu, ktorý bol tiež zasadený na

1721 Bielorusky Brahin.
1722 Bielorusky Dzemjenka.
1723 Bielorusky Michajlawski.
1724 Bielorusky Kozenki.
1725 Bielorusky Žytkaviči.
1726 Bielorusky Choľmyč.
1727 Bielorusky Lojew.
1728 Ukrajinsky Ovruč.
1729 Bielorusky Brahin.
1730 Bielorusky Chojniki.
1731 Bielorusky Dzjadoŭka (výslovnosť Dzjadovka).
1732 Ukrajinsky Malyn.
1733 Bielorusky Rečyca.
1734 Ukrajinsky Zvjaheľ.

stráženie žel. trate Pinsk – Gomel.[1735]

- V noci zapálili partizáni ohne u obce Stepki,[1736] 28 km sev. Owrutsch, načo ihneď soskočilo niekolko parašutistov.

Dňa 17. júla 1942:

- V priestore Shelon[1737] zistená silná part. skupina asi o 500 mužoch. Vykonané letecké nálety a vyslaný silný prieskum.

- Retschiza zosilnená o 7/102 rotu z Kopatkewitschi.[1738]

- 10 členná nemecká žandárska stanica v Remesy,[1739] záp. Jelsk[1740] prepadnutá 80 partizánmi. Výsledok : 5 žandári mrtvý, 6 ranených a jeden utiekol, aby podal zprávu.

-18. júla 1942:

- Za atentát prevedený na maďarský transportný vlak bolo zatknutých 5 osôb ako rukojmých, vyšetrovanie však bolo bez výsledku. Atentát bol dňa 17. 7. 1942, 50 metrov vých. Muljarowka.[1741]

- Prieskum vyslaný do Shelon[1742] bezvýsledný.

- Vybuchly 3 míny 5 km záp. Demechi. 50 m záp. od tohoto miesta vybuchla tiež mína.

Dňa 19. júla 1942:

- 2/101 rota na presune do Jelsk.

- Strážne úseky medzi p.pl.101 a 102 rozdelené na žel. trati s platnosťou od 1. 8. takto: P. pl. 101 od západnej hranice oblasti až po rieku Ptitsch v to, p. pl. 102 od rieky Ptitsch mimo, po Retschitzu v to.

Toto rozdelenie sa prevedie až po príchode tretích práporov zo zázemia.

- Divizné jednotky sa už presunujú do Owrutsch. Dnes odišiel prvý transport.

Dňa 20. júla 1942:

- Stráž u mostu cez rieku Ptitsch prepadnutá paľbou partizánov. Paľba opätovaná.

- Nariadený prieskumy priestore Jurewitschi.[1743] Akcia sa volá „Neptún“.

Dňa 21. júla 1942:

- 3 km záp. Retschiza vybuchla mína v rukách partizána asi 50 m od trate. Dvaja partizáni roztrhaní.

- Akcia Neptún skončená. Výsledok negatívny.

Dňa 22. júla 1942:

- Pri svojej ceste k RD pristál u ZD pán minister nár. obrany.

- Stráž u Demechi prepadnutá paľbou, so všetkých strán. Útok bez vlastných ztrát odrazený.

1735 Bielorusky Homeľ.

1736 Bielorusky Scepki.

1737 Neidentifikované.

1738 Bielorusky Kapatkeviči.

1739 Bielorusky Remezy.

1740 Bielorusky Jeľsk.

1741 Bielorusky Muljarawka.

1742 Neidentifikované.

1743 Bielorusky Juraviči.

- 8 km vých. Retschiza vybuchla nášlapná mína. Zranený nebol nikto.

Dňa 23. júla 1942:

- Vel. p. pl. 101, pom. rota a HKB na presune do Kalinkowitschi a ztade do nového SV /Kopzewicze/.

- Do obce Kostjukoff Les[1744] /12 km vých. Owrutsch/ vnikli partizáni a odvliekli starostu.

Dňa 24. júla 1942:

- Veliteľstvo divízie sa presunuje do Owrutsch. Presun bol večer o 19. 30 hodín skončený. DZP, spoj. park, letky 1 a 11 a DPLP-4 batéria zostávajú v Žitomír.[1745]

- Stráž záp. Dziedovka zistila podmínovanie trate /asi 4 kg nálože/. Nálož odstránená bez nehody.

U Nisy[1746] zatknutá ruská parašutistka. Udala, že soskočila 22. 7. 1942.

Dňa 25. júla 1942:

- Vybuchla mína pod žel. panc. vlakom 25 v km 382 medzi Golewitschi[1747] a Nachov.[1748] Lokomotíva a 4 vagóny sa vykolajily.

Dňa 26. júla 1942:

- Nemecké orgány v Mosyr[1749] obesily na námestí pre výstrahu 2 partizánov.

- Nem. generál H o t z y[1750], navštívil ZD.

- Pplk. Pekník oznamuje, že min. predseda príde v týchto dňoch k ZD.

Dňa 27. júla 1942:

- Nariadené 1/101 a 12/101 rote v Korosten[1751], aby zaistila po dobu prechodu pána min. predsedu mosty južne Korosten.

- Vel. I/101 práporu, 4/101 rota a čata KPÚV z Jelsk prišla do Owrutsch.

- Prepust na trati Žitomír – Korosten spálená partizánmi, aby sa zabránilo odchodu robotníkov do Nemecka, doprava prerušená na 5 dní.

- Poslaná pomoc /popl. oddiel/ lotyšskéj rote, ktorá bojuje u Slawetschna,[1752] záp. Owrutsch s partizánmi.

- SPO nariadené preskúmať priestor u Jurewitschi.[1753]

Dňa 29. júla 1942:

- O 14. 45 hod. príchod pána min. predsedu Dr. V. Tuku k ZD na návštevu. Pán min. predseda bol predstavený všetkým prítomným dôstojníkom.

1744 Ukrajinsky Kostjuchiv lis.

1745 Ukrajinsky Žytomyr.

1746 Neidentifikované.

1747 Bielorusky Holeviči.

1748 Bielorusky Nachaŭ (výslovnosť Nachav).

1749 Bielorusky Mazyr.

1750 Neidentifikované.

1751 Ukrajinsky Korosteň.

1752 Ukrajinsky Slovečne.

1753 Bielorusky Juraviči.

- Peší pluk 101 dorazil do Kopzewicze.[1754]

- Vybuchla mína asi 1 km záp. Bhf. Staruschki[1755] pod transportným vlakom.

- 2 km záp. Retschiza vybuchla mína pod posledným vagónom. Trať opravená.

- SV p. pl. 102 stále znepokojované partizánmi.

Dňa 30. júla 1942:

Odchod pána min. predsedu autami do Žitomír.

- SPO previedlo s cykl. eskadronou a čatou PA prieskum priestoru Jurewitschi[1756] – Goroschkoff,[1757] partizáni pred nimi včas utiekli.

- Dorazily tretie prápory[1758] zo zázemia. SV III/l0l práporu Ptitsch,[1759] SV III/102 Retschiza.

- Partizáni prepadli obec Miklutitschi.[1760] 4 milicionári ranení. Jazd, eskadrona prenasleduje partizánov.

- Stráž u mostu v Demechi prepadnutá partizánmi. Prestrelka trvala dve hodiny bez ztrát.

- O 23. 45 hodín partizáni obklúčili a napadli stráž u vodárne v Kalinkowitschi. Partizáni rozprášení. Pri prestrelke zabitý strel. v zál. Trusa Jozef, p. pl. 4.

- Stráž u mostu pri Babitschi[1761] ostreľovaná partizánmi.

Dňa 31. júla 1942:

- Partizáni napadli paľbou nádražie Demechi. Partizáni zahnaní bez vlastných ztrát.

- Záškodníkmi položené míny na kolajnicu /6 mín/ vo vzdialenosti 100-200 metrov od seba 2 km záp. Retschiza. Trať opravená do rána 07. 00 h.

- Most asi 9 km juhozáp. Retschiza spálený.

Dňa 1. augusta 1942:

Pri dovážaní proviantu z Malodusch[1762] pri Biesujew[1763] napadnuté boly naše 3 nákladné autá partizánmi v počte asi 50-60 mužov. Pri prepade bolo 8 našich vojakov zabitých. Hlásené menovite rdgm. č.174-3 z 3. 8. 1942 na MNO II/3.

- Malodusch bombardovaný našim letectvom, lebo sa zistilo, že je sídlo partizánov.

- Stráž u mostu pri Klink napadnutá paľbou. Prestrelka trvala 2 hodiny. Ranený nebol nikto. Hliadka zadržala 3 podozrivých ľudí, z ktorých jeden na úteku bol zastrelený.

Dňa 2. augusta 1942:

- 2 km záp. Demechi strieľali partizáni z guľometov na nákladný vlak

1754 Bielorusky Kapceviči.

1755 Bielorusky Staruški.

1756 Bielorusky Juraviči.

1757 Bielorusky Haraškoÿ (výslovnosť Haraškov).

1758 Veliteľom III/101 práporu bol stot. A. Uhrovič a III/102 práporu stot. Ľudovít Šuška, od začiatku augusta stot. Pavel Nérer.

1759 Bielorusky Pcič.

1760 Bielorusky Mikuliči.

1761 Bielorusky Babiči.

1762 Bielorusky Maladuša.

1763 Bielorusky Bjazueŭ (výslovnosť Bjazujev).

- Skupina partizánov strieľala na nádražie Demechi. Pred vyslanou hliadkou ustúpili partizáni do lesov.

- Partizáni spálili úrodu v obciach Osmanova Sloboda,[1764] Sosovka,[1765] Andrejevka[1766] a nedovolili obyvateľstvu previesť žatvu.

Dňa 3. augusta 1942:

- Jedna čata 3/101 roty zo Žitomír sa presunula do Korosten, aby zosilnila 1/101 rotu.

- Hliadka 5/101 roty vbehla s mot. drezinou na míny. Stalo sa to pri kontrole trati. Pri výbuchu zabití traja a ranení dvaja naši vojaci.

- 15 km záp. Dziedovka vyhodený partizánmi most.

- SV 5/101 roty napadnuté neznámym počtom partizánov.

- l. a 2.8.1942 boli v obciach pri Kopatkewitschi partizáni. Pretože starosta obce prípad nehlásil nemecké orgány zastrelily 5 občanov so starostom a ich domy zapálily.

- Stráž u vodárne v Kalinkowitschi napadnutá paľbou. Partizáni zahnaní.

Dňa 4. augusta 1942:

- Zahájenie akcie „ADY“[1767] v priestore Wasiljewitschi – Babitschi – Demechi – Retschiza. Akcie sa zúčastnia : Nemecký SS prápor, panc. vlak 25, 3 nemecké tanky a naše jednotky.

- 12/101 rota na presune z Korosten do Ptitsch k svojmu práporu.

- Gen. pre spoj. záležitosti u V.Bfh.[1768] Ukraine Melzer[1769] navštívil ZD.

- V Kosinki pohreb 8 mrtvých pri prepade nákl. aut u Malodusch.

Dňa 5. augusta 1942:

- Zistený tábor partizánov v počte asi 600 7 km juhozáp. Demechi. Tábor prečistia jednotky akcie ADY.

- Stráž u mostu záp. Demechi prepadnutá paľbou 100 člennej skupiny partizánov. V boji padol strel. Kolárik Ján, p. pl. 2.

- Stráž u mostu v Kalinkowitschi prepadnutá s 3 strán. Prepad odrazený. Vlastné ztraty žiadne.

- SV 5/101 roty prepadnuté partizánmi. Paľba trvala 20 minút. Vlastné ztraty: Strel. František Cambel, p. pl. 2 zabitý. Nepriateľské: neznáme.

- Stráž u Staruschki prepadnutá. Útok odrazený bez ztrát.

- 1 km záp. Rudnja Ogolitzkaja[1770] nájdená a odstránená našou hliadkou nálož.

- Pri odstraňovaní mín. polí pion. rotou 5 v priestore Teterew[1771] prišiel o život strel. Podhradský Štefan a jeden zajatec, 6 zajatcov ranených.

1764 Bielorusky Asmanava Slabada.

1765 Bielorusky Sasowka.

1766 Bielorusky Andrejeŷka (výslovnosť Andrejevka).

1767 Správne Adi.

1768 Správne Wbfh.

1769 Správne gen. Rudolf Meltzer.

1770 Bielorusky Rudňa Ogolickaja.

1771 Ukrajinsky Teteriv (rieka v Žytomyrskej oblasti).

Dňa 6. augusta 1942:

- Pri návrate zo služobnej cesty večer bolo auto náč. štábu pplk. del. Šišovského,[1772] v ktorom sa viezol aj mjr. let. A. Ďurčanský[1773] 6 km sev. Ignatpol[1774] prepadnuté partizánmi. Auto bolo zasiahnuté niekoľkými dávkami z guľometu, pri čom bol ranený do boku, chrbta a hlavy veľmi ťažko mjr. let. Ďurčanský. Pplk. Šišovský vyviaznul bez nehody, jeho sluha ranený do nohy.

- Stráž u SV pion. roty 5 v Dovljady prepadnutá paľbou z ľ. g. Útok bez vlastných ztrát odrazený.

- Vyslaný prieskum lesov okolo Ignatpol oddiel v sile jednej čaty od štábnej roty. Výsledok negatívny.

- Zo zázemia dorazil do Korosten III/31 del. odd. s dvoma batériami. Celý ubytovaný v Korosten.

- Partizáni hodily sväzok ručných granátov jeden a pol m pred auto pplk. Lokšíka, ktorý osobne riadi akciu ADY. V aute sa viezol aj stot. Cisárik[1775] a veliteľ SS práporu. Stalo sa to 5 km záp. Glinnaja Sloboda.[1776] Auto úplne poškodené. Zranený nebol nikto.

- V obci Krinki[1777] záp. Demechi nájdený pri domovej prehliadke ekrazit. Domy boly zapálené.

- SV 5/101 roty v Brinjevo[1778] zase prepadnuté partizánmi, útok odrazený. Vlastné ztraty: 1 ľahko ranený.

- Stráž vých. Zytkowicze napadnutá, útok bez vlastných ztrát odrazený.

- Stráž u mostu cez Ptitsch pokúsili sa dva krát prepadnúť partizáni na loďkách. Boli odrazení bez vlastných ztrát.

- Partizánsky tábor 6 km sev. Karowitschi[1779] jednotkami ADY obkolesený. Partizánom sa však podarilo v noci uniknúť do lesov.

Dňa 7. augusta 1942:

ADY prevádza prieskum v priestore Wasiljewitschi – Kalinkowitschi – Glinnaja Sloboda – Sastschebje.[1780]

- Vybuchla mína pod naloženým transportom uhlia 7 km záp. k Wasiljewitschi. Vlak prešiel bez nehody.

- Letište Žitomír prepadnuté skupinou partizánov. Ranený nebol nikto.

- Partizáni v obciach Biesujev, Slob. Rovenskaja[1781], Andrejewka a Malodusch roz-

1772 Pplk. del. Ladislav Šišovský, I. dôstojník štábu ZD.

1773 Mjr. let. Anton Ďurčanský, veliteľ skupiny Vzdušných zbraní ZD.

1774 Ukrajinsky Ignatpil (výslovnosť Ihnatpil).

1775 Stot. pech. Ján Cisárik.

1776 Bielorusky Hlinnaja Slabada.

1777 Bielorusky Krynki.

1778 Bielorusky Brynjova.

1779 Bielorusky Karovičy.

1780 Bielorusky Sačšebje.

1781 Bielorusky Rovenskaja Slabada.

prášení. Tieto obce sú arzenálom partizánov a trhavín. Domy, v ktorých boly nájdené trhaviny boly zapálené.

- Hliadka 5/101 roty zistila mínu medzi Kopzewicze a Staruschki na žel. trati. Pri odstraňovaní ju prepadly partizáni so všetkých strán. Hliadka sa bránila až do príchodu posily. Straty žiadne. U partizánov jeden mrtvý a jeden ranený.

- Veliteľ III/31 del. odd.[1782] hlásil sa u Ia dôstojníka a vyžiadal si dispozície.

- Letište Kosinki prepadnuté partizánmi s 2-5 ľ. guľometmi a jedným ŤG. Útok bol odrazený bez vlastných ztrát.

- 5/101 rote bolo nariadené presunúť sa 11. augusta do Korosten a 1/101 rote dňa 14. 8. do Owrutsch.

Dňa 8. augusta 1942:

- Stráž medzi Starsuchki a Kopzewicze prepadnutá partizánmi.

- 4 km severozáp. Sloboda Rovenskaja zistený tábor partizánov v počte 200-500 mužov. Pri prieskume jednotiek ADY sa partizáni rozpŕchli do lesov.

- Hliadka na nákladnom aute 1 km záp. Biesujev napadnutá skupinou partizánov bez ztrát.

- 5 km vých. Alexandrovka[1783] pod prázdnym vlakom vybuchla mína.

- Zatknutý a vypočúvaný 12 ročný špión partizánov.

Dňa 9. augusta 1942:

- Nový veliteľ divízie plk. gšt. Rudolf Pilfousek prevzal velenie nad ZD. Starý veliteľ odíde pravdepodobne zajtra.

Dňa 10. augusta 1942:

- 12/101 rota dorazila do Ptitsch.

- Akcia ADY sa dnešným dňom skončila.

Veliteľ divízie:
plk. gšt. Rudold Pilfousek
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. 1/4

1782 Delostrelecký oddiel III/31 prišiel do mesta Korosteň 6. 8. 1942. Po posilnení dvoma pešími prápormi a delostreleckým oddielom III/31 Zaisťovacia divízia v polovici augusta 1942 mala 8042 osôb a v jej výzbroji sa nachádzalo 5565 pušiek (z toho 364 na sklade), 59 ťažkých guľometov (z toho 1 na sklade), 308 ľahkých guľometov, 16 protilietadlových kanónov kalibru 20 mm, 30 protitankových kanónov 37 mm (z toho 6 na sklade), 12 horských kanónov kalibru 75 mm, 8 ľahkých húfnic kalibru 100 mm, 17 mínometov kalibru 80 mm vz. 36 (z toho 1 na sklade), 6 obrnených automobilov, 285 nákladných a 59 osobných automobilov, 6 pozorovacích lietadiel Š-328 a 12 stíhacích lietadiel B-534. VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944, šk. 16, inv. č. 62.

1783 Bielorusky Aljaksandraŭka (výslovnosť Aljaksandrovka).

DOKUMENT 173

1942, august 28. Brahin.

Hlásenie žandárskej služobne v Brahine pre veliteľa Poriadkovej polície pri veliteľovi SS a polície v Žytomyre o zásahu proti partizánom pri obci Mokrez za účasti jednotky slovenského zmiešaného priezvedného oddielu.

Der Kommandeur der Ordnungspolizei beim SS- und Polizeiführer Shitomir

Shitomir, den 28. August 1942

Gendarmerie-Posten Bragin meldet:

Am 17. 8. 1942 gegen 13. 00 Uhr wurde durch den Waldhüter Konowalschik aus Mokrez telef. mitgeteilt, daß sich im Dorfe Mokrez, Rayon Bragin, etwa 12 km nordöstlich v. Bragin, 5 Terroristen befinden und dort Lebensmittel holen, während andere in dem angrenzenden Wald schlafen.

Nach Vereinbarung mit der slow. Wehrmacht wurden 2 Gend., der Führer der Schutzmannschaft[1784] Bragin und 19 Schützmänner eingesetzt. Die slow. Wehrmacht stellte 1 Offz. und 20 Mann sowie 2 LKW zur Verfügung.

Gegen 17.00 Uhr wurde im Walde nordöstl. Von Mokrez die Bande gestellt und das Feuer eröffnet. Das Kommando über die Einsatzkräfte lag in Händen des slow. Offz. Während die Schutzmannschaft und Gendarmen dem Feind hard zusetzen, beschränkten sich die Slowaken zunächst nur mit ihrer Feuerkraft auf ein lMG. Alles andere lag in Deckung. Dieses dauerte fast 1 Stunde. Nach Angaben des Führers der Schutzmannschaft änderte sich dieses als ein slow. Soldat verwundet wurde. Dann griffen sie aktiv in den Kampf ein. Die Schutzmannschaft hatte sich verschossen. Gegen 19. 00 Uhr wurde das Gefecht abgebrochen, da auch die Slowaken keine Munition mehr hatten. Der Gegner hatte Verletzte, doch gelang es ihm, diese in Sicherheit zu bringen.

Die Schutzmannschaft hatte 3 Verletzte, davon wurden 2 in das Krankenhaus Bragin eingeliefert. 1 ist in Bragin in häuslicher Pflege.

Die Namen der Verletzten sind:

[...]

Außerdem wurde noch verletzt der Polizeidiener beim Woloßtbürgermeister in Maleki, Anton Andrelowitsch, 32 Jahre alt, wohnh. in Maleki. Er hatte das Gefecht als Ortskundiger mitgemacht (Er erhielt linken Schulterschuß).

Die slow. Wehrmacht hatte 1 Toten und 3 Verletzte.

1784 Schutzmannschaft (skrátene Schuma), zvláštne jednotky pod nemeckým velením na okupovanom území. Bývali súčasťou nemeckej poriadkovej polície, ale mohli tvoriť tiež špeciálne trestné sily pod priamym nemeckým velením zvyčajne vo veľkosti práporu. Ich mužstvo sa obvykle rekrutovalo z miestneho obyvateľstva, vojnových zajatcov alebo príslušníkov nemeckej menšiny na tom-ktorom okupovanom území.

Die Terroristenbande bestand aus zirka 20 Mann. Sie waren mit einem lMG und nur mit Maschinenpistolen bewaffnet.
Ausgezeichnet haben sich nachfolgend aufgeführte Schutzmänner
1.) Der Führer der Schutzmannsch. Bragin, Nikolai Martschenko,
2.) Soldat Jozef Ramonowetz, (im Kampf sehr gut)
3.) „ Islambek Mirsajew (im Kampf sehr gut)
4.) „ Dimitro Krawtschenko,
5.) „ Andre Sledenko,
6.) „ Gregori Siderenko,
[...]

– P R E K L A D –

Veliteľ Poriadkovej polície Žytomyr, 28. august 1942
pri veliteľovi SS a polície Žytomyr

Služobňa žandárstva Brahin hlási:

17. 8. 1942 okolo 13. 00 hod. oznámil telefonicky horár Konowalschik z obce Mokrez, že sa v dedine Mokrez, okres Brahin, asi 12 km severovýchodne od Brahinu nachádza 5 teroristov, ktorí tam berú potraviny, zatiaľ čo iní spia v susednom lese.

Po dohode so slovenskou brannou mocou sa nasadili dvaja žandári, veliteľ ochranného práporu[1785] Brahin a 19 príslušníkov mužstva. Zo slovenskej brannej moci bol vyčlenený jeden dôstojník a 20 mužov, ako aj dve nákladné autá.

Bandy boli objavené okolo 17.00 hod. v lese severovýchodne obce Mokrez a začala paľba. Velenie nad nasadenými silami bolo v rukách slovenského dôstojníka. Zatiaľ čo vojaci ochranného práporu a žandári do nepriateľa tvrdo dorážali, obmedzili sa Slováci najskôr len na palebnú silu ľahkého guľometu. Všetci ostatní sa kryli. Toto trvalo takmer hodinu. Podľa udania veliteľa jednotky ochranného práporu sa situácia zmenila po tom, čo bol jeden slovenský vojak zranený. Potom sa zapojili aktívne do boja. Jednotka ochranného práporu minula zásoby streliva. Paľba skončila okolo 19. 00 hod. Ani Slováci už nemali žiadnu muníciu. Protivník mal zranených, ale podarilo sa mu dostať do bezpečia.

Mužstvo ochranného práporu malo troch zranených, z toho boli dvaja dovezení do nemocnice v meste Brahin. Jeden je v Brahine v domácej starostlivosti.

Mená zranených sú:
[...]

1785 Schutzmannschaft (skrátene Schuma), zvláštne jednotky pod nemeckým velením na okupovanom území. Bývali súčasťou nemeckej poriadkovej polície, ale mohli tvoriť tiež špeciálne trestné sily pod priamym nemeckým velením zvyčajne vo veľkosti práporu. Ich mužstvo sa obvykle rekrutovalo z miestneho obyvateľstva, vojnových zajatcov alebo príslušníkov nemeckej menšiny na tom-ktorom okupovanom území.

Okrem toho bol ešte zranený policajný dôstojník pri starostovi volosti[1786] v Malejki Anton Andrelowitsch, 32 rokov starý, bytom v Malejki. Ten sa zúčastnil boja ako znalec terénu (bol postrelený do ľavého ramena).

Slovenská branná moc mala jedného mŕtveho a troch zranených.

Banda teroristov sa skladala z približne 20 mužov. Vyzbrojení boli len samopalmi a ľahkým guľometom.

Vyznamenaní boli nižšie uvedení muži ochranného práporu

1.) Veliteľ mužstva ochranného práporu v Brahine, Nikolai Martschenko,
2.) Vojak Jozef Ramonowetz, (v boji veľmi dobre)
3.) „ Islambek Mirsajew (v boji veľmi dobre)
4.) „ Dimitro Krawtschenko,
5.) „ Andre Sledenko,
6.) „ Gregori Siderenko,
[...]

VÚA – VHA Praha, f. Höherer SS – und Polizeiführer Russland – Süd (HSSUPF Russland – Süd), šk. 3, inv. č. 20

1786 Volosť, historická správna jednotka.

DOKUMENT 174

1942, august 28. Bratislava.

Výkaz počtu osôb v Zaisťovacej divízii so stavom zo 14. augusta 1942.

Ministerstvo národnej obrany — Tajné!

K č. 92.950 Taj./15-1942

V ý k a z

počtu osôb v poli ZD so stavom zo 14/8 1942

Veliteľstvo ZD -jednotka	Dôstojníkov		Rotmaj-strov akt.	Pod-dôst.z pov.	Mužstvo					Vedno mužstva /stĺpec 6 až 10/
					prezenčnej služby		v zálohe			
	akt.	zál			1. roč. 1940	2. roč. 1941	odv. roč. 1939	ostatné staršie odv. roč.	vodičov v zál. odv. r. 1938 a st.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Veliteľstvo ZD	37	6	19	19	108	159	166	1	-	434
Peší pluk 101	38	12	14	67	1622	189	322	-	1	2134
Peší pluk 102	31	12	16	79	1478	254	300	2	-	2034
Smieš. prezv. odd.	14	4	5	17	98	199	181	1	1	480
Komb. spoj. rota	5	1	2	12	101	124	24	-	1	250
Pion. rota 3	2	-	2	9	1	91	73	-	-	165
DPLP- 3. bat.	2	-	1	7	68	28	33	-	-	129
DPLP- 4. bat	3	-	-	9	79	40	22	-	-	141
Letka 1	7	-	5	11	63	55	41	-	-	159
Letka 11	4	1	5	21	59	46	52	-	-	157
Div. zbroj. park	4	2	2	4	9	67	48	-	-	124
Div. spoj. park.	1	-	1	1	5	3	-	-	-	8
Poľná pošta 8	-	1	-	-	-	7	2	-	-	9
Int. park	3	3	5	5	16	63	61	-	-	140
Poľné jatky	2	1	1	1	22	22	24	-	-	68
Poľné pekárne	1	2	2	2	22	24	40	-	-	86
Div. zdrav. rota 1	1	3	1	1	26	27	28	-	-	81
Poľná nemocnica 1	2	5	1	2	41	26	21	-	-	88
Pacienti poľ. nem. 1	-	-	-	2	37	15	21	-	-	73
Dezinfekč. kolona	-	-	-	1	1	9	5	-	-	15
Vet. ambulancia	-	-	-	2	4	14	10	-	-	28
PV Lwow[1787]	3	-	2	-	14	16	14	-	-	44
Autodielne ZD	1	-	-	4	25	21	26	-	-	72
Del. odd. III/31	7	-	6	15	361	121	53	-	-	535
C e l k o m:	168	53	90	291	4260	1620	1567	4	3	7454

1787 Ukrajinsky Ľviv.

Prevzal: Poznámka: Dostanú: Náčelník štábu ministra NO, ZVP a org. ref. VS
por. (nečitateľný podpis)

Bratislava 22/8 1942

Org. ref. VS

Prednosta doplňovacej správy VS
v z. pplk.
(nečitateľný podpis)

Prednosta všeob. vojenského úradu
pplk. jazd. Štefan Horský
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 16, inv. č. 62

DOKUMENT 175

1942, august 30. Kapceviči.

Nariadenie veliteľa pešieho pluku 101 pplk. pech. Martina Palkoviča na odstránenie nežiaducich zjavov vo vojsku.

Peší pluk 101 S.V., 30. august 1942.
Číslo: 340/taj.1942.

Otvorí veliteľ. TAJNÉ

Vec: Nežiadúce zjavy vo vojsku – opatrenie k ich odstráneniu.

Dochádzajú mi rozlične zprávy z úradných i súkromných miest, podľa ktorých podajední dôstojníci prejavujú svoje smýšlanie nepriaznivé pre vývoj veci Nemecka a jeho spojencov. Som presvedčený, že tieto hádam aj uprílišnené obavy o presvedčení dôstojníkov nemajú v slovenskom vojsku svoje vecné opodstatnenie. Nakoľko však by sa len preca našli jednotliví dôstojníci takto smýšlajuci a takto neprípustne prejavujúci svoje negativistické cítenie a smýšlanie, vydávam ako preventívne opatrenie tieto pokyny a upozornenia.

Nesmie sa v slovenskom vojsku niečo podobného vyskytnúť. Musíme byť úzkostlivé pozorní na každé i ojedinelé prípady deštruktívneho účinkovania. Máme moc pozorovateľov a neprajníkov, ktorí generalizujú a zneužívajú i každodenné a sebamenšie jednotlivosti. Preto musia všetci dôstojníci, rotmajstri, poddôstojníci i strelnici mať stále až do ukončenia vojny na mysli, že nesmú dať hoc aj na oko neškodným kriticizmom do rúk zbraň tým, čo ju chcú proti nám zneužiť. Na druhej strane zase nesmieme trpieť medzi sebou ľudí, ktorí sú v službách nepriateľskej propagandy a bezohľadne takýchto, ak sú, zneškodniť.

Aktívnych dôstojníkov treba prísnejšie a dôraznejšie poučovať a pripomínať im stavovskú povinnosť. Česť a poslanie aktívneho dôstojníka nedovoľuje, aby sa púšťal či už verejne alebo vo svojom bezprostrednom okolí do pozornosť budiacich debát a takých prejavov, ktoré podlamujú maximálne vypätie síl celej našej pospolitosti a najmä slovenskej armády, v prospech osudove nám dôležitého diela novej Európy. Nemôže byť ani najmenšieho pochyb o tom, že Nemecko a po jeho boku aj slobodné Slovensko iste zvíťazia v tejto vojne. Kto by však neoprávnene a nesmyselne preca len o tom pochyboval, ten nemá právo svoje osobné obavy rozširovať, lebo tým podkopáva a ničí doterajšie trojročné usilovanie národa a jeho najlepších synov, ba prehrešuje sa proti posvätným obetiam padlých hrdinov na fronte.

Už som vydal rozkazy o zákaze rozhovorov dôstojníkov, ktoré sú vojenského rázu, vo verejnosti a najmä pri cestovaní vo vlakoch a vo verejných miestnostiach. Podľa týchto

rozkazov je zrejmé, že príslušníci armády nesmú debatovať o vojenských otázkach na miestach neslužobných a nepovolaných. Keď už sú postavení do nevyhnutného položenia, musia mať k veciam všeobecne vojenským, len postoj pozitívny a optimistický. Keby od počiatku našej samostatnosti, ba už i len v tejto vojne sa pripustil výstredný náhlad u nás inak rozbujelého kriticizmu, boli by sme nedosiahli osožných nám a kladných výsledkov, ale boli by sme klesli na úroveň príslušníkov Protektorátu po každej stránke.

Výchove podriadených sa musí venovať veľká starostlivosť, ako si to dôležitosť veci v dnešných časoch vyžaduje. Každý veliteľ je osobne zodpovedný za výchovu svojich podriadených. Veliteľ, ktorý nevie svojich podriadených správne vychovať, je neschopný veliteľ a podľa toho treba s ním postupovať. Velitelia každého stupňa sa musia vynasnažovať, vyhľadávať každú možnosť osobného styku so svojimi podriadenými, aby ich vychovali. Podriadeným veliteľom musia nadriadení dávať stále smernice a návody, akým spôsobom majú títo ovplyvňovať ich jednotky a mužstvo. Treba im osobne vštepovať neochvejné presvedčenie a vieru v konečné víťazstvo Osi a toto presvedčenie i zdravo odôvodňovať. Ak to neurobíme, márne sa snažíme na kolektívnych, pozitívnych výsledkoch a skutočnostiach získať si mravný kapitál, lebo ľahkovážnymi rečmi a nezáujmom o vec, alebo osobnou predpojatosťou pokazíme všetko, čo by sme krvou a potom docielili. Treba presvedčovať svojich podriadených veliteľov i mužstvo o potrebe našej neochabujúcej účasti v boj, aby bola zaistená budúcnosť Slovenskej republiky a všetkých Slovákov a aby bola zachovaná a zvýšená kultúra Európy. Toto sa má dosiahnuť len zavedenia priebojného, životaschopného a kultúrného národa nemeckého, ktorý národ si našiel a svoje čelo postavil kromobyčajného fenoména všetkých čias, vodcu A. Hitlera.

Velitelia práporov, oddielov, rôt a čiat využijú každú príležitosť, napr.: prestávky pri výcviku, v škole; dlhé príležitosti v miestnostiach za nepriaznivého počasia a školia i vychovávajú svojich podriadených. Vštepujú im správného ducha i blahodárne vplývajú na ich duševné rozpoloženie, lebo to je bezpodmienečným predpokladom úspechu každého terajšieho počínania si. Vo všetkých príslušníkoch vojska treba upevniť pocit hrdosti a skalopevné povedomie, že v terajších časoch je vojak nositeľom a predstaviteľom i usmerňovateľom národnej a štátnej sily, vojak je pilierom, na ktorom stojí a padá národ i štát. Vojak musí vedieť, že podľa jeho správania sa posudzuje v zahraničí celý národ.

Velitelia všetkých stupňov vyvinú osobitne sosilnenú a zintenzívnenú činnosť propagačnú a túto podoprú kontrolnou i zpravodajský obrannou činnosťou povolaných orgánov. Každý veliteľ musí mať bezpečne správny obraz o správaní sa vojenských osôb v jeho obvode, vo verejnosti. Každý prípad nezachovania sa podľa tohto rozkazu musí sa hlásiť a vinník musí byť vždy prísne stíhaný alebo ohlásený.

Nesmie sa objavovať prípad, že príslušník vojska, určený do poľa, vyhýba sa tomuto čestnému a význačnému určeniu. Kto dáva na javo svoju prípadne telesnú chybu len vtedy, keď je určený do poľa, ten prejavuje nedôstojné stanovisko. Kto má skutočne vážnu zdravotnú príčinu a oznámi ju len v prípade pre pole aktuálnou, vrhá na seba podozrenie, že sa chce povinností v poli vyhnúť. Takýto dôstojník však musí počítať aj

s následkami pri svojom povyšovaní a pri určovaní ho na zodpovedné funkcie. Kto je do poľa neschopným nemôže mať nároky na práva plnohodnotného dôstojníka. Vojenská správa si terajšie počínanie dôstojníkov bude v budúcnosti pri ich kariere plne a spravodlivé hodnotiť i rozlišovať. Dôstojník, tobôž aktívny, musí byť pohotový v každej minute vyhovieť rozkazu tak, aby vojenská sprava nemala služobné ťažkosti ho určiť na miesto, kde ho momentálne potrebujú.

Všetky tieto pripomienky sledujú znemožniť a odstrániť prípadné nedbalé zjavy, ktoré sa lebo pripisujú nášmu vojsku, alebo skutočne v ňom sa aj vyskytujú.

Len najprísnejšia opatrnosť a najstarostlivejšie vedomie si terajšej zodpovednosti pred národom a dejinami pomôže prekonať i nášmu vojsku všetky úskalia dnešných čias a pri železnej sebadisciplíne i pozornosti na svoje správania sa zaručí vykonať jeho delikátne avšak i hrdé a krásne poslanie. To je skúška pre každého veliteľa na celý jeho život a vysvedčením na hodnostný názov veliteľský. Velitelia nielen technikou, ale aj silou ducha, zápalu a nadšenia i optimistického nazierania na veci svojho povolania i svojich úloh, docieľujú potrebných úspechov. Veliteľ v časoch osobného i všeobecného rizika vyhráva len vtedy, keď verí neochvejne vo vec, pre ktorú pracuje a bojuje. Veliteľ musí prejavovať pred podriadenými vždy veselú myseľ, aj keď je pred prízrakmi najhoršími. Týchto však niet, ba dúfam, že u nás a okolo nás ani nebude a preto tým smelšie a bodrejšie kráčajme priamočiare k nášmu konečnému víťazstvu. Každý príslušník slov. brannej moci musí vidieť jasné slnko našej samostatností a nesmie sa dať omráčiť nízkymi mrakmi a búrkou, ktoré letia chvíľkami ponad naše hlavy a pod nekonečným blankytom čistej oblohy budúceho poriadku v Európe.

K tomu nariaďujem: Velitelia poučia svojich príslušníkov a poučenie opakujú častejšie. Dôstojníci podpisom na spise potvrdia, že vzali obsah na vedomie. Zakazujem, aby voj. osoby viedly debaty nepriaznivé o voj. situácii s civ. obyvateľstvom. Ak už k rozhovoru dojde, treba vždy vyzdvihovať neochvejnú vieru vo víťazstvo Nemecka.

Dôstojníci podobne vedú hovory s mužstvom len v tomto duchu.

Za správnosť: Veliteľ pluku:
I. pobočník vel. pluku: pplk. pech. M. Palkovič v. r.
stot. pech. Ján Nálepka
[v.r.]

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 35, inv. č. II/95

DOKUMENT 176

1942, august 31. Ovruč.

Hlásenie Veliteľstva Zaisťovacej divízie pre veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina o nasadení jednotiek I./101 práporu v priestore bieloruského mestečka Skarodnaje (severne od mesta Ovruč).

Veliteľstvo ZD
Čís.: 81.141/Taj. Ic 1942.
Vec: Akcia pri Skorodnoje[1788] – hlásenie.

S.V. 31. august 1942.

Wehrmachtbefehlshaber Ukraine[1789] Ic,
cez DHM,[1790]
Rowno.[1791]

Vo dňoch 23. až 25. augusta 1942 vykonaly jednotky I/101. práporu akciu proti záškodníkom v priestore Skorodnoje.

Celku velel mjr. pech. Fr. Werner[1792] a úderným skupinám stot. pech. L. Vosátko[1793] a npor. pech. M. Čordáš.[1794]

24. 8. o 03. 50 hod. vyrazily skupiny I/101 práporu zaisteným pochodom zo Skorodnoje do Walawsk,[1795] kde dorazily o 05.30 hod.

Nakoľko vodca, pridelený nem. Schutzpolizei[1796] zo Skorodnoje, znal len približne priestory lágrov záškodníkov, ktorí mali byť zničení, bolo započaté s prieskumom lesov ihneď za Walawsk. V lesoch vých. od Walawsk boly nájdené četné čerstvé stopy po záškodníkoch. O 11. 15 hod. bol pomocou vodcu nájdený láger, vybudovaný na jar asi pre 30 osôb. Láger bol však už dlhší čas opustený. Leží asi 1 km západne Kaliniwnik.[1797]

Ďalšie pátranie po lágroch záškodníkov zostalo bezvýsledné. Početné čerstvé stopy po záškodníkoch viedly smerom na Rudnja Walawskaja.[1798] Prvý postupný cieľ bol dosiahnutý v priestore Rudnja Walawskaja o 11. 45 hod. a naviazaný styk so skupinou Litevcov. Jedna pešia čata, vyslaná za účelom naviazania styku so skupinou Lotýšcov,[1799]

1788 Bielorusky Skarodnaje.

1789 Veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

1790 Správa bola v ten istý deň zaslaná na vedomie aj obrannému oddeleniu MNO do Bratislavy. Sprievodný list (ktorý nepublikujeme) bol na MNO zaevidovaný 8. 9. 1942. VHA Bratislava, f. 55, sign. 55 – 22 – 4.

1791 Ukrajinsky Rivne.

1792 Fridrich Werner.

1793 Leopold Vosátko.

1794 Mikuláš Čordáš.

1795 Bielorusky Valaŭsk.

1796 Ochranná polícia (skratka Schupo).

1797 Neidentifikované.

1798 Bielorusky Valaŭskaja Rudňa.

1799 Lotyšov.

dorazila až do Hf. Nachom[1800] a vrátila sa o 15. 20 hod. Styk s lotýšskou skupinou nemohla naviazať, nakoľko táto už bola postúpila ďalej. Súčasne bol vyslaný priezkum do blízkeho okolia. O 15.00 hod. bola zadržaná istá žena, ktorá po telefonnom vedení zo Skorodnoje sledovala náš postup až do Rudnja Walawskaja. V predpoklade, že uvedená žena vyzradí okolnosti, cenné pre ďalší postup proti záškodníkom, bola zadržaná aj naďalej u trupy a podrobená podrobnému výsluchu.

O 15. 50 hod. bol po prevedení prieskumu, ktorý nepriniesol žiadne výsledky zahajený ďalší postup na Chutora.[1801] Postup bol prevedený veľmi opatrne, nakoľko záškodníci signalizovali náš postup dýmom z ohňov, ktoré boly zakladané vpravo a vľavo od nás súčasne za nášho postupu tak, že vzdialené skupiny záškodníkov mohly bezpečne sledovať náš postup.

O 16. 30 hod., v priestore asi 3 km sev. Rudnja Walawskaja boly postupujúce jednotky prepadnuté veľmi silnou paľbou asi z dvoch TG, 6 ĽG a väčším počtom automatických pištoli. Počet záškodníckej skupiny bol odhadnutý na 100 veľmi dobre ozbrojených mužov. Po 5 minutovej obojstrannej paľbe, ktorá bola prudká, previedla 1/101. rota vzteč, pri čom záškodníci prchli smerom na Kotschischtsche.[1802] Okamžite zahájenie prenásledovania zostalo bezvýsledné pre veľkú hustotu lesa. Keď po ukončení prenasledovania záškodníkov vlastné skupiny vrátily sa k prepátraniu bojiska, nachádzaly sa tam už skupiny Litevcov.[1803] Bolo zistené, že padlo štrnásť záškodníkov vo veku 20-25 rokov. Najdené bolo u nich už iba jedna automatická puška, dve obyčajné ruské pušky a dva granáty ruského pôvodu. Patričná munícia u záškodníkov nájdená bola. V miestach, kde stály ťažké guľomety, bolo veľké množstvo dutiniek. Ďalej bol najdený zastrelený jeden jazdecký kôň. Záškodníkom dala znamenie k paľbe istá staršia žena, ktorá bola skrytá pod mostom a potom sa pokusila o útek. Bola zastrelená.

Keď záškodníci zahajili paľbu, pokúsila sa o útek žena, ktorá bola zadržaná v Rudnja Walawskaja, pri čom bola strážnym zastrelená.[1804]

O 17.10 hod. zahájený bol postup na druhý postupný cieľ. Pátranie po lágroch záškodnikov zostalo bez výsledku.

O 18.20 hod., keď Kotschischtsche boly vlastným vojskom obkľúčené a čelné družstvo prepátralo dedinu, bola z východných okrajov lesa od skupiny asi tridsať záškodníkov zahájená prudká, ale bezvýsledná paľba. Paľba bola opätovaná a vyslaný prieskum zistil, že padli dvaja záškodníci.

V Kotschischtsche bolo prenocovanie bez ďalších udalostí. Pred príchodom naších jednotiek civiľné obyvateľstvo utieklo a dedina bola úplne opustená.

1800 Neidentifikované.

1801 Neidentifikované.

1802 Bielorusky Kočyščy.

1803 Litovcov.

1804 Porovnaj s dok. 152.

Dňa 25. 8. 1942 o 05. 00 hod. bol zahájený zpiatočný postup, ktorý bol viazaný na smer vystaveného telefonného vedenia, ktoré sa nemohlo bez silnej záštity svinovať.

O 07.00 hod. asi jeden a pol kilometra severne Rudnja Walawskaja, boly zistené novovybudované strelecké zábrany na oboch stranách cesty asi pre sto mužov. Podľa stôp záškodníci opustili uvedené prepadové postavenie tesne pred naším príchodom a stiahli sa do lesov južne Rudnja Walawskaja. Vystrelené na nás nebolo. V záhraboch bol nájdený jeden nemecký ručný granát.

Pri ďalšom postupe v blízkosti opusteného lágru, ktorý bol od 24. 8. 1942 objavený asi jeden kilometer západne Kalinownik,[1805] bolo zistené, že vlastné telefonné vedenie bolo prestrihnuté a časť, ktorá viedla na moje S.V. zapojená do odbočky, ktorá bola vystavená do novovybudovaného lágru záškodníkov asi pre 100 osôb. Láger ešte deň predtým sa tam nenachádzal. Starý opustený láger záškodníci zapálili.

Z Walawsk odjazd nákladnými autami o 14. 05 hod., príchod do Owrutsch[1806] o 18. 55 hod. bez zvláštnych udalosti.

Morálka a bojový duch mužstva bol cez veľkú námahu a nedostatok spánku po celý čas akcie veľmi dobrý. V rozhodných okamihoch sa mužstvo chovalo veľmi statočne, až skoro ľahkomyseľne, čo zapríčinil úspech bez vlastných strát.

Vlastné materiálne straty nenastaly.

Z rozkazu:
Prvý dôsto.[1807] gen. štábu ZD:
pplk. del. Ladislav Šišovský v. r.

VHA Bratislava, f. 55, sign. 55-22-4

1805 Asi obec Kalinavaja, východne od obce Valaŭskaja Rudня.

1806 Ukrajinsky Ovruč.

1807 Dôstojník.

DOKUMENT 177

1942, september 5. Ovruč.

Hlásenie veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska adresované ministrovi národnej obrany o kritike Gebietskommissara v Brahine voči jednotkám slovenského zmiešaného priezvedného oddielu.

Veliteľstvo Z. D.
Čís.: 50.012/Taj. Ic 1942.
Vec: Návrh na stiahnutie slovenských jednotiek z Bragina – šetrenie.

Prílohy: 5.

S. V. 5. september 1942.

Pán
Minister národnej obrany,

Bratislava.

V prílohe predkladám na vedomie preklad hlásenia Gebietskommissára[1808] z Bragina[1809] (príloha 1)[1810] a moju odpoveď na ňu (príloha 2 –)[1811], a ako dodatok hlásim:

Už pri prvej prehliadke dňa 19. a 20. 8. som u SPO pozoroval:

a, Ubytovanie SPO v Bragine bolo rozťahané, štábna a jazd. eskadrona boly ubytované veľmi rozťahane. Dôstojníci bývali osobitne v meste a nemali priamy vliv na mužstvo, ubytované za mestom, čo som veliteľovi vytkol. Vzhľadom k tomu, že sa veliteľ má v týchto dňoch premiestniť k cykl. eskadrone do Chojniki, pre šetrenie pohonných hmôt a pracovných síl, ktoré som radšej použil na akcie, som od preskupenia v ubytovacom priestore upustil až na Proviantný sklad, ktorý bol na jednom dvore s väznicou milície, kde pri spoločnom strážení na dvore vznikaly nedorozumenia medzi našími vojakmi a milicionármi.

b, Čo sa týka kondícií koní, bol som veľmi spokojný.

c, Čo sa týka ale ducha dôstojníckeho sboru, pozoroval som priamo nenávisť k veliteľovi a príslušníkom pešieho pluku 102 (pplk. Lokšík) a pri spoločnom stravovaní sa s dôstojníkmi SPO snažil som sa týchto debatou presvedčiť o ich mylných názoroch, ľutoval som, že sám som nebol ešte dostatočne o tunajších pomeroch a udalostiach pre krátkosť môjho pobytu u ZD informovaný a vedel som od štábu, že veliteľ a dôstojnícky sbor SPO bude v najbližších dňoch vymenený, čím som bol presvedčený že takto bude prevedená radikálna náprava v smýšľaní veliteľského sboru SPO.

1808 Miestneho komisára.

1809 Bielorusky Brahin.

1810 Tento dokument je datovaný 26. 8. 1942 a je adresovaný generálnemu komisárovi v Žytomyre. Dokument nepublikujeme. Pozri VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/4.

1811 Odpoveď veliteľa ZD plk. gšt. R. Pilfouska nepublikujeme. Je datovaná 3. 9. 1942 a je adresovaná generálnemu komisárovi v Žytomyre, veliteľovi SS a polície v Žytomyre, Nemeckej vojenskej misii a miestnemu komisárovi v Brahine. Dokument pozri VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/4.

Podľa môjho vystihnutia pplk. jazd. Kmicikievič sa ako samostatný veliteľ na Ukrajine a Bielej Rusi neosvedčil, lebo ako emigrant si predstavoval riešenie ruskej otázky inak (že príde k vysokej funkcii a k veľkým zárobkom) a svojim negatívnym chovaním a postojom a hlasom svojej krvnej príslušnosti infikoval svoj dôstojnícky sbor, ktorý ako vidno z prílohy 3[1812] napadol pplk. Lokšíka a jeho jednotku. Pplk. Lokšík používa zo strany nemeckej plnej dôvery, jeho činnosť je na najvyšších miestach ako veľmi dobrá uznávaná a hlavne činnosťou pešieho pluku 102 získala si ZD uznania a dobre meno. (Tieto ohováračky p. pl. 102 už sa preniesly aj na Slovensko, kde sa rozširujú bezdôvodné zprávy, že činnosťou pešieho pluku 102 a jeho veliteľa vznikli v oblasti ZD partizáni.)

Na druhej strane obracia sa nenávisť dôstojníkov SPO proti nemeckým žandárom a jednotkám SS, ktoré obviňujú, že pod ich ochranou tieto nevinných ľudí, ženy a deti odstreľujú a spaľujú a za to ale v otvorenom boji s partizánmi sa nestatočne chovajú. Ja sám som v tejto veci pre krátkosť času nebol ešte náležite informovaný, upozornil som dôst. sbor SPO, že s pokojným civilným obyvateľstvom chcem mať dobrý a korektný pomer, že v prvom rade bezohľadne budeme bojovať proti záškodníkom a že pristihnutých ich pomocníkov a podozrivé osoby dáme k ďalšiemu pokračovaniu nemeckým bezpečnostným orgánom. Teraz po návrate so schôdzky z Žitomíra,[1813] ktorá bola u SS Oberführera Helwiga[1814] (ktorý je naším priaznivcom a bol Vami vyznamenaný) videl som názorne, že aj v našom priestore ide o boj bytia či nebytia a že na rozkaze Führera majú nemecké bezpečnostné orgány za povinnosť po zákernom zavraždení Nemcov, alebo spojencov previesť represálie aj na rodine a dedine, keď sa páchateľ nezistí a nechytí. Nemci vedia, že tým sú aj nevinní postihnutí. V tomto smysle som nariadil poučenie vlastných jednotiek.

Toto negatívne stanovisko dôst. sboru SPO, ktorý by radšej bojoval u RD proti priamemu nepriateľovi, kde ho čaká sláva a odmena sa ovšem zrkadlí aj v duši im sverených vojakov – a nie je div, že vojaci SPO vedú rôzne nemiestne a nepredložené reči a že za ten krátky čas, čo je SPO v partizánskom kraji (keďže v Korostene[1815] sa venovali len radostiam a dievčatám) zbehli už 4 príslušníci SPO, v partizánskom priestore. /Na posledy šofer slob. Ivanič s osob. autom Škoda Populár[1816] a preto som prosil, aby jeho brat, por. pion. referent na oddelení Ia vel. ZD bol vymenený, lebo dostal krátko pred zbehnutím od svojho brata list, ktorý pred osobnou a domovou prehliadkou krátko predtým bol spálil/.

Sám veliteľ SPO žil s privedenou ženou s Korostenu a trpel aj prítomnosť ostatných dievčat z Korostenu pri iných dôstojníkoch a poddôstojníkoch v Bragine, proti môjmu výslovnému rozkazu. Na moju otázku pri mojej prvej návšteve, či sú u SPO dievčatá, odpovedal záporne. Trpel aj to, že dievčatá na erárnych koňoch jazdily aj po meste Bragin, ktorá okolnosť vyvolala neľúbosť a odsúdenie zo strany nemeckých úradov a civilného obyvateľstva.

1812 Príloha nie je k dispozícii.

1813 Ukrajinsky Žytomyr.

1814 Správne Otto Hellwig.

1815 Ukrajinsky Korosteň.

1816 Správne Škoda Popular.

Negatívny duch dôst. zboru SPO má aj ten následok, že sa medzi samotným mužstvom SPO a u iných jednotiek hovorilo, že SPO pri akciach robí len výlety, vyhýbajúc sa dotyku s partizánmi. Výsledok skoro všetkých akcií SPO bol až na jednu u Mokriezu,[1817] negatívny.

Hoci som mal v úmyslu Vás pán minister poprosiť, aby jazdecká eskadrona ostala tu a nová cykl. eskadrona, ktorá je hlásená zo zázemia, obsadila Lojew[1818] na Pripjati, ktorého blízkosti bolševici robia výsady a soskoky, neprosím o zmenu Vášho rozhodnutia z dôvodov horevylíčených. K tomu dodávam, že väčšina mužstva jazd. esk. za dobu 14 mesiacov nemalo dovolenú a je morálne opotrebované. Zásobovanie 250 koní robí ťažkosti a boj koňmo v lesnatom a močaristom kraji je nemožný. Preto umiestim obe cykl. eskadrony a vel. SPO do Choiniki.[1819] Predpokladám, že nový veliteľ SPO a dôstojnícky sbor dajú duch jednotky v čo najkratšom čase do poriadku. Pri tejto príležitosti musím upozorniť aj na politickú neorientovanosť nadpor. jazd. GONDA-u[1820], vel. jazd. esk. (viď. príl. 4)[1821], ktorého politické smýšľanie potvrdené aj stot. jazd. Bottom je silne predmarcové.

Stot. jazd. Botto[1822] však sám sa dopustil nepredloženého činu tým, že sa s bývalým kapitánom červenej armády, t. č. veliteľom milície v Bragine potykal pri poháriku, vyhovárajúc sa, že takto chcel získavať potrebné správy o smýšľaní veliteľa milície v Bragíne.

Npor. jazd. DONOVAL[1823] dal podľa výpovedí milicionárov pri prehliadke väznice milície podozrelým osobám a politickým väzňom cigarety. Túto okolnosť npor. Donoval popiera, na čo však nemá svedkov. Týmto dal na javo svoje politické smýšľanie.

Navrhujem, pán minister, aby príslušníkom SPO, jazd. esk. ktorí sa majú vrátiť na Slovensko, výjmuc tých, ktorí bojovali u Mokriezu[1824], ktorých k vyznamenaniu navrhnem, nedostali na Slovensku žiadne obvyklé vyznamenanie za zásluhy preto, že tieto nemajú.

Na základe politickej neorientovanosti príslušníkov ZD robím sám a nariadil som u všetkých jednotiek prevádzať prednášky ako je vidieť z prílohy 5.[1825]

Osobitný boj som vyhlásil proti nemravnému životu. Z privezených 190 dievčat zo Žitomíra do Owrutsche[1826] vrátil som výše 100 späť do Žitomíra. Nie je preto v takejto situácii divné, aby ZD s haňbou nebola odoslaná domov.

Staral som sa, aby peší pluk 101, o ktorom mám tie isté isté zprávy ako o SPO dostal, ako som i písomne Vás pán minister prosil, dobrého, spoľahlivého a energického veliteľa, lebo pluk je vzdialený vyše 150 km od môjho SV bez dobrého telefonického,

1817 Bielorusky Mokrez.
1818 Neidentifikované.
1819 Chojniki.
1820 Daniel Gonda.
1821 Príloha nie je k dispozícii.
1822 Jaromír Botto.
1823 Ladislav Donoval.
1824 Pozri dok. 173.
1825 Príloha nie je k dispozícii.
1826 Ukrajinsky Ovruč.

tiež iného spojenia a ciest. Pre inú súrnu prácu som sa k pešiemu pluku 101 doteraz nedostal, aby som sám zjednal poriadok u vel. pluku, ktorý trpí zamestnávanie 6 dievčat, privezených z priestoru Kijew[1827] a ktorý dodnes cez moje nariadenie nepreviedol ani jednu akciu. Pasívne sedí na trati, vyhovárajúc sa, že nemá dostatok síl a ja mu z môjho SV ťažko môžem úspech sľubujúcu akciu nariadiť pre nedostatok presných a čerstvých zpráv atď. Z tohto dôvodu je len žiaduce, aby peší pluk 101 dostal veci oddaného veliteľa. Pomer úspechov a snažení je vidieť aj z udelených nemeckých vyznamenaní, kde u pešieho pluku 102 je doteraz 28 železných krížov, zatiaľ u pešieho pluku 101, ktorý bol predtým v nepartizánskom kraji, nie je do môjho príchodu k ZD ani jedno nemecké vyznamenanie. Aby pplk. Palkovič[1828] bol vymenený pplk. Hamerlom[1829], ako bolo skôr nariadené, som hlásil MNO, že menovaný je ťažko chorý človek a pre vedenie p. pl. 101 sa v dôsledku toho, keď aj nevezmeme do povahy jeho národnosť,[1830] nehodí.

Rádiogram čís. 378 zo dňa 4. 9. 1942 sa mi vytýka, že som prostredníctvom gen. Kitzingera[1831] žiadal pplk. Schneidera[1832] za veliteľa pluku a že do služby vnášam protekciu, že svoje veci nepodávam priamo MNO. Na toto hlásim, že s p. gen. Kitzingerom som o tejto veci nehovoril ani ho nežiadal, ani pri mojom príchode k ZD, kedy som pomery ešte nepoznal, ani teraz pri jeho návšteve dňa 1. 9. 1942 u ZD. Pravdou však je, že gen. Kitzinger keď vstúpil do mojej kancelárie dňa 1. t. m. žiadal si spojenie s Bratislavou s p. gen. Schlipperom[1833] a behom času ako bolo spojenie naviazané pýtal sa ma mimochodom, či je pravdou, že pplk. Lokšík má byť vymenený, či som s ním spokojný, či by som súhlasil a bol rád, keby pplk. Lokšík tu zostal. Nemal som príčinu povedať, že nesúhlasím a gen. Kitzinger žiadal pplk. nem. armády Stelczingera,[1834] aby tlmočil neprítomnému gen. Schliepperovi jeho žiadosť, aby pplk. Lokšík aj s mojím usrozumením tu zostal.

Pravdou však je, že na dovolenku odchádzajúci mjr. nem. armády Wiegner pri odhlásení sa mňa pýtal, čo by som z Bratislavy chcel, čo tam má vybaviť. Bolo to v čase keď pplk. Hamerle mal prevziať peší pluk 101 a môj rádiogram na MNO o určenie iného dôstojníka bol už odoslaný. Požiadal som mjr. Wiegnera, aby v tomto smysle referoval v Bratislave, že by sa pre peší pluk 101 hodil napr pplk. Schneider, ktorého činnosť ako veliteľ VDO 2 poznám, ako spoľahlivého, svedomitého a energického dôstojníka. Tu neišlo však o nijakú protekciu, lebo s pplk. Schneiderom okrem služobného styku žiadny styk neudržujem, išlo mi o vec a nie o osobu a podotýkam, že by sa mi za protežovanie do Kopczewicze[1835], kde je SV pluku 101 pplk. Schneider poďakoval, keďže je na svojom

1827 Kyjev, ukrajinsky Kyjiv.

1828 Martin Palkovič.

1829 Pplk. pech. Jozef Hamrle.

1830 Bol českej národnosti.

1831 Veliteľ Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina gen. let. Karl Kitzinger.

1832 Pplk. pech. Robert Schneider.

1833 Nemecký generál pri slovenskom MNO genpor. Fritz Schlieper.

1834 Príslušník Nemeckej vojenskej misie Stitzinger.

1835 Bielorusky Kapcevičy.

SV odrezaný celkom od sveta, v partizánskom kraji veľmi živom, kde slasti, obete a nebezpečie musí veliteľ a jednotka snášať bez slávy a vyhliadky na vyznamenanie, kde je však život vždy ohrožený neviditeľným zákerným nepriateľom.

Dúfam, že vec pplk. Schneidera je týmto dostatočne vysvetlená a príležitostne sa opýtam p. gen. Kitzingera, či ho tento žiadal prostredníctvom p. gen. Schlippera preto, že ho poznal pri jeho návšteve v Levoči, - ale pochybujem.

Prosím, aby mi v budúcnosti podobná výtka ako v rádiograme číslo 378 uvedená, ktorého obsah je príslušnému personálu, ktorý obsluhuje diaľkový aparát, tedy mužstvu a štábu prístupný, bola poslaná písomne, lebo znižuje sa takto autorita veliteľa.

Veliteľ ZD:
plk. gšt. Rudolf Pilfousek.
[v.r.]

Bratislava, 23. mája 1944
Za správnosť odpisu:
(nečitateľný podpis)

VHA Bratislava, f. ZD, šk. 1, sign. I/6

DOKUMENT 178

1942, september 6. Ovruč.

Osobitný dôverný rozkaz č. 8 veliteľa Zaisťovacej divízie plk. gšt. Rudolfa Pilfouska so smernicami pre boj proti „banditom“. Konkretizuje sa tu aj postup pri represáliách proti zajatým partizánom a ich „pomocníkom“.

[odtlačok pečiatky Ministerstvo národnej obrany 1942]
Veliteľstvo ZD SV. 6. september 1942.

Len pre služobnú potrebu!

Osobitný dôverný rozkaz č. 8.

Boj proti banditom – smernice.

a) Führer[1836] poveril Reichsführera SS Himlera[1837] s úkolom zničiť záškodníkov.

b) Naše jednotky v dohľadnej dobe budú pri akciách s jednotkami nem. žand. polície, jednotkami SS atď. spolupracovať.

c) Dňom 1. 9. 1942 má právo odstreľovať mimo boj aj zapalovať osady a domky záškodníkov a ich pomocníkov jedine nemecká polícia, ktorá sa akcie zúčastní, alebo ktorej tieto osoby boly ako rebelovia odovzdaní. Len vo výnimočných prípadoch môže to urobiť slovenská jednotka pod velením dôstojníka, ktorý za to nesie plnú zodpovednosť.

d) Zistil som, že u jedného útvaru dôst. sbor kritizoval počínanie jedneho druhého nášho útvaru, jeho dôstojníkov a nem. jednotiek a žandarmerie, že pri akciách odstrelili ženy a deti, že zapálili osady, domky atď.

Tieto zprávy boly donesené domov aj do vlasti.

Pokiaľ sa mi to podarilo na kompetentných miestach zistiť, má tento ohováraný útvar u smerodatných miest dobré meno a hlavne jeho zásluhou je dobré meno ZD.

Naopak, útvar, v ktorom dôstojníckom sbore vznikly tieto ohovárky, to dobré meno nemal a nemá a sám sa musel o nevďačnosti tunajšieho obyvateľstva na vlastnej kože presvedčiť. Je zaujímavé a príznačné, že práve tí tunajší ľudia, ktorých brali dôstojníci tohto útvaru do ochrany, sami sa snažili tento útvar u smerodatných činiteľov očierniť.

Je faktom, že tento priestor bol nemeckými zbraňiami dobytý a je Nemcami a nami pacifikovaný.

Führer sám vydal proti záškodníkom, ich pomocníkom a príbuzným smernice ako s nimi zachádzať a nikto z nás nemôže žiadať, aby nemecké bezpečnostné úrady zo svojich činov nám skladaly účty. Ani nemôže žiadať jeden veliteľ, aby druhý sa mu za svoje činy zodpovedal, za ktoré je len svojim príslušným predstaveným zodpovedný.

1836 Myslí sa Adolf Hitler.

1837 Heinrich Himmler.

Preto zakazujem všetkým dôstojníkom ZD rozširovať a kritizovať v tomto smysle počínanie našich veliteľov a nem. bezpečnostných úradov (jednotiek), lebo ich nechám prísne stíhať ako tu, tak aj v zázemí.

Za správnosť
I. dôst. gšt. ZD
pplk. del. Ladislav Šišovský
[v.r.]

Veliteľ divízie:
plk. gšt. Rudolf Pilfousek v.r.

[odtlačok pečiatky Dôverné, Ministerstvo národnej obrany, o evidovaní spisu dňa 21. IX. 1942 pod č. 105315][1838]

VHA Bratislava, f. MNO 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942, šk. 213

1838 Pod pečiatkou je rukou dopísané „*Po vyhodnotení, spis. zal.*“, ako aj odtlačok pečiatok „*Zal.*“ a „*23. IX. 1942*“ a nečitateľný vlastnoručný podpis npor. slovenskej armády.

DOKUMENT 179

1942, november 10. Sine loco.

Časť správy o činnosti jednotlivých zložiek Štábu velenia ríšskeho vodcu-SS pre obdobie 7. – 14. augusta 1942 venovaná nasadeniu sprievodného práporu ríšskeho vodcu-SS v akcii Adi.

Kommandostab - RF – SS St. Qu., den 10. November 1942
Abt. I a

Bericht des Kommandostabes - RF - SS[1839] über die Tätigkeit für die Zeit vom 7. 8. 1942 – 14. 8. 1942

1. Allgemeine Lage (Feindlage)

[...]

2. Eigene Lage.

[...]

c, Unterstellungsverhältnis:

[...]

Begl. Batl. RF - SS: ist dem Kommandostab - RF - SS unterstellt. Die vom 1. 8. – 10. 8. 1942 zur Bandenbekämpfung[1840] eingesetzten Teile des Begl. Batl. RF - SS unterstehen dem SS – und Pol. Führer Shitomir.

Tätigkeit (Einsatz und Ausbildung)

[...]

Begl. Batl. RF - SS:

Das Batl. wurde in Stärke von 7/24/235[1841] dem SS - und Pol. Führer Shitomir zur Bandenbekämpfung vom 1. 8. – 10. 8. 1942 zur Verfügung gestellt.

Die verbliebenen Teile waren zum Nachschub und zur Wachgestellung erforderlich.

Einsatz des Begl. Batl. RF - SS gegen Banden:

Eingesetzte Kräfte: Begl. Batl. RF - SS
slovakische Verbände
deutscher Panzerzug 25 und improvisierter slovakischer Panzerzug

1839 Podľa hlásenia z 25. 7. 1942 podliehali Štábu velenia Ríšskeho vodcu-SS nasledujúce zložky: vlastný štáb, spojovací oddiel, sprievodný prápor ríšskeho vodcu-SS, oddiel protilietadlových kanónov, 4. ľahká batéria protilietadlových kanónov, zásobovacia služba, sanitná služba, poriadková služba, poľná pošta, 1. SS pešia brigáda (štáb, SS – pešie pluky 8 a 10/motorizované/, brigádne jednotky), 2. SS pešia brigáda (štáb, dobrovoľnícka légia Flandern, dobrovoľnícka légia Niederlande, SS - oddiel protilietadlových kanónov „východ", brigádne jednotky). Spolu to bolo 808 dôstojníkov, 3442 poddôstojníkov a 14 634 príslušníkov mužstva. Samotný sprievodný prápor mal v tom čase 26 dôstojníkov, 110 poddôstojníkov a 603 príslušníkov mužstva. VÚA – VHA Praha, f. Kommandostab Reichsführer - SS 1941 – 1943, šk. 8, sign. 83.

1840 Označenie pre partizánov v oficiálnych dokumentoch okupačných orgánov od augusta 1942. CÜPPERS, M. *Wegbereiter der Shoa*, c.d., s. 247.

1841 7 dôstojníkov, 24 poddôstojníkov a 235 príslušníkov mužstva.

Auftrag:
Durchstossung und Durchkämmung des Raumes Babitschi – Demechi – Gariwody – Budka – Karowititschi sowie Vernichtung eines in der Mitte dieses Raumes durch Flugzeuge festgestellten Bandenlagers.
Bereitstellung aller beteiligten Verbände: Bis 4. 8. 42 06, 00 Uhr rund um den Kessel.
Eigene Absicht: Abdrängen des Gegners nach Süden, wo er durch die schweren Waffen des Begl. Batl. RF - SS in der allgemeinen Linie Gariwody – Budka – Karowititschi und westlich davon aufgehalten werden sollte. Die infanteristischen Teile des Begl. Batl. RF - SS sollten die an der Strasse liegenden Ortschaften und kleinen Waldstücke durchkämmen und säubern. Mot. Bereitstellung des Begl. Batl. RF - SS erfolgte bis 04.00 Uhr. in Kalinkowitschi, um überraschend bis 06, 00 Uhr die Absperrlinie zu erreichen. Abmärsch von Kalinkowitschi erfolgte um 04,00 Uhr. in folgender Aufeinanderfolge: Stab, Nachrichtenstaffel, 9 Gruppen mit 1. M.G., Maschinenpistolen und Handgranaten, 5 2-cm – Flak-Geschützen, 1 3, 7-cm-Flakgeschütz, 2 3, 7 – cm-Pakgeschütze, 1 Panzerspähwagen und den notwendigen Trossen. Alles gegliedert in Panzerspitze und 2 Jagdkommandos.

Um 06, 10 Uhr erreichte die Spitze die abgebrannte und trotz vorher ergangenem Ersuchen an den Gebietskommissar nicht wieder hergestellte Brücke etwa 9,5 km ostwärts Saschtschebje. Die Strasse war durch eine 4 Meter tiefe und 10 Meter breite Rinne mit senkrecht abfallenden Wänden unterbrochen. Ein Umfahren war wegen des Wald - und Sumpfgeländes beiderseits der Strasse unmöglich. Durch eine aus O.T. – Männern zusammengestellte Pioniergruppe wurde in einer Bauzeit von etwa 2 ½ Stunden mit Behelfsgerät eine tragfeste Brücke gebaut. Das Batl. Erreichte mit einer Gesamtverspätung von 4 Stunden um 10, 00 Uhr den Südausgang Karowititschi.

Die mehr als 5 Stunden dauernden Bewegungen und Bereitstellungen sind dem Gegner nicht verborgen geblieben und er wich nach Süden aus. Die letzten Teile konnten in den Wald südlich Karowititschi verschwindend beobachtet werden. Nachgesandte Pak – und Flakschüsse haben wenig Erfolg gehabt. Das Kesseltreiben wurde bis zum 5. 8. 1942 abends fortgeführt. Festgestellt wurde ein Lager von 1000 Banditen, das aber leer war. Stahlhelme, Ausrüstungsgegenstände, Koppel, überreste von geschlachtetem Vieh sowie alte und neue Spuren wurden vorgefunden.

Am 7.8. unternahm das Begl. Batl. Strafaktionen gegen die Dörfer Bjesujew, Rownoje, Slob, - Rowenskaja und Malodusch (alle Dörfer an der Strasse Rietschitza – Choiniki). Bjesujew wurde überraschend zusammengeschossen und abgebrannt, ebenso Rownoje. Slob. – Rowenskaja und Malodusch wurden nur noch abgebrannt, da die Bevölkerung sie bereits verlassen hatte. Am 8. 8. wurde eine Strafaktion gegen Aleksitschi durchgeführt. Es wurde überraschend zusammengeschossen und abgebrannt. Am 9. 8. wurde Prudok (7 ½ km nördl. Jurewitschi) ohne Ergebnis durchsucht. Am 9. 8. traf das Begl. Batl. RF - SS abends wieder in Kalinkowitschi ein.

Die Aktionen vom 4. bis 9. 8. 1942 lösten sofort Gegenaktionen von kleineren Banditengruppen aus. Die Nachschubwege von Mosyr über Kalinkowitschi bis Retschitza wurden dauernd gestört, ebenso der gesamte Nachschubweg von Shitomir bis Mosyr.

Štáb velenia - RF - SS veliteľstvo Štábu, 10. november 1942
Odd. I a

Správa Štábu velenia - ríšskeho vodcu - SS[1842] o činnosti za obdobie od 7. 8. 1942 do 14. 8. 1942

1. Všeobecná situácia (postavenie nepriateľa)

[...]

2. Vlastná situácia.

[...]

c, pomery v podriadenosti:

[...]

Sprievodný prápor ríšskeho vodcu - SS je podriadený Štábu velenia - ríšskeho vodcu - SS. Časti sprievodného práporu ríšskeho vodcu - SS nasadené od 1. 8. do 10. 8. 1942 na potlačenie banditov[1843] podliehajú veliteľovi SS - a polície Žytomyr.

2. Činnosť (nasadenie a výcvik)

[...]

Sprievodný prápor ríšskeho vodcu - SS:

Prápor bol od 1. 8. do 10. 8. v sile 7/24/235[1844] k dispozícii veliteľovi SS - a polície Žytomyr na potlačenie banditov. Zostávajúce časti boli potrebné pre zásobovanie a strážne pozície.

Nasadenie sprievodného práporu ríšskeho vodcu - SS proti bandám:

Nasadené sily: Sprievodný prápor ríšskeho vodcu - SS
Slovenské útvary
Nemecký pancierový vlak 25 a improvizovaný slovenský pancierový vlak

Úloha:

Prieskum a vyčistenie priestoru Babiči – Dzemjachi – Vjoska Haryvada – Budka – Karavaciči, rovnako zničenie táborov banditov, ktoré boli letecky zistené v strede tohto priestoru.

Pohotovosť všetkých zúčastnených útvarov: Do 4. 8. 42 06, 00 hod. okolo obkľúčenia.

1842 Podľa hlásenia z 25. 7. 1942 podliehali Štábu velenia Ríšskeho vodcu-SS nasledujúce zložky: vlastný štáb, spojovací oddiel, sprievodný prápor ríšskeho vodcu-SS, oddiel protilietadlových kanónov, 4. ľahká batéria protilietadlových kanónov, zásobovacia služba, sanitná služba, poriadková služba, poľná pošta, 1. SS pešia brigáda (štáb, SS – pešie pluky 8 a 10/motorizované/, brigádne jednotky), 2. SS pešia brigáda (štáb, dobrovoľnícka légia Flandern, dobrovoľnícka légia Niederlande, SS-oddiel protilietadlových kanónov „východ", brigádne jednotky). Spolu to bolo 808 dôstojníkov, 3442 poddôstojníkov a 14 634 príslušníkov mužstva. Samotný sprievodný prápor mal v tom čase 26 dôstojníkov, 110 poddôstojníkov a 603 príslušníkov mužstva. VÚA – VHA Praha, f. Kommandostab Reichsführer - SS 1941 – 1943, šk. 8, sign. 83.

1843 Označenie pre partizánov v oficiálnych dokumentoch okupačných orgánov od augusta 1942. CÜPPERS, M. *Wegbereiter der Shoa*, c.d., s. 247.

1844 7 dôstojníkov, 24 poddôstojníkov a 235 príslušníkov mužstva.

Vlastný úmysel: Vytlačenie protivníka na juh, kde by mal byť zadržaný ťažkými zbraňami sprievodného práporu ríšskeho vodcu - SS na všeobecnej línii Vjoska Haryvada – Budka – Karavaciči a západne od nej. Pešie časti sprievodného práporu ríšskeho vodcu - SS by mali prečesať a čistiť popri ceste nachádzajúce sa dediny a malé lesíky. Pohotovosť motorizovaných častí sprievodného práporu ríšskeho vodcu - SS sa realizuje do 04, 00 hod. v Kalinkaviči, aby prekvapujúco do 06, 00 hod. dosiahli líniu obkľúčenia. Odchod z Kalinkaviči nasleduje o 04, 00 hod. v nasledujúcom poradí: štáb, spojovací oddiel, 9 skupín s guľometom, samopalmi a ručnými granátmi, päť 2 cm protilietadlových kanónov, jeden 3,7 cm protilietadlový kanón, dva 3,7 cm protilietadlové kanóny, jedno obrnené prieskumné vozidlo a nevyhnutné laná. Všetko členené do obrneného predvoja a dvoch stíhacích komand.

O 06, 10 hod. dosiahol predvoj spálený most asi 9,5 km východne Zaščobje, ktorý nebol obnovený napriek skôr vydaným výzvam adresovaných miestnemu komisárovi. Cesta bola prerušená štyri metre hlbokým a desať metrov širokým žľabom s kolmo spádovanými bokmi. Prejazd cez les a močaristú krajinu bol po oboch stranách cesty nemožný. Skupina pionierov zostavená z mužstva Organizácie Todt vybudovala s pomocnými nástrojmi za asi dve a pol hodiny stabilný most. Prápory dosiahli s celkovým štvorhodinovým meškaním okolo 10 hod. južný východ obce Karavaciči.

Viac ako päť hodín trvajúce presuny a príprava nezostali utajené pred protivníkom, ktorý uhol na juh. Posledné časti bolo možné vidieť miznúť v lesoch južne od Karavaciči. Následná paľba z protitankových a protilietadlových zbraní nemala väčší úspech. Kruhové obkľúčenie bolo hotové do večera 5. 8. 1942. Nájdený bol tábor 1000 banditov, ktorý však bol prázdny. Našli sa oceľové helmy, súčiastky výzbroje, opasky, zvyšky zabitého dobytka, staré a nové stopy.

Dňa 7. 8. podnikol sprievodný prápor trestné akcie proti dedinám Bjazueů,[1845] Rownaje, Rovenskaja Slabada a Maladuša (všetky dediny na ceste Rečyca – Chojniki). Bjazueů bola s využitím momentu prekvapenia rozstrieľaná a vypálená, rovnako tak Rownae. Rovenskaja Slabada a Maladuša boli už len vypálené, keďže obyvateľstvo ich už opustilo. Dňa 8. 8. bola prevedená trestná akcia proti obci Aljeksiči. Tá bola s využitím momentu prekvapenia rozstrieľaná a vypálená. Dňa 9. 8. bola bez výsledku prevedená razia v obci Prudok (7, 5 km severne od Juraviči). Dňa 9. 8. prišiel sprievodný prápor ríšskeho vodcu - SS opäť do Kalinkaviči. Akcie od 4. do 9. 8. vyvolali okamžite protiakcie zo strany malých skupín banditov. Zásobovacie cesty z Mazyru cez Kalinkaviči do Rečyce boli trvalo zničené, rovnako ako celá zásobovacia cesta zo Žytomyru do Mazyru.

VÚA – VHA Praha, f. Kommandostab Reichsführer - SS 1941 – 1943, šk. 8, sign. 83

1845 Výslovnosť Bjazujew.

DOKUMENT 180

1943, október – december. Prešov.

Reakcia veliteľa divíznej oblasti 2 plk. pech. Pavla Kunu na hlásenie pracovníka propagačného oddelenia MNO Kolomana Murgaša o situácii v Zaisťovacej divízii na východnom fronte v roku 1942. Súčasťou publikovaného odpisu dokumentu je aj Kunova poznámka z povojnového obdobia, v ktorej vysvetľuje okolnosti svojho vyšetrovania na MNO.

Odpis z priepisu.

plk. pech. Pavol K u n a
veliteľ VDO 2

Vyjadreniu k súkromnému hláseniu des. Murgaša[1846] o poznatkoch v R u s k u.

Po prečítaní hlásenia získal som presvedčenie, že hlásenie je spracované – i keď obratne – len z hľadiska úzkeho rozhľadu, ktorý bol pisateľovi k dispozícii /bol ordonančným poddôstojníkom I./101 práporu a potom ako novinár precestoval ZD.: /Okrem toho mám dojem, že pisateľ bol týmto smerom informovaný u p. pl. 102, čo mi potvrdzuje tá okolnosť, že po príchode do Prešova ma bol informoval zpravodajský dôstojník, npor. Podhorský, že mám Čechoslovákom byť a že toto obvinenie má pochádzať od pplk. Lokšíka.

K jednotlivým odsekom hlásenia vyjadrujem sa takto:

Hlásenie, podľa ktorého slovenské jednotky u ZD. maly sa zúčastniť na vraždách civilného obyvateľstva, dal som vyšetriť zpravodajským – dôstojníkom akému[1847] dôstojníkovi divízie, ktorý však zistil len to, čo pisateľ ďalej aj priznáva, t. j. že zprávy boly bezpodstatné.

Domnievam sa, že za Čechoslováka ma považuje istá osoba pre tieto príčiny:

1/ Hneď potom, akonáhle som sa od dôstojníkov prichodiacich zo Slovenska dozvedel, že nielen tam ale aj u RD. /:môže dosvedčiť gen. Malár:[1848]/ kolujú takéto chýry o ZD. vydal som rozkaz o tom, že na Slovensku a u RD. kolujú zprávy akoby ZD. vraždila, ženy deti a starcov a že v prípade ak by sa takáto skutočnosť u ZD. vyskytla vinníka budem stíhať súdne. Týmto rozkazom, ako som sa dozvedel, cítil pplk. Lokšík urazený, lebo akcie prevádzaly jednotky jemu podliehajúce a v chýroch sa hovorilo o p. pl. 102. Dokonca aj zahraničný rozhlas sa mu bol vyhrážal.

1846 Koloman Murgaš, pracovník propagačného oddelenia MNO.

1847 Myslí sa spravodajskému dôstojníkovi.

1848 Gen. II. tr. Augustin Malár, od konca novembra 1941 do 27. 4. 1942 veliteľ RD.

2/ Druhá okolnosť je záležitosťou pplk. Lokšíka a pplk. Kmicikieviča ktorú som predložil na MNO a o ktorej sa pplk. Lokšík domnieva, že som ju založil ad akta a nevybavil a mal preto dojem, že kryjem pplk. Kmicikieviča.

3/ Tretia okolnosť bol prípad npor. Gondu[1849], ktorý bol obvinený istým ukrajinským konfidentom, že nadržuje boľševikom. Aj táto vec bola daná súdu, ktorý ju vrátil, lebo nebolo v nej podkladu pre súdne pokračovanie. Udanie bolo urobené zmieneným konfidentom z pomsty.

Tvrdenie pisateľa o pomeroch pokiaľ bolo ZD. SV. v Žitomíre[1850], je nevecné. Poznámka o tom, že sa slovenskí vojaci bavili u dievčat s partizánmi, je nesmysel, lebo v oblasti Žitomíra nie len v tom čase, ale ani doteraz nebolo stopy po partizánoch.

Partizánska činnosť začala asi v máji, kedy bola dokončená železničná trať Pinsk – Gomel[1851] a naše jednotky dostaly za úlohu ju strážiť. Partizáni sa po dokončení železnice stiahli zo severu s úlohou túto ničiť. Prepad začal u Muliarovky,[1852] kde bolo zabitých niekoľko príslušníkov OT, ale len po tomto boji boli k železnici poslaní slovenskí vojaci.

Činnosť ZD, v čase kedy som bol jej veliteľom pozostávala tak ako aj za predošlého veliteľa v strážení objektov a mala celkove defenzívny ráz, s toho dôvodu, že sily ZD. nedovolovali pri rozsiahlosti stráženého územia ofenzívnu činnosť. Pluky maly v tom čase len po dvoch praporoch, ktoré ťažko stačily na stavenie stráží. Tretie prápory došly nie dlho pred mojim odchodom. Okrem toho stav u ZD. sa znížil odoslaním dôstojníkov a mužstva k RD.

Snáď je aj toto príčinou pre ktorú v tom čase bola činnosť partizánov menšia než teraz.

Za môjho velenia nepamätám sa, že by bol niekde vyhodený most do vzduchu a premávka prerušená, lebo objekty boly početne silnejšie strážené keď na ofenzívnu činnosť nebolo mužstva.

V čase keď som preberal velenie ZD./v novembri 1941/upravovaly sa pomery ZD, aj so strany nemeckých úradov a civílnych úradov ukrajinských pokiaľ fungovali. Aby netrpelo zásobovanie divízie, bolo treba vojsť do styku s oboma týmito zložkami civilnej správy, zastupovanej so strany nemeckej generálnym komisárom a so strany ukrajinskej starostom mesta a županom. Tým bol,y odstránené nedostatky, ktoré zistil p. minister za svojho pobytu u ZD, u I./101 práporu /mjr. Schwarz/ a u del. pl. 31. Snáď toto považuje pisateľ za panslavistické styky?

O tom, že by boly neshody medzi slovenskými a nemeckými vojakmi môžem kľudne vyhlásiť, že zpravodajský dôstojník divízie nezistil žiadne takéto prípady, až na neshodu v obci Česká Krošna[1853] pri Žitomíre[1854], kde sa pri tancovačke pobili naši vojaci s nemec-

1849 Npor. jazd. Daniel Gonda, v roku 1942 príslušník jazdeckého (neskôr zmiešaného) priezvedného oddielu ZD.

1850 Ukrajinsky Žytomyr.

1851 Bielorusky Homeľ.

1852 Bielorusky Muljarovka.

1853 Ukrajinsky Česka Krošňa.

1854 Ukrajinsky Žytomyr.

kými SS-manmi. Na toto som navštevovať celú dedinu našim vojakom zakázal a kontroloval som dodržanie zákazov hliadkami.

Naopak, môžem vyhlásiť, že styky medzi nemeckými veliteľstvami a civilnými úradmi boly veľmi srdečné, čo môžem dokazať súkromnou korešpondenciou zástupcov vojaka i civilnej správy mne adresovanou. /O tomto môže podať prípadne zprávu i mjr. Lorenzmeier[1855], v tom čase styčný dôstojník u ZD/ Výsledkom toho pomeru bolo nerušené zásobovanie celej divízie.

Tvrdenie o mojej „vyhranene panslavistickej orientácii" bohužiaľ pisateľ nemôže dokázať, lebo mu chybí „faktový materiál a hlásenie o tom, že sa trpelo akékoľvek nadávanie na Nemcov a našu vládu, ani pisateľ, ani nikto iný nehlásil veliteľstvu a boli u ZD. aj naši dôstojníci nemeckej národnosti.

Snáď pisateľ myslí panslavistickou orientáciou moju legionársku službu?

Osvetovú činnosť u divízie prevádzali katolickí a evanjelickí duchovní, ktorí o tejto veci môžu sa vyjadriť sami. Ja považujem hlásenie pisateľovo za znehodnotenie ich pôsobenia u ZD. lebo som presvedčený, že duchovní konali svoju činnosť svedomite.

Keď sa pisateľovi nepáčila osvetová činnosť, respektíve prednášky, mal možnosť k osvetovej činnosti sa prihlásiť a bolo by mu rozhodne umožnené aby svoju činnosť v tomto smere prejavil. Neurobil tak, ale svoju činnosť obmedzil na plané kritizovanie.

Druhá časť osvetovej činnosti a to posluch rozhlasu zo Slovenska narážala na neprekonateľné prekážky technického rázu. Nebolo prijimačov takých, ktoré by posluch umožnily. Aj najlepším prijimačom bolo možné počuť slovenské stanice len za veľmi priaznivých podmienok. Nedostatok aparátov bol hlásený na MNO. a aj aparáty zo spoj. skladu boly na rozkaz MNO odoslané k RD.

Pokiaľ ide o riešenie „ženskej otázky" musím povedať toľko:

Zamedziť úplne styk s civílnym obyvateľstvom a teda aj ženami je vylúčené. Asi preto, že samotné MNO, si bolo tejto skutočnosti vedomé, prišiel k ZD. telegram vo veci zriadenia verejných domov. K tomu po dohode s veliteľmi plukov a porade s lekármi bolo zaujaté zamietavé stanovisko, ale lekári navrhli zvýšiť prídel ochranných prostriedkov, čo sa i stalo a čo teda značí, že uznávajú to, že nemôže sa styku so ženami úplne zabrániť, najmä keď súd musel prejednať aj prípady homosexuality u poddôstojníkov z povolania a sám veliteľ 102. pluku z tohto podozrieval istého dôstojníka.

To, že ma pisateľ obviňuje z panslavizmu a čechoslovakizmu ma vôbec neprekvapuje, lebo v terajšom čase sú takéto nesmyselné podozrievania časté.

1855 Pravdepodobne styčný dôstojník Nemeckej vojenskej misie v Bratislave.

Poznámka:[1856]

Na základe súkromného hlásenia des. Murgaša bol som na MNO. v Bratislave asi koncom novembra alebo začiatkom decembra 1942 vyšetrovaný.

Musel som behom dvoch hodín /10.00 – 12.00 h./ napísať toto vyjadrenie s ktorým býv. MNO Čatloš[1857] šiel o 12.00 hod. k referátu k prezidentovi.

V procese proti Machovi[1858] bolo hlásenie des. Murgaša čítané, pravdepodobne bol tam i originál tohto môjho vyjadrenia.

[v.r.]

VHA Bratislava, f. Špeciálna zbierka X – spomienky, X – 529

1856 Text poznámky dopísal vlastoručne gen. Kuna pravdepodobne v čase vyšetrovania jeho činnosti pri ZD pred Ľudovým súdom v Banskej Bystrici v roku 1948. Bližšie pozri BAKA, I. Povojnové stíhanie niektorých príslušníkov Zaisťovacej divízie, c.d., s. 27-46.

1857 Bývalý minister národnej obrany Ferdinand Čatloš.

1858 Bývalý minister vnútra a hlavný veliteľ HG Alexander Mach.

DOKUMENT 181

1955, február 13. Trebišov.

Svedecká výpoveď bývalého príslušníka pešieho pluku 102, kde popisuje popravu partizána židovského pôvodu.

Opis

Trebišov, dne 13. února 1955.

PROTOKOL O VÝPOVĚDI

svědka

KOCAN Juraj,

[...]

Otázka:

Jakým způsobem tento boj proti partyzánům byl prováděn?

Odpověď:

Akce proti partyzánům byly prováděny tehdy, když bylo zjištěno místo jejich pobytu a to buď tak, že byl jimi přepaden nějaký německý transport a tak se zjistilo, kde jsou a nebo pomocí zpravodajské činnosti mezi obyvatelstvem v prostoru, kde byla ZD nasazena. Konkrétně, jakým způsobem byla tato zpravodajská činnost mezi obyvateli kraje prováděna mi není známo, vím však že někdy přivedli i zajaté partyzány. Konkrétně vím o jednom případě o kterém jsem slyšel od mužstva, kdy byly zatčeni dva partyzáni a to ZÁHORÁKEM[1859], který je předal Němcům a ti je zavraždili. Dále vim o jedné osobě židovské národnosti, která byla zadržena Nemci. Velitel pěšího pluku 102. podplukovník LOKŠÍK[1860] organizoval obyvatelstvo tak, aby byl každý přítomen na této vraždě občana SSSR. Také všichni vojáci pluku museli být tomuto přítomní. Podplukovník LOKŠÍK měl při této vraždě řeč, kde o této osobě říkal, že je to záškodník, který zákeřně bojuje proti fašistům. Tohto člověka popravili Němci a ještě při popravě ho trýznili tím, že nechali utrhnout provaz a pak ho znovu věšeli. Tuto „podívanou“ pomáhali aktivně LOKŠÍKOVI zajišťovat npor. ZÁHORÁK a nadporučík KUCHTA.[1861]

Opravuji nevím přesně, kto mu v tomto pomáhal...

[...]

ABS Praha, Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 3137 MV, I. zväzok

1859 Ján Záhorák, v roku 1942 veliteľ pomocnej roty pešieho pluku 102 v ZD. Účastník SNP. Po vojne Ľudovým súdom v Bratislave odsúdený na 30 rokov odňatia slobody za zločiny, ktorých sa dopustil na okupovanom území ZSSR. Bližšie pozri BAKA, I. Povojnové stíhanie niektorých príslušníkov Zaisťovacej divízie, c.d., s. 27-46.

1860 Pplk. pech. Michal Lokšík (1897 – 1973), po vojne v neprítomnosti odsúdený Ľudovým súdom v Bratislave na trest smrti.

1861 Npor. Vladimír Kuchta, v roku 1942 veliteľ 4. roty I/102 práporu ZD.

DOKUMENT 182

1955, február 25. Vranov nad Topľou.

Svedecká výpoveď bývalého príslušníka pešieho pluku 102 Mikuláša Reviláka, kde potvrdil podpálenie niekoľkých obcí slovenskými jednotkami počas akcie Bamberg.

Vranov, dne 25. 2. 1955.

PROTOKOL O VÝPOVEDI

se svedkěm

REVILÁK Mikuláš,

[...]

Při bojích s partyzány byly dosti často zapáleny sovětské vesnice. K těmto požářům však docházelo tak, že vznikly od vystřelených raket, nebo od svítícího střeliva. Nevím nic o tom, že by KUCHTA, nebo STRAPÁK[1862] vydal v některém případě příkaz k zapálení sovětské vesnice. Někdy na začátku roku 1942 v prostoru nad obcemi Demanoviči[1863] a Ptič[1864] /nevím přesně zda se to stalo přesne v těchto místech/ bylo slovenskými jednotkami ZD zapáleno několik vesnic. Tehdy Němci podstrčili na silnici, kde měla projíždět část ZD dva mrtvé slovenské vojáky, které zohavili a slovenským velitelům řekli, že to udělali sovětskí partyzáni. Tak se stalo, že se potom podařilo tímto Němcům poštvat některé příslušníky ZD do té míry, že tito potom zapálili několik sovětských vesnic, které docela vyhořely. Kdo vydal rozkazy k zapálení těchto vesnic to nevím, že jsem byl právě v jedné z těchto vesnic, které byly zapáleny.

[...]

ABS Praha, Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 3137 MV, I. zväzok

1862 Martin Strapák (1914 – ???), od marca 1942 veliteľ I/102 práporu ZD, neskôr II/102 práporu a nakoniec od mája 1943 veliteľ p. pl. 102. S účinnosťou od 1. 1. 1943 povýšený na pplk. pech. Po vojne nebol prijatý do čs. armády. Po marci 1948 kpt. pech. vo výslužbe. Dňa 31. 5. 1955 zatknutý za podozrenie zo spáchania zločinov počas svojho pôsobenia pri ZD. Jeho potenciálna trestná činnosť však spadala pod amnestiu prezidenta republiky. Nebolo mu tiež možné dokázať, že činy, z ktorých bol obvinený, vykonával bez rozkazu nadriadených orgánov. Jeho trestná činnosť sa nedala klasifikovať ani ako spolupáchateľstvo na vražde. Na slobodu bol prepustený koncom júna 1955. CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 228; ABS Praha, Sbírka V, arch. č. V-3137 MV, Osobný spis štátno-bezpečnostného vyšetrovania proti Martinovi Strapákovi.

1863 Neidentifikované.

1864 Bielorusky Pcič.

DOKUMENT 183

1955, február 28. Nitra.

Časť svedeckej výpovede bývalého príslušníka pešieho pluku 102 z vypočúvania o zločinoch páchaných slovenskými vojakmi na okupovanom území ZSSR.

Krajská správa ministerstva vnitra
Nitra.

V Nitre, dne 28. února 1955

Zápis o výpovědi.

Byl předvolaný Dostál Pavel
[...]
Otázka:
Co víte o vraždách židovských dětí a jakou souvislost s tím měl Gindl[1865]?

Odpověď:
K tomu bych měl tolik, že očitým svědkem tohoto jsem nebyl, ale hovořilo se mezi vojáky, že při akcích které pořádal Gindl se svojí skupinou, jakmile narazili na nějaké židy, že docházelo k jejich postrílení. Kolik těchto bylo a nebo kde přesně to nevím.
[...]

ABS Praha, Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 2487 MV, I. časť

1865 Ladislav Gindl (1917 – 1997), veliteľ roty KPÚV pešieho pluku 102 ZD. V januári 1943 povýšený na stot. pech. Účastník SNP, po jeho potlačení príslušník slovenskej armády pridelený k výcvikovému I. odd. Hlavného veliteľstva HG. V roku 1948 krátko príslušník čs. armády v hodnosti kpt. pech. V roku 1955 odsúdený za zločiny páchané na východnom fronte na 20 rokov odňatia slobody. V súvislosti s predchádzajúcimi amnestiami mu bol trest skrátený o vyše 11 rokov. CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské osobnosti*, c.d., s. 73-74.

DOKUMENT 184

1955, marec 27. Želiezovce.

Svedecká výpoveď bývalého dôstojníka slovenskej armády Alexandra Vitalaya pred vyšetrovateľmi vojenskej kontrarozviedky o účasti jednotiek pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie na protipartizánskej akcii Bamberg v marci a apríli 1942.

Hlavní správa
Vojenské kontrarozvědky

Želiezovce dne 27. března 1955.

Protokol o výpovědi
se svědkem:

VITALAY Alexandr[1866]

[...]

Otázka:
Vypovídejte o této akci.

Odpoveď:
Vzpomínam si, že 28. III. nastoupil prapor 2/102 k pochodu na akci proti partizánum do prostoru Karpilovka.[1867] Rozkaz k provedení této další akce jak se pamatuji byl zduvodnen tím, že sovjetští partizáni vyvíjí rozsáhlou činnost v uvedeném prostoru a že stríleji nemecké hlídky a ohrozují nemecké jednotky. Akce se zučastnily v rámci 2.[1868]/102 praporu 5/102 rota, 6./102 rota, 7./102 rota a 8/102 rota, jejímiž veliteli byli npor. Grunzweig[1869], npor. Kleiner,[1870] npor. Repko, npor. Tibor Samo,[1871] npor. Ladislav Gindl jako velitel roty KPUV, npor. Dittrich, jako velitel HKB. Akci provádel celý 102 pluk

1866 Alexander Vitalay (1910 – 1998), na východnom fronte od augusta 1941 v hodnosti npor. pech., pobočník veliteľa II/102 práporu, na jar 1942 prevelený k RD, aktívny účastník SNP vo funkcii veliteľa práporu. Po potlačení SNP v nemeckom zajatí. Po vojne príslušník čs. armády. V októbri 1947 prepustený ako škpt. pech. v zálohe. Od septembra 1953 mjr. v zál a od augusta 1969 pplk. v zál. CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské osobnosti*, c.d., s. 262.

1867 Dnes súčasť bieloruského mestečka Akciabrski.

1868 II. práporu .

1869 Viliam Grünzweig.

1870 Ladislav Kleinert (1913 – 1947), od mája 1942 vel. 5 roty II/102 práporu ZD. Od 1. 1. 1943 stot. pech. Po vojne vyšetrovaný pre podozrenie z páchania zločinov na východnom fronte. V decembri 1947 odsúdený Národným súdom na trest smrti. CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské osobnosti*, c.d., s. 117-118.

1871 Tibor Samo (1914 – ?), od januára 1942 veliteľ roty II/102 pluku, od mája do augusta 1942 pri RD. Od januára 1943 stotník pech. Od septembra do decembra 1944 ako príslušník odzbrojenej východoslovenskej armády v nemeckom zajatí. Od januára do mája 1945 príslušník partizánskeho oddielu. Po vojne ako príslušník čs. armády dosiahol hodnosť pplk. V roku 1955 odsúdený vojenským súdom na 18 rokov väzenia, ktorý mu bol na základe predchádzajúcich amnestií znížený na 8 rokov. CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské osobnosti*, c.d., s. 210.

se sousední nemeckou diviizí,[1872] která byla dislokována severne od Karpilovky. 202[1873] prapor jak se pamatuji přesunul se z Kopatkijeviči[1874] pres zamrzlé močály do osady Kolky[1875] kde došlo k výmene velitele praporu Noskoviče majorem Wernerem[1876]. Pamatuji se, že major Werner do osady Kolky přijel na saních i se svoji spojkou. Nepamatuji se již, zda to bylo v této osade, nebo v nekteré jiné osade, vím však, že k 2./102 praporu prišel též major SS Kranebitter[1877] asi s menší jednotkou SS manu. Tato něm. jednotka mala za úkol provádet vyšetrování a likvidaci zadržených podezrelých osob. Pamatují se, že v osade Kolky Werner hned krátce po svém nástupu svolal prítomné dustojniky jak si vspomínám byl to npor. Samo, npor. Gindl, a jiní dustojníci na jejichž jména si nevzpomínam. Na této poraďe se Werner představil přitomným dustojníkum 2./102 praporu jako nový velitel a zároveň s nimi probral úkoly 2./102 praporu pro tuto akci. Nepamatuji se již zda to bylo na tomto schromáždění nebo na jiném schromáždění, vím však, že Werner na jednom schromáždení dust. 2./102 praporu představil i majora Kranebittera. Úkolem 2./102 praporu bylo likvidovat partizánské jednotky na ose postupu z osady Kolky do osady Karpilovka. Asi druhý den pokračoval 2./102 prapor t.j. velitelství praporu, 8 rota pod velením npor. Samo, jednotka KPUV pod velením npor. Gindla v presunu po ose na Karpilovku. Ostatní roty 2./102 praporu mely svoje osy postupu které jim byly určeny, jejich východisko bylo z osad položených smerem západním a východním od osady Kolky. Jména osad si nepamatuji.

Po príchodu praporu do jisté osady na její jméno si nepamatuji mel npor. Repko Josef provést zjištení nejakých obilních skladu a privésti z další vesnice jejíž jméno si rovnež nepamatuji nejaké zajatce které mel získat v uvedené osadě. Pamatuji se, že Repko se hlásil nemocným a že major Werner v dusledku toho poveril provedením akce nadporučíka Tibora Samo. K této akci dostal Samo 7. rotu. Myslím, že Werner Samovi předal i jistého Sovět. občana-zrádce, který jej měl dovést ke zmíněným skladum obilí. Po odchodu npor. Samo, za nějakou dobu strhl se o osadu ze které mel Samo privést zajatce boj. Vím, že 7 rota pod velením npor. Samo zahájila prudkou palbu na tuto osadu, která byla zapálena. Sám jsem videl požár asi 2 nebo 3 domu. Tento boj jsem pozoroval s Wernerem z osady, kde bylo SV praporu. Osada ve které boj probíhal byla na protejší stráni asi 1 km vzdálená. Boj byl krátký. Svečerem prišel npor. Samo se 7 rotou na SV praporu, kde udělil 7 rotě jak si vzpomínám major Werner pochvalu. Pamatuji se, že z této osady privedl Samo nekolik zajatcu, které odevzdal na strážnici některé roty praporu, která v ten den držela stráže. Pamatuji se, že Werner znovu večer zavolal npor. Samo Tibora do své

1872 707. pešia divízia Wehrmachtu.

1873 Správne 2/102 prápor.

1874 Bielorusky Kapatkeviči.

1875 Bielorusky Kolki.

1876 Fridrich Werner (1893 – ?), od marca 1942 vo funkcii veliteľa práporu pešieho pluku 102, neskôr 101 v rámci ZD. Od 1. 1. 1943 pplk. pech. Po vojne emigroval, čím sa vyhol prípadnému vyšetrovaniu jeho činnosti pri ZD.

1877 SS-Sturmbannführer Friedrich Kranebitter.

kanceláre, kde jsme sestavovaly zprávu o boji 7 roty ve zmínené osadě. Werner zprávu diktoval, jáj sem ji psal. Vzpomínám si, že pri sestavování této zpravy Werner chválil npor. T. Samo, že je odvážný a statečný a rekl mu, že mu podá návrh na vyznamenání nem. váleč. krížem. Po sestavení zprávy vím, že Wernerem s npor. T. Samo odešli provádet s Wernerem výslech zajatcu.

Otázka:
Tibor SAMO vypověděl, že jste se těchto výslechú zúčastnil i Vy. Jeho výpověď Vám cituji: *„...zavolal mne WERNER na velitelství, kde mne nařídil, abych se* zúčastnil *výslechu zajatcú, které provádel mjr. SS a Werner* s *Vitalayem. Pamatuji se, že obá zajatci, které jsem dovedl* a *ješte jeden sov. občan – nevím, kdo ho na SV praporu privedl byli vyslíchani na spojení s partyzány* a k tomu, aby *prozradili jejich* tábory. *Když zajatci nic konkretního* o *partyzánech nerekli, byli odvedeni na strážnici....“*
Vyjádřete se k ní!

Odpověď:
Jáj sem se žádneho výslechu uvedených zajatcu nezučastnil. Výslechy uvedených zajatcu byly provádeny na strážnici a provádel je Werner s npor. Samo s majorem Kranebitterem. Toto jsem se dovedel od majora Wernera a npor. T. Samo který se od výslechu vrátil na SV praporu. Nepamatuji se zda to bylo v tomto prípade, nebo v jiném prípade když se Werner ptal své spojky, zda by chteľ zastřelit partizány. Vím, že ve více případech Wernerova spojka křestním jménem Josef, vždy na tento dotaz Wernera odpovědel, že partizány zastřelí. Pamatuji se, že když Samo prišel na velitelství praporu v uvedené osade, hlásil v mé prítomnosti majoru Wernerovi, který se již dríve vrátil od výslechu uvedených partizánu, že provedl jejich likvidaci, pri čemž pistolí kterou držel v ruce naznačil, že byli zastreleni.

Otázka:
Samo o této skutečnosti vypovída poněkud jinak. Jeho výpověď Vám cituji: *„....S večerem nařídil mi Werner* v prítomnosti VITALAYE *abych* šel *na strážnici znovu k zajatcúm* a *ptal se jich zda budou vypovídat. V případe, že mi* řeknou, *že vypovídat nebudou, abych jim rekl že budou zastřeleni....Po příchodu na strážnici začal jsem jmenované znovu vyslýchat. Pamatuji, že na strážnici přišel VITALAY. Když zajatci nic nevypovídali, odešel jsem za Wernerem, kterému jsem hlásil, že zajatci nic neřekli. Na to mi* řekl, *že budou zastreleni. Pamatuji se, že když mi toto Werner* řekl, *že byl* u toho *též VITALY a myslím i rotmistr Golien Josef.*[1878]*.... Vím, že WERNER se ptal spojky, zda chce zastřelit partyzány. Na to spojka spišský Nemec - menší postavy rezavých vlasú* řekl *WERNEROVI, že partyzány zastřelí. Pak WERNER poslal GELIENA pro starostu. Když GELIEN přivedl starostu, který zústal na ulici, dal mi Werner rozkaz v přítomnosti GELIENA VITALAYE a spojky, abych* s nimi *provedl zastřelení partyzánú....“*

1878 Správne Jozef Gelien.

Vysvětlete pravdivě jak to bylo!

Odpověď:
Na strážnici u výslechu zajatých jsem nebyl. Nepamatuji se již, zda WERNER uvedený rozhovor ním a spojkou ve věci těchto zajatcú vedl, je to však možné. Na pokyny které dostal Samo od Wernera jak Samo uvádí se nepamatuji, je to možné, že tento rozhovor a uvedené pokyny v mé pritomnosti Werner Samovi dával. Pokud jde o Geliena, na tohoto si vubec nepamatuji.

Otázka:
Jakým spusobem byla provedena vražda uvedených Sovetských občanu.

Odpověď:
Pamatuji si zcela určite, že Samo přišel do kanceláře za Wernerem a tomuto hlásil, že provedl likvidaci Sovet. občanu – partizánu, pri čemž pistolí, kterou držel v ruce Wernerovi naznačil, že byli zastřeleni. Nepamatuji se již, kolik Sovět občanu Samo zavraždil a zda je zavraždil sám, nebo za pomoci spojky Wernera a nebo jiných osob. Z hlášení T. Samo ješte vím, že partizáni byli zastreleni v nejaké zahrade poblíže strážnice.

Otázka:
Vypovídejte o další činnosti 2./102 praporu.

Odpověď:
Dále se pamatuji, že pri postupu 2./102 praporu a jednotky SS na osadu myslím Kurín[1879], byla zadržena čelní hlídkou jistá Sovet. žena asi se 4 letým devčátkem. Tato žena byla odvedena k veliteli praporu, který ji nechal vyslýchat, nepamatuji si již kým. Bylo to již v dobe kdy prapor pricházel do uvedené osady.

Otázka:
I o tom vypovídá SAMO toto:
„Pamatuji se, že cestou na osadu Kurin byla zadržena jedna žena a 8 letým děvčátkem....Vím, že byla odvedena s *děvčátkem do osady Kurin, kde prapor* a četa *SS odpočíval. Zmínená žena jak jsem* sám videl *byla na vel. praporu nemeckým majorem* a *Wernerem vyslýchaná. Vím, že byla vyslýchaná* k nejakému dopisu...*obsahující zprávy pro partizány. Když jsem si vyřídil svoji záležitost* u *Wernera nebo Vitalaye....vrátil jsem se zpět do prostoru* v *rotě....“*
Jak byl SAMO do tohoto případu zainteresován?

Odpověď:

1879 Bielorusky Kuryn.

Jak byl do tohto případu zainteresován SAMO není mi známo. Jáj sem nevidel, že by tato žena byla vyslýchána na vel. praporu. Nepamatuji se, že by WERNER tuto ženu vyslýchal. Pokud vím, WERNER ruský jazyk vůbec neznal a sám hovořil velmi špatně česky. Kdo uvedenou ženu vyslýchal nevím a rovněž nevím, zda u toho byl i SAMO. Vím od vojáků a důstojníku a možná i od samotného WERNERA, že tato žena byla zastřelena. Kdo jí zastřelil nevím.

Otázka:
Pokračujte!

Odpověď:
Dále si vzpomínam, že u jisté jiné osady byla zastrelena jedna stará žena asi s 11. letým devčátkem. Jmenovanou ženu s devčátkem zadržely vojáci, prislušníci nekteré roty 2./102 praporu a tuto ženu i s devčátkem proto, že byla židovské národnosti zastrelili. Na čí rozkaz to provedli není mi známo.
Na zavraždení 2 žen a jednoho muže se nepamatuju.
Dále si vzpomínám, že za postupu praporu a jednotky SS poblíže osady Lesky[1880] byli nalezeny čelní hlídkou mrtvá tela des. Nikmonda a svob. Kováče, účetních 5. a 6. roty, kteří byli zajati partyzáni v boji u Perekalie.[1881] Mrtvoly vojáku byly pohřbeny. Krátce po príchodu do osady Lesky chytili príslušníci 2./102 praporu asi 6 sovet. partizánu, u kterých byly nalezeny nejaké součástky výstroje pocházejících od trenu, které ukoristili 2./102 praporu u Perekalie. Sám jsem videl, že vojáci na jedné zahrade v Leskách zajaté partizány bili. Mezi nimi jsem poznal i spojku majora Wernera, která si počínala nejsurověji. Tyto partizány umlátili vojáci k smrti. Na toto zverstvo jsem se díval i s Wernerem, kterého jsem upozorňoval, že je to nelidské jednání s partizány, na což mi on odpovedel, že to nejsou lidé, že je patří všechny vyhladit. Dále si vzpomínam, že major SS Kranebitter nechal v osade Lesky posbírat všechny muže, a všechny ty, kteří nemeli legitimace nebo doklady vydané nemeckým ortskomandem nechal, resp- „soudil". Ty, kterí nemeli potvrzení od ortskomanda[1882] byli určeni tak.zv. soudem k zastřelení. Tento „soud" se konal na severní časti osady Lesky. Nepamatuji se, zda od 2./102 praporu byl nekdo k tomuto tak.zv. soudu určen jako prisedící.

Otázka:
Pro oživení vaší paměti jsem nucen citovati vám výpoveď npor. T. Samo, který o tom vypovedel toto:
...Pokud se pamatuji, rekl mi Werner, že v dusledku toho, že v blízskosti osady Lesky byli nalezeni 2 mrtví slov. vojáci zajatí v bojích u *Perekalie partizány, že je podozrení, že je zabili*

1880 Bielorusky Leski.
1881 Bielorusky Perekalle.
1882 Miestneho nemeckého veliteľstva.

občané z osady Lesky ve spolupráci s partizány a že *se bude konat* s *místními občany soud za predsednictví majora SS Kranebittera. Jako člena za slovaky určil major Werner do tohoto tak zv. soudu mne....u tohto rozhovoru s Wernerrem byl Kranebitter* i npor. *Vitalay, pobočník majora Wernera.*
Upamatujte se na tuto okolnost.

Odpověď:
Zda byl určen npor. Tibor SAMO do funkce přísedícího tohto t.zv. soudu se již nepamatuji. Rovněž si nepamatuji, zda u tohto t.zv. soudu byl některý dústojník od II/102 praporu. Vím z doslechu od vojákú a dústojníkú, že sovětští občané určení k zavraždění, byli povražděni esesáky mjr. KRÁNEBITTERA. Nepamauji se zda to bylo v tomto nebo jiném případě, vím že v jednom případě esesáci majora KRANEBITTERA větší množství obyvatelstva v nějaké stodole kterou pak zapálili. Pamatuji se, že v osadě Lesky jsem se sešel s npor. Josefem SOKOLEM a stotníkom HLUCHÁNĚM velitelem I/102 praporu, kam přišli se svými jednotkami. Po ukončení akce před odchodem jednotek vydal WERNER rozkaz na podpálení osady. Toto provedli SS mani majora Kranebittera a z doslechu vím, že zapálení osady se zučastnili i slov. vojáci, nevím však konkretne kterí.
[…]

ABS Praha, Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 2487 MV, I. časť

DOKUMENT 185

1955, apríl 2. Praha.

Svedecká výpoveď bývalého príslušníka pešieho pluku 102 Tibora Sama o jeho účasti na represáliách voči civilnému obyvateľstvu počas akcie Bamberg.

Praha, dne 2. dubna 1955.

PROTOKOL O VÝPOVEDI
obviněného:

SAMO Tibor, dříve SZABO
[...]
Výslech zahájen v 08.50 hodin.
Obvinený po zákonném poučení vypovídá:

Otázka:
Čím můžete doplnit svoji výpověď k páchaným zvěrstvúm v osadě Lesky[1883]?

Odpověď:
Vzpomínám si, že u t.zv. „soudu" v osadě Lesky, ve kterém jsem spolurozhodoval o vraždě sov. občanů, musili předvedení občané před majorem KRANEBITTEREM[1884] klečet. Mnozí z nich byli tlumočníkem nebo strážným - esesáky biti. Pamatuji se na několik případů, že když předvedený nechtěl vypovídat nebo opožděně vypovídal, že tito dva esesáci ho kopali nebo zejména strážný ho bil pažbou pušky do zad. Vesměs s těmito sov. občany bylo hrubě zacházeno. Pamatuji se, že mezi pědvedenými sov. občany byli pouze muži ve stáři 30 – 60 let. Mezi nimi byl i chlapec ve stáří 12 – 14 let, který byl na zákrok stotníka HLUCHÁŇE propuštěn. Na rozhovor mezi HLUCHÁŇEM a KRANEBITTEREM se již nepamatuji. Každému předvedenému sov. občanu KRANEBITTER položil několik otázek, jako zda je partyzán, zda je podporuje, co o nich ví, kde usmrtil slov. vojáky a pod. Na tyto otázky sov. občané odpovídali buď neurčito nebo záporně. V nejvíce případech, když sov. občan vypovídal záporně navrhl mjr. KRANEBITTER jeho zavraždění, které jsem společně i s ostatními esesáky schvaloval. Tento t.zv. soud trval asi 3 hodiny. Po skončení „soudu" jsem odešel na SV praporu, kde jsem informoval Wernera o průběhu přípravy vraždy sov. občanů. V ten den odpoledne pak esesáci postříleli „odsouzené" sov. občany ve stodole, kterou pak druhý den při odchodu i se zavražděnými sov. občany podpálili. Jejich vraždu jsem osobně neviděl. Celá osada Lesky byla při odchodu všech jednotek vypálená, což provedli Nemci.
[...]

ABS Praha, Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 2487 MV, I. část

1883 Bielorusky Leski.

1884 SS-Sturmbannführer Friedrich Kranebitter.

DOKUMENT 186

1955, jún 25. Nitra.

Svedecká výpoveď bývalého vojaka roty KPÚV pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie Karola Janoviča pred vyšetrovateľmi vojenskej kontrarozviedky, kde popisuje represálie, ktorých sa táto jednotka dopúšťala na civilnom obyvateľstve.

Hlavní správa
Vojenské kontrarozvědky

Nitra, dne 25. června 1955.

PROTOKOL O VÝPOVĚDI
svědka:

JANOVIČ Karol,

[...]

Krátce po příchodu do Kozinek[1885] na jaře 1942 byli jsme odesláni do Kopatkeviči[1886] na akci proti partizánům. Dále jsem se zúčastnil akce severně v prostoru Mozýra asi 80 km. Tato akce byla prováděna v létě 1942. Naši rotu na akci vedl GINDL. Při této akci byly zavražděny 3 děcka. Dále si vzpomínam, že na jedné akci, která byla prováděna v srpnu, nebo září 1942, nepamatuji se již v kterém prostoru byl zavražděn jeden muž židovského původu asi 80 let starý. Naši rotu a akci vedl rovněž GINDL. Dále si vzpomínam, na akci, která byla prováděna v r. 1943 na jaře v prostoru Rječica,[1887] kde bylo povražděno asi 10 sovětských občanů. Dále jsem se zúčastnil bojové akce proti sovětským partyzánům v osadě Jureviči[1888] na jaře 1943 a dále na akci v prostoru Kopatkieviči na jaře 1943, kde však mezi naší rotou a našemi jednotkami ke střetnutí nedo-šlo. Na jiné akce, při kterých by došlo k nějakým zvěrstvům, nebo střílení lidí v boji, se nepamatuji.

OTÁZKA:
Co je Vám známo o vraždě sovětské občanky **v** Kopatkieviči?

ODPOVĚĎ:
Nepamatuji se již přesně, zda to bylo v Kozinkách, nebo v Kopatkeviči, kde jsem se dověděl, ž-e v Kopatkieviči byla zajata jistá žena –mladší, kterou npor. GINDL v nočních hodinách vyslýchal. Když tato mu prý nechtěla nic říci, že ji přikázal, aby si vykopala jámu, za budovou, ve které by-la ubytována nějaká jiná jednotka slovenské armády a že tuto ženu ranou z pistole do týlu zastřelil a vhodil ji do vykopané jámy, kde byla pohřbena. To

1885 Bielorusky Kozenki.
1886 Bielorusky Kapatkevičy.
1887 Bielorusky Rečyca.
1888 Neidentifikované.

bylo asi v květnu, nebo červnu 1942. Toto jsem se dověděl od různých vojáků – příslušníků KPÚV roty. Vzpomínám si, že příslušníci naší roty se na tuto vraždu GINDLA dívali s odporem. Více o tomto případu nevím.[1889]

OTÁZKA:
Jak došlo k zavraždění muže židovského původu - sovětského občana?

ODPOVĚĎ:
Pamatuji se, že v srpnu, nebo v září 1942 byla prováděna průzkumná akce, nepamatuji se již do kterého prostoru. Naší rotu na této akci vedl npor. GINDL Ladislav. Na této akci byl dále přítomen rotný – zpravodajský poddůstojník od npor. BALÁŽE, dále někter-ý z důstojníků a to buď por. VDOVIAK, nebo důstojnický zástupce Julius MIHAL, který pocházel od někud od Ružomberoka. Dále na akci byl přítomen výkonný SEDLÁK. Po příchodu do jisté osady, kde rota odpočívala přivedl zmíněný zpravodajský poddůstojník - rotný, asi 80 letého starce, k-terého vedl za pochodovým proudem roty, když rota postupovala k dalšímu cíli. Na jis-tém kopci v nějaké stodole bez střechy, kam tento rotný zmíněného starce odvedl ho zastřelil. Sám j-sem zaslechl výstřel a mezi vojáky se hovořilo, že zmíněný rotný uvedeného starce ve stodole zastřelil.
[...]

ABS Praha, Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 2487 MV, I. časť

1889 Samotný Gindl počas výsluchu v máji 1955 pred vyšetrovateľmi tvrdil, že túto vraždu vykonal na rozkaz veliteľa práporu mjr. Fridricha Wernera. Vypočúvanie zajatej ženy podľa Gindla vykonal spravodajský poddôstojník práporu v prítomnosti Wernera. ABS Praha, f. H, arch. č. H-770-1, Protokol o výpovedi L. Gindla 18. 5. 1955.

DOKUMENT 187

1955, júl 4. Jakubčice.

Svedecká výpoveď bývalého vojaka pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie pred vyšetrovateľmi vojenskej kontrarozviedky, kde popisuje priebeh zavraždenia troch židovských detí slovenskými vojakmi na východnom fronte.

Hlavní správa
Vojenské kontrarozvědky

Jakubčice dne 4. 7. 1955.

PROTOKOL O VÝPOVĚDI
svědka

BELICA, Ján[1890]

[...]

OTÁZKA:

Ve své výpovědi ze dne 14. 1. 1955 jste uvedl, že vojín K. a voj. J. a P.[1891] zavraždili v Zahale[1892] 3 děti.[1893] Vypovězte podrobně o této vraždě!

ODPOVĚĎ:

Pamatuji si, že v letních měsících byla prováděna akce proti sovětským partizánům v prostoru Mozýr.[1894] Na přesnější místo se již nepamatuji. To bylo v r. 1942. Rovněž se nepamatuji, zda na této akci byl přítomen GINDL. Pamatuji se však určitě, že po příchodu do jisté osady vybral zpravodajský poddůstojník, jehož jméno si nepamatuji, střední postavy, černých vlasů, hubený, několik mužů od naší čety s tím, aby šli s ním, že ve zmíněné osadě se nachází židovská rodina a že úkolem je tuto rodinu zlikvidovat. Od koho se zmíněný zpravodajský poddůstojník dozvědel, že v osadě je židovská rodina mi není známo. Mezi mužstvem, které zpravodajský poddůstojník k likvidaci této rodiny vybral, jsem byl i já. Se zpravodajským poddůstojníkem odešli jsme k jistému domu, který

1890 Do vojenskej základnej služby v slovenskej armáde nastúpil 1. 10. 1941 u pešieho pluku 6. Na východný front odišiel v marci 1942. Tu slúžil v rote KPÚV v pešom pluku 102.

1891 Keďže sme nemali k dispozícii dokumenty zo súdneho procesu k tomuto prípadu, priezviská vyšetrovaných osôb sme nahradili ich iniciálami.

1892 Neidentifikované.

1893 Tento skutok potvrdzujú tiež ďalšie zachované svedecké výpovede. Tie sa však líšili v miere vlastnej zodpovednosti, ktorú boli ochotné priznať osoby podozrivé z tohto činu. Obsah výpovedí sa čiastočne rozchádza aj v otázke počtu obetí. V niektorých výpovediach sa hovorí o dvoch, v iných o troch zavraždených deťoch. Nejednoznačná je tiež motivácia tohto hrozného činu. Väčšina výpovedí sa zhoduje v tom, že matka zavraždených detí mala židovský pôvod. V jednej výpovedi sa však nezávisle na tom konštatuje, že dôvodom tejto vraždy bol fakt, že otec detí bol partizán. O vine obvinených osôb rozhodoval Krajský súd v Bratislave v roku 1958. Ján K. bol odsúdený na 14 rokov väzenia a Karol J. na 12 rokov. Z dôvodu zlého zdravotného stavu mu však bol zvyšok trestu v roku 1964 odpustený. Či bol odsúdený aj Imrich P., ktorý svoju vinu pred vojenskými vyšetrovateľmi (rovnako ako K. J.) odmietal, sa nám zistiť nepodarilo. ABS Praha, Sbírka V, arch. č. V – 2487 MV, I. časť, protokol o výpovedi Karola J., Imricha P., Jána K.; VHA Bratislava, kmeňový list J. K., záznam o službe K. J.

1894 Bielorusky Mazyr.

se nachádzel poblíže okraje osady. Do domu vstoupil nejdříve zpravodajský poddůstojník, který se z domu záhy vrátil a řekl nám, že matka dětí, které se nacházely v uvedeném domě utekla a že je tam jistá stará žena, která děti zatím opatruje. Nato zpravodajský poddůstojník prohlásil, že to nevadí, že žena zmínených dětí utekla, že budou tedy zastřeleny děti. Pak vyzval nás přítomné, abychom se dobrovolně přihlásili, kto jejich zavraždění provede. Pamatuji se scela určitě že na vraždu těchto dětí se dobrovolně přihlásil na výzvu zpravodajského poddůstojníka voj. K. Ján, voj. J. Karol a voj. P. Imrich. Na to, sebral zpravodajský poddůstojník P., K. a J. a odešli do uvedeného domu. Já spolu s ostatními vojáky, na jejichž jména si nepamatuji, odešli jsme do předsíně zmíněného domu a dveřmi jsme se dívali do světnice. Mezitím zpravodajský poddůstojník vyhnal z domu starou ženu, která opatrovala zmíněné 3 děti ve věku 2-6 let. Nejstarší děcko, jak jsem sám viděl zastřelil z pistole, ve vzdálenosti asi 1 metru od hlavy zmíněného děcka, voj. J. Karol. Děcko, myslím, že to byl chlapec, po výstřelu ihneď padl na podlahu. Druhé 2 děti plakaly a tyto, rovněř z pistole střílel voj. K. Jedno děcko na místě zastřelil, rovněž z pistole do hlavy a třetí střelil ranou přes krk. I třetí děcko po této ráně padlo k zemi, načež J. i K. ze zpravodajským poddůstojníkem opustili byt a šli podpálit dům. Když dům začal hořet šli sme se znovu podívat do místnosti a viděli jsme, že třetí děcko chodilo po místnosti se zkříženými rukami na prsou celé zalité od krve. Když toto viděl voj. P. vzal tento svou pušku a ranou do spánku toto děcko zavraždil. Mrtvá těla zavražděných dětí zůstaly v místnosti a s celým domem shořely. Potom jsme všichni odešli do ubytovacího prostoru své roty t.j. do domu v uvedené osadě, kde jsme byli ubytováni.
[...]
Výslech skončen v 17, 00 hod.
Protokol skončen, přečten a jako správný podepsán.

[v.r. npor. Trávnička Jozef]
st. vyšetř. referent HSVKR[1895]
nadporučík TRÁVNIČKA Josef

[v.r. Belica Ján]
vyslechnutý:
Ján BELICA

[v.r. por. Šavrda]
vyšetřující referent HSVKR
poručík ŠAVRDA Vladimír

ABS Praha, Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, arch. č. V – 2487 MV, I. časť

1895 Hlavná správa vojenskej kontrarozviedky.

Zoznam použitých skratiek

Abs. – absolvent
Abschn – Abschnitt/odsek
Abt., Abtlg. – Abteilung/oddelenie
Abt. O. Qu. – Abteilung Oberquartiermeister/oddelenie hlavného intendanta
Abw. – Abwehr/nemecká vojenská spravodajská služba
A.H.Qu – Armee Hauptquartier/veliteľské stanovište armády, veliteľstvo armády
AK – Armeekorps/armádny zbor
AK – automobilová kolóna
akt. – aktívny, - ch, i
Anl. – Anlage/príloha
AOK – Armee-Oberkommando/Hlavné veliteľstvo armády
APH – automobilné pohonné hmoty
A.R. – Artillerie-Regiment/delostrelecký pluk
arch. č. – archívne číslo
arm. – armádny, -a
arm. spoj. park – armádny spojovací park
arm. zbroj. park – armádny zbrojný park
Art., Artl. – Artillerie/delostrelectvo
Art. Abten – Artillerie-Abteilung/delostrelecký oddiel
Art. Regt. – Artillerie-Regiment/delostrelecký pluk
As. – Archivsignatur/archívna signatúra
Ast. – Abwehrstelle/služobňa nemeckej vojenskej spravodajskej služby
ašp., asp. – ašpirant
Att. – Attaché/atašé
Att. Abt./GenStdH – Attaché Abteilung/Generalstab des Heeres/Oddelenie atašé Generálneho štábu pozemného vojska
Aufkl. Abt. – Aufklärungsabteilung/prieskumný oddiel
Ausl. – Ausland/oddelenie Zahraničie
aut. – automobilový, -á, automobilového vojska
autokol. – autokolóna
bat. – batéria
Batl. – Bataillon/prápor
Batle. – Bataillone/prápory
Batlnen – Bataillonen/práporov
Battr. – Batterie/batéria
Betr. – Betreff/vec
Bf. – Bahnhof/stanica
Bfh. – Befehlshaber/veliteľ
Bfh. rückw. H. Geb. – Befehlshaber des Rückwärtigen Heeresgebietes/veliteľ zadnej vojenskej oblasti
Bhf. – Bahnhof/železničná stanica
Bs. – Bestandssignatur/inventarizačná signatúra

Btl. Kdrs – Bataillonskommandeur/veliteľ práporu
Btl. RF-SS, Begl. Batl. RF-SS – Begleit - Bataillon Reichsführer SS/sprievodný prápor Ríšskeho vodcu SS
býv. – bývalý
bzv. – beziehungsweise/respektíve, prípadne
civ. – civilného, -mu
cykl. – cyklistický, -á, ej
cykl. esk. – cyklistická eskadróna
č. – čata
č., čís. – číslo
čat. – čatník
č.j. – číslo jednacie
čl. – článok
čtk. – čatník
d. – deutsche/nemecký, -á
DAK – divízna autokolóna
del. – delostrelecké, -ý, - tva
del. pl. – delostrelecký pluk
des. – desiatnik
des. asp. – desiatnik ašpirant
dez. kol., dezinfekč. kol. – dezinfekčná kolóna
DG – deutsche General/nemecký generál
d.h. – das heißt/to znamená
DHM – Deutsche Heeresmission /Nemecká vojenská misia
Div. – Division/divízia
div. spoj. park – divízny spojovací park
Div. St. – Divisionsstab/štáb divízie
div. zbroj. park – divízny zbrojný park
div. zdrav. rota – divízna zdravotnícka rota
dopl. – doplňovací, -ej, -ia
dôst. – dôstojník, -ci
dôst. zást. – dôstojnícky zástupca
dôst. zást. asp. – dôstojnícky zástupca ašpirant
dôv. – dôverné
DPLP – delostrelecký protilietadlový pluk
DSP – divízny spojovací park
dz. – Doppelzentner/metrický cent
DZP – divízny zbrojný park
DZR – divízna zdravotnícka rota
e. h. – eigenhändig/vlastnou rukou
EK – Einsatzkommando/pohotovostný oddiel
ev. č. – evidenčné číslo
f. – fond
F. H. Qu. – Führerhauptquartier/Vodcov hlavný stan
FK – Feldkommandantur/poľné veliteľstvo
Fu – Funk/rádiotelegrafické spojenie

geh. – geheime/tajné
Geh. KDs. – geheime Kommandosache/tajná veliteľská záležitosť, resp. prísne tajné
gem. – Gemäß /podľa
gen. – generálny
Gen. Guv. – Generalgouvernement/Generálny gouvernement
Gen. Kdo. – Generalkommando/hlavné veliteľstvo
Gend. – Gendarmen/žandári
Gen. d. Fl. – General der Flieger/generál letec, resp. gen. letectva
Gen. d. Inf. – General der Infanterie/generál pechoty
Gen. Lt. – Generalleutnant/generál poručík
Genst.d. (Genstd) H. Op. Abt. – Operationabteilung des Generalstabes des Heeres/operačné oddelenie Generálneho štábu pozemného vojska
Gen. Qu. – Generalquartiermeister/Hlavný intendant
gez. – gezeichnet/podpísaný
GFP – Geheime Feldpolizei/tajná poľná polícia
g. K., g. Kdos. – geheime Kommandosache/tajná veliteľská záležitosť, resp. prísne tajné
Gldt. – Gliederung der Truppe/členenie vojska, oddielu
GOPL – guľometná obrana proti lietadlám
Gr. W. – Granatenwerfer/mínomet
gšt. – generálneho štábu
guľ. – guľomety, -ný, -né
h. – hodina
Hf. – Hauptbahnhof/hlavná stanica
H. Gr., H. Gru. – Heeresgruppe/Skupina armád
HKB – horská kanónová batéria
hl. – hlavný
HM – Hlinkova mládež
honvéd. – honvédsky
hor. – horský
Höh. SS- und Pol. Fhr. – Höhere SS- und Polizeiführer/vyšší vodca SS a polície
Höh. W. N. Fhr. – Höhere Wehrmacht Nachrichtenführer/Vyšší spojovací veliteľ Wehrmachtu
Hpt., Hptm. – Hauptmann/kapitán
HS – hospodárska správa
HSVKR – Hlavná správa vojenskej kontrarozviedky
H.Qu. – Hauptquartier/veliteľské stanovište, veliteľstvo
H.V. – hlavné veliteľstvo
I. A. – Im Auftrag/z príkazu, poverenia
I. D. – Infanterie-Division/pešia divízia
i. G. – im Generalstab/generálneho štábu
I. G. – Infanteriegeschütz/pechotné delo
Inf. – Infanterie/pechota
Inf. Batl. – Infanterie Bataillon/peší prápor
Inf. Div. – Infanterie-Division/pešia divízia
Int. – intendant, intendancia, intendančný
intend. – intendančný
IP – intendančný park

IPV – improvizovaný pancierový vlak
I. R., Inf. Reg. – Infanterie Regiment/peší pluk
i. V. – in Vertretung/v zastúpení
jazd. – jazdecký, -á, -ej
jazd. esk. – jazdecká eskadróna
jazd. skup. – jazdecká skupina
JPO – jazdecký priezvedný oddiel
JS – jazdecká skupina
just. – justície
juž. – južne
jv. – juhovýchodne
jz. – juhozápad, - ne
jž - južne
K. – Kanone/kanón
kan. – kanónová
kanc. – kancelárskej služby
Kdos. – Kommandosache/veliteľská záležitosť
Kgf. – Kriegsgefangene/vojnový zajatec
Kgl.-ung. – Königlich Ungarische Armee/Kráľovská maďarská armáda
Kol. – Kolonne/kolóna
komb. spoj. rota – kombinovaná spojovacia rota
komb. tel. rota – kombinovaná telegrafná rota
Kp., Kpan. – Kompanie/rota
KPÚV – kanóny proti útočnej vozbe
KTB – Kriegstagebuch/vojnový denník
La-Führer – Landwirtschaftsführer/veliteľ zodpovedný za poľnohospodárstvo
Land. Batl. – Landesschützen-Bataillone/prápor zemských strelcov
let. – letecký
l. F. H. – leichte Feldhaubitze/ľahká poľná húfnica
Lg. – Lage/situácia
Lkw., LKW – Lastkraftwagen/nákladný automobil
l. M. G. – Leichtes Maschinengewehr/ľahký guľomet
LP – letecký park
LPH – letecké pohonné hmoty
L.S. (L.s.) Btl. – Landesschützen-Bataillon/zemský strelecký prápor
L S-Btl. – Luftschutz-Bataillon/prápor protivzdušnej ochrany
ľah. – ľahká
ĽG, ľ. g. – ľahký guľomet
m – meter
M.G. – Maschinengewehr/guľomet
min. NO – minister národnej obrany
Min. Präs. – Ministerpräsident/ministerský predseda, predseda vlády
min. preds. – ministerský predseda
mín. – mínometná, -ú
mjr. – major
MK – Maschinenkanone/automatický, rýchlopalný kanón

MNO – ministerstvo národnej obrany
mob. – mobilizačný
Mob. – Mobilmachung/mobilizácia
mot. – motorizovaný
mot. – motorisierte/motorizovaný
mot. Artl. Abt. – motorisierte Artillerie-Abteilung/motorizovaný delostrelecký oddiel
motor. – motorové
mot. Pi. Kp. – motorisierte Pionier-Kompanie/motorizovaná rota pionierov
MP – Maschinenpistole/samopal
mun. – muničný
Mun. Kolonne – Munitions-Kolonne/muničná kolóna
mun. odd. – muničné oddelenie
nachr. – nachrichten/spojovací
Nachr. Fhr. – Nachrichtenführer/vedúci spojenia
nachr., nachrichtl. – nachrichtlich/pre informáciu, na vedomie
nar. – narodený
nar. ob. – národnej obrany
náč. – náčelník
náhr. práp. – náhradný prápor
nákl. – nákladné
nákl. aut. – nákladný automobil
nem. – nemecký, -á, -ej
nem. ústr. – nemecká ústredňa
NKVD – Narodnyj komissariat vnutrennich del/Ľudový komisariát vnútra
N, Nr. – Nummer/číslo
NO – národnej obrany
npor. – nadporučík
NSFK – Nationalsozialistisches Fliegerkorps/národnosocialistický letecký zbor
NSKK – Nationalsozialistisches KraftfahrKorps/národnosocialistický zbor motorových vozidiel
o.a. – oben angegeben/hore uvedené
Oblt. – Oberleutnant/nadporučík
obr. dôst. – obranný dôstojník
obr., ob. – obranné
obr. oddel., obr. odd., ob. odd. – obranné oddelenie
Obstlt. – Oberstleutnant/podplukovník
O.D. – OberDienst-Stelle/nadriadený úrad
odb. – odborný
odd., oddel. – oddelenie
odv. – odvodný
odv. r., odv. roč. – odvodný ročník
Offz. – Offizier/dôstojník
Offze. – Offiziere/dôstojníci
OFK – Oberfeldkommandantur/hlavné poľné veliteľstvo
OK – Oberkommando/Hlavné veliteľstvo
OK – Ortskommandantur/miestne veliteľstvo
OKH – Oberkommando des Heeres/Hlavné veliteľstvo pozemného vojska

O.K.H. Att. Gr. – Oberkommando des Heeres, Attaché-Gruppe/Hlavné veliteľstvo pozemného vojska, skupina vojenských pridelencov
OKH/Gen. Qu Op. Abt. – Oberkommando des Heeres/Operationabteilung des Generalquartiermeisters/Hlavné veliteľstvo pozemného vojska/Operačné oddelenie hlavného intendanta
OKH. Genst. d. H. Op. Abt. – Oberkommando des Heeres - Generalstab des Heeres – Operationabteilung/Operačné oddelenie Generálneho štábu Hlavného veliteľstva pozemného vojska
okr. – okresný
OKW – Oberkommando der Wehrmacht/Hlavné veliteľstvo brannej moci
op., oper. – operačný, - é
OPL – obrana proti lietadlám
O. Qu. H. Mot. – Oberquartiermeister um motorisierte Einheiten des Heeres/hlavný intendant pre motorizované jednotky pozemných síl
org. ref. – organizačný referát
osob. – osobné, ým, osobitný
OT – Organisation Todt/Organizácia Todt
O.U. – Ortsunterkunft/miestne ubytovanie
OVZ – oddiel vzdušného spravodajstva
p. – peší, -ia
PA – pancierový, resp. obrnený automobil
Pak – Panzerabwehrkanone/protitankový kanón
pal. post. – palebné postavenie
panc. – pancierový
panc. aut. – pancierový automobil
PC – pohyblivý cieľ
PD - pešia divízia
peš. pl. – peší pluk
Pi.-Kp. – Pionier-Kompanie/rota pionierov
pion. – pioniersky, -a, -eho
pion. prap. – pioniersky prápor
PJ – poľné jatky
Pkw. – Personenkraftwagen/osobný automobil
pl. – pluk
PL – protilietadlový, -ej
plk. – plukovník
pluk. – plukovný, - á, -mi
pluk. jazd. čata – plukovná jazdecká čata
PN – poľná nemocnica
pob. vel. práp. – pobočník veliteľa práporu
poč. – počtovej služby
poddôst. – poddôstojník, poddôstojníci
poch. – pochodový
pol. – polizei/policajný
pol. Btl. – Polizei-Bataillon/policajný prápor
pol. skupina – policajná skupina
poľ. – poľné, -ý, poľnej
poľ. nem. – poľná nemocnica

poľ. žand. – poľný žandár
pom. – pomocný, -á, -ého, -ou
PO – priezvedný oddiel
por. – poručík
por. – poradové
pos., posád. – posádkový, - í, é, posádkového
pošt. podd. – poštový poddôstojník
PP – poľné pekárne
pplk. – podplukovník
p. pl., ppl. – peší pluk
p. práp. – peší prápor
práp. – prápor
prez. sl. – prezenčnej služby
priezv. – priezvedný
príl. – príloha
prísl. – príslušník, -ov
prov. – proviantný, -é, í
PS – proviantný sklad
PÚV – pluk útočnej vozby
PV – posádkové veliteľstvo
Pz. Abt. – Panzer-Abteilung/tankový prápor
Pz. Jäg. Abt. – Panzer-Jäger-Abteilung/prápor kanónov proti útočnej vozbe
PZÚ – predsunutá spravodajská ústredňa
Qu – Quartiermeister/vojenský intendant
r. – rok
r. – rota
RB – Rýchla brigáda
rd. – rund/približne, okolo
RD – Rýchla divízia
rdgr., rdgrm., rdgram – rádiogram
rdst. – rádiostanica
Regt. – Regiment/pluk
Re. Sch. Pol. Batl. – Reserve Schutz Polizei Bataillon/záložný ochranný policajný prápor
RF - SS – Reichsführer - SS/Ríšsky vodca - SS
R-K-U – Reichskommissariat Ukraine/Ríšsky komisariát Ukrajina
roč. – ročník
rotm. – rotmajstri
RS – Rýchla skupina
rtk. – rotník
rtm. – rotmajstri
ruč. – ručný
s. – strana
s. – siehe/pozri
SD – Sicherheitsdienst/Bezpečnostná služba
S.D. – Sicherungs-Division/Zaisťovacia divízia
sev. – severne

SF-Zügen – Schnellzug für Fronturlauber/Rýchlik pre dovolenkárov z frontu
sign. – signatúra
Sich. Div. – Sicherungs-Division/Zaisťovacia divízia
skup. – skupina
slob. – slobodník
slov. – slovenský, -ej
slov. arm. skupina – slovenská armádna skupina
slow. – slowakische/slovenský
slow. Vert. Ministerium – slowakisches Verteidigungsministerium/slovenské ministerstvo obrany
s. M.G. – Schweres Maschinengewehr/ťažký guľomet
smieš. – smiešaný
smieš. priezv. odd. – smiešaný priezvedný oddiel
SNA – Slovenský národný archív
SO – strážny oddiel
sov. – sovietsky
SPO – smiešaný (resp. zmiešaný) priezvedný oddiel
spoj. – spojenecký
spoj. – spojovací, -ieho
spoj. dôst. – spojovací dôstojník
spoj. práp. – spojovací prápor
spoloč. – spoločenského
SPS – Sborový proviantný sklad
SS – Schutzstaffel/ochranný oddiel
SSSR – Zväz sovietskych socialistických republík
st. – starší
stk. – strelník
STK – Slovenská tlačová kancelária
stot. – stotník
St. Qu. – Stab Quartiermeister/štáb hlavného intendanta
St. – S. – Staatssekretär/štátny tajomník
str., strel. – strelník
styč. dôstoj. – styčný dôstojník
SV – stanovisko veliteľa
SVZ – Skupina vzdušných zbraní
sz., SZ – severozápad, -e, - ý
SŽ – Slovenské železnice
ŠAK – štábna automobilová kolóna
šifr. – šifrovací, -ieho
šk. – škatuľa
špec. – špeciálne, -ho
št. – štáb
štáb. – štábna
t. – tona
taj. – tajný, -é
tak zv. – takzvaný
t.č. – toho času

tech. – technické
tele, telef. – telefónny, telefónneho
telegr. – telegraficky
tlf. – telefónna,-y
t.m. – tohto mesiaca
TO – Transportoffizier/dopravný dôstojník
t.r. – tohto roku
ŤG, TG – ťažké guľomety
Uffz. – Unteroffizier/poddôstojník
UK – unabkömmlich/nenahraditeľné
ukraj. – ukrajinský, -ej
ung. – ungarische/maďarský
ústr. pol. pôšt – ústredňa poľných pôšt
ÚV, útv. - útočnej vozby
v. – von/od
VA – veliteľstvo armády
VD – veliteľstvo divízie
VDO – Veliteľstvo divíznej oblasti
VDV – Vojenské dopravné veliteľstvo
vel. – veliteľ
vel., velit. – veliteľstvo
vel. div. – veliteľ divízie
vel. div. obl. – veliteľstvo divíznej oblasti
Verb.-Offz. – Verbindungsoffizier/spojovací dôstojník
vet. – veterinárny, -i, a
vet. ambul. – veterinárna ambulancia
vl. čís. – vlastné číslo
V-Leute – vertrauliche Leute/dôverníci
voj. – vojenské, - ých
vol. zn. – volací znak
VPO – veliteľstvo (jazdeckého) priezvedného oddielu
VPO – vojenské poľné opravovne
VPV – Veliteľstvo pozemného vojska
VPS – Veliteľstvo poľného sboru
v. r. – vlastnou rukou
VS – vojenská správa
VÚ – Vzdušný úrad
VVŠ – Vysoká vojenná škola
VVZ – Veliteľstvo vzdušných zbraní
vých. – východne
VZ – vzdušné zbrane
vz. – vzor
v z., v zast. – v zastúpení
Wach. Btl. – Wacht-Bataillone/strážny prápor
Wbfh, W.bfh, W.Bfh., WBFH – Wehrmachtbefehlshaber/veliteľ brannej moci
WFSt., WFST – Wehrmachtführungsstab/Štáb velenia brannej moci

WFSt./Abt. L – Wehrmachtführungsstab/Abteilung Landesverteidigung/ Oddelenie obrany štátu v Štábe velenia brannej moci
WFSt/Org. – Wehrmachtführungsstab/Operationsabteilung/Štáb velenia brannej moci/Operačné oddelenie
Wi Rü Amt – Wirtschafts-und Rüstungsamt/Hospodársky a výzbrojný úrad
WPr. – Wehrmachtpropagande/myslí sa propaganda v nemeckom Wehrmachte
Z – Zug/vlak
zahr. – zahraničie
Zahr. Úrad – Zahraničný úrad
Zaisť. div. – Zaisťovacia divízia
zal. – založil, -ené, -iť
zákop. rota – zákopnícka rota
zál. – záložný, -í
zál. súč. – záložné súčiastky
záp. – západne
z. B. – zum Beispiel/napríklad
zbroj. – zbrojný, -í
zbroj. dôst. – zbrojný dôstojník
zbroj. odd. – zbrojné oddelenie
ZD – Zaisťovacia divízia
ZdA. – zu den Akten/ku spisom (myslí sa vybavené)
zdrav. – zdravotná, zdravotnícka, -i
ZHGR – zosilnená/záložná horská guľometná rota
Ziff. – Ziffer/číslica, odstavec
ZPO – zmiešaný priezvedný oddiel
z pov. – z povolania
zprav. – spravodajský, -ú, -é
zprav. dôst. – spravodajský dôstojník
z. Hd. – zu Händen/do rúk
zum gr. T. – zum großen Teil/z väčšej časti
ZVP – Zázemné veliteľstvo pre potreby armády
z. T. – zum Teil/čiastočne
z. Zt. – zur Zeit/v súčasnosti
žand. – žandár, -i, -ska
žel. – železničné, -ej
žel. stav. rota – železničná stavebná rota
ŽPV – železničný pancierový vlak

Použité pramene a literatúra

1. Archívne fondy a zbierky

Archív Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, zbierka

- Pozostalosť Jaroslava Šolca

Slovenský národný archív v Bratislave (SNA), fondy:

- Alexandrijský archív
- Kancelária prezidenta republiky 1939 – 1945
- Národný súd 1945 – 1947 (NS)

Štátny archív v Banskej Bystrici (ŠA Banská Bystrica), fond:

- Krajský súd v Banskej Bystrici (1770) 1872 – 1954, trestné spisy

Vojenský historický archív v Bratislave (VHA Bratislava), fondy a zbierky:

- fond „53“ – spravodajské
- fond „55“ – spravodajské
- fond č. 3, zbierka Protifašistický odboj (1937 – 1947)
- gen. Ferdinand Michal Čatloš 1914 – 1971 (pozostalosť)
- Ministerstvo národnej obrany 1939 – 1945, fondové oddelenie Kabinet ministra 1939 – 1944
- Ministerstvo národnej obrany 1939 – 1945, spisy dôverné I. časť 1940 – 1942
- Ministerstvo národnej obrany 1939 – 1945, spisy tajné 1939 – 1944
- Ministerstvo národnej obrany 1939 – 1945, varia
- Rýchla divízia a jej podriadené jednotky 1941 – 1945 (RD)
- Špeciálna zbierka X – spomienky
- Veliteľstvo armády 1941 – 1944
- Veliteľstvo pozemného vojska Bratislava 1940 – 1944 (VPV)
- Zaisťovacia divízia slovenskej armády 1941 – 1945 (ZD)

Archiv bezpečnostních složek v Prahe (ABS Praha), fondy a zbierky:

- Historický fond státní bezpečnosti (H)
- Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (Sbírka V)
- 302 (Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky)

Národní archiv v Prahe (NA Praha), fondy:

- 172 – Zahraniční úřad Berlín 1932 – 1945
- 136 – Auswärtiges Amt Berlin

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv v Prahe (VÚA – VHA Praha), fondy:

- Höherer SS – und Polizeiführer Russland – Süd (HSSUPF Russland – Süd)
- Kommandostab Reichsführer-SS 1941 – 1943

Bundesarchiv – Militärarchiv vo Freiburgu (BA – MA Freiburg), Bestandssignatur:

- RH 22 – Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete
- RH 31/IV – Verbindungskommandos und Stäbe
- RW 5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr
- RW 41 – Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion

2. Tlačené pramene a dobová tlač

Slovenský zákonník 1941, 1942
Gardista 1941, 1942
Slovák 1941, 1942
Slovenské vojsko 1941, 1942

3. Edície dokumentov

Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918 – 1945, Serie E (1941 – 1945), Band II: 1. März bis 15. Juni 1942. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1972.

Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918 – 1945, Serie E (1941 – 1945), Band V: 1. Januar bis 30. April 1943. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1978.

HOPPE, Bert – GLASS, Hiltrud (Hrsg.). *Die Vervolgung und Ermordung der europäischen Juden durch das nationalsozialistische Deutschland 1933 – 1945. Band 7. Sowjetunion mit annektierten Gebieten I. Besetzte sowjetische Gebiete unter deutscher Militärverwaltung, Baltikum und Transnistrien*. München : Oldenbourg Verlag, 2011.

JACOBSEN, Hans Adolf (Hg.). *Generaloberst Halder: Kriegstagebuch. Tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939 – 1942. Band II. Von der geplanten Landung in England bis zum Beginn des Ostfeldzuges (1. 7. 1940 – 21. 6. 1941)*. Stuttgart : Kohlhammer, 1963.

LACKO, Martin (ed.). *Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády (1940 – 1941)*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009.

NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1941 v dokumentoch I. Od Mníchova k vojne proti ZSSR. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1938 – 1941 in Dokumenten I. Von München bis zum Krieg gegen die UdSSR*. Prešov : Universum – EU, 2009.

NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. (eds.). *Slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945 v dokumentoch II. Od vojny proti ZSSR po zánik Slovenskej republiky v roku 1945. Slowakisch-deutsche Beziehungen 1941 – 1945 in Dokumenten II. Vom Krieg gegen die UdSSR bis zum Untergang der Slowakischen Republik im Jahr 1945*. Prešov : Universum – EU, 2011.

NIŽŇANSKÝ, Eduard – BAKA, Igor – KAMENEC, Ivan (eds.). *Holokaust na Slovensku 5. Židovské pracovné tábory a strediská na Slovensku 1938 – 1944*. Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu, 2004.

PREČAN, Vilém (ed.). *Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty*. Bratislava : Nakladateľstvo Epocha, 1970.

SCHRAMM, Percy Ernst – JACOBSEN, Hans Adolf (Hrsg.). *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab). Band I: 1. August 1940 – 31. Dezember 1941*. Frankfurt am Main : Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen, 1965.

4. Monografie, zborníky

ARNOLD, Klaus Jochen. *Die Wehrmacht und die Besatzungspolitik in den besetzten Gebieten der Sowjetunion. Kriegführung und Radikalisierung im „Unternehmen Barbarossa“*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005.

BAKA, Igor. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu a slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2019.

BAKA, Igor – CSÉFALVAY, František – KRALČÁK, Peter a kol. *Ferdinand Čatloš – vojak a politik (1895 – 1972)*. Bratislava : Pro Militaria Historica, 2011.

BROWNING, Christopher, R. *Obyčejní muži. 101 záložní policejní prapor a „konečné řešení“ v Polsku*. Praha : Vydavateľstvo Motto, 2002.

CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské dejiny Slovenska – V. zväzok (1939 – 1945)*. Bratislava : Magnet Press, 2008.

CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013.

CURILLA, Wolfgang. *Die deutsche Ordnungs – Polizei und der Holocaust im Baltikum und in Weißrussland*. Paderborn : München : Wien : Zürich : Schöningh, 2006.

CÜPPERS, Martin. *Wegbereiter der Shoa. Die Waffen-SS, der Kommandostab Reichsführer SS und die Judenvernichtung 1939 – 1945*. 2. Auflage, Darmstadt : WBG, 2011.

GERLACH, Christian. *Kalkulierte Morde. Die deutsche Wirtschafts- und Vernichtungspolitik im Weißrußland 1941 bis 1944. Hamburg : Hamburger Edition, 2000.*

GOSZTONY, Peter. *Hitlers Fremde Heere. Das Schicksal der nichtdeutschen Armeen im Ostfeldzug*. Wien-Düseldorf : Bastei Lübbe, 1976.

Hamburger Institut für Sozialforschung (Hg.): *Verbrechen der Wehrmacht. Dimensionen des Vernichtungskrieges 1941 – 1944. Ausstellungskatalog*. Hamburg : Dürmeyer GmbH Druck und digitale Medien, 2002.

HARTMANN, Christian – HÜRTER, Johannes – JUREIT, Ulrike (Hrsg.). *Verbrechen der Wehrmacht. Bilanz einer Debatte*. München : Beck´sche Reihe, 2014.

HASENCLEVER, Jörn. *Wehrmacht und Besatzungspolitik in der Sowjetunion. Die Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete 1941 – 1943*. Paderborn : Schöningh, 2010.

HEER, Hannes. *Tote Zonen. Die deutsche Wehrmacht an der Ostfront*. Hamburg : Hamburger Edition, 1999.

KLEMP, Stefan. *Nicht ermittelt. Polizeibataillone und die Nachkriegsjustiz. Ein Handbuch*. Essen : Klartext Verlag, 2005.

KLUBERT, Tomáš. *Slovenská armáda v druhej svetovej vojne slovom a obrazom*. Bratislava : Perfekt, 2016.

KRAUSNICK, Helmut. *Hitlers Einsatzgruppen. Die Truppen des Weltanschauungskrieges 1938 – 1942*. Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag, 1985.

LACKO, Martin. *Dezercie a zajatia príslušníkov Zaisťovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942 – 1943*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2007.

MIČIANIK, Pavel. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu I. (1941 – 1944). V operácii Barbarossa*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2007.

MIČIANIK, Pavel. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2008.

MIČIANIK, Pavel. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu II. (1941 – 1944). Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Vydanie: Druhé, prepracované a doplnené*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2020.

MIČIANIK, Pavel. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu III. (1941 – 1944). Rýchla divízia*. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2009.

MUSIAŁ, Bogdan. *Rozstrzelać elementy kontrrewolucyjne! Brutalizacja wojny niemiecko-sowieckiej latem 1941 roku*. Warszawa : Fronda, 2001.

MÜLLER, Rolf Dieter. *An der Seite der Wehrmacht. Hitlers ausländische Helfer beim „Kreuzzug gegen den Bolschewismus" 1941 – 1945*. Frankfurt am Main : Fischer Taschenbuch, 2014.

POHL, Dieter. *Die Herrschaft der Wehrmacht. Deutsche Militärbesatzung und einheimische Bevölkerung in der Sowjetunion 1941 – 1944*. Frankfurt am Main : De Gruyter Oldenbourg, 2011.

Pramene obrany. Pamäti generála Jozefa Turanca. Ed. Jozef Bystrický. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2012.

SABOL, Miroslav. *Dejiny dopravy na Slovensku 1938 – 1945 (1950). (Jej hranice a limity)*. Bratislava : Veda, Historický ústav SAV, 2015.

SCHÄFER, Torsten. *„Jedenfalls habe ich auch mitgeschossen". Das NSG-Verfahren gegen Johann Josef Kuhr und andere ehemalige Angehörige des Polizeibataillons 306, der Polizeireiterabteilung 2 und der SD-Dienststelle von Pinsk beim Landgericht Frankfurt am Main 1962 – 1973. Eine textanalytische Fallstudie zur Mentalitätsgeschichte*. Münster : LIT Verlag, 2007.

STRUVE, Kai. *Deutsche Herrschaft, ukrainischer Nationalismus, antijüdische Gewalt. Der Sommer 1941 in der Westukraine*. Berlin/Boston : Walter de Gruyter GmbH, 2015.

ŠUMICHRAST, Peter. *Slovenské letectvo na východní frontě 1941 – 1943*. Cheb : Svět křídel, 2006.

ŠUMICHRAST, Peter – KLABNÍK, Viliam. *Slovenské letectvo 1939 – 1944*. 2. diel. Bratislava : Magnet-Press Slovakia, 2000.

5. Vedecké štúdie a odborné články

BAKA, Igor. Die deutsch-slowakischen Beziehungen und der Krieg gegen die UDSSR (1941 – 1945). In: *Vojenská história*, 2018, roč. 22, č. 2, s. 35-69.

BAKA, Igor. Krvavá predohra v predvečer štátneho sviatku. Prvá väčšia zrážka jednotiek Zaisťovacej divízie s partizánmi 13. marca 1942 v juhovýchodnom Bielorusku. In: *Historie a vojenství*, 2018, roč. LXVII, č. 4, s. 54-69.

BAKA, Igor. Návšteva náčelníka OKW poľného maršala Wilhelma Keitela na Slovensku vo februári 1942. In: UHRIN, Marián a kol. *Slovensko v roku 1942. Politika – armáda – spoločnosť*. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2013, s. 108-122.

BAKA, Igor. Návšteva slovenskej vládnej delegácie v Hitlerovom hlavnom stane v októbri 1941. In: SYRNÝ, Marek a kol. *Slovensko v roku 1941. Politika – armáda – spoločnosť*. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2012, s. 193-203.

BAKA, Igor. Povojnové stíhanie niektorých príslušníkov Zaisťovacej divízie slovenskej armády. In: *Hrdinstvo a násilie počas 2. svetovej vojny* (ed. Katarína Ristveyová). Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2023, s. 27-46.

BAKA, Igor. Pôsobenie Nemeckej vojenskej misie na Slovensku v roku 1940. In: SYRNÝ, Marek a kol. *Slovensko a Európa v roku 1940*. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2021, s. 62-80.

BAKA, Igor. Slovenská armáda a protižidovské pogromy na okupovanom území ZSSR v lete 1941. In: *Historický časopis*, 2017, roč. 65, č. 4, s. 689-708.

BAKA, Igor. Slovenská armáda v konfrontácii s holokaustom na okupovanom území ZSSR a jeho reflexia pred povojnovými retribučnými súdmi. In: *Politika antisemitizmu a holokaust v povojnových retribučných procesoch v štátoch Európy* (eds. Katarína Ristveyová a Stanislav Mičev). Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2019, s. 91 – 109.

BAKA, Igor. Účasť pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie na nemeckých protipartizánskych akciách v juhovýchodnom Bielorusku v marci a začiatkom apríla 1942. In: *Vojenská história*, 2017, roč. 21, č. 2, s. 84-108.

BAKA, Igor. Účasť Slovenskej republiky v prvej fáze vojny proti ZSSR z pohľadu nemeckých vojenských orgánov. In: *Vojenská história*, 2008, roč. 12, č. 3, s. 47-65.

BAKA, Igor. Zapojenie Pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie do nemeckých protipartizánskych

akcií na prelome rokov 1941/1942. In: *Vojenská história*, 2018, roč. 22, č. 4, s. 82-101.

BAKA, Igor – SCHVARC, Michal. Dokumenty o účasti jednotiek slovenskej Zaisťovacej divízie na protipartizánskej operácii „Bamberg" na prelome marca a apríla 1942. In: *Historický časopis*, 2022, roč. 70, č. 2, s. 331-358.

BAKA, Igor – TULKISOVÁ, Jana. Vstup Slovenskej republiky do vojny proti ZSSR v dokumentoch nemeckej proveniencie. In: *Historický časopis*, 2010, roč. 58, č. 3, s. 533-574.

BYSTRICKÝ, Jozef. Ján Nálepka – dôstojník slovenskej armády v rokoch 1939 – 1943. In: *Vojenská história*, 2013, roč. 17, č. 3, s. 136-164.

BYSTRICKÝ, Jozef. Pozemné vojská slovenskej armády na východnom fronte 1941 – 1945. In: *Slovensko a druhá svetová vojna. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000* (eds. František Cséfalvay a Miloslav Púčik). Bratislava : Vojenský historický ústav, 2000, s. 191-216.

BYSTRICKÝ, Jozef. Rýchla divízia na východnom fronte v roku 1942. In: *Vojenská história*, 2001, roč. 5, č. 1, s. 40-65.

BYSTRICKÝ, Jozef. Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941. In: *Vojenská história*, 1998, roč. 2, č. 1, s. 39-61.

BYSTRICKÝ, Jozef. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942). In: *Vojenská história*, 1999, roč. 3, č. 4, s. 29-54.

BYSTRICKÝ, Jozef. Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943). In: *Vojenská história*, 2000, roč. 4, č. 3-4, s. 35-52.

JAŠEK, Peter. Perzekúcie vojakov Rýchlej divízie proti sovietskym partizánom na Kaukaze v lete 1942. In: *Perzekúcie na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VII. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 21. – 23. apríl 2008* (ed. Peter Sokolovič). Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008, s. 234-251.

KATREBA, Zoltán. „Skrytá" mobilizácia na Slovensku v roku 1941. In: *Vojenská história*, 2000, roč. 4, č. 3-4, s. 87-100.

KATREBA, Zoltán. Vojenské a politické kroky predchádzajúce vstupu SR do vojny proti Sovietskemu zväzu v roku 1941. In: *Vojenská história*, 2000, roč. 4, č. 2, s. 36-56.

KLUBERT, Tomáš. Boj pri Lipovci. In: *Vojenská história*, 2003, roč. 7, č. 1, s. 15-35.

LIEB, Peter. Mezinárodní právo a zločin v evropských válkách 20. století. In: *Dějiny bez hranic? Evropské dimenze vojenských dějin od 19. století po dnešek* (eds. Jörg Echternkamp a Hans – Hubertus Mack). Praha : Academia (CZ), 2019, s. 115-126.

LIEB, Peter. Täter aus Überzeugung? Oberst Carl von Andrian und die Judenmorde der 707. Infanteriedivision 1941/42. In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*. 2002, Jahrgang 50, Heft 4, s. 523-557.

MEDVECKÝ, Matej. Represálie príslušníkov Zaisťovacej divízie voči civilnému obyvateľstvu na obsadenom území ZSSR. In: *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov I. Zborník príspevkov z prvého sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava Modrová 19. – 20. apríla 2002* (ed. Martin Lacko). Trnava : Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2002, s. 155-166.

MIČIANIK, Pavel. Slovenská zaisťovacia divízia na okupovaných územiach Ukrajiny a južného Bieloruska (január – august 1942). In: *Vojenská história*, 2006, roč. 10, č. 1, s. 43-65.

MIČIANIK, Pavel. Vojnové zločiny slovenských vojakov v rokoch 1941 – 1944. In: *Perzekúcie na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VII.* (ed. Peter Sokolovič). Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008, s. 252-272.

PEJS, Oldřich. Slovenská armáda a sovětští váleční zajatci v létě 1941. In: *Vojenská história*, 2004, roč. 8, č. 4, s. 30-46.

SCHVARC, Michal. Krvavé stopy na východe. K zločinom slovenských vojakov v okupovanom Sovietskom zväze. In: ROGUĽOVÁ, Jaroslava – JAKSICOVÁ, Vlasta a kol. *Historik a dejiny. V česko-slovenskom storočí osudových dátumov*. Bratislava : Historický ústav SAV, VEDA, 2018, s. 275-293.

UNGVÁRY, Krisztián. Ungarische Besatzungskräfte in der Ukraine 1941 – 1942. In: *Ungarn-Jahrbuch*, 2002/2003, 26, s. 125-163.

Menný register

A

Andrelowitsch, Anton 552, 554

B

Bajadieff (npor.) 502, 505
Baláž, Ján (npor. pech.) 393, 411, 413, 589
Balko, Jozef (stk.) 421, 422
Ballay, Alojz (pplk. gšt.) 68, 84
Baňas, Ján 35
Barckhausen, Franz (genpor.) 23
Becker, Heinrich (plk.) 25, 33, 36, 61, 64, 67, 176, 194, 376, 377, 502, 504, 505, 507, 540
Belica, Ján 590, 591
Belka, Štefan (npor. jazd.) 484, 486
Bilík, Ján (str.) 219
Biščo, Michal (stot. zbroj.) 285
Böder (kpt.) 494, 516, 529
Boepple, Ernst 502, 505
Bosnovič (strel.) 412
Boššány, Vojtech (npor. útv.) 156
Botto, Jaromír (stot. jazd.) 565
Brezány, Koloman (pplk. gšt.) 134, 302
Briatka (por.) 407

C

Cambel, František (strel.) 549
Cisárik, Ján (stot. pech.) 360, 451, 521, 550
Clausewitz, Carl von 401, 488
Cvacho, Viktor (por. let.) 468
Czermín, Albert (stot. pech.) 478

Č

Čáni, Štefan (pplk. útv.) 107
Čatloš, Ferdinand (gen. I. tr.) 24 – 27, 32 – 34, 37, 41, 42, 44, 46, 47, 61 – 63, 65, 66, 76, 80 – 82, 101, 103, 107, 143, 149, 158, 162, 185, 187, 202, 204, 224, 227 – 229, 244, 287, 289, 290, 376, 377, 389, 390, 414, 415, 424, 425, 441, 443, 458, 459, 475, 503 – 507, 538, 577
Černák, Matúš 36, 37, 251, 312, 313, 424, 425
Černický, Bedrich (npor. del.) 374
Čomor, František (stot. pech.) 257
Čordáš, Mikuláš (npor. pech.) 462, 463, 560

D

Daňo, František (des. v zál.) 393, 412, 421, 422
Detvan, Ján 32
Diersburg, Felix Roeder, von (plk.) 289, 290
Dittrich, Eduard (npor. pech.) 310, 581
Donoval, Ladislav (npor. jazd.) 484, 486, 565
Dostál, Pavel 580
Dotzauer, Quido (plk. del.) 415, 416, 444, 445
Dúbravec, Benedikt (plk. aut.) 32, 166, 167, 171, 211, 213, 216, 257
Dudzík, Pavol (por. kanc.) 71, 73
Dulík, Jozef (npor. pech.) 448
Ďurana, Leopold (npor.) 32
Ďurčanský, Anton (mjr. let.) 432, 437, 550
Dürrer (kpt.) 323, 324

E

Elger, Alfred (kpt.) 56, 57, 80, 81
Endrös, Anton 502, 505

F

Fabuš, Jozef 117, 122, 145
Filo, Ján (čtk. z pov.) 463
Formender, Aladár (npor. pech.) 540, 544, 545
Franko, Ján (npor. pech.) 478
Fratrič, Ján (npor. let.) 468

G

Galba, Theofil (npor. pech.) 478
Galbavý, Štefan (strel.) 186, 203
Galičinský, Štefan (strel.) 314
Gaš, Imrich (por. jazd.) 484
Gavruk, Vasil 124
Gelbaar (npor.) → Oolhaar 516, 529
Gelien, Jozef (rtm.) 583, 584
Gindl, Ladislav (npor. pech.) 494 – 501, 516, 517, 519, 520, 522, 524, 525, 529, 580 – 582, 588, 589
Godenstein, Jozef 236
Golian, Ján (mjr. gšt.) 84
Goliaš, Juraj (por. pech. v zál.) 485, 494, 515
Gonda, Daniel (stot. jazd.) 407, 565, 575
Gondžarenko 210
Grünzweig, Viliam (npor. pech.) 295, 310, 581

H

Hamrle, Jozef (pplk. pech.) 257, 566
Hano, Vojtech (npor. pech.) 421, 422
Hanus, Štefan (npor.) 407
Havránek, Ján (npor. pech.) 478
Hellwig, Otto (SS-Oberführer) 521, 564
Hencovský, Ján (rtk. z pov.) 527
Himmler, Heinrich 568
Hitler, Adolf 24 – 26, 30, 31, 34, 36, 44, 119, 140, 142, 176, 194, 224, 227, 243, 244, 537, 538, 558, 568
Hlucháň, Ján (stot. pech.) 332 – 338, 586, 587
Horňaček (Horňáček), Emil (strel. asp.) 393
Horský, Štefan (pplk. jazd.) 86, 88, 362, 391, 428, 556
Hrábek, Jozef (stot. pech.) 60
Hradnianský, Július 411

Hricišák, Karol (por. pech.) 540
Husárik, Michal 35
Husovský, Ján (por. del.) 374
Húšta, Ján (čtk.) 374, 375
Hviezdoslav, Ján (strel.) 436

Ch

Chachula, Jozef (rtk. z pov.) 500
Chvojka (des. v zál.) 444

I

Ižo, Štefan (por. pech.) 310, 318, 359, 478

J

Jamrich, Pavol (stot. pech.) 144
Jamriška, Dušan (mjr. del.) 391, 405, 419
Janovič, Karol 588
Jurák, Július (mjr. spoj.) 257, 258
Jurech, Štefan (gen. II. tr.) 39, 42, 47

K

Karoly, Mikuláš (rtk. pech.) 393, 411, 413, 500
Kaschel (MUDr.) 500
Keiper, Ludwig (genmjr.) 23
Keitel, Wilhelm (generál poľný maršal) 36, 37, 43, 140, 287, 288 – 290, 312, 424, 425
Kitzinger, Karl (gen. let.) 43, 191, 207, 299, 376, 377, 389, 504, 507, 537, 538, 566, 567
Klaus (mjr.) 38, 340, 344
Kleinert, Ladislav (npor. pech.) 478, 485, 494, 495, 497 – 500, 515 – 517, 519, 520, 522, 524 – 527, 529, 581
Kleist, Ewald von (generál poľný maršal) 47
Klement, Otto (mjr. pech.) 350, 351, 467
Kmeť (dôst. zást. asp.) 295, 296, 318, 359
Kmicikievič, Alexej 427
Kmicikievič, Bohdan 427
Kmicikievič, Jaroslav (pplk. jazd.) 40, 41, 393, 394, 407, 414, 421, 422, 426, 427, 452, 484, 487, 489, 522, 564, 575
Kočan (strel.) 412
Koch, Erich 238, 287, 288
Kolárik, Ján (strel.) 549
Kolárik, Jozef (stk.) 519
Konowalschik 552, 553
Kosenko, Andrej Filipov 236
Kováč, Ján (rtk. pech.) 318, 360
Kováč, Michal (strel.) 314, 360, 585
Krajňák (npor.) 156
Krakovský, František (pplk. pech.) 134, 136, 148
Kranebitter, Friedrich (SS-Sturmbannführer) 358, 582, 583, 585 – 587
Krause, Ernst von (plk.) 217, 218
Krawtschenko, Dimitro 553, 554
Krnáč, Ján (pplk. gšt.) 133, 154, 168, 214, 220, 223, 513
Krojenko 223
Krüger, Erhardt (plk.) 23
Kuchta, Vladimír (npor. pech.) 478, 578, 579
Kuna, Pavol (plk. pech.) 34, 40, 134, 162, 247, 249, 258, 261, 263, 279, 282, 286, 293, 301, 302, 318 – 324, 331, 402, 405, 414, 419, 429, 431, 433, 437, 448 – 452, 487, 491, 508, 540, 574, 577
Kusín, Ivan 124
Kušnír, Ján (strel.) 456
Kysel, Aladár (npor. pech.) 421, 422

L

Lacko, Jozef (por. zbroj.) 257
Langsdorff, von (pplk.) 52 – 55, 188, 204
Lauko (strel.) 444
Lavotha, Ladislav (pplk. gšt.) 80, 81
Lehôtzky, Ladislav (npor. pech.) 478
Lendvay, Elemír (pplk. del.) 322
Lengerke, von (mjr.) 274 – 276
Lokšík, Michal (pplk. pech.) 35, 37 – 40, 340, 343, 347, 385, 406, 408 – 410, 451, 465, 471, 472, 474, 477, 483, 492, 493, 501, 514, 522, 535, 542, 543, 550, 563, 564, 566, 574, 575, 578
Lorenzmeier (mjr.) 576
Lovásik, Pavel (npor. pech.) 478
Lovich, Ján (npor. pech.) 478
Ludin, Hanns Elard 25, 36, 37, 46, 47, 141, 143, 176, 194, 376, 377, 423, 504, 507

M

Macko (por.) 407
Mach, Alexander 577
Majer, Jozef (por. pech.) 310, 359
Makovický, Ľudovít (strel.) 186, 203
Malár, Augustín (plk. gšt.) 34, 108, 124, 162, 166, 185, 190, 202, 207, 221, 237, 239, 242, 574
Marko, Jozef (mjr. gšt.) 84
Martschenko, Nikolai 553, 554
Massel (Sturmbannführer) 494, 516, 517, 521
Mauchenheim, Gustav Maria Benno von (alias Bechtolsheim) (genmjr.) 352, 353
Mauch, von (pplk.) 125, 126
Melicharek (por. poč.) 442
Meltzer, Rudolf (genmjr.) 549
Mihal, Július (dôst. zást.) 589
Michajlovskij 347, 545
Michňa-Madel, Štefan (str.) 219
Minás (strel.) 314
Mirsajew, Islambek 553, 554
Mráz, Pavel (mjr. zdrav.) 161

Müller, Vincenz (genmjr.) 57, 58
Murgaš, Koloman (des.) 574, 577

N

Nálepka, Ján (stot. pech.) 42, 378, 476, 559
Nemček, Viliam (npor. pech.) 478
Nemeček, Alojz 117, 122, 145
Nerer, Pavel (stot.) 548
Nič, Ján (por. pech.) 358
Nikmond, Bartolomej (slob.) 360, 585
Noskovič, Rudolf (pplk. pech.) 294, 296, 311, 316, 325, 326, 357, 358, 359, 582
Novák, Matej (slob.) 527
Novotný, Emil (pplk. gšt.) 293, 322

O

Oelhafen, Otto von (genpor. polície a Gruppenführer) 323, 324
Oolhaar (npor.) → Gelbaar 529
Orlický, Šimon (npor. pech.) 448, 467, 478
Oslislo (npor.) 494, 528
Ostapko 210
Oškvarek, Ján (stot. pech.) 491, 492
Otto, Paul von (gen. pech.) 23, 36, 51, 52, 56, 57, 62, 65, 80, 81, 91, 92, 125, 126, 140, 145, 175, 176, 184, 193, 194

P

Palkovič, Jozef (npor. pech.) 478
Palkovič, Martin (pplk. pech.) 41, 378, 438, 440, 476, 557, 559, 566
Pápol, Jozef (por. pech.) 540
Parlowski 334, 338
Pavlovský, Juraj (por. pech. v zál.) 295, 296, 318, 360
Peknik, Karol (pplk. gšt.) 80, 81, 149, 163
Penciak, Karol (des.) 186, 203
Perko, Emil (mjr. del.) 134
Petrík, František (npor. pech.) 410, 471, 474, 483, 501
Petrík, Štefan (por. pech.) 295, 318, 359, 360
Pichl, Karol (pplk. del.) 373, 375, 445
Pilfousek, Rudolf (plk. gšt.) 21, 29, 34, 41, 43, 51, 61, 64, 77, 78, 80, 81, 125, 126, 141, 143, 180, 184 – 191, 197, 201 – 207, 224, 510, 511, 539 – 541, 544, 551, 563, 567 – 569
Pláňovský (npor.) 407
Plötz, von (pplk.) 125, 126
Podhorský, František (npor. pech.) 239, 574
Podhradský, Štefan (strel.) 549
Prezbruch, Michal 35
Prudnikov 210
Pulanich, Anton (gen. II. tr.) 80 – 83, 128, 132, 134, 149, 191, 207, 443, 458 – 460
Puskailer, Štefan (por. del.) 374
Putiš, Štefan 32

R

Ramonowetz, Jozef 553, 554
Repašský, Karol (npor. pech.) 295, 296
Repko, Jozef (npor. pech.) 310, 451, 478, 581, 582
Revilák, Mikuláš 579
Ribbentrop, Joachim von 25, 503, 506
Riško, Florián (por. jazd.) 484, 486
Roman, Fabián (por. vet.) 430, 540
Roques, Karl von (gen. pech.) 77, 78, 91, 92, 119, 185, 202
Rosenberg, Alfred 37, 287, 288, 312, 313, 424, 425
Rožňavský, Ján (čtk. z pov.) 421, 422
Rudenko, V. A. 525
Ruttkay (dôst. zást. asp.) 359

S

Samo, Tibor (npor. pech.) 310, 317, 326, 357, 358, 360, 394, 422, 581 – 587
Sedlák 589
Sekuris, Samuel (stot. del.) 84
Schenckendorff, Max von (gen. pech.) 352, 353, 355, 363
Schlieper, Fritz (gen. por.) 37, 43, 44, 46, 47, 376, 377, 387 – 389, 441 – 443, 446, 458, 459, 536, 538, 566
Schmidt (mjr.) 84
Schneider, Robert (pplk. pech.) 566, 567
Schwarzhaupt (npor.) 185, 202
Schwarz (mjr.) 575
Siderenko, Grigori 553, 554
Singhofer, Rudolf (mjr. pech.) 110
Sledenko, Andre 553, 554
Sokol, Emil (rtk.) 374
Sokol, Jozef (npor.) 586
Solden (kpt.) 51, 185, 202
Sommer (npor.) 494, 497, 499, 516, 524, 529
Stachanov, Alexej 221
Stitzinger (pplk.) 512, 566
Stojan, František (pplk. pech.) 134
Strapák, Martin (pplk. pech.) 46, 478, 527, 530, 579
Stülpnagel, Carl Heinrich von (gen. pech.) 77, 78, 224
Suchomel, Anton 223, 236
Surový, Július (pplk. pech.) 428

Š

Šári, Alfréd (des. asp. MUDr.) 468
Šavrda, Vladimír (por.) 591
Ševčík, Pavel (stk.) 421, 422
Šimek, Ján (stk.) 527
Šimon, Prokop (slob.) 219
Šišovský, Ladislav (pplk. del.) 331, 362, 366, 370, 372, 378, 391, 405, 419, 449, 457, 511, 550, 562, 569

Škodáček, Pavol (stot. zdrav.) 298, 327, 328
Šmanko, Vojtech 117, 122, 145
Šťastný, Šebestian (slob.) 421, 422
Štefek, Ladislav (por. pech. v zál.) 461
Šturm, Reinhold (por. pech.) 257
Šuška, Ľudovít (stot. pech.) 478, 548

T

Talský, Viliam (pplk. gšt.) 84
Tatarko, Štefan (pplk. gšt.) 71, 73, 80, 81, 89, 102, 107, 128, 259, 322, 415, 512
Tiso, Jozef 26, 43, 82, 140, 142, 157, 176, 194, 224, 243, 244, 259, 289, 290, 376, 377
Tkáčik (por. pech. v zal.) 359
Tomlan (dôst. zást. v zál.) 166
Trávnička, Jozef (npor.) 591
Trebichavský, Ivan (mjr. just.) 156, 591
Trusa, Jozef (strel. v zál.) 548
Tuka, Vojtech 25, 26, 34, 37, 46, 47, 82, 141, 143, 176, 194, 287, 288 – 290, 424, 425, 475, 502 – 507, 537, 538, 547
Tulej, Ján (strel.) 314
Turanec, Jozef (plk. del.) 68, 71, 84, 104, 108, 161, 185, 190, 202, 207
Turčinský, Makar Fjodorovič 526

U

Uhrovič, A. (stot.) 548
Urbanec, Ondrej (por. spoj.) 257, 258
Urban, František (pplk.) 258, 264, 286, 300, 308

V

Vanko, Július (por. pech.) 257
Varga, Ladislav (npor. pech.) 478
Vašák, Viliam (stot. pech.) 257, 258
Vdoviak, Ján (dôst. zást.) 326, 589
Veselý, Ján (pplk. jazd.) 107
Viktor, Ján (slob.) 220
Vitalay, Alexander (npor. pech.) 357, 358, 360, 581, 583, 584, 586
Vosátko, Leopold (stot. pech.) 365, 560

W

Weizsäcker, Ernst, von 36, 251, 312, 313
Werner, Fridrich (mjr. pech.) 359, 560, 582 – 587, 589
Wiegner (mjr.) 566
Wirth, Fridrich (pplk. just.) 119, 156
Wrangel, Peter Nikolajevič (gen.) 426

Z

Záborský, Karol (stk.) 421, 422
Záhorák, Ján (npor. pech.) 35, 358, 365, 394, 407, 422, 429, 494 – 499, 501, 516, 518, 524, 525, 578
Záň, František (strel.) 186, 203
Závodný, Branislav Č. 35
Závodský, František (por. hosp.) 374
Zmaržlák, Emil (por. pech. v zál.) 478

Ž

Žiška, Štefan (stot. pech.) 257, 258
Žuravskij, Stanislav 209, 210

Miestny register

A

Abramovka (Awramowskaja) 496, 498, 518, 524
Agoličy (Ogoliči, Ogolitschi) 292, 480
Aharodniki (Ogorodniki) 472, 473
Akciabrski → Karpilovka
Akriony (Akryjony) 453
Aljeksičy (Alexitschi) 525, 573
Amelkovščina (Amelkowitschi) 455
Amvrosijivka (Ambroziewka) 434
Anapa 44
Andrejeŭka (Andrejevka, Andrejewka, Andrejovka, Andrewka) 325, 333, 337, 493, 515, 523 – 526, 549, 550
Antonau (Antonow) 222
Antonowka 518
Antopal (Antopolj) 495, 497
Asavec (Ossowez) 495
Azaryčy (Kazariči, Osaritschi, Ozaryk, Saritsche) 262, 294, 332 – 334, 336, 341, 344, 345

B

Babičy (Babitschi, Babitschij) 478, 495 – 497, 514, 515, 517, 518, 520, 521, 524, 548, 549, 571, 572
Babrujsk (Bobrnisk, Bobruisk) 318, 352 – 354, 363, 364
Babuničy (Badunitschi) 429, 454
Badivka 160
Banská Bystrica 183, 200, 577
Bardejov 116, 184, 201, 227
Barec (Nowyj Borez) 496, 518
Belaja 209
Beloberežskaja Rudnja (Biloskaja Rudnja) 454
Berdyčiv (Berdičev, Berdyčev, Berditschew) 159, 160, 242, 257, 278, 279, 282, 283, 400, 459, 460, 502, 503, 505
Bereznjaky (Beresnjaki) 332, 336
Berežany (Brzezany) 78, 79, 229
Berlín (Berlin) 36, 51, 61, 125, 126, 141, 143, 175, 193, 251, 252, 312, 313, 376, 377, 386, 387, 423, 446, 447, 502, 505
Bijnyči (Bujnicz) 98
Bila Cerkva (Biala Cerkva, Bialacerkiew, Bialocerkiew, Bjelaja Cerkov) 166, 167, 192, 208, 233, 283, 284
Bircza 78, 79, 225
Birki (Borki) 188, 230
Bjazueŭ (Basujeff, Bjesujew, Biesujev) 495, 517, 518, 522, 528, 535, 548, 550, 551, 571, 573
Błażowa (Blazowa) 226
Bloza D. 98
Bobrik 429, 456
Bobrka (Bibrka) 229
Bohdanivka (Bogdanovka, Bogdanowka, Bogdenowka) 188, 205, 230, 495, 517
Bohumín (Oderberg) 502, 505
Boljschije Awtjuki 493, 497, 498
Borinicze 88
Borowojelabynj 524
Borynyči (Borynicze) 87
Boryslav (Borislaw) 98
Božykiv (Bozykow) 229
Brady 336
Brahin (Bragin) 39, 448, 455, 469, 479, 484, 487, 508, 539, 545, 552 – 554, 556, 563, 564
Bratislava (Pressburg, Preßburg) 20, 37, 51, 54, 55, 61, 64, 65, 82, 112, 117, 119, 122, 125, 126, 129, 140 – 143, 146, 155, 164, 167, 170, 175, 176, 180, 181, 193, 194, 197, 198, 209, 215, 222, 237, 240, 244, 250 – 253, 259, 260, 262, 274, 275, 287, 288, 297, 301, 302, 312, 320, 321, 327, 361, 365, 367, 376, 377, 386, 387, 389, 390, 392, 393, 395, 408, 415, 416, 424, 425, 427, 428, 432, 434, 441 – 443, 446, 447, 452, 458, 459, 485, 502, 504, 505, 507, 509, 512, 555, 556, 560, 563, 566, 567, 576 – 578, 590
Brest-Litovsk (Brest – Litowsk, dnes Brest) 217, 218
Broki 188
Bronnaje (Bronnoje) 466, 528
Bronyci (Bronica) 98
Brovky (Browky) 371, 447
Brusilaŭ (Brusilov) 365
Brynjoŭ (Briniewo, Brinjevo, Brinjewo) 465, 467, 550
Brzozów (Brzozow) 185, 202, 224
Bubnauka (Bubnawka, Bubnovka, Bubnowka) 310, 314, 325, 332, 336
Bučač (Buczacz) 188, 205, 228, 230, 232, 234
Budka Šibenka (Budka, Budka Shibenka, Budka Schibenka, Budka Schibinka) 455, 493, 495 – 497, 514, 515, 517 – 521, 523, 524, 528, 571 – 573
Bug 231
Bugrymaŭka (Bugrajmowka, Bugrejmowka) 496, 518
Bylyči (Bylice) 226

C

Czernica 87
Czorkow 190

Č

Čajkovyči (Czajkowice) 98
Čaľuščeviči (Celustieviči, Celuščeviči, Čaľuščeviči, Čeljuševiči, Tčeljučeviči) 292, 310, 314
Čemerné 72
Čerkasy (Čerkassy) 282
Česká Krošna (Česka Krošňa) 575
Čornyhiv (Czernichow) 98
Čortkiv 206

D

Daŭljady (Dovljady, Dowljady) 448, 455, 539, 540, 544, 550
Denysovyči (Denisowitschi) 455
Derevač (Derevacz) 87
Dertka 316
Djakivci (Djakowce) 188, 205, 230, 231
Długa Lipa (Dl. Lipa) 225
Dnipro → Dnipropetrovsk
Dnipropetrovsk (Dnepropetrovsk, Dnjepropetrowsk, dnes Dnipro) 232, 233, 255, 257, 258, 280, 281, 293, 308, 331, 434
Dobromyľ (Dobromil) 27, 59, 60, 61, 64, 68, 70, 74, 78, 79, 89, 99, 188, 204, 226, 229
Dobrowlani 98
Dolgovina 338
Dolna-Lipa (Dolná Lipa) 185
Dolobiv (Dolobow) 98
Domanoviči (Domanovitši) 294, 295
Drohobyč (Drakobice, Drohobicz, Drohobycs, Drohobycz, Drohovyž, Drohowycze, Drohowyze) 61, 64, 78, 79, 87, 88, 98, 100, 101, 108, 123, 129, 130, 151, 187, 190, 203, 204, 206, 227 – 229, 232, 234
Dubjanka (Kol. Debianka) 86
Dubno 236, 502, 505
Dubrova (Dubravka, Dubrowa) 295, 455, 493, 514
Dubrovica (Dubrowica) 497
Dzemjachi (Demechi, Demechin, Demetschi, Dzajmeči) 455, 456, 478, 495 – 497, 514, 515, 517 – 521, 523, 524, 528, 544 – 546, 548 – 550, 571, 572
Dziamjonka (Demenka) 310, 325, 429, 545
Dziaražnia (Derashnja) 497
Dziedaŭka (Dziedowka) 455, 465, 467

F

Falsztýn 124
Fastiv (Fasovka, Fastov) 283, 284, 286, 291, 293, 372, 447
Feliksivka (Felixowka) 231, 232
Filipoviči (Filipaviči) 294 – 296, 336

G

Gatok 334, 335, 338, 339
Giraltovce (Gyraltovce) 227
Glasky 260
Glawski 241
Gliniany 188
Golodajevka (Golodajewka) 250
Gorboviči (Gorbowitschi) 493, 515
Grabjo (Grabje) 333 – 335, 337 – 339, 341, 342, 345, 346
Grabniki (Grabnicki) 334, 338, 343, 346
Grebeni (Grabajani) 233

H

Haczów 224
Halič 165, 170, 171, 206
Haloučycy (Golovčicy, Golovitscha, Golowschiczy, Golowschitzi) 216, 219, 454
Haloŭki (Golowki) 497
Haraškoÿ (Goroschkoff) 548
Herasymivka (Gerazimowka) 233
Hermanivka (Germanovka) 232
Hlinnaja Slabada (Glinnaja Slabada, Glinaja Ssloboda) 496, 498, 517, 550
Hlusk (Glusk, Glussk) 294, 353, 354
Hlyne (Glinné) 98
Hlynjany 204
Homeľ (Gomel) 39, 42, 234, 262, 309, 340, 344, 365, 379, 430, 435, 438, 446 – 448, 454 – 457, 465 – 467, 469, 477, 501, 510, 536, 537, 539, 540, 546, 575
Horodišče (Gorodischtsche) 278
Horodok (Grodek, Grodek Jagielonski) 114, 115, 230, 232
Horuczko 99
Hostov (Gostowa) 223
Hrabczice 98
Hrada (Grjada) 472, 473
Hraniv (Granow) 231
Hrušavka (Gruschevka) 216
Hubyči (Hubica) 68
Huleviči (Guleviči, Gulewitschi, Gulowitschi) 493, 498, 515
Humenné 51, 53, 184, 189, 201, 205, 227
Hurivščyna (Gurowschtschina) 284
Hvozdiv (Gozdow) 232

Ch

Chalopeniči (Kolopeniči) 309, 358
Charkiv (Charkov, Charkow) 233, 251, 373, 375, 444, 445
Chlopice (Chlopczice) 98
Chlopy (dnes Mšanec) 99
Chmeľnyckyj→Proskuriv
Chobnoje (Chobnaje) 498, 522, 523
Chodoriv (Chodorow) 78, 79, 229
Chodorivka (Chodorovka) 232

Chodosivka 208
Chojniki (Choiniki, Chojníky) 39, 448, 484, 487, 497, 514, 518, 523, 524, 528, 539, 545, 563, 565, 571, 573
Cholopeničy (Cholopeniči) 316
Choromnoje 339, 342, 346
Ch. Podkosel 521
Chvojnja (Choino, Chojne, Chojnja, Chojnow) 333, 337, 338, 342, 345
Chyriv (Chyrov, Chyrow, Chyrów) 32, 61, 64, 68, 70, 72, 77 – 80, 82, 86, 89, 97, 99 – 102, 107, 120, 128, 129, 134, 135, 147, 157, 186 – 188, 190, 202, 204, 206, 225 – 227, 229, 230
Chyševyči (Chiszewice) 98

I

Ignatpiľ (Ignatpol) 462, 550
Ihnata-Fabijanaŭka (Ignatowka) 498
Illince (Ilince) 189, 190, 205, 206, 231
Ivaniv (Janow, Janów) 114, 124
Ivaškaviči (Iwaskowitschi) 453

J

Jakimaviči → Klinsk
Jakubčice 590
Januspol 168
Jarosław (Jaroslaw) 138, 226
Jasenycia Siľna (Jasienica Solna) 98
Jasnaja Paljana (Jasnaja Poljana, Jassnaja Poljana) 496, 518
Jatviahy (Jatwiegi) 98
Javoriv (Jaworow, Laworow) 114, 115, 190, 206
Jelizaraviči (Jelisarowitschi) 496
Jeľsk (Jelsk) 39, 40, 42, 209, 210, 216, 219, 220, 222, 223, 231, 236, 241, 247, 262, 291, 294, 296, 365, 429 – 431, 446 – 449, 453, 456, 461, 463, 466, 467, 469, 479, 545, 546, 547
Juraviči (Jurewitschi) 455, 472, 473, 493, 497, 498, 514, 515, 521, 523 – 525, 528, 529, 546 – 548, 571, 573

K

Kachovka (Kochovka) 43, 427
Kajtanivka (Kajetanowka) 462
Kalinavaja (Kalinownik) 562
Kalinkaviči (Kalinkoviči) 291, 294, 382, 467, 478, 493, 514, 544, 573
Kaluš (Kalusz) 228
Kamianec-Podiľskyj (Kamenec-Podolský) 168, 171
Kamjanka (Kamianka, Kamionka) 189, 205, 231, 232, 283, 284, 350
Kanafosty (Kanafosti) 98
Kanevka (Kanewka) 333, 337
Kapatkeviči (Kopatkeviči, Kopatkewitschi) 292, 294, 297, 309, 310, 325, 343, 347, 429, 430, 466, 546, 549, 582, 588
Kapceviči (Kapcieviči, Kopczewicze, Kopzewicze) 41, 310, 480, 544, 547, 548, 551, 557, 566
Kapliči (Kaplitchi) 309
Kaporovka (Kaporowka) 495, 517, 524
Kapustyn 168
Kapušany 227
Karavaciči (Karowotitschi, Korowotischi) 493, 495, 496, 514, 515, 517 – 519, 528, 572, 573
Karpilovka (Karpilowka, Karpinovka, Scharpilowka, Šarpilawka, dnes súčasť Akciabrski) 292, 294, 309, 310, 316, 318, 319, 334, 335, 338 – 346, 348, 349, 359, 360, 455, 581, 582
Kaševiči (Kosewitsche, Koschewitschi, Koševiči, Košjeviči) 310, 325, 332, 336, 341, 344, 345, 353, 354, 429, 430
Katka (Kátka) 294, 309, 310, 314, 316 – 318, 358
Kaukaz 42, 45
Kavske (Kawsko) 228
Kazimiraŭka (Kasimirovka, Kazimírovka, Kazimirowka) 209, 215
Kazura (Kazury) 478, 544
Kętrzyn 140
Kipnivo 171
Kirovograd (Kirowograd, dnes Kropyvnyckyj) 399
Klinsk 429, 478
Klivy (Klewy) 455
Klyvyny (Kliviny) 454, 455
Kobylewo 524
Kočišči (Kotschitsche) 464
Kolki (Kolky) 309, 332, 336, 582
Kolpakovka 293
Komárnik (Vyšný Komárnik) 77, 79
Komárno (Komarno) 99, 226
Komaryn (Komarin) 262
Kombornia 224
Konjušky (Koniuszki) 226
Kopiuski 98
Korec (Korzecu) 430
Korma 241, 497
Korosnycia (Jozefsberg) 99
Korostanʻ (Korostanj) 517, 518
Korosteň (Korosten) 39, 192, 208, 210, 248, 291, 366, 393, 394, 407, 411, 412, 414, 421, 426, 430, 433, 448, 454 – 456, 469, 503, 506, 539, 540, 547, 549, 550, 551, 564
Korostyšiv (Korostyčew, Korostyšev) 36, 284, 286, 366
Korowtešov 236
Kosariči (Kasarici, Kasariči) 309, 319, 341, 344, 354
Kostjuchiv Lis (Kostjukoff Les) 547

Kozenki (Kosinky, Kozinky) 358, 379, 393, 406, 409, 411, 421, 433, 448, 456, 465, 467, 470, 472, 473, 477, 480, 481, 492 – 494, 498 – 501, 516, 521, 545, 549, 551, 588
Koziatin (Kasatin, Kazatín, Kazatyn, Koziatyn, Kozjatyn) 39, 262, 293, 371, 386, 387
Koziv (Kozow) 229
Kozliv (Koslow, Kozlov, Kozlow) 187, 204, 229
Kozova (Kozowa) 78, 79, 187, 204, 229
Kozze (Konje, Kosje) 495, 496, 518, 520
Krakov (Krakau) 330, 502, 505
Krasnaja Dubrova (Krassnaja Dubrowa) 497
Krasny Astrav (Krasnyj Ostrow) 526, 527
Krasnyje Orly 495, 517
Kremenčuk (Krementschug) 192, 208, 233, 250, 307
Kremenec (Kremieniez, Krzeminiec) 159, 160, 191, 207
Krościenko (Kroscienko) 202, 225, 226
Krušniki 209, 210
Krym 42, 45, 46, 307
Krynki (Krinki) 496, 497, 514, 520 – 523, 550
Krynycja (Krynica) 99
Kryšyčy (Kryschitschi) 472, 473, 497
Kryvyj Rih (Kriwoirog) 307
Kupnovyči (Staré a Nové Kupnowice) 97
Kurovce (Kurowice) 188, 229
Kurovyči 204
Kurycičy (Kurititschi) 429, 454, 466
Kuryn (Kurin, Kurín) 309, 333 – 335, 337 – 339, 341, 342, 345, 346, 584
Kuźmina (Kuzmina) 186, 202, 225, 226
Kyjev, Kyjiv (Kiev, Kiew) 25, 39, 82, 182, 191, 192, 199, 208, 217, 218, 233, 280 – 285, 291, 299, 319, 371, 373, 386, 387, 433, 436, 446, 447, 504, 506, 566
Kysak (Kysák) 111, 113

L

Lack (Salina, Solina, dnes predmestie Dobromyľu) 59, 68 – 70
Lamavichy (Lamaviči, Lomoviči, Lomowitschi) 309, 333 – 335, 337, 339, 341, 342, 345, 346
Lavstyki 338, 346
Lazarevka (Lasarewka, Lazarowka) 496, 518
Lesko 78, 79, 186, 187, 202, 203, 225, 228
Leszczawa (Lesczawa) 225
Lešť 458, 459, 460
Letnia 99
Letoschaje 528
Levkovyči (Lewkovitschi) 462
Levoča 109, 567
Lichevyči (Lesniowice) 86, 87
Lipovice 189, 190
Liptovský Svätý Mikuláš (dnes Liptovský Mikuláš) 426
Liski (Leski, Lozki) 334, 335, 338, 339, 342, 346, 348, 349, 496, 497, 514, 518 – 520, 523 – 525, 585, 587
Lityňa (Litynia) 98
Ljubaň (Ljuban) 348, 349
Lojeŭ (Lojew) 453, 539, 545, 565
Lowstyki 334, 335, 343
Lubni (Lubny) 319, 373
Ľubotyn (Starý Ljubotín) 373, 415
Lučycy (Lučici, Ludšici, Luszizy, Lutšici) 294, 310, 314, 325, 332, 336, 430
Luninec (Luniniencz) 494
Ľviv (Lemberg, Lwow, Ľvov) 30, 78, 79, 82, 84, 87, 88, 90, 92, 97, 100, 114, 115, 130, 144, 182, 186 – 188, 191, 192, 199, 203 – 205, 207, 208, 216, 219, 229, 230, 232, 249, 250, 258, 264, 293, 308, 319, 331, 392, 428, 434, 437, 502, 505, 540, 555
Lypnyky (Lipiniki, Lipnik) 87, 462
Lypovec (Lipowiec) 32, 34, 158, 189, 205, 206, 231, 232
Lytin (Litýn) 231

M

Magdalynivka (Magdalinowka, Mahdalynivka) 192, 208, 233
Machnavičy (Machnovitschi) 210
Machnivka (Machnovka) 170, 171
Maladuša (Malodusch, Maloduschíky, Maludusch) 40, 455, 484, 485, 487 – 489, 493, 494, 497, 514, 515, 521 – 527, 529, 548 – 550, 571, 573
Malejki (Maleki) 552, 554
Malin (Malín, Malyn) 365, 545
Maľjavanka (Malowanka) 99, 100
Malyja Aucjuki (Awtjusewitschi) 496, 528
Malyja Awciuki (Malyje Awtjuzewitschi) 496
Malyj Ľubiň (Lubien Mali) 86, 99
Mariupoľ (Mariupol) 250
Martin 184, 201
Mazyr (Mosyr, Mozyr) 35, 36, 39, 209 – 211, 215, 220, 222, 223, 234, 236, 248, 262, 277, 291, 295, 393, 411, 426, 430, 446, 447, 467, 469, 472, 473, 474, 479, 494, 495, 498, 500, 501, 514, 516, 521, 523 – 525, 529, 530, 539, 540, 542, 547, 571, 573, 590
Medenyči (Medenice) 87, 99
Meduchov (Meduchow) 325, 333, 337
Medveža (Niedzwiedza) 98
Medyka (Medika) 114, 115
Medzilaborce 77 – 79, 111, 112, 116, 117, 121, 145, 184, 201, 224
Medžybiž (Medzibož) 168
Melitopol 43

Michalovce 111
Michalowka 189
Michjedaviči (Michedaviči, Michedkowitschi, Michedowitschi) 429, 465
Michnaviči (Michnoviči, Michnoviči, Michnowitschi) 294 – 296, 478, 498, 527
Mikaševiči (Mikaszewicze) 465
Mikuliči (Miklutitschi) 548
Miljatyči (Mylatycze) 86
Minsk 44 – 46
Mišenki (Mischenki) 455, 470, 478
Mjadzvjednaje (Medvednoje) 241, 260
Mjaleškaviči (Mileschkowitschi) 223
Mnadja 335, 339
Mokamilitschi 524
Mokrez (Mokriez) 552, 553, 565
Molčany (Moltschany) 495, 496, 515, 517, 518
Monasterzec 226
Mondra (Murovane) 124
Moskva 36, 307, 408
Muljarovka (Muliarovka, Muljarowka) 340, 344, 546, 575
Mychajlivka (Michajlovka) 205, 233
Mykolajiv (Mikolajow, Mikoloajow, Nikolajew) 30, 86 – 88, 90 – 92, 98 – 100, 188, 204, 205, 229
Myropiľ (Miropol) 160, 166
Myšanka (Mišinka) 295, 455

N

Nahuievyči (Nahujowice) 98
Nachaŭ (Nachoff, Nachov, Nachow) 478, 497, 498, 514, 521, 523, 547
Nachom 561
Naroŭlja (Narovla, Narowl) 216, 223, 454, 523, 524, 529
Nasaviči (Nassawitschi) 497
Navakrasnaje (Krassnoje, Nove Krasnoje) 497, 520
Navinki (Nowinki) 497
Nikolajevka (Nikolajewka) 260
Nisa 547
Nitra 393, 580, 588
Njamjeckaja Slaboda (Germ. Sloboda) 429
Norynsk (Norinsk) 462
Novaja Dubrova a Staraja Dubrova (Dubrovka) 316
Novaja Rudnja 216, 236
Novakrasnaje (Nove Krasnoje) 520
Nová Ves nad Žitavou 177, 195
Nove Misto → Nowe Miasto Przemyskie
Novi Velidnyky (Weledníky) 462
Novoaleksandrovskij 421
Novyj Borez (Barec) 496, 518
Novy Svet (Nowyj Sswet, Nowyj Swet) 495, 517
Nowe Miasto Przemyskie (Nw. Miasto Przemyskie, dnes Nove Misto) 226
Nowyje Shary 495, 496, 518
Nyžnja Rudňa (Nižnja Rudnja, Nižnaja Rudňa) 41, 241

O

Obišovce (Obyšovce) 113
Oholičskaja Rudnja (Ogolitschi Rudnja) 456
Oleksandria (Aleksandria, Alexandria, Oleksandrija) 192, 208, 233
Olchowiec (Olchovce) 226
Orel 361
Orepy 278, 279
Orichiv (Orechov) 233
Osinowka 524
Ostrov (Ostroff) 495
Ovruč (Ovrutsch) 35, 36, 39, 41, 42, 209, 211, 219, 222, 236, 240, 247, 248, 262, 280, 285, 291, 366, 373, 431, 433, 438, 448, 453, 454, 460, 462, 469, 476, 490, 506 – 510, 537 – 539, 544, 545, 560, 562, 563, 565, 568
Ozariči (Ozariči) 292

P

Padmoscje (Podmosce, Podmostje) 495, 496, 518, 520
Parečča (Paretšie, Poračije, Porečie, Porečje, Poretschje, Poretschejew, Poretschie) 294, 309, 310, 314, 316 – 318, 325, 332, 333, 336, 337, 341, 344, 345, 358
Pcič (Ptič, Ptitsch) 292, 294, 429, 430, 453, 454, 456, 466, 469, 470, 477, 479, 480, 544, 546, 548 – 551, 579
Peliksowka 189, 205
Perekalle (Perekalie, Perekalje) 38, 314, 316, 318, 323, 324, 340, 343, 344, 346, 357 – 360, 585
Peresvjatoje (Perasvjatoje, Pereswätoje, Perfesswjatoje) 496, 518
Pereščepyne (Peresčepino, Pereschtschepino, Pereščepine) 233, 250
Pidhajci (Podhajce, Podhajec) 78, 79, 187, 204, 229
Pidsadky (Podsadki) 87
Pinsk 39, 42, 309, 340, 344, 365, 379, 430, 435, 438, 446 – 448, 454, 456, 457, 465 – 467, 469, 477, 510, 536, 537, 539, 540, 546, 575
Pisočyn (Pessotschine) 373, 415
Pobeditelj 495, 517
Podgať (Podgat, Podkat) 333, 337
Podvetka 338
Podzwierzinec 99
Pogorelaja Sloboda 336
Pohirci (Pohorce) 98
Polohy (Pologi) 250
Polonne (Polonné) 75, 159, 160, 165, 191, 207, 214, 234, 237, 278, 279

Poltava (Poltawa) 171, 192, 208, 280 – 282, 285, 373, 375
Popeli (Popiele) 98
Popiľňa (Popelna, Popelnia, Popelnija) 291, 292, 372
Poprad 415, 416
Poroslišče (Poroschlischtsche, Poroslišči) 334, 335, 337 – 339, 345, 346
Postołów (Postolow) 78, 79, 228
Potapovyči (Potapowitschi) 461
Praha 20, 587
Prešov 51 – 54, 77, 79, 111 – 113, 116, 117, 121, 122, 129, 145, 146, 184, 201, 219, 220, 258, 574
Proskuriv (Proskirov, Proskurov, Proskurow, Proskúriv, dnes Chmeľnyckyj) 171, 189, 191, 205, 207, 230, 232, 250
Prudok 472, 473, 498, 571, 573
Prudziči (Pruditschi) 524
Pulyny (Pulín) 283
Pustomyty 87
Pysarivka (Pisarowka, dnes súčasť mesta Vinnycja) 205, 231

R

Rabusa 495, 496, 515, 518, 520
Radoszice 145
Radymno (Radimno) 114, 115, 138, 226
Rava Ruska (Rava Ruśka, Rawa Ruska) 97, 205, 206, 230
Rečyca (Rečica, Rietschitza, Rietschizan) 262, 466, 468, 470, 477 – 480, 484, 489, 493, 495, 514, 516 – 519, 521 – 528, 531, 534, 545, 571, 573, 588
Remezy (Ramjazy, Remesy) 241, 461, 546
Rivne (Rowno) 159, 160, 217, 323, 324, 430, 504, 507, 536 – 538, 560
Rog 295, 454
Rohatyn 78, 79
Roliv (Rolow) 98
Rovenskaja Slabada (Slob. Rawenskaja, Slob. Rovenskaja, Slob. Rowenskaja) 493, 515, 522, 524, 526, 550, 551, 571, 573
Rownaje (Rownoje) 522, 571, 573
Roza Luksemburg (Lucenburg) 216
Rozdil'ne (Rozdzialowice) 97
Rozdil (Rozdol) 87
Rozvadiv (Rozwadow) 98
Rudky (Rudki, Rudkovek, Rutki) 74, 78, 79, 84, 86, 87, 101, 103, 108, 114, 188, 204, 229
Rudňa Ogolickaja (Rudnja Ogolitzkaja) 549
Rudňa Smolegovskaja (Rudnja Smoligovskaja) 219, 222
Rudniki 87
Ružomberok 374, 589
Ružyn (Rozina, Rozyne) 161, 170
Rymanów 79
Rymschewka 497

S

Sadkovyči (Sadkovice) 226
Sadova (Sadowa) 188, 204
Sagelje 334, 338
Salina →Lack
Saltanova (Soltanovo, Soltanowo, Ssaltanowo) 497, 514, 520
Sambir (Staryi Sambir, Staryj Sambir, Starý Sambor) 61, 64, 77 – 79, 82, 87, 90, 91, 99 – 101, 124, 129, 130, 157, 186 – 188, 190, 203 – 206, 219, 227 – 229
Sanjuki 223, 236
Sanok 77, 78, 79, 100, 129, 157, 186, 187, 190, 202, 203, 206, 224 – 226, 228
Saratov 260
Sariske 335, 339
Sarny 448
Saviči (Saviči, Sawitschi) 309, 332, 336
Sekeriči (Sekeriči, Sekeritschi) 309, 333, 336, 337
Seleč (Selez, Sselez) 333, 334, 337, 338, 342, 345
Shelon 546
Sibír 75, 164, 227
Sirod (Ssirod) 498
Skarodnaje (Skorodnoje) 209, 219, 222, 240, 241, 260, 261, 359, 365, 454, 560, 561
Skrygalau (Skrigalov, Skrygalovo, Skryhalau) 209, 294, 456
Skuraty (Schkukoritsche) 333
Skvyra (Skwira, Swíra) 161, 182, 191, 199, 207, 250
Slovečne (Slavečne, Slavečno, Slawetschna) 236, 292, 547
Slovita (Slowita) 229
Sluč (Sluck, Slucz) 46, 465, 467, 477
Smykoviči (Smykoviči) 316
Sokiľnyky (Sokolniki) 88
Solivar 60
Sosovka (Sasowka) 549
Sowczice 99
Spišská Nová Ves (Sp. N. Ves) 321
Sselischtsche 496
Stadoliči (Stodolitschi) 209
Stajky 208
Stalingrad 42, 44
Starakrasnaje (Staré Krasnoje) 497, 520
Starokosťantyniv (St. Konst., St. Konstantinov, Starokonstantinow) 159, 160, 162, 164, 165, 167, 168, 170, 171, 191, 192, 207, 208, 234
Starušky (Staruschki, Staruški, Staruzski) 454, 465, 467, 544, 548, 549, 551

Stary Most (St. Most) 235
Stavyšče (Slawichtsche) 284
Stebnyk (Stebník) 98
Stryj 64, 90, 91, 92, 97, 100, 187, 188, 190, 203 – 206, 216, 227, 228, 230
Subareviči 318
Sublitsche 332
Sudova Vyšňa (Sadowa, Sadowa Wyszná, Sadowa Wysznia) 84, 229
Suchoviči (Suchowitschi) 493

Š

Šalypy (Schalypa) 493, 515
Šarejki (Schereiki) 472, 473
Šaŭloŭskija (Schawlowskije) 498, 522
Ščakatava (Schtschekotowo) 469
Ščaslyva (Scaszliwa, Szczasliwa) 189, 205, 231, 232
Šepetivka (Schepetowka, Szepetovka, Šepetovka, Šepetowka) 32, 75, 160, 165, 171, 207, 208, 214, 234, 237, 278, 438
Šopky (Szopki) 229
Šurany 411

T

Tatarinow 99
Temeszów (Temeszov) 202, 225, 226
Ternava (Tyrawa, Tyrava) 74, 226
Ternopil' (Tarnopol) 82, 97, 187, 188, 190, 191, 204 – 207, 229, 230, 232, 234, 250
Ternova (Ternowaja) 415, 444, 445
Teteriv (Teterew, Teterw) 350, 549
Tiškovka (Tischkowka) 493, 514, 517, 519, 520
Torhanovyči (Torhanowice) 124
Tovščiv (Tolszczow) 86
Tramec 336
Trebišov 111, 578
Trebovo (Terebovo) 478
Trenčín 258
Truskavec (Traskawice) 98
Trypillja (Tripolje) 191, 208, 232
Trzcianiec 225
Turbinka 210, 215, 216
Turčynky (Turtschinky) 372
Turka 228
Turzańsk (Turzansk) 77, 79
Tyrawa Wołoska (Tyrawa Woloska) 226

U

Udarnaja 334, 335, 338, 339, 343, 346
Uhry (Uherce, Uherce Nezabitowskie) 98
Urečča 46
Ustja (Uscie) 98
Ustrzyki Dolne (Ustrzyki Dl.) 129, 225
Ušomyr (Ushomir, Uschomir) 430, 454

V

Valaŭskaja Rudňa (Rudnja Walawska, Rudnja Walawskaja, Walawska Rudnja) 241, 260, 463, 560 – 562
Valaŭsk (Walausk, Walawsk) 241, 463, 560, 562
Van'kovyči (Wankowice) 97
Vasilëvka (Wasiljewka) 348, 349
Vasiljeviči (Vasiljeviči, Wasiljewitschi, Wassiljewitschi) 291, 456, 466, 469, 470, 478, 479, 496 – 499, 514, 516 – 518, 520 – 526, 528, 531, 544, 549, 550
Vaskovyči (Waskovitschi) 461
Vasyl'kiv (Vasilkov, Vasilkovo, Vasiľkiv, Wasilkow, Wassilkowo) 36, 283, 291, 372, 493, 496, 514
Velyka Solonka (Solonka Wlk.) 87
Velykyj Ľubiň (Lubien W., Lubien Wlk., Velki Lubjen, Weľký Lubieň) 86, 99, 100 – 102, 105, 114, 127, 132, 137, 144, 232, 234
Verchni Hai (Gaje W., Gaje Wyzne) 98
Verchni Maľci (Werch. Malzy) 235
Vialikija Sialiuciči (Seletitschi) 41, 454
Vinnycja (Vinnice, Vinnycia, Winica, Winnica, Winniza, Winn[i]za) 168, 189, 191, 205, 207, 217, 218, 231, 250, 258, 285, 399
Vjaliki Bor (Welikij Bor, Welikyj Bor) 455, 524
Vjalikija Aŭcjuki (Boljschije Awtjuki, Bolschje Awtjuki) 493, 497, 498, 514, 515
Vjazivka (Wjasovka) 461
Vjoska Garyvada (Gariwody) 495 – 497, 518, 520, 571 – 573
Volnovacha (Wolnowach) 250
Volosaviči (Wolosowitschi) 333, 337
Vološča (Woloszcza) 226
Voŭčaja Gara (Woltschja Gora) 495, 497, 517, 518
Vovkiv (Wolkow) 87
Vozemľa (Osemlje, Osemljew, Ozemlja, Vozemlja) 295, 309, 314, 317, 318, 340, 344, 357, 358, 360
Vranov nad Topľou 579
Vrutkovik 74
Vynnyky 204
Vystupovyči (Wystupowitschi) 235
Vyšňa (Szadova Vyszna) 84

W

Weissmannowka 98
Wiennawskie 98
Wiinki 188
Wojtkowa (Woitkowka) 77, 78, 186, 202, 203, 225

Z

Zabolotie (Zaboltje) 241, 260

Zacišša (Satičje) 325
Zagórz 78
Zahale 590
Zahirja (Zagorze) 87
Záhreblia 462
Zaljessje (Saecselie, Salesie, Salesje) 295, 296, 314, 316, 318, 323, 324, 340, 344, 357, 358
Załuż (Záluž) 77, 78, 186, 202, 225, 226
Zamosče (Samostje) 497, 523
Zapollje (Sapolje) 429
Zarišje 337, 338
Zaščob`e (Sačšebje, Sastschebje) 496, 517, 550, 573
Zaškovyči (Zaszkowice) 98
Zavajč (Sawoit) 222
Zawadki 124
Zdolbuniv (Sdolbunow, Zdolbunov) 438, 504, 507
Zoločiv (Zlocsow) 75, 191, 207, 229
Zubliše 336
Zvjaheľ (Zwiahel) 159, 160, 192, 208, 243, 247, 248, 278, 283, 291, 507, 545

Ž

Želiezovce 581
Žilina 258, 505
Žytkaviči (Zitkowiczi, Zitkowitschi, Zytkowicze) 430, 453 – 455, 465, 545, 550
Žytomyr (Shitomir, Žitomír) 35, 171, 172, 192, 208 – 212, 214, 215, 217 – 219, 221, 222, 234, 235, 238, 240, 242, 245 – 249, 251, 255, 256, 258, 260, 262, 264, 278 – 280, 282, 283, 285, 286, 291, 293, 297, 299, 301 – 303, 308, 318 – 321, 323, 324, 327, 329, 331, 350, 357, 361, 365, 369, 371 – 373, 378, 386, 387, 391, 393 – 396, 399, 402, 407, 411 – 414, 417, 418, 421, 423 – 425, 429, 430, 432 – 437, 448 – 450, 452, 453, 455, 456, 458 – 460, 468, 475, 503, 505 – 507, 521, 536 – 540, 547 – 550, 552, 553, 564, 565, 570 – 573, 575

Editori:
PhDr. Igor Baka, PhD.
doc. PhDr. Jozef Bystrický, CSc.
PhDr. Katarína Mináriková

PRAMENE K VOJENSKÝM DEJINÁM SLOVENSKA V/1/3

ARMÁDNA SKUPINA, ZAISŤOVACIA DIVÍZIA, 2. PEŠIA DIVÍZIA NA VÝCHODNOM FRONTE (1941 – 1943)

1. ČASŤ (LETO 1941 – SEPTEMBER 1942)

Vydavateľ: Vojenský historický ústav
Krajná 27, 821 04 Bratislava
Jazyková redaktorka: Mgr. Tamara Janecová, PhD.
Návrh obálky a grafická úprava: Mgr. Ivan Kocák
Tlač: DMC, s.r.o.
Náklad: 300 výtlačkov
Rok vydania: 2026
Prvé vydanie

ISBN 978-80-69060-19-7 (print)
ISBN 978-80-69060-20-3 (pdf)